

Aho Onsoi pinasuku' ri MATIUS

Rahu Papaintalangan

Buku ri Matius hitu ambala' ritaka ra Aho Onsoi ra Yasus io hino Raja' Kaayahaan nirandi' nu Ala. Mimpuun ri Yasus nga Ala nanuhut ra atu nopo-ngo nirandi' no ra ulun pihangon no nasuratan ra Kitap Parandian Lairon. Hama' pono' i Yasus inanak intor ra bansa' Yahudi am aayah ra kinaayaho' nu ulun Yahudi, io yak Aho Onsoi hino sala' ka tayar yak nu ulun Yahudi io yak tayar poyo nu kawi' nu ulun ra luput nu tana'.

Buku ri Matius hitu sinusun talaaho', mimpuun ra i Yasus inanak, am poyo intor ra baal no nirorob am io kininaman nu Ibilis, hili intor poyo ra baal nu inuma' no ra Galilia.

Ra hino io ambala', angubas am namihah ra ulun. Pongo nu hino buku hitu ahulit ra lakou ri Yasus intor ra Galilia muoi ra Yarusalim, am atu nopo-ngo nasauk ri Yasus ra minggu pamupusan ra bayah no ra tana' hitu pinaparan ra pinatayan am pinanduli' kaayaho' intor ra patayan.

Saumi baal kinaulu' ri Matius ra i Yasus io hino Guru' maayo, angubas nga Ala amihang ra ulun. I Yasus poyo nokotohom ra pandai ambala' apaintalang ra atungon nu Arat sinuratan ri Musa. Pangubasan-pangubasan ri Yasus hino nilili' maya' ra puun-puun nu pangubasan no. Siino limo bahian: **Puu-puun:** Babala' no ra Inuluh li intor ra kinabaalo', maan, aun asauk ra tohom, am langus nu bayah nu ulun pihangon nu Ala (bahian limo suku' ra bahian katulu').

Karuo: Paniluan-paniluan ra oopor am ruo ulun ubason ri Yasus ra tayar nu anguma' ra karaya' maan nilo (bahian koopor).

Katalu: Pangumangan-pangumangan intor ra baal paat nu Ala amihang ra ulun (bahian oopor am talu).

Kapat: Pangubasan ra atungon intor ra baal sumauk ra ulun ubason ri Yasus (bahian oopor am balu').

Kalimo: Pangubasan intor ra baal kaawian nu paat am intor ra baal nu Ulun Sinusub nu Ala (bahian ruo ngoopor am apat suku' ra bahian ruo ngoopor am limo.)

Suot nu aho hitu

Tansua' am nanganakan ri Yasus 1:1-2:23

Pambalaan ri Yahaya Omomororob 3:1-12

I Yasus nirorob am hili kininaman 3:13-4:11

I Yasus siino ra दौर Galilia 4:12-18:35

I Yasus inakou intor ra Galilia inuoi ra Yarusalim 19:1-20:34

I Yasus siino ra Yarusalim 21:1-27:66

I Yasus pinanduli' kaayaho' intor ra patayan 28:1-20

Inggalan nu ulun tansua'
ri Yasus
(Luk 3:23-38)

1 Hitu nga inggalan nu ulun tansua' ri Yasus Karistus, sua' ri Raja' Daud, io hino sua' ri Abaraham. Intor ri Abaraham suku' ri Raja' Daud inggalan nu tansua' ri Yasus io hino,

2-6 i Abaraham tanganak ri Isak,
 i Isak tanganak ri Yakup,
 i Yakup tanganak ri Yahuda am pahaka' no rali,
 i Yahuda tanganak ri Piris am Sira, ina' nilo i Tamar,
 i Piris tanganak ri Hisron,
 i Hisron tanganak ri Ram,
 i Ram tanganak ri Aminadab,
 i Aminadab tanganak ri Nason,
 i Nason tanganak ri Salomo,
 i Salomo tanganak ri Boas, ina' ri Boas io hino i Rahab
 i Boas tanganak ri Obid, ina' ri Obid io hino i Ruut,
 i Obid tanganak ri Isai,
 i Isai tanganak ra Raja' Daud.

7-11 Am intor ra Raja' Daud suku' ra paat nu bansa' Israil inibit ra pihangan Babil inggalan nu tansua' ri Yasus io hino,

Raja' Daud tanganak ri Salomo, ina' ri Salomo io hino i Batsiba andu' ri Uria li.

I Salomo tanganak ri Rihabiam,
 i Rihabiam tanganak ri Abia,
 i Abia tanganak ri Asa,
 i Asa tanganak ri Yosapat,
 i Yosapat tanganak ri Yuram,
 i Yuram tanganak ri Usia,
 i Usia tanganak ri Yutam,
 i Yutam tanganak ri Ahas,
 i Ahas tanganak ri Hiskia,
 i Hiskia tanganak ri Manasi,
 i Manasi tanganak ri Amon,
 i Amon tanganak ri Yusia,
 i Yusia tanganak ri Yokihonia am pahaka' no rali.

Paat nu hili bansa' nu Israil inibit ra pihangan Babil.

12-16 Intor ra bansa' Israil inibit ra pihangan Babil suku' ra nahanakan ri Yasus inggalan nu tansua' ri Yasus io hino,

i Yokihonia tanganak ri Sialtiil,
 i Sialtiil tanganak ri Sarubabil,
 i Sarubabil tanganak ri Abihut,
 i Abihut tanganak ri Iliyakim,
 i Iliyakim tanganak ri Asur,
 i Asur tanganak ri Sadok,
 i Sadok tanganak ri Akim,
 i Akim tanganak ri Ilihut,
 i Ilihut tanganak ri Aliasar,
 i Aliasar tanganak ri Matan,
 i Matan tanganak ri Yakup,
 i Yakup tanganak ri Yusup, io hino andu' ri Maria li. Am anako' rahili ri Maria i Yasus sabiton ra Raja' Kaayahan no.

17 Am kawi' no siino oopor am apat nahihindul sua' intor ri Abaraham li, suku' ri Daud, am oopor am apat po nahihindul sua' intor ri Daud am suku' ra bansa' nu ulun Israil inibit ra pihangan Babil. Intor ra paat hili siino po oopor am apat sua' nahihindul suku' ra nahanakan ra Raja' Kaayahan.

I Yasus inanak
(Luk 2:1-7)

18 Hitu nga pahulitan ra baal ri Yasus Karistus inanak. Paat nu hili i Maria ina' no hino tinamangan ri Yusup, am ikaa po ilo nansawo am nahali' no i Maria intor ra kuasa' nu Ro nu Ala. I Yusup ikaa akapandai ra i Maria ahali' intor ra kuasa' nu Ro nu Ala. **19** I Yusup nanamong ri Maria sangulun abubuh ra huang. Intor ra hino io ikaa asiha' apakauyu' ri Maria ra tingkuangon nu ulun asuang, io ampahuang angimpoi ri Maria ra ikaa apandayan nu ulun bokon. **20** Paat ri Yusup ahihuuang ra baal hino,

hili io nahinupi. Ra luang nu inupi no hino io nakailong ra sangulun malaikat nu Tuhan. Malaikat hili nambala' ri Yusup am rahu nu malaikat no rio, "U Yusup sua' ri Raja' Daud, ikaa oko ahuhuntaang angandu' ri Maria nga alion nano hua intor ra kuasa' nu Ro nu Ala. ²¹Am i Maria rahili anganak ra sangulun anak unguyon am onsoi inggalanan mi io ri Yasus, nga io hua rahili apakaayah ra kawi' nu ulun bansa' no intor ra sala' nilo rano."

²²Baal hino asauk sumuhut ra rahu pinaindulan nu Tuhan ra ulun angindul ra rahu nu Ala no ra pahulu li, ²³rahu nali,

*"Siino ralaa rahili ahali'
am io anganak ra sangulun
anak unguyon,
am anak no hino
inggalan no Imanuil."*

(I Imanuil, io hino rahu nu ulun Israil am atungon no Ala sumirangan ritaka.)

²⁴Kakarat i Yusup am suhuto' no yak nirahu nu malaikat nu Tuhan no rio, am uwoto' no rahili i Maria. ²⁵Io yak Yusup ikaa nahumbir ri Maria, suku' ra i Maria nahanak ra anak no unguyon. Am i Yusup nanginggalan ra anak hino ri Yasus.

Sinukuan nu ulun intor ra saraton

2 ¹Kaanak i Yasus ra bandar Baitlahim ra दौरा Yudia ra paat nu Raja' Hirodis amihang ra दौरा hino. Ikaa kula' buoi intor rahili suku' nu kula-kula' ulun apandai ra baal nu butitin intor ra saraton muoi ra bandar Yarusalim. ²Am kikibala' ilo ra ulun arampa' nilo, rahu kanilo, "Aun ki' intok nu anak inanak bahu asauk ra Raja' nu ulun Yahudi? Nakito mai butitin no inuntul solor ra saraton

anatandu' ra nahanakan ra anak hino, am akai matong ra hitu muoi sumamba rio."

³Pakaringoh Raja' Hirodis ra baal hino am pakaliar am kalaat huang no, am kono hino po kawi' nu ulun amahun ra bandar Yarusalim. ⁴Hili luluro' nu Raja' Hirodis kawi' nu mamaayo nu imam am kawi' po nu guru' ugama rano, am kimuati' no ilo, rahu kono, "Aun ki' intok panganakan ra Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala li?"

⁵Limbang nu ulun hiano, "Kono maya' ra pinasuratan nu Ala ra ulun angindul ra rahu nano, 'Raja' Kaayahan hino anakon ra Baitlahim ra दौरा Yudia.' ⁶Rahu nu Tuhan Ala,

*'Oko Baitlahim ra दौरा Yudia
sala' ka noborok oko
ra lolot nu bandar-bandar
maayo ra दौरा Yudia.
Nga intor riun siino sangulun
matong amihang
am io auma' amihang ra
bansa' ku Israil.' "*

⁷Hili ipahi' nu Raja' Hirodis ulun apandai ahilong ra baal nu butitin intor ra saraton hiano. Am baal hino kaando' kasangulun po nakapandai. Hili io nangkimuot rilo ra sanggili' ki' ilo nakakito ra butitin hino. ⁸Am pongo nilo nahahayam io nanusub ra ulun hiano muoi ra Baitlahim, rahu kono, "Bi kami raino uyumo' talaaho' anak hino. Am kono io akito mi, onsoi balaan mi au ra intok nu anak hino ra paat mi muli', nga au pono' hua am asiha' po muoi sumamba rio."

⁹⁻¹⁰Bi nu ulun hiali inakou am paat nilo angkiralan am kakito nilo po butitin nakito nilo li ra solor ra saraton. Anginsuat ilo bonsoi nga nakito nilo poyo hua butitin hino, am butitin hino makou amahulu rilo, am

kinumondong ra paat nu intok nu anak hino.

¹¹Am unsop ilo ra pahun hino am ilong nilo ra anak hino ilo ra ina' nano i Maria am pahulatur ilo sambayang sumamba ra anak hino. Am hili ukaho' nu ulun hiano maas nilo rano, kamayan^a am minak aamis howou sabiton ra muur^b am taaki' ra panginsuatan nilo ra anak hino.

¹²Paat nilo noolong, rahu nu Ala ra luang nu inupi nilo no, "Ikaa akau anduli' ra Raja' Hirodis no." Hili paat nilo inuli' ra दौरa nilo ilo inaya' ra ralan bokon.

**Ahiru' muoi ra pihangan nu
Masir**

¹³Pakaakou ulun intor ra saraton hiano, hili rahu nu malaikat nu Ala ri Yusup ra luang nu inupi no, rahu kono, "Lumuat ka, ibiton mu anak hitu ilo ahina' am kapasio' makou muoi ra pihangan nu Masir nga Raja' Hirodis ahuyum asiha' amatoi ra anak hitu. Murong ka ra hino suku' ra au mindahu ramuyun rahili."

¹⁴Luat ri Yusup am ibito' no anak hino ilo ahina' inuoi ra pihangan nu Masir ra londom hino yak. ¹⁵Am urong ilo ra Masir suku' ra Raja' Hirodis li inatoi. Hino nga raino langus nu rahu nu Tuhan pinaindulan no ra ulun angindul ra rahu nu Ala ra pahulu li, rahu kono,

*"Au angipah ra anak ku intor
ra pihangan nu Masir."*

Namatayan ra anak-anak

¹⁶Paat ri Hirodis nakapandai ra ulun apandai ra baal nu butitin intor ra saraton hino nangibubuak rio,

i Hirodis pono' am nambuuk lalarang. Io anusub amatoi ra kawi' nu anak unguyon intor ra anak bahu inanak suku' ra anak ruo upok siino ra bandar Baitlahim am libung nano. Io hino ampaat ra buoi nu niratangan nu ulun-ulun apandai ahilong ra baal nu butitin intor ra saraton rano.

¹⁷Hino nga raino langus nu rahu pinaindulan nu Tuhan ri Yaramia li sangulun angindul ra rahu nu Ala, rahu kono,

*¹⁸"Siino tangi' am ahisinabit
aringoh ra tana' Rama.
Ilo satangi-tangi' am ahaharui.
I Rahil tangi-tangi' aupus
ra anak no rali
am ikaa io auma' apunaawan
nga inatoi no hua anak no rali."*

**Nanduli' ra tana' nu ulun Israil
intor ra pihangan Masir**

¹⁹Patoi nu Raja' Hirodis li. Ra paat ri Yusup ilo sansulapan no siino ra pihangan Masir sangulun malaikat nu Tuhan inintalang ri Yusup ra luang nu inupi no. ²⁰Rahu nu malaikat li, "Lumuat ka, am bi kami anduli' ka raino sansulapan ra tana' Israil. Inatoi no ulun asiha' amatoi ra anak hino."

²¹Luat ri Yusup am ibito' no anak hino am i Maria, am bi nilo inakou nanduli' ra tana' nu ulun Israil. ²²Karingoh no ra i Akilaus nasauk ra raja' sinumali' ra ama' no i Hirodis ra दौरa Yudia, am kalaa' io muoi ra hino. Am siino po rahu nu Ala ri Yusup ra luang nu inupi no, am intor ra hino ilo inuoi ra दौरa Galilia, ²³am urong ilo ra bandar Nasarit. Hino nga raino langus nu rahu pinaindulan nu Ala ra ulun angindul

^{a2:11} Kamayan: Saumi solobon aamis ra howou am oloho kapiro, io inuma' intor ra pulut nu taun (Ilayan ra Kamus)

^{b2:11} Muur: Pulut nu saumi taun nopongo kinumorot (Ilayan ra Kamus)

ra rahu no ra baal nu anak hino, rahu kanilo,

"Io sabiton ra ulun Nasarit."

Pambalaan ri Yahaya

Omomorob

(Mrk 1:1-8, Luk 3:1-18, Yah 1:19-28)

3 ¹Paat nu hili suku' ri Yahaya Omomorob li ra tana' asuang ra batu am inahison no ra दौरा Yudia, am angimuun ambala'. ²Rahu no, "Mimpoi akau ra sala' mi nga ikaa kula' buoi no raino Ala angimuun amihang ra ulun." ³I Yahaya nga kuon ri Yasaya li, nga rahu no,

*"Siino ulun lua-luap
ra tana' asuang ra batu
am inahison no,
am rahu nu luap nali,
'Lairon mi ralan
tayar nu Tuhan,
am lumbiso' io talaaho'."*

⁴Sampayau ri Yahaya li inansar intor ra bulu nu unta, am lumpirot nali binaal intor ra kungkung, am akanon nali io hino kapu' am ruu' nu maningot. ⁵Asuang ulun inatong ri Yahaya li intor ra bandar nu Yarusalim intor ra दौरा Yudia am pamahunan-pamahunan ra luput nu siang Yordan. ⁶Hili ulun hiali nang-angku ra kawi' nu sala' nilo, am Yahaya nomorob rilo ra siang Yordan.

⁷Am asuang po ulun Parisi am Saduki rali inuoi tiwol am akirorob ri Yahaya. Io yak paat ri Yahaya ahilong rilo matong, rahu no rilo, "U akau ulun ala, aun namala' ramuyun ra akau auma' alabus intor ra ukum nu Ala sumuku' rahili? ⁸Pa-intalangan mi nga baal anatandu' ra akau kapiro inimpoi ra sala-sala' mi. ⁹Ikaa akau anantam ra akau nalabus intor ra ukuman ra akau mindahu,

'Akai hitu sua' ri Abaraham li.' Huangon mi, Ala auma' apasauk ra batu-batu hiaturu' ra sua' ri Abaraham. ¹⁰Raino kapak nopongo nalair ra pananahar ra kawi' nu puun nu taun suku' ra bakat-bakat no. Tuki-tukir nu taun ikaa anginawa' ra kinawa' onsoi Ala anahar ra taun hino am apasubo' ra apui no."

¹¹Rahu po ri Yahaya, "Au omorob ramuyun ra siang anatan-du' ra akau nopongo inimpoi ra sala' mi, io yak siino poyo matong bahu intor rakon no io rahili omorob ramuyun ra Ro nu Ala am apui. Io labing akakuasa' intor rakon. Ikaa akatuma' au rio. Kasut nano pono', am ikaa yak auma' au angibit. ¹²Am io akatinanggoi ra tapan pamaliab no ra kawi' nu pari, am pari autir no luluron no ra lahaa nano, am kawi' nu apol nano solobon no kauyo' ra apui ikaa alulu' amalasa' no."

Yasus nirorob ri Yahaya

(Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22)

¹³Paat nu hino suku' ri Yasus ra siang Yordan intor ra दौरा Galilia tumiwol akirorob ri Yahaya. ¹⁴Io yak i Yahaya ahikaangas omorob ri Yasus. Rahu kono, "Oko nga halan solor omorob rakon, io yak Tuhan solor matong asiha' akirorob rakon."

¹⁵Limbang ri Yasus, "Hama' no raino yak. Nga iito anguma' kono hino maya' ra kasiha' nu Ala." Am Yahaya pono' namalihua am nomorob ri Yasus.

¹⁶Pongo ri Yasus nirorob, am bi no inasak intor ra siang hino, pulali-lali' limbowon pono' am tinumabang, am kakito ri Yasus Ro nu Ala tumuun ohondo' ra burung asang am sinumorop rio. ¹⁷Am karingoh nilo

rahu nu Ala rahu kono, "Hitu nga anak kaluluman ku am io apainsuat rakan."

Yasus kininaman nu Ibilis
(Mrk 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 ¹Hili Yasus inaya' ra Ro nu Ala inuoi ra tana' asuang ra batu am inahison am io kininaman nu Ibilis. ²Buoi nu apat ngoopor orou am apat ngoopor londom, Yasus ikaa nanganakan hili io tinabaan. ³Ratong nu Ibilis am indahu ri Yasus, rahu kono, "Kaa ki' oko kapiro Anak nu Ala? Kono po hino pasauko' nga batu haturo' ra ruti'."

⁴Limbang ri Yasus, "Siino rahu nasuratan ra Kitap, 'Sala' ka ruti' yak apakaayah ra ulun, io yak intor poyo ra tuki-tukir nu rahu nu Ala.'"

⁵Pongo nu hino Ibilis nangibit ri Yasus ra tampak nu Pahun nu Tuhan ra bandar nu Ala io hino Yarusalim. ⁶Am rahu po nu Ibilis hino, "Kaa ki' oko kapiro Anak nu Ala? Kono po hino tundak bai, nga siino hua nasuratan ra Kitap, 'Ala anusub ra malaikat no paat mu aratu' ra batu ilo anakub anatang riun hili kalayam mu ikaa akaingku' ra batu.'"

⁷Limbang ri Yasus, "Siino nasuratan ra Kitap, 'Ikaa oko anginam ra Tuhan Ala mu.'"

⁸Am ibito' po nu Ibilis, i Yasus ra saumi ruau asawat bonsoi, am pakitono' no i Yasus ra kawi' nu pihangan nu tana' hitu am kawi' nu kaansayan no. ⁹Rahu po nu Ibilis hino ri Yasus, "Kawi' nu hiatur taakin ku riun nu kono po oko ahulatur sumamba rakan."

¹⁰Limbang ri Yasus, "Ibilis, ahiru' ko ra hitu. Siino nasuratan ra Kitap, 'Onsoi oko sumamba ra Tuhan Ala mu am maya' rio yak.'"

¹¹Pongo nu hino, pahiru' Ibilis am ratong nu malaikat rano inuoi pamarangan ri Yasus.

Yasus nangimuun ra karaya' no ra Galilia

(Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹²Pakaringoh i Yasus ra Yahaya Omomorob inunsapan ra riil, am bi no inuoi ra दौर Galilia.

¹³Io inakou nangiru' ra bandar Nasarit am inuoi namahun ra bandar Kaparnaum, saumi bandar borook ra kiing nu liahu maayo ininggalanan ra Galilia, ra दौर nu Sibulon am Naptali. ¹⁴Inuma' ri Yasus hino, hino nga langus nu rahu ri Yasaya li sangulun angindul ra rahu nu Ala,

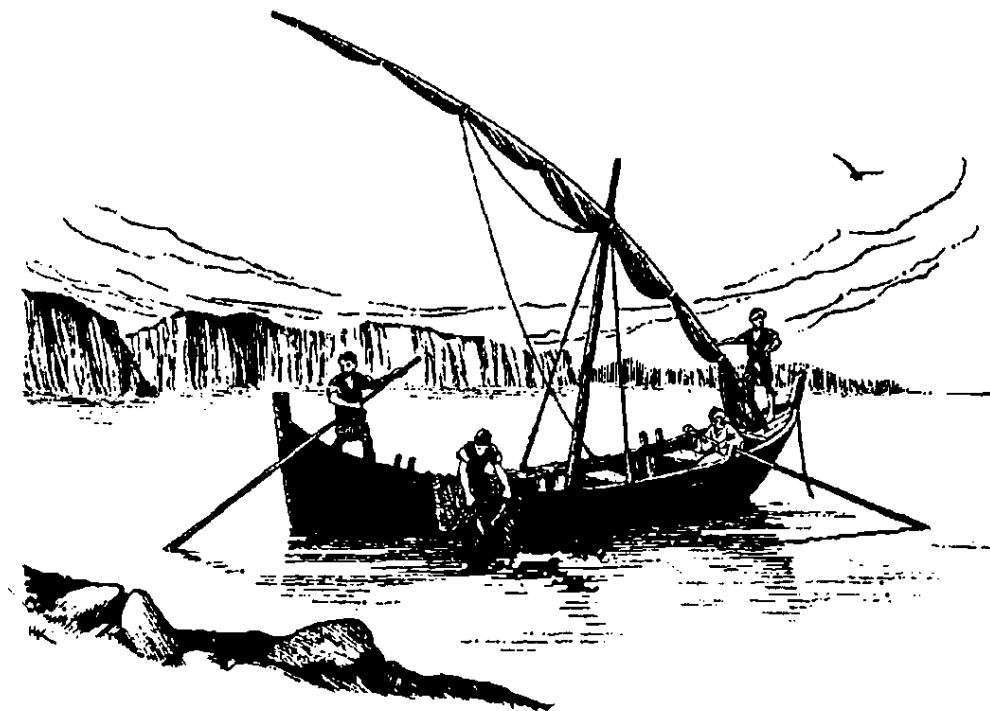
¹⁵"Tana' Sibulon am Naptali ralan lumangus ra liahu maayo ra sandaup nu siang Yordan, Galilia, io hino pamahunan nu ulun sala' Yahudi.

¹⁶Ulun aayah ra olondom, akailong ra binuntul awantang bonsoi, Am ulun aayah ra tana' olondom am kapatayan, abuntulan nu awantang."

¹⁷Intor ra paat nu hili, i Yasus angimuun ambala' rahu kono, "Mimpoi akau ra sala' mi nga ikaa kula' buoi no raino Ala angimuun amihang ra ulun."

Yasus nangipah ra apat ngaulun ampaparalo ra pait
(Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11)

¹⁸Paat ri Yasus inakou ra ihih nu liahu maayo ininggalanan ra Galilia, ilong no ra ruo ngaulun ampaparalo ra pait, io hino i Simun sabiton poyo ri Piturus ilo ra ali' no i Andarias. Ilo amparalo ra pait ra liahu hino. ¹⁹Rahu ri Yasus rilo,

Ulun ampaparalo ra pait

“Ikon mi, maya' ka rakon. Au apasauk ramuyun ambabala' ra ulun bokon hili ilo maya' rakon ohondo' ra ulun ampaparalo ra pait.” ²⁰Karingoh nilo rahu ri Yasus hino am sinoo' nilo ralo nilo no, am bi nilo inaya' ri Yasus.

²¹Am indul po i Yasus inakou am kakito no po ruo ngaulun ahaka', io hino i Yakup am i Yahaya anak ri Sabidi. Paat nu hino ilo kawi' ra ama' nilo no ambuna' ra ralo nilo rano. Am ipahi' po ilo ri Yasus ²²am pahipapasi ilo nangiru' ra paraau am ama' nilo no am bi inaya' ri Yasus.

Yasus ambala', angubas am amihah ra ulun
(Luk 6:17-19)

²³Yasus lako-lakou ra दौरa nu Galilia, am io nangubas ra ulun ra pahun intok sambayang nu ulun Yahudi am nambala' po ra Aho Onsoi ra ikaa abuai Ala amihang ra ulun, am namihah ra kula-kula' ulun arualan am naungga' ra inan.

²⁴Am aho ra baal ri Yasus nakarayol ra luput nu nagiri Siria, suku' asuang ulun inatong rio. Ilo nangibit ra kula-kula' ulun aila' intor ra aruol nansisinutan io hino ulun sinulor nu saitan rali, am ulun nantuop am ulun tinumambatang am kawi' nilo pinihah ri Yasus. ²⁵Ra paat nu hili am asuang ulun inaya' intor ra दौरa nu Galilia am siino po intor ra दौरa Dikapolis am intor ra bandar Yarusalim am intor ra दौरa nu Yudia, am intor ra nagiri sandaup nu siang Yordan.

Babala' ri Yasus ra ulun asuang ra ruau li
(Luk 6:20-23)

⁵¹Paat ri Yasus ahilong ra ulun asuang hiano am bi no nangkilayo ra inuluh no am panturung io ra hino, am sunu' nu ulun ubason no rano am nanturung sinumaarang rio. ²Am Yasus pono' angimuun nangubas rilo, rahu kono,

3“Asatu' nga ulun kaando' ra atu-atu am alansan yak ra Tuhan, nga Ala amihang ra kaayahan nilo.

4Asatu' nga ulun asusa' ra huang, nga Ala apainsuat rilo rahili.

5Asatu' nga ulun rumaliwi' ra huang, nga Ala anaak ra kawi' nu nirandi' no rilo rahili.

6Asatu' nga ulun aingkoos huang asiha' anguma' ra kasiha' nu Ala, nga Ala anaak ra kasiha' nu huang nilo hitu rahili.

7Asatu' nga ulun akaasi' ra ulun bokon, nga ilo pono' asian nu Ala rahili.

8Asatu' nga ulun nabahuan ra huang, nga ilo akakaulih ra Ala rahili.

9Asatu' nga ulun angibit ra pahahansayan ra ulun bokon, nga Ala anganku rilo ra anak-anak no rahili.

10Asatu' nga ulun aila' am undaaton nga anguma' ra kasiha' nu Ala nga Ala amihang ra kaayahan nilo.

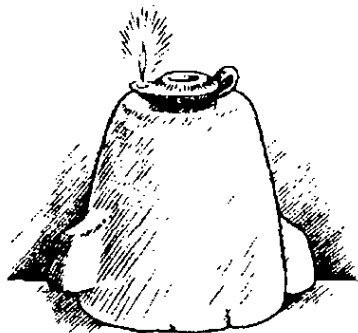
11Asanang huang mi ra kono siino ulun apasala' am angila' ramuyun am ahuyai ramuyun, nga akau maya' rakon. 12Ulun angindul ra rahu nu Ala ra bahu li pono' am naila' yak. Onsoi akau asangkah am anginsuat, nga asuang hua bonsoi talampas mi ra Surga' rahili nilair nu Ala ra tayar mi.”

Pangumangan ra masin am awantang
(Mrk 9:50, Luk 14:34-35)

13“Akau hitu kono masin ra tayar nu ulun nu tana' tu, am kono masin hino napalo ikaa no io auma' aasin po anduli', am kaando' no

balos no rahili, tapiran yak am kindangan nu ulun.

14Am akau hitu po, kono tutur ra tayar nu ulun nu tana' hitu. Saumi bandar ra tampak nu inuluh ikaa aunian. 15Kaando' kasangulun anikit ra lampung am amalangkup ra lampung hino ra hantang. Tampakan no yak ra pamumuliin nano hili apakawantang ra kawi' nu ulun siino ra pahun hino. 16Kono po hino, onsoi

Lampung am sampa'

akau anabinantang ra tingkuangon nu ulun, hili ilo ahilong ra kawi' nu inuma' mi onsoi, am hili ilo angansuk apakaayo ra Ama' mi ra Surga'.”

Pambalaan ri Yasus ra baal nu arat sinuratan ri Musa

17“Pai' akau panantam ra au sumuku' amalawo ra Arat nu ugama tinaakan nu Ala ri Musa li, karuo kono am pangubasan nu kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala li. Ikaa au amalawo ra kawi' nu hiano, io yak au muoi anilu ra atungon no kapiro. 18Huangon mi, buoi nu limbowon am tana' tu kaapo alawo, kaando' ka saumi po tulisan am timpok borook tinulisan ra Arat sinuratan ri Musa hino ikaa lowoon ra kono kawi' no ikaa po asauk.^c 19Intor ra hino aun-

^c5:18 kono kawi' no ikaa po nasauk: Karuo kono am; ikaa po kawi' nu pangubasan ra arat hino nasauk.

aun angila-langka' ra sahumu tinulisan borook hino am angibit ra ulun bokon maya' ra baal nano, Ala amahuang ulun hino kapio-pio kaando' tool ra lolot nu ulun no. Aun-aun ulun sumuhut ra arat hino am angubas ra ulun bokon maya' ra hino Ala amahuang ra ulun hino siino tool ra lolot nu ulun angintopot. ²⁰Haling ra hino huangon mi. Akau ikaa auma' sumauk ra ulun pihangon nu Ala nu kono akau ikaa sumail ra guru-guru' nu ugama am ulun-ulun Parisi ra anguma' ra kasiha' nu Ala."

**Pambalaan ra baal nu ulun
ambuuk**

²¹"Napandayan mi nga pangubasan nu aki taka rali kono hitu, 'Ikaa akau ampato'i, atu ulun ampato'i no ikaa mulalas io ibiton yak ra tingkuangon nu akim no.' ²²Io yak raino au mindahu ramuyun, sala' ka ampato'i yak. Tukir pono' nu ulunambuuk ra atu-atu kaulun,^d am ikaa mulalas io ibiton yak ra tingkuangon nu akim po rahili. Am atu ulun ahawah ra atu-atu kaulun io ibiton bisarai' ra ulun mamaayo angunguasa' ra ugama. Am atu ulun mindahu ra atu-atu kaulun ra io sasambungon io rahili tapiran ra apui naraka. ²³Hino nga puun no, kono sangulun ra lolot mi anaak ra taak no ra Ala ra Pahun nu Tuhan am paat nu hino io akahuang ra pahaka' no am aruol huang no rio, ²⁴onsoi buliin no po taak no hino ra Pahun nu Tuhan, am hili io pahulu muoi ohohonsoi ra ulun hino. Pongo nu hino hili io anduli' po anaak ra taak no hino ra Ala.

²⁵Kono siino ulun amparawa' ramuyun, onsoi ka apasi ohohonsoi rio ra kaapo io akasuku' ra akim no. Kono ikaa po akau anguma' ra kono

hino naapo ulun hino anaak ramuyun ra akim am akim hino rahili anaak ramuyun ra pulis. Am pulis hino naapo apaunsop ramuyun ra riil no. ²⁶Huangon mi aawi' mi yak amayal randa' mino am hili akau pain-solohon haling ra riil hino."

**Pambalaan ri Yasus ra ikaa
ampalapau**

²⁷"Napandayan mi noyo nga siino pangubasan hitu, 'Ikaa akau ampalapau.' ²⁸Io yak raino au mindahu ramuyun, sala' ka ampalapau yak. Atu po ungkuyon ahilong ra ruandu' am angkalaai huang no rio, am ulun hino nampalapau ra ruandu' hino ra luang nu huang no.

²⁹Kono mato mi pamiris no angibit ramuyun anguma' ra sala', kukulon mi hino am tapiri', nga labing honsoi no ra alawo mato saumi intor ra kawi' nu inan mi subaan ra apui naraka. ³⁰Am kono longon mi pamiris no angibit ramuyun anguma' ra sala', lomporon mi hino am tapiri', nga labing honsoi no ra alawo longon mi sangkibab intor ra kawi' nu inan mi subaan ra apui naraka no."

**Pambalaan ri Yasus ra ikaa angimpoi
ra andu'**

(*Mat 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18*)

³¹"Napandayan mi nga pangubasan hitu, 'Tuki-tukir nu ulun angimpoi ra andu' no onsoi io anaak rio ra surat pangimpayan no.' ³²Io yak raino po au mindahu ramuyun, aun ulun angimpoi ra andu' nano am ikaa halan andu' nano nampalapau, ulun hino kono yak anusub ra andu' nano ampalapau nu kono io uwoton nu ulun bokon, am atu kaulun ahuot ra ruandu' inalian hino, am io pono' ampalapau yak."

^d5:22 ulunambuuk ra atu-atu kaulun: Luang nu buku nakalair mindahu; ulunambuuk ra atu-atu kaulun ra kaando' puun nu pambuukan.

5:27 Kas. 20:14, Laup. 5:18 5:29 Mat. 18:9, Mrk. 9:47 5:30 Mat. 18:8, Mrk. 9:43 5:31 Laup. 24:1-4, Mat. 19:7, Mrk. 10:4 5:32 Mat. 19:9, Mrk. 10:11-12, Luk. 16:18, 1Kor. 7:10-11

**Pambalaan ri Yasus ra ikaa
ampator**

33“Napandayan mi nga siino pangubasan nu aki taka rali, ‘Ikaa akau ampator no kono akau ikaa maya’ ra aun nirandi’ mi, onsoi insuhuton mi aun randi’ mi ra tingkuangon nu Ala.’
34Io yak raino po au mindahu ramuyun, onsoi akau ikaa ampator sahumu ra akau amarandi’. Pai’ akau ampator anabit ra limbowon nga limbowon hino panturungan nu Ala. 35Karuo kono am pai’ pampator anabit ra tana’ tu, nga tana’ hitu io hino kinindangon nu Ala. Am poyo kono hino po pai’ akau pampator anabit ra bandar maayo Yarusalim, nga hino hua bandar nu raja’ maayo io hino Ala Ansukon Bonsoi no. 36Am pai’ akau pampator anabit ra ulu mi, nga sanguat pono’ hua ra abuk mino am kaando’ yak kuasa’ mi apakapulak am apakatarong. 37Paat mi mindahu amarandi’ onsoi yak akau mindahu ra ‘Ua’ ra kono io kpio, am mindahu po ra ‘Ikaa’ ra kono io ikaa otopot nga akasail poyo ra hino intor noyo ra Ibilis.”

**Pambalaan ri Yasus ra ikaa amalos ra
kalaatan
(Luk 6:29-30)**

38“Napandayan mi nga siino po pangubasan kono hitu, ‘Mato sulangan ra mato, am ripon sulangan ra ripon.’ 39Am raino po au mindahu ramuyun, ikaa akau amalos ra ulun angulalaat ramuyun, am kono siino ulun angapis ra pingal mi pamiris no am pahuon mi po io angapis ra pingal mi sangkibab no. 40Kono siino ulun amparawa’ ramuyun ra akim nga io asiha’ angalap ra sampayau mi ikaa oloho no

am onsoi taakan mi po sampayau mi oloho no. 41Am kono siino sauyar nu Ruum amalikot ramuyun akiator ra angiba’ ra barang nilo no ra tawoi nu sambatu, am mindul ka po ruo ngabatu.

42Kono siino ulun akitaak ra atu-atu ramuyun, am onsoi yak akau anaak rio, am kono siino ulun malit ra atu-atu ramuyun am onsoi akau apapalit rio.”

**Pambalaan ra akaasi’ ra ulun asisingon
(Luk 6:27-28, 32-36)**

43“Napandayan mi nga siino pangubasan kono hitu, ‘Onsoi akau masi’ ra ulun ranga-rangan mi, am asisingon ra ulun alat ramuyun.’
44Io yak raino po au mindahu ramuyun, onsoi akau masi’ ra ulun asisingon ramuyun, am sambayang po ra ulun angulalaat ramuyun, 45am hili akau asauk ra anak-anak nu ama’ mi ra Surga’. Ala apasarat ra orou no ra tayar nu ulun onsoi am tayar nu ulun alat po. Am Io apatuun ra anguluh ra tayar nu ulun anguma’ ra katapatan am tayar nu ulun anguma’ ra kalaatan po. 46Kono akau masi’ yak ra ulun masi’ ramuyun, aun pakuan nu Ala amalos ra inuma’ mi hino? Nga ulun angungukum ra sukai nangu-ma’ po ra kono hino. 47Am kono akau tumabi’ yak ra ranga-rangan mi, aun ki’ sail no ra inuma’ mi hiano? Nga ulun ikaa akakaulih ra Ala pono’ am anguma’ po ra kono hino. 48Ama’ mi ra Surga’ masi’ ra kawi’ nu ulun ra huang abubuh. Am kono po hino nu maan mi.”

**Pambalaan ri Yasus ra koson
pakuan anaak**

6¹“Huangon mi, ikaa akau ahipailong ra ulun bokon ra akau

maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka tu. Kono akau anguma' ra hino, akau ikaa taakin nu Ama' mi ra Surga' ra talampos. ²Kono akau anaak ra ulun kaando atu-atu, onsoi akau ikaa ahipailong ra ulun bokon ra taak mi hino kono pakuwi' nu ulun ahipapayu. Nga ilo asiha' anguma' ra hino ra paat tapupun am ra ihih nu sangkul maayo no, nga ilo asiha' akiansuk ra ulun bokon. Huangon mi, hino no nga talampos nilo no. ³Io yak kono akau anaak ra ulun kaando atu-atu, onsoi ka anaak rio ra ikaa apandayan nu ulun pansirangan mi rano, am aulu' po ulun bokon. ⁴Hama' nu taak mi hino ikaa apandayan nu ulun bokon, nga kawi' nu maan mi apandayan yak nu Ama' taka ra Surga', am io anaak ra talampos maayo mi rahili."

I Yasus angubas ra sambayang
(Luk 11:2-4)

⁵"Paat mi sambayang, pai' akau kono ulun ahipapayu rano. Ilo asiha' muoi tumuor sambayang ra paat tapupun, karuo kono am pantatamuan nu ralan, am hili ilo ilayan nu kawi' nu ulun. Am hino no nga talampos nilo no. ⁶Io yak kono akau sambayang, onsoi akau munsop ra sulap mino am tabani' am hili sambayang ra Ama' taka ra Surga' ikaa akito mino. Nga kawi' nu maan mi apandayan yak nu Ama' taka ra Surga', am io anaak ra talampos maayo mi rahili."

⁷"Kono akau sambayang, pain mi pahahaluko' kono sambayang nu ulun ikaa mintopot ra Ala. Tantamon nilo am akabalos kitaakon nilo ra ilo apakalanggoi ra sambayang nilo no. ⁸Ikaa ka tumilu rilo, nga Ama' taka no ra Surga' akapandai ra aun

kalikatan taka ra kaapo itaka akitaak rio. ⁹Kono soro' pakuan mi sambayang, rahu kami,

*Ama' mai ra Surga',
Onsoi kawi' nu ulun sumamba
am angansuk riun.*

¹⁰*Am oko amihang ra bayah
nilo.*

*Onsoi oko amihang ra bayah
nu kawi' nu ulun
am kasiha' mu insuhuton ra
tana' tu kono yak ra Surga'.*

¹¹*Taakan mu akai ra sulob nu
akan mai^e ra orou hitu.*

¹²*Ampunan mu
kawi' nu sala' mai,
ohondo' ra akai
nopongo nangampun
ra ulun nakasala' ramon.*

¹³*Pain mu akai pahunuo'
alami' ra intopot
ra paat mai aintupan
ra panginaman
Paintowoyon mu yak akai
intor ra kuasa' nu Ibilis.
(Nga oko hua raja' mai
akakuasa' am ansukon
suku' ra buo-buoi no. Amin.)*

¹⁴Nga kono akau angampun ra ulun nakasala' ramuyun, am Ama' taka no ra Surga' pono' am angampun ra kawi' nu sala' mi. ¹⁵Am kono akau ikaa angampun ra ulun nakasala' ramuyun, am Ama' taka no ra Surga' pono' am ikaa po angampun ra sala' mi."

**Pambalaan ri Yasus ra aharot
ikaa angakan**

¹⁶"Am kono paat mi sumingon aharot ikaa angakan am anginum, pai' akau pahiorobo kono ulun ahipapayu, nga paat nilo aharot ikaa angakan am anginum, ilo ikaa ahin-

^e6:11 Sulob nu akan mai: karuo kono am; sulob nusuab: karuo kono poyo am; sulob nu akan mai ra orou hitu.

dahup am ikaa ahumau am hili ulun bokon akapandai ra ilo hino aharot ikaa angakan am anginum. Huangon mi, hino no nga ra talampos nilo no. ¹⁷Io yak kono akau aharot ikaa angakan am anginum, onsoi akau ahindahup am ahumau kono kaubasan mi, ¹⁸hili ikaa apandayan nu ulun bokon ra akau aharot ikaa angakan am anginum. Io yak Ama' taka ikaa akito hino akapandai. Kawi' nu maan mi apandayan yak nu Ama' taka ra Surga', am io anaak ra talampos maayo mi rahili."

Sasawot ra Surga'
(Luk 12:33-34)

¹⁹"Pai' akau pamalulur ra sasawot nu tana' hitu ra tayar nu inan mino, nga siino hua sikukuat am tohol ongokot, am siino po hua ulun antakou muoi pabunsah asiha' angalap ra sasawot hiano. ²⁰Labing honsoi no ra akau amalulur ra sasawot mi ra Surga', nga hino kaando' sikukuat am tohol ongokot, am kaando' po ulun abunsah am antakou ra hino. ²¹Nga atu po hua intok nu sasawot mino, am hino po intok nu huang mino."

Tutur nu inan
(Luk 11:34-36)

²²"Mato io hino tutur nu inan. Kono mato mi aaning akau pono' am awantang. ²³Io yak kono mato mi ala, luput pono' nu inan mi am olondom yak. Am kono mato mi hino olondom, am labing po kololondom no rahili."

Pambalaan ri Yasus ra ikaa angkaamo
(Luk 16:13, 12:22-31)

²⁴"Kaando' kasangulun po akaalap mangun ra amba ra ruo ngaulun tuan, nga ikaa mulalas io

masi' ra sangulun no, am ikaa kula' masi' ra sangulun no, karuo kono am io maya' ra panusuban nu sangulun no am ikaa kula' maya' ra panusuban nu sangulun no. Kami po hino, ikaa akaalap akau mangun ra amba nu Ala am mangun ra amba po ra sasawot nu tana' tu.

²⁵Hino nga puun ku mindahu ramuyun, ikaa nga angkaamo ra bayah mi intor ra akan am inum karuo kono am pakai mi, nga bayah mi am inan mi tu aulu' intor ra akan am inum am pakai. ²⁶Lai' mi susuit. Ilo ikaa anambak am ikaa po ilo ongotom, am ikaa amalulur ra akan nilo ra lahaa, am ilo ikaa atatangan ra akan, nga Ama' taka no ra Surga' anaak rilo ra akan. Kaa ki' akau labing oloho intor ra susuit hiano? ²⁷Paat mi angkaamo auma' ki' sangulun ra lolot mi apakalanggoi koborook ra bayah nano?"^f

²⁸"Kulo ki' akau pangkaamo intor ra pakai mi? Onsoi huangon mi baal nu busak nu katanaan. Busak-busak hiano ikaa angkaraya' am ahansar, ²⁹io yak au mindahu ramuyun, otopot pono' Raja' Salomo io sangulun akaya' am kawi' nu pakai no oloho rali ikaa yak okohondo' ra sandong nu busak-busak hiano. ³⁰Tutuu' hiano tumuu' ra orou hitu am nusuab ompoon ra apui. Kono po hino nu Ala namalimpor onsoi-onsoi ra busak hiano labing po nga pamalimpor no ramuyun. Io yak ikaa kula' akau angintopot.

³¹Ikaa akau angkaamo ra huang mino am mindahu ra, 'Atu ki' auma' akanon taka?' karuo kono 'Aun ki' auma' inumon taka?' am poyo 'Aun ki' auma' pakayon taka?' ³²Kawi' nu hiatu huhuangon am uyumon nu ulun ikaa akakaulih ra Ala. Lai' halan am Ama' taka ra Surga' akapandai ra

^f6:27 Apakalanggoi koborook ra bayah nano?: karuo kono am; apakasawat koborook.

akau lumikot ra kawi' nu hiano. ³³Io yak lumikot ka pahulu anguma' ra kasiha' nu Ala hili io amihang ra bayah mi am kawi' nu bokon no ruangin no ramuyun rahili. ³⁴Intor ra hino, pai' akau pangkaamo ra aun asauk ra orou nusuab, nga nusuab pono' hua am siino po pangkaamaan. Tuki-tukir hua nu songorou am siino yak susa' am ikaa no ruangin mi."

Pambalaan ra ikaa apasala'

(Luk 6:37-38, 41-42)

7 ¹"Ikaa ka apasala' ra ulun bokon, hili akau pono' ikaa pasalaan nu Ala.

²Atu po hua pamutusan mi ra baal nu ulun bokon, am kono po hino pamutusan nu Ala ramuyun. Am tutuku' panunuku' mi ra ulun bokon, am kono po hino tutuku' maan nu Ala ramuyun. ³Kulo ilai' mi momol nu pias nakataliwa' ra mato nu pahaka' mino, lai' halan sampator taun makalu nakataliwa' ra mato mino ikaa huangon mi?. ⁴Kulo akau mindahu ra pahaka' mi rano, 'U pahaka', ikon mu iruo' ku bai taliwa' ra mato mutu,' am lai' halan mato mino, am akataliwa' ra sampator taun makalu. ⁵U ulun ahipapayu, iruon mi pahulu sampator taun makalu ra mato mino hili mato mino aaning, am hili akau akaalap angiru' ra momol nu pias nakataliwa' ra mato nu pahaka' mi rano.

⁶Pain mi taaki' atu sasawot pakayon ra tayar nu Tuhan ra uku', nga uku' hino anduli' rahili am angatup ramuyun. Am ikaa akau anapir ra sasawot mi oloho ra biah, hili biah hino ikaa anginda-ngindang ra sasawot oloho hino rahili."

Pambalaan ra akitaak, ahuyum am anitik

(Luk 11:9-13)

⁷"Akitaak akau ra Ala am hili io anaak ramuyun, am onsoi akau

ahuyum am hili akau akaundut am titikon mi nga totobon no am hili Ala amahiang ra totobon no ra tayar mi. ⁸Nga tukir nu ulun akitaak io taakan yak, am tukir nu ulun ahuyum io akaundut yak, am tukir nu ulun anitik ra totobon no am totobon hino hiangon ra tayar no. ⁹Siino ki' akau ulun matuo tu anaak ra batu ra kono anak mi akitaak ra kanon? ¹⁰Karuo kono am anaak ra kukuo ra kono anak mi akitaak ra pait? ¹¹Kapio pono' akau alaam apandai po hua akau anaak ra atu onsoi ra anak mi, am aulu' po nga Ama' taka no ra Surga' apandai anaak ra atu onsoi ra tukir nu ulun akitaak rio.

¹²Onsoi akau anguma' ra ulun bokon ra aun kasiha' mi ra ulun bokon anguma' ramuyun. Hitu nga langus nu rahu nu Ala pinasuratan no ri Musa li am pangubasan nu ulun-ulun angindul ra rahu nu Ala."

Totobon akusip am ralan otopot

(Luk 13:24)

¹³"Onsoi akau munsop maya' ra totobon akusip no, nga totobon aungka' am ralan alumbis no lumangus ra apui naraka, am asuang ulun maya' ra ralan hino. ¹⁴Io yak totobon akusip am ralan awantul hino lumangus ra kaayahan no, am kaiti' yak ulun akalangus ra hino."

Taun am Kinawa' no

(Luk 6:43-44, 13:25-27)

¹⁵"Sumiho ra ulun angindul ra rahu nu Ala ahirumangku hiano. Ilo muoi ramuyun ahipailong ra baal nilo kono rumba, io yak huang nilo no kono uku' nu katanaan asangit. ¹⁶Apandayan mi ulun ahirumangku hiano intor ra balos nu maan nilo no. Nga ikaa akau akaalap ra kinawa' nu anggur intor ra panauyu' am ikaa akau akaalap ra kinawa' nu limau intor ra kusingan. ¹⁷Kono po

hino nu tukir nu taun abaku' anginawa' yak ra kinawa' onsoi, am tukir nu taun tinumangkii' anginawa' ra kinawa' alaat yak poyo. ¹⁸Taun abaku' no ikaa io anginawa' ra kinawa' no alaat, karuo kono am taun tinumangkii' no ikaa io anginawa' ra kinawa' onsoi. ¹⁹Tukir nu taun ikaa anginawa' ra kinawa' onsoi, io pantayon am tapiri' solobo' ra apui no. ²⁰Kono hino nga pakuan mi angaulih ra ulun angindul ra rahu nu Ala ahirumangku hiano, io hino akau akakaulih ra kinabaalo' nilo haling ra balos nu inuma' nilo."

Maan sala' ka rahu yak

²¹"Sala' ka kawi' nu ulun anabit rakon 'Tuhan, Tuhan,' am asauk ra ulun pihangon nu Ala. Ulun yak anguma' ra kasiha' nu Ama' ku ra Surga' asauk ra ulun pihangon no. ²²Paat nu Orou Kaawian nu tana' tu rahili asuang ulun mindahu rakon, 'Tuhan, Tuhan, akai nga nangindul ra rahu nu Ala ra inggalan mu, am napahiru' ra kula-kula' saitan po, am nanguma' ra asuang tatandu' kalalaban ra inggalan mu.' ²³Io yak au lumimbang ra ulun hiano, 'Ahiru' ka ra hitu, akau ulun nanguma' ra kalaatan. Au ikaa akakaulih ramuyun puu-puun ra bahu.'"

Pangumangan ra ruo ngaulun amaal ra pahun
(Luk 6:47-49)

²⁴"Tukir nu ulun angkinongoh ra rahu ku am sumuhut ra hino io ohondo' ra sangulun apandai ampahuang namaal ra pahun nano ra tampak nu tana' aikang. ²⁵Hili paat

nu anguluh aawas am suku' nu siang no nangkaayo am angin okotoh pono' angimpayur ra pahun hino, io yak pahun hino ikaa auma' aaba' nga binaal hua ra tampak nu tana' aikang.

²⁶Tukir nu ulun angkinongoh ra rahu ku, am ikaa io sumuhut ra hino io ohondo' ra sangulun ailo ampahuang namaal ra pahun ra tana' alami'. ²⁷Hili paat nu anguluh aawas am suku' nu siang no nangkaayo, am angin okotoh pono' angimpayur ra pahun hino, am parambus nu pahun hino naaba', am kaunsah pahun hino laarang."

Kuasa' ri Yasus

²⁸Pongo ri Yasus inindahu ra kawi' nu pambalaan hiano, kasumpo' kawi' nu ulun asuang rano ra pambalaan ri Yasus no, ²⁹nga Yasus ambala' siino kuasa'. Sala' ka kono pambalaan nu guru' ugama rano kaando' kuasa'.

Yasus namihah ra sangulun nampulu
(Mrk 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 ¹Pambulusung i Yasus intor ra inuluh no, am asuang ulun bayabaya' rano rio. ²Suku' nu sangulun nampulu⁸ no am pahulatur ra tingkuangon ri Yasus. Rahu kono, "Tuan kono oko asiha', apihah mu halan au."

³Am kangkamo' ri Yasus ulun nampulu hino, rahu kono, "Kasiha' ku. Apihah oko raino."

Paat nu hino po pulali' yak nu aruol nano nalawo am io pono' napihah. ⁴Rahu ri Yasus ra ulun

⁸8:2 sangulun nampulu: Maya' ra arat nu ugama nu ulun Yahudi aruol hino nga ikaa apauma' rio muoi sumamba ra Ala ra intok sambayanan no (Ilayan ra Kamus).

7:19 Mat. 3:10, Luk. 3:9 7:20 Mat. 12:33 7:23 Nan. 6:8 7:28-29 Mrk. 1:22, Luk. 4:23 8:4 Im. 14:1-32

nampulu hino, “Huangon mu! Am pain mu balai' nasauk hitu riun ra atu kaulun. Bi kamu yak muoi akibili' ra imam no am anaak oko ra saumi taak panginsuatan mu maya' ra rahu ri Musa li. Hino asauk ra saumi tatandu' ilayan nu ulun ra oko kapiro naphah.”

Yasus namihah ra amba nu katua' nu sauyar nu Ruum
(Luk 7:1-10)

⁵Paat ri Yasus sinumuku' ra bandar Kaparnaum, am ratong nu sangulun katua' nu sauyar nu Ruum tinumiwol akimaasi' ri Yasus. ⁶Rahu no, “Tuan, amba kuno iringkuli' ra pahun no, arualan aahos.”

⁷Limbang ri Yasus rio, “Ua, au maya' riun muoi amihah rio.”

⁸Limbang nu katua' nu sauyar hino, “Tuan, hama' no. Ikaa pono' oko maya' rakon muoi ra pahun mai no, nga au ikaa aatas apaunsop riun ra pahun mai. Onsoi oko yak mindahu intor ra hitu apaphah rio, hili amba ku hino apihah. ⁹Au pono' maya' ra susub nu mamaayo mai rano, am siino po sauyar maya' ra panusuban ku. Kono au anusub ra sangulun ra lolot nilo, ‘Makou ko' am io pono' makou yak. Am kono au po ahipah ra sangulun ra lolot nilo, io pono' am matong. Kono au anusub ra amba ku, ‘Baalon mu hitu,’ io pono' am anguma' yak.”

¹⁰Kasumpo' Yasus ra rahu nu katua' nu sauyar hino, am rahu ri Yasus ra ulun inaya' rio rano, “Au mindahu ramuyun, ra kawi' nu ulun Israil kaando' nakito ku sangulun mintopot rakon ohondo' ra intopot nu ulun hitu. ¹¹Huangon mi hitu, asuang ulun rahili matong intor ra luput nu tana' tu angakan humulung ri Abaraham aki taka rali, i Isak am i Yakup ra tana' bahuon nu Ala. ¹²Io

yak lai' solor rahili am ulun napalangusan ra kaansayan nu tana' bahuon hino tapiran ra intok olondom bonsoi no, am hino rahili intok nilo antangi' am aila'.”

¹³Am rahu ri Yasus ra katua' nu sauyar hino, “Muli' ko no, aun intopoton muno hino auma' asauk.” Am paat nu hino kaphah no amba nu katua' nu sauyar hino.

Asuang ulun pinihah ri Yasus
(Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41)

¹⁴Bi ri Yasus inuoi ra pahun ri Piturus no am kakito no iwan ri Piturus ruandu' am bolo-bolong habalan. ¹⁵Kangkamo' ri Yasus longon nu iwan ri Piturus hino, hili parambus nalawo hohol hino, am parambus no nakaingkuli' am napainum am napaakan ri Yasus. ¹⁶Solor ra kamayon nali saratoratong ulun asuang nangibit ra ulun asuang sinulor nu saitan. Yasus apahiru' ra saitan ra sabantuk rahu no am namihah po ra kawi' nu ulun akaaruol hiano. ¹⁷Inuma' ri Yasus hino, hino nga langus nu rahu ri Yasaya li sangulun angindul ra rahu nu Ala, rahu kono,

“Io nga amaramin ra ila',
am amihah ra aruol taka.”

Baal nu ulun asiha' maya' ri Yasus
(Luk 9:57-62)

¹⁸Ilai' ri Yasus asuang ulun nilumibung rio, io nanunsub ra ulun ubason no rano sumandaup ra liahu maayo. ¹⁹Bi nu sangulun guru' ugama inuoi ri Yasus am rahu kono, “U guru', maya' au riun. Atuatupo' oyon mu, am baya-baya' yak au.”

²⁰Limbang ri Yasus rio, “Kakaa' siino luang nilo, am susuit pono' am siino po bunsalah nilo, io yak Ulun

Sinusub nu Ala hino kaando' no intok no ombolong."

²¹Am rahu po nu sangulun intor ra lolot nu ulun baya-baya' rio rano, "Tuhan, muoi halan au pahulu omolobong ri ama'."

²²Rahu ri Yasus rio, "Maya' ko yak rakon. Hama' nu ulun inatoi rano omolobong ra ulun inatoi."

Yasus nomopol ra angin okotoh
(*Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25*)

²³Tampak ri Yasus ra paraau, am ulun ubason no rano, inaya' rio.

²⁴Pombolong i Yasus ra luang nu paraau no, am pulali' nu angin okotoh am hinumbang maayo sinumiap po ra paraau nilo hino suku' paraau hino mamaar kakalom. ²⁵Hili ulun ubason no rano namalukou rio, rahu kanilo, "Tuhan, maar no itaka akalom!"

²⁶Limbang ri Yasus, "Kulo ki' akau pangkalaa'? Ikaa kula' akau angintopot rakon."

Hili luat no am popolo' no angin am hinumbang okotoh hino am parambus nu angin am hinumbang hino nalawo.

²⁷Kasumpo' ulun ubason no rano sario, rahu kanilo, "Aun ki' hitu kaulun suku' angin am hinumbang tu pono' am maya' yak ra rahu natu!"

I Yasus nomohonsoi ra ruo ngaulun sinulor nu saitan
(*Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39*)

²⁸Pakasuku' i Yasus am ulun ubason no rano ra liahu maayo inggalanan ra Galilia ra दौरा nu Garasa. Ratong nu ruo ngaulun sinulor nu saitan intor ra lalabangan rano tinumiwol ri Yasus. Ilo ruo hitu asangit bonsoi suku' kaando' kasangulun aatas ansail ra intok hino. ²⁹Luap kanilo mindahu, "U

Anak nu Ala, aun ki' oyon mu ra hitu? Muoi ko ki' angila' ramon kaapo hua halan nasuku' orou pamaratuan ra ukum li?"

³⁰Maar nu intok hino siino sampaanon biah asuang ahihinakan. ³¹Rahu nu saitan hiano ri Yasus, "Kono po pahiruon mu akai intor ra ulun hiatu, am pakuoyon mu akai pasuloro' ra biah asuang hanuro."

³²Rahu ri Yasus ra saitan hiano, "Bi kami." Hili saitan hiano sinumamput am inuoi sulor ra biah asuang rano, am kawi' nu biah hiano pono' nahihiru' tinumindak ra tobo ra ihih nu liahu no. Am kaluus biah hiano nolosor.

³³Ulun ahahalung ra biah rali nanimbul inuoi ra bandar no, am nahulit ra kawi' nu nasauk hino, am baal nu ruo ngaulun sinulor nu saitan li. ³⁴Hili kawi' nu ulun nu bandar hino tinumiwol ri Yasus, am rahu kono, "Asian mu akai. Hama' mai murong ra hitu. Makou ko intor ra intok hitu."

I Yasus nomohonsoi ra sangulun tinumambatang
(*Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26*)

⁹¹Yasus am ulun ubason no rano, inuran ra paraau am bi sinumandaup nanduli' ra pamahunan nilo no.^h ²Siino kula-kula' ngaulun inatong ri Yasus nanampuyung ra sangulun tinumambatang iringkuli' ra apin intok keolongon nano. Paat ri Yasus nahilong ra ulun hiano kapiro-pio mintopot rio am rahu no ra ulun tinumambatang hino, "U pahaka' ku. Londonon mu intopot nu huang muno. Sala' mu nopongo inampunan."

³Pakaringoh guru' ugama rano ra rahu ri Yasus hino, rahu kanilo ra luang nu huang nilo no, "Ulun hitu ahuyai ra Ala."

^h9:1 pamahunan nilo no:Kaparnaum (Ilayan ra 4:13).

⁴Am apandayan noyo ri Yasus huang nu guru' ugama hiano. Rahu no rilo, "Kulo ki' akau tumantam ra huang mi ra au angumbolo' ra Ala? ⁵Aun ki' aluoi rahuon, 'Sala' mu no-pongo inampunan,' kuon ki', karuo kono am 'Lumuat ko ibito' apin muno am bi muli'."

⁶Raino au apakito ramuyun ra Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' angampun ra sala' ra paat no siino ra tana' hitu." Hili rahu ri Yasus ra ulun tinumambatang hino, "Lumuat ko am ibito' apin muno am bi muli'."

⁷Luat nu ulun hino am ibito' no apin nano am bi inuli'. ⁸Pakakito ulun asuang hiano ra nasauk hino am kalaa' ilo, am hili ilo angansuk ra Ala, nga io hua nanaak ra kuasa' no ra ulun nu tana'.

Yasus nangipah ri Matius
(Mrk 2:13-17, Luk 5:27-32)

⁹Bi ri Yasus inakou intor ra hino, am paat no angkiralan kakito no sangulun angungkum ra sukai inggalan no i Matius, turu-turung ra upis nali.

Rahu ri Yasus ri Matius, "Ikon mu maya' ko rakon." Am luat ri Matius inaya' ri Yasus.

¹⁰Am i Matius nangibit ri Yasus am ulun ubason no rano inuoi ra pahun nano. Am ilo angakan angguhulung ra ulun angungkum ra sukai am ulun alat ra pamahuangan nu ulun Parisi. ¹¹Pakakito ulun Parisi ra baal hino am rahu kanilo ra ulun ubason ri Yasus rano, "Kulo ki' guru' mitu angakan humulung ra ulun angungkum ra sukai am ulun nakasala' hiano?"

¹²Karingoh ri Yasus rahu nu ulun Parisi hiano, rahu kono, "Ulun apihah ikaa pakuan muoi ra dakutur, ulun arualan yak muoi. ¹³Randanon

mi onsoi-onsoi ka aun atungon nu rahu nasuratan ra Kitap tu. Rahu no, 'Kasiha' ku io hino onsoi akau ahahasi', sala' ka amatoi ra kium taakin mi rakon.' Au matong sala' ka ahipah ra tayar nu ulun anganku ra ilo kaando' sala'. Io yak au matong ra tayar nu ulun akasala'."

Pangkimuatan ra baal aharot ikaa
angakan
(Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39)

¹⁴Suku' nu ulun ubason ri Yahaya Omomororob inuoi ri Yasus, rahu kanilo, "Kulo ki' akai am ulun Parisi ratu asalok aharot ikaa angakan am anginum, am lai' ulun ubason mu ratu ikaa aharot?"

¹⁵Limbang ri Yasus, "Aun koson nu pamahuangan mi, siino ki' ulun inipahan ra irau pahuatan aharot ra buoi nu ungkuyon ahuot no siino ra lolot nilo? Huang ku kaando'. Io yak paat nu ungkuyon nahuot hino alapon rahili intor ra lolot nilo, am hili ulun hiano aharot ikaa angakan am anginum nga asusa' no hua huang nilo no."

¹⁶Am rahu po ri Yasus ra saumi pangumangan. "Kaando' kasangulun anambil ra kain naapu' ra kindis bahuon nga pinanambil hino omololok ra binta' nu kain naapu' hino. ¹⁷Am kaando' po kasangulun amalingi' ra ruu' nu anggur bahuon no ra kungkung pamulian lai-lair no, nga kono poyo lingiin no ra kungkung pamulian hino am lumaput no kungkung hino nga ruu' nu anggur hino tumambau. Ruu' nu anggur am kungkung pamulian no pono' aimboyoy yak ngaruo. Ruu' poyo nu anggur bahuon am onsoi lingiin taka yak ra kungkung pamulian bahuon, hili kungkung pamulian am ruu' nu anggur bahuon hino ikaa aimboyoy."

Sangulun anak nu ulun mamaayo
amihang ra Pahun intok sambayang
am sangulun ruandu' nangangkam ra
sampayau ri Yasus
(Mrk 5:21-43; Luk 8:40-56)

18Kotongo' ri Yasus mindahu
ra ulun ubason ri Yahaya rali, suku'
nu sangulun mamaayo nu pahun
intok sambayang nu ulun Yahudi
am pahulatur ra tingkuangon
ri Yasus no, rahu kono, "Anak ku
ruandu' no bahu yak patoi. Io yak
onsoi io oyon mu kangkamo' am hili
io anduli' aayah."

19Luat ri Yasus nambabaya' ra
ulun ubason no rano inaya' ra ulun
hino.

20-21Am siino sangulun ruandu'
narualan oopor am ruo upok buoi no,
aruol no hino lumangus ra io
omololot ra bulan, am io sinumunu'
ra naaling ri Yasus no. Rahu kono nu
ruandu' hino ra luang nu huang nano,
"Akangkam ku po naapo sampayau
nano am apihah no au." Hili kangka-
mo' no popor nu sampayau ri Yasus
no.

22Pangalii' i Yasus am kakito no
ruandu' hino, rahu ri Yasus rio, "U
pahaka' ku, londonon mu huang
muno, oko noonsoi nga intor hua ra
intopot." Am parambus yak nu ruan-
du' hino noonsoi intor ra aruol nali ra
paat nu hili.

23Suku' ri Yasus ra pahun nu ulun
mamaayo ra pahun intok sambayang
hino am ilong no ra kawi' nu ulun
ananampui ra suling rali, am ulun
asuang hiano kumarabutok am akari-
ngoh po ra tangi' am salandu-landui.
24Rahu ri Yasus ra ulun hiano, "Min-
saloh ka kawi'. Anak hino ikaa inatoi,
io noolong yak."

Am kurito' nilo solor rahu
ri Yasus no. **25**Pasamputo' nilo ulun
asuang hiano hili i Yasus inunsop ra
sulap intok nu ralaa hino, am kangka-

mo' no longon nano hili luat nu ralaa
hino nanduli' naayah.

26Aho intor ra baal nu inuma'
ri Yasus hino nakaaho ra luput nu
daira hino.

**Yasus napakarat ra mato nu ruo
ngaulun nobolou**

27Lakou po ri Yasus inindul intor
ra hino am siino ruo ngaulun ungu-
yon nobolou sunu-sunu' am lua-luap
rahu kanilo, "U sua' ri Raja' Daud,
asian mu akai."

28Pakaunsop i Yasus ra pahun no,
am sunu-sunu' po ruo ngaulun
nobolou hiano, inuoi imaar ri Yasus.
Rahu ri Yasus rilo, "Angintopot ki'
akau ra au auma' apakarat ra mato
mitu?"

Limbang kanilo, "Ua, angintopot
akai riun Tuhan."

29Hili kangkamo' ri Yasus mato
nilo no, am rahu ri Yasus rilo, "Mato
mino akarat maya' yak ra intopot
mi."

30Am hili mato nilo no nakarat.
Rahu ri Yasus namanton rilo, rahu
kono, "Pain mi balai' nasauk
ramuyun hitu ra ulun bokon."

31Io yak bi nilo inakou am
poroyolo' nilo solor nasauk inuma'
ri Yasus hino ra luput nu daira nu
intok hino.

**Yasus napaindahu ra sangulun
nohoho'**

32Pakaakou ruo ngaulun hiano
ratong po nu kula-kula' ngaulun na-
ngibit ra sangulun nohoho' nga
sinulor hua nu saitan. **33**Pahiruo'
ri Yasus kapasio' saitan hino am hili
pakaindahu ulun nohoho' hino.
Kasumpo' kawi' nu ulun asuang
rano, rahu kanilo, "Raino yak itaka
nakakito ra nasauk kono hitu puu-
puun ra ulun taka ra Israil ra lair."

34Io yak rahu nu ulun Parisi rano, "Ibilis nanaak ra kuasa' ri Yasus apahiru' ra saitan bokon rano."

Yasus nakaasi' ra ulun asuang

35Yasus lako-lakou amaluput ra bandar am libung nu pamahunan nangubas ra ulun ra pahun intok sambayang nu ulun Yahudi ra Aho Onsoi ra ikaa abuo'i noyo Ala amihang ra ulun. Am io namihah ra kula-kula' ulun aila' ra kula-kula' aruol am naungga' ra inan. **36**Kakito ri Yasus ulun asuang hiano, am pakaasi' io ra ulun hiano, nga naulingo hua ilo bonsoi, am ilo kaando' kotoh ohondo' yak ra rumba kaando' ulun ahalung. **37**Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Kapio pono' otomon tu asuang, io yak ulun ongotom tu hua akuling. **38**Onsoi akau sambayang akitaak ra Ala katangan ra otomon hino, hili io anusub ra ulun muoi pongotom ra umo no hino."

Oopor am ruo ngaulun ulun
susubon

(Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16)

10¹Paat nu saumi orou ipahi' ri Yasus ulun ubason no oopor am ruo ngaulun hiano am taaki' no ilo ra kuasa' no apahiru' ra saitan-saitan, am namihah ra kula-kula' ulun arualan am naungga' ra inan. ²Inggalan nu oopor am ruo ngaulun susubon hiano io hino puu-puun i Simun (am sabiton poyo ri Piturus) am pahaka' nano i Andarias, i Yakup ilo ahaka' ri Yahaya, (anak ri Sabidi) ³I Pilipus am i Bartalomius, i Tomas am i Matius (angungukum ra sukai), i Yakup (anak ri Alapius) am i Tadius, ⁴i Simun sabiton nilo ra ulun Patriot' no, am

popor no i Yudas ulun intor ra Kariot (io hino ulun napasauk napatakub ri Yasus li).

Nanusuban ra oopor am ruo ngaulun
susubon ri Yasus hiano
(Mrk 6:7-13, Luk 9:1-6)

5Yasus nanusub am naminton ra oopor am ruo ngaulun ulun susubon no, rahu kono, "Ikaa akau muoi ra दौरa nu ulun sala' ulun Yahudi karuo kono am bandar nu ulun nu Samaria. **6**Io yak muoi ka ra ulun nu Israil, tayar nu ulun ohondo' ra rumba napalir. **7**Bi kami am balai' ilo ra ikaa kula' buoi no raino Ala angimuun amihang ra ulun. **8**Pihahon mi ulun arualan, am kaayahon mi ulun inatoi, am honsoyon mi ulun nampulu rano, am pahiruon mi po saitan sinumulor rano. Ikaa au akibayal ra kuasa' taak ku ramuyun hitu, kono hino po akau ikaa akibayal ra ulun maan mi pihaho'. **9**Am makou akau po, ikaa akau angibit ra usin sahumu, **10**am ikaa angibit ra biik karuo kono am ruo sampayau am kasut mi, karuo kono am susukur. Nga kawi' nu ulun angkaraya' ikaa mulalas akaalap ra akan am aun okotool ra bayah no.

11Kono po akau akasuku' ra rondo' bandar, karuo kono am pamahunan ahuyum akau ra ulun asiha' apaunsop ramuyun, am murong akau ra hino suku' ra orou lakawan mi mindul intor ra hino. **12**Tuki-tukir mi sumuku' ra pahun nu ulun, rahu kami, 'Alansan ra Ala anaak ra kaansayan ra tayar mi.' **13**Am kono ulun ra pahun hino apaunsop ramuyun am rahu mi hino asauk ra ulun hiano. Io yak kono ilo

ⁱ10:4 Patriot: Atungon no ulun masi' ra nagiri.

9:34 Mat. 10:25, 12:24, Mrk. 3:22, Luk. 11:15 9:35 Mat. 4:23, Mrk. 1:39, Luk. 4:44 9:36 Tab. 27:17, 1Raj. 22:17, 2Taw. 18:16, Yah. 34:5, Sa. 10:2, Mrk. 6:34 9:37-38 Luk. 10:2 10:7-15 Luk. 10:4-12 10:10 1Kor. 9:14, 1Tim. 5:18

ikaa apaunsop ramuyun am rahu mi hino ikaa asauk ra ulun hiano. ¹⁴Am kono po ilo ikaa apaunsop am karuo kono ikaa angkinongoh ra rahu nu Tuhan Ala indulan mi hino, kangkabini mi kaau nokosokot ra kalayaminino, am parambus makou intor ra bandar karuo kono am pamahunan hino. ¹⁵Huangon mi, paat nu Orou Kaawian nu tana' tu, akasail ukum mintup ra ulun aangas angkinongoh hiano intor ra ukum mintup ra ulun nu bandar Sodom am Gomora."

Roro mintup rahili
(*Mrk 13:9-13, Luk 21:12-17*)

¹⁶"Huangon mi, au anusub ramuyun humondo' ra rumba alami' muoi sumaang ra uku' nu katanaan asangit. Onsoi akau sumiho kono kukuo am abubuh huang kono burung asang. ¹⁷Sumiho ka, nga siino ulun asiha' anakub ramuyun am angibit muoi ra pahun intok pambisaraan, am akau loloposon nilo ra pahun intok nilo sambayang no. ¹⁸Pongo nu hino, akau ibiton nilo bisarai' ra tingkuangon nu ulun amimihang am rajaraja' rano nga akau hua ulun ubason ku. Paat nu hino nga akau akaalap ambala' am apaintalang ra Aho Onsoi ra ulun hiano am ulun-ulun ikaa angintopot ra Ala. ¹⁹Paat mi takubon am ibiton ra pahun intok pambisaraan hino, ikaa akau angkaamo ra aun rahuon mi, am karuo kono aun koson pakuan mi mindahu. Onsoi akau mindahu aun tiluan ramuyun ra paat hino. ²⁰Nga rahu mi hiano sala' ka intor ramuyun. Io hino intor yak ra Ro nu Ala nga io apaindahu lumangus ramuyun.

²¹Paat nu hili ulun angkakalaat ra pahaka' no tohom am angibit anaak ra pahaka' no ra maan potoyo'. Am kono po hino asauk ra ulun matuo am anak-anak no. Am anak-anak auma' kumulil ra matuo no am angibit rilo ra maan potoyo'. ²²Asuang ulun asingon ramuyun nga akau hua ulun ubason ku. Io yak aun po ulun tumaan no suku' ra kaawian nu tana' tu am io akaundut ra bayah. ²³Am kono akau ilaan nu ulun ra bandar saumi, bi kami ahiru' muoi ra bandar bokon. Huhuangon mi rahu ku hitu, ikaa po aawi' mi anambului' tukir nu bandar nu Israil am matong no Ulun Sinusub nu Ala hino.

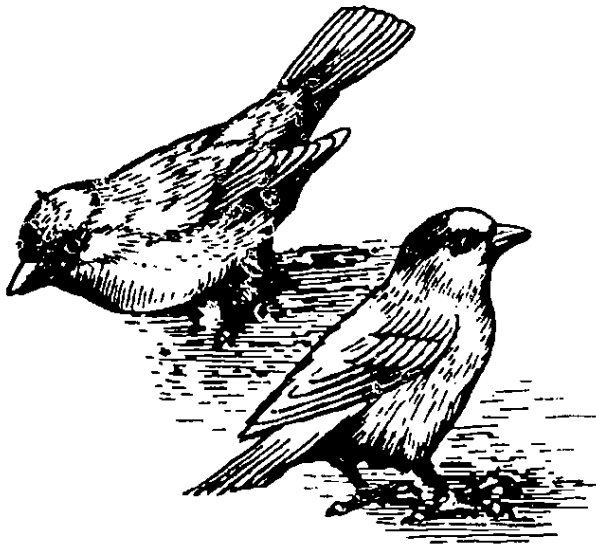
²⁴Kaando' ulun ubason aulu' intor ra guru' nano, am kaando' po ulun ulipon aulu' intor ra tuan nano. ²⁵Asulob no huang nu ulun ubason hino ra kono io asauk humondo' ra guru' nano. Am kono po hino nu ulun sususubon kono io asauk humondo' ra tuan nano. Kono mamaayo nu sampahunan hino sabiton nu ulun ra Ibilis, am aulu' po nga pangulalaat nu ulun hiano ra anak-anak mambulok nu mamaayo hino."

Onsoi alaa' ra Ala
(*Luk 12:12-17*)

²⁶"Ikaa akau angkalaa' ra ulun, nga kawi' nu auni akito rahili am kawi' nu ikaa apandayan nu ulun raino apandayan yak rahili. ²⁷Aun rahuon ku raino ramuyun ra paat nu olondom tu am balain mi rahili ra paat nu atawang, am aun kinanasan ra talingo mi, balain mi poroyolo'. ²⁸Ikaa akau angkalaa' ra ulun amatoi yak ra inan am ikaa akapatoi ra ro nu ulun. Onsoi yak akau angkalaa' ra Ala nga io

10:14 Inu. 13:51 10:15 Mat. 11:24, Kas. 19:24-28 10:16 Luk. 10:3 10:17-20 Mrk. 13:9-11, Luk. 12:11-12, 21:12-15 10:21 Mrk. 13:12, Luk. 21:16 10:22 Mat. 24:9, 13, Mrk. 13:13, Luk. 21:17 10:24 Luk. 6:40, Yah. 13:16, 15:20 10:25 Mat. 9:34, 12:24, Mrk. 3:22, Luk. 11:15 10:26 Mrk. 4:22, Luk. 8:17

akakuasa' amatoi ra inan am ro nu ulun ra apui naraka. ²⁹Akau angalir ra ruo ngainan pilit loho no sangu-sin yak, am sanginan pono' ra pilit hiano ikaa aratu' lalayau nu ikaa poyo kasiha' yak nu Ala. ³⁰Kawi' nu

Pilit

abuk ra ulu mi nopongo nauntob nu Ala. ³¹Intor ra kono hino onsoi taka lumansan ra Ala nga akau akalabing ra loho intor ra pilit hiano!"

Anganku ri Yasus ra tingkuangon nu ulun asuang
(Luk 12:8-9)

³²Rahu po ri Yasus, "Aun po ulun amalihua rakon ra tingkuangon nu ulun asuang ra io maya' rakon au pono' am amalihua rio ra tingkuangon ri Ama' ra Surga' ra io maya' rakon. ³³Io yak aun po ulun ahalim ra io maya' rakon ra tingkuangon nu ulun asuang, au pono' am ahalim po rio ra tingkuangon ri Ama' ra Surga'."

Yasus inatong ra tana' tu, ikaa angibit ra pansiluluman io yak pahahansangan
(Luk 12:51-53, 14:26-27)

³⁴Rahu ri Yasus, "Ikaa akau anantam am amahuang ra au matong ra tana' tu angibit ra pansiluluman ra kawi' nu ulun. Ikaa. ³⁵Au matong angibit ra pahahansangan ra anak unguyon ra ama' no am anak ruandu' ra ina' no am inuot ra iwan no. ³⁶Pantabuh okotoh nu ulun ra paat hino io hino siung nilo sansulapan no yak.

³⁷Aun ulun labing masi' ra ama' am ina' no karuo kono am anak no rano intor rakon io ikaa auma' sabiton ra ulun ubason ku. ³⁸Aun ulun aangas anaan ra salip nano am baya-baya' yak rakon, ulun hino ikaa auma' sabiton ra ulun ubason ku. ³⁹Aun po ulun ahinga' ra bayah nano io alawaan ra bayah nano rahili. Io yak aun po ulun alawaan ra bayah nga io maya' rakon ulun hino akaalap ra bayah no."

Pamamalos nu Ala ra maan onsoi
(Mrk 9:41)

⁴⁰"Aun ulun apaunsop ramuyun ra pahun nilo, ohondo' yak ra ilo apaunsop rakon, am aun ulun apaunsop rakon ra pahun nilo ohondo' yak po ra ilo apaunsop ra ulun nanusub rakon no. ⁴¹Aun ulun apalangus apaunsop ra ulun sususubon nu Ala ra pahun nilo nga ilo akapandai ra ulun hino susubon nu Ala, ulun hino akaalap ra talampos maayo ohondo' ra ulun susubon nu Ala. Am aun ulun apalangus ra ulun mintopot maya' ra Ala nga apandayan nilo ulun hiano mintopot maya' yak ra Ala akaalap ra talampos maayo ohondo' ra ulun mintopot maya' ra Ala. ⁴²Aun yak kaulun apainum ra siang asahit sa-

sangkir pono' ra ulun aput ra bayah nga ulun hino mintopot rakon, ikaa mulalas io akaalap ra talampos maayo no."

**Yahaya Omomororob nanusub
ra ulun ubason no
(Luk 7:18-35)**

11 ¹Pongo ri Yasus namala' ra aun tiniluan no ra oopor am ruo ngaulun ulun ubason no rano, bi no inakou inuoi nangubas am nambala' ra Aho intor ra Ala ra bandar amaar ra intok hino. ²Paat ri Yahaya Omomororob siino ra luang nu riil, io nakaringoh ra baal nu kawi' nu inuma' ri Karistus hino, hili panusub io ra ulun ubason no rano muoi tiwol ri Yasus am angkimuot ilo ri Yasus, rahu kanilo, ³"Oko ki' ulun matong maya' ra nirandi' nu Ala li, karuo kono am angkuliman po ki' akai ra ulun bokon?"

⁴Limbang ri Yasus rilo, "Bi kami anduli' ka ri Yahaya, am balai' io ra aun naringoh mi am nakito mitu raino. ⁵Io hino ulun nobolou nakarat, am ulun naburau akaakou, am ulun nampulu' napihah, am ulun nabutong akaringoh, am ulun inatoi kinaayah, am Aho Onsoi intor ra Ala binalaan ra ulun kaando' atu-atu. ⁶Asatu' nga ulun kaando' pamarahuan ra ikaa mintopot rakon."

⁷Paat nu ulun ubason ri Yahaya rali inakou, i Yasus pono' am nambala' ra ulun asuang rano intor ra baal ri Yahaya no. Rahu kono, "Aun inoyon mi ilai' ra tana' asuang ra batu am inahison li? Inuoi ki' akau nahilong ra sampuun tutuu' apuha' nu angin yak? ⁸Atu inoyon mi ilai' li? Inuoi yak ki' akau nahilong ra sangulun asandong ra pakai? Ulun asandong ra pakai kono hino am siino yak

ilo ra pahun nu raja' no. ⁹Aun yak inoyon mi ilai' nili? Inuoi yak ki' akau nahilong ra sangulun angindul ra rahu nu Ala? Otopot! Io aulu' intor ra sangulun angindul ra rahu nu Ala. ¹⁰Nga i Yahaya nga kuon nu nasuratan ra Kitap hitu, rahu nu Ala, 'Hitu nga ulun sinusub ku, au anusub rio amahulu intor riun amalair ra ralan ra tayar mu.'

¹¹Huangon mi, i Yahaya Omomororob hino aulu' intor ra kawi' nu ulun siino ra tana' hitu, io yak aun ulun rumaliwi' ra huang ra lolot nu ulun pihangon nu Ala, ulun hino labing aulu' intor ri Yahaya. ¹²Intor ra puu-puun ri Yahaya nambala' suku' raino pono', am ulun in-topot ra Tuhan Ala kaliton nu ulun asiha' amahaau am amihang maya' ra likot nu huang nilo. ¹³Kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala rali am Arat nu ugama nu ulun Yahudi po pinaindulan nu Ala ri Musa li, am suku' ri Yahaya Omomororob raino, am ambala' yak poyo intor ra baal ra paat nu Ala amihang ra ulun. ¹⁴Am kono akau asiha' mintopot ra binalaan nilo no, i Yahaya Omomororob hino, hino nga raino Ilia sumuku' kuon nilo li. ¹⁵(Aun ulun asiha' akarati', onsoi io angkiningoh onsoi-onsoi.)

¹⁶Aun ki' pamahandaan ku ra ulun ra paat raino tu? Ohondo' yak ilo ra anak-anak anturung ra libung nu karai no, am salua-luap ra rangan nilo rano rahu kono, ¹⁷'Sinampui mai hua halan suling tu ramuyun am aangas hua akau angalang, am ahikalawo pono' akai ra asusa' huang am aangas po akau antangi'.'

¹⁸Suku' ri Yahaya Omomororob am ikaa io anginum ra ruu' nu anggur

11:5 sangulun nampulu:(Ilayan 8:2)

11:5 Yas. 35:5-6, 61:1 11:10 Mal. 3:1 11:12-13 Luk. 16:16 11:14 Mal. 4:5, Mat. 17:10-13, Mrk. 9:11-13

am asalok io aharot ikaa angkan, am rahu kami, 'Ulun hitu sinulor nu saitan.'

¹⁹Io yak Ulun Sinusub nu Ala sinumuku' am angakan am anginum, am rahu kami po, 'Lai' nga ulun hio' ababaakan am ahahauk am rumanngan ra ulun angungukum ra sukai am ulun akasala'.' Io yak anatandu' ra kapandayan nu Ala otopot io hino intor ra balos nu inuma' no."

Kula-kula' bandar ikaa mintopot
(Luk 1:13-15)

²⁰Yasus apasala' ra ulun amahun ra bandar-bandar intokon no asalok apasauk ra tatandu' kalalaban nga ulun nu bandar hiano aangas mimpoi ra sala' nilo rano. ²¹Rahu kono, "Aila' rahili ulun amahun ra Korasin rano, am ulun po amahun ra Baitsaida rano. Nga nakito nilo noyo halan tatandu' pinasauk ra bandar nilo rano, am aangas yak hua ilo mimpoi ra sala' nilo rano. Kono po nahi tatandu' kalalaban inuma' ra bandar hiano paintalangan ra ulun nu bandar Tirus am Sidon am lair no halan nahi ilo raino mimpoi intor ra sala' nilo am nampakai ra pakayan ahulir am anauk ra kaau ra ulu nilo io hino anatandu' ra ilo kapiro mimpoi intor ra sala' nilo. ²²Huangon mi, paat nu Orou Pamumutusan labing bahat nu ukum mintup ramuyun, ulun nu bandar aangas mimpoi intor ra sala' intor ra ukum paintupon ra ulun nu bandar Tirus am Sidon.

²³Am akau ulun amahun ra Kaparnaum no. Siino ki' pamahuanngan mi akau akakuoi ra Surga'? Ikaa! Io yak akau auma' subain ra apui naraka. Nga kono po nahi kawi' nu tatandu' pinaintalang ku ra Kaparnaum li pinaintalang ra bandar

Sodom ra bahu li am amahun po bandar hinili raino. ²⁴Huangon mi, paat nu Orou Pamumutusan rahili labing bahat nu ukum mintup ra ulun nu Kaparnaum rano intor ra ukum inintup ra ulun nu Sodom."

Yasus anaak ra kaansayan
(Luk 10:21-22)

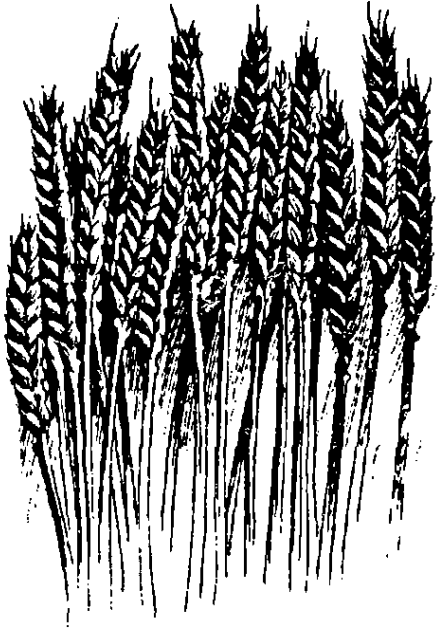
²⁵Paat nu hili i Yasus sambayang, rahu kono, "Ama', Tuhan namihang ra limbowon am tana'. Au mindahu tarima' kasi' riun nga aun binuni mu ikaa binalaan mu ra ulun apandai am asawat ra sikul, tiluan mu ra tayar ulun ailo. ²⁶U Ama' hino nga kasiha' mu."

²⁷Hili rahu po ri Yasus, "Kawi' nu atu-atu pinakuasa' ri Yama' rakon. Kaando' kasangulun po akakaulih ra Anak, Ama' yak akakaulih rio. Am kaando' po kasangulun akakaulih ra Ama', Anak yak akakaulih rio. Am aun yak ulun tiluan nu Anak hino ra baal nu Ama' no hino yak nga akakaulih ra Ama'.

²⁸Aun ulun alumpai nga nangiba' ra iba' aahat matong ka rakon am au amalakas ra iba' mi am opotooh ramuyun. ²⁹Maya' ka ra pangubasan kutu, am onsoi akau ahihiubas intor rakon hili akau akaundut ra kaansayan nu huang, nga au abubuh ra huang am rumaliwi' huang. ³⁰Pangubasan kutu ramuyun ikaa asusa', am rahu panusuban ku ramuyun ikaa aahat."

Pangkimuatan intor ra baal nu Orou Taahan
(Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5)

12 ¹Paat nu Orou Taahan pansail i Yasus am ulun ubason no rano ra umo tinambakan ra gandum io hino maar pohondo' ra baal nu bilor. Ulun ubason no rano namubus ra

Gandum

kinawa' nu gandum hino am nangan, nga tinabaan hua ilo. ²Pakakito ulun Parisi rano ra inuma' nilo hino, hili rahu kanilo ri Yasus, "Lai' ulun ubason mu ratu. Kulo ki' ilo ikaa maya' ra arat nu ugama taka suku' ilo anguma' ra aun pinopol ra Orou Taahan."

³Limbang ri Yasus ra ulun hiano, "Tkaa po ki' akau namasa' ra inuma' ri Daud li am ranga-rangan no rali ra paat nilo tinabaan li? ⁴Unsop ri Daud ra Pahun nu Tuhan am nngalap am nangakan ra ruti' ponggo tinaakan ra Ala hino. Am ruti' hino tinaakan no ra ulun rangan no rano. Lai' halan kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa taka imam-imam yak auma' angakan ra ruti' hino. ⁵Am ikaa ki' akau namasa' ra Arat sinuratan ri Musa li, nga tuki-tukir nu Orou Taahan imam-imam siino ra Pahun nu Tuhan hino ikaa sumuhut ra aun pinopol ra Orou Taahan. Io yak ilo ikaa pinasala'? ⁶Huangon mi onsoi-onsoi aun balain ku hitu ramuyun. Siino labing maayo ra

kuasa' intor ra Pahun nu Tuhan. ⁷Siino rahu nu Ala sinuratan ra Kitap rahu kono,

'Kasiha' ku io hino ahahasi' yak, sala' ka intor ra kium taak mi.'

Kono akau akapandai ra atungon nu rahu hino, ikaa auma' akau apasala' ra ulun kaando' sala'. ⁸Nga Ulun Sinusub nu Ala hino akakuasa' ra aun maan am ikaa maan ra Orou Taahan."

Sangulun nokokoi ra longon sangkibab
(Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11)

⁹Am lakou ri Yasus intor ra intok hino am bi no inunsop ra saumi pahun intok sambayang hino. ¹⁰Ra intok hino siino sangulun nokokoi ra longon no sangkibab no. Siino ra intok hino kula-kula' ulun ahuyum ra kasalaan ri Yasus hili ilo auma' apasala' rio. Am rahu kanilo, "Maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka auma' ki' omohonsoi ra ulun arualan ra paat nu Orou Taahan?"

¹¹Limbang ri Yasus, "Aun ki' koson no ra kono siino rumba mi, naratu' ra luang ra paat nu Orou Taahan. Ikaa ki' io oyon mi alapo' intor ra luang hino? ¹²Kaa ki' kapiro itaka ulun aulu' intor ra rumba? Hino nga puun no Arat sinuratan ri Musa ritaka ikaa omopol ritaka anulung ra ulun bokon ra paat nu Orou Taahan."

¹³Rahu ri Yasus ra ulun nokokoi ra longon no sangkibab hino, "Potoroyo' nga longon muno." Am potorooyo' nu ulun hino longon nano, am parayus longon nu ulun hino noonsoi ohondo' ra longon sangkibab no.

¹⁴Ponggo nu hino sampup nu ulun Parisi hiano, am bi nilo inakou intor ra pahun intok sambayang hino am

nantutuum ra aun koson pakuan nilo amatoi ri Yasus.

Ulun sususubon pinili' nu Ala

¹⁵Am karingoh ri Yasus rahu nu ulun Parisi rano ra ilo asiha' amatoi rio, am lakou no intor ra intok hino, am asuang po ulun inaya' rio. Am kawi' nu ulun arualan pono' am pinihah no, ¹⁶am rahu kono ri Yasus rilo, "Pain mi balai' inuma' ku hitu ra ulun bokon rano."

¹⁷Inuma' ri Yasus hino, hino nga langus nu rahu ri Yasaya li sangulun angindul ra rahu nu Ala hino, rahu kono,

¹⁸"Hitu nga ulun pinili' ku ra sususubon ku.

Am io asian

am panginsuatan ku.

Au anaak ra Ro ku rio,

am io nga angaho

ra katapatan ku

ra tukir nu bansa'.

¹⁹Io ikaa kumalit am ampaut, karuo kono am ikaa lua-luap ra io ambala'

ra paat no angkiralan.

²⁰Io ikaa apakasusa'

ra ulun asusa'.

Io apinso' muoi pambala'

suku' katapatan hino

akarayol.

²¹Am kawi' nu bansa'

lumansan yak rio."

Yasus am Baalsibul

(Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23)

²²Hili ku!a-kula' ulun nangibit ra sangulun nobolou am nohoho' inuoi ri Yasus nga sinulor hua io nu saitan. Am pinaho' ri Yasus ulun hino suku' io nakaindahu am nakakito. ²³Am kasumpo' kawi' nu ulun asuang hiano, rahu kanilo, "Hitu huat nahi raino anak sua'

ri Raja' Daud io hino Raja' Kaayahan nirandi' li."

²⁴Io yak pakaringoh ulun Parisi ra baal hino, limbang kanilo, "Ulun hitu akaalap apahiru' ra saitan nga Baalsibul io hino Raja' nu saitan no nanaak ra kuasa' rio."

²⁵Kapandai' ri Yasus huang nu ulun Parisi hiano, rahu no, "Kono ulun sampihangan ikaa ahahalulum, am antatabuh yak antatakuli', pihangan no hino ansusuai am ikaa yak tumaan. Am kono ulun nu saumi bandar karuo kono am sansulapan ikaa ahahalulum, am antatabuh yak antatakuli', am bandar am sansulapan hino ansusuai yak am ikaa tumaan.

²⁶Kono hino po nu pihangan nu Ibilis hino. Kono lilian nu pihangan no bokon apahiru' ra lilian bokon pihangan hino pono' akapansusuai yak ikaa tumaan. ²⁷Akau mindahu ra au apahiru' ra saitan intor ra kuasa' nu Baalsibul. Kono po hino, aun ki' nanaak ra ulun ubason mi rano ra kuasa' apahiru' ra saitan? Nga inuma' nu ulun ubason mi rano anatandu' ra rahu mi hino ikaa otopot. ²⁸Sala' ka Ibilis, nanaak rakon ra kuasa' apahiru' ra saitan, io yak Ro nu Ala. Am atungon nu hitu io hino raino Ala nopongo angimuun amihang ra lolot mi.

²⁹Aun koson nu sangulun akaunsop ra pahun nu ulun okotoh hino am angalap ra sasawot nu ulun hino, nu kono io ikaa tongkongon pahulu ulun okotoh hino? Pongo nu hino hili io akaalap amahaau ra sasawot nu ulun hino.

³⁰Aun ulun ikaa maya' rakon, ulun hino tumabuh rakon. Am aun ulun ikaa anginsuup rakon, am ulun hino angulalaat yak ra karaya' ku. ³¹Intor ra hino au mindahu ramuyun. Kawi' nu sala' am uyai ra ulun^k auma' yak

^k12:31 uyai ra ulun:karuo kono am;ulun ahuyai ra Ala.

aampunan, io yak atu ahuyai ra Ro nu Ala ikaa ilo auma' aampunan. ³²Kono sangulun ahuyai ra Ulun Sinusub nu Ala, io auma' aampunan, io yak kono sangulun ahuyai ra Ro nu Ala, io ikaa auma' aampunan, onsoi ra paat raino am suku' po ra buo-buoi no."

Baal nu taunan am kinawa' no
(Luk 6:43-45)

³³"Kinawa' onsoi aalap haling ra taunan abaku'. Io yak kono taunan nano ikaa abaku' taunan am kinawa' nano pono' am alaat yak. Taunan nu kinawa' hino apandayan haling ra kinawa' nano. ³⁴U akau ulun alaat, aun koson mi auma' mindahu ra rahu onsoi, ra kono akau alaat? Nga atu po hua siino ra huang mino am hino po yak rahuon nu kabang mino. ³⁵Ulun onsoi anguma' ra onsoi, nga huang nano onsoi. Am ulun alaat anguma' ra alaat, nga huang nano alaat.

³⁶Huangon mi au mindahu ramuyun, paat nu Orou Pamumutusan rahili, tuki-tukir nu ulun auma' amalimbang ra aun balos nu tuki-tukir nu nirahu no kaando' tool. ³⁷Rahu mi hino sumauk ra akim mi rahili am nirahu mi hino apaintalang ra akau nakasala', karuo kono am ikaa nakasala'."

Ulun Parisi akitaak ra tatandu'
kalalaban
(Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32)

³⁸Am kula-kula' guru' ugama am ulun Parisi inindahu rahu kanilo, "Guru', akai akitaak riun apakito am anguma' ra tatandu' kalalaban ra tayar mai."

³⁹Io yak limbang ri Yasus, "Alaat am ahikotopot ulun ra paat raino tu. Akau ki' akitaak rakon anguma' ra tatandu' kalalaban? Saumi yak tatandu' kalalaban balain ku ramuyun. Io hino tatandu' intor ra baal ri Yunus li, ulun angindul ra rahu nu Ala. ⁴⁰Yunus siino ra tinaai nu pait maayo li talu orou am talu londom, kono po hino nu Ulun Sinusub nu Ala murong talu orou am talu londom ra randalom nu tana'. ⁴¹Paat nu Orou Pamumutusan ra kaawian nu tana' tu ulun-ulun amahun ra bandar Niniwi minggayou rahili am apasala' ramuyun, nga ilo inimpoi ra sala-sala' nilo ra paat ri Yunus li ambala' rilo. Io yak au mindahu ramuyun, ra lolot taka hitu raino siino labing maayo ra kuasa' intor ri Yunus. ⁴²Paat nu Orou Pamumutusan no rahili, ra kaawian nu tana' tu sangulun raja' ruandu' intor ra Siba minggayou rahili am apasala' ramuyun nga io hua inakou intor ra sampit nu tana' muoi pangkinongoh ra pambalaan nu Raja' Salomo li. Io yak au mindahu ramuyun ra lolot taka hitu raino siino labing maayo ra kuasa' intor ra Raja' Salomo."

Saitan anduli'
(Luk 11:24-26)

⁴³"Paat nu saitan hino ahiru' intor ra inan nu sangulun, am saitan hino lako-lakou ra tana' asuang ra batu am inahison no am ahuyum ra intok no tumooh. Io yak, io ikaa akauyum. ⁴⁴Am intor ra hino rahu nu saitan hino ra luang nu huang nano, 'Onsoi po solor au anduli' ra pahun iniruanan kuli.' Am bi no nanduli', am ilong no ra pahun intokon nali am kaando' inurong, am

12:32 Luk. 12:10 12:33 Mat. 7:20, Luk. 6:44 12:34 Mat. 3:7, 23:33, 15:18, Luk. 3:7, 6:45

12:38 Mat. 16:1, Mrk. 8:11, Luk. 11:16 12:39 Mat. 16:4, Mrk. 8:12 12:40 Yun. 1:17 12:41

Yun. 3:5 12:42 1Raj. 10:1-10, 2Taw. 9:1-12

kinangkaban talaaho' am tinalaah.
 45Saitan hino pono' am inakou po
 am nangibit ra tulu' saitan bokon
 labing alaat intor rio. Hili ilo
 sinumulor inurong ra inan nu ulun
 hino. Am pupus no bayah nu ulun
 hino labing alaat intor ra lali' nali.
 Kono po nga hino asauk rahili ra
 ulun akasala' ra paat raino tu."

Ina' am pahaka' ri Yarus
 (Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21)

46Paat ri Yarus ambala' ra
 ulun asuang hiano, am suku' nu ina'
 am pahaka' no rano ilo angkuliman
 rio ra luser no. Am asiha' tumiwol
 ahayam ri Yarus. 47Sangulun ra
 lolot nu ulun asuang hiano inindahu
 ri Yarus, "U aman, ilai' nga ina' am
 pahaka' mu rano siino ra luser no
 asiha' ahayam riun."

48Limbang ri Yarus, "Aun ki' ina'
 ku? Am aun ki' pahaka-pahaka' ku?"
 49Hili io nanulu' ra ulun ubason no
 rano, am rahu no, "Ulun hiatu nga
 ina' ku am pahaka-pahaka' ku.
 50Aun po ulun anguma' ra kasiha' nu
 Ama' ku ra Surga', ilo nga pahaka'
 ku unguyon, am pahaka' ku ruandu'
 am ina' ku."

Pangumangan ra sangulun anias
 ra susunu'
 (Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8)

13¹Am orou hili po bi ri Yarus in-
 akou intor ra pahun hino am
 inuoi ra ihih nu liahu maayo ra
 Galilia am nanturung ra hino. 2Ulun
 nilumulur ra libung ri Yarus no
 asuang bonsoi suku' i Yarus inuran
 ra paraau no am nanturung. Ulun
 asuang hiano pono' am tinumuor yak
 ra ihih nu liahu hino. 3Yarus ang-
 muun anguma' ra kula-kula' pangum-
 mangan apakatalang ra atungon nu

Tutuu' akaruui

pangubasan nano ra ulun asuang
 hiano rahu kono, "Siino sangulun
 nianas ra susunu'. 4Am paat no anias
 ra susunu' hino siino sampiruo
 naratu' ra ralan li, am suku' nu pilit
 rano naninduk ra susunu' hiano
 suku' naawi'.

5Am sampiruo po naratu' ra tana'
 akabatu li, anipis ra tana' no, am
 susunu' hiano napasi' tinumu' nga
 anipis hua tana' naratuon nano. 6Io
 yak paat nu orou alasu', apalatu ra
 gandum bahu tumuu' li gandum hino
 atuor, nga ikaa hua andalom panam-
 bakaton nano.

7Am sampiruo po naratu' ra ta-
 nga' nu tutuu' akaruui' li, am tutuu'
 akaruui' hino pono' indul-indul
 tumuu' nanakob ra susunu' bahu
 tumuu' hino suku' ikaa anginawa'.
 8Am siino po naratu' ra tana' oondob
 no, tinumu' suku' nanginginawa', am
 siino aatus, am siino po onom

¹12:47 Luang nu buku-buku nakalair kaando' ayat 47.

13:2 Luk. 5:1-3

ngoopor, am siino po talu ngoopor umbung nano.”

⁹Am rahu po ri Yasus, “Aun ulun asiha' akarati' onsoi io angkinongoh onsoi-onsoi.”

Kulo ki' Yasus ambala' ra pangumangan
(Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰Hili ulun ubason ri Yasus rano inuoi nangkimuot rio, rahu kanilo, “Guru', aun puun no oko ambala' ra ulun hiano ra pangumangan yak?” ¹¹Limbang ri Yasus, “Akau nopongo tiniluan ra baal auni ra aun koson nu Ala amihang ra ulun. Io yak ulun bokon ikaa tiniluan. ¹²Ulun okoondo' ra atu-atu ruangin po hino rio, am rumuang po asuang aun siino rio no. Io yak ulun kaando' ra atu-atu no, kawi' nu siino rio no unduton yak. ¹³Hitu nga puun ku mindahu yak rilo ra pangumangan, nga ahilong pono' ilo am ikaa yak ilo akakito, am angkinongoh pono' ilo am ohondo' yak ilo ra ikaa nakalingoh karuo kono am ikaa akarati'. ¹⁴Hitu nga langus nu rahu nu Ala binalaan lairo' ri Yasaya li sangulun angindul ra rahu nu Ala, rahu kono,

*'Akau angkinongoh
am ikaa akarati',
am akakito akau
io yak ikaa akapandai
ra aun nasauk.*

¹⁵Nga huang nu ulun hiano anggalol
*am talingo nilo no
ikaa akaringoh,
am mato nilo rano
sinonsolowon.
Nga kono ikaa inuma'
kono hino,
mato nilo rano akakito,
am talingo nilo rano akaringoh,*

*am huang nilo rano akarati',
am anduli' bahu ilo rakon,
hili au omohonsoi rilo.'*

¹⁶Io yak akau poyo asatu', nga mato mi ratu akakito am talingo mi ratu akaringoh. ¹⁷Huhuangon mi. Asuang ulun angindul ra rahu nu Ala am ulun mintopot ra Ala ra pahulu li atipahilong halan ra nakito mi raino tu, io yak ilo ikaa nakakito, am atipangkinongoh po ilo halan ra naringoh mi raino tu, io yak ilo ikaa nakaringoh.”

Yasus apakatalang ra atungon nu pangumangan ra sangulun anias ra susunu'.

(Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15)

¹⁸Am rahu kono po ri Yasus, “Kinongohon mi raino atungon nu pangumangan ra sangulun anias raitu' li. ¹⁹Susunu' naratu' ra ihih nu ralan io hino nangumangan ra ulun angkinongoh ra aho intor ra baal nu Ala amihang ra ulun io yak ilo ikaa akarati'. Am suku' nu Ibilis hino am namahaau ra aho hino intor ra huang nilo no. ²⁰Am susunu' naratu' ra tana' asuang batu am inahison io hino nangumangan ra ulun angkinongoh ra aho hino am parambus angintopot ra huang nilo anginsuat, laarang. ²¹Io yak aho hino ikaa nanambakat ra huang nilo no, suku' ilo ikaa tumaan. Paat nu ila' am susa' mintup rilo nga aho hino, parambus yak ilo mulou mintopot ra Ala. ²²Susunu' naratu' ra tutuu' akaruui' li, io hino nangumangan ra ulun angkinongoh ra aho hino io yak ilo angkaamo ra bayah nilo am asiha' asuang sasawot. Intor ra hino aho naringoh nilo no nahaau ra huang nilo no suku' kaando' balos. ²³Susunu' naratu' ra tana' oondob li, io hino nga nangumangan

ra ulun angkinongoh ra aho hino, am ilo akarati' bonsoi, am rahu hino siino balos ra bayah nu ulun hiano, am balos nu rahu hino ra ulun hiano siino no aatus, am siino po onom ngoopor, am siino po talu ngoopor umbung no."

**Pangumangan ra baal nu butit
am gandum**

²⁴Hili i Yasus nambala' po rilo ra saumi pangumangan, rahu kono, "Paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' ra sangulun anias ra susunu' ra umo nano. ²⁵Paat nu tanga' londom, am kawi' nu ulun nalatayan noolung, siino sangulun alat inuoi panias ra butit no ra lolot nu gandum no, am bi no nahiru'. ²⁶Puu-puun ra gandum hino anantian am suku' ra io sinumila' kinawa' nano, am hili butit hiano nakaulihan.

²⁷Am amba nu ulun katangan ra umo hino pono' am inuoi pamala' rio, rahu kanilo, 'Tuan, kaa ki' susunu' nu gandum tiniasan mu ra umo mu nili? Am aun ki' haling nu butit rano?'

²⁸Limbang nu tuan hino, 'Ulun a-sisingon rakon no nga nanguma' ra hino.'

Rahu kono nu amba hiano, 'Aun koson no. Oyon mai bubulo' butit rano?'

²⁹Am rahu nu tuan hino, 'Pain mi poyo, hama' no yak kono hino. Nga kono bubulon mi naapo butit hiano, am akaaya' nahi naapo abubul gandum hino. ³⁰Hama' no yak kono hino suku' ra pangataman li. Paat nu hino rahili susubon ku ongotom rano amalulur ra butit hiano pahulu, am bongkoso' am hili tapiran solobo'. Pongo hino hili au anusub rilo ongo-

tom am amalulur ra gandum hino ra luang nu lahaa kuno.'"

Pangumangan ra umi nu santaun sawi
(*Mrk 4:30-32, Luk 13:18-19*)

³¹Hili i Yasus nambala' po rilo ra saumi pangumangan, rahu kono, "Paat nu Ala amihang ra ulun baal no ohondo' ra umi borook kono umi nu santaun sawi^m tiniasan nu ulun ra umo nano. ³²Umi nu santaun sawi io hino umi borook intor ra umi bokon. Io yak paat no tumuu' io makalu intor ra tambak bokon no suku' susuit rano pono' muoi pamunsalah ra raan-raan no rano."

**Pangumangan ra tatauk apakambang
ra tapung**
(*Luk 13:20-21*)

³³Am pambala' po i Yasus rilo ra saumi pangumangan, rahu kono, "Paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' poyo ra kono tatauk apakambang pinanaang nu ruandu' ra tapung inuar no apat ngoopor ngalito, am tatauk apakambang hino apakambang ra tapung asuang hino."

**Kulo ki' i Yasus ambala' yak ra
pangumangan**
(*Mrk 4:33-34*)

³⁴Kawi' nu nangubasan ri Yasus ra ulun asuang hiano io nambala' nanguma' ra kula-kula' pangumangan. Io ikaa ambala' nu kono po io ikaa anguma' ra pangumangan. ³⁵Hino nga raino langus nu rahu nu Tuhan pinaindulan no ra ulun angindul ra rahu nu Ala. Rahu kono,

*"Au ambala' rilo
ra kula-kula' pangumangan,*

^m13:31 Sawi: Sawi kuon hitu io hino saumi taun tambakan sawat no maa-maar katalu ngamito.

*am au ambala' rilo
ra baa-baal ikaa
napandayan nu ulun
ra puun nu tana' tu nasauk."*

**Papaintalangan ra atungon nu
butit am gandum**

³⁶Kopongo i Yasus nambala' am pansusuai ilo ra ulun asuang hiano, am uli' i Yasus ra pahun no. Am suku' nu ulun ubason no rano am rahu kanilo, "Balain mu akai ra atungon nu pangumangan intor ra butit am gandum no."

³⁷Limbang ri Yasus, "Ulun nantias ra gandum onsoi no, io hino Ulun Sinusub nu Ala. ³⁸Am umo hili nangumangan ra tana' tu, am gandum onsoi no io hino ulun nopongo inintopot ra Ala, am butit no io hino ulun pihangon nu Ibilis. ³⁹Ulun alat nantias ra umi nu butit no, io hino Ibilis. Am orou pangataman no, io hino Orou Kaawian nu tana' hitu, am ulun ongotom rano, io hino malaikat. ⁴⁰Am butit nilulur am inompo ra apui no Orou Kaawian nu tana' tu. ⁴¹Ulun Sinusub nu Ala anusub rahili ra malaikat no rano amalulur pahulu ra kawi' nu ulun angibi-ngibit ra ulun ra anguma' ra sala', am kawi' po nu ulun bokon nanguma' ra kalaatan. ⁴²Am kawi' nilo no tapiran ra intok nu apui laa-laang no, am hino nga intok nilo antangi' am aila'. ⁴³Paat nu hino rahili kawi' nu ulun mintopot ra Ala anabinantang kono mato nu orou ra tana' bahuon nu Ala, Ama' taka no. Aun ulun asiha' akarati', onsoi io angkinongoh onsoi-onsoi."

**Pangumangan ra sasawot
nilobong ra tana'**

⁴⁴"Paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' ra baal nu sasawot onsoi nilobong bunio' ra umo. Karampa' nu ulun sasawot onsoi hino rumbuni' no poyo pandulio'. Nga nanginsuat

hua io bonsoi bi no inuli' am talano' no kawi' nu sasawot siino rio rano, am aliri' no rahili tana' hino."

**Pangumangan ra baal nu
mutiara' oloho**

⁴⁵"Paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' poyo ra baal nu sangulun ahuyum ra mutiara' oloho laarang. ⁴⁶Am pakarampa' io ra saumi mutiara' oloho laarang hino, am oyo' no talano' kawi' nu sasawot siino rio rano, am aliri' no rahili mutiara' saumi hino."

Pangumangan ra baal nu pukot

⁴⁷"Paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' poyo ra pukot binoyor nu ulun ra liahu maayo no, am nansisinutan pait sinumulung ra pukot hino. ⁴⁸Kasuang rahili sinumulung ra pukot hino, hili nanato' nu ulun angimpait hiano asaki' ra ihih nu liahu maayo hino. Am pantuturung ilo am pilio' nilo pait hiano. Pait onsoi rano buliin nilo luluro' ra bakul rano, am pait alat rano tapiran nilo. ⁴⁹Kono hino nga baal no ra paat nu Orou Kaawian nu tana' tu rahili, malaikat rano muoi apansuai ra ulun anguma' ra kasiha' nu Ala intor ra ulun alat. ⁵⁰Am ulun alat hiano subain nilo ra apui laa-laang no, am hino nga intok nilo antangi' am aila'."

**Kaintapatan nakabahu am
nakalair**

⁵¹Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Napandayan mino ki' kawi' nu hiano?"

Limbang kanilo, "Ua napan-dayan."

⁵²Am rahu po ri Yasus rilo, "Kono po hino, tuki-tukir nu guru' nu ugama nopongo nasauk ra ulun pihangon nu Ala ohondo' ra ulun katangan ra pahun am nangukah ra sasawot

nakabahu am nakalair intor ra pamuliin nano.”

I Yasus inimbali nu ulun nu Nasarit
(Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30)

53Pongo ri Yasus nambala' ra kula-kula' pangumangan bi no inakou nanduli' ra intok pamahunan nano. 54Paat no siino ra intok hino io muoi ra pahun intokon nu ulun Yahudi sumambayang am angubas ra rahu nu Ala. Am kawi' nu ulun angkinongoh nasumpo. Am rahu kanilo, “Aun naaku nahiubasan nu ulun hitu ra io apandai ambala' tu? Am aun naaku intor nu tatandu' kalalaban maan natu? 55Kaa ki' hitu anak nu ulun angangamar ra taun li, am i Maria. Ilo sangaka' ri Yakup, i Yusup, i Simun am i Yudas. 56Am kawi' nu pahaka' no ruandu' ratu siino ritaka ra hitu. Atu ki' naaku haling nu kapandayan no hino?” 57Am pangimbali nailo ri Yasus. Am rahu ri Yasus rilo, “Sangulun ulun angindul ra rahu nu Ala insuaton am intopoton ra intok bokon. Io yak intok no tohom am pahaka' no kaando' anginsuat am angintopot rio.”

58Am ikaa no asuang tatandu' kalalaban inuma' ri Yasus ra hino, nga ikaa hua ilo mintopot.

Pinatayan ri Yahaya
Omomorob
(Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9)

14¹Paat nu hino Raja' Hirodis amihang ra दौर Galilia, am pakaringoh io ra aho nasauk maan ri Yasus no, 2rahu kono ra ulun no rano, “Hino nga raino Yahaya ulun omomorob li nanduli' noyo naayah intor ra lolot nu ulun inatoi rali. Am

hino nga puun no raino akakuasa' anguma' ra tatandu' kalalaban.”

3Nga pahulu li Raja' Hirodis nanusub ra sauyar no napatakub ri Yahaya, am nanangkong am napaunsop ra riil, nga intor hua ra andu' no i Hirodias. I Hirodias hino andu' nu pahaka' no i Pilipus. 4Yahaya aubas nambala' ra Raja' Hirodis ra paat no aayah li, rahu kono, “Ikaa oko auma' angandu' ri Hirodias along mu hino.”

5Asiha' halan Raja' Hirodis amatoi ri Yahaya ra paat nu hili, io yak alaa' poyo hua ra ulun Yahudi, nga sabiton nilo hua Yahaya ra ulun angindul ra rahu nu Ala.

6Paat ri Hirodis amaruli' angirau ra orou nanganakan rio anak rala ri Hirodias hino nangalang ra tingkuangon nu ulun tambului nu Raja' Hirodis. Am alang no hino apainsuat ra huang nu Raja' Hirodis. 7Hili raja' hino namarandi' ra rala nano rahu kono, “Aun yak kitaakon mu auma' taakan ku.”

8Bi nu rala hino inuoi nakibala' ra ina' nano ra aun kitaakon no. Am pokoto' io nu ina' nano ra io akitaak yak ra ulu ri Yahaya Omomorob. Hili rala hino nanduli' ra Raja' Hirodis ra io akitaak yak ra ulu ri Yahaya Omomorob maan tampaki' ra talam am taaki' rio.

9Kasusa' huang nu Raja' Hirodis, io yak ikaa no hua kumulan, nga narandi' no noyo hua ra tingkuangon nu ulun asuang rano ra io anaak ra atu yak kitaakon nu rala hino. 10Hili io nanusub ra sauyar no muoi ponontob ra ulu ri Yahaya ra luang nu riil no. 11Hili tontobo' nu sauyar hino ulu ri Yahaya no, am tampaki' no ulu ri Yahaya ra talam no, am ibito' nilo am taaki' ra rala hino. Hili apuo' nu rala hino am ibito' inuli' am taaki' ra ina' no. 12Pongo nu hino, am bi nu

ulun inubas ri Yahaya inuoi nangelapra bangkai nano am lobongo' nilo. Am bi nilo rahili inuoi namala' ra baal hino ri Yasmus.

Yasmus namakan ra limo ngaribu ulun
(Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yah 6:1-14)

¹³Pakaringoh i Yasmus ra baal hino am iruani' no intok hino inaya' ra paraau, am uoi io ra intok kalilingoyon kaando' ulun amahun. Io yak kapandai nu ulun asuang rano inoyon ri Yasmus no, am iruani' nilo po bandar nilo no, am bi sinumunu' ri Yasmus am baya' ilo ra asak. ¹⁴Tuun ri Yasmus intor ra paraau binayaan nilo no, am ilong no ra ulun asuang am pakaasi' io ra ulun asuang hiali, am honsoyo' no kawi' nu ulun arualan.

¹⁵Kamayon nano, bi nu ulun ubason ri Yasmus rano inuoi rio, rahu kanilo, "Intok hitu kaando' ulun amahun, am angimuun noyo lumondom. Onsoi susubon mu ulun asuang hiatu muoi pahalir ra akan nilo ra ulun amahun ra pamahunan amaar ra intok hitu."

¹⁶Am limbang ri Yasmus, "Hama' no. Ikaa pono' ilo makou. Paakanon mi yak ilo."

¹⁷Rahu kanilo po, "Limo yak hua ngapila' ruti' mai tu, am ruo yak ngainan pait tu."

¹⁸Rahu ri Yasmus, "Taaki' mi nga kawi' nu hino rakon."

¹⁹Am susubo' no kawi' nu ulun asuang hiano anturung ra tana' akatutuu'. Am unto' ri Yasmus ruti' limo ngapila' am ruo ngainan pait hino, am paningaa' io ra limbowon am sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. Kopongo hino tutubingo' no ruti' hino am patayaro' ra ulun ubason no rano ra ulun asuang hiano. ²⁰Kawi' nu ulun hiano nangakan suku' naasuh. Kopongo ilo nahahakan kukumo' nu ulun ubason ri Yasmus hiano sawah hino kapanu' po oopor am ruo ngabakul no.

²¹Siung nu ulun nangakan rali, limo ngaribu luur nu unguoyon, am ikaa pinaaya' untubo' ruandu' am anak-anak.

I Yasmus inakou ra lampau nu siang
(Mrk 6:45-52; Yah 6:15-21)

²²Pongo nu hino susubo' ri Yasmus ulun ubason no rano inuran ra paraau, am pamahuluo' no ilo sumandaup ra liahu maayo tima' no anusub apauli' ra ulun asuang rano. ²³Pakaakou ulun asuang hiano, pangkilayo i Yasmus io sangulun inuoi sambayang ra tampak nu inuluh suku' ra nolondom i Yasmus yak siino ra hino. ²⁴Paat nu hino paraau binayaan nu ulun ubason no rano natawoi noyo intor ra ihih nu liahu maayo hino, am paraau nilo hino asipak nu hinumbang nu liahu maayo, nga asunsulang nilo hua angin no.

²⁵Ra lolot nu jaam katalu am koonom ra io susuab, hili i Yasmus sinumunu' rilo, inakou ra lampau nu siang. ²⁶Kakito nu ulun ubason no rano i Yasmus ra io makou ra lampau nu siang, am pakaliar ilo am pangkalaa'. Rahu kanilo, "Alingu tu." Am salua-luap ilo nalaa'.

²⁷Parambus Yasmus inindahu, rahu kono, "Ikaa angkalaa' ka, au nga hitu."

²⁸Hili rahu ri Piturus, "U Tuhan, kono oko po hino am ipahan muno au muoi riun makou ra lampau nu siang tu."

²⁹Limbang ri Yasmus, "Ikon mu."

Am tuun i Piturus intor ra paraau no, am bi no inakou ra lampau nu siang inuoi tiwol ri Yasmus. ³⁰Am ilong no ra angin okotoh ra liahu maayo hino, am kalaa' io am angimuun lumindob, luap no, "Tuhan, alapo' au."

³¹Am parayuso' ri Yasmus namahuut ri Piturus. Rahu ri Yasmus rio, "Piturus, Piturus, kulo ki' oko hitu ikaa kula' mintopot? Kulo ki'

oko ruo-ruo huang ikaa mintopot rakon?"

³²Am hili ilo ruo inuran ra paraau no, am lawo nu ahangin li. ³³Kawi' nu ulun ubason ri Yasus siino ra luang nu paraau hino nirumungu' angansuk rio, rahu kanilo, "Kapio oko hitu Anak nu Ala."

I Yasus namihah ra ulun arualan ra libung nu intok ra Ganasarit
(Mrk 6:53-56)

³⁴Pakasandaup ilo ra liahu maayo no, am asak ilo ra Ganasarit. ³⁵Ulun ra intok hino akakaulih ri Yasus, hili balai' nilo kawi' nu ulun ra luput nu दौरा hino, hili ilo simpangingibit ra ulun arualan muoi ri Yasus. ³⁶Ilo akitaak ri Yasus ra ilo angangkam ra popor nu sampayau nano, am kawi' nu ulun arualan nangangkam ra popor nu sampayau ri Yasus no pono' am napihah.

Arat nu aki nu ulun Yahudi
(Mrk 7:1-13)

15 ¹Hili suku' nu kula-kula' ngaulun Parisi am guru' ugama rano intor ra bandar Yarusalim inuoi ri Yasus, am pangkimuot. ²Rahu kanilo, "Kulo ki' ulun ubason mu ratu ikaa sumuhut ra arat nu ugama nu aki taka rali? Ikaa ilo ambahu' ra longon nilo maya' ra arat nu aki taka rali ra paat nilo angakan."

³Limbang ri Yasus, "Kulo ki' akau ikaa sumuhut ra rahu nu Ala, aulu' ka yak sumuhut ra arat nu aki mi rali. ⁴Nga rahu nu Ala, 'Onsoi akau ahalulum ra ama' am ina' mi.' Am rahu no po, 'Aun kaulun angawah ra ama' am ina' nano, ulun hino ukumin matoi.'

⁵Ilo yak akau angubas ra kono aun kaulun mindahu ra ina' am ama' no,

am rahu no kono hitu, 'Aun siino rakon ra taakan ku halan pangaluluman ku ramuyun nopongo noyo hua hino tinaakan ku ra Ala.'

⁶Ulun kono hino ikaa auma' anaak ra atu siino rio ra matuo noⁿ ra umang nu pangaluluman no. Nga intor ra akau apakaulu' ra arat nu aki mi rali am akau angila-langka' ra rahu nu Ala. ⁷U ulun ahipapayu, otopot rahu nu Ala nirahu ri Yasaya li ulun angindul ra rahu nu Ala intor ra baal mi ratu.

⁸Rahu kono nu Ala,
*'Ulun hiano sumamba rakon
ra rahu nilo yak.
Io yak huang nilo no
atawoi rakon.*

⁹Kaando' balos nilo
*sumamba rakon,
nga ilo angubas ra kuon nilo
intor ra rahu ku,
am lai' pangubasan nilo tu
arat inuma' yak nu ulun.'*"

Baal apasala' ra ulun
(Mrk 7:14-23)

¹⁰Hili ipahi' ri Yasus ulun asuang rano, am rahu kono, "Kino- ngohon mi hitu am huango' onsoi- onsoi langus no. ¹¹Aun munsop ra kabang sala' ka hino omopol ritaka sumamba ra Ala io yak atu rahu sumamput intor ra kabang nano am hino nga omopol ritaka sumamba rio."

¹²Pongo nu hino bi nu ulun ubason ri Yasus rano inuoi rio, rahu kanilo, "Guru', akapandai ko ki' ra ulun Parisi rano nalaat no huang nilo ra rahu mu nili?"

¹³Limbang ri Yasus, "Tukir nu tambak ikaa tinambak nu Ama' ku ra Surga' maan no bubulo' suku' ra bakat-bakat no rano. ¹⁴Ikaa akau angkaamo ra ulun Parisi hiano, nga ilo hino amimihang nobolou am

ⁿ15:6 Matuo no: Luang nu buku nakalair; Ama' am ina' no.

15:4 Kas. 20:12, 21:17, Im. 20:9, Laup. 5:16 15:8-9 Yas. 29:13

amihang po ra ulun nobolou. Kono ulun nobolou amahaak ra ulun nobolou, ikaa mulalas ilo ruo akaunsop ra luang.”

¹⁵Rahu ri Piturus, “Guru', balai' nga akai ra atungon nu pangumangan mu nili.”

¹⁶Limbang ri Yasus, “Ikaa po ki' akau kapandai? ¹⁷Ikaa ki' akau akapandai ra atu munsop ra kabang nu tuki-tukir nu ulun am kawi' nu hino munsop ra tinaai am ikaa poyo abuoi am arambus sumamput. ¹⁸Io yak aun rahu sumamput intor ra kabang nu ulun, am hino nga omopol ritaka sumamba ra Ala.

¹⁹Nga intor ra huang sumuku' huangon alat am angibit ra kalaatan io hino ampatoi, ampalapau, antakou, ambuak, am ahuyai. ²⁰Kawi' nu hiano nga omopol ritaka sumamba ra Ala. Sala' ka angakan amakai ra longon ikaa binahuan maya' ra arat.”

Intopot nu sangulun ruandu'
(Mrk 7:24-30)

²¹Hili Yasus inakou ra intok hino ra दौरا اماار ra bandar Tirus am Sidon. ²²Am siino sangulun ruandu' nu pihangan Kanaan amahun ra hino inuoi tiwol ri Yasus, am rahu kono, “U Tuhan, sua' ri Daud, asian mu au, nga anak ku ruandu' no sinulor nu saitan am naila' no anak ku hino.”

²³Io yak i Yasus ikaa nilumimbang sahumu. Hili rahu nu ulun ubason no rano ri Yasus, rahu kono, “Susubon mu ruandu' hitu paulio'. Lai' liha' baya-baya' yak ritaka am lua-luap.”

²⁴Limbang ri Yasus, “Au sinusub muoi yak ra ulun nu bansa' Israil ohondo' ra rumba napalir.”

²⁵Pakaringoh ruandu' hino ra rahu ri Yasus no, bi no inuoi imaar

ri Yasus am pahulatur io ra tingkuangon nano, am rahu kono, “Tuhan, asian mu au.”

²⁶Rahu ri Yasus ra ruandu' hili ra saumi pangumangan, rahu kono, “Ikaa onsoi ra kono akan nu anak-anak unton am tapiri' taaki' ra uku'.”

²⁷Am ruandu' hino nakarati' ra pangumangan hino am limbang no, “Tuhan, kpio nga halan solor hino, ka ikaa po hua mulalas uku' aangkan ra momol aratu' ra saau nu mija' katangan ra uku' hino.”

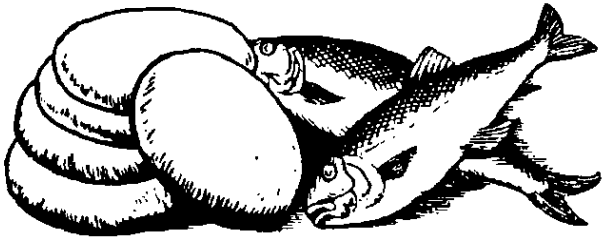
²⁸Rahu ri Yasus ra ruandu' hino, “Maayo kpio intopot mu, am kalikatan mu hino asauk maya' ra kinitaak mu.” Paat nu hino parambus nu anak nu ruandu' hino noonsoi.

I Yasus namihah ra asuang ulun
arualan

²⁹Bi po ri Yasus inakou intor ra intok hino inaya' ra ihih nu liahu maayo ra Galilia. Am pangkilayo ilo inuoi ra tampak nu inuluh am panturung ra hino. ³⁰Am asuang ulun matong muoi rio nangibit ra ulun nobongkong, am ulun nobolou am kawi' nu ulun naungga', am ulun nohoho', am kula-kula' po ulun arualan, hili panturungo' nilo kawi' nu ulun hiano ra tingkuangon ri Yasus, am honsoyo' ri Yasus kawi' nu ulun hiano. ³¹Kololob ulun asuang hiano bonsoi, nga ulun nohoho' pono' nakaindahu, ulun naungga' pono' noonsoi, am ulun nobongkong akaakou, am kawi' nu ulun nobolou pono' akakito. Am kawi' nu ulun hiano angansu-ngansuk apakaayo ra Ala nu ulun Israil.

I Yasus napaakan ra apat ngaribu ulun
(Mrk 8:1-10)

³²Ipahi' ri Yasus ulun ubason no rano, am rahu kono ri Yasus rilo, “Akaasi' au bonsoi ra ulun hiatu. Nga talu no orou nilo baya-baya'

Ruti' am pait

rakon am naawian no ilo ra akan. Aangas au apauli' rilo ra ilo ikaa pinaangkan tu nga alamian naapo ilo ra tanga' nu ralan."

³³Rahu nu ulun ubason no rano rio, "Aun pangalapan mai ra akan asulob ra suang nu ulun hiatu ra intok kalilingoyon kaando' amahun tu?"

³⁴Kimuati' ri Yasus ilo, rahu kono, "Kula' ruti' siino ramuyun?"

Limbang kanilo, "Tulu' ngapila' yak hitu, am kula-kula' ngainan pait borook."

³⁵Hili susubo' ri Yasus ulun asuang hiano nanturung ra tana' no.

³⁶Pongo nu hino, unto' ri Yasus ruti' tulu' ngapila' hino am pait hino am sambayang io mindahu tarima' kasi' ra Ala, am hili tutubingo' no ruti' am pait hiano am taaki' no ra ulun ubason no rano, am tayaro' nilo ra ulun asuang hiano. ³⁷Am kawi' nu ulun hiano nangakan suku' naasuh. Pongo nilo nangakan, kukumo' nu ulun ubason ri Yasus rano sawah nilo no am kapanu' tulu' ngabakul suang nali. ³⁸Siung nu ulun nangakan rali apat ngaribu luur nu ungkuyon, am ikaa pinaaya' untobo' ruandu' am anak-anak.

³⁹Hili susubo' rahili ri Yasus ulun asuang hiano paulio', am tampak ri Yasus ra paraau no ilo ra ulun ubason no rano, am bi nilo inuoi ra दौरa nu Magadan.

Ulun Parisi kumakikito ra
tatandu' kalalaban
(Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56)

16 ¹Suku' nu kula-kula' ulun Parisi am ulun Saduki rano muoi ri Yasus ahuyum ra papasalaan nilo rahu kanilo, "Panguma' bai ramon ra saumi tatandu' kalalaban anatandu' ra okq sinusub nu Ala."

²Io yak limbang ri Yasus, "Paat nu orou no maar kamai', am kono io amunsilou rahu kami, 'Angimuun no liha' raino tampio tu.' ³Am kono ahaning limbowon ra paat nu londom anatandu' ra orou nusuab onsoi, am kono siino kawananan anatandu' ra orou anguluh. Akau apandai ahilong ra tatandu' nu limbowon am akarati' ra aun koson nu baal nu orou hino, io yak tatandu' ra paat hino ikaa apandayan mi. ⁴Alaat am ahikotopot bonsoi ulun ra paat raino tu. Akau ki' akitaak rakon anguma' ra tatandu' kalalaban. Saumi yak tatandu' kalalaban balain ku ramuyun io hino tatandu' intor ra baal ri Yunus li, sangulun angindul ra rahu nu Ala."

Pongo ri Yasus mindahu ra baal hino hili io inakou intor ra hino nangiruru' rilo.

Tatauk apakambang nu ulun Parisi am
Saduki
(Mrk 8:14-21)

⁵Pakasandaup ilo ra liahu maayo am kahuang nu ulun ubason ri Yasus rano ra ilo ikaa nakaibit ra ruti' pakaak nilo. ⁶Rahu ri Yasus rilo, "Ahibobontol ka ra tatauk apakambang nu ulun Parisi am ulun Saduki rano."

⁷Karingoh nilo rahu ri Yasus hino, hili ilo nahahayam ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Io inindahu ra kono hino, nga ikaa hua itaka nangibit ra ruti'."

8Am Yasus akapandai ra ayamon nilo no. Hino puun no nakibala' rilo, rahu kono, "Kulo ki' akau pahahayam ra itaka kaando' ruti' tu? Ikaa po ki' kula' akau mintopot? **9**Kaapo ki' akau nakarati'? Ikaa no ki' ahuang mi ruti' limo ngapila' inuma' ku tutubingo' am inakan nu limo ngaribu ngaulun li? Am kula' ngabakul sawah nu ruti' kinukum mi li? **10**Am aun koson po nu ruti' tulu' ngapila' inuma' ku tutubingo' inakan nu apat ngaribu ngaulun li am kula' ki' ngabakul sawah nu ruti' kinukum mi li? **11**Kulo ki' akau ikaa akarati'? Sala' ka ruti' langus nu rahu ku hinili. Io yak rahu ku nili ambala' ramuyun hili akau ikaa sumiho ra tatauk apakambang nu ulun Parisi am ulun Saduki rano."

12Am pakarati' rahili ulun ubason no rano ra langus nu rahu ri Yasus hino, nga sala' ka tatauk papakambang ra ruti' kuon hino. Io yak Yasus ambala' ra apasiho ra pangubasan nu ulun Parisi am ulun Saduki.

Namalihuuan ri Piturus ri Yasus
(Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21)

13Paat ri Yasus am ulun ubason no rano inuoi ra दौरा maar nu bandar Kaisaria Pilipi, am kimuati' no ulun ubason no rano ra hino. Rahu no, "Kono maya' ra rahu nu ulun bokon aun ki' Ulun Sinusub nu Ala?"

14Limbang nu ulun ubason no rano, "Siino mindahu ra Yahaya Omomorob li, am siino po mindahu ra Ilia, am ulun bokon mindahu ra Yaramia, karuo kono am sangulun angindul ra rahu nu Ala."

15Rahu ri Yasus rilo, "Io yak maya' ra pamahuangon mi aun ki' au hitu?"

16Limbang ri Simun, sabiton poyo ri Piturus no, "Oko nga Raja' Kaayahan, Anak nu Ala aayah no."

17Rahu ri Yasus, "U Simun, anak ri Yahaya, asatu' oko bonsoi. Nga sala' kaulun nanilu riun ra baal hino io yak Ama' ku ra Surga' nanilu riun. **18**Am raino poyo Piturus au mindahu riun, oko hitu kono batu atahoh am tampak nu batu hitu pamaalan ku ra sirong ku, io hino kawi' nu ulun mintopot rakon am hili patayan pono' ikaa akapayau. **19**Au anaak riun ra kukunsi' nu tana' bahuon nu Ala, am aun po popolon mu ra luang nu tana' hitu, am kono po hino ra Surga'. Am aun po panusuban otopot maan mu ra luang nu tana' hitu, am kono po hino ra Surga'."

20Hili rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Ikaa akau mindahu ra ulun bokon ra au Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala."

I Yasus amala' amalair ra baal nu ila'
am patayan no
(Mrk 8:31-9:1, Luk 9:22-27)

21Am intor ra orou hili Yasus nambala' ra ulun ubason no rano, nga io muoi ra bandar Yarusalim am akaliman ra kula-kula' ila' intor ra mamaayo am imam, am guru-guru' nu ugama. Am io potoyon. Io yak paat nu katalu orou io anduli' aayah. **22**Ibito' ri Piturus i Yasus inuoi ra taning nano, am rahu no, "Guru', hama' no Ala apaintawoi ra baal hitu riun."

23Am buir i Yasus, am rahu no nilumimbang ri Piturus, "Ibilis, ahiru' ko ra hitu, nga angulampong ko yak ra langus nu lakou ku. Huangon mutu sala' intor ra Ala, hinuang yak nu ulun."

24Rahu po ri Yasus ra kawi' nu ulun ubason no rano, "Atu ulun asiha' maya' rakon, onsoi io ikaa amahuang ra kasiha' no tohom, saanin mu salip muno, hili maya' rakon. **25**Nga aun ulun ahinga' ra bayah nano, am io nga solor alawaan ra bayah nano rahili. Io yak aun ulun alawaan ra bayah nano ra io maya' rakon, ulun hino nga akaalap ra bayah no rahili. **26**Aun ki' balos no kono sangulun hino onohom ra aun siino ra luput nu tana' hitu io yak io alawaan ra bayah? Kono io alawaan ra bayah kaando' no atu-atu siino ra tana' hitu akaalap amaruli' ra bayah hino. **27**Nga ikaa abuai haling raino Anak nu Ala am malaikat-malaikat no rano matong ambabaya' haling ra kuasa' nu ama' no. Paat nu hino io amalos ra tuki-tukir nu ulun maya' ra aun inuma' no. **28**Huangon mi hitu, siino kula-kula' ngaulun po ra lolot mi tu raino ikaa matoi suku' io akatapis akakito rahili ra Ulun Sinusub nu Ala matong asauk ra raja'."

Yasus nahungga' ra baal
(Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36)

17 **1**Kaanaman lolot no am ibito' ri Yasus i Piturus am i Yakup ilo ahaka' ri Yahaya inuoi tinumaning ra ruau asawat. **2**Am ra intok hino ilo nakakito ri Yasus nahungga' ra baal. Bulos nano nawantang kono yak mato nu orou, am sampayau nano pono' am napulak akabinuntul. **3**Am kakito nilo solor i Musa am i Ilia, ilo ahahayam ri Yasus.

4Hili rahu ri Piturus ri Yasus, "Tuhan, onsoi yak solor baal natili am ibito' mu akai ra intok hitu. Kono asiha' ko po am baalin ku akau ra kiim, saumi riun, am saumi ri Musa, am saumi ri Ilia."

5Paat ri Piturus mindahu no pulali' yak nu laput akabinuntul li tinumuun nirumbun rilo. Am karingoh nilo rahu intor ra laput hili, rahu kono, "Hitu nga Anak kaluluman ku am io apainsuat rakon. Kinongohon mi pambalaan no."

6Karingoh nu ulun ubason ri Yasus hiano rahu hino, am pangkalaa' ilo, suku' ilo nakaukom ra tana' no. **7**Bi yak ri Yasus oyo' ilo kangkamo' am rahu kono, "Lumuat ka, ikaa kalaa' mi."

8Paningaa' ilo talu, am ilong nilo am i Yasus yak saumi, kaando' no rangan no rali.

9Paat nilo ambulung intor ra ruau hino, balai' ilo ri Yasus, rahu kono, "Ikaa akau ambala' ra ulun bokon ra aun nakito mi raitu' li ra kaapo Ulun Sinusub nu Ala anduli' aayah intor ra patayan."

10Hili ubason ri Yasus rano nangkimuot rio, rahu kanilo, "Kulo ki' rahu nu guru' ugama ratu, ra Ilia hua kunu' pahulu matong?"

11Limbang ri Yasus, "Otopot solor Ilia pahulu matong, nga muoi hua amalair ra kawi' nu atu-atu. **12**Io yak raino au mindahu ramuyun, nakasuku' no nga Ilia, io yak ikaa hua ulun akakaulih rio, ilo nanguma' yak rio maya' ra kasiha' nu huang nilo no. Am kono hino po rahili pakuan nilo angulalaat am angila-ngila' ra Ulun Sinusub nu Ala."

13Am pakarati' rahili ulun ubason no hiano ra i Yahaya Omomorob nga kuon ri Yasus no.

I Yasus nomohonsoi ra sangulun anak
ungkuyon sinulor nu saitan
(Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43a)

14Panduli' i Yasus ilo ri Piturus, i Yakup am i Yahaya ra intok nu ulun asuang rano, am tiwol

Lialu maayo Galilia

sangulun ungkuyon no am pahulatur ra tingkuangon ri Yasus no. ¹⁵Am rahu kono, “Tuan, asian mu anak kutu, io sinowongon, am paat no sumaup io asalok akasubo’ ra apui am okotolop ra siang. ¹⁶Am au no-pongo nangibit rio ra ulun ubason mu ratu, am ikaa hua ilo akalawo ra aruol natu.”

¹⁷Rahu ri Yasus rilo, “Kapio akau talia-liang ra huang am ikaa inintopot. Kula’ ki’ buoi ku poyo rumanngan ramuyun? Am kula’ buoi nu huang ku tumaan ramuyun? Ibito’ anak muno rakon.” ¹⁸Pahiruo’ ri Yasus saitan hino, hili saitan hino nahiru’ am ra paat hino pulali-lali’ nu sowong nu anak hino nalawo.

¹⁹Paat nilo aluur no am pangki-muot ulun ubason ri Yasus rano rio, rahu kanilo, “Kulo ki’ akai ikaa akaalap apahiru’ ra saitan hinili?”

²⁰Limbang ri Yasus, “Nga akau ikaa kula’ mintopot no. Huangon mi, raino au mindahu ramuyun, kono siino intopot mu koborook ohondo’ ra umi nu sawi borook hino, am auma’ ka no mindahu ra sunsui soro’, rahu kami, ‘Manding ko intor ra intok hitu, muoi ko ra hio’ am kapio sunsui hino manding. Am atu-atu pono’ maan mi am asauk yak. ²¹[Kaando’ bokon auma’ apahiru’ ra saitan kono hinili intor yak ra sambayang am aharot ikaa aangkan.]”

Yasus nambala’ po ra baal nu
patayan no

(Mrk 9:30-32, Luk 9:43b-45)

²²Kalulur ulun ubason ri Yasus rano ra दौरा Galilia, rahu ri Yasus rilo, “Ikaa no kula’ buoi no raino am Ulun Sinusub nu Ala taakin ra kuasa’ nu ulun ²³am io

potoyon. Io yak katalu ra orou no am io nanduli' aayah." Am kasusa' bonsoi huang nu ulun ubason no rano.

**Pambayalan ra sukai ra Pahun
nu Tuhan**

²⁴Pakasuku' i Yasus ilo ra ulun ubason no rano ra bandar Kaparnaum, am ratong nu ulun angungukum ra sukai rano ra Pahun nu Tuhan inuoi nangkimuot ri Piturus, rahu kanilo, "Ambayal ki' guru' mino ra sukai taakan ra tayar nu Pahun nu Tuhan?"

²⁵Limbang ri Piturus, "Ambayal solor."

Am uli' ri Piturus ra pahun intok nilo no am pahipahulu i Yasus nangkimuot rio, rahu kono, "Simun, aun koson nu huang mu, aun ki' ambayal ra sukai ra raja-raja' nu tana' tu, ulun pihangan no ratu ki', karuo kono am ulun intor ra pihangon bokon?"

²⁶Limbang ri Piturus, "Ulun intor ra pihangon bokon yak ambayal."

Rahu ri Yasus rio, "Kono po hino, am ikaa no pakuan nu ulun nu pihangan hino ambayal. ²⁷Hama' no, pain to yak karuolo' huang nilo rano. Bi kamu yak muoi pahapon ra luab no, am unton mu pait lali' angakan no am kabango' io. Am siino usin pirak ra kabang nu pait hino. Usin hino asulob ra pambabayal to ra sukai ra Pahun nu Tuhan. Am unton mu usin hino am oyo' pambayali'."

Aun ki' labing aulu'?
(*Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48*)

18 ¹Paat nu hino bi nu ulun ubason ri Yasus rano inuoi nangkimuot

rio, rahu kanilo, "Aun naaku aulu' ra kawi' nu ulun pihangon nu Ala?"

²Ipahi' ri Yasus sangulun anak borook no am susubo' no painggoyo-wo' ra tingkuangon nilo no. ³Hili rahu ri Yasus, "Huangon mi, kono akau ikaa ahungga' am humondo' ra anak kono hitu, akau ikaa auma' asauk ra ulun pihangon nu Ala. ⁴Aun ulun rumaliwi' ra huang am humondo' ra kono anak hitu, ulun hino nga aulu' intor ra lolot nu ulun pihangon nu Ala bokon no. ⁵Am aun ulun angalulum ra anak hitu nga au hua atungon no io angalulum rakon."

**Baa-baal angibit ra ulun anguma'
ra sala'**

(*Mrk 9:42-48, Luk 17:1-2*)

⁶"Aun ulun angibi-ngibit ra sala' ra anak borook kono hitu ra ikaa mintopot rakon, labing honsoi no ulun hino tailikon lioh nano ra batu maayo am ratuwi' ra liahu maayo andalom no. ⁷Asusa' bonsoi ra tayar nu ulun nu tana' tu, nga siino kula-kula' baal angibit akapalir ra ulun mintopot. Otopot baal hiano asauk hai-hait, io yak, nga asusa' hitu bonsoi ra tayar nu ulun angibi-ngibit ra baal kono hino.

⁸Kono longon karuo kono am kalayam mu angibit riun anguma' ra sala', onsoi oko onotok am anapir. Nga labing honsoi no oko aayah rumangan ra Ala, ra kaando' longon karuo kono am kalayam sangkibab intor ra oko karuo-ruo nu longon am kalayam mu pasuboon ra apui naraka. ⁹Kono mato mu angibit riun anguma' ra sala', onsoi oko angukul ra mato mu hino am anapir. Nga labing honsoi no oko aayah rumangan ra Ala, ra kaando' mato sangki-

bab intor ra oko ruo mato pasuboon ra apui naraka.”

Pangumangan ra baal nu rumba napalir
(Luk 15:3-7)

¹⁰“Huangon mi, pain mi kulalaato' sangulun pono' ra anak borook hiatu. Au mindahu ramuyun, malaikat ahahalung rilo rano siino hai-hait ra maar nu Ama' ku ra Surga'. ¹¹[Nga Ulun Sinusub nu Ala matong apakaayah ra ulun-ulun napalir.]

¹²Aun koson nu pamahuangan mi ra kono sangulun siino rumba aatus ngainan, am sanginan ra rumba no rano apalir. Siam ngoopor am siam ngainan rano ahinakan ra tutuu' ra inuluh no. Aun ki' maan nu ulun hino? Ulun hino anino ra rumba siam ngoopor am siam no am hili ahuyum ra sanginan rumba napalir no. ¹³Au mindahu ramuyun, kono akito no rumba sanginan napalir hino, am aulu' insuat nu huang nano ra rumba napalir hino intor ra siam ngoopor am siam ngainan ikaa napalir rano. ¹⁴Am kono po hino nu Ama' mi^o ra Surga', io ikaa asiha' ra sangulun pono' intor ra lolot nu ulun nakabahu inintopot hiatu apalir.”

Kono pahaka' mu nakasala'

¹⁵“Kono pahaka' mu nakasala' ramuyun,^p onsoi oyon mu balai' ra nasalaan no hino. Am balain mu io ra paat mi aluur akau ruo yak. Kono io angkinongoh ra pambalaan mu hino, am balos nu pambalaan mu io hino nga akau napanduli' ra pahaka' mu hino mintopot. ¹⁶Io yak kono io ikaa angkinongoh angibit ko kasangulun, karuo kono am ruo ngaulun, hili kawi' nu rahu mu auma' asasian nilo.

Nga siino nasuratan ra Kitap, ‘Ruo ngaulun karuo kono am talu ngaulun anasi ra ambala' ra ulun nakasala'.’ ¹⁷Am kono po pahaka' mu nakasala' hino ikaa angkinongoh ra rahu nu ulun hiano, onsoi balaan mu hino ra kawi' nu ulun mintopot, am kono io ikaa angkinongoh po ra rahu nu ulun mintopot, am maan mu ulun hiano sabito' ra ulun ikaa mintopot ra Ala, karuo kono ohondo' ra ulun angungukum ra sukai.

¹⁸Au mindahu ramuyun, aun pinopol mi ra tana' hitu, am kono po hino ra Surga'. Am aun po panusuban otopot maan mi ra luang nu tana' hitu, am kono po hino ra Surga'.

¹⁹Am huangon mi po hitu, kono ruo ngaulun intor ra lolot mi ra tana' hitu ohondo' huang am sambayang akitaak ra atu yak kitaakon mi, am Ama' ku ra Surga' am amalos ra kitaakon mi hino. ²⁰Nga atu po hua intok nu ruo am karuo kono talu ngaulun lumulur ra inggalan ku, am au pono' siino po ra lolot nilo no.”

Pangumangan ra ulun ikaa
apandai angampun ra ulun bokon

²¹Bi ri Piturus inuoi am nangki-muot ri Yasus, am rahu no rio, “Guru', kono pahaka' ku nakasala' rakon ingkula' ki' ruli' au angampun rio? Suku' ki' intulu' ruli'?”

²²Limbang ri Yasus, “Sala' ka intulu' ruli' yak, io yak onsoi angampun intulu' ruli' tulu' ngoopor.^q ²³Nga paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' ra pangumangan hitu.

Siino sangulun raja' asinggil ra kawi' nu utang nu ulun amba rano. ²⁴Am paat no angimuun anguntob

^o18:14 Ama' mi: Luang nu buku nakalair; Ama' ku.

^p18:15 Luang nu buku-buku nakalair kaando' tinulisan: ramuyun.

^q18:22 Intulu' ruli' tulu' ngoopor: karuo kono am; Tulu' ngoopor am tulu' ruli'.

18:11 Luk. 19:10 18:15 Luk. 17:3 18:16 Laup. 19:15 18:18 Mat. 16:19, Yah. 20:23 18:21-22 Luk. 17:3-4

am ibito' rio sangulun amba no akautang ra kula-kula' nga juta ringgit. ²⁵Am amba hino ikaa akabayal angawi' ra utang nano. Hili panusub raja' hino nanusub ra ulun bokon muoi analan ra amba akautang hino ilo ra andu' nano am kawi' nu anak no rano, am kawi' po nu atu-atu sasawot siino rilo ra maan ra pambabayal ra utang no hino. ²⁶Am pahulatur ulun hino ra maar nu kalayam nu raja' hino akimaasi', rahu kono, 'Pulanuan mu yak au, nga au amayal ra utang ku hino riun.' ²⁷Am pakaasi' raja' ra ulun hino, hili pampaso' no kawi' nu utang nano, hili ulun hino ilo sansulapan ikaa tinalan.

²⁸Hili luat nu ulun hino, am sampu put inakou am pakatiwol io ra sangulun amba rangan no akautang rio kula-kula' yak ngaringgit. Am hosomo' no lioh nu rangan no akautang hino rio am sikako' no, am rahu kono, 'Bayalan mu yak utang muli rakon raino.' ²⁹Am pahulatur amba rangan no hino ra maar nu kalayam nu ulun nangutangan nano, am rahu kono, 'Pulanuan mu yak au, nga au amayal ra utang ku hino riun.' ³⁰Io yak ikaa no kinongohon no rahu nu rangan no hino, am paunsopo' no solor amba rangan no akautang hino ra luang nu riil no suku' ra io nambabayal ra utang no hino rio.

³¹Kapandai' nu amba bokon rano baal inuma' no hino, am kasusa' ilo nampahuang am oyo' nilo balai' raja' hino kawi' nu baal hino. ³²Am ipahi' nu raja' hino amba alaat hino, am rahu kono, 'U amba alaat ailo ampahuang. Kawi' nu utang mu nopongo pinampasan ku nga oko nakimaasi' rakon. ³³Am kulo oko pai' pakaasi' ra rangan mu kono au nopongo nakaasi' riun?' ³⁴Am pambuuk bonsoi raja' hino ra amba alaat hino,

hili paunsopo' nu raja' hino io ra riil no suku' ra utang no aawi' ambayal."

³⁵Pupus nu rahu ri Yasus io hino rahu kono, "Kono hino po pakuan nu Ama' taka no ra Surga' ra kawi' mi nu kono akau ikaa aingkoos huang angainpun ra pahaka-pahaka' mi."

Pangubasan ra ikaa angimpoi am
ahimpong
(Mrk 10:1-12)

19 ¹Pongo ri Yasus inindahu ra kawi' nu pangubasan hino, bi no inakou intor ra Galilia am inuoi ra दौरा nu Yudia ra sandaup nu siang Yordan. ²Am asuang ulun inaya' ri Yasus am pihaho' ri Yasus kawi' nu ulun arualan hiano ra intok hino.

³Am bulah nu kula-kula' ulun Parisi asiha' muoi ri Yasus ahuyum yak ra papasalaan nilo rio. Rahu kanilo, "Aun koson nu Arat sinuratan ri Musa ritaka tu. Auma' ki' ra kono unengkuyon angimpoi ra andu' nano maya' ra kasiha' no yak?"

⁴Limbang ri Yasus, "Ikaa po ki' akau namasa' ra rahu pinasuratan nu Ala ra io napasauk ra unengkuyon am ruandu' ra lali' nali? ⁵Am rahu kono, 'Hino nga puun no unengkuyon sumuai ra ama' am ina' nano am sumilulum ra andu' nano, am ilo ruo asauk ra kono saumi inan.' ⁶Am intor ra hino nga ilo ruo saumi yak rahili sala' ka ruo po ilo ngaulun. Hino nga puun no aun po pinasimpung nu Ala, am ikaa onsoi pansuayon nu ulun."

⁷Rahu kono po nu ulun Parisi rano nangkimuot ri Yasus, "Kono po hino am kulo ki' i Musa panusub ra ulun angimpoi hino anulis ra surat pangimpayan no am anaak ra surat hino ra andu' nano, am hili anusub rio makou?"

⁸Limbang ri Yasus, "Hino nga puun ri Musa amalihua ra akau angimpoi ra andu' mi rano, nga aikang

huang mitu am ikaa hua akau angintopot ra pangubasan no. Io yak kono po maya' ra lali-lali' nali ikaa io kono hino. ⁹Raino au mindahu ramuyun, atu po ulun angimpoi ra andu' nano, am ikaa halan andu' nano ampalapau, am kono io ahandu' ra ruandu' bokon am io ohondo' yak ra ampalapau ra andu' no lali' li."

¹⁰Rahu nu ulun ubason ri Yasus rano rio, "Kono po unγκuyon akaandu' ikaa auma' angimpoi, onsoi no solor ikaa ahuot."

¹¹Am limbang ri Yasus, "Ikaa akasuhut kawi' nu ulun ra rahu ku hino. Ulun yak nilondon ri Ama' akasuhut. ¹²Nga siino no unγκuyon ikaa ahandu' nga hino no tuu-tuu' puun ra io inali'. Siino po ulun ikaa ahandu' nga io inuma' kono hino nu ulun bokon. Am siino po ikaa ahandu' nga asiha' yak ilo anguma' ra kawi' nu kasiha' nu Ala. Ulun akaalap sumuhut ra pangubasan hitu, onsoi io sumuhut."

Yasus anambayang ra anak-anak
(Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17)

¹³Siino kula-kula' ulun nangibit ra anak nilo rano muoi apakangkam am apasambayang ri Yasus ra anak-anak nilo. Io yak ulun ubason ri Yasus nomopol ra ulun hiano. ¹⁴Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Hama' nu anak hiano muoi rakon! Pain mi popolo'! Nga ulun kono hiatu asauk ra ulun pihangon nu Ala."

¹⁵Hili tompoko' yak ri Yasus ulu nu anak hiano am sambayangi', am pongo nu hino bi no rahili inakou.

Sangulun ambulok asuang sasawot
(Mrk 10:17-31, Luk 18:18-30)

¹⁶Am siino sangulun mambulok inuoi nangkimuot ri Yasus,

rahu kono, "Guru', aun ki' onsoi auma' maan ku hili au akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus?"

¹⁷Limbang ri Yasus, "Kulo kimuati' mu au ra atu onsoi. Ala saumi yak onsoi. Kono po oko kumakaundut ra bayah, am onsoi insuhuton mu oopor arat pamapalan nu Ala taka."

¹⁸Rahu nu mambulok hino, "Aun ka rahu insuhuton kuon mu hiano?"

Limbang ri Yasus, "Ikaa ampato'i, am ikaa ampalapau, am ikaa antakou, am ikaa ambubuak ra apasala' ra ulun bokon. ¹⁹Onsoi insuaton mu ama' am ina' mu, am masi' po ra ulun ranga-rangan mu ohondo' ra inan mu tohom."

²⁰Rahu nu mambulok hino, "Nopongo no kawi' nu pamapalan hiano ininsuhut ku, am aun pobokon auma' maan ku raino?"

²¹Rahu ri Yasus rio, "Kono oko asiha' sumauk ra ulun akaundut ra bayah otopot, bi kamu, oyo' talano' kawi' nu sasawot siino riun no, am tayaro' usin loho nano ra ulun kaando' ra atu-atu, hili oko rahili akaalap ra sasawot ra Surga'. Am opongo ko anguma' ra hino am bi kamu rahili maya' rakon."

²²Pakaringoh mambulok hino ra rahu ri Yasus hino, bi no inakou ra huang asusa' nga asuang hua sasawot nano.

²³Am rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu, asusa' kapio ulun asuang ra sasawot asauk ra ulun pihangon nu Ala. ²⁴Siino po rahuon ku ramuyun, asusa' bonsoi ulun asuang ra sasawot munsop ra tana' bahuon nu Ala. Aluoi po solor sanginan kium maayo sabiton ra unta munsop ra luang nu lawos."

²⁵Pakaringoh ulun ubason no rano ra rahu no hino, kololob ilo kaawi',

rahu kanilo, “Kono po hino, am aun ki' ulun auma' kaayahon?”

²⁶Pahilong Yasus ra rahu nu ulun ubason no rano am rahu kono, “Kono po solor hinuang nu ulun am ikaa yak auma' asauk. Io yak tayar nu Ala asauk yak kawi'.”

²⁷Am rahu ri Piturus rio, “Lai' nga akai nopongo nanino ra kawi' nu atu-atu siino ramon, am bi inaya' riun. Am aun rahili talampos aalap mai?”

²⁸Rahu ri Yasus rilo, “Huangan mi onsoi-onsoi rahu kutu, paat nuanu ra tana' bahuon, Ulun Sinusub nu Ala anturung ra kurusi' panturungan nu raja' akabinatang hino. Am paat nu hino akau pono' oopor am ruo ngaulun ubason ku, am anturung po ra kurusi' kono hino am amihang ra ulun Israil io hino sua' nu oopor am ruo ngaulun anak ri Yakup ungkuyon. ²⁹Am tuki-tukir nu ulun nopongo nanino ra pahun nano, karuo kono am pahaka' ungkuyon am karuo kono pahaka' ruandu' karuo kono am ama' am ina' nano, karuo kono am anak no rano, karuo kono am umo nilo no, nga maya' hua rakon, ulun hiano akaundut ra aatus ruli' aun sinino no, am ilo akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus. ³⁰Io yak asuang ulun raino tu akapamahulu, ilo akapahinaaling rahili, am asuang ulun akapahinaaling raino tu ilo akapamahulu rahili.”

Pangumangan ra ulun harian ra kabun anggur

20 ¹Rahu po ri Yasus, “Paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' yak ra sangulun akakabun ra anggur. Am porondom io ra suaban nano muoi ahuyum ra ulun harian no ra angkaraya' ra kabun anggur nano. ²Am io namalihua ra hari' songorou ra sampila' pirak ra ulun hiano, maya' ra kono naubasan nilo. Am

susubo' no ilo muoi angkaraya' ra kabun nano.

³Paat nu susuab maayo bi nu ulun katangan ra kabun hino inuoi ra karai, am kakito no ulun kaando' karaya' nilo. ⁴Am rahu kono ra ulun hiano, ‘Muoi ka angkaraya' ra kabun anggur ku no. Am au angawi' anaak ra hari' mi.’ ⁵Am bi nu ulun hiano inuoi pangkaraya'.

Tanga' orou am sumulai lali' ra solor ra kamayon nano, bi po nu tuan hino inuoi ra karai am kakito no ulun kaando' karaya'. ⁶Am paat nu orou no amai', bi po nu tuan hino inuoi ra karai, am ilong no po ra kula-kula' ulun kaando' karaya' nilo. Rahu no ra ulun hiano, ‘Kulo ki' akau songoro-ngorou yak ikaa angkaraya'?’

⁷Limbang nu ulun hiano, ‘Hitu nga ra akai ikaa karaya' tu, nga kaando' hua ulun asiha' anaak ra karaya' am amahari' ramon.’

Rahu nu tuan hino, ‘Kono po hino muoi ka angkaraya' ra kabun kuno.’

⁸Paat nu orou no maar kolondom, rahu nu tuan katangan ra kabun hino ra mandur nano, ‘Ipahan mu kawi' nu ulun nangkaraya' rano am harii' ilo raino kaawi'. Onsoi papuunon mu ra ulun pupus nangkaraya' rano, am suku' ra ulun lali' nangkaraya' rano.’

⁹Ulun nangimuun nangkaraya' ra paat nu orou no amai', kawi' nilo no hinarian yak tukir sampila' ra pirak. ¹⁰Kawi' nu ulun nangkaraya' intor ra susuab nano, amahuang ra indus nilo am akasail hari' nilo rano, lai' am ohohondo' yak. ¹¹Am aahat huang nu ulun hiano angundut ra pirak hino, am sabungo-bungot ilo ra tuan katangan ra kabun anggur hino, ¹²rahu kanilo, ‘Ulun pupus nangkaraya' ratu sajaam yak buoi nilo, am lai' akai am songoro-ngorou tinumuuh ra orou tu, am harii' mu solor ilo pohohondoo' yak solor ra hari' mai tu.’

¹³Limbang nu tuan katangan ra kabun hino ra sangulun intor ra lolot nilo no, “U pahaka', kinongohon mu rahu kutu. Sala' ka alaat au riun. Kaa ki' akau namalihua ra au amahari' ramuyun ra sampila' yak pirak ra songorou? ¹⁴Noo' alapon mu yak hari mutu am bi muli'. Nga au yak hua asiha' opohondo' ra hari' mi ratu ra ulun pupus nangkaraya' rano. ¹⁵Kaa ki' au yak auma' anayar ra usin ku tohom maya' ra kasiha' ku? Kulo, ki' sumolon huang mi rakon ra au atataak tu.”

¹⁶Hili rahu ri Yasus, “Kono hino nga nu ulun nakapahinaaling raino tu ilo akapamahulu rahili am ulun nakapamahulu raino ilo akapahinaaling rahili.”

kaintalu ri Yasus amala' ra baal nu patayan no.

(Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷Paat ri Yasus ilo ra oopor am ruo ulun ubason no rano muoi ra bandar maayo Yarusalim, am kotongo' nilo siino ra tanga' ralan, ipahi' ri Yasus ilo am ibito' tinumaning. Am rahu kono ri Yasus rilo, ¹⁸“Kinongohon mi. Langus nu lakou taka tu raino muoi ra Yarusalim, am hino papatakuban ra Ulun Sinusub nu Ala ra mamaayo nu imam rano am guru' ugama rano am ukuman nilo ra maan potoyo'. ¹⁹Am taakan nilo no ra ulun sala' ka bansa' Yahudi, am ulun hiano ahuyai am amalapos ra lapos akapilat hili ilo analip rio, io yak katalu ra orou no am io pandulion kaayaho'.”

Kitaakon nu ina' ri Yakup am i Yahaya
(Mrk 10:35-45)

²⁰Hili bi nu andu' ri Sibidi no inuoi ri Yasus ilo sanga-ngaina'

ri Yakup am i Yahaya am pahulatur ina' nilo no ra tingkua-ngon ri Yasus no, nga siino hua kitaakon no.

²¹Rahu ri Yasus rio, “Aun ki' kasiha' mu?”

Rahu nu ina' ri Yakup no, “Ran-diin mu rakon raino. Au asiha' ra karuo-ruo nu anak ku hiatu anturung ra solor ra kait am pamiris mu ra paat mu asauk amihang ra ulun.”

²²Rahu ri Yasus ri Yakup am i Yahaya, “Ikaa akau akapandai ra langus nu kitaakon mi. Akataan ki' akau anginum po ra sangkir nu ila' mintup rakon no?”

Limbang kanilo, “Akataan.”

²³Rahu ri Yasus po rilo, “Kapio akau anginum rahili ra sangkir nu ila' mintup rakon, io yak au ikaa auma' amili' ra aun ulun anturung ra solor ra pamiris ku am anturung ra solor ra kait ku, nga Ala namili' ra aun ulun auma' anturung ra intok hino.”

²⁴Pakaringoh ulun ubason ri Yasus oopor ngaulun rangan nilo rano ra baal hino, hili buuki' nilo i Yakup am i Yahaya. ²⁵Hili ipahi' ri Yasus ilo kaawi', am rahu kono ri Yasus rilo, “Apandayan mi ulun amimihang ra ulun nu bansa' ikaa angintopot ra Ala apasusa' ra ulun pihangon nilo. Am mamaayo nilo rano akakuasa' ra bayah nilo no. ²⁶Io yak ikaa akau tumilu ra kono pakuan nu ulun hiano. Kono sangulun ramuyun asiha' sumauk ra mamaayo ra lolot mi onsoi angalulum ra ulun bokon. ²⁷Am kono sangulun ramuyun asiha' sumauk ra amimihang ra lolot mi, onsoi io sumauk ra amba nu ulun bokon ²⁸ohondo' ra Ulun Sinusub nu Ala. Io matong sala' ka muoi akialulum, io yak muoi angalulum, am anaak ra bayah no ra kalabusan nu ulun asuang.”

I Yasus nomohonsoi ra ruo ngaulun nobolou
(Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁹Am lakou ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano intor ra bandar Yariko, am asuang bonsoi ulun inaya' rilo. ³⁰Am siino ruo ngaulun nobolou nanturung ra ihih nu ralan no. Paat nilo nakaringoh ra i Yasus ansail ilo lua-luap rahu kanilo, "U sua' ri Raja' Daud, asian mu halan akai."

³¹Popolo' ilo nu ulun asuang siino ra intok hino hili ilo mulou mindahu. Io yak aulu' po solor pampaluap nilo, "U sua' ri Raja' Daud, asian mu halan akai," kanilo.

³²Hili ruok no i Yasus am nahipah rilo, am rahu kono, "Aun ki' kasiha' mi ra maan ku ramuyun?"

³³Limbang kanilo, "Tuan, asiha' halan akai akakito."

³⁴Am pakaasi' i Yasus rilo, hili kangkamo' no mato nilo no, am parambus mato nu ruo ngaulun hiano nakakito, am babaya' ilo ri Yasus.

Yasus ininsuat nu ulun asuang ra io nakasuku' ra Yarusalim
(Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40, Yah 12:12-19)

21 ¹Paat ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano maar sumuku' ra Yarusalim ilo nakasuku' ra bandar Baitpagi ra maar nu Inuluh Saitun. Am pamahuluo' no ruo ngaulun ra ulun ubason no hiano. ²Rahu kono ri Yasus rilo, "Bi kami muoi ka ra pamahunan solor ra tingkuangon taka tu, am suku' kami ra hino am siino no sanginan kaladai ruku-rukuh am ondo' maak nano, am lalahon mi pambayai' am ibito' rakon ra hitu. ³Am kono siino ulun akibala' ra atu-atu ramuyun, rahu kami ra ulun hino,

Ra Yarusalim

'Siino pakuan nu Tuhan' ra kaladai hitu.' Am aringoh no po hino am pahuon no yak kaladai hino ibiton mi."

⁴Baal hitu asauk sumuhut ra rahu pinaindulan nu Tuhan ra ulun angindul ra rahu nu Ala li, rahu hili kono soro',

⁵"Balain mi kawi' nu ulun amahun ra bandar Sion, rahu kami,

'Hitu no raja' muyun li sumuku' noyo.

Io sangulun rumaliwi' ra huang.

Am io tinumampak ra sanginan kaladai,

io hino sanginan maak nu kaladai.' "

⁶Hili ruo ngaulun ubason ri Yasus hiano inakou maya' ra nanusuban ri Yasus no rilo, ⁷am ibito' nilo kaladai hino am maak nano. Am pakasuku' ilo ri Yasus panguso' nilo pakayan nilo sandapau no am pangapini' ra bakulung nu kaladai hino am tatampak rahili i Yasus. ⁸Am panguso' po nu ulun asuang rano pakai nilo sandapau no am pangapini' ra ralan ri Yasus no, am bokon rano po nanatas ra raun apila' ra pangangapin nilo ra ralan nano. ⁹Ulun asuang siino ra namahuluan ri Yasus no am naalingan nano, salua-luap, rahu kanilo. "Sua' ri Raja' Daud yak ansukon! Ala anaak ra barakat rio nga io matong ra inggalan nu Tuhan! Angansuk ra Ala Ansukon Bonsoi!"

¹⁰Pakasuku' i Yasus ra Yarusalim, hili kawi' pono' nu ulun nu bandar hino nahahau, rahu kanilo, "Aun ki' naaku hitu raino?"

¹¹Limbang nu ulun asuang hiano, "Hitu nga i Yasus, ulun angindul ra

rahu nu Ala intor ra bandar Nasarit ra दौरa nu Galilia."

I Yasus munsop ra Pahun nu Tuhan
(Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yah 2:13-22)

¹²Bi ri Yasus inunsop ra luser nu Pahun nu Tuhan, am pahiruo' ri Yasus kawi' nu ulun antatalan am ahahahirano ra hino, am lulukaa-ngo' ri Yasus mija' nu ulun anunukar ra usin rano, am pantuturungon po nu ulun analan ra burung asang rano. ¹³Am rahu kono ri Yasus rilo, "Siino nasuratan ra Kitap, rahu kono,

'Pahun ku sabiton ra pahun intok sambayang.'

Io yak maan mi solor pahun hitu ra intok nu ulun antatakou."

¹⁴Am bi nu kula-kula' ulun nobolou am ulun naburau inuoi ri Yasus ra Pahun nu Tuhan hino, am pihaho' ri Yasus kawi' nu ulun hiano. ¹⁵Ambuuk mamaayo nu imam rano am guru' nu ugama rano ra paat nilo nakakito ra tatandu' kalalaban inuma' ri Yasus hino. Am kasingon po ilo ra anak salua-luap rano ra luang nu Pahun nu Tuhan hino, nga rahu nu anak hiano, "Sua' ri Raja' Daud yak ansukon."

¹⁶Rahu kono nu mamaayo nu imam hiano am guru' ugama hiano, "Akaringoh ko ki' ra rahu nu anak-anak haturo'?"

Limbang ri Yasus, "Ua. Aringoh ku solor. Ikaa po ki' akau namasa' ra rahu nu Ala nasuratan ra Kitap, rahu kono, 'Anak am lilia' nopongo inubas mu mindahu ra ansuk otopot.' "

¹⁷Hili iruani' ri Yasus mamaayo nu imam rano am guru' ugama hiano am inakou intor ra Yarusalim, muoi

^{21:3} Tuhan: karuo kono am; ulun katangan rio.

ra bandar Baitani, am koolong ra hino.

Yasus nangawah ra santaun ara aamis akanon ra kinawa'
(*Mrk 11:12-14, 20-24*)

¹⁸Suaban nano, lakou ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano nanduli' ra bandar Yarusalim. Paat nilo angkiralan no Yasus pono' am aitalan. ¹⁹Ilong ri Yasus am siino santaun ara aamis akanon ra kinawa' ra ihih nu ralan no, am oyo' no sangkami' io yak kaando' no kasaumi po kinawa' nakito no ra hino, raun yak akito no. Rahu ri Yasus ra santaun ara hino, "Ikaa no oko anginawa' raino suku' ra buo-buoi no." Am paat nu hino parambus nu santaun ara hino natuor.

²⁰Pakakito ulun ubason ri Yasus rano ra baal nasauk hino am kasumpò' ilo kaawi'. Rahu kanilo nangkimuot ri Yasus, "Aun koson nu santaun ara hitu pulali-lali' yak natuor?"

²¹Limbang ri Yasus rilo, "Huangon mi. Ikaa mulalas kono akau mintopot am ikaa ruo-ruo huang, akau pono' auma' anguma' ra kono pinakuan ku ra taunan nu ara hitu. Sala' ka hino yak, akau auma' anguma' mindahu ra inuluh no 'Manding ko muoi ra liahu maayo no,' am inuma' mi hino asauk yak. ²²Kono akau mintopot aun pono' kitaakon mi ra luang nu sambayang mi am aundut mi yak."

Pangkimuatan ra kuasa' ri Yasus
(*Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8*)

²³Pakasuku' i Yasus ra bandar Yarusalim, am unsop io ra Pahun nu Tuhan hino. Am kotongo' ri Yasus angubas no am suku' nu mamaayo nu imam rano, am mamaayo nu ulun Yahudi rano

inuoi nangkimuot ri Yasus. Rahu kanilo, "Aun ki' intor nu kuasa' inuma' mu hitu? Aun ki' nanaak ra kuasa' hino riun?"

²⁴Limbang ri Yasus rilo, "Au pono' am asiha' po angkimuot ramuyun. Alimbangan mi poyo naapo pangkimuatan kutu, am hili au mindahu ramuyun ra intor nu kuasa' ku apasauk ra kawi' nu maan ku ratu. ²⁵Balain mi pahulu au aun ki' nanaak ri Yahaya ra kuasa' ra io omororob ra ulun, Ala ki' karuo kono am ulun?"

Hili mamaayo nu imam rano am mamaayo nu ulun Yahudi rano nantutum, rahu kanilo, "Aun ki' pamaimbangan taka? Kono maan taka ra intor ra Ala, am io mindahu kono po hino, 'Kulo ki' akau ikaa mintopot ri Yahaya?' ²⁶Io yak kono itaka mindahu intor ra kuasa' no intor poyo ra ulun, am alaa' taka ra ulun asuang ratu, nga kawi' nilo pono' hua am mintopot yak ri Yahaya, sangulun ulun angindul ra rahu nu Ala."

²⁷Hili limbangi' nilo, "Ikaa akapandai akai."

Am rahu kono ri Yasus rilo, "Kono po hino, am au pono' am ikaa amala' ramuyun ra aun nanaak ra kuasa' rakon ra anguma' ra kawi' nu maan kutu."

Pangumangan ra baal nu ruo ahaka'

²⁸Am rahu po ri Yasus rilo, "Aun koson nu pamahuangan mi ra rahu hitu. Siino sangulun nokotohom ra ruo anak ungkuyon, am rahu kono ra anak no sali' nu inan no, 'Abuk, muoi ko angkaraya' ra kabun anggur taka no ra orou hitu.'

²⁹Limbang nu anak no hino, 'Ando', aangas au muoi', kono. Am pahihuhuang po anak hino am bi no po inuoi nangkaraya' ra kabun hino.

³⁰Pongo nu hino hili bi no po inuoi ra anak no saumi no, am rahu kono, 'Abuk muoi ko angkaraya' ra kabun taka no ra orou hitu.'

Am pamalihua io ra muoi angka-
raya'. Io yak ikaa io muoi. ³¹Aun ki'
ra ahaka' hiano sinumuhut nanguma'
ra kasiha' nu ama' nilo no?"

Limbang nu mamaayo nu imam
hiano am mamaayo nu ulun Yahudi
rano, "Anak sali' nu inan no," kanilo.

Hili rahu ri Yasus rilo, "Raino au
mindahu ramuyun, ulun angungu-
kum ra sukai am ruandu' sundal
akapamahulu asauk ra ulun pihan-
gon nu Ala intor ramuyun. ³²Nga
sinukuan ri Yahaya Omomororob
nanilu ramuyun ra ralan katapatan io
yak akau ikaa nangintopot rio. Ulun
angungkum ra sukai am ruandu'
sundal rano solor nangintopot ra pa-
ngubasan ri Yahaya li. Io yak hama'
no pono' akau nakakito ra kawi' nu
hiano, ikaa yak hua akau angungga'
ra huang mino am angintopot ra pa-
ngubasan no."

**Pangumangan ra ulun ansiwa' ra
kabun anggur**
(*Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19*)

³³Rahu ri Yasus, "Kinongohon
mi saumi po pangumangan hitu.
Siino sangulun tuan akakabun ra
anggur, pahalo' no libungo', am
pamaluang ra taun pangansipan ra
anggur hino, am pamaal poyo ra
bumbung asawat bonsoi poyo ra
intok angimbuou. Pasiwai' no kabun
anggur hino ra kula-kula' ngaulun.
Am luat no inakou inuoi ra piha-
ngan bokon.

³⁴Am paat nu pangupuan ra
kinawa' nu anggur hino, hili panusub
ulun katangan ra kabun hino ra ulun
amba no rano muoi ra kula-kula'
ulun ansiwa' ra kabun nano, nga

muoi hua pangundut ra bahian nano
ra kinawa' nu kabun no hino. ³⁵Io yak
takubo' solor nu ulun ansiwa' ra
kabun anggur rano ulun amba hiano,
sangulun no inumbal nilo, am sangul-
un pinatoi, am sangulun no binobol
nilo ra batu. ³⁶Am saup po tuan hino
anusub ra amba no bokon rano,
asuang intor ra amba puu-puun li, io
yak kono po hino pinakuan nilo ra
ulun amba no hiano. ³⁷Am pupus no
io nanusub ra anak no tohom muoi ra
ulun ansiwa' hiano. Rahu kono nu
tuan hino ra luang nu huang nano,
'Anunuloon po ilo ra huang ku ra
anak kutu.'

³⁸Io yak pakakito ulun ansiwa'
hiano ra anak nu tuan hino, am
pahahayam ilo, rahu kanilo, 'Hitu
nga raino anak anguwaris ra kabun
hitu nuanu. Onsoi potoyon taka io am
itaka rahili malit onohom ra kabun
hitu.'

³⁹Hili takubo' nilo anak nu tuan
hino am ralaato' inuoi ra taning nu
kabun hino am potoyo' nilo."

⁴⁰Am kimuati' rahili, ri Yasus,
mamaayo nu imam rano am guru' nu
ugama rano. Rahu kono, "Kono tuan
katangan ra kabun hino anduli', aun
ki' maan no ra ulun ansiwa' hiano?"

⁴¹Limbang kanilo, "Ikaa mulalas
io amatoi ra ulun nanguma' ra alat
hiano, am pasiwai' poyo kabun hino
ra ulun apandai amiruo rio ra
kinawa' nu anggur hino ra paat nu
pangupuan ra kinawa' nano."

⁴²Am rahu po ri Yasus rilo,
"Huang ku akau nopongo nambasa'
ra rahu nopongo nasuratan ra Kitap,
rahu kono,

'Batu tinapiran

*nu ulun amamaal hiano,
sinumauk ra batu aulu' bonsoi.*

Hino nga inuma' nu Tuhan,

*onsoi bonsoi apakito
ra inuma' no!'"*

⁴³Rahu kono po ri Yasus, "Huangon mi atungon nu hino, kawi' nu kuasa' nu ulun pihangon nu Ala auma' alapon intor ramuyun am taaki' ra ulun olondon maya' ra panusuban nu Ala. ⁴⁴[Aun po ulun aratu' akaintup ra batu hino io asasai yak, am kono batu hino akatutuk ra ulun, am ulun hino aunou yak asauk ra kono kaau.]"

⁴⁵Kinongoho' nu mamaayo nu imam rano am ulun Parisi rano pangumangan ri Yasus hino, am kapandai' nilo noyo ra ilo kuon ri Yasus no. ⁴⁶Ilo pono' rahili am ahuyum ra ralan nilo anakub ri Yasus. Io yak alaa' po hua ilo ra ulun asuang rano, nga angintopot hua kinasusuang nu ulun rano ri Yasus ra io sangulun angindul ra rahu nu Ala.

Pangumangan ra irau pahuatan
(Luk 14:15-24)

22 ¹Pambala' po Yasus ra ulun asuang rano lumangus ra pangumangan. ²Rahu kono, "Ra paat nu Ala amihang ra ulun ohondo' ra sangulun raja' anguma' ra irau pahuatan nu anak no ungkuyon. ³Susubo' no amba-amba no rano muoi pahipah ra ulun binalaan no lairo' rano ra muoi ra irau hino, io yak ulun inipahan no hiano aangas muoi. ⁴Am panusub po raja' hino ra amba-amba no, am balai' no ilo. Rahu kono, 'Oyon mi balai' kawi' nu ulun nopongo binalaan rali ra akan nu irau hitu nopongo nilair. Sapi' am maak nu sapi' ku olomok ratu nopongo tinontob, am nalair noyo kawi'. Muoi ka yak ra irau pahuatan hino.'

⁵Io yak kawi' nu ulun inoyon balai' hiano ikaa angkinongoh am ruu-ruuk yak ilo ra karaya' nilo rano. Am siino no muoi ra umo nilo rano, am bokon no muoi ra karai nano, ⁶am ulun bokon rano anakub ra ulun amba nu

raja' hino am angumbal am namatoi rilo.

⁷Pakaringoh raja' hino ra baal hino, pambuuk io bonsoi am susubo' no sauyar no rano inuoi pamatoi ra ulun namatoi ra ulun no rali, am solobo' poyo bandar intokon nilo no. ⁸Hili ipahi' po nu raja' hino ulun susubon no bokon rano, am rahu kono, 'Irau pahuatan hitu nopongo noyo nalair, io yak ulun inipahan ku rano ikaa matong nga ilo ulun alaat. ⁹Bi kami muoi ka raino ra sangkul maayo rano am balain mi kula-kula' yak ulun atiwol mi, am muoi ilo ra irau hitu.'

¹⁰Hili bi nu ulun susubon no rano inuoi ra sangkul maayo rano, am luluro' nilo kawi' nu ulun atiwol nilo rano. Ikaa ilo ampili' ra ulun onsoi am ulun alaat, am kososok rahili pahun intok ahuot hino.

¹¹Unsop raja' hino ahilong ra ulun inipahan no rano, am kakito no sangulun ra lolot nilo no ikaa nampakai ra pakayan nu irau nu raja' hino. ¹²Kimuati' nu raja' no ulun hino, rahu kono, 'U pahaka', aun ki' koson mu inunsop ra hitu ikaa nampakai ra pakayan nu irau?'

Ulun hino kaando' no limbang no sahumu. ¹³Hili rahu kono nu raja' hino ra ulun amba no rano rahu kono, 'Tongkongon mi longon am kalayam nano am ibito' tapiri' ra intok olondom no, hino intok no antangi' am aila' "

¹⁴Am papari' ri Yasus inindahu ra pangumangan hino, rahu kono, "Asuang ulun inipahan am kaiti' yak hua ulun napili'."

Pangkimuatan ra pamayalan ra sukai
(Mrk 12:13-17, Luk 20:20-26)

¹⁵Hili bi nu ulun Parisi rano inakou, am pantutuun ilo ra aun ki' koson nilo ahuyum ra papasalaan

nilo ri Yasus intor ra kula-kula' pangkimuatan nilo no. ¹⁶Hili susubo' nilo kula-kula' ngaulun ubason nilo rano am kula-kula' po ngaulun maya' ri Hirodis muoi ri Yasus. Am balai' nilo ulun hiano muoi indahu ri Yasus. Rahu kami rio am, "U guru' apandayan mai oko sangulun abubuh ra huang, angubas yak ra ulun ra atu otopot maya' ra kasiha' nu Ala. Am ikaa maya' ra rahu nu ulun bokon. ¹⁷Intor ra hino, balai' nga akai. Kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka auma' ki' ambayal ra sukai ra Kaisar nu pihangan nu Ruum karuo kono am ikaa?"

¹⁸Am apandayan noyo hua ri Yasus langus nu huang nilo ala no, am limbang no, "Akau tu ahipapayu yak ra angkimuot rakon. Kulo ki' akau asiha' apasala' rakon. ¹⁹Pakitonon mi au ra baal nu usin pamamayal mi ra sukai nu Kaisar hino."

Am taaki' nilo sampila' usin pirak hino. ²⁰Am rahu kono ri Yasus, "Aun ki' katangan ra inggalan am hambar siino ra usin hitu?"

²¹Limbang kanilo, "Kaisar nu Ruum no katangan."

Hili rahu po ri Yasus rilo, "Kono po hino aun po tohom nu Kaisar, am bayalan hino ra Kaisar, am aun po tohom nu Ala am bayalan hino ra Ala."

²²Karingoh nilo po rahu ri Yasus hino, kasumpo' ilo kawi', am bi inakou nangiru' ri Yasus.

Pangkimuatan ra baal nu ulun matoi anduli' aayah
(*Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40*)

²³Am orou hino yak poyo suku' nu kula-kula' ngaulun Saduki rano inuoi ri Yasus. Am ulun hiatu amahuang nga ulun matoi ikaa an-

duli' aayah. ²⁴Rahu kanilo, "U guru', maya' ra pangubasan ri Musa am kono unguoyon nu ruandu' hino matoi am kaando' po anak nilo, onsoi pahaka' po yak nu unguoyon inatoi hino pabaliron angandu' ra along no nabaluhino am hili pahaka' no inatoi hino siino sua'.

²⁵Nga siino no hua kunu' nasauk ra bahu li tulu' sangaka' amahun ra hitu. Pahuot sali' nu inan no am patoi no solor am kaando' po anak nilo. Am ruandu' nabaluhino sinino ra pahaka' no. Am paanduo' ruandu' nabaluhino ra pahaka' karuo hino. ²⁶Am anduo' nu pahaka' no karuo no, am patoi po nu hino kaando' po anak nilo. Am anduo' poyo nu pahaka' nilo katalu no, am kono yak hino kaando' anak. Kawi' nilo tulu' sangaka' no nangandu' yak ra ruandu' hino, am kono hino yak baal nilo naawi' inatoi. ²⁷Am pupus nali bahu am patoi nu ruandu' hili.

²⁸Am paat nu Orou Papakaayahyan ra ulun inatoi rahili aun ki' rahili angandu' ra ruandu' hino? Nga kawi' nilo no tulu' sangaka' nangandu' ra ruandu' hino."

²⁹Limbang ri Yasus, "Nasalaan mi namahuang, nga ikaa hua akau nakapandai ra rahu pinasuratan nu Ala am kuasa' nano. ³⁰Nga paat nu ulun inatoi pandulion kaayaho' rahili ikaa ilo ahuhuot nga kono yak hua rahili kinabaalo' nu malaikat rano ra Surga'. ³¹Ikaa po ki' akau nambasa' ra rahu pinasuratan nu Ala apaintalang ra baal nu ulun matoi anduli' aayah? ³²Rahu nu Ala, 'Au nga Ala nu aki mi rali, io hino Ala ri Abaraham, i Isak, am i Yakup.' Am atungon no Ala hino sala' ka Ala nu ulun inatoi. Io yak io nga Ala nu ulun aayah."

³³Pakaringoh ulun asuang rano ra rahu ri Yasus hino, am kasumpo' po ilo kawi' ra pangubasan no hino.

Panusuban nu Ala aulu'
(*Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28*)

34Pakaringoh ulun Parisi rano ra ulun Saduki ra ikaa nakalimbang ri Yasus am lulur no kawi' nilo. **35**Am siino ra lolot nilo no sangulun guru' nu arat nu ugama ahuyum ra papasalaan no ri Yasus. **36**Rahu kono, "Guru', aun ki' panusuban aulu' bonsoi tu ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa ritaka?"

37Limbang ri Yasus, "Onsoi oko masi' ra Ala mu ra aingkoos huang mu, aingkoos bayah mu, am aingkoos pinowoon mu. **38**Hino nga panusuban puu-puun am aulu' kapiro no. **39**Am panusuban aulu' karuo ohondo' ra panusuban puu-puun hino io hino onsoi oko masi' ra kawi' nu ulun ohondo' ra oko masi' ra inan mu tohom. **40**Kawi' nu Arat sinuratan ri Musa am kawi' nu pangubasan nu ulun angindul ra rahu nu Ala rano napumpung noyo ra ruo panusuban hitu."

Pangkimuatan ra baal nu Raja' Kaayahan
(*Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44*)

41Paat nu ulun Parisi rano lumulur rahu ri Yasus rilo, **42**"Aun ki' koson nu pamahuangan mi ra baal nu Raja' Kaayahan tu. Aun ki' tansua' rio?"

Limbang kanilo, "Sua' ri Raja' Daud."

43Rahu ri Yasus rilo, "Kono poyo hino, kulo ki' Ro nu Ala panusub ri Raja' Daud anabit ra Raja' Kaayahan hino ra Tuhan no? Nga rahu kono hua ri Daud am,

44'Ala nopongo inindahu
ra Tuhan ku
rahu kono,
Anturung ko ra solor
ra pamiris ku,^s
suku' ra au anguma'
ra kawi' nu pantabuh mu
kindangan mu.'

45Am kono poyo i Raja' Daud anabit ra Raja' Kaayahan hino ra Tuhan, am aun ki' koson no, sabiton ki' io ra sua' ri Raja' Daud?"

46Sangulun pono' kaando' no nakalimbang ra rahu ri Yasus no, am intor po ra orou hili, kaando' no kasingulun po aatas angkimuot ri Yasus.

Pambalaan ri Yasus intor ra ikaa tumilu ra guru' ugama am ulun Parisi
(*Mrk 12:38-39, Luk 11:43, 46, 20:45-46*)

23 **1**Rahu ri Yasus ra ulun asuang rano am ulun ubason no rano po, rahu kono, **2**"Guru' ugama, am ulun Parisi tinaakan ra kuasa' apain-talang ra atungon nu pangubasan ri Musa li. **3**Intor ra hino onsoi insuhuton mi kawi' nu rahu pambalaan nilo rano ramuyun. Io yak ikaa akau tumilu ra baal nilo rano, nga ilo angubas yak ra ulun, am lai' ilo am ikaa sumuhut ra pangubasan nilo rano. **4**Ilo anusub ra ulun asuang anguma' ra baa-baal asusa' am angubas ra arat-arat asusa' bayain io yak ilo ikaa anginsuup ra ulun anguma' ra baal hino. **5**Kawi' nu maan nilo, ahipailong yak ra ulun bokon. Ilo sumingon apakapila' ra sapulu nilo am apakalanggoi ra lalaboi' nu pakayan

^s22:44 Anturung ko ra solor ra pamiris ku: Maya' ra arat nu ulun Yahudi ulun insuaton am tinaakan ra kuasa' yak anturung ra solor ra pamiris.

^t23:5.: Lalaboi hiano pakayon asauk ra tatandu' nu kalandanan nilo ra Ala (Kasuangan 15:37-41)

nilo. ⁶Am ilo asiha' anturung ra panturungon intok nu ulun apangkat ra paat ahirau am panturungon onsoi bonsoi ra pahun intok sambayang. ⁷Asiha' yak ilo ra tabion nu ulun asuang ra pasar rano, am asiha' po ilo ra sabiton nu ulun ra Guru'. ⁸Io yak onsoi akau ikaa alaai sabiton nu ulun ra Guru', nga akau hitu sangaka' yak, am saumi yak Guru' mi. ⁹Am onsoi akau ikaa anabit ra sangulun pono', ra tana' hitu ra Ama' mi. Nga saumi yak hua Ama' taka, io hino Ama' taka no ra Surga'. ¹⁰Am onsoi akau ikaa alaai sabiton nu ulun ra amimihang. Nga saumi yak hua amimihang ramuyun, io hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala. ¹¹Aun kaulun asiha' asauk ra mamaayo ra lolot mi, onsoi io sumauk ra amba. ¹²Aun po ulun kumakaulu' ra huang io paraliwion, am aun po ulun rumaliwi' ra huang io pakauluon."

I Yasus apasala' ra kinabaalo' nu ulun ahipapayu

(Mrk 12:40, Luk 11:39-42, 44, 47-52, 20:47)

¹³"Aila' bonsoi rahili, u kawi' nu guru' ugama am ulun Parisi nga akau hitu ahipapayu yak. Angulampong yak akau ra ulun pihangon nu Ala, am inan mi tohom ikaa asiha' pihangon nu Ala am ulun bokon asiha' pihangon io yak popolonmi.

¹⁴Aila' bonsoi rahili, u kawi' nu guru' ugama am ulun Parisi, nga akau hitu ahipapayu yak. Akau amparuung yak ra ulun nabalu amahaau ra pahun nilo rano, amuni ra kalaatan mi hino ra sambayang mi alanggoi no. Am intor ra hino nga akau aintupan ra ukum labing aahat.

¹⁵Aila' bonsoi rahili u kawi' nu guru' ugama am ulun Parisi, nga akau hitu ahipapayu yak. Akau sumandaup ra liahu maayo no, am

arambus ra kula-kula' pihangon muoi apaintopot ra sangulun pono' maya' ra ugama mino, io yak kono ulun hino maya' ra ugama mino akau apasauk ra ulun hino labing balaat no intor ramuyun am auma' sumubo' ra naraka ohondo' ramuyun.

¹⁶Aila' bonsoi rahili u kawi' nu ulun mamaayo nobolou ra huang. Nga rahu kami hua, 'Kono ulun ampator anabit ra Pahun nu Tuhan, ulun hino auma' poyo alabusan intor ra pator no hino. Io yak kono ulun ampator anabit ra maas siino ra luang nu Pahun nu Tuhan, ulun hino ikaa alabusan sahumimi intor ra pator no hino.'

¹⁷Akau u ulun sasambungon am nobolou. Aun ki' aulu' bonsoi, maas no ki' karuo kono am Pahun nu Tuhan no? Ikaa ki' Pahun nu Tuhan hino aulu' nga io hua apasauk ra maas hino nabahuan? ¹⁸Am akau angubas po kono hitu, 'Kono sangulun ampator anabit ra intok pananalaban ra taak mi ra Ala, ulun hino auma' poyo alabusan intor ra pator no hino. Io yak kono io ampator anabit ra atu taak siino ra tampak nu intok pananalaban hino, ulun hino ikaa alabusan sahumimi intor ra pator no hino.'

¹⁹Nobolou akau kapiro. Aun ki' aulu' bonsoi, taak hitu ki', karuo kono am intok pananalaban apasauk ra taak hino nabahuan? ²⁰Topot natu, kono ulun ampator anabit ra intok pananalaban, atungon no io ampator ra intok pananalaban hino am kawi' po nu taak siino ra tampak nu intok pananalaban hino. ²¹Am kono ulun ampator anabit ra Pahun nu Tuhan, atungon no io ampator ra Pahun nu Tuhan hino, am anabit ra Ala siino ra Pahun hino. ²²Am atu po kaulun ampator anabit ra Surga', atungon no ulun hino ampator anabit ra panturu-

ngon nu Ala am anabit po ra Ala an-turung ra panturungan hino.

²³Aila' bonsoi rahili u kawi' nu guru' ugama am ulun Parisi, nga akau hitu ahipapayu yak. Akau anaak ra puluan nu kawi' nu tambak mi ra Tuhan, onsoi kawi' nu tambak mi borook io hino pananaang ra angansak ra kana'. Io yak baa-baal aulu' ra arat nu ugama mi io hino katapatan, asi' am kalandanan nu huang ikaa insuhuton mi. Hino nga halan auma' maan mino am ikaa ahikulawo po ra baa-baal bokon no. ²⁴U akau amimihang nobolou, lamuk nokotolop ra inumon mi rano siuron mi, am kium maayo sabiton ra unta rano solor tolonon mi.

²⁵Aila' bonsoi akau u kawi' nu guru' ugama am ulun Parisi, nga akau hitu ahipapayu yak. Akau amahu' ra sangkir am piring mi ra solor ra talikuron nano yak, am lai' luang nano am natarong kapiro haling ra atu-atu baal naalap mi ra kalaatan am kasiha' nu huang mi. ²⁶U ulun Parisi nobolou, liungan mi pahulu solor ra luang nu sangkir am piring mi rano, am hili solor ra talikuron nano pono' am akaaya' po yak abahuan.

²⁷Aila' bonsoi akau u kawi' nu guru' ugama am ulun Parisi, nga akau hitu ahipapayu yak. Akau ohondo' ra lalabangan sinaat ra apulak, onsoi ra ilayan solor ra sandikuat nano yak. Io yak lai' luang nano am napanu' ra tulang nu ulun inatoi, am kawi' po nu atu-atu siino ra hino autong am kararian. ²⁸Kono po hino nu baal mi. Ilayan akau, am onsoi maan mi ra tingkuangon nu ulun bokon. Am lai' luang nu huang mi rano ahipapayu yak lalayau am napanu' ra sala'."

**Yasus nambala' namalair ra ukum
mintup ra guru-guru' ugama
am ulun Parisi
(Luk 11:47-51)**

²⁹"Aila' bonsoi rahili u kawi' nu guru' ugama am ulun Parisi, nga akau hitu ahipapayu yak. Akau amaal analaah ra lalabangan ra ulun-ulun angindul ra rahu nu Ala, am amalimpor onsoi-onsoi ra atu nopongo binaal ra ilayan am pampahuangan taka intor ra ulun sinumuhut ra kasiha' nu Ala. ³⁰Am rahu kami, 'Aayah po nahi akai ra paat nu aki mai rali, ikaa no nahi akaaya' akai amatoi ra ulun angindul ra rahu nu Ala rali.' ³¹Amalihua kua tupo akau ra akau hitu sua' nu ulun namatoi ra ulun angindul ra rahu nu Ala rali. ³²Kono po hino am ruuk kami yak tumilu ra sala' inuma' nu matuo mi rali. ³³Akau hitu ulun alat. Aun ki' koson mi auma' lumabus ra bayah mi ra akau subaan ra apui naraka? ³⁴Kono po hino kinongohon mi rahu kutu onsoi-onsoi. Au rahili anusub ra kula-kula' ulun angindul ra rahu nu Ala am ulun apandai am guru-guru' po muoi ramuyun. Am bokon intor ra lolot nilo no maan mi potoyo', am bokon intor ra lolot nilo no maan mi salipo', am siino po ra lolot nilo no maan mi lopo' ra luang nu pahun intok sambayang am ilo loowon mi intor ra bandar saumi am suku' ra bandar bokon. ³⁵Intor ra hino akau auma' aukuman nga akau namatoi ra kawi' nu ulun ikaa nakasala' haling ra namatayan ri Habil ulun ikaa nakasala' hino, am suku' ra namatayan ri Sakaria anak

ri Barakia li pinatoi mi ra lolot nu Pahun nu Tuhan no am intok panalaban ra taak ra Ala. ³⁶Huangon mi rahu kutu, kawi' nu ukum ra baal hino mintup ra ulun raino tu."

**Yasus akaasi' ra ulun nu bandar
Yarusalim**

³⁷"U ulun nu Yarusalim, akau aubas amatoi ra ulun-ulun angindul ra rahu nu Ala am aubas po akau omobol ra batu ra Ulun Sinusub nu Ala suku' ilo inatoi. Kula' halan ruli' ku ahinga' ramuyun ohondo' ra kono manuk ahipus angubu ahinga' ra sisiu' no. Am aangas hua solor akau. ³⁸Haling ra hino, raino Ala ikaa noyo mayan ra Pahun nu Tuhan am io ikaa rumangan ramuyun. ³⁹Hino yak rahu ku ramuyun, intor raino ikaa no akau akakito rakon suku' ra akau mindahu, 'Ala anaak ra barakat ra ulun matong ra inggalan nu Tuhan.'"

**I Yasus amalair namala' ra aun
koston nu Pahun nu Tuhan asasai**
(Mrk 13:1-2, Luk 21:5-6)

24 ¹Samput ri Yasus intor ra Pahun nu Tuhan hino am bi inakou. Am sunu' po nu ulun ubason no rano inuoi pahayam rio ahulit ra honsoi nu Pahun nu Tuhan am binaal boko-bokon rano ra libung nano. ²Am rahu ri Yasus, "Ua, Akakito ki' akau ra kawi' nu hiano? Au mindahu ramuyun kaando' kasaumi po rahili ra batu hiano andarapau ra intok no hino nga kawi' nu hiano luyaan kauyo'."

Baal nu susa' am ila' asauk rahili
(Mrk 13:3-23, Luk 21:7-24)

³Pongo nu hino bi ri Yasus inakou inuoi ra Inuluh Saitun no am panturung io ra hino. Hili bi nu ulun

ubason no rano inuoi sinumunu' rio, am rahu kanilo, "U guru', balain mu akai sanggilan ki' pamalayaan kuon mu hino asauk, am atu ki' asauk ra tatandu' ra sukuan mu am kaawian nu tana' tu?"

⁴Limbang ri Yasus, "Onsoi akau sumiho. Pai' akau kababayaaran ruungon nu ulun. ⁵Nga asuang hua nuanu ulun rumangku ra inggalan ku am mindahu ra, 'Au nga Raja' Kaayahan,' kanilo, am asuang ulun paliron nilo. ⁶Am aringoh mi po pantatabuhan ra maar mi, am aho po nu pantatabuhan ra pihangon atawoi, am onsoi akau ikaa angkaamo. Ikaa mulalas kawi' nu baal hiatu asauk pahulu, io yak sala' solor ka hino no kaawian nu tana' tu. ⁷Nga siino po hua sabansaan tumabuh ra sala' kabansa', am sampipihangan pono' am tumabuh po ra sala' kapihangan, am siino po ruruok, am tana' tu pono' am amuyu' po ra kula-kula' intok. ⁸Am kawi' nu hiano am anatandu' yak, ohondo' ra kono ruandu' ampaliman atipangkahui.

⁹Pongo nu hino akau takubon am taaki' ra ulun, am ilo angila' ramuyun am amatoi po. Am kawi' nu ulun asisingon ramuyun nga akau hua maya' rakon. ¹⁰Am paat nu hino asuang ulun lumuhut intor ra intopot nilo rakon, am apatakub ra ranga-rangan nilo, am asisingon ra sangulun am bokon. ¹¹Am asuang po nuanu rumangku ra ulun angindul ra rahu nu Ala am amparuung ra kula-kula' ulun. ¹²Am kalaatan apasi rumalih suku' asuang ulun kaando' asi'. ¹³Io yak atu po ulun tumaan suku' ra Orou Kaawian no io akaundut ra bayah. ¹⁴Am Aho Onsoi ra baal nu Ala amihang ra ulun balain poroyolo' ra kawi' nu ulun ra luput nu tana' hitu hili kawi' nu ulun akaringoh. Am hili kaawian nu tana' tu asauk."

Kalaatan Apakaila'
(*Mrk 13:14-23, Luk 21:20-24*)

15Am rahu kono po ri Yasus, "Akau rahili akakito ra Kalaatan Apakaila' kuon ri Danil li ulun angindul ra rahu nu Ala ininggayou ra Pahun nu Tuhan. (Kono aun amasa' onsoi pinowoon no atungon nu hino.) 16Paat nu hili ulun siino ra दौरा Yudia onsoi ilo ahiru' muoi ra sunsui rano. 17Am paat nu hili ulun siino ra tampak nu pahun ikaa io tumuun munsop ra luang nu pahun angkukum ra atu-atu siino ra pahun nilo ibiton nilo ahiru'. 18Am ulun siino ra umo nilo rano, ikaa no ilo anduli' muoi pangalap ra pakai nilo. 19Am asusa' bonsoi paat nu hino ra tayar nu ruandu' ahali' karuo kono am ruandu' ahipus. 20Onsoi yak akau sambayang akitaak ra Ala hili paat nu pahuruan mi hino ikaa akapaat ra orou anguluh karuo kono am Orou Taahan. 21Paat nu susa' bonsoi hino siino kasusaan maayo bonsoi labing balaat intor ra ila' ikaa po nasauk ra puun nu tana' hitu nasauk suku' raino. Am kono akalimomos hino am kaando' no rahili asauk ra buo-buoi no. 22Kono Ala ikaa apakapasi' ra paat hino kaando' kasangulun po auma' aayah. Io yak, nga ulun hua pinili' nu Ala io apakapasi' ra paat asusa' bonsoi hino.

23Am kono po siino ulun mindahu ramuyun ra, 'I lai' Raja' Kaayahan hino siino ra hitu,' karuo kono am, 'Io siino ra hio'.' Pain mi yak intopoto' rahu nilo rano.

24Nga asuang hua rahili ulun rumangku ra Raja' Kaayahan, am rumangku ra ulun angindul ra rahu nu Ala akito mi, am ilo pono' am apandai anguma' po ra kula-kula'

tatandu' kalalaban bonsoi nga asiha' hua amparuung ra ulun. Ulun pono' angintopot napili' nu Ala, nu kono noyo auma' nilo. 25Sumiho ka intor raino, nga binalaan ku no hua akau lairo' ra io kaapo nasauk tu.

26Am kono siino ulun mindahu ramuyun ra, 'I lai' io siino ra hio' ra tana' asuang ra batu am inahison no,' kanilo, am ikaa akau muoi ra hino. Karuo kono ilo mindahu, 'I lai' io nansibuni ra hitu,' kanilo, am ikaa akau angintopot ra rahu nilo rano. 27Nga sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala ohondo' yak ra hanit amiat haling ra saraton nano am anabinuntul ra lindobon nano.

28Atu-atu intok nu bangkai, hino po intok nu susuit asuung angakan ra bangkai no lumulur."

Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala
(*Mrk 13:24-27, Luk 21:25-28*)

29"Ikaa kula' buoi no ra libos nu kasusaan ra paat hino, mato nu orou sumauk olondom am bulan no pono' am ikaa noyo awantang. Am butitin rano pono' am saratu-ratu' yak intor ra limbowon, am kawi' nu atu-atu akakuasa' ra limbowon auma' mingkuli yak sario kumuriabut. 30Opongo hino hili tatandu' nu Ulun Sinusub nu Ala akito ra limbowon. Am paat nu hili kawi' pono' nu ulun nu tana' hitu rahili am satangi-tangi' yak am hili akito Ulun Sinusub nu Ala hino sumuku' banta-bantang ra sasah nu laput no ra kawi' nu kuasa' maayo bonsoi hino. 31Am tarumpit maayo hino sampuyon am Ulun Sinusub nu Ala hino anusub ra malaikat-malaikat muoi ra luput nu tana' amalulur ra ulun pinili' nu Ala intor ra luput nu tana' hitu."

Pangubasan ra baal nu santaun ara
(*Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33*)

32“Huangon mi baal nu santaun ara hino. Tumalantar poyo am kumasul angimuun anangumbus am apandayan taka noyo ra hino ibiton maar atipanguluh. 33Am kono po hino nu akito mi po asauk baal nu binalaan ku hiano, intor ra hino nga akau apandai ra Orou Sukuan ku amaar noyo.”^u 34Huangon mi rahu kutu ramuyun. Kaapo aawi' matoi kawi' nu ulun aayah tu raino, am asauk no hiatu pahulu. 35Topot limbowon am tana' tu aawi' alawo, io yak kawi' nu rahu ku amahun yak ikaa alawo suku' ra buo-buoi no.”

Sangulun pono' kaando' akapandai ra orou am paat nu sukuan no
(*Mrk 13:32-37, Luk 17:26-40, 34-36*)

36“Kaando' kasangulun po akapandai ra orou am paat no, malaikat rano pono' ra Surga', am au pono' am ikaa po akapandai,^v nga Ala yak saumi akapandai ra hino. 37Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala ohondo' yak ra paat ri Nuh ra pahulu li.

38Paat nu losob ikaa po sinumuku' ulun ra paat nu hili ahahakan, ahihinum am ahuhuot suku' ra orou paat ri Nuh inunsop ra kapal li. 39Paat nu losob li nanakob rilo kawi' nilo nakaliman ra aun nasauk rilo. Kono po hino nu sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala rahili. 40Paat nu hino kono ruo ngaulun angkaraya' ra umo no, sangulun no ibiton am sangulun no sinoon. 41Am siino ruo ngaulun ruandu' anutu, am hino pono' am sangulun no ibiton am sangulun no sinoon.

42Haling ra hino onsoi akau ahibobontol, nga ikaa hua apandayan mi sanggilan Orou Sukuan nu Tuhan mi. 43Huangon mi hitu, kono nahi ulun katangan ra pahun hino akapandai ra antakou hino sumuku' ra pahun nano, am ikaa noyo oolong rahili, imbuawan no noyo. Ikaa io apahusu' ra antakou hino munsop ra pahun nano. 44Intor ra hino, onsoi akau amalair hai-hait nga sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala asauk ra paat nu orou ikaa panantaman mi ra sukuan no.”

Amba maya' ra panusuban am amba ikaa maya' ra panusuban
(*Luk 12:41-48*)

45Rahu po ri Yasus, “Atu ki' amba maya' ra panusuban am apandai ampahuang? Am amba hino pasaukon nu tuan nilo no sumauk ra mamaayo ra amba-amba bokon no am io rahili anayar ra kanon ra paat nilo ahahakan. 46Anginsuat bonsoi huang nu amba hino ra paat nu tuan nano anduli' am akito nu tuan nano io anguma' ra kawi' nu panusuban nano. 47Sala' ka hino yak, tuan hino pono' rahili am alansan po huang no apapihang ra kawi' nu tohom no rano ra amba hino. 48Io yak kono amba hino alat am io mindahu ra luang nu huang nano, 'Ikaa liha' laar tuan mai no anduli',^w 49am io angimuun angumbal ra amba rangangan no rano am sumaang angakan am ahihinum ra ulun ahahauk.

50Am popor no tuan nano anduli' ra orou am paat ikaa apandayan nano am karuo kono ikaa poyo ra pamahuangan no. 51Hili tuan hino angilangila^w ra amba no hino, am io apakuoi rio ra intokon nilair no ra

^u24:33 Orou sukuan ku amaar noyo: karuo kono am; amaar noyo, opongo amaar inatong.

^v24:36 Luang nu buku nakalair kaando':au pono' am ikaa po akapandai.

^w24:51 angila-ngila': karuo kono am; pinahiru'.

tayar nu ulun ahipapayu. Hino nga intok nilo rahili antangi' am aila'."

Pangumangan ra baal nu ralaa oopor ngaulun

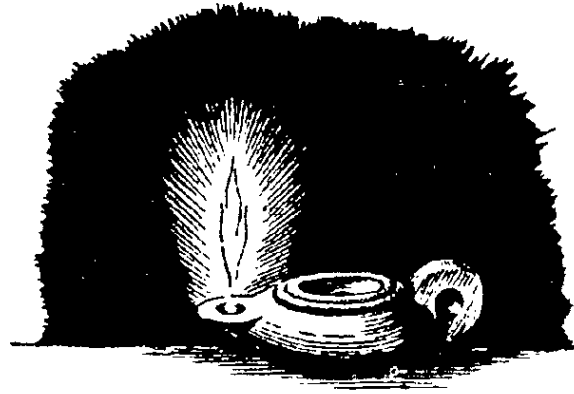
25 ¹Am rahu po ri Yasmus, "Paat nu Orou Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala baal natu kono pangumangan hitu. Siino oopor ralaa hiano inuoi paniwol ra unguoyon ahuot sumuku' hino, am tuki-tukir nilo nangibit ra lampung. ²Limo ngaulun rano ailo ampahuang, am limo ngaulun rano apandai ampahuang. ³Kapio halan ralaa limo ngaulun ailo ampahuang hiano nangibit ra lampung, am ikaa hua ilo nangalu-ngalu' nangibit ra minak panunungu' nilo po. ⁴Am ralaa apandai ampahuang rano nangibit ra lampung am nangalu-ngalu' po nangibit ra minak panunungu' nilo. ⁵Ungkuyon ahuot hino naamot sinumuku', am panduka' ralaa inuoi paniwol rano, am pokokoolong ilo.

⁶Paat nu tanga' landom rahili am ringoh nilo ra luap nu ulun bokon rano, rahu kanilo, 'Hitu noyo unguoyon muoi pahuot li. Oyon taka tiwolo.'

⁷Luat nu oopor ralaa hiano nanikit ra lampung nilo rano. ⁸Am rahu kono nu ralaa limo ngaulun ailo ampahuang rano ra ralaa apandai ampahuang rano, 'Piruaan mi halan akai ra minak mi rano koborook. Maar no kalasa' lampung mai ratu.'

⁹Limbang nu ralaa apandai ampahuang rano, 'Kaiti' yak huat minak mai ratu, ikaa laba' ra piruoon mai ramuyun. Onsoi yak akau muoi ahalir ramuyun ra karai no.'

¹⁰Hili bi nu ralaa limo ngaulun ailo ampahuang rano inuoi ra karai no pahalir ra minak. Paat nilo inuoi ra karai no, am unguoyon ahuot hino pono' am sumuku', am ruandu' ralaa namalair rano inunsop inaya' ra un-

Lampung

kuyon ahuot hino ra pahun intok nu pahuatan hino, am tabani' totobon nu pahun hino rahili. ¹¹Am bulah halan nu ralaa limo ngaulun rali rahili, am rahu kanilo, 'Tuan, hiango' totobon tu ramon.'

¹²Io yak limbang nu unguoyon ahuot hino, 'Ikaa au akakaulih ramuyun.'

¹³Rahu ri Yasmus ra io nomopor ra pangumangan no hino, "Kono po hino, onsoi akau amalai-lair, nga ikaa hua apandayan mi orou am paat nu sukuan nu Tuhan m:."

Pangumangan ra baal nu talu ngaulun
 amba
 (Luk 19:11-27)

¹⁴"Paat nu sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala ohondo' poyo ra kono pangumangan hitu. Siino sangulun asiha' makou muoi ra pihangangan atawoi. Hili ipahi' no pahulu amba no rano am taaki' kawi' nu tohom no rano am papihango' rilo. ¹⁵Am papihango' no ra amba no rano maya' ra atu kapandayan nilo rano. Sangulun no pinapihang no ra limo ngaribu ringgit, am sangulun no ruo ngaribu ringgit, am sangulun no saribu ringgit, am hili io rahili inakou.

16Amba pinapihang no ra usin limo ngaribu ringgit li io nahipapasi nahuyum ra ralan no apakasuang ra usin hino, am pakaalap poyo ka limo ngaribu ringgit sua' nu usin hino. **17**Am kono po hino nu amba pinapihang no ra usin ruo ngaribu ringgit li pinasua' no poyo am pakaundut poyo ka ruo ngaribu ringgit. **18**Am amba pinapihang no ra usin saribu ringgit li inuoi nangali ra tana' am hili nomolosok namuni ra usin nu tuan no hino.

19Am kula-kula' buoi intor ra hino, am panduli' tuan nu amba hiano am kimuati' no ka koson pinakuan nilo ra usin no rali. **20**Hili bi nu amba pinapihang no ra usin limo ngaribu li inuoi ra tuan nilo no, am rahu kono, 'Tuan, ra pahulu li usin tinaakan mu tili papihang' rakon limo ngaribu ringgit yak. Hili suang nu sua' nu naundut kutu limo ngaribu ringgit poyo.'

21Hili rahu nu tuan hino, 'Onsoi hino. Apandayan ku no oko ra oko sangulun apandai am minsuhut ra rahu ku. Intor ra oko apandai apakasuang ra usin kaiti' hino, am raino au alansan apapihang riun ra usin asuang po. Ikon mu, oko raino anginsuat ruman-gan rakon ra intok hitu.'

22Am bi po nu amba pinapihang no ra usin ruo ngaribu ringgit li inuoi ra tuan nilo no, am rahu kono, 'Tuan ra pahulu li usin tinaakan mu pinapihang mu rakon tili ruo ngaribu ringgit, hili suang nu sua' no naundut kutu ruo ngaribu ringgit poyo.'

23Hili rahu po nu tuan hino, 'Onsoi hino. Apandayan kuno oko ra oko sangulun apandai am minsuhut ra rahu ku. Intor ra oko apandai apakasuang ra usin kaiti' hino, am raino au alansan apapihang riun ra usin asuang po. Ikon mu, oko raino anginsuat ruman-gan rakon ra intok hitu.'

24Hili bi po nu amba pinapihang no ra usin saribu ringgit li inuoi ra tuan nilo no, am rahu kono, 'Tuan apandayan ku oko ra oko sangulun ikaa apandai masi'. Apandai yak oko angalap ra umbung nu umo ikaa kinaraya' mu. Am apandai yak oko angundut ra umbung nu tana' hitu am ikaa oko nakaliliman nanambak. **25**Hino puun ku alaa' am inuoi pomolosok ra usin nu tuan ra tana' no. Hitu nga raino usin muli Tuan.'

26Rahu nu tuan hino, 'Oko hitu amba alaam lambungau. Ikaa ki' ili' mu ra au apandai yak angalap ra umbung nu umo ikaa kinaraya' ku, am apandai po yak angundut ra umbung nu tana' hitu am ikaa nakalilimannanambak. **27**Kono po solor hino nu rahu mu tili, am onsoi po solor buliin mu usin ku tili ra biing nili am siino po sua' no koborook ra io unduton ku tili raino. **28**Raino unton mi usin hitu intor ra ulun hitu, am taaki' ra ulun akausin oopor ngaribu ringgit no. **29**Nga tayar nu ulun nokotohom am ulun hino ruangan poyo aun siino rio no suku' ra io akalala'. Io yak ulun poyo ikaa nokotohom am kaiti' pono' atu siino rio no am alapon po yak intor rio. **30**Am amba kaando' balos hitu, onsoi pasamputon mi am tapiri' ra intok olondom bonsoi no, am hino intokon no rahili antangi' am aila'."

Pampisaraan ra kaawian nu tana'

31"Paat nu Ulun Sinusub nu Ala sumuku' ohondo' ra sangulun raja' am kawi' nu malaikat inaya' niruman-gan rio am ra hino io anturung ra kurusi' intok no amihang hino **32**Am kawi' nu ulun ra luput nu tana' hitu luluron pakuoyo' ra tingkuangon no am hili io apansuai rilo ra ruo lilian ohondo' ra kono sangulun ahahalung ra bibiah amalili' ra rumba am kamb-

ing. ³³Am ulun nanguma' ra kasihaan nu Ala luluron ra solor ra pamiris no am bokon no luluron ra solor ra kait no. ³⁴Am rahu nu raja' hino rahili ra ulun solor ra pamiris no rano, 'U ulun binarakatan nu Ama' ku, ikon mi muoi ka amahun ra pihangan inuma' lairo' tu ramuyun ra kaapo tana' tu nasauk. ³⁵Paat ku tinabaan li, akau napaakan rakon, am paat ku napuaan ra pinawo li akau napainum rakon. Am ikaa halan nakaulihan mi au ra paat ku nanambului li, am paunsopo' mi po au ra pahun mi rahili. ³⁶Am paat ku laba-labas li am akau po nanaak rakon ra pakayan. Am paat ku narualan akau nanalimo rakon, am paat ku niriilan li akau inuoi pahilong rakon.'

³⁷Am rahu nu ulun hiano rahili io hino ulun nanguma' ra kasihaan ku hiano, 'Tuhan, sanggili' ki' akai nakakito riun ra oko tinabaan li am paakano' mai oko, am oko napuaan ra pinawo li am painumo' mai oko? ³⁸Am sanggili' ki' akai nakakito po riun ra oko nanambului am ikaa nakaulihan mai li am paunsopo' ra pahun mai rali, karuo kono am oko laba-labas li am akai nanaak ra pakayan riun? ³⁹Am sanggili' ki' akai po nakakito riun ra oko narualan li karuo kono am oko niriilan li am oyo' mai oko talimoo'?'

⁴⁰Limbang nu raja' hino rahili rilo, 'Huangon mi, paat mi nanguma' ra baal hino hama' pono' sangulun intor ra lolot nu pahaka' kaando' ra atu-atu ohondo' yak ra akau nanguma' ra baal hino ra tayar ku.'

⁴¹Am rahu po nu raja' hino ra ulun solor ra kait nano, 'U ulun inukuman nu Ala ahiru' ka intor rakon, muoi ka ra intokon nu apui ikaa alulu' amalasa' hino nilair ra tayar nu Ibilis no am malaikat no rano. ⁴²Nga paat ku tinabaan li ikaa akau napaakan

rakon, am paat ku napuaan ra pinawo li am ikaa akau napainum rakon. ⁴³Am paat ku nanambului li akau ikaa akakaulih rakon am ikaa po akau napaunsop rakon ra pahun mi rali. Am paat ku laba-labas li am ikaa po akau nanaak rakon ra pakayan. Am paat ku narualan am niriilan li am ikaa akau inuoi panalimo' rakon.'

⁴⁴Rahu kanilo rakon rahili, 'U Tuhan, sanggili' ki' akai nakakito riun tinabaan karuo kono am atiinumman, karuo kono sangulun ambului karuo kono am laba-labas am poyo narualan am karuo kono am niriilan am akai ikaa inuoi nanalimo ra Tuhan?'

⁴⁵Am limbang nu raja' hino rilo, 'Huangon mi, paat mi ikaa nanulung ra sangulun kaando' ra atu-atu ra lolot mi, ohondo' yak ra akau ikaa nanulung rakon.'

⁴⁶Am ulun kono hiano pakuoyon rahili ra intokon aila' ampus-ampus hino, am ulun maya' ra rahu nu Ala hiano ilo rahili akaundut ra kaayahan ampus-ampus."

Pakat ra amatoi ri Yarus
(Mrk 14:1-2; Luk 22:1-2; Yah
11:45-53)

26 ¹Am pongo ri Yarus nambala' ra kawi' nu rahu hiano, am rahu no po ra ulun ubason no rano, ²"Apandayan mi noyo ruo orou yak amahun tu raino am ahirau no ra Irau Paska, am Ulun Sinusub nu Ala tu patakubon ra maan salipo'."

³Hili mamaayo nu imam rano am mamaayo nu ulun Yahudi rano nahahayam ra pahun ri Kayapas Kinatuaan nu Imam rano. ⁴Am pahahayam ilo ra aun koson pakuan nilo amarindim anakub ri Yarus am amatoi rio. ⁵Am rahu kono nu ulun hiano, "Io yak pain taka poyo pasa-

sai' ra paat nu irau tu, nga akapan-
duruso kaili' naapo ulun asuang
rano."

**I Yasus nirabul ra umau aamis owou
ra Baitani**
(*Mrk 14:3-9; Yah 12:1-8*)

⁶Paat ri Yasus siino ra bandar
Baitani ra pahun ri Simun io hino
i Simun ra bahu li io sangulun nam-
pulu, ⁷am ratong nu sangulun ruan-
du' inuoi ri Yasus. Io nangibit ra
butul binaal intor ra batu pualam,
am butul hino napanu' ra umau
aamis ra owou am oloho bonsoi.
Am kotongo' ri Yasus angakan io
namarabul ra ulu ri Yasus no ra
umau oloho hino. ⁸Kakito nu ulun
ubason ri Yasus rano inuma' nu
ruandu' hino am pambuuk ilo.
Rahu kanilo, "Kulo ki' imboyowo'
umau aamis ra owou hino? ⁹Oloho
nga umau aamis ra owou hino nu
kono io talanon, am loho nano
taakin ra ulun kaando' atu-atu."

¹⁰Am kapandai' ri Yasus ayam nu
ulun ubason no rano, am indahu io
rilo, "Kulo kasusai' mi ruandu' hitu.
Inuma' natu rakon onsoi am pangin-
suatan ra tayar ku. ¹¹Ulun kaando'
atu-atu hiano rumangan hai-hait
ramuyun. Io yak au hitu ikaa abuo
rumangan ramuyun. ¹²Ruandu' hitu
namarabul rakon ra umau aamis
howou am oloho hitu, nga io amalair
rakon ra au lobongon rahili. ¹³Hua-
ngon mi onsoi-onsoi rahu kutu, nga
atu pono' hua kaintok ra angaho ra
Aho Onsoi intor ra Ala hitu ra luput
nu tana' tu, am aulit po yak inuma' nu
ruandu' hitu asauk ra pampahua-
ngan taka rio."

Yudas amalihua apatakub ri Yasus
(*Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6*)

¹⁴Hili bi nu sangulun ra lolot
nu oopor am ruo ngaulun ubason ri
Yasus rano, io hino i Yudas Is-

kariot, inuoi ra mamaayo nu imam
rano. ¹⁵Rahu no, "Aun taakan mi
rakon nu kono patakubon ku
i Yasus ramuyun?"

Am panguntob mamaayo nu imam
hiano ka talu ngoopor ngapila' usin
pirak am taaki' nilo ri Yudas. ¹⁶Intor
ra orou hili Yudas ahuyum ra paat
onsoi apatakub ri Yasus.

**Yasus am ulun ubason no nangakan ra
akan nu Irau Paska**
(*Mrk 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Yah
13:21-30*)

¹⁷Paat nu orou pangimuunan
nu Irau Ruti' Kaando' Tatauk
Apakambang, bi nu ulun ubason
ri Yasus rano am inuoi rio. Rahu
kanilo, "Aun kasiha' mu ra intok
pamalairan mai ra paangkalan ra
Irau Paska ra tayar taka?"

¹⁸Rahu ri Yasus rilo, "Bi kami ra
sangulun no ra bandar Yarusalim, am
rahu kami rio: Rahu nu Guru' mai no
kono hitu, 'Paat ku amaar noyo. Au
am ulun ubason ku rano aangkan ra
akan nu Irau Paska hino ra pahun
mutu.'"

¹⁹Am insuhuto' nu ulun ubason no
rano aun nanusuban ri Yasus li rilo,
hili lairo' nilo ruo pangakanan nilo ra
Irau Paska hino. ²⁰Paat no nolondom
paangkan i Yasus ilo ra oopor am ruo
ngaulun ubason no hiano. ²¹Kotongo'
nilo aangkan am rahu ri Yasus rilo,
"Huangon mi siino sangulun ra lolot
mi tu apatakub rakon naapo."

²²Karingoh nilo rahu ri Yasus
hino kasusa' bonsoi huang nilo rano,
hili pampapalit ilo nangkimuot
ri Yasus, rahu kanilo, "Tuhan, au
huat nahi kuon mutu?"

²³Limbang ri Yasus, "Ulun
apatakub tu rakon siino raino sinu-
minggau' rakon napatapuk ra ruti' ra
luang nu mangkuk. ²⁴Ulun Sinusub
nu Ala tu maan potoyo' rahili, maya'
yak ra rahu nasuratan ra Kitap nu

Ala, io yak kaasian bonsoi ulun apatakub ra ulun sinusub hino nga aila' io bonsoi rahili. Labing honsoi no ulun hino ikaa anakon tili."

²⁵Rahu ri Yudas apatakub ri Yasus no, "U Guru', au no huat nahi kuon mutu?"

Limbang ri Yasus rio, "Kono yak nga rahu muno."

Irau nu Tuhan

(Mrk 14:22-26, Luk 22:14-20, I Kor 11:23-25)

²⁶Paat nilo aangkan, alapo' ri Yasus ruti' no hili sambayango'. Am tutubingo' no ruti' hino, am taaki' ra ulun ubason no rano, rahu no, "Unton mi am akano'. Hitu nga inan ku."

²⁷Am alapo' po ri Yasus sangkir namalingian ra ruu' nu anggur no hili sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. Am taaki' no sangkir hino ra ulun ubason no rano, am rahu ri Yasus, "Anginum akau kawi'. ²⁸Hitu nga lumbak ku mangun ra opokotopot ra parandian nu Ala am lumbak kutu po kumalambiis ra tayar nu ulun asuang rahili pangangampun ra sala' nilo.

²⁹Au mindahu ramuyun nga hino no intob ku raino ikaa anginum ra anggur nu Irau Paska hitu suku' ra itaka asisimpung anginum ra ruu' nu anggur ra Irau bahu ra paat ku amihang ra tana' bahuon nu Ama' ku." ³⁰Pongo nu hino am pahimanani ilo nani angansuk ra Ala, am bi nilo rahili inuoi ra Inuluh Saitun no.

I Yasus amalair mindahu ra i Piturus ahalim rio

(Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yah 13:36-38)

³¹Am rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Londom hitu kawi' mi ahiru' apahusu' rakon, nga

nopongo hua nasuratan ra Kitap, rahu nu Ala,

'Au amatoi ra ahahalung ra rumba hino

am rumba no hiano ahihiru' akapansusuai.'

³²Io yak paat ku pandulion kaayaho' rahili au amahulu ramuyun muoi ra दौर Galilia."

³³Am rahu ri Piturus ri Yasus, "Guru', ikaa! Kono iruanan nilo pono' oko am au ikaa ahiru' apahusu' riun."

³⁴Am limbang ri Yasus, "Huangon mu onsoi-onsoi rahu kutu, londom hitu kaapo manuk angingkukuuk am intalu ruli' no oko mindahu ra oko ikaa akakaulih rakon."

³⁵Limbang po ri Piturus, "Payaan pono' au potoyo' riun Guru', am ikaa yak au ahalim riun." Am rangan pono' ri Piturus rano am mindahu yak ra kono rahu nano.

Yasus inuoi sambayang ra Gitsamani

(Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46)

³⁶Bi ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano inuoi ra saumi intok ininggalanan ra Gitsamani. Pakasuku' ilo ra intok hino rahu ri Yasus rilo, "Anturung ka ra hitu tima'. Muoi au ra hio' sambayang."

³⁷Am ibito' ri Yasus i Piturus ilo talu ri Yakup am i Yahaya ra rangan no. Io angimuun asusa' bonsoi. ³⁸Rahu ri Yasus rilo, "Huang ku asusa' bonsoi am alimanan ku kono yak maar patoi. Murong ka ra hitu, am maya' ka rakon angkarat."

³⁹Am indul po ri Yasus tinumaning koborook rilo am nahulatur nirumungu' am sambayang. Am rahu no, "U Ama', kono poyo auma' pain-towoyon mu ila' hitu intor rakon. Io yak sala' ka maya' ra kasiha' ku, maya' yak hua ra kasiha' mu tohom."

⁴⁰Pongo ri Yasus sambayang panduli' i Yasus, am ilong no ra ulun ubason no rano am noolong. Am rahu ri Yasus ri Piturus, "Kulo, ikaa no ki' akau akataan angkarat rumangan rakon ra sajaam yak? ⁴¹Onsoi ka angkarat am sambayang hili akau ikaa aintupan ra panginaman. Otopot halan solor huang asiha', anguma' ra atu otopot, io yak ikaa akau tumaan nga inan nu ulun tu alami'."

⁴²Am bi po ri Yasus nanduli' am sambayang. Rahu no, "U Ama', kono po sangkir nu ila' hitu ikaa auma' luhuton mu unto' intor rakon, hama' no pono' inumon ku hili kasiha' mu auma' asauk."

⁴³Pongo nu hino panduli' po i Yasus ra intok nu ulun ubason no rano, am hino po yak ilo sobolobolong ikaa nilumuat, nga atikoolong hua ilo bonsoi.

⁴⁴Am iruani' po ri Yasus ilo inuoi sambayang, am hino kaintalu no sambayang amalaup ra sambayang nali. ⁴⁵Am panduli' po i Yasus ra ulun ubason no rano, am rahu no, "Ikaa po ki' akau nilumuat? Oolong yak po ki' akau. Raino paat no Ulun Sinusub nu Ala taakin ra kuasa' nu ulun nakasala'. ⁴⁶Lumuat ka am ikon mi makou taka raino. Ilai' mi inatong no ulun apatakub no rakon."

I Yasus tinakub

(Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yah 18:3-12)

⁴⁷Kotongo' ri Yasus ahayam am ratong ri Yudas sangulun intor ra lolot nu oopor am ruo ulun ubason ri Yasus rano. Siino kula-kula' rangan no, akatinanggoi ra pailang am umbal-umbal. Ulun akatinanggoi hiano sinusub nu mamaayo nu imam rano am mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi

rano. ⁴⁸Nopongo no hua rahu nu apatakub hino ra ulun asuang hiano ra, "Atu po naapo ngingilan ku, am hino no io, am takub kami yak rio."

⁴⁹Am suku' ri Yudas am imaar io ri Yasus am rahu no rio, "U Guru'. Lumansan ra Ala amarakat riun." Am ngingili' no i Yasus.

⁵⁰Limbang ri Yasus, "U pahaka' ku. Hitu ki' solor langus nu lakou mutu?"^x

Am bi nu ulun asuang hiano am takubo' nilo i Yasus. ⁵¹Am butuso' nu sangulun rangan ri Yasus rano pailang nano am piriso' no amba nu Kinataan nu Imam hino, am kairu' talingo no sangkibab no. ⁵²Rahu ri Yasus ra ulun ubason no hino, "Susukan mu pailang muno pandulio' ra angkap nano, nga kawi' nu ulun amiris ra ulun ra pailang am io pono' am sulangin po piriso' ra pailang. ⁵³Ikaa ki' oko akapandai ra au auma' halan akitulung intor ra Ama' ku am io anusub ra malaikat no oopor ngaribu muoi amalabus rakon? ⁵⁴Io yak kono au labusan nu Ama' ku, am ikaa no asauk rahu pinalair surati' ra Kitap nu Ala ra baal nu asauk rakon tu raino."

⁵⁵Hili rahu po ri Yasus ra ulun asuang hiano, "Kulo ki' panatinanggoi ka ra pailang am umbal-umbal ra anakub rakon tu, kono yak anakub ra ulun alat? Tukir nu orou huat halan au nanturung angubas ra ulun ra luang nu Pahun nu Tuhan, am kulo ki' au pai' mi takubo' ra paat nu hili? ⁵⁶Io yak kawi' nu baal hino asauk sumuhut yak ra aun pinasuratan nu Ala ra ulun-ulun angindul ra rahu nu Ala rali."

Am paat nu hino pahihiru' no kawi' nu ulun ubason ri Yasus rano nangiru' rio.

^x26:50 Hitu ki' solor langus nu lakou mutu?: karuo kono am; Kapasion mu anguma' ra maan muno pahaka'.

**I Yasus ra tingkuangon nu Ulun
Amumutus ra arat nu ugama**
(*Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55, 63-71, Yah
18:13-14, 19-24*)

⁵⁷Ibito' nu ulun nanakub rano i Yasus ra pahun ri Kayapas Kinatuaan nu Imam no, intok nu guru-guru' ugama am mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi rano nilumulur. ⁵⁸Am i Piturus sinumunu' ri Yasus suku' ra lusar nu pahun nu Kinatuaan nu Imam hino, ka atawoi yak hua lolot nilo no. Am io inunsop nanturung ra intok hino sinumaang ra sauyar ahahalung rali ahilong ra aun koson pakuan nilo ri Yasus. ⁵⁹Kawi' nu mamaayo nu imam am kawi' nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano ahuyum yak ra panikanan abubuak papasalaan nilo ri Yasus ra maan potoyo'. ⁶⁰Am asuang po halan ulun inuoi ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama rano ambuak apasala' ri Yasus, io yak kaando' no kasaumi po asuhut ra rahu nilo rano. Am popor no ruo ngaulun inuoi ra tingkuangon nu Ulun Amumutus hiano, ⁶¹rahu kanilo, "Rahu nu ulun hitu, 'Aalap ku amunsah Pahun nu Tuhan, am katalu ra orou nali am baalon ku poyo pandulio', kono."

⁶²Luat nu Kinatuaan nu Imam hino, am rahu no ri Yasus, "Kaando' ki' pamalimbangan mu ra papasalaan nu ulun hiatu riun?" ⁶³Io yak ikaa no nilumimbang i Yasus.

Am rahu po nu Kinatuaan nu Imam no rio, "Ra inggalan nu Ala Aayah, au anusub riun mindahu topo-topot. Balain mu akai ka otopot ki' oko Raja' Kaayahan, Anak nu Ala?"

⁶⁴Limbang ri Yasus, "Kono yak nga rahu muno. Raino au mindahu ra kawi' mitu, intor raino akau akakito ra Ulun Sinusub nu Ala tu anturung ra solor ra pamiris nu Ala Ansukon Bonsoi no am matong ra sasah nu haun ra limbowon."

⁶⁵Am karingoh nu Kinatuaan nu Imam hino am kasingon io, am bintai' no sampayau nali' am rahu no, "Ahuyai huat ulun hitu ra Ala. Ikaa pono' raino kinongohon taka rahu nu ulun amarawa' bokon rano, nga naringoh taka noyo rahu natu ra io angila-langka' ra Ala. ⁶⁶Am raino aun ki' pamutusan mi?"

Limbang kanilo, "Nakasala' noyo hua, am onsoi yak ra io potoyon."

⁶⁷Am titiwahi' nilo bulos ri Yasus no, umbalo' am hili nanampiling po rio. ⁶⁸Am rahu kanilo, "U Raja' Kaayahan. Balai' bai akai raino, ka aun anampiling am anumbuk tu riun raino?"

I Piturus ahalim ri Yasus
(*Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yah 18:15-18,
25-27*)

⁶⁹Kotongo' ri Piturus turuturung ra lusar li, am bulah nu sangulun ralaa amba nu Kinatuaan nu Imam hili, am rahu no ri Piturus, "Oko hua liha' ranga-rangan ri Yasus ulun nu दौरा Galilia hino."

⁷⁰Io yak I Piturus nahalim, limbang no ra tingkuangon nu kawi' nu ulun hiano, "Ikaa akapandai au ra aun langus nu rahu muno!"

⁷¹Hili parayuso' no sinumamput tinumingkuang ra sasamputon maayo no. Am kakito nu sangulun amba ralaa bokon no i Piturus. Am rahu nu ralaa hino ra ulun siino ra hino, "Io

^{Y26:65} bintai' no sampayau nali: Baal nu ulun Yahudi ambuuk.

nga ulun rangan ri Yasus ulun nu Nasarit hino."

⁷²Am pahalim po hua i Piturus am limbang no, "Aatas au solor ampator, nga ikaa hua au akakaulih ra ulun kuon muno."

⁷³Ikaa kula' buoi intor rahili am bi nu ulun iningkakat rano ra hino ini-maar ri Piturus, am rahu kanilo, "Otopot tupo oko sangulun rangan nilo rali. Lai' rahu mitu ohondo' tu yak."

⁷⁴Hili pampator i Piturus, "Ukuman au pono' nu Ala nu kono au abubuak, nga ikaa hua au akakaulih ra ulun hino."

Am paat hino manuk no pono' am aningkukuuk. ⁷⁵Am kahuang ri Piturus rahu ri Yasus li rio, "Kaapo manuk aningkukuuk, am intalu ruli' no oko ahalim ra ikaa akakaulih rakon." Am sasamput yak rahili ri Piturus am nantangi' sumulikuk.

I Yasus inibit ra tingkuangon nu Gabunor Pilatus

(Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yah 18:28-32)

27 ¹Susuab nali ra paat no mingas lali' kawi' nu mamaayo nu imam am mamaayo nu ulun Yahudi nahahayam ra aun koson nilo auma' apapatoi ri Yasus. ²Tongkongo' nilo longon ri Yasus am ibito' ri Pilatus Tuan Gabunor ra pihangan nu tana' Ruum.

Pinatayan ri Yudas

³Paat ri Yudas napatakub ri Yasus hino nakapandai ra i Yasus ukumin potoyo' am pangkuli' huang no, paulio' no halan pirak talu ngoopor ngapila' li ra mamaayo nu imam rali am katua-katua' nu ulun Yahudi rano. ⁴Rahu ri Yudas, "Au nakasala' ra napatakub ra ulun kaando' ra sala' suku' io ukumin potoyo'."

Rahu kanilo, "Aun pakuan mu mindahu ramon? Pun yak hua riun?"

⁵Tapiri' ri Yudas pirak hino ra luang nu Pahun nu Tuhan, am bi no inakou inuoi sinumihot. ⁶Kukumo' nu mamaayo nu imam hiano pirak hino, am rahu kanilo, "Hitu nga usin pinangalir ra lumbak, am maya' ra arat nu ugama taka tu usin hitu ikaa auma' pakayon ra Pahun nu Tuhan."

⁷Pahahayam ilo ra koson pakuan ra usin hino, am putusi' nilo ra pangangalir ra tana' ininggalanan ra Tana' Nu Ulun Amamaal Ra Sampa'. Tana' hino pamalabangan nilo ra tayar nu ulun sala' ulun Yahudi. ⁸Hino nga puun no tana' hino ininggalanan ra Tana' Lumbak suku' raino.

⁹Hino nga raino langus nu rahu nu Tuhan pinaindulan no ra ulun angin-dul ra rahu nu Ala li io hino Yaramia, rahu no,

"Pangalap ilo ka talu ngoopor ngapila' pirak,

io hino loho tinantu' nu ulun

Israil ra pangangalir rio,

¹⁰*hili taaki' nilo usin hino*

ra pamamayal ra tana' nu ulun

amamaal ra sampa' hino

maya' yak ra kono nirahu nu

Tuhan rakon."

I Pilatus nangkimuot ri Yasus

(Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yah 18:33-38)

¹¹Tuor ri Yasus ra tingkuangon nu Tuan Gabunor nu Ruum no, am kimuati' nu Tuan Gabunor no i Yasus, "Kapio ki' oko tu Raja' nu ulun Yahudi?"

Limbang ri Yasus, "Kono yak nga rahu muno."

¹²Io yak paat nu mamaayo nu imam rano am mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi rano napasala' ri Yasus am ikaa no io nilumimbang sahumu.

13Am rahu ri Pilatus ri Yasus, “Ikaa no ki' kininongoh mu papasalaan nilo ratu riun?”

14Am ikaa no hua i Yasus nilumimbang kaingondo' po, am kasumpo' Tuan Gabunor no bonsoi.

I Yasus ukumin maan potoyo'
(*Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yah 18:39-19:16*)

15Tuki-tukir nu Irau Paska kaulayan nu Tuan Gabunor hino aubas amalabus ra sangulun ra lolot nu niriilan rali maya' ra kasiha' nu ulun asuang rano. 16Am paat nu hino siino sangulun niriilan, inggalan no i Yasus Barabas. Am ulun hino napandayan noyo nu kawi' nu ulun baal nu inuma' nano. 17Am lulur nu ulun asuang hiano ra tingkuangon ri Pilatus no am rahu ri Pilatus rilo, “Aun ki' kasihaan mi ra labusan ku ramuyun? I Yasus Barabas ki', karuo kono am i Yasus sabiton ra Raja' Kaayahan tu?”

18Apandayan noyo hua ri Pilatus ra ulun mamaayo nu ulun Yahudi apasala' ri Yasus nga ilo sumolon.

19Paat ri Pilatus nanturung ra intok nu pamumutusan hino, panusub andu' nano ra sangulun muoi mindahu rio. Rahu no, “Balain mu i Pilatus ra ikaa anguma' ra aunaun ra ulun kaando' ra sala' no, nga nasusa' au ra inupi kuli ramai' li ra baal nano.”

20Pokoto' nu mamaayo nu imam rano am mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi ulun asuang hiano ra akitaak ri Pilatus amalabus ri Barabas am i Yasus yak maan potoyon.

21Io yak rahu po ri Pilatus ra ulun asuang rano, “Aun ki' kasihaan mi ra maan ku labusi' kaayaho' ramuyun ra ruo ngaulun hiatu?”

Rahu kanilo, “I Barabas.”

22Am pangkimuot i Pilatus rilo, “Kono po hino aun ki' maan ku ri Yasus sabiton ra Raja' Kaayahan tu?”

Limbang nilo kaawi', “Salipon yak io.”

23Io yak rahu ri Pilatus, “Kulo. Aun ki' kalaatan inuma' no?”

Io yak aulu' po solor pampaluap nilo ra, “Salipon yak io!”

24Kapandai ri Pilatus ra ilo aangas maya' ra rahu nano, am ikaa noyo nirumuuk, nga alaa' poyo hua ra ilo ahahangit, hili pangundut io ra siang li am pambahu' ra tingkuangon nu ulun asuang rano, am rahu kono, “Ikaa au atanggung ra pamatayan mi hitu. Layan yak pakuan mi raino.”

25Limbang kono nu ulun hiano, “Hama' no. Akai am anak-anak mai ratu pono' ananggung ra patayan natu.”

26Am labusi' ri Pilatus i Barabas ra tayar nilo, am susubo' sauyar rali amalapos ri Yasus ra lapos akapilat am nanaak rio poyo ra maan salipo'.

I Yasus inuyai nu sauyar
(*Mrk 15:16-20, Yah 19:2-3*)

27Pongo nu hino ibito' nu sauyar ri Pilatus rano i Yasus inunsop ra pahun nu Tuan Gabunor hino, am lulur nilo kawi' ra sauyar ranga-rangan nilo rali nilumibung ri Yasus. 28Am panguso' nilo pakayan ri Yasus no am pasampayawo' nilo ra sampayau alia'. 29Am balito' nilo raan akaruui, am pasasapako' nilo ri Yasus, am potonggoyo' nilo longon ri Yasus pamiris no ra susukur no, am pahulatur ilo ra tingkuangon nano am pahiansu-ansuk ra ilo ahuyai li ri Yasus, rahu kanilo, “Kaansayan ra Raja' nu ulun Yahudi.”

30Hili tiwahi' nilo i Yasus, am unto' nilo susukur pinaanggoi nilo no

Sauyar nu Ruun

am patakulio' pangumbali' ra ulu nano. ³¹Pongo nilo nahuya-huyai ri Yasus, am panguso' nilo sampayau alia' hino am pakayo' nilo pakayan ri Yasus ra pakai nali yak, hili ibito' nilo rahili i Yasus inuoi ra intok panalipan no rio.

I Yasus sinalip

(Mrk 15:21-32, Luk 23:26-43, Yah 19:17-27)

³²Paat nilo makou no am katiwol nilo sangulun intor ra दौरा Kirini, ininggalanan ri Simun. Am likati' nilo i Simun nanaan ra salip ri Yasus hino.

³³Pakasuku' ilo ra intok ininggalanan ra inuluh Golgota, atungon no Intok nu Kuapak. ³⁴Am painumo' nilo halan i Yasus ra ruu' nu anggur kinaulan ra ubat apait no, io yak paat ri Yasus napatunduk ra rila' no kaangas noyo panginum. ³⁵Salipo' nilo i Yasus, am pahuhundi' ra antatayar

ra pakayan nano. ³⁶Am panturung po ilo ahalung ri Yasus. ³⁷Sakati' nilo surat napasalaan hino ra limbou nu ulu ri Yasus no, am atungon nu surat hino, "Hitu nga i Yasus, Raja' nu ulun Yahudi."

³⁸Hili salipo' nilo poyo ruo ngaulun nantakou rano parangano' ri Yasus, sangulun solor ra pamiris nano, am sangulun solor ra kait nano.

³⁹Am ulun ansail ra intok hino ruka-ruka' ulu nilo² rano ahuyai ri Yasus, ⁴⁰Rahu kanilo, "Oko hitu mindahu ra amunsa ra Pahun nu Tuhan am amaal apanduli' ra buoi nu talu orou. Kono po oko otopot Anak nu Ala lumabus ko raino am tuun intor ra salip no."

⁴¹Kono po hino nu mamaayo nu imam rano am guru' ugama rano am mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi rano ahuyai po yak ri Yasus. ⁴²Ilo mindahu ahuhulibos rahu kanilo,

²27:39 ruka-ruka' ulu nilo: Baal nu ulun Yahudi angulalaat ra ulun bokon.

“Ulun bokon solor kaayahon no, am lai' inan no tohom am ikaa kaayahon no. Kono io raja' nu ulun Israil onsoi io tumuun intor ra salip hino am hili akai akakito am angintopot rio. ⁴³Io alansan ra Ala, am mindahu ra io Anak nu Ala. Ilai' taka bai raino ka kaayahon io nu Ala.”

⁴⁴Am ulun pono' nantakou ruo ngaulun hiano pinasinggau' salipo' ri Yasus am ahuyai po yak rio.

Pinatayan ri Yasus

(*Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yah 19:28-30*)

⁴⁵Paat nu tanga' orou, kolondom luput nu दौरा hino ra buoi no talu ngajaam li. ⁴⁶Maar jaam katalu am luap ri Yasus ra rahu maayo, rahu kono, “Iloi, Iloi, lama sabaktani.” Am atungon nu rahu hino, “U Ala ku, u Ala ku, kulo iruani' mu au?”

⁴⁷Pakaringoh kula-kula' ngaulun tinumuor nakaimaar ra intok nano, am rahu kanilo, “Io ahipah ri Ilia ulun angindul ra rahu nu Ala li.”

⁴⁸Pahipapasi sangulun li rilo nngalap ra tutuu' aluoi lisopon nu siang, am abuhi' no ra ruu' nu anggur asangu am sanggapi' tutuu' hino ra taun limaam no, am singgali' no patimposo' halan ri Yasus.

⁴⁹Am rahu nu ulun bokon no rilo, “Pulanuan taka yak. Lai' taka ka oyon io naapo ri Ilia kaayaho' am tuuni' intor ra salip no.”

⁵⁰Saup po ri Yasus nilumuap ra luap aingor, hili huang no natutus.

⁵¹Pulali' kono nu kain pinomolot ra Sulap Nabahuan Bonsoi hino ra Pahun nu Tuhan nainta' ruo nansuai haling ra namarangkatan li am suku' ra popor nali. Tana' li pono' am iningkuli', am batu maayo rali pono' naupak ⁵²Lobong-lobong rali pono' am nasukab, am siino po kula-kula'

ulun mintopot ra Ala nopongo inatoi nilumuat nanduli' naayah ra paat nu hino. ⁵³Samput nilo haling ra lobong nilo rano. Ra pongo ri Yasus nilumuat nanduli' naayah haling ra patayan ilo inuoi ra Yarusalim am asuang ulun akakito rilo ra hino.

⁵⁴Kakito nu katua' nu sauyar hiano, ilo ra sauyar bokon amiaha' ri Yasus rano ra tana' li iningkuli', am kawi' nu baal nasauk hino, am kalaa' ilo laarang. Rahu kanilo, “Otopot hua tupo ulun hitu Anak nu Ala.”

⁵⁵Am asuang ruandu' ra intok hino angibabaya' ri Yasus intor ra atawoi. Ruandu' hiano nga naubasinaya' anginsuup ri Yasus puun ra दौरा Galilia. ⁵⁶Nakasaang ra ruandu' hiano io hino i Maria ulun nu Makdalina, am i Maria ina' ri Yakup am Yusup am andu' ri Sabidi.

Yasus nilobong

(*Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yah 19:38-42*)

⁵⁷Am kamayon nali suku' ri Yusup ulun akaya' hino intor ra दौरा Arimatia, am io po sangulun mintopot ri Yasus. ⁵⁸Bi ri Yusup inuoi indahu ri Pilatus ra io asiha' angundut ra bangkai ri Yasus no. Am susubo' ri Pilatus sangulun muoi indahu ra sauyar no rano hili ikaa omopol ra i Yusup angundut ra bangkai ri Yasus hino. ⁵⁹Am hili io inuoi napatuun ra bangkai ri Yasus ra salip no, am riliti' nilo ra kain bahuon aninggalas li. ⁶⁰Hili i Yusup namului ra bangkai ri Yasus no ra batu pinaluangan no bahu no ra pamalabangan halan ra inan nano tohom. Am luiro' nilo batu maayo no ra pononobon ra lobong hino, am bi rahili ri Yusup inakou.

⁶¹Am i Maria ulun nu Makdalina ilo ruo ra sangai nano nanturung tinu-mingkuang ra lobong hino.

Sauyar ahalung ra lobong
ri Yasus

⁶²Suaban nali ra paat nu Orou Taahan, mamaayo nu imam am ulun Parisi nambabaya' inuoi ri Pilatus. ⁶³Am rahu kanilo ri Pilatus, "Tuan, ahuang mai ra paat nu ulun ambuak hino aayah io aubas mindahu rahu kono, 'Katalu ra orou nali au anduli' aayah.' ⁶⁴Haling ra hino onsoi Tuan anusub ra sauyar muoi ahalung ra lobong hino suku' ra talu orou, hili ulun inubas ri Yasus rano ikaa auma' muoi amalindim angalap ra bangkai nano hili mindahu ra ulun bokon, 'Nanduli' noyo naayah intor ra lolot nu ulun inatoi.' Am buak pamaparan hino labing balaat no intor ra puu-puun nali."

⁶⁵Rahu ri Pilatus rilo, "Ibiton mi sauyar mi rano pahalungo' ra lobong hino. Ilain yak rorot mi ahalung."

⁶⁶Bi nu ulun hiano ra lobong ri Yasus no, am baali' nilo ra tatan-du' ra batu pinonobon no hili apan-dayan nilo ra kono ulun angiru', am paurongo' nilo sauyar hiano ra ahalung ra lobong hino.

I Yasus pinanduli' kaayaho'
(Mrk 16:1-10, Luk 24:1-12, Yah
20:1-10)

28 ¹Kalibos Orou Taahan li am maaar katawang ra orou minggu', am bi ri Maria ulun nu Makdalina ilo ruo ra sangai no inuoi pahilong ra namalabangan ri Yasus no. ²Pulali-lali' tana' li iningkuli' am sangulun malaikat nu Tuhan tinumuun intor ra Surga', am luuro' no iruo' batu pinonobon hino intor ra lobong hino, hili panturung io ra tampak nu batu hino. ³Baal nu malaikat hino kono hanit, am pakayan nali pono' am apulak bonsoi. ⁴Am sauyar ahahalung hiano nalaa' laarang, am

pakatintih ilo suku' ohondo' ra ulun inatoi.

⁵Rahu nu malaikat hino ra ruandu' hiano, "Ikaa kalaa' mi. Apan-dayan ku akau ahuyum ri Yasus sinalip li. ⁶Kaando' noyo ra hitu. Niluat noyo kaayaho' kono nirahu nali ra pahulu li. Ilai' mi liha' intok nu naparingkulian ra bangkai natili. ⁷Kapasian mi muoi amala' ra ulun ubason no rano ra io nopongo pinanduli' kaayaho' am raino io amahulu ramuyun muoi ra दौर Galilia. Am hino intok mi akatiwol rio. Pain mi lirai' rahu kutu ramuyun."

⁸Pahipapasi i Maria inakou intor ra lobong hino ra balaa' nilo oholot ra anginsuat. Simbu-simbul ilo inuoi pamala' ra baal hino ra ulun ubason ri Yasus rano.

⁹Pulali' yak ri Yasus tinumiwol ra ruandu' hiano, am rahu kono, "Lumansan ri Ama' apainsuat ramuyun."

Am imaar ilo am ilo hinumuut ra kalayam ri Yasus no, hili nirumungu' angansuk rio. ¹⁰Rahu ri Yasus rilo, "Ikaa akau alaa'. Bi kami, oyon mi balai' pahaka-pahaka' ku rano muoi ra Galilia, am hino intok nilo akakito rakon."

Rahu binalaan nu sauyar

¹¹Pakaakou ruandu' hiano am bi nu kula-kula' sauyar ahahalung ra lobong hino nanduli' inuoi ra bandar Yarusalim. Pahulit ilo ra kawi' nu nasauk hino ra mamaayo nu imam rano. ¹²Lulur nu mamaayo nu imam rano am ulun mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi rano am pahahayam ilo. Am panaak ilo rahili ra usin asuang bonsoi ra sauyar hiano, ¹³am rahu kanilo ra sauyar hiano, "Rahu kami ra akau mindahu ra ulun asuang rano, 'Ali' ulun ubason ri Yasus rano inatong ra londom nali inuoi napalindim nangalap ra bangkai ri Yasus li

ra paat mai noolong nalitayan.'
14Kono Tuan Gabunor no akaringoh
 ra baal hino am akai amunaau rio
 mindahu minsuup ramuyun hili akau
 ikaa akaalap ra susa'."

15Am unto' nu sauyar ahahalung
 hiano usin hino am suhuto' nilo kono
 nanusuban nu mamaayo nu imam am
 mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi
 hiano. Haling ra hino uliton hino
 nakarayol ra ulun Yahudi suku'
 raino.

I Yasus inintalang ra ulun ubason no
 rano

(*Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yah 20:19-23,*
Inuma' 1:6-8)

16Am bi nu ubason ri Yasus
 oopor am saumi hiali inuoi ra in-

uluh ra दौर Galilia ra inuluh
 nanusuban ri Yasus li rilo. **17**Kakito
 nilo i Yasus hili rurungu' nilo a-
 ngansuk rio, am siino po solor ra
 lolot nilo no angimbali. **18**Imaar
 i Yasus rilo rahu kono, "Raino
 kuasa' nu Surga' am tana' tu
 tinaakan rakon. **19**Intor ra hino bi
 kami muoi ambala' ra kawi' nu
 bansa' ra luput nu tana' tu am
 pasauko' ilo ra ulun ubason ku, am
 rorobo' ilo ra inggalan nu Ama' am
 Anak am Ro nu Ala. **20**Am ubason
 mi ilo maya' ra kawi' nu panusuban
 ku ramuyun. Huangon mi, au hai-
 hait rumangan ramuyun suku' ra
 kaawian nu tana' tu."

Aho Onsoi Pinasuku' ri MARKUS

Rahu Papaintalangan

Hitu nga Aho Onsoi ahulit intor ra baal ri Yasus Karistus, Anak nu Ala. Aho Onsoi hitu i Yasus pinaintalang ohondo' ra sangulun akakuasa' anguma' ra kula-kula' maan no. Kuasa' no hino akito ra paat no angubas am apahiru' ra saitan, am angampun po ra sala'. Yasus pinaintalang ohondo' ra Ulun Sinusub nu Ala, hili nanaak ra bayah no asauk ra kalabusan nu ulun intor ra sala'.

Buku hitu pahulitan ra kinaayaho' nu Tuhan Yasus. Paat ri Yasus angubas, asuang tatandu' kalalaban nasauk. Am buku hitu pahulitan poyo ra baal ri Yahaya Omomororob, am namararaban ri Yasus, am panginaman nasauk ra inan no. Surat ri Markus hitu ahulit ra kawi' nu inuma' ri Yasus, io hino intor ra pamihahan inuma' no, am pangubasan no.

Rahu nasuratan ra popor nu buku hitu ahulit ra nopongo nasauk ra bayah nu Tuhan Yasus ra paat no siino ra tana' tu, puu-puun io hino nanalipan ra Tuhan Yasus, am linuatan no intor ra kapatayan ra popor nu minggu li. Am karuo intor ra tatandu' kalalaban ikaa nasuratan ri Markus hili inuma' tulisi' ra buku hitu.

Suot nu Aho hitu

Rahu Pangimuunan

Inuma' ri Yasus ra tanga-tanga' nu ulun ra Galilia 1:14-9:50

Intor ra Galilia suku' ra Yarusalim 10:1-52

Minggu pamaparan ra Yarusalim am libu-libung no 11:1-15:47

Linuatan ri Yasus intor ra lobong 16:1-820

Yasus inintalang am sinumimpoor ra Surga' 16:9

Pambalaan ri Yahaya

Omomororob

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Yah 1:19-28)

1 Aho Onsoi hitu io hino pahulitan intor ra inuma' ri Yasus Karistus, Anak nu Ala.^a **2** Aho Onsoi hitu puu-puun no ohondo' ra nirahu nu Ala

sinuratan ri Yasaya ulun angindul ra rahu nu Ala li. Rahu nu Ala,

*"Au anusub ra ulun angindul
ra rahu ku*

*muoi amahulu riun amalair ra
ralan mu.*

3 Am siino ulun lua-luap am-bala' ra tana' asuang ra batu

^a1:1 Luang nu kula-kula' buku nakalair kaando' natulisan ra Anak nu Ala.

*am inahison no
am rahu nu luap no,
'Lairon mi ralan
ra tayar nu Tuhan
am lumbiso' talaaho'
kawi' nu ralan bayaan nano.'"*

⁴Ohondo' ra rahu tinulisan hino, hili Yahaya pono' inatong ra tana' asuang ra batu am inahison no, Io nomororob ra ulun am nambala'^b ra aho intor ra Ala. Rahu kono, "Onsoi akau mimpoi ra kawi' nu sala' inuma' mi am hili rorobon. Hili Ala angampun ramuyun."

⁵Kawi' nu ulun intor ra दौरا Yudia am bandar Yarusalim, inuoi nangkinongoh ra pambalaan ri Yahaya. Hili ulun hiali nanganku ra kawi' nu sala' nilo, am Yahaya nomororob rilo ra siang Yordan.

⁶Sampayau ri Yahaya li inansar intor ra bulu nu unta am lumpirot nali binaal intor ra kungkung am akanon nali io hino kapu' am ruu' nu maningot. ⁷Hili io nambala' ra ulun hiali, rahu kono, "Siino poyo matong bahu intor rakon no am io labing akakuasa' intor rakon. Ikaa akatuma' au rio. Bubulang nu kasut nano pono' ikaa yak auma' au amalalah. ⁸Au nomororob ramuyun ra siang am io yak io rahili omororob ramuyun ra Ro nu Ala.

*Yasus nirorob ri Yahaya
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹Paat nu hino ratong ri Yasus intor ra Nasarit saumi pamahunan ra दौरा Galilia, am rorobo' io ri Yahaya ra siang Yordan. ¹⁰Paat ri Yasus inasak intor ra siang hino, paningaa' io am kakito no limbowon tinumabang am Ro nu Ala

Burung Asang

tinumuun ohondo' ra burung asang am sinumorop rio. ¹¹Am karingoh nilo rahu nu Ala rahu kono, "Oko nga anak kaluluman ku, am oko apainsuat rakon."

*Yasus kininaman nu Ibilis
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹²Ro nu Ala nangibit ri Yasus inuoi ra tana' asuang ra batu am inahison no. ¹³Am buoi no ra hino apat ngoopor orou, am kinami' io nu Ibilis. Io murong ra lolot nu kium aalis rano am malaikat pono' namarangan rio.

¹⁴Paat ri Yahaya Omomororob hino niriil, i Yasus pono' inuoi ra Galilia am nambala' ra Aho Onsoi intor ra Ala. ¹⁵Rahu ri Yasus, "Ala apasi angimuun auma' amihang. Mimpoi ka ra kawi' nu sala' mi am angintopot ra Aho Onsoi intor rio."

*Yasus nahipah ra apat ngaulun
ampaparalo ra pait
(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15, 5:1-11)*

¹⁶Paat ri Yasus inakou ra ihih nu liahu maayo ininggalanan ra Galilia, ilong no ra ruo ngaulun ampaparalo ra pait io hino i Simun am

^b1:4 Ohondo' ra rahu tinulisan hino hili Yahaya...nomororob ra ulun am nambala'...: Kula-kula' buku nakalair; Ohondo' ra rahu tinulisan hino hili Yahaya Omomororob inatong intor ra tana' asuang ra batu am inahison am nambala' ra aho intor ra Ala.

ali' no i Andarias. Ilo amparalo ra pait ra liahu hino. ¹⁷Rahu ri Yarus rilo, "Ikon mi maya' ka rakon. Au apasauk ramuyun ambabala' ra ulun bokon hili ilo maya' rakon ohondo' ra ulun ampaparalo ra pait."

¹⁸Karingoh nilo rahu ri Yarus hino am sinoo' nilo ralo nilo no am bi inaya' ri Yarus.

¹⁹Indul po i Yarus ra lakou no hino, kakito no po ruo ngaulun ahaka' io hino i Yakup am Yahaya anak ri Sabidi. Paat nu hino ilo siino ra paraau, ambuna' ra ralo nilo no. ²⁰Parayus Yarus nahipah rilo. Am bi nilo inakou nangiru' ra ama' nilo no ra paraau no am ulun harian nilo rano hili ilo inaya' ri Yarus.

Ulun sinulor nu saitan
(Luk 4:31-37)

²¹Am pakasuku' Yarus ilo ra ulun ubason no rano ra bandar Kaparnaum. Paat nu Orou Taahan nu ulun Yahudi, sop ri Yarus ra pahun intok sambayang hino am angimuun angubas ra ulun hiano. ²²Kawi' nu ulun nakaringoh ra pangubasan no hino nasumpo' nga Yarus amabala' siino kuasa'. Sala' ka kono pambalaan nu guru' ugama rano kaando' kuasa'.

²³Paat nu hino siino sangulun sinulor nu saitan ra pahun intok sambayang hino am io lua-luap. ²⁴Rahu no, "U! Yarus ulun nu Nasarit aun ki' maan mu ramon? Muoi ki' oko amatoi ramon? Apandayan ku oko, oko nga ulun pinili' akakuasa' sinusub nu Ala."

²⁵Popolo' ri Yarus saitan hino rahu kono, "Mulou ko sumamput ko intor ra ulun hitu!"

²⁶Saitan hino pono' am napaing-kutar ra ulun hino, hili hinumalak am nahiru' intor ra ulun hino. ²⁷Kasumpo' kawi' nu ulun nahilong hiano am rahu kanilo ra sangulun am sangulun, "Aun ki' hitu raino? Ikaa akai nakaringoh ra kono hino. Hitu pangubasan bahu am akakuasa'. Io nanusub ra saitan ahiru', am saitan hiano pono' inaya' yak ra kawi' nu rahu no."

²⁸Am aho intor ra baal ri Yarus no nakarayol ra luput nu दौरा Galilia.

Asuang ulun pinihah ri Yarus
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹Yarus am ulun ubason no rano inakou intor ra pahun intok sambayang no, am inuoi ra pahun ri Simun no ri Andarias, am Yakup pono' ilo ahaka' ri Yahaya am inaya' po rilo. ³⁰Paat nu hino iwan ri Simun ruandu' no bolo-bolong hahalan. Paat nilo munsop ra pahun hino, balai' nilo i Yarus ra iwan ri Simun ruandu' no arualan. ³¹Am bi ri Yarus am tonggoyo' no longon nu iwan ri Simun ruandu' no am namaluat rio, am parambus nalawo hohol hino. Am ruandu' hino pono' am napainum am napaakan rilo.

³²Pakalindob orou no^c ra kamayon nali sarato-ratong ulun asuang rano nangibit ra kawi' nu ulun arualan am ulun sinulor nu saitan. ³³Asuang ulun intor ra hino nilumulur ra luser nu pahun hino. ³⁴Am asuang ulun, pinihah ri Yarus ra ulun nansalinutan ra aruol hiano am nomohonsoi ra ulun sinulor nu saitan. Am popolo' no saitan hiano ra ikaa mindahu, nga saitan hiano akakaulih rio.

^{c1:32} Pakalindob orou no: Pakalindob po mato nu orou am aawi' no orou Taahan, suku' nu ulun-ulun Yahudi rano auma' po angkaraya'.

Yasus nambala' ra Aho Onsoi ra
Galilia
(Luk 4:42-44)

³⁵Suaban nano porondom i Yasus inakou intor ra pahun hino inuoi sambayang ra intok kalilingoyon no ra taning nu bandar. ³⁶Pakapahuyum i Simun ilo ra rangan no rano am bi nilo inuoi pahuyum rio, ³⁷Pakatiwol ilo ri Yasus am rahu nilo rio, "Asuang ulun raino ahuyum riun."

³⁸Hili rahu ri Yasus rilo, "Onsoi taka muoi ra bawang-bawang bokon amaar ra hitu. Asiha' au po ambala' ra ulun-ulun hiano nga hino hua langus ku sinumuku' ra tana' tu."

³⁹Intor ra hino i Yasus inuoi ra intokon bokon ra luput nu Galilia, am pambala' ra Aho Onsoi ra tuki-tukir nu pahun intok sambayang am napahiru' ra saitan rano.

Yasus Namihah ra Sangulun nampulu
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰Ratong nu sangulun nampulu^d inuoi ri Yasus am pahulatur ra tingkuangon nano akimaasi', rahu no, "Tuan kono oko asiha' apihah mu halan au."

⁴¹Pakaasi'^e i Yasus ra ulun hino, kangkamo' no am rahu no, "Kasiha' ku apihah oko raino."

⁴²Paat nu hino po pulali' nu aruol nano nalawo am io pono' napihah. ⁴³Susubo' io ri Yasus inakou am bilini' pintono' rahu no, ⁴⁴"Huangon mu, pain mu balai' nasauk hitu riun ra atu kaulun, bi kamu yak muoi akibili' ra imam rano anaak oko ra saumi taak panginsuatan nu maya' ra rahu ri Musa li. Hino asauk ra saumi

tatandu' ilayan nu ulun ra oko kapiro napihah."

⁴⁵Io yak bi nu ulun hino inakou am pahuli-hulit ra intok bokon rano ra io nopongo napihah suku' ri Yasus rahili ikaa auma' akakuoi ra bandar no. Io inurong yak ra taning nu bandar hino ra intok kaando' ulun no. Io yak bakin yak nu ulun asuang sumuku' rio intor ra atu-atu kaintok.

Yasus nomohonsoi ra sangulun
tinumambatang
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

²¹Kula-kula' orou buoi no panduli' Yasus ra bandar Kaparnaum. Am karingoh aho ra io siino ra pahun no ²Ratong nu ulun asuang hiano sinumosok ra intok hino suku' kaando' no intok nu bokon no. Am totobon no pono' nososok ra ulun. Am pambala' Yasus ra rahu nu Ala rilo. ³Kotongo' ri Yasus ambala' ratong nu apat ngaulun nanampuyung ra sangulun tinumambatang. ⁴Nga asuang hua ulun hiano kapiro suku' kaando' no ralan nilo muoi mimaar ri Yasus. Panakor ilo am lungkabo taap no ra paat ri Yasus no, am buluhi nilo ulun tinumambatang hino paayaa' apin nano ra tingkuangon ri Yasus no. ⁵Paat ri Yasus nahilong ra ulun hiano, kapiro-pio mintopot rio rahu no ra ulun tinumambatang hino, "U pahaka' ku, sala' mu nopongo inampunan."

⁶Am siino kula-kula' guru' ugama nantuturung ra intok hino am rahu kanilo ra huang nilo, ⁷"Kulo ki' ulun hitu aatas mindahu ra kono hino? Io ahuyai ra Ala. Kaando' kuasa' nu ulun nu tana' angampun ra sala', Ala yak saumi auma' angampun."

^d1:40 sangulun nampulu: Maya' ra arat nu ugama nu ulun Yahudi aruol hino anguma' ra ulun antiruol hino ikaa auma' sumamba ra Ala ra pahun samabayang (Ilayan ra Kamus).

^e1:41 Pakaasi': Luang nu buku nakalair; Ambuuk

⁸Paat nu hino Yasus akapandai ra huang nilo rano am rahu no, “Kulo ki' akau mindahu kono hino ra huang mino? ⁹Aun ki' aluoi rahuon, ‘Sala' mu nopongo inampunan,’ kuon ki' karuo kono am ‘Lumuat ko am ibito' apin muno am bi makou?’ ¹⁰Raino au apakito ramuyun ra Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' angampun ra sala' ra paat no siino ra tana' hitu.”

Hili rahu ri Yasus ra ulun tinumambatang hino, ¹¹“Lumuat ko, am ibito' apin muno am bi muli'.”

¹²Luat nu ulun hino am ibito' no apin nano hili parayuso' no inuli'. Am kasumpo' kawi' nu ulun asuang nakakito rano rio am ilo nangansungansuk ra Ala. Rahu kanilo, “Raino yak itaka nakakito ra baal kono hitu.”

Yasus nangipah ri Liwi
(*Mat 9:9-13; Luk 5:27-32*)

¹³Am panduli' po Yasus inuoi ra ihih nu liahu maayo ininggalanan ra Galilia. Am ulun asuang rano pono' sinumuku' inuoi rio am pambala' Yasus rilo ra aho nu Ala. ¹⁴Am paat no inakou ra hino hili kakito ri Yasus sangulun angungkum ra sukai io hino i Liwi anak ri Alpius nanturung ra upis nano. Rahu ri Yasus rio, “U Liwi, ikon mu maya' ko rakon.” Am luat ri Liwi am bi inaya' ri Yasus.

¹⁵Am i Liwi nangibit ri Yasus am ulun ubason no rano ra pahun nano. Am paat nilo angakan angguhulung ra ulun angungkum ra sukai bokon no am ulun alat ra pamahuangan nu ulun Parisi rano nirumangan nangkan nga asuang hua ulun ra hino inaya' rio. ¹⁶Pakakito kula-kula' ngaulun guru' ugama intor ra lolot nu ulun Parisi ra baal hino. Rahu kanilo ra ulun ubason ri Yasus rano, “Kulo ki' guru' mino angakan humulung ra ulun angungkum ra sukai am ulun nakasala' hiano?”

¹⁷Karingoh ri Yasus rahu nu ulun Parisi hiano, rahu kono, “Ulun apihah ikaa pakuan muoi ra dakatur, ulun arualan yak muoi. Kono po hino a^u matong sala' ka ahipah ra tayar nu ulun anganku ra ilo kaando' sala'. Au matong ahipah yak ra ulun akasala'.”

Pambalaan intor ra baal aharot ikaa
angakan
(*Mat 9:14-17; Luk 5:33-39*)

¹⁸Saumi orou li ulun ubason ri Yahaya am ulun Parisi naharot ikaa nangakan am ikaa nanginum maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Siino ulun sinumuku' nangkimuot ri Yasus, “Aun puun nu ulun ubason ri Yahaya ratu am ulun Parisi aharot ikaa angakan am anginum, am ulun ubason mu ratu ikaa aharot?”

¹⁹Limbang ri Yasus, “Siino ki' ulun inipahan ra irau pahuatan aharot ikaa angakan ra buoi nu ungkuyon ahuot no siino ra lolot nilo? Huang ku kaando'. ²⁰Io yak paat rahili nu ulun ahuot hino alapon intor ra lolot nilo no, am hili ilo aharot ikaa angakan am anginum nga asusa' no hua huang nilo no.

²¹Kaando' kasangulun anambil ra sampayau naapu' ra kindis nu kain bahuon kaapo kinumongkong. Nga kain pinanambil hino omololok aminta' ra sampayau naapu' hino suku' ra maayo bonsoi kakainta' nano. ²²Am kaando' kasangulun po amalingi' ra ruu' nu anggur bahuon ra kungkung pamulian lai-lair no. Nga kono poyo sunguan no kungkung hino am lumaput noyo nga ruu' nu anggur hino tumambau. Am ruu' nu anggur am kungkung pamulian no pono' aimboyoy yak ngaruo. Anggur poyo bahuon am buliin yak ra kungkung bahuon no.”

**Pangkimuatan intor ra baal nu Orou
Taahan**
(*Mat 12:1-8; Luk 6:1-5*)

23Paat nu Orou Taahan, lakou ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano pansail ra umo tinambakan ra gandum. Am pamubus ulun ubason ri Yasus rano ra kinawa' nu gandum hino am nangakan. **24**Am rahu nu ulun Parisi rano ri Yasus, "Kulo ki' ulun ubason mu rano ikaa maya' ra Arat sinuratan ri Musa suku' ilo anguma' ra aun pinopol ra Orou Taahan."

25-26Am limbang ri Yasus ra ulun hiano, "Akau nopongo namasa' ra inuma' nu Raja' Daud li naitilan, ra paat ri Abiatar li nasauk ra Kinatuaan nu Imam. Paat ri Daud am ulun rangan no naitilan am naando' akan io inunsop ra Pahun nu Tuhan hino am nangakan ra ruti' nopongo tinaakan ra Ala hino. Am ruti' hino tinaakan no ra ulun rangan no rano. Lai' halan kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa imam-imam rano yak auma' angakan ra ruti' hino."

27Rahu po ri Yasus rilo, "Orou Taahan inuma' ra tayar nu ulun, sala' kaulun inuma' ra tayar nu Orou Taahan. **28**Intor ra hino, Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' ra aun maan am ikaa maan ra Orou Taahan."

**Sangulun nokokoi ra longon
sangkitab**
(*Mat 12:9-14; Luk 6:6-11*)

3¹Yasus nanduli' inunsop ra pahun intok sambayang no am siino ra hino sangulun nokokoi ra longon sangkitab. ²Ra intok hino siino kula-kula' ulun ahilong ra aun asalaan ri Yasus hili ilo akaalap apasala' rio. Haling ra hino ilo angibabaya' yak ri Yasus nu kono no io amihah ra ulun ra paat nu Orou Taahan. ³Rahu

ri Yasus ra ulun nokokoi ra longon sangkitab hino, "Tumuor oko ra tingkuangon nu ulun hiatu."

⁴Hili rahu po ri Yasus ra kawi' nu ulun hiano, "Aun koson nu pamahua-ngan mi, maya' ra Arat sinuratan ri Musa aun ki' auma' maan taka ra Orou Taahan, anguma' ki' ra onsoi karuo kono am anguma' ra alaat? Apakaayah ki' ra ulun karuo kono am amatoi ra ulun?" Am kaando' no limbang nilo.

⁵Pahilong i Yasus ra ulun asuang hiano am asusa' huang no am pam-buuk io nga aikang hua huang nilo rano. Hili rahu no ra ulun nokokoi ra longon sangkitab hino, "Potoroyo' nga longon muno." Am potorooyo' no hili parayus longon nu ulun hino noonsoi.

⁶Paat nu ulun Parisi hiano sinumamput parambus nilo inuoi nantutuun ra ulun ri Raja' Hirodis rano ra aun koson pakuan nilo amatoi ri Yasus.

**Ulun asuang ra ihih nu liahu
maayo**

⁷Hili lakou ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano intor ra pahun intok sambayang no inuoi ra liahu maayo Galilia. Am asuang ulun inaya' rio io hino ulun intor ra दौर Galilia am intor ra दौर Yudia, ⁸am intor ra bandar maayo Yarusalim, intor ra दौर Idumia, intor ra sandaup nu siang Yordan am intor ra दौर nu bandar nu Tirus am Sidon. Hitu puun nilo muoi tumiwol ri Yasus nga nakaringoh hua ilo ra kawi' nu inuma' no. ⁹Am asuang no hua ulun hiano bonsoi am susubo' ri Yasus ulun ubason no rano amalair ra saumi paraau hili ulun asuang hiano ikaa akapahinsok rio. ¹⁰Asuang ulun pinihah no suku' kawi' nu ulun arualan rano akapahihinsok asiha' angangkam ri Yasus.

Liahu maayo Galilia

¹¹Paat nu ulun sinulor nu saitan hiano nakakito ri Yasus pahuhulatur ilo am salua-luap ra tingkuangon ri Yasus no, rahu kanilo, “Oko hitu Anak nu Ala.” ¹²Am popolo' ri Yasus saitan hiano ra ikaa ambala' ra io hino Anak nu Ala.

Yasus amili' ra oopor am ruo ngaulun ulun sususubon
(*Mat 10:1-4; Luk 6:12-16*)

¹³Am pangkilayo i Yasus inuoi ra tampak nu inuluh hili io nahipah ra ulun kasihaan no am bi nu ulun hiano inuoi rio. ¹⁴Am pilio' no oopor am ruo ngaulun sabiton no ra sususubon no hiano am indahu Yasus rilo, “Au namili' ramuyun baya-baya' rumangan rakon am sususubon ku po akau muoi ambala' ra ulun ra Aho Onsoi intor ra Ala ¹⁵am au anaak ramuyun ra kuasa' apahiru' ra saitan.”

¹⁶Hitu nga inggalan nu oopor am ruo ngaulun pinili' ri Yasus hiano, i Simun sabiton poyo ri Piturus, ¹⁷am Yakup anak ri Sibidi am Yahaya pahaka' ri Yakup, am ruo ahaka'

hiatu sabiton ri Yasus ra Bunagis atungon no anak nu tingkalur, ¹⁸i Andarias am i Pilipus am i Bartolomius am i Matius am i Tomas am i Yakup anak ri Alapius am i Tadius am i Simun ulun nu Patriot' hino, ¹⁹am i Yudas intor ra Kariot io hino ulun napasauk napatakub ri Yasus hino.

Yasus am Ibilis
(*Mat 12:22-32; Luk 11:14-23, 12:10*)

²⁰Sop ri Yasus ra saumi pahun hili ulun asuang rano sinumunu' am lulur ra pahun hino, suku' Yasus am ulun ubason no rano ikaa nakapanngakan. ²¹Pakaringoh luur nu pahaka' ri Yasus rano ra Yasus am ulun ubason no rano kaando' paat nilo angakan. Am rahu po nu ulun, “Ambuyun noyo!” kanilo. Am bi nilo oyo' ilai' asiha' angibit ri Yasus muli' ra pahun nilo no.

²²Am siino kula-kula' guru' ugama sinumuku' intor ra bandar maayo Yarusalim inindahu, rahu kanilo, “Io sinulor ri Baalsibul! Io hino Raja' nu Saitan anaak ra kuasa' rio apahiru' ra saitan.”

f3:18 Patriot: Atungon no ulun masi' ra nagiri

²³Hili Yasus nahipah ra ulun asuang hiano am pambala' ra kula-kula' pangumangan, "Aun koson nu Ibilis akaalap apahiru' ra Ibilis. ²⁴Kono ulun sampihangan ikaa ahahalulum am antatabuh yak antatakuli' am pihangan hino alawo yak lalayau. ²⁵Kono sansulapan hino ikaa ahahalulum am antatabuh yak antatakuli' am sansulapan hino alawo yak lalayau. ²⁶Am kono po hino nu pihangan nu Ibilis kono lilian nu pihangan no antatakuli' antatabuh, pihangan hino ikaa mulalas pupus no alawo yak lalayau.

²⁷Kaando' kasangulun akaunsop ra pahun nu ulun okotoh am muoi angalap ra sasawot nano nu kono io ikaa tongkongon pahulu ulun okotoh hino. Pongo nu hino hili io akaalap amahaau ra sasawot nu ulun hino.

²⁸Huangon mi! Kawi' nu sala' am uyai ra Anak nu Ala⁸ io auma' ampunan. ²⁹Io yak kono ulun hino ahuyai ra Ro nu Ala io ikaa auma' ampunan suku' ra buoi no! Nga ahuyai ra Ro nu Ala sumauk ra sala' ampus-ampus."

³⁰Hino puun ri Yasus mindahu kono hino, nga siino hua ulun mindahu ra Yasus sinulor nu saitan.

Ina' am pahaka' ri Yasus
(*Mat 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹Pongo nu hino suku' nu ina' am pahaka' ri Yasus rano angkuliman rio ra luser no, am panusub ra ulun bokon nahipah ri Yasus. ³²Paat nu hino ulun asuang nantuturung nilumibung ri Yasus. Rahu nu ulun hiano ri Yasus, "Guru' angkuliman ina' muno am pahaka' mu rano ra luser no."

³³Limbang ri Yasus, "Aun ki' ina' ku? Am aun ki' pahaka-pahaka' ku?"

³⁴Hili io nahilong ra ulun siino ra libung nano am rahu no, "Ulun hiatu nga ina' am pahaka-pahaka' ku. ³⁵Am aun po ulun anguma' ra kasihaan nu Ala io nga ina' am pahaka' ku ungkuyon, pahaka' ku ruandu'."

Pangumangan ra sangulun anias
ra susunu'
(*Mat 13:1-9; Luk 8:4-8*)

4 ¹Am pangubas po i Yasus ra ulun asuang hiano ra ihih nu liahu maayo ininggalanan ra Galilia. Ulun nilumulur ra libung ri Yasus no asuang bonsoi suku' i Yasus inuran ra paraau ra liahu hino am panturung. Am ulun asuang hiano pono' am tinumuor ra ihih nu liahu maayo hino. ²Hili Yasus angimuun nangubas ra kula-kula' pangumangan ra ulun asuang hino. Io nangubas kono hitu rahu no,

³"Onsoi akau angkinongoh ra pangumangan hitu. Siino sangulun nianias ra susunu'. ⁴Am paat no anias ra susunu' hino am siino sampiruo naratu' ra ralan li am suku' nu susuit rano naninduk ra susunu' hiano suku' naawi'. ⁵Am sampiruo po naratu' ra tana' akabatu anipis ra tana' no am susunu' hiano napasi' tinumuu' nga anipis hua tana' naratuon nano. ⁶Io yak paat nu orou alasu' gandum bahu tinumuu' hino nilumatu am katuor noyo nga ikaa hua andalom panambakaton nano. ⁷Am sampiruo po naratu' ra asuang tutuu' akaruui li, am tutuu' akaruui hino pono' indu-indul tumuu' nanakob ra susunu' bahu tumuu' hino suku' ikaa nangingawa'. ⁸Am sampiruo ra susunu' hiano naratu' ra tana' oondob no am tinumuu' suku' nangingawa'. Siino no talu ngoopor, siino no onom ngoopor am siino po

⁸3:28 ahuyai ra Anak nu Ala: karuo kono am; ahuyai ra Ala

aatus umbung nano am akasail intor ra hino.”

⁹Am rahu ri Yasus po ra namaparan no ra pangumangan no hino, “Aun ulun asiha' akarati' onsoi io angkinongoh onsoi-onsoi.”

Kulo ki' Yasus ambala' ra pangumangan
(*Mat 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰Am paat ri Yasus aluur kaando' rangan am bi nu kula-kula' ngaulun nangkinongoh ra pangubasan nali, nambabaya' ra oopor am ruo ngaulun ra ulun ubason no hiano inuoi ri Yasus nangkimuot ra atungon nu pangumangan binalaan nali. ¹¹Am limbang ri Yasus rilo, “Akau nopongo tiniluan ra baal auni ra aun koson nu Ala amihang ra ulun. Io yak ulun bokon ubason ku ra pangumangan. ¹²Ubason ku ilo ra pangumangan hili asauk ra aun nasuratan ra Kitap, rahu kono,

*'Ilo ampahuang io yak
ikaa akapandai ra aun
nasauk,*

*Ilo kikinongoh
am ikaa akarati'.*

*Kono ilo akakito am akarati',
ilo anduli' ra Ala am
Ala auma' angampun rilo.' ”*

Yasus apakatalang ra atungon nu pangumangan ra sangulun anias ra susunu'

(*Mat 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³Am rahu po ri Yasus nangkimuot rilo, “Kono akau ikaa angundut ra atungon nu pangumangan hino, aun koson mi angundut ra atungon nu pangumangan bokon rali? ¹⁴Atungon nu ulun aninias li io hino ulun ambala' ra aho intor ra Ala. ¹⁵Susunu' naratu' ra ralan li io hino nangumangan ra ulun bahu angkinongoh ra aho intor ra baal nu Ala

amihang ra ulun am pongo nilo nangkinongoh am suku' Ibilis am namahaau ra aho hino intor ra huang nilo no. ¹⁶Am susunu' naratu' ra tana' akabatu li io hino nangumangan ra ulun angkinongoh ra aho hino am parambus angintopot ra huang nilo anginsuat bonsoi. ¹⁷Io yak aho hino ikaa nanambakat ra huang rilo no suku' ilo ikaa tumaan. Paat nu ila' am susa' mintup rilo nga aho hino, parambus yak ilo mulou ikaa mintopot ra Ala. ¹⁸Susunu' naratu' ra alalaat asuang ra ruui li io hino nangumangan ra ulun angkinongoh ra aho hino. ¹⁹Am io yak ilo angkaamo ra bayah nilo am asiha' asuang sasawot. Intor ra hino aho naringoh nilo no nahaau ra huang nilo no suku' kaando' balos. ²⁰Susunu' naratu' ra tana' oondob li io hino nangumangan ra ulun angkinongoh ra aho hino am ilo akarati' bonsoi, am rahu hino nanginawa' ra bayah nu ulun hiano, am kinawa' nu rahu hino ra ulun hiano siino talu ngoopor am onom ngoopor am siino po akasail intor ra aatus umbung no.”

Lampung nilangkupan ra hantang
(*Luk 8:16-18*)

²¹Am rahu po ri Yasus ra ulun hiano, “Ikaa itaka anikit ra lampung ra sulap am tangkupi' ra hantang karuo kono am saau nu koolongon. Sotopot no itaka amului ra lampung hino ra intok pamumulian no. ²²Nga kawi' nu atu auni auma' akito am kawi' nu atu ikaa apandayan auma' apandayan. ²³Ulun apandai angkinongoh onsoi io angkinongoh kapiopio.”

²⁴Am rahu kono po ri Yasus, “Tampuuson mi onsoi-onsoi rahu naringoh mi hino. Tutuku' panunuku' mi ra ulun bokon hino po panunuku'

nu Ala ramuyun. ²⁵Atu po kaulun nakaundut ra asuang am ruangan poyo rahili rio. Am ulun poyo kaiti' ra naundut no alapon poyo rahili intor rio.”

**Pangumangan ra susunu'
tinumuu'**

²⁶Am rahu ri Yasus, “Paat nu Ala amihang ra ulun baal no inumang ra sangulun nopongo nancias ra susunu' ra umo nano. ²⁷Koolong io ra londom nano am luat no ra susuab nano am kula-kula' buoi susunu' hino pono' tinumuu' noyo am indu-indul maawar. Ulun anias hino pono' ikaa akapandai ra aun koson no tinumuu'. ²⁸Tana' no yak apatuu' am suku' ra io anginawa'. Taunan nano pahulu am hili io anantian am hili kinawa' nano asauk. ²⁹Am kaansak kinawa' nano rahili am hino no bahu puun nu ulun ananggoi ra pongongotom nilo nu sumuku' no hua paat nu pangataman.”

**Pangumangan ra umi nu santaun sawi
(Mat 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)**

³⁰Hili rahu po ri Yasus, “Aun ki' pamahandaan taka ra paat nu Ala amihang ra ulun? Aun ki' pangumangan pamahandaan taka ra apakatalang ra baal hino? ³¹Paat nu Ala amihang ra ulun baal no ohondo' ra umi borook kono umi nu sawi^h tiniasan nu ulun ra umo nano. Umi nu santaun sawi io hino umi borook ra kawi' nu umi ra tana' hitu. ³²Io yak kono io tumuu', io makalu bonsoi intor ra tambak bokon. Suku' susuit rano pono' muoi pamunsalah ra raan-raan no rano.”

³³Am kono hino nga pangumangan inubas ri Yasus ra ulun hiano, maya' ra aun yak apandayan nilo ra pangumangan hiano. ³⁴Yasus asalok ambala' ra pangumangan ra paat no angubas ra ulun hiano. Io yak kono io aluur ra ulun ubason no rano, am io apaintalang ra kawi' nu pangumangan hiano rilo.

**Yasus nomopol ra angin okotoh
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)**

³⁵Paat nu kamayon nali ra orou hino, am rahu ri Yasus ra ulun ubason no hiano, “Ikon mi sumandaup taka ra liahu maayo hitu.”

³⁶Am iruani' nilo ulun asuang hiano inuoi uran ra paraau nanturungon ri Yasus hino am bi nilo rahili tinumungal inuoi ra sandaup. Paraau bokon rano pono' am siino ra intok hino. ³⁷Am pulali-lali' nu angin okotoh am hinumbang maayo pono' am sinumiap po ra paraau li suku' paraau hino maar kapanu' ra siang. ³⁸Paat nu hino Yasus noolong nanabantal ra solor ra ulin nu paraau hino. Am rukowo' io nu ulun ubason no hiano am rahu nilo, “U Guru', kulo ki' oko apahusu' ritaka. Ilai' nga itaka hitu mamar akalom.”

³⁹Luat ri Yasus am nomopol ra angin hino am rahu no ra liahu maayo hino, “Mulou ko, lumuku ko.” Angin okotoh am hinumbang hili pono' am nalawo am liahu maayo hino naluku. ⁴⁰Am rahu rahili ri Yasus ra ulun ubason no rano, “Kulo ki' akau pangkalaa'? Kulo ki' akau ikaa kula' mintopot rakon?”

⁴¹Kawi' nilo nalaa'. Rahu nilo, “Aun ki' hitu kaulun suku' angin am hinumbang tu pono' am maya' yak ra rahu natu!”

^h4:31 Sawi: Sabiton ra sawi kuon hitu io hino saumi taun tonomon sawat no mamar katalu ngamito.

4:25 Mat. 13:12, 25:29, Luk. 19:26 4:29 Yl 3:13

Yasus nomohonsoi ra sangulun
sinulor nu saitan
(*Mat 8:28-34; Luk 8:26-39*)

5 ¹Pakasuku' Yasus am ulun ubason no rano ra sandaup ra liahu maayo sabiton ra Galilia, ra दौरा Garasa. ²Paat ri Yasus tinumuun intor ra paraau hino, ratong nu sangulun unguyon intor ra lalabangan no. ³Ulun hino kinuasa' nu saitan am murong ra lalabangan. Am io ikaa aalap anangkong ra rantai. ⁴Kalayam am longon no asalok tongkongon, io yak io asalok amukat ra rantai panangkong rio no am basi' ra kalayam nano pono' am putulon no. Io okotoh laarang suku' kaando' kasangulun tumaan rio. ⁵Tukir nu orou am londom io lako-lakou ra lalabangan no am inuluh rano. Ulun hino halahalak yak am amilat ra inan nano ra batu rano.

⁶Paat po ri Yasus siino ra intok atawoi no, am pakakito ulun hino am bi nanimbul inuoi nahulatur ra tingkuangon ri Yasus no. ⁷Am lua-luap io rahu kono, "U Yasus, Anak nu Ala Ansukon Bonsoi. Aun ki' maan mu rakon? Ra inggalan nu Ala au akitaak riun ikaa ilaan mu au."

⁸Hino puun no io inindahu ra kono hino nga rahu hua ri Yasus rio, "U saitan, ahiru' ko intor ra ulun hitu."

⁹Am kimuati' io ri Yasus, "Aun inggalan mu?"

Am limbang nu ulun hino, "Inggalan ku i Ligion nga asuang hua akai."

¹⁰Am saitan no ruli-ruli' akitaak bonsoi ri Yasus hili Yasus ikaa apahiru' rilo ahiru' intor ra दौरा hino.

¹¹Maar nu intok hino siino sampaanon biah asuang ahihinakan ra kambing nu tirong no ra inuluh hino.

¹²Am kawi' pono' nu saitan hiano akitaak ri Yasus, rahu kanilo, "Hama' no akai muoi sumulor ra biah hiano."

¹³Pamalihua i Yasus am saitan hiano pono' sinumamput intor ra

ulun hino am bi inuoi sulor ra biah hiano. Kawi' pono' nu biah hiano nahihiru' am tinumundak ra tobo no ra ihih nu liahu maayo hino am naawi' yak nolosor. Suang nu biah hiano maar pakaruo ngaribu ngainan.

¹⁴Am panimbul ulun ahahalung ra biah hiano am nahulit ra baal hino ra libung nu intok hino. Hili ulun hiano pono' am inuoi pahilong ra baal nu nopongo nasauk hino. ¹⁵Pakasuku' ilo ra intok ri Yasus no, ilong nilo ra ulun sinulor nu saitan raitu' li am nampakai noyo am panturung nanalaahon ra huang onsoi. Am kalaa' kawi' ulun asuang hiano. ¹⁶Kawi' nu ulun nakakito ra baal hino nahulit ra ulun bokon ra aun hili nasauk ra ulun sinulor hino am aun nopongo nasauk ra biah asuang hiano. ¹⁷Kawi' nu ulun amahun ra intok hino nakitaak ri Yasus makou intor ra intok hino.

¹⁸Paat ri Yasus inuran ra paraau no ulun pono' sinulor nu saitan li, inindahu ri Yasus, "Asiha' halan au maya' riun."

¹⁹I Yasus ikaa namalihua. Rahu ri Yasus, "Muli' ko am ambala' ko ra kawi' nu papahaka' mu ra aun nopongo inuma' nu Tuhan riun."

²⁰Am bi noyo nu ulun hino inuli' inuoi ra intokon ininggalanan ra Oopor Pamahunan io hino Dikapolis. Lako-lakou io ra intokon hino am balai' no ra ulun hiano ra atu inuma' ri Yasus li rio. Am kawi' nu ulun nakaringoh ra baal hino pono' am ololob bonsoi.

Anak ri Yairus am ruandu'
nangangkam ra sampayau ri Yasus
(*Mat 9:18-26; Luk 8:40-56*)

²¹Hili panduli' po i Yasus sinumandaup ra liahu maayo hino. Ra ihih nu liahu maayo hino, suku' nu ulun asuang nilumulur ra maar ri Yasus no. ²²Am suku' nu sangan-

lun inggalanan ri Yairus io hino sangulun mamaayo nu pahun intok sambayang ra bandar hino. Am kakito no i Yarus am parambus io nahulatur ra tingkuangon nano. ²³Ra huang no lumikot akiasi' ri Yarus. Rahu kono, "Anak ku ruandu' no arualan aahos. Onsoi oyon mu io kangkamo' am hili io apihah am ikaa matoi."

²⁴Am bi no ri Yarus inaya' ri Yairus. Ulun asuang hiano pono' am inaya' po rio suku' io nainsok nu ulun asuang hiano.

²⁵Am lolot nu ulun asuang hiano siino sangulun ruandu' narualan oopor am ruo upok buoi no, aruol no hino lumangus ra io omololot ra bulan. ²⁶Am kula-kula' dakatur nangubat halan rio am suku' yak ra usin no pono' am naawi' yak ra pinamayal no ra ubat am kawi' pono' nu hiali am kaando' no balos no aulu' yak solor aruol no hino indu-indul. ²⁷Asalok no hua ruandu' hino akaringoh intor ra baal ri Yarus am bi no sinumunu' intor ra naaling muoi mimaar ri Yarus, ²⁸rahu kono ra luang nu huang nano, "Akangkam ku po naapo sampayau nano am apihah au no!"

²⁹Hili kangkamo' no popor nu sampayau ri Yarus no am paat hino parambus yak lumbak nano nataru'. Kalimani' no ra io nopongo napihah. ³⁰Am paat hino kalimani' ri Yarus ra siino kuasa' sinumamput intor ra inan nano am pangalii' io ra ulun asuang hiano, rahu kono, "Aun ki' nangangkam ra sampayau ku tili?"

³¹Am limbang nu ulun ubason no hiano, "Ikaa ki' oko akakito ra ulun asuang akapahihinsok ratu riun, kulo ki' oko indahu ra aun ki' nangangkam ra sampayau ku tili?"

³²Am ilong-ilong po Yarus ra libung nano ahuyum ra ulun nangangkam ra sampayau nali. ³³Paat

nu ruandu' hino nakapandai ra io noonsoi am pakatintih io suku' nahulatur ra tingkuangon ri Yarus no am nangangku ra kawi' nu nasauk ra inan nano. ³⁴Am rahu rahili ri Yarus ra ruandu' hino, "U pahaka' ku, oko noonsoi nga intor hua ra intopot mu. Bi kamu muli' ra huang anginsuat nga napihah no hua oko."

³⁵Kotongo' ri Yarus ahayam suku' nu kula-kula' nga ulun sinusub intor ra pahun ri Yairus no. Rahu kanilo ri Yairus, "U tuan, anak mu ruandu' li inatoi noyo. Pain muno pasusai' i Guru'."

³⁶Karingoh ri Yarus' rahu hino indahu io ri Yairus rahu kono, "Ikaa angkaamo oko, onsoi yak oko min-topot."

³⁷Hili parambus no ri Yarus inakou io yak ikaa amalihua ra ulun bokon maya' rio. I Piturus yak ilo ri Yakup am pahaka' no Yahaya maya' rio. ³⁸Pakasuku' ilo ra pahun ri Yairus no, Yarus nahilong ra ulun asuang kumarabutok am akaringoh po ra tangi' am salandu-landui. ³⁹Am sop ri Yarus ra pahun hino am rahu kono ra ulun hiano, "Kulo akau kumarabutok am satangi-tangi'. Anak hino ikaa inatoi. Io noolong yak!"

⁴⁰Pakaringoh ulun asuang hiano ra rahu ri Yarus hino am kurito' nilo solor rahu ri Yarus no. Intor ra kono hino am susubo' ri Yarus ilo inin-saloh am ibito' yak ama' am ina' nu anak hino am talu ngaulun ubason no hiano inunsop ra sulap intok nu anak hino iringkuli'. ⁴¹Am tonggoyo' ri Yarus longon nu anak hino am rahu kono rio, "Talitakum." Rati' nu rahu hino, "U anak ruandu', lumuat ko!"

⁴²Luat nu anak hino am bi inakou (nga umur nu anak hino oopor am ruo ngaupok.) Ama' am ina' nu anak

hino am talu ngaulun ubason ri Yasus hiano pono' nasumpo bonsoi ra baal hino. ⁴³Balai' ri Yasus matuo nu anak hino ra ilo ikaa ambala' ra ulun bokon ra baal nasauk hino. Am rahu kono po, "Paakanon mi io raino."

I Yasus inimbali nu ulun nu Nasarit
(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

6 ¹Intor ra intok hino, Yasus am ulun ubason no rano inuli' ra intok pamahunan nano. ²Paat nu Orou Taahan Yasus angubas ra ulun ra pahun intok sambayang no. Asuang ulun ra intok hino. Am ulun nangkinongoh ra pangubasan ri Yasus no nasumpo. Am rahu kanilo, "Aun ki'

Ra luang nu pahun sambayang

naaku napandayan no ra kawi' nu hiatu, am aun ki' pohondo' nu kapan-dayan siino rio tu? Am aun ki' naaku koson pakuan natu ra anguma' ra kalalaban hiatu?"

³Am rahu kanilo po, "Ikaa ki' ulun hitu angangamar ra taun li am anak ri Maria, am pahaka' ri Yakup ilo ri Yosis am Yudas am i Simun. Am

pahaka-pahaka' no ruandu' ratu siino ritaka ra hitu." Intor ra baal hino ilo ikaa nangintopot ra kawi' nu rahu nano.

⁴Am rahu ri Yasus rilo, "Sangulun ulun angindul ra rahu nu Ala insuaton am intopoton ra intok bokon, Io yak ra intok no tohom ra lolot nu pahaka-pahaka' no ikaa insuaton am intopoton."

⁵Ra intokon hino i Yasus ikaa nanguma' ra kula-kula' tatandu' kalalaban bokon intor ra io nangangkam am namihah ra kula-kula' ulun arualan. ⁶Yasus asumpo ra ilo ikaa angintopot no rio.

Yasus nanusub oopor am ruo ngaulun ubason no
(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Kopongo hino Yasus inuoi ra kula-kula' pamahunan ra libung nu intok hino am angubas ra ulun hiano. ⁷Am Yasus nahipah ra oopor am ruo ngaulun sususubon no rano, hili anusub rilo nahitalaruo makou. Am taaki' no ra kuasa' ilo ra apahiru' ra saitan. ⁸Yasus namala' rilo rahu no, "Paat mi makou ikaa akau angibit ra atu-atu, susukur yak. Ikaa angibit ra pakaak am biik am usin. ⁹Amakai akau ra kasut am ikaa angibit ra ruo sampayau."

¹⁰Am rahu po ri Yasus, "Kono akau paunsopon nu ulun ra pahun nilo, am onsoi akau murong ra pahun hino suku' ra akau makou intor ra bandar hino. ¹¹Io yak kono akau akasuku' ra intok nu ulun aahat ra huang am ikaa apaunsop ramuyun am ikaa angkinongoh ramuyun am arambus yak akau ra intok hino. Am kangkabin mi kaau nokosokot ra kalayam mi rano ra panatandu' ra ilo akasala' nga ilo ikaa angkinongoh ra rahu nu Ala."

¹²Am bi nu ulun sususubon no hiano inakou inuoi nambala' ra kawi' nu ulun onsoi mimpoi intor ra kawi' nu sala' no. ¹³Am saitan pono' am asuang po pinahiru' nilo, am puyayon nilo yak ulun arualan hiano ra umau am ulun hiano pono' am napihah ra aruol nilo rano.

Pinatayan ri Yahaya Omomororob
(*Mat 14:1-12; Luk 9:7-9*)

¹⁴Am pakarayol aun inuma' ri Yasus hino ra atu-atu kaintok am aho hino pono' am naringoh poyo ri Raja' Hirodis.^j Siino ulun mindahu rali, "Yahaya Omomororob nanduli' naayah am hino nga puun nano akakuasa' ra anguma' ra tatandu' kalalaban."

¹⁵Io yak ulun bokon mindahu, "Yasus io hino i Ilia."

Am siino po mindahu, "Io sangulun ulun angindul ra rahu nu Ala ohondo' ra lair li."

¹⁶Am pakaringoh i Hirodis ra rahu hino am rahu no, "Kapio-pio no hitu i Yahaya Omomororob li pinotontob ku ra sauyar ra lair li. Nga raino io nanduli' naayah."

¹⁷Nga i Hirodis hua nanusub ra ulun nanakub ri Yahaya am napaunsop rio ra luang nu riil. Maya' ra kasiha' ri Hirodias andu' ri Pilipus pahaka' no hino. Nga i Hirodis nanggalap rio sumauk ra andu' no. ¹⁸Nga ra pahulu li i Yahaya nopongo nambala' ra Raja' Hirodis, "Ikaa oko auma' angandu' ri Hirodias along mu hino."

¹⁹Am hili no puun ri Hirodias alaah huang ri Yahaya am asiha' amatoi rio. Io yak io ikaa akasauk amatoi nga ulintangon hua ri Hirodis. ²⁰I Hirodis nanunsub ra

ulun no rano ahalung yak onsoi-onsoi ri Yahaya ra luang nu riil. Nga angkalaa' hua Raja' Hirodis ri Yahaya nga napandayan no hua Yahaya sangulun onsoi am otopot, sinusub nu Ala. ²¹Topot pono' ampiang huang no ra angkinongoh li am asiha' poyo yak hua angkinongoh ra rahu ri Yahaya.

²¹Buo-buoi no rahili am siino ralan nu pamatayan ri Hirodias ri Yahaya ra paat nu pangirawan ra orou nanganakan ri Raja' Hirodis hino. Paat ra hino Raja' Hirodis nanguma' ra akan maayo pasisimpungan ra kawi' nu ulun mamaayo nu pamarinta am tuan-tuan nu sauyar hiano am ulun-ulun mamaayo ra दौरा Galilia. ²²Paat nu akan maayo pasisimpungan hino anak rala' ri Hirodias^k nanggalang ra tingkuangon nilo no am alang no hino apainsuat ra huang nu Raja' Hirodis am kawi' nu ulun tambului hiano. Am Raja' Hirodis inindahu ra rala' hino, "Aun yak kasiha' mu am taakan ku yak riun."

²³I Hirodis pono' naparandi' ra rala' hino am io pono' nampator rahu kono ri Hirodis, "Aun yak kitaakon mu, taakin ku yak riun hama' no pono' sampiruo intor ra pi-hangan kutu."

²⁴Rala' hino pono' ininsaloh intor ra hino am kimuati' no ra ina' nano, "Ina', aun ki' onsoi kitaakon ku?"

Am limbang nu ina' nano, "Kitaakon mu ulu ri Yahaya Omomororob no."

²⁵Am pahipapasi rala' hino nanduli' inuoi ra Raja' Hirodis am inindahu, "Hitu yak kasiha' kutu, am ulu ri Yahaya Omomororob no maan tampaki' ra tampak nu talam am taaki' rakon raino."

^j6:14 Raja' Hirodis: Hirodis antipas, mamaayo nu Galalia

^k6:22 anak rala' ri Hirodias: Luang nu buku nakalair; anak rala' rano (io hino anak rala' ri Hirodis) ininggalanan ri Hirodias.

26Paat ri Raja' Hirodis nakaringoh ra kinitaak no hino am kasusa' huang no bonsoi. Huang no halan ikaa anguma' am nopongo noyo hua namarandi' ra tingkuangon nu tambului no hiano. **27**Io yak raja' hino nanusub ra sangulun sauyar no muoi amatoi ri Yahaya Omomororob am angalap ra ulu nano. Am bi nu sauyar hino inuoi panontob ra ulu ri Yahaya Omomororob ra riil no. **28**Kopongo hino io nangibit ra ulu nali am tampaki' ra talam hino am nanaak ra ralaa hino. Am ralaa hino inuoi nanaak ra ulu hino ra ina' nano. **29**Karingoh nu ulun ubason ri Yahaya baal nasauk hino bi nilo inuoi pangalap ra bangkai ri Yahaya no am nomolobong.

Yasus namakan ra limo ngaribu ulun
(*Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Yah 6:1-14*)

30Panduli' kawi' nu ulun ubason ri Yasus rano intor ra intok nanusuban ri Yasus ra pahulu li am ilo namala' rio ra kawi' nu baal inuma' nilo karuo kono am inubas nilo. **31**Am asuang po ulun sinumuluskan matong am muli' suku' i Yasus am ulun ubason no rano pono' ikaa akapangakan. Am indahu i Yasus ra sususubon no rano, "Ikon mi, muoi taka ra intokon kalilingoyon kaando' ra ulun no am hili akau okotooh." **32**Am uran nilo no ra paraau no tinumingkuang ra intokon kalilingoyon kaando' ra ulun no.

33Am asuang hua ulun akakito ra ilo mintor no am akakaulih rilo. Intor ra hino ulun intor ra kawi' nu bahian hiano nahipapasi inakou inaya' ra asak naninggalou ra languson ri Yasus am ulun ubason no rano.

34Paat ri Yasus inasak intor ra paraau, io nahilong asuang po ulun.

Io akaasi' ra ulun asuang hiano nga ilo ohondo' ra kono rumba kaando' ra ahahalung. Am io pono' angimuun angubas ra ulun hiano ra kula-kula' pangubasan. **35**Am maar noyo hua kamai' am bi nu ulun ubason no hiano inuoi indahu ri Yasus rahu kanilo, "Amai' noyo hua am intok hitu pono' am kaando' ulun amahun. **36**Onsoi susubon mu paulio' ulun hiatu, hili ilo muoi ahalir ra akanon nilo ra pamahunan libung nu hitu."

37Io yak limbang ri Yasus, rahu kono, "Paakanon mi yak ilo."

Rahu nu ulun ubason no rano rio, "Auma' ki' akai muoi ahalir ra ruti' ruo ngaatus usin pirak' loho no, hili taakin pamakani' rilo?"

38Am rahu ri Yasus rilo, "Ilai' mi bai ka kula' ki' suang nu ruti' taka no?"

Kopongo ilo inuoi pahilong ilo indahu, "Siino ritaka limo yak hua ngapila' ruti' am ruo yak ngainan pait tu."

39Am Yasus nanusub ra kawi' nu ulun hiano antuturung nahiapompol ra tana' akatutuu' akasul. **40**Am pantuturung ulun asuang hiano nahiapompol. Siino no suang nu aatus ngaulun am siino suang nu limo ngoopor ngaulun. **41**Am unto' ri Yasus ruti' limo ngapila' no am ruo ngainan pait hino am paningaa' io ra limbowon am sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. Kopongo hino, tutubingo' no ruti' am patayaro' ra ulun ubason no rano ra ulun asuang hiano. Am kono hino po pinakuan no ra pait ruo ngainan li. **42**Kawi' nu ulun hiano nangakan suku' naasuh. **43**Kopongo ilo nahahakan am kukumo' nu ulun ubason ri Yasus sawah hino am kapanu' po oopor am ruo ngabakul no. **44**Siung nu ulun nangankan rali limo ngaribu luur nu ung-

16:37 Usin pirak: Sampila usin pirak hari' nu sangulun ra songorou angkaraya' (Ilayan ra Mat. 20:2).

6:34 Laup. 27:17, 1Raj. 22:17, 2Taw. 18:16, Yah. 34:5, Sa. 10:2, Mat. 9:36

kuyon ikaa inuntob suang nu ruandu' am anak-anak.

Yasus inakou ra lampau nu siang
(*Mat 14:22-23; Yah 6:15-21*)

45Pongo nu hino susubo' ri Yasus ulun ubason no rano inuran ra paraau no am pamahuluo' no ilo sumandaup ra liahu maayo muoi ra Baitsaida, ra tima' no anusub apauli' ra ulun asuang hiano. 46Pakaakou ulun asuang hiano, pangkilayo i Yasus io sangulun inuoi sambayang ra tampak nu inuluh. 47Paat nu londom, pakasuku' ulun ubason ri Yasus rano ra tanga' nu liahu maayo hino, am Yasus yak rahili saumi siino ra asak li. 48Ilai' ri Yasus ulun ubason no hiano am asusa' hua ilo ra angkabil no nga asunsulang nilo hua angin li. Ra lolot nu jaam katalu am jaam konom ra io susuab hili Yasus sinumunu' rilo inakou ra lampau nu siang. Am arambus io halan.^m 49Am kakito nu ulun ubason no rano i Yasus ra io makou ra lampau nu siang no am indus nilo ka alingu, 50hili ilo nampaluap nga ilo nangkalaa' ra ilo nakakito rio.

Am parambus ri Yasus inindahu, rahu kono, "Ikaaangkalaa' ka. Au nga hitu!" 51Am uran i Yasus ra paraau nilo no am lawo nu angin hino.

Ulun ubason ri Yasus hiano nololob ilo bonsoi. 52Nga ilo ikaa po akarati' ra tatandu' kalalaban intor ra baal nu ruti' limo ngapila' inuma' ri Yasus li. Nga ikaa hua ilo akarati' aun ki' Yasus hino.

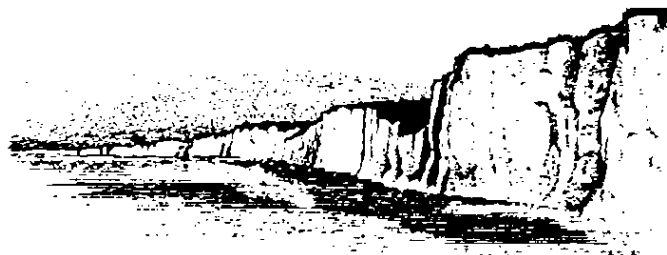
**Yasus namihah ra ulun arualan
ra Ganasarit**
(*Mat 14:34-36*)

53Pakasandaup ilo ra liahu maayo hino, asak ilo ra intok sabiton ra Ganasarit. Am rukuhi' paraau nilo no. 54Paat nilo inasak no, ulun-ulun hiano nakakaulih ri Yasus. 55Am paninimbul ulun asuang hiano inuoi ra kula-kula' intok nu bahian hino, am nangibit ra ulun-ulun arualan anampuyung rilo apaaya' ra apin muoi ra intok ri Yasus no. Kono ilo akaringoh ra Yasus muoi ra intok bokon, ilo angibit ra ulun-ulun arualan muoi ra hino. 56Aun yak languson ri Yasus onsoi ra pamahunan, bandar am intokon-intokon bokon, am inibit nilo yak ulun arualan hiali ra luluron nu ulun asuang. Am ilo akitaak ri Yasus hili ulun arualan hiano angangkam ra popor nu sampayau nano am kawi' nu ulun arualan nangangkam ra popor nu sampayau ri Yasus no pono' am napihah.

Arat nu aki nu ulun Yahudi
(*Mat 15:1-9*)

7¹Bi nu ulun Parisi hiano am kula-kula' ngaulun po ra guru' nu ugama hiano intor ra bandar Yarusalim inuoi ri Yasus. 2Ra hino ilo nakakito ra ulun ubason ri Yasus rano angkan ra ikaa po nambahu' ra longon, maya' ra arat nu ugama.

3Ulun-ulun Parisi am ulun-ulun Yahudi bokon rano po, ikaa ilo angakan lalayau nu kono po ilo ikaa am-

Ganasarit

^m6:48 arambus io halan: karuo kono am; Muoi sumimpung rilo.

bahu' maya' ra nopongo nilondon ra arat nu ugama. ⁴Kawi' pono' nu barang intor ra karai' am bahuan nilo yak poyo pahulu am hili ilo angakan. Am asuang po ra intor ra hino arat nu ugama binaya' nilo bokon, kono amahu' ra sangkir, am mangkuk am kawi' nu kakanan bokon binaal intor ra tambaha' am intok ombolong.^o

⁵Am rahu nu ulun Parisi am guru-guru' nu ugama hiali ri Yasus, "Kulo ki' ulun ubason mu ratu ikaa sumuhut ra arat nu ugama nu aki taka rali? Angakan ilo am ikaa nam-bahu' ra longon nilo maya' ra arat nu ugama taka lai-lair li."

⁶Am limbang ri Yasus rilo, "Akau hitu ulun ahipapayu! Otopot yak nirahu ri Yasaya angindul ra rahu nu Ala li ra baal mi ratu, io hino,

*'Rahu nu Ala,
Ulun-ulun hiano sumamba
rakon ra rahu nilo yak,
io yak huang nilo no
atawoi rakon.*

⁷*Kaando' balos nilo
sumamba rakon,
nga ilo angubas ra kuon nilo
intor ra rahu ku,
am lai' pangubasan nilo tu
arat inuma' yak nu ulun.'*

⁸Pangubasan intor ra Ala kulolowoon mi, io yak arat-arat nu ulun insuhuton mi onsoi-onsoi."

⁹Am rahu ri Yasus po rilo, "Apan-dai akau kapiro ikaa minsuhut ra panusuban nu Ala am aulu' mi yak sumuhut ra arat nu aki mi rali. ¹⁰Nga kono hitu rahu ri Musa li, 'Onsoi akau ahalulum ra ama' am ina' mi,' am rahu no po, 'Aun kaulun angawah ra ama' am ina' nano, ulun hino ukuman matoi.'

¹¹Io yak akau angubas ra kono aun kaulun mindahu ra ina' am ama' no rahu kono, 'Aun siino rakon ra taakan ku umang nu pangaluluman ku ramuyun, nopongo noyo tinaakan ku ra Ala.'

¹²Haling ra hino akau apahusu' ra ulun hino intor ra anginsuup ra matuo no. ¹³Kono po hino haling ra arat nu ugama mi tohom inubas mi ra ulun bokon, akau angila-langka' ra rahu nu Ala. Asuang poyo baal bokon ohondo' ra hitu inuma' mi."

Baal apasala' ra ulun
(*Mat 15:10-20*)

¹⁴Hili ipahi' po ri Yasus ulun asuang hiano ra angkinongoh ra rahu nano, am rahu no, "Kinongohon mi hitu am huango' onsoi-onsoi langus no. ¹⁵Aun munsop ra kabang ikaa apasala' ra ulun, io yak aun rahu am maan ala'at hino nga apasala' rio. ¹⁶[Aun ulun asiha' akarati', onsoi io angkinongoh onsoi-onsoi.]"

¹⁷Am iruani' ri Yasus ulun asuang hiano am hili inunsop ra pahun, ulun ubason no hiano nangkimuot rio. Rahu kanilo, "Aun ki' atungon nu pangumangan hino."

¹⁸Am limbang ri Yasus, "Ikaa po ki' akau akapandai ra rahu ku hinili? Ikaa ki' akau akapandai ra atu munsop ra kabang nu ulun ikaa auma' apasala' ra ulun. ¹⁹Nga munsop ra kabang sala' ka arambus ra huang, io yak arambus ra tinaai, am hili sumamput po." Am maya' ra rahu ri Yasus hino am kawi' nu akanon auma' yak akanon.

²⁰Am rahu po ri Yasus, "Aun hili rahuon am maan ala'at, hino nga

^{n7:4a} Kawi' pono' nu barang intor ra karai...bahuan nilo yak hili ilo rahili angakan: karuo kono am; muli' intor ra pasar ilo ikaa angkan pahulu nu kono po ilo ikaa ariu' pahulu.

^{o7:4b} Luang nu buku nakalair siino kula-kula rahu:am intok ombolong.

apasala' rio no. ²¹Nga intor hua ra huang sumuku' huangon alaat angibit ra ulun anguma' ra ahambai, antakou am ampatoi, ²²am ampalapau, amparuung, ahuyai am anguma' ra kula-kula' kalaatan, io hino, anguma' ra kawi' nu atu-atu, kinabaalo' alaat, sumolon, kumakaulu' am ikaa min-suhut ra pangubasan. ²³Kawi' nu angulalaat ra ulun sumamput yak intor ra huang am hino nga angibit apasala' ra ulun."

Intopot nu sangulun ruandu'
(*Mat 15:21-28*)

²⁴Lakou ri Yasmus am ubason no rano intor ra intokon hino am inuoi ra दौरा amaar ra bandar Tirus am Sidon. Am bi nilo inuoi ra pahun li, am huang ri Yasmus halan am aangas io apandayan nu ulun ra intokon no hino. Io yak napandayan noyo hua nu ulun ra intok hino. ²⁵⁻²⁶Siino sangulun ruandu', nakaringoh ra baal ri Yasmus am param-buso' no inuoi ri Yasmus am nahulatur ra tingkuangon no. Am ruandu' hino sangulun sala' bansa' nu Yahudi, namahun ra Pinisia ra maar nu दौरा Siria. Am ruandu' hino akaanak ra anak ruandu' sinulor nu saitan. Am kitaako' no Yasmus ra apahiru' ra saitan hino intor ra anak nano. ²⁷Rahu ri Yasmus ra ruandu' hino ra saumi pangumangan. Rahu kono, "Anak ratu pahulu paakanon nga ikaa onsoi ra kono akan nu anak-anak unton am tapiri' taaki' ra uku'."

²⁸Am ruandu' hino akarati' ra pangumangan hino am limbang no, "Tuhan, kapiro nga halan solor hino, ka ikaa po hua mulalas uku' angakan ra momol aratu' intor ra kanon nu anak-anak!"

²⁹Am rahu po ri Yasmus rio, "Intor ra pinamalimbang mu otopot hino bi kamu muli' raino, nahiru' no saitan hino intor ra anak mu no."

³⁰Am bi nu ruandu' hino inuli' ra pahun nilo no, am ilong no ra anak nano am noolong ra koolongon no. Am saitan li kapiro-pio nahiru' intor ra anak hino.

Yasmus nomohonsoi ra sangulun nahoho' am nabutong

³¹Am lakou rahili ri Yasmus intor ra दौरा Tirus am mindul makou ansail ra दौरा Sidon. Intor ra hino lakou no hino io inaya' ra ralan ansail ra दौरा ininggalanan ra Oopor Pamahunan, sumuku' io ra liahu maayo ininggalanan ra दौरा Galilia. ³²Am ibito' nu ulun hiali sangulun nabutong am nahoho' hino inuoi ri Yasmus am kitaako' nilo Yasmus angangkam ra timpululuu nu ulun hino. ³³Am ibito' ri Yasmus ulun hino tinumaning ra ulun asuang hiano am luhuko' no ra tutulu' nano talingo nu ulun hino, am pantiwoh rahili Yasmus am kangkamo' rila' nu ulun hino. ³⁴Pongo nu hino Yasmus naningaa' ra limbowon hili io naminawo am inindahu ra ulun nabutong hino ra luang nu rahu no tohom, rahu no, "Apata." Rati' nu rahu no hino, "Aaning no talingo mu tu."

³⁵Hili talingo nu ulun hino nanduli' nakaringoh am rila' nanduli' nalami' am io angimuun akaindahu. ³⁶Am popolo' ri Yasmus ulun hino ra ikaa amala' ra inuma' no hino. Am topot pono' i Yasmus omopol rilo io yak io nahuli-hulit ra baal nopongo nasauk hino ra ulun bokon. ³⁷Am kawi' nu ulun nakaringoh nololob bonsoi, suku' ilo inindahu, "Kawi' nu inuma' no onsoi kapiro."

Yasmus napaakan ra apat ngaribu ngaulun
(*Mat 15:32-39*)

8 Ikaa nabuoi intor ra hino ratong po nu ulun asuang hiano nilumulur. Nga naawian no hua ilo ra akan am ipahi' noyo ri Yasmus ulun ubason no rano am rahu kono,

2“**Akaasi'** au bonsoi ra ulun asuang hiatu nga talu orou nilo baya-baya' rakon am naawian no ilo ra akan.

3**Kono** au anusub rilo muli' am ikaa nangakan ilo alamian ra tanga' nu ralan aulu' po ra lolot nilo siino ulun inatong intor ra intok atawoi.”

4**Am** rahu nu ulun ubason no rano, “**Aun** ki' pangalapan mai ra akan asulob ra ulun asuang hiatu? **Nga** intokon hitu kalilingoyon kaando' ra amahun.”

5**Am** rahu ri Yasus rilo, “**Kula'** ruti' siino ramuyun?”

Am limbang nilo, “**Tulu'** ngapila' yak hitu.”

6**Hili** susubo' ri Yasus ulun asuang hiano nanturung ra tana' no am unto' no ruti' tulu' ngapila' hino am hili io sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. **Am** hili tutubingo' no ruti' hiano am taaki' ra ulun ubason no rano am tayaro' nilo ra ulun asuang hiano. 7**Pait** pono' borook am kaiti' po siino rilo am unto' po ri Yasus hino, hili sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. **Am** hili taaki' no ra ulun ubason no rano am tayaro' ra ulun asuang hiano. 8-9**Am** kawi' nu ulun hiano nangakan suku' naasuh.

Pongo nilo naangkan kukumo' nu ulun ubason ri Yasus rano sawah nilo no am kapanu' tulu' ngabakul suang nali. **Am** suang nu ulun nangakan hiano maar pakaapat ngaribu ngaulun. **Am** susubo' rahili ri Yasus ulun asuang hiano inuli', 10**am** uran no ra paraau no ilo ra ulun ubason no rano am bi nilo inuoi ra दौर Dalamana.

Ulun Parisi akitaak ra tatandu'
kalalaban
(*Mat 16:1-4*)

11**Bi** nu kula-kula' ngaulun ulun Parisi hiano inuoi ri Yasus asiha' anginam rio. **Am** rahu kanilo,

“**Anguma'** ko ra tatandu' kalalaban anatandu' ra oko otopot intor ra Ala.”

12**Am** aahat huang ri Yasus ikaa hua ilo angintopot rio rahu kono, “**Kulo** ki' ulun ra paat raino asiha' yak ahilong ra tatandu' kalalaban? **Kapio** ikaa no au anguma' ra tatandu' kalalaban anatandu' rilo ra au intor ra Ala.”

13**Am** iruani' no noyo ulun Parisi hiano am bi inuoi inuran ra paraau no am parayus sinumandaup ra liahu maayo hino.

Tatauk apakambang nu ulun Parisi am
Hirodis
(*Mat 16:5-12*)

14**Paat** nilo inakou, ulun ubason ri Yasus rano nakaliro nangibit ra ruti' pakaak nilo. **Sampila'** yak ruti' nilo siino ra paraau nilo no. 15**Rahu** ri Yasus rilo, “**Ahibobontol** ka ra tatauk apakambang nu ulun Parisi am tatauk apakambang ri Hirodis.”

16**Karingoh** nilo rahu ri Yasus hino hili ilo nahahayam ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, “**Io** indahu ra kono hino nga ikaa hua itaka nangibit ra ruti'.”

17**Am** Yasus akapandai ra ayamon nilo no. **Hino** puun no nakibala' rilo rahu kono, “**Kulo** ki' akau ahahayam ra itaka kaando' ruti' tu? **Ikaa** po ki' akau nakapandai? **Kulo** ki' huang mi tu aikang bonsoi? 18**Kaando'** ki' mato mi ra akau ikaa nakakito? **Am** talingo mi ra akau ikaa nangkinongoh? **Ikaa** no ki' ahuang mi 19**ruti'** limo ngapila' inuma' ku tutubingo' am inakan nu limo ngaribu ngaulun li? **Am** kula' ki' ngabakul sawah nu ruti' kinukum mili?”

Am limbang nu ulun ubason no hiano, “**Oopor** am ruo ngabakul.”

20Am rahu po ri Yasus, “Am paat ku nanubing ra ruti' tulu' ngapila' in-akan nu apat ngaribu ulun li, am kula' ki' ngabakul sawah nu ruti' kinukum mi li?”

Limbang nilo, “Tulu' ngabakul.”

21Am rahu po ri Yasus rilo, “Haling ra hino ikaa po ki' akau akarati' ra langus nu maan ku?”

Yasus nomohonsoi ra sangulun nobolou ra Baitsaida

22Pakasuku' ilo ra Baitsaida ibito' nu kula-kula' ngaulun sangulun nobolou am kitaako' nilo i Yasus angangkam ra mato nu ulun hino ra amihah rio. **23**Am tonggoyo' ri Yasus longon nu ulun nobolou hino am ibito' tinumaning intor ra bandar hino. Am tiwahi' no mato nu ulun hino am kangkamo'. Rahu ri Yasus, “Akakito ki' oko raino?”

24Tangak nu ulun nobolou hino nahilong am rahu no, “Au akakito ra ulun salako-lakou, io yak ilo akito ku ohondo' yak hua ra taun.”

25Am induwai' po ri Yasus kangkamo' mato nu ulun hino am hili io nakaimontong akailong ra kawi' nu atu-atu nga noonsoi no hua mato nano. **26**Rahu ri Yasus ra ulun hino, “Muli' oko ra pamahunan mu raino, am pai' panduli' ra bandar hino.”

Namalihuaan ri Piturus ri Yasus
(*Mat 16:13-20; Luk 9:18-21*)

27Luat ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano inuoi ra दौरा maar nu bandar Kaisaria Pilipi. Paat nilo siino ra tanga' ralan, Yasus nangki-muot rilo, “Kono maya' ra rahu nu ulun bokon aun ki' au tu?”

28Limbang nu ulun ubason no rano, “Siino no mindahu ra oko Yahaya Omomorob li, am siino po mindahu ra oko i Ilia am ulun bokon

no mindahu ra oko sangulun intor ra lolot nu ulun angindul ra rahu nu Ala.”

29Am rahu po ri Yasus rilo, “Io yak maya' ra pamahuangan mi, aun ki' au hitu?”

Am limbang ri Piturus, “Oko hitu io hino Raja' Kaayahan!”

30Am rahu ri Yasus rilo, “Ikaa akau mindahu raino ra ulun bokon ra au Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.”

Yasus amala' amalair ra baal nu ila'
am patayan no
(*Mat 16:21-28; Luk 9:22-27*)

31Kopongo hino Yasus nangi-muun nangubas ra ulun ubason no rano rahu no, “Ikaa mulalas Ulun Sinusub nu Ala aintupan ra kula-kula' ila' am kasinganan nu mamaayo nu ulun Yahudi am mamaayo nu imam am guru' nu ugama suku' ra io potoyon nilo. Katalu ra orou no io anduli' aayah.”

32Kawi' nu rahu hiano binalaan ri Yasus paintalango' ra ulun ubason no rano. Am ibito' ri Piturus i Yasus inintawoi koborook am popolo' no ra ikaa mindahu ra kono rahu hino. **33**Hili buir ri Yasus nahilong ra ulun ubason no rano, am rahu no nomopol ri Piturus, rahu kono, “U Ibilis ahiru' ko ra hitu. Huangon mutu sala' intor ra Ala, hinuang yak nu ulun.”

34Am ipahi' rahili ri Yasus kawi' nu ulun ubason no rano am ulun po bokon rano hili rahu no, “Aun ulun asiha' maya' rakon onsoi io ikaa amahuang ra kasiha' no tohom. Saanin no yak salip nano hili maya' rakon. **35**Nga aun ulun ahinga' ra bayah nano am io nga solor alawaan ra bayah nano rahili. Io yak aun ulun alawaan ra bayah nano ra io maya' rakon am ambala' ra Aho Onsoi haling ra Ala, ulun hino nga akaalap ra bayah no rahili. **36**Aun ki' balos no,

kono sangulun hino onohom ra aun siino ra tana' hitu, io yak io alawaan ra bayah no? ³⁷Kono io alawaan ra bayah kaando' no atu-atu siino ra tana' hitu akaalap amaruli' ra bayah hino.

³⁸Paat raino tu siino asuang ulun alaam am ikaa angintopot ra Ala. Kono sangulun auyu' anganguku raino ra io maya' rakon am pangubasan ku am au pono' rahili auyu' po anganguku rio ra paat nu sukuan ku kainduo ra kuasa' am binantang nu Ama' ranganan nu malaikat intor ra Surga'."

⁹¹Rahu po ri Yasmus, "Huangon mi hitu siino kula-kula' ngaulun po ra lolot mitu ikaa po matoi suku' ilo akakito rahili ra Ala amihang ra kawi' nu ulun ra kuasa' no."

Yasmus nahungga' ra baal
(*Mat 17:1-13; Luk 9:28-36*)

²Kaanaman lolot no am ibito' ri Yasmus i Piturus am i Yakup ilo ahaka' ri Yahaya inuoi tinumaning ra ruau asawat. Am ra intok hino ilo nakakito ri Yasmus nahungga' ra baal. ³Pakayan nano apulak awantang akabinuntul. Kaando' kasangulun po ra tana' hitu auma' okohondo' amupu' ra kono ka pupulak nu pakai no hino. ⁴Am kakito nilo solor i Musa am Ilia ahahayam ri Yasmus. ⁵Hili rahu ri Piturus ri Yasmus, "Tuhan onsoi bonsoi ra itaka siino ra hitu. Hama' mai amaal ramuyun ra kiim, saumi riun, am saumi ri Musa am saumi po ri Ilia." ⁶Sotopot no i Piturus ikaa akapandai ra aun nirahu no hino, io am ruo nga ulun rangan no alaa' bonsoi.

⁷Pulali' nu laput no tinumuun nirumumbun rilo. Am karingoh nilo rahu intor ra laput hino rahu kono, "Hitu nga anak kaluluman ku, kinogohon mi pambalaan no!"

⁸Am pahilong ilo ra libung nilo no, kaando' no nakito nilo ra ulun bokon, Yasmus yak rahili saumi amahun rangan nilo. ⁹Paat nilo ambulung intor ra ruau hino balai' ilo ri Yasmus, rahu kono, "Ikaa akau ambala' ra ulun bokon ra aun nakito mi raitu' li ra kaapo Ulun Sinusub nu Ala anduli' aayah intor ra patayan."

¹⁰Am intopoto' nilo halan rahu ri Yasmus hino am sumaa po hua huang nilo no, am rahu kanilo, "Aun ki' naaku atungon nu anduli' aayah intor ra lolot nu ulun inatoi?"

¹¹Rahu nilo nangkimuot ri Yasmus, "Kulo ki' rahu nu guru' nu ugama ratu ra Ilia hua kunu' pahulu matong?"

¹²Am limbang ri Yasmus, "Otopot solor Ilia pahulu matong nga muoi hua amalair ra kawi' nu atu-atu. Io yak aun ki' koson baal nu Ulun Sinusub nu Ala? Siino nasuratan ra Kitap ikaa mulalas io aila' kapiu am uyayon nu ulun? ¹³Io yak au mindahu ramuyun, nakasuku' no nga Ilia am kula-kula' ulun nopongo nangulalaat rio maya' ra kasiha' nu huang nilo kono nopongo nasuratan ra Kitap intor ra baal no."

Yasmus nomohonsoi ra anak sinulor nu saitan

(*Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a*)

¹⁴Am pakasuku' Yasmus ilo ri Piturus, Yakup am i Yahaya ra ulun ubason no bokon rano, ilong nilo am salibu-libung ulun asuang rano. Am kula-kula' po ngaulun ra guru' nu ugama rano arimbang ra rahu ra ulun ubason hiano. ¹⁵Pakakito kawi' nu ulun asuang hiano ri Yasmus kasumpo' ilo hili pahipapasi inuoi tinumiwol rio. ¹⁶Am kimuati' ri Yasmus ulun ubason no rano, "Aun ki' hitu ka paririmbangan mi?"

17Am limbangi' nu sangulun no ra lolot nu ulun asuang hiano rahu no, "U Guru! Inibit ku riun anak ku ungkuyon ikaa akaindahu hitu nga sinulor hua nu saitan. 18Nga sumaup po saitan hino mingkuli am haba' kono yak am pahibabantung ra tana', am kabang no anampaa' am ripon kinumuritip am kawi' nu inan no pono' am kumikiu. Am kitaako' ku halan ulun ubason mu ratu apairu' ra saitan hitu am ikaa hua ilo akairu'."

19Am rahu ri Yarus rilo, "Kapiopio no akau tu ikaa mintopot! Kula' ki' buoi ku poyo rumangan ramuyun. Am kula' buoi nu huang ku tumaan ramuyun? Ibito' anak muno rakon."

20Am ibito' nilo anak hino inuoi ri Yarus am pahilong saitan hino ri Yarus paingkutaro' no anak hino suku' io naaba' am lui-luir ra tana' no am kabang nano akapaa'.

21Hili rahu ri Yarus nangkimuot ra ama' nu anak hino, "Kula' ki' buoi no raino kono hino?"

Limbang nu ama' nu anak hino, "Intor noyo ra io borook. 22Asalok no nga saitan hitu apasubo' rio ra apui am apatundak ra siang asiha' amatoi rio. Am auma' mu poyo halan, am asian muno akai am lowoo' aruol natu!"

23Am rahu ri Yarus, "Kulo ki' maan mu au ra auma' akalawo? Kawi' pono' nu atu-atu maan auma' yak, nu kono ulun hino mintopot."

24Am luap nu ama' nu anak hino hili rahu no, "Tuan, angintopot au, io yak sampiruaan hua huang kutu ra mintopot am ikaa. Insuupin mu au hili indul kono po nu intopot ku!"

25Ilai' ri Yarus am muoi no hua ulun asuang rano mimaar rilo am rahu ri Yarus ra saitan hino, "U saitan apabutong am opohoho' au ~~arusub-rim~~, sumamput ko ra anak hitu am ikaa ko raino anduli' rio!"

26Am pampahalak saitan no am paingkutaro' anak hino am bi no sinumamput nahiru'. Am ringkuli' yak nu anak hino ra tana' no kono ulun inatoi. Am pakaindahu kawi' nu ulun hiano ra io inatoi. 27Am tonggo-yo' ri Yarus longon nu anak hino hili luat nu anak hino. 28Kopongo hino unsop Yarus ilo ra ulun ubason no rano ra pahun no, am kaluur ilo sario rahu nilo nangkimuot ri Yarus, "Kulo ki' akai pai' pakairu' ra saitan hinili?"

29Limbang ri Yarus rilo, "Saitan hino ikaa aalap apahiru' ra atu-atu pono' maan taka. Intor yak ra sam-bayang auma' apahiru'."

Yarus nambala' po ra baal nu patayan
no
(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)

30Am luat ri Yarus, ilo ra ulun ubason no rano am bi inakou nirumampa' ra दौर Galilia. Yarus aangas ra ulun bokon akapandai ra atu intokon no, 31nga angubas io hua ra ulun ubason no rano. Rahu ri Yarus rilo, "Ikaa kula' buoi no raino Ulun Sinusub nu Ala taakin ra kuasa' nu ulun am io maan potoyo'. Io yak katalu ra orou no ra puun no inatoi am io anduli' aayah."

32Ulun ubason no rano ikaa kapandai ra atungon nu pambalaan ri Yarus hino. Io yak am ikaa hua ilo aatas angkimuot rio.

Aun ki' labing aulu'?
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33Pakasuku' ilo ra bandar Kaparnaum am unsop ilo ra pahun no am kimuati' ri Yarus ulun ubason no rano. Rahu no, "Aun ki' nahahansangan mi ra itaka angkiran nili raitu'?"

³⁴Am ikaa ilo nakalimbang nga hitu hua nahahansangan nilo ra paat angkiralan no am ilo nangkakalit ra aun ki' aulu' ra lolot nilo. ³⁵Panturung Yasus am ipahi' no kawi' nilo oopor am ruo ngaulun hino am rahu no, "Aun ulun kumakaulu' am onsoi io rumaliwi' huang am sumauk ra amba ra kawi' nu ulun."

³⁶Am alapo' ri Yasus anak borook hino am pahintangaano' ra tingkuangon nilo no. Apuputo' no anak hino am rahu no ra ulun ubason no rano, ³⁷"Aun angalulum ra anak kono hitu nga io masi' rakon atungon no io angalulum rakon. Am aun angalulum rakon, atungon no io angalulum rio nanusub rakon no."

Aun ikaa tumabuh ritaka io nga
rangan taka
(Luk 9:45-50)

³⁸Hili rahu ri Yahaya ri Yasus, "U Guru', sangulun nakito mai anabit ra inggalan mu ra apahiru' ra saitan, am popolo' mai huat nu ikaa hua io sumimpung ritaka."

³⁹Am limbang ri Yasus, "Pain mi popolo' ulun kono hino. Nga ulun anabit ra inggalan ku ra anguma' ra tatandu' kalalaban, ikaa io apasi auma' angulalaat rakon. ⁴⁰Nga atu po ulun ikaa tumabuh ritaka am ulun hino rangan taka. ⁴¹Huangon mi rahu ku hitu, atu ulun apainum ramuyun ra siang nga maya' hua akau ra Raja' Kaayahan hino am ulun hino ikaa mulalas io akaalap ra talampos maayo no."

Baa-baal angibit ra ulun anguma' ra
sala'
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴²"Aun ulun angibi-ngibit ra sala' ra anak borook kono hitu ra

ika a mintopot rakon labing onsoi ra ulun hino tailikan lioh nano ra batu maayo am ratuwi' ra liahu no. ⁴³Am kono longon mu angibit riun anguma' ra sala', onsoi oko onotok ra longon mu hino! Nga labing honsoi ra oko aayah rumangan ra Ala ra kaando' longon sangkibab intor ra oko ruo longon pasuboon ra apui naraka, io hino apui ikaa alasa' suku' ra ampus-ampus no. ⁴⁴[Hino nga intok nu apui ikaa apandai alasa', am batol ikaa apandai matoi.] ⁴⁵Am kono kalayam mu angibit riun anguma' ra sala', am onsoi oko onotok ra kalayam mu hino. Nga labing onsoi ra oko aayah rumangan ra Ala ra kaando' kalayam sangkibab, intor ra oko ruo kalayam pasuboon ra apui naraka. ⁴⁶[Hino nga intok nu apui ikaa apandai alasa' am batol ikaa apandai matoi.] ⁴⁷Am kono mato mu angibit riun anguma' ra sala', onsoi oko angukul ra mato mu hino. Nga labing honsoi ra oko akaunsop ra tana' bahu nu Ala ra kaando' mato sangkibab, intor ra oko ruo mato pasuboon ra apui naraka. ⁴⁸Hino nga intok nu apui ikaa apandai alasa' am batol ikaa apandai matoi.

⁴⁹Tuki-tukir nu ulun auma' aila' ohondo' ra papahin ra apui.

⁵⁰Masin hino kapiro onsoi, io yak kono io apalo, ikaa no io auma' aasin po anduli'. Onsoi bonsoi ra angakan nu kono siino masin. Kono po hino pansiluluman onsoi bonsoi nu kono siino pahahansayan."

Pangubasan ra ikaa angimpoi am
ahimpong
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 ¹Am akou po i Yasus intor ra bandar Kaparnaum am bi inuoi ra दौरा Yudia am दौरा ra sandaup

nu siang Yordan. Am lulur po nu ulun asuang rano am nilumibung ri Yasus, am pambala' i Yasus rilo ohondo' ra kaulayan no.

²Am ratong po nu kula-kula' ngaulun Parisi muoi yak panginam tuu-tuu' am ahuyum ra papasalaan nilo ri Yasus, am rahu kanilo, "Kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa li ritaka, auma' ki' sangulun angimpoi ra andu' no?"

³Am limbang ri Yasus, rahu kono, "Aun ki' koson nu panusuban ri Musa li ramuyun?"

⁴Am limbang nilo, "Maya' po solor ra rahu ri Musa li am anulis io ra surat pangimpayan no pahulu am hili auma' angimpoi."

⁵Am rahu ri Yasus, "Hino nga puun ri Musa nanulis ra panusuban kono hino ramuyun nga aikang hua huang mi tu am asusa' ubason. ⁶Io yak puu-puun nali ra paat nu Ala napasauk ra ulun sinabit ra hino Ala napasauk rilo ungkuyon am ruandu'. ⁷Hino nga puun no ungkuyon sumuai ra ama' am ina' no am sumilulum ra andu' nano^p, ⁸am ilo ruo asauk ra kono saumi inan. Am intor ra hino, nga ilo ruo saumi yak rahili, sala' ka ruo po ilo ngaulun. ⁹Hino nga puun no, aun po pinasimpung nu Ala, am ikaa no hino auma' pansuayon nu ulun!"

¹⁰Paat nilo siino ra pahun no, am pangkimuot ulun ubason ri Yasus rano rio ra aun ki' atungon nu rahu no hinili. ¹¹Am rahu ri Yasus rilo, "Atu po ulun angimpoi ra andu' nano am ahuot po bahu ra ruandu' bokon am io ohondo' yak ra ampalapau ra andu' no lali' li.^q ¹²Kono hino po nu ruandu' ahimpong ra andu' no am uwoto' nu ungkuyon bokon, io ohon-

do' yak poyo ra ampalapau ra andu' no lali' li."

Yasus anambayang ra anak-anak
(*Mat 19:13-15; Luk 18:15-17*)

¹³Siino kula-kula' ulun nangi-bit ra anak nilo rano am apakang-kam am apasambayang ri Yasus ra anak-anak nilo. Io yak ulun ubason ri Yasus hiano nomopol ra ulun hiano. ¹⁴Ilai' ri Yasus am popolon noyo hua nu ulun ubason no rano am pambuuk io rilo, rahu kono ra ulun ubason no rano, "Hama' nu anak hiano muoi rakon. Pain mi popolo'! Nga ulun kono hiatu nga asauk ra ulun pihangon nu Ala. ¹⁵Huangon mi hitu! Atu po ulun ikaa anganku ra Ala amihang ra bayah no ohondo' ra anak borook hitu, io ikaa asauk ra ulun pihangon nu Ala."

¹⁶Pongo ri Yasus inindahu, am hapuso' rahili ri Yasus tuki-tukir nu anak hiano am tompoko' no ulu nu anak hiano am sambayang'.

Sangulun ambulok asuang sasawot
(*Mat 19:16-30; Luk 18:18-30*)

¹⁷Paat ri Yasus mindul makou, simbul nu sangulun ungkuyon inintapis rio. Am pahulatur ra tingkuangon nano am rahu kono, "U Guru' onsoi ra huang, aun ki' auma' maan ku hili au akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus?"

¹⁸Am limbang ri Yasus, "Kulo ki' indahu oko ra au onsoi huang? Kaando' kasangulun pono' ra tana' hitu onsoi huang Ala yak saumi onsoi huang. ¹⁹Oko nopongo nakapandai ra oopor arat pamapalan nu Ala io hino ikaa ampatoi, ikaa ampalapau, ikaa antakou, ikaa angibubuak ra

^p10:7 Luang nu buku nakalair kaando: am sumilulum ra andu' nano.

^q10:11 ra andu' po lali li: karuo kono am; am ra ruandu' hino.

apasala' ra ulun bokon, ikaa am-paruung, am onsoi insuaton mu ama' am ina' mu."

²⁰Am limbang nu ulun ambulok hino, "U Guru', kawi' nu pamapalan hiano nopongo noyo ininsuhut ku puun ra au sumingkai haling li."

²¹Am pakaasi' i Yarusus nahilong ra ulun hino am rahu kono, "Saumi yak kaapo inuma' mutu, io hino bi kamu oyo' talano' kawi' nu sasawot mu rano, am tayaro' usin loho nano ra ulun kaando' ra atu-atu, am hili oko rahili akaalap ra sasawot mu ra Surga'. Am opongo ko anguma' ra hino am bi kamu rahili maya' rakon."

²²Pakaringoh mambulok hino ra rahu ri Yarusus hino, am ruto no yak rahili am bi no inakou ra huang asusa' nga asuang hua sasawot nano.

²³Hili i Yarusus nahilong ra ulun ubason no rano am rahu no rilo, "Asusa' kapiro ulun asuang ra sasawot asauk ra ulun pihangon nu Ala!"

²⁴Am kasumpo' ulun ubason no hiano nangkinongoh ra rahu ri Yarusus no. Am rahu po ri Yarusus rilo, "U anak-anak ku, asusa' kapiro ra asauk ra ulun pihangon nu Ala! ²⁵Asusa' bonsoi ulun asuang ra sasawot asauk ra ulun pihangon nu Ala. Aluoi po solor sanginan kium maayo sabiton ra unta munsop ra luang nu lawos."

²⁶Pakaringoh ulun ubason no rano ra rahu no hino, kololob ilo kaawi'. Hili ilo nakibala' ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Kono po hino, aun ki' ulun auma' kaayahon?"

²⁷Pahilong i Yarusus ra ulun ubason no rano am rahu kono, "Kono po solor hinuang nu ulun am ikaa yak auma' asauk, io yak tayar poyo nu Ala kaando' ka saumi po ikaa asauk. Asauk yak kaawi'."

²⁸Am rahu ri Piturus rio, "Lai' nga akai nopongo nanino ra kawi' nu atu-atu siino ramon am bi inaya' riun."

²⁹Am limbang ri Yarusus, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Tuki-tukir nu ulun nopongo nanino ra pahun no, karuo kono am pahaka' no ungkuyon am ruandu', am ina', am ama' no, am poyo anak-anak no, umo am kabun no nga maya' hua rakon am ambala' ra Aho Onsoi intor ra Ala, ³⁰am ulun hino labing asuang aundut no ra paat raino tu. Io akaundut aatus ruli' suang nu pahun am pahaka' ungkuyon am pahaka' no ruandu' am ina', am anak-anak, am kabun, umo am aintupan po ra ila'. Am paat no rahili, ulun hino akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus. ³¹Io yak asuang ulun raino tu akapamahulu ilo akapahinaaling rahili, am asuang ulun akapahinaaling raino tu ilo akapamahulu rahili."

Kaintalu ri Yarusus amala' ra baal nu patayan no
(*Mat 20:17-19; Luk 18:31-34*)

³²Am paat nilo makou muoi ra bandar Yarusalim no am Yarusus namahulu rilo, am sunu' nu ulun ubason no hiano rio ra huang nilo angkaamo. Am kawi' pono' nu ulun sunu-sunu' hiano rilo am alaa' po. Am ibito' ri Yarusus tinumaning oopor am ruo ngaulun ulun ubason no hiano am balai' no ra atu ki' asauk no rio ra lakou nilo hino. ³³Am rahu ri Yarusus rilo, "Kinongohon mi, langus nu lakou taka tu raino muoi ra bandar Yarusalim am hino papatakuban ra Ulun Sinusub nu Ala ra mamaayo nu imam rano am guru' ugama rano. Am ukuman nilo ra maan potoyo' am taakan nilo io ra ulun sala' ka bansa' Yahudi. ³⁴Am ulun hiano rahili anguyai am aniwoh rio am amalapos ra lalapos akapilat am hili ilo analip rio. Io yak katalu ra orou no, io anduli' aayah."

Kitaakon ri Yakup am Yahaya
(*Mat 20:20-28*)

³⁵Hili bi ri Yakup ilo ri Yahaya anak ri Sabidi hino inim-aar ri Yasus am rahu kanilo, “U Guru', akai asiha' riun apasauk ra atu kitaakon mai.”

³⁶Am limbang ri Yasus rilo, “Aun ki' kasihaan mi pasaukon ku hino ramuyun?”

³⁷Am limbang nilo ruo, rahu kanilo, “Paat mu akakuasa' amihang rahili, akai asiha' sangulun anturung ra solor ra pamiris am sangulun anturung ra solor ra kait mu.”

³⁸Am rahu ri Yasus, “Ikaa po akau akapandai ra langus nu kinitaak mino, akataan ki' akau anginum po ra sangkir nu ila' mintup rakon no? Karuo kono am munsop ra rorob nu ila' unsopon kuno?”

³⁹Am limbang nilo ruo, “Akataan”.

Am rahu po ri Yasus rilo, “Kapio akau anginum rahili ra sangkir nu ila' mintup rakon, am munsop ra rorob nu ila' unsopon ku. ⁴⁰Io yak au ikaa auma' amili' ra aun ulun anturung ra solor ra pamiris ku am anturung ra solor ra kait ku. Nga Ala yak auma' anantu' amili' ra aun ulun auma' anturung ra intok hino.”

⁴¹Am pakaringoh ulun ubason ri Yasus oopor ngaulun rangan nilo rano ra baal hino, hili buuki' nilo i Yakup am i Yahaya. ⁴²Hili ipahi' ri Yasus kawi' nilo no am rahu kono, “Apandayan mi ulun amimihang ra ulun nu bansa' ikaa angintopot ra Ala apasusa' ra ulun pihangon nilo. Am mamaayo rano akakuasa' ra bayah nilo no. ⁴³Io yak ikaa akau tumilu ra kono pakuan nu ulun hiano! Kono sangulun ramuyun asiha' sumauk ra mamaayo ra lolot mi, onsoi io sumauk ra ulun sususubon. ⁴⁴Am kono sangulun ramuyun asiha' sumauk ra

amimihang ramuyun, onsoi io sumauk ra amba nu ulun bokon. ⁴⁵Nga Ulun Sinusub nu Ala inatong ra tana' sala' ka matong akialulum io yak muoi angalulum am anaak ra bayah no ra kalabusan nu kawi' nu ulun.”

Yasus nomohonsoi ri Batamius
sangulun nobolou
(*Mat 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶Pakasuku' Yasus ilo ra ulun ubason no hiano ra bandar Yariko. Am paat nilo mindul intor ra bandar hino pambabaya' ilo ra ulun asuang hiano. Ra ihih nu ralan no siino sangulun nobolou ininggalan ri Batamius, anak ri Tamius. Io nanturung ra ihih nu ralan no am pala-palar akitaak ra atu-atu ra ulun ansail ra hino. ⁴⁷Pakaringoh io ra Yasus ansail ra intok hino am luap no, “U Yasus, sua' ri Raja' Daud, asian mu halan au!”

⁴⁸Am popolo' halan io nu ulun asuang hiano ra ikaa mindahu, am aulu' po solor io lua-luap rahu no, “U Yasus, sua' ri Raja' Daud, asian mu halan au!”

⁴⁹Am ruok ri Yasus am rahu no, “Ipahan mi io muoi rakon.”

Am rahu nu ulun nangipah rano, “Ikaa oko lumuap. Lumuat ko raino ahipah Yasus riun.”

⁵⁰Am tapiri' noyo ri Batamius sampayau nasidayol nano am parambuso' nilumuat inuoi ri Yasus.

⁵¹Am rahu ri Yasus nangkimuot rio, “Aun ki' kasiha' mu ra maan ku riun?”

Am limbang ri Batamius, “U Guru' asiha' halan au akakito.”

⁵²Am rahu ri Yasus rio, “Bi kamu muli', nga intopot muno hua rakon nomohonsoi ra mato muno.”

Am parambus nu mato nano nakakito am bi no inaya' ra lakou ri Yasus hino.

Baitini

Anginsuat ra sukuan ri Yarusus ra
Yarusalim
(*Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Yah
12:12-19*)

11 ¹Paat nilo maar ra Yarusalim, ilo nakasuku' ra Baitpigi am Baitani ra amaar ra Inuluh Saitun. Am pamahuluo' no ruo ngaulun ra ulun ubason no rano, ²am rahu ri Yarusus rilo, "Bi kami muoi ra pamahunan solor ra tingkuangon taka tu am suku' kami ra hino am siino ra hino maak nu kaladai nirukuhan ikaa po ingondo' tampako' nu ulun. Lalahon mi rurukuh nano am ibito' muoi ra hitu. ³Am kono siino ulun akibala' ramuyun, 'Kulo lalaho' mi kaladai hino?', am rahu kami ra ulun hino, 'Siino pakuan nu Tuhan' ra kaladai hitu, am apasi io apanduli' rahili kami.'

⁴Bi nilo ruo inakou am kakito nilo kaladai hino nirukuhan ra maar nu sasamputon nu pahun hino ra ihih nu ralan no. Am paat nilo amalalah ra rurukuh nano, ⁵rahu nu ulun tinumuor rano ra lusal no, "Aun ki' pakuan mi ra kaladai hino ra akau amalalah ra rurukuh nano?"

⁶Limbangi' nilo ra kono rahu binalaan ri Yarusus no am pamalihua ulun hiano ra ilo angibit ra kaladai hino. ⁷Am ibito' nilo kaladai hino ri Yarusus. Am pakasuku' ilo ri Yarusus panguso' nilo pakayan nilo sandapau no am pangapini' ra bakulung nu kaladai am tatampak rahili i Yarusus. ⁸Am panguso' po nu ulun asuang rano pakai nilo sandapau no am pangapini' ra ralan ri Yarusus no, am bokon nanatas ra raun ra pangangapin nilo ra ralan nano. ⁹Ulun asuang siino ra namahuluan ri Yarusus no am

¹11:3 Tuhan: karuo kono am; ulun katangan.

naalingan nano po salua-luap, rahu kanilo, “Angansuk ra Ala! Ala anaak ra barakat rio nga io matong ra inggalan nu Tuhan. ¹⁰Binarakatan pihangan no ra orou naaling, io hino pihangan nu Raja' Daud aki taka li! Angansuk taka ra Ala Ansukon Bonsoi!”

¹¹Suku' ri Yasus ra bandar Yarusalim, am parambus no inunsop ra Pahun nu Tuhan. Ra intok hino io namarandan nahilong ra libung nano. Amai' noyo hua bi nilo nambabaya' ra oopor am ruo ngaulun ubason no rano inuoi ra bandar Baitani.

Yasus nangawah ra puun nu ara aamis akanon ra kinawa'
(Mat 21:18-19)

¹²Suaban nano lakou ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano intor ra Baitani anduli' ra bandar Yarusalim. Paat nilo angkiralan no, Yasus pono' am aitalan. ¹³Kakito no intor ra atawoi no santaun ara aamis akanon ra kinawa'. Hili io inuoi inimaar ra taunan nu ara hino muoi ahilong ka siino kinawa'. Io yak paat no nakasuku' ra ara hino kaando' no kasaumi po kinawa' nakito no, raun nano yak akito no nga ikaa po hua paat nu pangkinawaan no. ¹⁴Am rahu ri Yasus ra santaun ara aamis hino, “Kaando' kasangulun po angakan ra kinawa' mu suku' ra buo-buoi no!”

Am rahu ri Yasus hino naringoh nu kawi' nu ulun ubason no rano.

Yasus munsop ra Pahun nu Tuhan
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Yah 2:13-22)

¹⁵Pakasuku' ilo ra bandar Yarusalim, unsop Yasus ra lusar nu Pahun nu Tuhan hino. Pahiruo' ri Yasus kawi' nu ulun antatalan am ahahilir rano ra hino am lulukaa-ngo' ri Yasus mija' nu ulun anu-

nukar ra usin rano am pantuturu-ngon po nu analan ra burung asang rano. ¹⁶Am ulun pono' bokon siino inibit ansail ra lusar nu Pahun hino am pinopol yak ri Yasus. ¹⁷Hili i Yasus nangubas ra ulun siino ra intok hino. Rahu no, “Siino nasuratan ra rahu nu Ala ra Kitap, rahu kono,

'Pahun ku sabiton ra intok sambayang nu kawi' nu bansa'.'

Io yak maan mi solor pahun hitu ra intok nu ulun antatakou!”

¹⁸Karingoh nu mamaayo nu imam hiano am guru' nu ugama rano rahu ri Yasus hino, parambus huang nilo ahuyum ra koson ki' nu pakuan nilo amatoi ri Yasus. Am alaa' po hua ilo nga kawi' pono' hua nu ulun am asumpo yak ra pangubasan nano.

¹⁹Maar noyo hua kolondom am luat ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano intor ra bandar Yarusalim am bi po nanduli' ra bandar Baitani.

Pangubasan pinapuun ra santaun kinawa' ininggalanan ra ara aamis
(Mat 21:20-22)

²⁰Suaban nano, porondom ilo inakou am pansail ra santaun ara aamis hino. Am kakito nilo santaun ara hino nopongo natuor suku' ra bakat-bakat no rano. ²¹Kahuang ri Piturus rahu ri Yasus li am rahu no, “U Guru' natuor noyo ara aamis inawah mu tili!”

²²Am limbang ri Yasus rilo, “Mintopot ka yak ra Ala. ²³Huangon mi, akau akaalap mindahu ra inuluh hino, ‘Manding ko muoi ra luab no!’ Am inuma' mi hino asauk yak kono akau ikaa ruo-ruo huang, nu kono akau angintopot ra rahuon mino asauk. ²⁴Haling ra hino huangon mi hitu. Kono akau akitaak ra atu-atu ra sambayang mi, onsoi akau angintopot ra kinitaak mi hino kono nopongo

tinaakan nu Ala ramuyun, am kinitaak mi hino rahili ikaa mulalas taakan ramuyun. ²⁵Am kono akau lumuat sambayang am huang mu ikaa onsoi ra sangulun, ampunin mu pahulu ulun hino, am hili Ama' mi ra Surga' angampun ra sala' mi. ²⁶Kono akau ikaa angampun ra ulun bokon, Ama' mi pono' ra Surga' am ikaa poyo angampun ra sala' mi."

Pangkimuatan ra kuasa' ri Yasus
(*Mat 21:23-27; Luk 20:1-8*)

²⁷Panduli' po ilo ra bandar Yarusalim. Am paat ri Yasus lakou ahilong ra luang nu Pahun nu Tuhan hino, bi nu mamaayo nu imam, am guru' nu ugama am mamatuo nu ulun Yahudi rano inatong rio. ²⁸Am rahu nilo nangki-muot ri Yasus, "Aun ki' intor nu kuasa' inuma' mu hitu? Aun ki' nanaak ra kuasa' hino riun ra anguma' ra hino?"

²⁹Am limbang ri Yasus, "Au pono' am asiha' po angkimuot ramuyun. Alimbangan mi poyo naapo pangkimuatan kutu, am hili au mindahu ramuyun, ra intor nu kuasa' ku apasauk ra kawi' nu maan ku ratu. ³⁰Balain mi pahulu au, aun ki' nanaak ri Yahaya ra kuasa' ra io omororob ra ulun, Ala ki' karuo kono am ulun? Limbangan mi pangkimuatan ku hino."

³¹Hili mamaayo nu imam rano am mamaayo nu ulun Yahudi rano nantutuum, rahu kanilo, "Aun ki' pamalimbangan taka? Kono maan taka ra, 'intor ra Ala,' am io mindahu, kono po hino, 'kulo ki' akau ikaa angintopot ri Yahaya'. ³²Io yak asusa' hua itaka mindahu, 'Intor poyo ra ulun...' " Ilo mindahu kono hino nga ilo alaa' ra ulun asuang nga kawi' nilo pono' hua am mintopot yak

ri Yahaya ra sangulun angindul ra rahu nu Ala.

³³Hili limbangi' nilo, "Ikaa akapandai akai."

Am rahu kono ri Yasus rilo, "Kono po hino am au pono' ikaa amala' ra aun nanaak ra kuasa' rakon ra anguma' ra kawi' nu maan ku."

Pangumangan ra ulun ansiwa' ra kabun anggur
(*Mat 21:33-46; Luk 20:9-19*)

12 ¹Pambala' i Yasus rilo ra pangumangan am kono hino nu rahu no, "Siino sangulun tuan akakabun ra anggur, pahalo' no libu-

Intok angimbuou

ngo' am pamaluang ra taun pangansipan ra anggur hino am pamaal poyo ra imbu asawat bonsoi poyo ra intok angimbuou. Pasiwai' no kabun anggur hino ra kula-kula' ngaulun. Am luat no inakou inuoi ra pihangan bokon.

²Am paat nu pangupuan ra kinawa' nu anggur hino hili panusub ulun katangan ra kabun anggur hino ra amba no rano muoi ra ulun ansiwa' ra kabun nano, nga muoi hua pangundut ra bahian nano ra kinawa' nu kabun hino. ³Io yak takubo' solor amba hino nu ulun ansiwa' ra kabun

anggur hino. Am umbalo' am susubo' poyo paulio' yak lalayau.

⁴Am saup po katangan ra kabun hino anusub ra amba no bokon no. Io yak ulun ansiwa' hiano nangumbal ra ulu nu amba hino, hili napahiru' rio am nangawah.

⁵Am saup po katangan ra kabun hino nanusub ra amba no bokon no. Io yak ulun ansiwa' hiano namatoi po ra amba hino. Kono po hino inuma' nilo ra amba asuang bokon no. Siino inumbal nilo am siino po pinatoi nilo.

⁶Aun ki' poyo raino sususubon nu katangan ra kabun hino? Sangulun yak raino, io hino anak no tohom intok no aalulum. Am pupus no io nanusub ra anak hino muoi ra ulun ansiwa' hiano. Rahu kono nu tuan hino ra luang nu huang nano, 'Anunuloon po ilo ra huang ku ra anak kutu.'

⁷Am pahahayam luur nu ulun nansiwa' ra kabun hino, rahu kanilo, 'Hitu nga raino anak anguwaris nuanu ra kabun hitu. Onsoi potoyon taka io am itaka rahili malit onohom ra kabun hitu.'⁸Hili takubo' nilo anak nu tuan hino am potoyo' am tapiri' bangkai nano ra taning nu kabun anggur hino."

⁹Am kimuati' ri Yasus ulun asuang hiano, rahu kono, "Aun ki' koson pakuan raino nu katangan ra kabun hino ra ulun ansiwa' hiano? Ikaa mulalas io matong am amatoi ra ulun ansiwa' hiano hili pasiwai' ra ulun bokon."¹⁰Huang ku nopongo akau nambasa' ra rahu nopongo nasuratan ra Kitap, rahu kono,

'Batu tinapiran nu ulun

amamaal hiano

sinumauk ra batu aulu' bonsoi.

¹¹Kono hino nga
inuma' nu Tuhan.

*Onsoi bonsoi apakito
ra inuma' no!' "*

¹²Am mamaayo nu ulun Yahudi rano ahuyum ra ralan nilo anakub ri Yasus, nga apandayan nilo hua ra ilo kuon ri Yasus ra pangumangan hino. Io yak alaa' po hua ilo ra ulun asuang hiano am bi nilo no inakou.

*Pangkimuatan ra pamayalan ra sukai
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³Hili susubo' nu mamaayo nu ulun Parisi hiano kula-kula' ngaulun ra ulun Parisi am ulun maya-maya' ri Hirodis hiano muoi pangkimuot ri Yasus ra kula-kula' pangkimuatan ra pahuyuman nilo yak ra kasalaan nu rahu no.

¹⁴Pakasuku' ilo ri Yasus am rahu kanilo, "U Guru' apandayan mai oko sangulun abubuh ra huang angubas yak ra otopot maya' ra kasiha' nu Ala. Nga oko ikaa ahilong ra kinabaalo' nu ulun. Balai' nga akai. Kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka auma' ki' ambayal ra sukai ra Kaisar nu tana' nu Ruum, karuo kono am ikaa? Bayalan mai yak ki' hino, karuo kono am ikaa?"

¹⁵Am apandayan noyo hua ri Yasus langus nu huang nilo no ala, am limbang no, "Kulo ki' akau asiha' apasala' rakon? Pailai' nga rakon sampila' usin pirak hino."

¹⁶Am taaki' nilo sampila' usin pirak hino. Am rahu kono ri Yasus, "Aun ki' katangan ra inggalan am hambar siino ra usin hitu?"

Limbang kanilo, "Kaisar nu Ruum no katangan."

¹⁷Hili rahu po ri Yasus rilo, "Kono po hino aun po tohom ri Kaisar am bayalan mi hino ra Kaisar, am aun po tohom nu Ala am bayalan mi hino ra Ala." Am kasumpo' kawi' nilo no rio.

Pangkimuatan ra baal nu ulun matoi anduli' aayah
(*Mat 22:23-33; Luk 20:27-40*)

¹⁸Am suku' nu kula-kula' ulun Saduki rano inuoi ri Yasus. Am ulun hiatu amahuang nga ulun matoi ikaa anduli' aayah. ¹⁹Am rahu nilo ri Yasus, "U Guru', hitu rahu nu sinuratan ri Musa li ritaka. 'Kono unguoyon nu sangulun ruandu' matoi am kaando' po anak nilo, onsoi pahaka' po yak nu unguoyon inatoi hino pabaliron angandu' ra along no nabaluhino, am hili pahaka' no inatoi hino siino sua'."

²⁰Siino tulu' sangaka' ra pahulu li. Pahuot sali' nu inan no am patoi no solor am kaando' po anak nilo. ²¹Pahaka' no karuo no nangandu' ra ruandu' no nabaluhino. Am patoi po solor nu hili am kaando' po anak nilo. Am kono hino po yak nu pahaka' nilo katalu li. ²²Am kawi' nilo pono' tulu' sangaka' am nangandu' yak ra ruandu' hili am inatoi yak ilo sario ra kaando' anak nilo. Am pupus nali bahu am patoi nu ruandu' hinili. ²³Paat nu Orou Papakaayahan ra ulun inatoi rahili, aun ki' rahili angandu' ra ruandu' hino? Nga kawi' hua nu tulu' sangaka' hiano nangandu' yak ra ruandu' hino."

²⁴Am limbang ri Yasus rilo, "Nasalaan mi namahuang! Nga ikaa hua akau nakapandai ra rahu pinasuratan nu Ala am kuasa' nano. ²⁵Paat nu ulun inatoi anduli' aayah rahili, ikaa ilo ahuot po nga ilo ohondo' yak ra kinabaalo' nu malaikat ra Surga'. ²⁶Am intor ra baal nu ulun matoi pandulion kaayaho' intor ra patayan. Ikaa po ki' akau namasa' ra rahu nasuratan ra Kitap ri Musa li ra paat nu apui lalaang ra alalaat li?

Rahu nu Ala sambaan ri Musa ra paat nu hili, Au nga Ala ri Abaraham, ri Isak am i Yakup. ²⁷Am atungon no Ala hino sala' ka Ala nu ulun inatoi, io yak io nga Ala nu ulun aayah. Nasalaan mi yak namahuang ra ulun inatoi ikaa anduli' aayah."

Panusuban aulu'
(*Mat 22:34-40; Luk 10:25-28*)

²⁸Am hili ratong nu sangulun guru' ugama am nakaringoh ra pahayaman ri Yasus am ulun Saduki hiano. Guru' nu ugama hino nakaringoh ra pamalimbangan ri Yasus no ra ulun Saduki hiano onsoi bonsoi. Hili io nangkimuot ri Yasus. Rahu no, "Aun ki' panusuban aulu' bonsoi tu intor ra kawi' nu panusuban nu Ala?"

²⁹Am limbang ri Yasus, "Panusuban aulu' bonsoi io hino, 'U ulun nu Israil, onsoi akau angkingoh! Saumi yak Tuhan, io hino Ala taka tu.⁵ ³⁰Onsoi akau masi' ra Ala mi ra aingkoos huang mi, am ra aingkoos bayah mi, am aingkoos pinowoon mi am kawi' nu kotoh mi.' ³¹Am panusuban aulu' karuo, io hino, 'Onsoi akau masi' ra kawi' nu ulun, ohondo' ra akau masi' ra inan mi tohom.' Am kaando' no panusuban bokon aulu' intor ra karuo-ruo nu panusuban hitu."

³²Am rahu rahili nu guru' nu ugama hino ri Yasus, "Otopot rahu muno Guru', ra saumi yak Tuhan io hino Ala am kaando' no ka siino po Ala bokon intor rio. ³³Nga onsoi yak hua itaka maya' ra Ala ra huang aingkoos ra kawi' nu pinowoon am kawi' po nu kotoh taka. Saup kono am masi' ra kawi' nu ulun kono ra inan tohom. Am labing honsoi maya'

⁵12:29 saumi yak Tuhan, io hino Ala taka tu.: karuo kono am Tuhan io hino Ala taka io hino Tuhan yak.

yak ra ruo panusuban hitu intor ra itaka anaak ra kiuma ra maan solobo' am taakan-taakan bokon ra Ala."

³⁴Am kinongoho' ri Yasus am noonsoi no hua pinamalimbang nu guru' nu ugama hino, am rahu no rio, "Oko angimuun mamaar asauk ra ulun pihangon nu Ala."

Pongo nu hili am kaando' no kasa-ngulun po rahili aatas nangkimuot ri Yasus.

**Pangkimuatan ra Raja' Kaayahan sua'
ri Raja' Daud**
(*Mat 22:41-46; Luk 20:41-44*)

³⁵Kotongo' ri Yasus angubas ambala' ra ulun ra pahun intok sambayang am kimuati' no ulun hiano. Rahu kono, "Aun koson nu guru-guru' ugama hiano mindahu ra Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino sua' ri Raja' Daud li? ³⁶Siino po hua rahu ri Daud maya' ra susub nu Ro nu Ala, rahu kono,

*'Ala nopongo inindahu
ra Tuhan ku,
rahu kono,
Anturung ko ra solor
ra pamiris ku'
suku' ra kawi' nu
pantabuh mu
kindangan mu.'*

³⁷Am kono poyo i Raja' Daud anabit ra Raja' Kaayahan hino ra Tuhan am aun ki' koson no sabiton ra sua' ri Raja' Daud yak."

**Pambalaan ri Yasus intor ra ikaa
tumilu ra guru' ugama**
(*Mat 23:1-36; Luk 20:45-47*)

Am ulun asuang hiano ain-suatan angkinongoh ra pambalaan ri Yasus hino. ³⁸Rahu ri Yasus rilo, "Huhuangon mi ra guru-guru' nu ugama rano. Ilo asiha' yak ansukon

nu ulun ra paat nilo siino ra pasar am anasampayau ra kain nasindayol. ³⁹Ilo asiha' anturung ra atu panturungan nu ulun apangkat ra paat ahirau am panturungan onsoi bonsoi ra pahun intok sambayang. ⁴⁰Ilo amparuung ra ruandu' nabalul am amahaau po ra pahun nu ruandu' nabalul rano. Am ilo ahikotopot anguma' ra sambayang alanggoi. Ukum mintup ra ulun kono hino aahat bonsoi."

**Taak nu sangulun ruandu' nabalul
kaando' ra atu-atu**
(*Luk 21:1-4*)

⁴¹Panturung i Yasus ra maar nu pati pamuliin ra usin ra Pahun nu Tuhan, hili angibabaya' ra pakuan nu ulun asuang hiano amului ra usin ra luang nu pati hino. Asuang ulun akaya' rano anaak ra taak nilo asuang. ⁴²Am suku' nu sangulun ruandu' nabalul kaando' ra atu-atu hino nanamos ra usin no ruo yak ngapila' usin tambaha' loho no sangusin yak. ⁴³Am ipahi' ri Yasus ulun ubason no hiano am rahu kono, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Ruandu' nabalul kaando' atu-atu hitu labing suang nu taak no intor ra taak nu ulun bokon. ⁴⁴Nga taak hua nu ulun bokon rano sawah yak nu sasawot nilo rano. Am ali' ruandu' nabalul kaando' atu-atu hitu inimur no yak taaki' kawi' nu atu siino rio."

**I Yasus amalair ambala' ra aun
koson nu Pahun nu Tuhan asasai**
(*Mat 24:3-14; Luk 21:7-19*)

13 ¹Paat ri Yasus sumampul in-akou intor ra lusar nu Pahun nu Tuhan hino sangulun ra lolot nu ulun ubason no rano inindahu, "U Guru'!

¹12:36 Anturung ko ra solor ra pamiris ku: Maya' ra arat nu ulun Yahudi ulun insuatan am tinaakan ra kuasa' yak anturung ra solor ra pamiris.

Ilai' nga Pahun nu Tuhan am boko-bokon rano nga honsoi nu batu am huango' nga batu pinamaal rano!"

²Am limbang ri Yasus, "Nailong muno raino haayo am honsoi nu Pahun nu Tuhan am boko-bokon hiano? Kaando' kasaumi po rahili ra batu hiano andarapau ra intok nano, nga kawi' nu hiano rahili luyaan kauyo'."

Baal nu susa' am ila' asauk rahili
(*Mat 24:3-14; Luk 21:7-19*)

³Pongo nu hino rahili, bi ri Yasus inakou inuoi ra Inuluh Saitun am panturung^u ra tupak nu Pahun nu Tuhan hino. Bi ri Piturus ilo ri Yakup, Yahaya am i Andarias inuoi sarang rio. ⁴Rahu kanilo, "U guru' balain mu akai, sanggilan ki' pamaluyaan kuon mu hino asauk. Am aun ki' asauk ra tatandu' ra kawi' nu hino amaar asauk?"

⁵Am limbang ri Yasus rilo, "Onsoi akau sumiho. Pai' akau kababaya-an ruungon nu ulun. ⁶Nga asuang hua nuanu ulun rumangku ra inggalan ku, am mindahu ra, 'Au nga Raja' Kaayahan!' kanilo. Am asuang ulun aruung nilo. ⁷Paat mi akaringoh ra pantatabuhan am aho po nu pantatabuhan ra pihangan bokon, onsoi akau ikaa angkaamo. Ikaa mulalas kawi' nu baal hiatu asauk pahulu, io yak sala' solor ka hino no kaawian nu tana' tu. ⁸Nga siino po hua sabansaan tumabuh ra sala' ka bansa', am sampihangan pono' am tumabuh po ra sala' kapihangan. Am siino po ruruok am tana' tu pono' mingkuli po ra kula-kula' intok. Am kawi' nu hiano am anatandu' yak ohondo' ra kono ruandu' ampaliman atipangkahui.

⁹Onsoi akau sumiho, nga akau rahili takubon am ibito' ra pahun intok pambisaraan am akau umbalon nilo ra pahun intok sambayang no, am patingkuangon po ra raja' am ulun amimihang nga akau hua maya' rakon. Paat nu hino nga akau akaalap ambala' am apaintalang ra Aho Onsoi ra ulun hiano. ¹⁰Am Aho Onsoi intor ra Ala hino poroyolon pahulu ra kawi' nu bansa'. ¹¹Paat mi takubon am ibiton ra pahun intok pambisaraan hino ikaa akau angkaamo ra aun rahuon mi. Onsoi akau mindahu aun tiluan ramuyun ra paat nu hino. Nga rahu mi hiano sala' ka intor ramuyun, io hino intor yak ra Ro nu Ala. ¹²Paat nu hili ulun angka-kalaat ra pahaka' no tohom am angibit anaak ra pahaka' no ra maan potoyo'. Am kono po hino asauk ra ulun matuo am anak-anak no. Am anak-anak auma' kumulil ra matuo no am angibit rilo ra maan potoyo'. ¹³Am kawi' nu ulun asisingon ramuyun nga akau hua maya' rakon. Io yak aun po ulun tumaan suku' ra popor nu bayah no am io auma' kaayahon."

Kalaatan Apakaila'
(*Mat 24:15-28; Luk 21:20-24*)

¹⁴Am rahu kono po ri Yasus, "Akau rahili akakito ra Kalaatan Apakaila' ra intok pinopol ra tayar no. (Kono aun amasa' onsoi pinowoon no atungon nu hino!)

Paat nu hili ulun siino ra दौरा Yudia onsoi ilo ahiru' muoi ra sunsui rano. ¹⁵Am paat nu hili ulun siino ra tampak nu pahun, ikaa io tumuun munsop ra luang nu pahun no hino angkukum ra atu siino ra pahun nilo ibiton nilo ahiru'. ¹⁶Am ulun siino ra

^u13:3 am panturung: ra paat nu hili ulun Yahudi anturung ra paat nilo ambasa'.

umo nilo rano, ikaa no ilo anduli' muoi pangalap ra pakai no.

¹⁷Asusa' bonsoi paat nu hino ra tayar nu ruandu' ahali', karuo kono am ruandu' ahipus. ¹⁸Onsoi yak akau sambayang akitaak ra Ala hili paat nu pahiruan mi hino ikaa akapaat ra paat nu anguluh!

¹⁹Paat nu asusa' bonsoi hino siino kasusaan ala at bonsoi, ikaa po nasauk ra puun nu Ala napasauk ra tana' tu suku' raino. Am kono akalimomos hino am kaando' no rahili asauk. ²⁰Kono Ala ikaa apakapasi' ra paat hino kaando' ka-

ilo pono' am apandai anguma' po ra kula-kula' tatandu' kalalaban bonsoi nga asiha' hua aparung ra ulun. Ulun pono' angintopot napili' nu Ala auma' yak paliron nilo. ²³Sumiho ka raino nga binalaan ku no hua akau lairo' ra kaapo baal hino asauk."

Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴"Pongo nu kasusaan ala at bonsoi hino, mato nu orou no pono' sumauk olondom am bulan no pono' am ikaa noyo awantang. ²⁵Am butitin rano pono' am saratu-ratu'

Ara aamis akanon

sangulun po auma' aayah. Io yak nga ulun hua pinili' nu Ala io apakapasi' ra paat asusa' bonsoi hino.

²¹Am kono po siino ulun mindahu ramuyun ra, 'I lai' Raja' Kaayahan hino siino ra hitu,' karuo kono am, 'Io siino ra hio',' pain mi yak intopoto' rahu nilo rano. ²²Nga asuang hua rahili ulun rumangku ra Raja' Kaayahan, am rumangku ra ulun angindul ra rahu nu Ala akito mi, am

yak intor ra limbowon am kawi' nu atu-atu akakuasa' ra limbowon auma' mingkuli yak sario kumuriabut. ²⁶Paat nu hili Ulun Sinusub nu Ala akito sumuku' banta-bantang ra sasah nu laput no ra kuasa' no asundu maayo bonsoi. ²⁷Am io anusub ra malaikat no muoi ra luput nu tana' hitu amalulur ra ulun pinili' nu Ala intor ra luput nu tana' hitu."

Pangubasan ra baal nu santaun ara
(*Mat 24:32-35; Luk 21:29-33*)

28“Huangon mi ra baal nu santaun ara. Tumalantar poyo am kumasul, am angimuun anangumbus, am apandayan taka noyo ra hino no ibiton no maar atipanguluh. 29Am kono po hino nu akito mi po asauk baal nu binalaan ku hiano intor ra hino nga akau apandai ra Orou Sukuan no amaar noyo.”
30Huangon mi rahu kutu ramuyun. Kaapo aawi' matoi kawi' nu ulun aayah tu raino, am asauk no hiatu pahulu. 31Topot limbowon am tana' tu aawi' alawo io yak kawi' nu rahu ku amahun yak ikaa alawo suku' ra buo-buoi no.”

Sangulun pono' kaando' akapandai ra orou am paat nu sukuan no
(*Mat 24:36-44*)

32“Kaando' kasangulun po akapandai ra orou am paat no, malaikat rano pono' ra Surga', am au pono' am ikaa po akapandai, nga Ala yak saumi akapandai ra hino. 33Haling ra hino onsoi akau amalalair am sumiho, nga ikaa hua apandayan mi orou am paat nu sukuan no. 34Baal hino ohondo' ra sangulun inakou inuoi ra pihangan bokon. Io nanusub ra amba-amba no ahalung ra pahun nano. Am pantutukiro' no amba hiano ra karaya'. Am balai' no ulun ahahalung ra totobon hino, rahu no, 'Sumiho onsoi-onsoi.' 35Hino puun mi amalalair nga ikaa hua apandayan mi pandulian nu ulun katangan ra pahun hino. Matong ki' ra amai' karuo kono am matong ki' ra tanga' nu landom, karuo kono am maar katawang, karuo kono am susuab. 36Sukuan

nano pulali-lali' yak am io aangas ahilong ra akau oolong po. 37Kawi' nu binalaan ku ramuyun no am balaan ku po hitu ra kawi' nu ulun. Onsoi akau amalalair!”

Pokot ra amatoi ri Yasus
(*Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Yah 11:45-53*)

14¹Ruo orou amahun ra kaapo Irau Paska am Irau Ruti' Kaando' Tatauk Apakambang, mamaayo nu imam am guru' nu ugama hiano ahuyum ra aun koson pakuan nilo amarindim anakub ri Yasus am amatoi rio. 2Rahu nilo, “Io yak ikaa maan taka ra hino ra paat nu irau tu nga akapanduruso kaili' naapo ulun asuang rano.”

I Yasus nirabul ra umau aamis owou ra Baitani
(*Mat 26:6-13; Yah 12:1-8*)

3Paat ri Yasus siino ra bandar Baitani ra pahun ri Simun, io hino ra bahu li io sangulun nampulu, am ratong nu sangulun ruandu' ra paat ri Yasus aangkan. Ruandu' hino nangibit ra saumi butul binaal intor ra batu pualam. Butul hino napanu' ra umau oloho am binaal intor ra bakat aamis owou, sabiton ra narwastu. Am io nanungob ra butul hino am namarabul ra ulu ri Yasus no. 4Kula-kula' ngaulun nakailong ra inuma' no hino ambuuk am ilo mindahu, rahu kanilo, “Kulo ki' imboyowo' umau aamis ra owou hino? 5Kono io talanon umau hino, loho nano sawahan poyo ra talu ngaatus usin pirak.”^w Am loho nano taakin ra ulun kaando' ra atu-atu!” Am buuki' nilo po ruandu' hino.

6Am rahu ri Yasus, “Pahusuon mi yak io! Kulo kasusai' mi ruandu'

^v13:29 Orou sukuan no amaar noyo: karuo kono am; io maar noyo, maar noyo inatong.
^w14:5 usin pirak: Ilayan ra 6:37.

hitu? Inuma' natu rakon onsoi am panginsuatan ra tayar ku. ⁷Nga ulun kaando' atu-atu hiano rumangan haihait ramuyun am akau akaalap anginsuup rilo. Io yak au hitu ikaa abuo rumangan ramuyun. ⁸Ruandu' hitu nopongo noyo nanguma' ra intob nu atu auma' maan no. Io nopongo namalair ra tayar ku ra umau aamis ra owou ra ikaa po paat nu pamalabangan rakon. ⁹Am huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun pono' hua kaintok pambalaan ra Aho Onsoi intor ra Ala hitu ra luput nu tana' tu, am abalaan po yak inuma' nu ruandu' hitu auma' uliton yak asaok ra pamahuangan rio."

Yudus amalihua apatakub ri Yasus
(*Mat 26:14-16; Luk 22:3-6*)

¹⁰Bi ri Yudas Iskariot sangulun intor ra lolot nu oopor am ruo ngaulun ra ulun ubason hiano, inuoi pahayam ra mamaayo nu imam hiano ka koson ki' nu pakuan no hili apatakub ri Yasus rilo. ¹¹Am panginsuat ilo ra nangkinongoh no am randii' nilo ra anaak ri Yudas. ra usin. Am hili no bahu puun ri Yudas ahuyum yak ra ralan no ra apatakub ri Yasus.

Yasus am ulun ubason no nangakan ra akan nu Irau Paska
(*Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Yah 13:21-30*)

¹²Paat nu orou pangimuunan ra Irau Ruti' Kaando' Tatauk Apakambang, io hino ra paat nu ulun ongolos ra rumba akanon ra Irau Paska, am ulun ubason ri Yasus rano nangkimuot rio. Rahu kanilo, "Aun kasiha' mu ra intok pamalairan mai ra paangkanan ra Irau Paska ra tayar mu?"

¹³Am susubo' ri Yasus ruo ngaulun ra ulun ubason no hiano am

bilini'. Rahu no, "Bi kami ra bandar hino am hino intok mi akatiwol ra sangulun ungkuyon angibit ra sinasampa' akasuot ra siang. ¹⁴Am bi kami maya' rio, am atu po pahun unsopon nano am rahu kami ra katangan ra pahun hino, 'Rahu nu guru', aun ki' intok ku am ulun ubason ku rano angakan ra paat nu Irau Paska?" ¹⁵Am ulun hino anilu ramuyun ra saumi sulap maayo ra lauting nu pahun hino. Am sulap hino nilair talaaho' am hino intok mi amalair ra paangkanan taka."

¹⁶Bi nilo ruo inuoi ra bandar hino am otopot yak kono rahu ri Yasus li. Am lairo' nilo ruo paangkanan nilo ra Irau Paska hino.

¹⁷Londom nali, bi ri Yasus ilo sario ra oopor am ruo ngaulun ulun ubason no rano ra sulap maayo hino. ¹⁸Kotongo' nilo aangkan no, rahu ri Yasus rilo, "Huangon mi, siino sangulun ra lolot mitu, rangan ku aangkan raino apatakub rakon rahili."

¹⁹Karingoh nilo rahu ri Yasus hino am kasusa' bonsoi huang nilo rano. Hili ilo nampapalit nangkimuot ri Yasus, rahu kanilo, "Tuhan au huat nahi kuon mutu?"

²⁰Am limbang i Yasus, "Ulun kuon ku hitu am io hino sangulun intor ra lolot mi akau oopor am ruo ngaulun tu, am io angakan hinumulung rakon. ²¹Otopot Ulun Sinusub nu Ala tu maan potoyo' rahili maya' yak ra rahu nasuratan ra Kitap. Io yak kaasian bonsoi ulun apatakub ra ulun sinusub hino, nga aila' io bonsoi rahili! Labing onsoi no ulun hino ikaa anakon tili!"

Irau nu Tuhan
(*Mat 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Kor 11:23-25*)

²²Paat nilo aangkan, alapo' ri Yasus ruti' no hili sambayango'.

Am tutubingo' no ruti' hino, am taaki' ra ulun ubason no rano, rahu no, "Unto' mi am akano'. Hitu nga inan ku."

²³Am alapo' po ri Yasus sangkir no hili. Sambayang nangansuk ra Ala, am taaki' no sangkir hino ra ubason no rano, am panginum ilo intor ra sangkir hino. ²⁴Am rahu po ri Yasus rilo, "Hitu nga lumbak ku, mangun ra opokotopot ra parandian nu Ala, am lumbak ku kumalambiis ra tayar nu ulun asuang. ²⁵Hino no intob ku raino ikaa anginim ra anggur nu Irau Paska hitu suku' ra itaka asisimpung anginim ra ruu' nu anggur ra Irau bahu ra paat ku amihang ra tana' bahuon nu Ala."

²⁶Pongo nu hino am pahimanani ilo ra nani angansuk ra Ala am bi nilo rahili inuoi ra Inuluh Saitun no.

**Yasus amalair mindahu ra i Piturus
ahallm rio**

(*Mat 25:31-35; Luk 22:31-34; Yah 13:36-38*)

²⁷Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Kawi' mi ahiru' apahusu' rakon nga nopongo nasuratan ra Kitap, rahu nu Ala,

*'Au amatoi ra ahahalung
ra rumba hiano
am rumba hiano
ahiru' akapansusuai.'*

²⁸Io yak paat ku pandulion kaayaho' rahili, au amahulu ramu-yun muoi ra दौर Galilia."

²⁹Limbang ri Piturus, "Guru' ikaa! Kono iruanan nilo pono' oko, am au ikaa ahiru' apahusu' riun!"

³⁰Am rahu po ri Yasus, "Huangon mu onsoi-onsoi rahu kutu. Londom hitu kaapo anginduo manuk aningku-kuuk, am intalu ruli' no oko mindahu ra oko ikaa akakaulih rakon."

³¹Am aulu' po solor rahu ri Piturus ra, "Payaan pono' au potoyo' riun Guru', am ikaa po au ahalim riun!" Am rangan no rano pono' am mindahu ra kono rahu nano.

Yasus inuoi sambayang ra Gitsamani
(*Mat 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³²Bi ri Yasus ilo ra ubason no rano inuoi ra saumi intok ininggala-nan ra Gitsamani. Pakasuku' ilo ra intok hino, rahu ri Yasus ra ulun ubason no hiano, "Anturung ka ra hitu tima' ku muoi sambayang."

³³Am ibito' ri Yasus i Piturus, ilo ri Yakup am i Yahaya ra rangan no. Am io asusa' huang am angkaamo. ³⁴Rahu ri Yasus rilo, "Huang ku asusa' bonsoi am alimanan ku kono yak maar patoi. Murong ka ra hitu, tima' mi maya' rakon angkarat!"

³⁵Am indul po ri Yasus tinuman-ing koborook rilo am nahulatur niru-mungu' am sambayang. Ra luang nu sambayang no io akitaak, kono poyo auma', ikaa pono' halan io aintupan ra ila' hino. ³⁶Rahu no ra sambayang no hino, "Ama', U Ama'! Oko akakuasa' anguma' ra kawi' nu atu-atu. Paintowoyon mu ila' hitu intor rakon. Io yak sala' ka maya' ra kasiha' ku, maya' yak hua ra kasiha' mu tohom."

³⁷Pongo ri Yasus sambayang am panduli' io. Am ilong no ra ulun ubason no rano noolong ilo talu. Rahu ri Yasus ri Piturus, "U Simun, kulo ki' oko pombolong. Kulo, ikaa no ki' akau akataan angkarat ruman-gan rakon ra sajaam yak? ³⁸Onsoi ko angkarat am sambayang hili akau ikaa aintupan nu panginaman. Otopot halan solor huang mi asiha' anguma' ra atu otopot, io yak ikaa

akau tumaan nga inan nu ulun tu alami'."

³⁹Am bi po ri Yasus nanduli' inuoi sambayang ra kono rahu raitu' li yak. ⁴⁰Pongo nu hino, panduli' po i Yasus ra intok nu ulun ubason no rano am hino po yak ilo sobolo-belong ikaa nilumuat nga atikoolong hua ilo bonsoi. Am ikaa no ilo akapandai aun rahuon nilo ri Yasus.

⁴¹Am panduli' po Yasus ra kain-talu nano, am rahu no ra ulun ubason no rano, "Ikaa po ki' akau nilumuat? Oolong yak po ki' akau? Nokotooh ka no. Raino paat no Ulun Sinusub nu Ala taakin ra kuasa' nu ulun nakasala'. ⁴²Lumuat ka am ikon mi, makou taka raino. Ilai' mi inatong no ulun apatakub li rakon!"

I Yasus tinakub

(*Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Yeh 18:3-12*)

⁴³Kotongo' ri Yasus ahayam am ratong i Yudas sangulun intor ra lolot nu oopor am ruo ulun ubason ri Yasus. Siino kula-kula' rangan no, akatinanggoi ra pailang am umbal-umbal. Ulun akatinanggoi hiano sinusub nu mamaayo nu imam rano am mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi rano. ⁴⁴Nopongo no hua rahu nu napatakub hino ra ulun asuang hiano rahu kono, "Atu po naapo ngingilan ku am hino no io am takubon mi am ibito'."

⁴⁵Am suku' ri Yudas, am imaar io ri Yasus am rahu no rio, "U Guru'!" Am ngingili' no i Yasus.

⁴⁶Am bi nu ulun asuang hiano inaya' ri Yudas inuoi panukub ri Yasus am nanangkong rio. ⁴⁷Am butuso' nu sangulun ubason ri Yasus ininggayou ra intok hino pailang nano am piriso' no amba nu Kinatuaan nu Imam hino am kairu' talingo no sangkibab no. ⁴⁸Hili rahu

po ri Yasus ra ulun asuang hiano, "Kulo ki' panatinanggoi ka ra pailang am umbal-umbal ra anakub rakon tu, kono yak anakub ra ulun alaat? ⁴⁹Tukir nu orou huat halan au nanturung angubas ra ulun ra luang nu Pahun nu Tuhan, kulo ki' au pai' mi takubo' ra paat nu hili? Topot no baal hino asaok yak hili asuhut aun nasuratan ra Kitap."

⁵⁰Am paat nu hino pahihiru' no ulun ubason ri Yasus rano nangiru' rio.

⁵¹Am sangulun mambulok inaya' ri Yasus no namakai yak ra sampais kain, am takubo' nilo po halan hili, ⁵²Io yak io namangus ra kain hino hili nahiru' am naando' sampayau.

Yasus ra tingkuangon nu Ulun

Amumutus ra arat nu ugama

(*Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Yah 18:13-14,19-24*)

⁵³Ibito' nu ulun nanakub rano i Yasus ra pahun nu Kinatuaan nu Imam no. Am ra intok hino mamaayo nu imam hiano am mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi am guru' nu ugama rano nilumulur. ⁵⁴Am i Piturus sinumunu' ri Yasus suku' no ra lusar nu pahun nu Kinatuaan nu Imam hino, ka atawotawoi yak hua lolot nilo. Am panturung io sinumaang ra sauyar ahahalung hiano, nandalang ra apui inulukan hino. ⁵⁵Kawi' nu mamaayo nu imam am kawi' nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano ahuyum yak ra panikanaan ikaa otopot ra papasalaan nilo ri Yasus ra maan potoyo'. Io yak kaando' kasaumi po sala' ri Yasus napan-dayan nilo. ⁵⁶Am asuang no halan ulun inuoi ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama rano

ambuak apasala' ri Yasus. Io yak rahu nu ulun hiano ikaa no nohohondo'.

⁵⁷Am luat po halan kula-kula' ngaulun ambuak apasala' ri Yasus. ⁵⁸Rahu kanilo, "Naringoh mai noyo rahu nu ulun hitu. Rahu kono, 'Au amunsah ra Pahun nu Tuhan binaal nu ulun hitu,' am 'Buoi nu talu orou no, am au rahili anguma' ra saumi Pahun nu Tuhan ikaa binaal nu ulun.' " ⁵⁹Io yak rahu nu ulun hiano pono' ikaa nohohondo'.

⁶⁰Am luat nu Kinatuaan nu Imam ra tingkuangon nilo kaawi', rahu no ri Yasus, "Kaando' ki' pamalimbangan mu ra papasalaan nu ulun hiatu riun?"

⁶¹Ikaa no nilumimbang Yasus sahumu. Rahu po nu Kinatuaan nu Imam hino nangkimuot ri Yasus, "Balain mu akai ka otopot ki' oko tu Raja' Kaayahan, Anak nu Ala otopot?"

⁶²Limbang ri Yasus, "Otopot! Au nga hitu. Akito mi rahili Ulun Sinusub nu Ala tu anturung ra solor ra pamiris^x nu Ala Ansukon Bonsoi no, am sumuku' sumasah ra laput intor ra limbowon!"

⁶³Am karingoh nu Kinatuaan nu Imam no rahu no hino am kasingon io. Bintai' no sampayau nali am rahu no, "Ikaa pono' raino kinongohon taka rahu nu ulun amarawa' bokon ratu! ⁶⁴Nga naringoh taka noyo rahu natu ra io ahuyai ra Ala. Raino aun ki' pamutusan mi?"

Kawi' nilo no namutus ra Yasus nakasala' am maan yak potoyo'!

⁶⁵Hili kula-kula' ngaulun angimuun naniwoh ri Yasus am nonompon ra mato nano am nangumbal rio. Rahu kanilo, "Balai' bai akai raino, aun ki' kaulun angumbal riun tu?" Am sauyar hiano pono' inaya' nangumbal ri Yasus.

I Piturus nahalim ri Yasus

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Yah 18:15-18,25-27)

⁶⁶Kotongo' ri Piturus turuturung ra lusar li am bulah nu sangulun ralaa amba nu Kinatuaan nu Imam. ⁶⁷Am kakito no i Piturus andalang ra apui no, am kimuati' no, rahu kono, "Oko hua liha' rangan ri Yasus, ulun nu Nasarit hino."

⁶⁸Io yak i Piturus nahalim, rahu kono, "Ikaa akapandai au ra langus nu rahu muno." Am luat no inuoi ra sasamputon nu intokon hino. Am paat nu hino manuk aningkukuuk.

⁶⁹Am ilai' po nu amba ralaa hino i Piturus. Am rahu nu ralaa hino ra ulun siino ra intok hino, rahu kono, "Io nga ulun rangan nilo li." ⁷⁰Io yak i Piturus ahalim po.

Ikaa kula' nabuoi, rahu nu ulun ra intok hino ri Piturus, "Otopot tupo oko hitu sangulun rangan nilo. Nga ulun po hua oko nu Galilia."

⁷¹Hili pampator i Piturus, "Ukuman au pono' nu Ala kono au abubuak nga ikaa hua au akakaulih ra ulun kuon mi hino."

⁷²Am paat nu hino, manuk li pono' am aningkukuuk kainduo. Kahuang ri Piturus rahu ri Yasus li, "Ikaa po angiduo manuk aningkukuuk, am intalu ruli' no oko ahalim ra ikaa akakaulih rakon." Am tangi' yak rahili ri Piturus.

Yasus inibit ra tingkuangon ri Pilatus

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Yah 18:28-38)

15 ¹Susuab nali, ra paat no mingas, Ulun Amumutus ra arat nu ugama, kawi' nu mamaayo nu imam hiano, am mamaayo nu ulun Yahudi hiano am guru' nu ugama hiano

^x14:62 anturung ra solor ra pamiris: Ilayan ra 12:36.

ahahayam ra aun koson pakuan ri Yasus. Am tongkongo' nilo longon ri Yasus am ibito' ri Pilatus, gabunor ra pihangan nu Ruum. ²Am kimuati' ri Pilatus i Yasus, rahu kono, "Kapio ki' oko tu Raja' nu ulun Yahudi?"

Am limbang ri Yasus rio, "Ua kono yak nga rahu muno."

³Am mamaayo nu imam hiano apasala' ri Yasus ra kula-kula' baal. ⁴Am hili i Pilatus nangkimuot ri Yasus, rahu kono, "Ikaa no ki' oko asiha' lumimbang ra papasalaan nilo rano riun?"

⁵Io yak ikaa no hua i Yasus nilumimbang sahumimi am kasumpo' no i Pilatus.

Yasus ukumin maan potoyo'
(*Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Yah 18:39-19:16*)

⁶Tuki-tukir nu Irau Paska kaulayan ri Pilatus, io aubas amalabus ra sangulun ra lolot nu ulun niriilan rali, maya' ra kasiha' nu ulun asuang rano. ⁷Ra luang nu riil, ra lolot nu ulun-ulun nampatoi ra paat nilo tinumabuh ra parinta, siino sangulun ininggalan ri Barabas. ⁸Ulun asuang nilumulur am nakitaak ri Pilatus hili io amalabus ra sangulun niriil ohondo' ra kaubasan no.

⁹Am kimuati' ri Pilatus ilo, rahu kono, "Asiha' ki' akau ra au amalabus ra Raja' nu ulun Yahudi tu ra tayar mi? ¹⁰Nga apandayan hua ri Pilatus nga mamaayo nu imam nanaak ri Yasus rio nga sumolon hua ilo.

¹¹Io yak pakato' nu mamaayo nu imam hiano ulun asuang rano ra akitaak ri Pilatus amalabus ri Barabas ra tayar nilo. ¹²Am Pilatus inindahu po ra ulun asuang rano, rahu no, "Kono po hino aun ki' maan

ku ra ulun sabiton mi ra Raja' nu ulun Yahudi hitu?"

¹³Am ulun asuang hiano nam-paluap, "Salipon yak io!"

¹⁴Am rahu po ri Pilatus rilo, "Kulo? Aun ki' kalaatan inuma' no?"

Io yak aulu' po solor pamaluap nilo ra, "Salipon yak io!"

¹⁵Hili asiha' no hua i Pilatus opokoonsoi yak ra huang nilo, am labusi' no noyo i Barabas ra tayar nilo. Am susubo' no sauyar rali amalapos ri Yasus ra lalapos akapilat am nanaak rio ra maan salipo'.

I Yasus inuyai nu sauyar
(*Mat 27:27-31; Yah 19:2-3*)

¹⁶Pongo nu hino, ibito' nu sauyar hiano i Yasus inunsop ra pahun nu Tuan Gabunor hino am luluro' nilo kawi' ra sauyar rangan nilo rali nilumibung ri Yasus. ¹⁷Am pasampayawo' nilo i Yasus ra sampayau alanso-lansom hino, am balito' nilo raan akaruui am pasasapako' nilo ri Yasus. ¹⁸Pongo nu hino hili ilo tinumabi' ri Yasus. Rahu kanilo, "Kaansayan ra Raja' nu ulun Yahudi!"

¹⁹Am umbalo' nilo ulu ri Yasus no ra taun am tiwahi' nilo poyo, am pahulatur sinumamba yak lalayau ra tingkuangon ri Yasus no. ²⁰Pongo nilo nahuya-huyai ri Yasus, am panguso' nilo rahili sampayau alanso-lansom hino am pakayo' nilo i Yasus ra pakai nali yak, am ibito' nilo rahili i Yasus inuoi ra intok panalipan no rio.

I Yasus sinalip
(*Mat 27:23-44; Luk 23:26-43; Yah 19:17-27*)

²¹Paat nilo inakou am katiwol nilo sangulun ininggalanan ri Simun, ulun intor ra दौरा Kirini, ama' ri Alikсандор am i Rupus. Am

paat nu hino i Simun siino ra tanga' nu ralan muoi ra Yarusalim. Am likati' nilo io nanaan ra salip ri Yarusus hino.

²²Pakasuku' ilo ra intok ininggalaan ra inuluh Golgota, atungon no "Intok nu Kuapak". ²³Am painumo' nilo halan Yarusus ra ruu' nu anggur kinaulan ra ubat apait no, io yak aangas hua i Yarusus anginum. ²⁴Salipo' nilo i Yarusus am pahuhundi' ra antatayar ra pakayan nano ra aun onohom. ²⁵Ilo nanalip ri Yarusus ra paat nu tanga' nu susuab, io hino jaam kasiam. ²⁶Sakati' nilo tatandu' sinuratan ra papasalaan nilo ri Yarusus, atungon no io hino, "Raja' nu Ulun Yahudi." ²⁷Hili salipo' nilo poyo ruo ngaulun nantakou rano parangano' ri Yarusus, sangulun solor ra pamiris nano am sangulun solor ra kait nano. ²⁸Intor ra hino nasauk no rahu nu Ala natulisan ra Kitap, io hino, "Io nakaaya' ra lilian nu ulun alaat."

²⁹Am ulun ansail ra intok hino ruka-ruka' ulu nilo' rano ahuyai ri Yarusus. Rahu kanilo, "Oko hitu mindahu ra amunsah ra Pahun nu Tuhan am amaal apanduli' ra buoi talu orou! ³⁰Kono po hino lumabus ko raino am tuun intor ra salip no."

³¹Kono po hino nu mamaayo nu imam am guru-guru' ugama ahuyai po yak ri Yarusus. Ilo mindahu sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Ulun bokon solor kaayahon no, am lai' inan no tohom ikaa kaayahon no! ³²Kono io Raja' nu Ulun Israil am Raja' Kaayahan, onsoi io tumuun raino intor ra salip no, am hili akai akakito am angintopot rio!" Am ulun

pono' rangan nano sinalip am nahuyai po ri Yarusus.

Pinatayan ri Yarusus

(*Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Yah 19:28-30*)

³³Paat nu tanga' orou, kolondom luput nu दौरa hino ra buoi talu ngajaam li. ³⁴Paat nu jaam katalu, am luap ri Yarusus ra rahu maayo. Rahu no ra luang nu rahu no tohom, "Iloi, Iloi, lama sabaktani?" Am atungon nu rahu hino, "U Ala ku, Ala ku, kulo iruani' mu au?"

³⁵Pakaringoh kula-kula' ngaulun tinumuor nakaimaar ra intok nano am rahu kanilo, "Io ahipah ri Ilia, ulun angindul ra rahu nu Ala li."

³⁶Pahipapasi sangulun li rilo nngalap ra tutuu' aluoi lisopon nu siang no am abuhi' no ra ruu' nu anggur asangiu, am sanggapi' tutuu' hino ra taun limaam no am singgali' no patimposo' halan ri Yarusus. Am rahu kono, "Pulanuan taka yak. Lai' taka ka oyon io naapo ri Ilia kaayaho' am tuuni' intor ra salip no."

³⁷Am saup po ri Yarusus nilumuap ra luap aingor hili huang nano natutus.

³⁸Am kain pinomololot ra Sulap Nabahuan Bonsoi ra Pahun nu Tuhan nainta' ruo nansuai haling ra namarangkatan li am suku' ra popor nali. ³⁹Kakito nu mamaayo nu sauyar hino ra baal nu pinatayan² ri Yarusus no, am rahu no, "Otopot hua tupo ulun hitu Anak nu Ala."

⁴⁰Am siino po kula-kula' ngaulun ruandu' ra intok hino angibabaya' ri Yarusus intor ra atawoi, io hino i Maria ulun nu Makdalina, am

^{y15:29} ruka-ruka' ulu nilo: Baal nu ulun Yahudi angulalat ra ulun bokon.

^{z15:39} baal nu patayan: Luang nu buku nakalair; nilumuap am patayan.

i Maria ina' ri Yakup ilo ahaka' ri Yosis am kono po ri Salomi. ⁴¹Kawi' nu ruandu' hiano inaya' ri Yasus ra paat no siino ra दौरा Galilia li am ilo nasalok anginsuup ri Yasus. Am asuang po ruandu' bokon inaya' ri Yasus ra paat no inuoi ra दौरा Yarusalim, siino ra paat hino.

Yasus nilobong

(*Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Yai 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³Kamayon nu orou pamalairan ra Orou Taahan am suku' ri Yusup intor ra Arimatia. Io sangulun tutuumon maayo ra ugama am kalalansanan nu ulun. Io pono' angkuliman ka sanggilan ki' Ala amihang ra ulun. Intor ra hino kaataso' ri Yusup am bi no nakitaak ri Pilatus mindahu ra io asiha' angundut ra bangkai ri Yasus no. ⁴⁴Am kasumpo' i Pilatus ra nakaringoh ra i Yasus inatoi, am ipahi' no kapala' nu sauyar hino am kimuati' ka otopot ki' i Yasus inatoi.

⁴⁵Pongo no nakaringoh ra rahu nu kapala' nu sauyar hino ra i Yasus inatoi am susubo' no rahili i Yusup nangalap ra bangkai ri Yasus no. ⁴⁶Am pangalir i Yusup ra kain aninggalas no am tuuni' no bangkai ri Yasus hino intor ra salip no am riliti' no ra kain hino. Hili Yusup namului ra bangkai ri Yasus ra saumi lalabangan niliangan intor ra batu no. Am luiro' no batu maayo hino ra pinonobon ra lobong hino. ⁴⁷Am i Maria ulun nu Makdalina ilo ri Maria ina' ri Yosis nangibabaya' am nakailong ra namulian ra bangkai ri Yasus no.

I Yasus pinanduli' kaayaho'

(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Yah 20:1-10*)

16 ¹Kalibos Orou Taahan hino am pahalir i Maria ulun nu Makdalina, i Salomi am i Maria ina' ri Yakup hino ra ruu' nu tutuu' aamis ra howou pamumuyai nilo ra bangkai ri Yasus no. ²Am susuab nu Orou Minggu' mamaar katawang am bi nilo inuoi ra lobong hino. ³⁻⁴Rahu kanilo ra paat nilo makou no, "Aun ki' naapo angiru' ra batu pinonobon ra lobong hino?" (Nga maayo hua batu pinonobon no.)

Am suku' nilo solor ra lobong hino, am ilong nilo am batu hino no-pongo ininsiran. ⁵Am sop nilo ra luang nu lobong hino, am ilong nilo ra solor ra pamiris no am siino sangulun mambulok nanturung nampakai ra kain apulak nasindayol. Am ilo pono' nakalair nalaa' bonsoi.

⁶Am rahu nu ulun mambulok hino rilo, "Ikaa akau alaa'! Nga apandayan ku oyon mi. Akau ahuyum ri Yasus ulun nu Nasarit inuma' salipo' tili. Kaando' noyo ra hitu, nga pinanduli' noyo kaayaho'. Ilong kami yak nga ra namulian rio tu. ⁷Bi kami raino am balai' hitu ra kawi' nu ulun ubason no rali am i Piturus, io amahulu ramuyun muoi ra दौरा Galilia, kono rahu binalaan nali ramuyun. Am hino intok mi akatiwol rio."

⁸Am bi nu ruandu' hiano sinumamput ra lobong hino, am parayuso' nanimbul inuli' nga alaa' no hua ilo bonsoi suku' ilo ikaa nakaindahu ra ulun bokon.

**NAMAPARAN RA AHO ONSOI
PINASUKU' RI MARKUS MAYA' RA
RAHU NAKALAIR^{aa}**

**Yasus inintalang ri Maria ulun nu
Makdalina**

(Mat 28:9-10; Yah 20:11-18)

⁹Pongo ri Yasus pinanduli' kaayaho', am susuab maayo ra Orou Minggu' hino am intalang io pahulu ri Maria ulun nu Makdalina sinuluron nu tulu' saitan nopongo pinahiru' nali. ¹⁰Am bi ri Maria inuoi nambala' ra kawi' nu ulun ranga-rangan no rano ra baal nu nasauk hino ra paat nilo ahulir am antatangi' no. ¹¹Io yak paat nilo nakaringoh ra ulit ri Maria no ra Yasus pinanduli' kaayaho' am pangimbali solor kawi' nilo no.

**I Yasus inintalang ra ruo ngaulun
ubason no**
(Luk 24:13-35)

¹²Pongo nu hili am saup po ri Yasus inintalang ra suai ka baal ra ruo ngaulun ra lolot nu ulun ubason no rali, ra paat nilo angkiralan ra saumi pamahunan ra bandar Yarusalim. ¹³Am panduli' no bahu ruo ngaulun hiano am uliti' rangan nilo bokon no am pai' solor ulun hiano po pangintopot.

**I Yasus inintalang ra oopor am saumi
ulun ubason no**
*(Mat 20:16-20; Luk 24:36-44; Yah 20:19-23;
Inu 1:68)*

¹⁴Am pamupusi' ri Yasus inintalang ra oopor am saumi ulun ubason no hiano ra paat nilo aangkan no. Am rahu no rilo, "Kulo ki' akau ikaa angintopot am ikaa angkingongoh ra rahu nu ulun nakakito ra au pinanduli' kaayaho'?"

¹⁵Bi kami makou ra tuki-tukir nu pamahunan ra luput nu tana' tu am balai' Aho Onsoi intor ra Ala hitu ra kawi' nu ulun. ¹⁶Am aun ulun angintopot ra rahu mi am rorobon am ulun hino auma' kaayahon. Io yak aun ikaa angintopot no am io aukuman. ¹⁷Am kawi' nu ulun mintopot taakin ra tatandu' hiatu. Io hino apahiru' ra saitan ra luang nu inggalan ku, am ilo pono' am ahayam po rahili ra kula-kula' rahu bokon ikaa apandayan. ¹⁸Am tindukon pono' ilo nu kukuo am karuo kono akainum ra kono akawanit ratu, am kaando' po atu-atu nilo ra hiano. Am ilo angangkam ra ulun arualan am ulun hiano pono' apihah."

Yasus pinasimpur ra Surga'
(Luk 24:50-53; Inu 1:9-11)

¹⁹Kopongo i Yasus nambala' ra ulun ubason no hiano am tatang no pinasimpur muoi ra Surga' am panturung io ra solor ra pamiris nu Ala. ²⁰Hili ulun ubason no rano inakou am nambala' ra aho intor ra Ala ra atu-atu kaintok. Am Tuhan pono' amarangan ra karaya' rilo mimpuun ra tatandu-tatandu' kalalaban anatandu' ra aho balain hino otopot.

**NAMAPARAN RA RAHU
NAKALAIR BOKON^{bb}**

⁹Ruandu' hiano inuoi ri Piturus am ranga-rangan nilo rano, hili nahuli-hulit ra kawi' nu binaalan nu sangulun mambulok hino rilo. ¹⁰Pongo nu hino, lumangus ra ulun ubason no rano, Yasus ambala' ra Aho nabahuan am ampus-ampus ra baal nu kaayahan ampus-ampus intor ra saraton am muoi ra solor ra lindobon.

^{aa}Siino buku nakalair kaando ayat 9-20

^{bb}16:9 (Puun: popor nu bokon) Luang nu buku am salinan nakalair siino poyo ruo ayat hiatu.

Aho Onsoi pinasuku' ri

LUKAS

Rahu Papaintalangan

Aho Onsoi pinasuku' ri Lukas ambala' ra i Yasus, io hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala ra tayar nu ulun Israil am tayar nu kawi' nu ulun.

Luang nu buku hitu i Lukas nanulis ra i Yasus tinaakan nu Ro nu Ala ra karaya' hino ambala' ra Aho Onsoi haling ra Ala ra tayar nu ulun kaando' atu-atu. Aho Onsoi hitu asauk ra pampahuangan nu ulun asiha' akitulung ra kula-kula' baal. Siino po rahu panginsuatan nasuratan ra buku ri Lukas hitu, io hino ra luang nu bahian puu-puun ra baal nu sinukuan ri Yasus, am poyo bahian pamaparan haling ra baal ri Yasus sinumimpor nanduli' ra Surga'. Pahulitan ra puu-puun nu ugama Kristian nokotoh am nakarayol ra libos ri Yasus sinumimpor nanduli' ra Surga' inulit poyo nu ulun nanurat ra buku hitu ra luang nu Buku Inuma' nu Ulun Sususubon.

Bahian ruo am bahian konom (ilayan mi ra raliwi' tu, io hino suot nu aho hitu) pahulitan no asuang haling yak ra Aho Onsoi nasuratan ra buku hitu. Umang no, pahulitan haling ra baal nu nanian nu malaikat am poyo sinukuan nu gambala ra paat ri Yasus inanak, i Yasus inuoi ra Pahun nu Tuhan ra paat no lalaing, am poyo pangumangan haling ra baal nu Ulun Samaria Onsoi Huang am Anak Napalir. Buku hitu ambala' poyo bonsoi ra baal sambayang, Ro nu Ala karaya' ri Yasus am Ala angampun ra sala'.

Suot nu aho hitu

Pangimuunan 1:1-4

Nanganakan am paat ri Yahaya Omomorob am i Yasus lalaing 1:5-2:52.

Karaya' ri Yahaya Omomorob 3:1-20

I Yasus rinorob am io kininaman nu Ibilis 3:21-4:13

Karaya' inuma' ri Yasus ra lolot nu ulun ra दौरा Galalia 4:14-9:50

Haling ra Galalia muoi ra Yarusalim 9:51-19:27

Minggu' pamaparan ra Yarusalim am libu-libung no 19:28-23:56

Linuatan ri Yasus haling ra patayan, io napakito ra inan no am io sinumimpor nanduli' ra surga 24:1-53

Pangimuunan

1 ¹Tuan Tiopilus asian ku. Asuang ulun nanalaah nanurat ra atu-atu baal nopongo nasauk ra lolot taka. ²Ilo nanurat maya' ra kawi' nu pahulitan nu ulun nakaintuu' nakakito ra

baal nasauk hiano, am hili kawi' nu baal hino ilo naparayol. ³Pongo ku namarandan ra kawi' nu sinuratan hiatu haling ra puu-puun no am suku' ra popor no, au ampahuang kawi' no otopot, hili au nanurat asauk ra saumi pamalaan otopot ra tayar nu

Tuan. ⁴Au nanguma' ra hino, hili oko akapandai ra aun nopongo binalaan riun li kawi' no otopot yak.

Malaikat nambala' ra baal nu panganakan ri Yahaya Omomorob

⁵Paat ri Hirodis nasauk ra raja' ra pihangan Yudia^a, siino sangulun imam inggalan no Sakaria. Io sangulun imam ra lolot nu imam-imam lilian ri Abia. Inggalan nu andu' no Ilisabit, sua' poyo nu imam. ⁶Kaayahan nu ruo ansawo hiano apainsuat ra huang nu Ala. Ilo ruo olondon maya' ra panusuban nu Tuhan am Arat sinuratan ri Musa ra aingkoos huang. ⁷Ilo ruo kaando' anak nga Ilisabit kular am ilo pono' hua am matuo noyo bonsoi.

⁸Saumi orou li ra paat nu imam-imam lilian ri Abia ilo katangan ra bahian angkaraya' ra Pahun nu Tuhan, i Sakaria nangkaraya' ra karaya' kaubasan nu imam ra tingkuangon nu Ala. ⁹Maya' ra kaulayan nu imam-imam, ilo nahuhundi' am i Sakaria napili' munsop ra Pahun nu Tuhan ra onolob ra kamayan. ¹⁰Kotongo' ri Sakaria onolob ra kamayan hino, ulun asuang rano sumambayang ra lusar nu Pahun nu Tuhan.

¹¹Ra paat hino nga malaikat Tuhan inintalang ri Sakaria. Malaikat hino tinumuor ra solor ra pamiris nu intok pananalaban ra kamayan no. ¹²Paat ri Sakaria nahilong ra malaikat hino, io naulingo am nangkalaa'. ¹³Io yak rahu nu malaikat hino ri Sakaria, "Ikaa oko angkalaa', Sakaria! Ala nopongo nakaringoh ra sambayang mu. Ilisabit andu' mu hino ahanak rahili ra anak ungkuyon, am inggalanan mu anak

hino ri i Yahaya. ¹⁴Asangkah bonsoi huang mu rahili am asuang po ulun angansu-ngansuk anginsuat nga intor ra nanganakan ra anak hino. ¹⁵Anak hino sumauk ra ulun maayo ra kuasa' ra tingkuangon nu Tuhan, am ikaa io anginum ra ruu' nu anggur karuo kono am inumon akaauk. Puun ra io anakon Ro nu Ala anguasa' rio. ¹⁶Intor ra anak hino asuang ulun Israil ibiton ra Ala, Tuhan nilo no. ¹⁷Io asauk ra ulun sususubon namahulu ra Tuhan okotoh am akakuasa' ohondo' ri Iliia ulun angindul ra rahu nu Ala hino. Io opohonsoi ra ama' am anak, am ulun ikaa olondon maya' ra pangubasan nu Tuhan, ubason no am ibito' anduli' ra ralan abubuh huang. Haling ra hino amalair ra saumi bansa' nopongo nalair ra tayar nu Tuhan."

¹⁸Rahu ri Sakaria ra malaikat hino, "Aun koson ku akapandai ra baal hino otopot asauk? Au pono' am matuo, am andu' kuno pono' am matuo noyo."

¹⁹Limbang po nu malaikat hino, "Au hitu i Gibarail, au angkaraya' ra tayar nu Ala, am io nga nanusub rakon angindul ra aho onsoi hitu riun. ²⁰Aun nirahu ku raino, kawi' no auma' asauk ra paat no. Io yak ikaa hua oko angintopot, naapo oko ikaa akaindahu. Oko ohoho' suku' ra baal binalaan ku hino asauk."

²¹Kotongo' nu hino, ulun bokon rano angkinaian ri Sakaria. Ilo ololob ra i Sakaria nabuoi bonsoi ra luang nu Pahun nu Tuhan. ²²Paat no ininsaloh, ikaa io akaindahu ra ulun bokon rano. Io angumang yak ra longon nano, am kapiopio nohoho'. Ulun bokon rano akapandai ra siino saumi nakito no ra luang nu Pahun nu Tuhan.

^a1:5 Yudia:Pamarahuan hitu anilu' ra luput nu pihangan Palistina.

23Kotongo' nu karaya' ri Sakaria no ra Pahun nu Tuhan, bi no inuli' ra pahun nilo no. 24Ikaa kula' nabuoi haling rahili, Ilisabit andu' nano pono' am ayaan, hili Ilisabit nahangkot yak ra pahun nilo ra buoi nu limo bulan. 25Rahu ri Ilisabit, "Popor no, Tuhan pono' am nakaasi' rakon am namalawo ra ubu' nu ulun rakon."

Namalaan ra nahanakan ri Yasus

26Kotongo' ri Ilisabit ayaan buoi no onom bulan, Ala nanusub ra malaikat Gibarail inuoi ra Nasarit saumi bandar ra दौरा Galilia. 27Malaikat Gibarail sinusub inuoi ra sangulun rala, ininggalanan ri Maria. Rala hino nopongo siniitan nu sangulun ungkuyon ininggalanan ri Yusup, sua' ri Raja' Daud li. 28Malaikat hino sinumuku' ri Maria am rahu kono, "Kaansayan ra tayar mu, oko kapiopio binarakatan nu Tuhan! Tuhan amarangan riun!"

29I Maria nakaliar ra nakaringoh ra rahu nu malaikat hino, suku' io nangkimuot ra luang nu huang no, aun naaku atungon nu tabi' hino. 30Rahu nu malaikat hino ri Maria, "Ikaa oko angkalaa', nga oko apainsuat ra huang nu Ala. 31Oko rahili ahali' am ahanak ra sangulun anak, hili inggalanan mu yak io ri Yasus. 32Io asauk ra ulun maayo ra kuasa', sabiton ra Anak nu Ala Ansukon Bonsoi. Tuhan Ala apasauk rio ra raja' ohondo' ra Raja' Daud aki nali. 33Io asauk ra raja' amihang ra sua' ri Yakup, am pihangan no hino kaando' kapapari' no suku' ra buo-buoi no."

34Limbang ri Maria ra malaikat hino, "Aun koson ku ahali', nga ikaa po hua au inuot nu ungkuyon?"

35Rahu po nu malaikat hino, "Ro nu Ala matong riun am kuasa' nu Ala rumangan riun. Hino puun no anak anakon hino sabiton ra Anak Nabahuan, Anak nu Ala. 36Huangon mu. Ilisabit pansurung muno ayaan noyo onom bulan buoi no, hama' pono' io matuo am sabiton nu ulun bokon ra kular. 37Nga tayar nu Ala kaando' ikaa asauk."

38Limbang po ri Maria, "Au hitu amba nu Tuhan, asauk pono' aun binalaan muno rakon." Pongo po nu rahu ri Maria no, am lakou no nu malaikat hino.

I Maria Muoi pohooi ri Ilisabit

39Ikaa kula' nabuoi puun ra malaikat li namala' ri Maria bi no ri Maria napasi-pasi' inuoi ra bandar ra bahian nu inuluh ra दौरा Yudia. 40Io suluo-luot yak sinumuku' ra pahun ri Sakaria no tangandu' ri Ilisabit no, am paat no inunsop io inindahu ra saumi tabi' ri Ilisabit. 41Paat ri Ilisabit nakaringoh ra tabi' ri Maria, anak alion ri Ilisabit no iningkuli'. Hili Ilisabit pono' am kinuasa' nu Ro nu Ala, 42rahu kono, "Oko nga labing aulu' binarakatan ra siung nu ruandu'! Hama' no anak kahuyon mu hino rahili barakatin! 43Aun ki' au kaulun suku' ina' nu Tuhan inatong rakon? 44Paat ku nakaringoh ra tabi' mu, anak alion kutu iningkuli' anginsuat."

45Rahu po ri Ilisabit, "Asatu' oko, nga oko inintopot ra kawi' nu binalaan nu Tuhan li riun asaukyak!"

Rahu panginsuatan ri Maria

46Rahu ri Maria,
*"Au angansu-ngansuk ra Tuhan
ra randalom nu huang ku,*

- 47*am anginsuat bonsoi
nga Ala napakaayah rakon.*
- 48*Io akahuang rakon, nga au
hitu amba no ikaa aulu'!
Intor raino suku'
ra buo-buoi no
kawi' nu bansa' mindahu ra
au asatu'.*
- 49*Nga Ala Maayo ra Kuasa'
napasauk rakon ra baa-baal
kalalaban.
Ra io Nabahuan.*
- 50*Intor raino suku' ra sua' bahu,
asi' nu Tuhan ikaa ahungga'
ra ulun rumaliwi' huang rio.*
- 51*Nga Tuhan akakuasa'
am apansuai
ra kawi' nu ulun kumakaulu',
am ikaa apasauk ra binabaas
nu huang nilo.*
- 52*Io aparaliwi'
ra ulun akakuasa'
am apakaulu' ra ulun
rumaliwi' ra huang.*
- 53*Ulun atabaan basuhon
nu Tuhan
ra kawi' nu kaansayan
am ulun akaya' susubon no yak
makou lalayau kaando'
talampos.*
- 54*Io anginsuup ra bansa' Israil
amba no hino,
sumuhut ra randi' binalaan
no ra aki taka rali.*
- 55*Tuhan ikaa akaliro
ra randi' no,
io masi' ri Abaraham
am sua' no
suku' ra buo-buoi no."*
- 56*Talu bulan ri Maria inurong ni-
rumangan ri Ilisabit, hili io inuli' ra
pahun no.*

Yahaya Omomororob inanak

57*Kasimpot orou nu alion
ri Ilisabit no, pangkahui io ra sangu-*

lun anak unguyon. 58*Pakaringoh
pahaka-pahaka' am kamaaran nilo
rano, kawi' nilo nanginsuat ra taak
am asi' nu Tuhan ri Ilisabit.*

59*Pakasuku' ra balu' orou buoi nu
anak hino, ilo inatong ra Pahun nu
Tuhan inuoi panunat ra anak hino.
Ilo asiha' anginggalan ra anak hino
ri Sakaria sumuhut ra inggalan nu
ama' nano, 60io yak rahu nu ina'
nano, "Ikaa! Inggalanan yak io ri
Yahaya."*

61*Limbang nilo, "Sangulun pono'
kaando' po ininggalanan ra kawi' nu
pahaka-pahaka' mi." 62Hili ilo na-
ngumang nangkimuot ri Sakaria ra
aun panginggalanan no ra anak nilo
hino.*

63*Hili i Sakaria nakitaak ra batu
pamamatikan am tulisi' no, "Yahaya
inggalan no." Kasumpo' kawi' nilo
no.*

64*Hili pongo yak ri Sakaria na-
nginggalan ra anak nilo hino, io pono'
am nanduli' nakaindahu am nangan-
su-ngansuk ra Ala. 65Kawi' nu
pahaka-pahaka' am kamaaran nilo
rano nangkalaa', am aho hino
nakarayol ra luput nu bahian nu in-
uluh ra दौर Yudia. 66Kawi' nu ulun
nakaringoh ra aho hino ampahuang
ra luang nu huang nilo, "Aun ki'
asauk rahili ra anak hino?" Nga
Tuhan amarangan rio.*

**I Sakaria ambala' ra aho intor
ra Tuhan**

67*I Sakaria, ama' ri Yahaya no,
kinuasa' nu Ro nu Ala suku' io nam-
bala' ra aho intor ra Tuhan. Rahu
kono,*

68*"Angansuk taka ra Tuhan,
Ala nu bansa' Israil!*

*Io inatong anulung ra lilian no
am amalabus rilo.*

69*Io anaak ritaka*

ra sangulun apakaayah
akakuasa',
sua' ri Daud, amba no hino.

70 Tuhan nopongo nanaak
ra randi' no hino ra pahulu li,
lumangus ra ulun pinili' no
angindul ra rahu no.

71 Io naparandi' ra io auma'
apakaayah ritaka
intor ra ulun pantatabuh taka
am poyo ra kuasa' nu ulun asi-
singon ritaka.

72 Am io nakaasi' ra aki taka
rali,
am randi' no otopot hino
insuhuton no.

73-74 Io nopongo nampator ra aki
taka i Abaraham,
am namarandi' ra io auma'
apakaayah ritaka
intor ra ulun pantatabuh taka,
hili itaka kaando' balaa'
angkaraya' ra tayar no,

75 hili itaka asauk ra ulun
ra tayar nu Ala
am otopot am apainsuat
ra huang no
suku' ra ampus nu bayah taka.

76 Oko, u anak ku, sabiton ra
ulun angindul ra rahu nu Ala
Ansukon Bonsoi.

Oko sinusub amahulu ra Tuhan
amalair ra ralan ra tayar no,

77 auma' ambala' ra
kawi' nu ulun
ra ilo auma' kaayahon nu Ala,
mimpuun ra Ala angampun
ra kawi' nu sala' nilo.

78 Tuhan taka ataa-taak am
poyo inasi'.
Io inatong muoi apakaayah
ritaka.

Ohondo' ra mato nu orou
sumarat ra paat no susuab,

79 kono po hino nu Tuhan
apakawantang ra kawi' nu
ulun aayah
ra luang nu olondom
am kaamo.

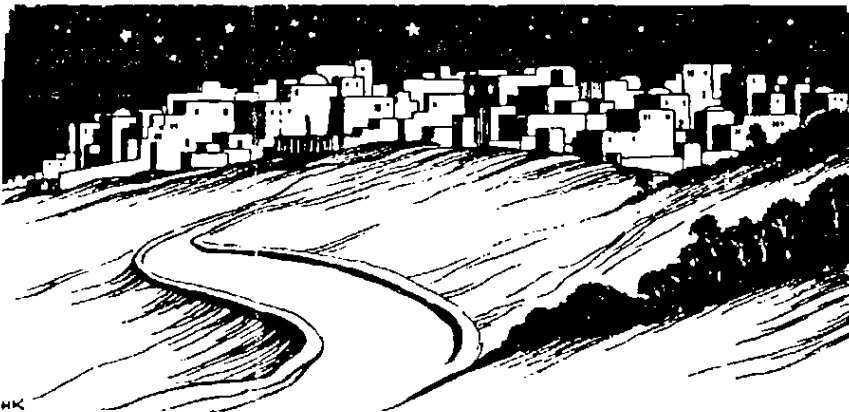
Io amahaak ritaka maya'
ra ralan lumangus
ra kaansayan."

80 Anak ri Sakaria indu-indul
maayo am intopot no indu-indul
atahoh. Io murong ra tana' asuang ra
batu am inahison, suku' ra orou inin-
talangan no ra ulun nu Israil.

I Yasus inanak
(Mat 1:18-25)

2¹ Paat ri Kaisar Augustus amihang
ra Ruum, io nanusub anguntob ra
kawi' nu ulun siino ra kawi' nu दौर
pihangon no. 2² Panguntaban hitu
inuma' lali' ra paat ri Kirinius
nasauk ra gabunor ra दौर Siria.

Londom nahanakan ri Yasus ra Baitalahim

³Kawi' nu ulun ra paat nu hili inuoi napatulis ra inggalan nilo rano ra bandar pamahunan nilo ra haling li.

⁴I Yusup pono' am inakou haling ra bandar Nasarit ra दौरा Galilia inuoi ra Baitlahim ra दौरा Yudia, io hino bandar nahanakan ra Raja' Daud. I Yusup inuoi ra hino nga sua' hua io ri Daud. ⁵I Yusup am tamong no i Maria inuoi pakitulis ra inggalan nilo ra kotongo' ri Maria ayaan.

⁶Pakasuku' ilo ra Baitlahim i Maria pono' am ampaliman. ⁷Io nangkahui ra anak unguyon sali' nu inan. Lopoto' no anak hino ra kain am layako' ra baau pamakanan ra sapi' akasuot ra ralami. Nga nososok hua kawi' nu pahun susukuon nu tambului rano.

**Ahahalung ra rumba am
malaikat nu Tuhan**

⁸Paat nu londom hili siino kula-kula' ngaulun ahahalung ra rumba ra दौरा hino, ilo ahahalung ra rumba nilo rano ahinakan ra tutuu' nu laman. ⁹Pulali-lali' nu malaikat nu Tuhan nakito nilo, am binantang awantang bonsoi intor ra Tuhan namuntul rilo, am kawi' nilo no nangkala'. ¹⁰Io yak rahu nu malaikat hino, "Ikaa akau angkala'! Nga au inatong muoi amala' ra Aho Onsoi ra tayar mi, Aho Onsoi hitu apainsuat ra kawi' nu ulun. ¹¹Orou hitu ra bandar ri Raja' Daud, inanak no Raja' Kaayahan mi, io hino i Karistus Tuhan. ¹²Anatandu' ra aho balain ku hitu ramuyun otopot io hino akau akailong ra sangulun lilia' nilopot ra kain am nilayak ra baau pamakanan ra sapi'.

¹³Pulali-lali' yak nu malaikat asuang bokon rano po inatong nirumangan ra malaikat hino, ilo angansu-ngansuk ra Ala. Rahu kanilo,

¹⁴"Ala yak ansukon hio' ra lim-bowon asawat bonsoi!
*Am ra tampak nu tana', insuat am kaansayan
ra tayar nu ulun apainsuat ra
huang nu Tuhan!"*

¹⁵Panduli' no malaikat hiano ra Surga', am pahahayam no ulun ahahalung hiano, rahu kanilo, "Muoi taka no ra Baitlahim ahilong ra baal nasauk binalaan nu Tuhan hino ritaka."

¹⁶Kapasio' nilo noyo inakou inuoi ra intok hino, am kailong nilo i Maria, i Yusup am lilia' hino nilopot ra kain nilayak ra pamakanan ra sapi' akasuot ra ralami.

¹⁷Kotongo' nu ulun ahahalung hiano ahilong ra anak hino, pahihilit ilo ra aun binalaan nu malaikat li rilo ra baal nu lilia' hino. ¹⁸Kawi' nu ulun nakaringoh nasumpo ra ulit-ulit nu ahahalung ra rumba hiano. ¹⁹Io yak i Maria nampahuang nanampuus ra kawi' nu baal hino am namului ra luang nu huang no. ²⁰Ulun ahahalung hiano pono' am nanduli' ra laman intok pahinakanan nu rumba nilo rano, am ilo pono' angansu-ngansuk ra Ala, nga kawi' nu naringoh am nakito nilo asuhut yak binalaan nu malaikat li.

I Yasus ininggalanan

²¹Kasimpot balu' orou puun ra lilia' hino inanak, lilia' hino pono' am sinunat. Am inggalani' nilo lilia' hino ri Yasus, maya' ra inggalan binalaan nu malaikat ra kaapo i Maria nahali' ra lilia' hino.

**I Yasus sinambayanan ra
Pahun nu Tuhan**

²²Kasimpot orou no i Yusup am i Maria nanguma' ra arat pamahuan maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Hili ilo nangibit ri Yasus inuoi ra

Yarusalim am nanaak rio ra Tuhan. ²³Nga siino Arat sinuratan ri Musa rahu kono, "Tuki-tukir nu anak ungkuyon sali' nu inan, io sambayangin am taaki' ra Tuhan. ²⁴Maya' ra nasuratan ra rahu nu Tuhan, ilo anaak ra susuit sangkukur saumi tandaa' am saumi upo, karuo kono am ruo susuit asang saumi tandaa' am saumi upo ra maan nilo tontobo' am solobo' ra tayar nu Tuhan.

²⁵Ra paat nu hili siino sangulun ra Yarusalim ininggalanan ri Simion. Io sangulun onsoi ra huang am hai-hait maya' ra panusuban nu Ala, am Ro nu Ala amarangan rio. Io angkuliman ra saumi paat Ala apakaayah ra ulun Israil, ²⁶am Ro nu Ala nopongo namala' rio ra io ikaa matoi ra kaapo io akailong ra Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala. ²⁷Intor ra tilu nu Ro nu Ala ri Simion, io inunsop ra Pahun nu Tuhan. Paat hili i Yusup am i Maria nangibit ri Yasus inuoi napasambayang maya' ra panusuban nu Arat sinuratan ri Musa. ²⁸Hili i Simion nangalap ra lilia' hino am nangapuput hili io nangansu-ngansuk ra Ala, rahu kono,

²⁹*"U Tuhan, matoi pono'
au raino,*

*nga nasuhut mu noyo hua
nirandi' mu li.*

*Hana' no amba mu hitu matoi
ra huang anginsuat.*

³⁰*Nga nakito ku no hua ulun
apakaayah intor riun.*

³¹*Apakaayah hino nilair mu ra
kawi' nu bansa'.*

³²*Ohondo' ra awantang
apakawantang ra ralan
ra tayar nu bansa-bansa'
bokon ra matong riun*

*io hino binantang apaatong ra
panginsuatan ra tayar nu ulun
Israil."*

³³Ama' am ina' ri Yasus no nasumpo ra aun nirahu ri Simion ra baal nu anak hino. ³⁴Am i Simion nakitaak ra Ala anaak ra barakat rilo, am rahu no ri Maria ina' nu anak hino, "Hitu nga anak pinili' nu Ala, anaak ra kapatayan am kaayahan ra ulun nu Israil. Io asauk ra tatandu' intor ra Ala, kalaaton nu ulun asuang, ³⁵am intor ra hino aun siino ra huang nilo no napandayan. Am kasusaan apakalaat ra huang mu ohondo' ra kono saumi pailang amilat ra huang mu."

³⁶Siino po sangulun ruandu' matuo bonsoi angindul ra rahu nu Ala, ininggalanan ri Hana anak ri Panuil lilian ri Asir. Tulu' upok yak buoi nilo nansawo am patoi no andu' nali, ³⁷i Hana raino nabalu, am langgoi nu bayah no raino io hino balu' ngoopor am apat upok^b. Io apinso' matong ra Pahun nu Tuhan ra tukir nu orou am londom. Io sambayang ra Ala am aharot po ikaa angakan. ³⁸Paat nu hino io inatong, am angansu-ngansuk ra Ala am ahayam ra baal nu anak hino ra kawi' nu ulun angkinaan ra paat no Ala matong amalabus ra Yarusalim.

Nanduli' ra Nasarit

³⁹Pongo ri Yusup am i Maria nanguma' ra kawi' nu panusuban maya' ra Arat sinuratan ri Musa, hili ilo nanduli' ra bandar Nasarit ra दौर Galilia. ⁴⁰Am anak hino indu-indul maayo am okotoh. Am io apandai bonsoi am asian bonsoi nu Ala.

^{b2:37} balu' ngoopor am apat upok: karuo kono am; io nabalu buoi nu balu' ngoopor am apat upok.

I Yasus ra Pahun nu Tuhan

⁴¹Tuki-tukir nu upok ina' am ama' ri Yasus muoi ra bandar Yarusalim ra paat nu Irau Paska. ⁴²Paat ri Yasus oopor am ruo ngaupok, ilo inuoi po ra Yarusalim anguma' ra Irau Paska, maya' ra kaubasan nilo ra tukir nu upok. ⁴³Kalibos Irau hino, ama' am ina' ri Yasus no inuli' ra intok nilo no, io yak ilo ikaa akapandai ri Yasus anak hino ra io sinumino ra Yarusalim. ⁴⁴Indos kanilo am inaya' no i Yasus ra rangan nilo rano. Songorou buoi nilo no inakou hili ilo nahuyum ri Yasus ra lolot nu pahaka' am rangan nilo rano. ⁴⁵Io yak ilo ikaa nakakito ri Yasus, hili ilo nanduli' po ra Yarusalim nahuyum rio.

⁴⁶Kalibos talu orou li, hili kakito nilo i Yasus siino ra Pahun nu Tuhan. Io nanturung am angkingoh ra rahu nu guru' ugama am angkimuot ra kula-kula' pangkimuatan. ⁴⁷Kawi' nu ulun angkinongoh nololob ra kapan-dayan no mindahu am amalimbang no. ⁴⁸Kololob ina' am ama' nano nahilong rio, rahu nu ina' nano, "U anak ku, kulo ki' oko kono hino ramon? Akai ri yama' mu nangkaamo am nakapahuyum riun."

⁴⁹Rahu ri Yasus rilo, "Kulo ki' uyumo' mi au? Ikaa ki' akapandai ka, ra au mayan yak ra pahun nu Ama' ku?" ⁵⁰Io yak ama' am ina' no ikaa akapandai ra atungon nu limbang ri Yasus no.

⁵¹Am bi ri Yasus inaya' inuli' rilo ra Nasarit, am io maya' ra rahu nu ina' am ama' no. Am ina' nano namului ra kawi' nu baal hino ra luang nu huang no. ⁵²Am i Yasus pono' indu-indul maayo, am indu-

indul apandai, am asian nu Ala am ulun.

**Pambalaan intor ra baal
ri Yahaya Omomorob**
(*Mat 3:1-12; Mrk 1:1-8; Yah 1:19-28*)

3 ¹Upok koopor am limo li ra paat nu Raja' Tiborius amihang, am paat nu hili po Pontius Pilatus nasauk ra gabunor ra दौरा Yudia, am i Hirodis namihang ra दौरा Galilia am pahaka' no i Pilipus pono' am namihang ra Ituria am Tirakonitis; am i Lisantias namihang ra Abilini. ²Paat nu hili i Hanas am i Kayapas^c nasauk ra Kinatuaan nu imam. Paat nu upok hili nga i Yahaya anak ri Sakaria nakaringoh ra rahu nu Ala ra tana' asuang ra batu am inahison li. ³I Yahaya inuoi ra luput nu दौरा ra Siang Yordan nambala' ra rahu nu Ala. Rahu kono, "Mimpoi ka intor ra sala' mi am hili akau rorobon, am intor ra hino Ala angampun ra kawi' nu sala' mi."

⁴Baal hino ampaat ra aun nasuratan ra Kitap ri Yasaya li, sangulun angindul ra rahu nu Ala:

*"Siino sangulun lua-luap
ra tana' asuang ra batu am in-
ahison no*

am rahu nu luap nali

*'Lairon mi ralan tayar nu
Tuhan*

am lumbiso' io talaaho'.

⁵Tuki-tukir nu alingkubong
rumbunan talaaho'

am tuki-tukir nu ruau am in-

uluh pono' luyaan io

kapantayo',

ralan aliku' ontoson io

talaaho',

am ralan awantul lumbison io

talaaho'.

^c3:2 I Hanas am i Kayapas: I Hanas io hino iwan ri Kayapas hama' no pono' ikaa nasauk ra Kinatuaan nu Imam io yak io siino poyo kaintapan nu ulun rio.

2:41 Kas. 12:1-27, Laup. 16:1-8 2:52 1Sam. 2:26, Bab. 3:4 3:4-6 Yas. 40:3-5

6Am kawi' nu ulun ra tana' akakito ra Ala apakaayah ra kawi' nu ulun!' "

7Asuang ulun inatong asiha' akirorob ri Yahaya. Rahu ri Yahaya rilo, "Akau ulun alat! Aun ki' inidahu ramuyun ra akau auma' alabus intor ra ukum nu Ala sumuku' rahili? 8Paintalangan mi nga baal anatandu' ra akau kapiu inimpoi ra sala-sala' mi! Ikaa akau anantam ra akau nalabus intor ra ukuman ra akau mindahu, 'Akai hitu sua' ri Abaraham li.' Huangon mi. Ala auma' apasauk ra batu-batu haturo' ra sua' ri Abaraham! 9Raino kapak nopongo nilair ra pananahar ra kawi' nu puun nu taun suku' ra bakat-bakat no. Tuki-tukir nu taun ikaa anginawa' ra kinawa' onsoi Ala anahar ra taun hino am apasubo' ra apui no."

10Am ulun asuang hiano nangkimuot rio, rahu kanilo, "Kono po hino, aun ki' auma' maan mai?"

11Limbang ri Yahaya, "Ulun akaruo ra sampayau, onsoi io anaak ra saumi no ra ulun kaando' ra sampayau, am ulun akakanon, onsoi io anaak ra ulun kaando' ra kanon."

12Suku' po nu ulun angungukum ra sukai asiha' akirorob ri Yahaya, rahu kanilo, "U guru', aun ki' auma' maan mai?"

13Rahu ri Yahaya rilo, "Ikaa akau apasail ra kitaakon mi ra aun nopongo binalaan ramuyun."

14Kula-kula' sauyar nangkimuot rio, rahu kanilo, "Am akai, aun koson mai? Aun ki' auma' maan mai?"

Rahu ri Yahaya rilo, "Ikaa akau amahaau ra usin ra ulun bokon, karuo kono' am apasala' ra ulun bokon ra kula-kula' rahu ikaa otopot. Onsoi yak akau anginsuat ra hari' mi!"

15Paat nu hili ulun asuang angimuun angkimuot ra sangulun am sa-

ngulun. Pampahuangan nilo ri Yahaya io hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala. 16Rahu ri Yahaya ra kawi' nu ulun hiano, "Au hitu omororob ramuyun ra siang am siino sangulun rahili sumuku' labing akakuasa' intor rakon. Ikaa akatuma' au rio, amalalah pono' ra bubulang nu kasut nano am ikaa yak auma'. Io nga omororob ramuyun ra Ro nu Ala am apui. 17Am io akatinanggoi ra tapan pamaliab no ra kawi' nu pari am pari autir no luluron no ra lahaa no, am kawi' nu apol nano solobon no kauyo' ra apui ikaa alulu' amalasa' no!"

18Kula-kula' pambalaan bokon binalaan ri Yahaya ra ulun asuang hiano, ra paat no ambala' ra Aho Onsoi intor ra Ala. 19Io yak i Yahaya napasala' ri Hirodis, gabunor ra दौर Galilia, nga i Hirodis nangandu' ri Hirodias andu' nu pahaka' no, am asuang po kalaatan bokon inuma' no. 20Am inuma' ri Hirodis alat bonsoi io hino, io nanusub ra ulun napaunsop ri Yahaya ra luang nu riil no.

Yasus nirorob
(Mat 3:13-17; Mrk 1:9-11)

21Pongo nu kawi' nu ulun asuang hiano nirorob, hili i Yasus nirorob. Pongo ri Yasus nirorob io pono' am sambayang, am kotongo' no sambayang limbowon pono' am tinumabang, 22am Ro nu Ala tinumuun ohondo' ra baal nu susuit asang am sinumorop rio. Am karingoh nilo ra rahu nu Ala, rahu kono, "Oko nga anak kaluluman ku. Oko apainsuat rakon."

Tansua' ri Yasus
(Mat 1:1-17)

23I Yasus nangimuun angubas ra paat nu bayah no talu ngoopor

upok. Maya' ra ulit-ulit nu ulun, tanganak ri Yasus io hino i Yusup anak ri Hili, ²⁴ⁱ Hili anak ri Matat, i Matat anak ri Liwi, i Liwi anak ri Maliki, i Maliki anak ri Yanai, i Yanai anak ri Yusup, ²⁵ⁱ Yusup anak ri Matatias, i Matatias anak ri Amos, i Amos anak ri Nahum, i Nahum anak ri Hitili, i Hitili anak ri Nagai, ²⁶ⁱ Nagai anak ri Maat, i Maat anak ri Matika, i Matika anak ri Simii, i Simii anak ri Yusik, i Yusik anak ri Yuda, ²⁷ⁱ Yuda anak ri Yuhanan, i Yuhanan anak ri Risa, i Risa anak ri Sarubabil, i Sarubabil anak ri Sialtiil, i Sialtiil anak ri Niri, ²⁸ⁱ Niri anak ri Maliki, i Maliki anak ri Adi, i Adi anak ri Kusam, i Kusam anak ri Ilimadam, Ilimadam anak ri Iir, ²⁹ⁱ Iir anak ri Yosua, i Yosua anak ri Iliasar, Iliasar anak ri Yorim, i Yorim anak ri Matat, i Matat anak ri Liwi, ³⁰ⁱ Liwi anak ri Simion, i Simion anak ri Yahuda, i Yahuda anak ri Yusup, i Yusup anak ri Yonan, i Yonan anak ri Iliakim, ³¹ⁱ Iliakim anak ri Malia, i Malia anak ri Mina, i Mina anak ri Matata, i Matata anak ri Natan, i Natan anak ri Daud, ³²ⁱ Daud anak ri Isai, i Isai anak ri Obid, i Obid anak ri Boas, i Boas anak ri Salmon, i Salmon anak ri Nason, ³³ⁱ Nason anak ri Aminadab, i Aminadab anak ri Admin, i Admin anak ri Yarini, i Yarini

anak ri Hisiron, i Hisiron anak ri Piris, i Piris anak ri Yahuda, ³⁴ⁱ Yahuda anak ri Yakup, i Yakup anak ri Isak, i Isak anak ri Abaraham, i Abaraham anak ri Tora, i Tora anak ri Nahor, ³⁵ⁱ Nahor anak ri Saruk, i Saruk anak ri Rihu, i Rihu anak ri Pilik, i Pilik anak ri Ibir, i Ibir anak ri Sila, ³⁶ⁱ Sila anak ri Konan, i Konan anak ri Arpaksat, i Arpaksat anak ri Siim, i Siim anak ri Nuh, i Nuh anak ri Lamik, ³⁷ⁱ Lamik anak ri Motusalah, i Motusalah anak ri Hinok, i Hinok anak ri Yarot, i Yarot anak ri Mahalaliil, i Mahalaliil anak ri Konan, ³⁸ⁱ Konan anak ri Inos, i Inos anak ri Siit, i Siit anak ri Adam, i Adam anak nu Ala.

I Yasus kininaman nu Ibilis
(*Mat 4:1-11; Mrk 1:12-13*)

4 ¹Kotongo' ri Yasus inakou intor ra siang Yordan, Ro nu Ala nangua-sa' rio am nangibit rio ra tana' asuang ra batu am inahison kalilingoyon no. ²Ra intok hino nga io kininaman nu Ibilis apat ngoopor orou buoi no. Buoi nu hili io ikaa nangakan sahummi, am popor nali i Yasus tinabaan.

³Rahu nu Ibilis hino ri Yasus, "Kaa ki' kapiro oko Anak nu Ala? Kono po hino, pasauko' nga batu haturo' ra ruti'."

Tana' asuang ra batu am inahisan

4Limbang ri Yasus rio, “Siino rahu nasuratan ra Kitap, ‘Sala’ ka ruti’ yak apakaayah ra ulun.’”

5Am Ibilis hino pono’ am nangibit ri Yasus ra intok asawat, hili parambus no napailong ri Yasus ra kawi’ nu pihangan nu tana’ hitu. **6**Rahu nu Ibilis hino, “Kawi’ nu kuasa’ am kakayaan hiatu taakin ku riun. Nga kawi’ nu hiatu nopongo tinaakan rakon am raino au akakuasa’ anaak ra aun yak kasiha’ ku anaak. **7**Kawi’ nu hiano asauk ra tohom mu, nu kono oko sumamba rakon.”

8Limbang ri Yasus, “Siino nasuratan ra Kitap, ‘Sumamba yak ra Tuhan Ala mu am angkaraya’ yak ra tayar no.’”

9Hili ibito’ po nu Ibilis hino i Yasus ra tampak nu Pahun nu Tuhan ra Yarusalim, am rahu kono po nu Ibilis hino ri Yasus, “Kaa ki’ kpio oko Anak nu Ala? Kono po hino tundak bai. **10**Nga siino nasuratan ra Kitap, ‘Ala anusub ra malaikat-malaikat no muoi ahalung riun onsoi-onsoi.’ **11**Am karuo kono, ‘Malaikat-malaikat hiano anambot riun, hili kalayam mu pono’ am ikaa akaintup ra batu no.’”

12Limbang po ri Yasus, “Siino nasuratan ra Kitap ‘Ikaa oko anginam ra Tuhan Ala mu.’”

13Pongo nu Ibilis hino nanginam ri Yasus ra panginaman nansisinutan io nangiru’ ri Yasus am angkuliman po ra saumi paat onsoi anginam rio.

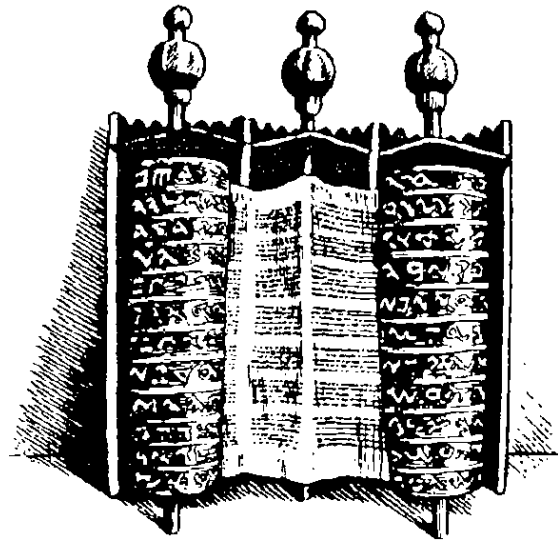
I Yasus angimuun ra karaya’ no ra Galilia
(*Mat 4:12-17; Mrk 1:14-15*)

14Pongo nu hino bi ri Yasus nanduli’ ra दौर Galilia, am kuasa’ nu Ro nu Ala namarangan rio. Aho intor ra baal ri Yasus hino nakarayol ra luput nu दौर hino. **15**Ra pahun intok sambayang io a-

ngubas ra ulun, am kawi’ nu ulun angansu-ngansuk rio.

I Yasus inimbali nu ulun nu Nasarit
(*Mat 13:53-58; Mrk 6:1-6*)

16Hili i Yasus po inuoi ra bandar Nasarit, intok no ra paat no borook li. Paat nu Orou Taahan nu ulun Yahudi bi no inuoi ra pahun intok sambayang maya’ ra kaubasan no. Io ininggayou auma’ ambasa’ ra Kitap, **17**am taaki’ nilo Kitap sinuratan ri Yasaya sangulun angindul ra rahu nu Ala li. Hili i Yasus

Kitap ruhunan

namangkal ra Kitap nirulun hino, am hili io nakakito ra rahu kono hitu,

18“Ro nu Tuhan siino rakon, nga io nopongo napasauk rakon

ra ambabala’ ra Aho Onsoi ra tayar nu ulun kaando’ ra atu-atu.

Io nanusub rakon ambabala’ ra kalabusan ra tayar nu ulun tinabus

am kapihahan ra tayar nu ulun nobolou,

*amalabus ra tayar nu ulun
tinabus nu ulun bokon.*

*19Am ambala' ra paat nu
Tuhan apakaayah
ra ulun mintopot rio nopongo
inatong."*

20Hili ruluno' ri Yasus Kitap hino, am taaki' no pandulio' ra ulun ahahalung ra pahun intok sambayang no am hili io nanturung^d. Kawi' nu ulun siino ra pahun intok sambayang hino ilong-ilong yak rio. **21**Hili i Yasus nangimuun nambala' rilo, rahu kono, "Rahu nasuratan ra Kitap hitu nasauk ra orou hitu ra paat mi nangkinongoh."

22Rahu binalaan no hino onsoi bonsoi, suku' ulun hiano nasumpo am angansu-ngansuk rio. Rahu kanilo, "Ikaa ki' io hitu anak ri Yusup li?"

23Rahu ri Yasus rilo, "Kapio akau mindahu rakon ra saumi sindir, 'Dakatur, pihahon mu pahulu inan muno.' Am mindahu poyo, 'Tatandu' kalalaban naringoh mai inuma' mu ra Kaparnaum, onsoi maan mu poyo ra pamahunan mu tohom.'"

24Rahu kono po ri Yasus, "Huangon mi, kaando' kasangulun ulun angindul ra rahu nu Ala ansukon ra pamahunan no tohom. **25**Io yak kinongohon mi rahu ku. Paat ri Ilia li, io hino ulun angindul ra rahu nu Ala, siino tampio ra दौरa nu ulun Israil talu upok am onom ngabulan buoi no, am kasauk taba' kaando' akan. Paat nu hili asuang ruandu' nabalul ra tana' Israil. **26**Hama' pono' kono hino, Ala ikaa nanusub ri Ilia muoi ra sangulun ruandu' nabalul hiano, io yak io nanusub ri Ilia inuoi ra intok nu ruandu' nabalul amahun ra saumi pamahunan io hino Saripat ra दौरa nu Sidon. **27**Kono po hino ra paat ri Ilia li sangulun angindul ra rahu

nu Ala, paat nu hili asuang ulun nampulu ra lolot nu ulun Israil. Kaando' kasangulun ra tana' Israil napihah ri Ilisa, io yak i Naaman yak sangulun intor ra दौरa Siria."

28Kawi' nu ulun siino ra pahun intok sambayang hino nambuuk bonsoi ra paat nilo nakaringoh ra baal hino. **29**Hili ilo nilumuat am nangibit ri Yasus haling ra bandar hino, ilo nangibit ri Yasus ra inuluh akapalimping ra intok nu bandar nilo no asiha' amaluir rio. **30**Io yak i Yasus nahisalasah ra ulun asuang am inakou intor rilo.

Ulun sinulor nu saitan
(Mrk 1:21-28)

31Am bi ri Yasus inuoi ra bandar Kaparnaum ra दौरa Galilia. Am paat nu Orou Taahan nu ulun Yahudi io angubas ra ulun ra intok hino. **32**Kawi' nu ulun nakaringoh ra pangubasan no hino nasumpo' nga Yasus amabala' siino kuasa'. **33**Ra luang nu pahun intok sambayang hino siino sangulun sinulor nu saitan. Ulun hino nampaluap, rahu kono, **34**"U Yasus, ulun nu Nasarit, aun ki' maan mu ramon? Muoi ki' oko amatoi ramon? Apandayan ku oko, oko pinili' am sinusub intor ra Ala!"

35Popolo' ri Yasus saitan hino, rahu kono, "Mulou ko, sumamput ko intor ra ulun hitu!" Hili saitan hino pono' am napaingkutar ra ulun hino ra tingkuangon nu ulun hiano, hili saitan hino sinumamput intor ra ulun hino am ikaa naninduol ra ulun sinalung hino.

36Kasumpo' kawi' nu ulun nahilong hiano, am rahu kanilo ra sangulun am sangulun, "Ikaa alulu' rahu nu ulun hitu. Apandai mindahu am akakuasa', io anusub ra saitan

^d4:20 am hili io nanturung: ra paat nu hili ulun Yahudi anturung ra paat nilo ambasa'.

ahiru', am saitan hiano ahiru'!"
 37Haling ra hino, aho intor ra inuma' ri Yasus hino nakarayol ra luput nu दौरा hino.

I Yasus nomohonsoi ra kula-kula' ulun
 (Mat 8:14-17; Mrk 1:29-34)

38Samput ri Yasus intor ra pahun intok sambayang hino, am bi no inunsop ra pahun ri Simun. Iwan ri Simun ruandu' bolo-bolong hahalan, am ulun bokon nangitaak ri Yasus muoi omohonsoi ra iwan ri Simun hino. 39I Yasus pono' am inimaar ra intok koolongon nu iwan ri Simun no, hili io napahiru' ra aruol hino. Hohol hino pono' am nalawo, am luat no nu iwan ri Simun hino am napainum am napaakan rilo.

40Paat nu mato nu orou nilumin-dob, kawi' nu ulun nangibit ra kawi' nu pahaka' nilo arualan rano inuoi ri Yasus. I Yasus pono' am nangangkam ra ulun hiano am namihah. 41Kawi' nu saitan pono' am sinumamput nahiru' ra ulun sinalungon nilo rano, am nampahala-halak, rahu kanilo, "Oko hitu Anak nu Ala!"

Io yak i Yasus nomopol ra saitan hiano ikaa mindahu, nga apandayan no saitan hiano akakaulih ra io nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.

I Yasus ambala' ra ulun ra luang nu kula-kula' pahun intok sambayang
 (Mrk 1:35-39)

42Paat nu mato nu orou angimuun sumarat i Yasus inakou intor ra bandar hino inuoi ra saumi intok kalilingoyon. Ulun asuang rano pono' am ahuyum rio. Am paat nilo nakatiwol rio, ulun hiano amalikot ri Yasus ikaa makou angiru' rilo. 43Io yak rahu ri Yasus rilo, "Ikaa mulalas muoi au yak ambala' ra bandar-bandar bokon, ra Aho Onsoi

intor ra baal nu Ala amihang ra ulun. Nga hino hua langus nu nanusuban nu Ala rakon ra tana' hitu."

44Haling ra hino i Yasus inakou ra luput nu pamahunan nu ulun Yahudi am inunsop ra pahun intok sambayang am nambala' ra ulun nu intok hino.

I Yasus namili' ra ulun-ulun
 ubason no lali'
 (Mat 4:18-22; Mrk 1:16-20)

5¹Paat nu saumi orou i Yasus tinumuor ra ihih nu liahu maayo nu Ganasarit, am ulun asuang hiano nakapahihinsok, nga ilo asiha' angkinongoh ra aho intor ra Ala indulan ri Yasus no. ²Am kakito ri Yasus siino ruo paraau ra ihih nu liahu maayo hino. Paraau hino kaando' ulun, nga ulun angimpapait hiano tinumuun intor ra paraau hino am amahu' ra pukot nilo no. ³Tampak ri Yasus ra saumi paraau, io hino paraau ri Simun, hili io nanusub ri Simun anikoh ra paraau hino apaintawoi intor ra ihih no. Panturung i Yasus ra paraau hino am nambala' ra ulun asuang hiano.

⁴Pongo no nambala', rahu no ri Simun, "Kabilo' nga pakuoyo' ra andalom no am boyoro' pukot muno, ra pamumukot ra pait."

⁵Limbang ri Simun, rahu kono, "U Guru', sansupo-supot akai no nalumpai nampukot, am kaando' ka saumi po naundut mai. Io yak haling hua ra susub mu, am raino akai muoi pomoyor ra pukot mai hitu."

⁶Pongo nilo nomoyor, ilo nakaundut ra pait asuang bonsoi suku' pukot hino angimuun ainta'. ⁷Intor ra hino ilo nahipah akiinsuup ra rangan nilo rano ra paraau bokon no. Am bi nu rangan nilo rano inuoi insuup rilo amului ra pait ra paraau nilo no,

suku' paraau ruo hino maar lumin-dob ra bahat nu pait naundut nilo no. ⁸Paat ri Piturus nahilong ra baal hino, pahulatur io ra maar nu kalayam ri Yasus no, rahu kono, "U Tuhan, iruanin mu yak au, nga au hitu ulun nakasala'."

⁹I Piturus am kawi' nu ulun rangan no nasumpo nahilong ra suang nu pait naundut nilo no. ¹⁰Kono po hino nu ranga-rangan ri Simun io hino i Yakup, am i Yahaya anak ri Sabidi. Rahu ri Yasus ri Simun, "Ikaa oko alaa'! Intor raino oko asauk ra ambabala' ra ulun bokon hili ilo maya' rakon ohondo' ra ulun ampaparalo ra pait."

¹¹I Simun am rangan no rano namananat ra paraau no ra asak no, hili nanino ra kawi' nu hino, am inaya' ri Yasus.

I Yasus namihah ra sangulun nampulu
(*Mat 8:1-4; Mrk 1:40-45*)

¹²Orou bokon li po, i Yasus inuoi ra saumi bandar. Ra bandar hino siino sangulun ungkuyon nampulu^e lalarang. Paat no nahilong ri Yasus, io nahulatur nirumungu' ra tingkuangon ri Yasus no, rahu kono, "U Tuan kono oko asiha', pihahon mu halan au."

¹³Hili i Yasus nonoroi ra longon no am nangangkam rio, rahu no, "Kasiha' ku. Apihah oko raino." Am paat nu hino po lawo yak nu aruol nu ulun hino.

¹⁴Am popolo' ri Yasus ulun hino, rahu kono, "Ikaa oko ahihiulit ra ulun bokon ra aun nasauk riun tu. Bi kamu yak muoi akibili' ra imam rano ra oko kapiro-pio napihah am anaak oko ra saumi taak maya' ra rahu ri Musa li. Hino asauk ra saumi tatan-

du' ilayan nu ulun ra oko kapiro napihah."

¹⁵Aho intor ra baal nu inuma' ri Yasus no indu-indul nakarayol ra intok bokon, am intor ra hino asuang ulun matong muoi angkinongoh am akipihah ra aruol nilo rano. ¹⁶Pongo nu hino bi ri Yasus inuoi sambayang ra intok kalilingoyon kaando' ulun.

I Yasus nomohonsoi ra sangulun
tinumambatang
(*Mat 9:1-8; Mrk 2:1-12*)

¹⁷Paat nu saumi orou i Yasus angubas ra ulun asuang ra baal nu Ala. Ra intok hino siino kula-kula' ulun Parisi am guru-guru' nu ugama nanturung ra hino. Ilo sinumuku' intor ra bandar Yarusalim am intor ra tuki-tukir nu bandar ra दौरा Galilia am दौरा Yudia. Paat nu hino kuasa' nu Tuhan siino ri Yasus auma' amihah ra ulun arualan.

¹⁸Paat nu hino siino ulun nangibit ra sangulun tinumambatang iringku-li' ra apin koolongon nano. Ulun hiano ahuyu-huyum ra ralan nilo munsop ra pahun hino am amului ra ulun tinumambatang hino ra tingkuangon ri Yasus no. ¹⁹Io yak ikaa ilo akaunsop angibit ra ulun hino, nga asuang hua ulun nahihinsok ra pahun hino. Intor ra hino ilo nanakor nangibit ra ulun hino ra taap nu pahun hino. Am ilo namalungkab ra taap nu pahun hino, hili namuluh ra ulun tinumambatang hino baya-baya' ra koolongon nano ra tingkuangon ri Yasus ra lolot nu ulun asuang no. ²⁰I Yasus nahilong ra ulun hiano kapiro-pio mintopot rio, rahu kono ra ulun hino, "U pahaka' sala' munono-pongo inampunan."

^e5:12 sangulun nampulu: Maya' ra arat nu ugama nu ulun Yahudi aruol hino ikaa apauma' ra ulun antiruol hino ikaa auma' sumamba ra Ala ra pahun sambayang.

Pahun nu ulun Yahudi

²¹Guru-guru' ugama am ulun-ulun Parisi angimuun ahayam ra sangulun am sangulun. Rahu kanilo, "Aun ki' hitu kaulun aatas ahuyai ra Ala? Kaando' kuasa' nu ulun nu tana' angampun ra sala'. Ala yak saumi auma' angampun ra sala'."

²²Io yak i Yasmus akapandai ra pangkimuatan siino ra huang nilo no. Intor ra hino rahu ri Yasmus rilo, "Kulo ki' akau mindahu ra kono hino ra huang mino?" ²³Aun ki' aluoi rahuon, 'Sala' mu nopongo inampunan, kuon ki', karuo kono am mindahu ra, 'Lumuat ko am bi makou?' ²⁴Io yak raino au apakito ramuyun ra Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' angampun ra sala' ra paat no siino ra tana' hitu." Hili rahu ri Yasmus ra ulun tinumambatang hino, "Lumuat ko, am ibito' apin mu no, am bi muli'!"

²⁵Parambus ulun hino nilumuat ra tingkuangon nilo no, hili nangakat ra

intok no noolong hino, am bi no inuli' ra pahun nilo no am angansu-ngansuk ra Ala.

²⁶Kawi' nilo no nasumpo, hili ilo angansu-ngansuk ra Ala. Am intor hua ra ilo angkalaa', rahu kanilo, "Kalalaban kapiro tatandu' nakito taka ra orou hitu!"

Yasmus nangipah ri Liwi
(*Mat 9:9-13; Mrk 2:13-17*)

²⁷Pongo nu hino, bi ri Yasmus sinumamput hili kakito no sangulun angungkum ra sukai ininggalanan ri Liwi. Paat nu hino io nanturung ra upis. Rahu ri Yasmus rio, "Ikon mu, maya' ko rakon." ²⁸Luat ri Liwi am iruani' no kawi' nu hino hili inaya' ri Yasmus.

²⁹Pongo nu hino i Liwi nanguma' ra irau ra pahun no ra tayar ri Yasmus. Am asuang po ulun angungkum ra sukai am ulun-ulun bokon nirumangan rilo nangakan. ³⁰Siino kula-

kula' ulun Parisi am guru-guru' nu ugama sabungo-bungot ikaa onsoi huang ra baal hino. Hili ilo inindahu ra ulun ubason ri Yasus rano, rahu kanilo, "Kulo akau angguhulung angakan am anginum rumangan ra ulun angungkum ra sukai am ulun nakasala' hiano?"

³¹Limbang ri Yasus, "Ulun apihah ikaa pakuan muoi ra dakatur, ulun arualan yak muoi. ³²Kono po hino, au matong sala' ka ahipah ra tayar nu ulun anganku ra ilo kaando' sala'. Au matong ra tayar yak nu ulun akasala' hili ilo mimpoi ra sala-sala' nilo."

Pangkimuatan ra baal aharot ikaa angakan
(*Mat 9:14-17; Mrk 2:18-22*)

³³Siino ulun inuoi inindahu ri Yasus, rahu kanilo, "Ulun ubason ri Yahaya am ubason nu ulun Parisi rano asalok aharot ikaa angakan am anginum am ilo sambayang yak. Am lai' ulun ubason mutu ikaa aharot."

³⁴Limbang ri Yasus rilo, "Aatas ki' akau ikaa apaakan ra ulun tambului mi ra paat nu pahuatan, ra paat nu ulun ahuot hino baya-baya' rilo? Ikaa nahi akau aatas! ³⁵Io yak siino paat no ungkuyon nahuot hino alapon intor rilo rahili am hili ilo aharot ikaa angakan."

³⁶Am pahulit po i Yasus rilo ra saumi pangumangan, rahu kono, "Sangulun pono' kaando' anambil ra kain naapu' ra kindis inalap ra sampayau bahuon. Nga kono io anguma' ra kono hino aminta' yak solor io ra sampayau bahuon am poyo kindis bahuon hino asawalo tumambil ra kain naapu' hino. ³⁷Am kaando' po kasangulun amalingi' ra ruu' nu anggur bahuon ra kungkung pamulian lai-lair, nga ruu' nu anggur bahuon hino tumambau suku' kungkung hino

lumaput. Ruu' nu anggur hino aim-boyou am pamulian hino pono' am aunsah. ³⁸Ruu' nu anggur bahuon, onsoi lingian yak ra kungkung bahuon. ³⁹Kaando' kasangulun asiha' anginum ra ruu' nu anggur bahuon ra kono io nopongo nanginum ra ruu' nu anggur nakalair. Nga rahu kono, 'Ruu' nu anggur nakalair labing onsoi am aamis.'"

Pangkimuatan intor ra baal nu Orou Taahan
(*Mat 12:1-8; Mrk 2:23-28*)

6 ¹Paat nu saumi Orou Taahan, i Yasus am ulun ubason no rano inakou. Paat nilo nansail ra umo nu nanambakan ra gandum no, ulun ubason ri Yasus hiano pono' am namubus ra gandum hino am namisol hili nangakan. ²Baal hino napan-dayan nu kula-kula' ulun Parisi, am rahu kanilo, "Kulo ki' akau ikaa maya' ra arat nu ugama taka, suku' akau anguma' ra aun pinopol ra Orou Taahan?"

³Limbang ri Yasus rilo, "Ikaa po ki' akau namasa' ra inuma' nu Raja' Daud li ra paat no tinabaan, ilo ra ulun ranga-rangan no rali? ⁴Unsup ri Daud ra Pahun nu Tuhan hino am nangalap am nangakan ra ruti' nopongo tinaakan ra Ala hino. Io nanaak po ra ruti' hino ra ulun rangan no rano. Lai' halan kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka, imam-imam yak auma' angakan ra ruti' hino."

⁵Am rahu po ri Yasus rilo, "Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' ra aun maan am ikaa maan ra Orou Taahan!"

Ulun nokokoi ra longon sangkibab
(*Mat 12:9-14; Mrk 3:1-6*)

⁶Paat nu Orou Taahan bokon, i Yasus inunsop ra pahun intok

sambayang am nangubas. Ra intok hino siino sangulun nokokoi ra longon sangkibab. ⁷Kula-kula' guru' nu ugama am ulun Parisi asiha' ahilong ra aun asalaan ri Yasus hili ilo akaalap apasala' rio. Haling ra hino ilo angibabaya' yak ri Yasus nu kono no io amihah ra ulun ra paat nu Orou Taahan. ⁸Io yak apan-dayan hua ri Yasus huang nilo no. Hili io inindahu ra ulun nokokoi ra longon sangkibab no, "Ikon mu, tumuor ko ra solor ra tingkuangon tu!" Ulun hino pono' nilumuat am inuoi ra intokon hino.

⁹Hili i Yasus nangkimuot ra kawi' nu ulun siino ra intok hino, rahu kono, "Aun koson nu pamahuangan mi? Maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka aun ki' auma' maan taka ra Orou Taahan? Anguma' ki' ra onsoi karuo kono am anguma' ra alat? Apakaayah ki' ra ulun karuo kono am amatoi ra ulun?" ¹⁰Pahilong i Yasus ra kawi' nu ulun hiano, hili rahu no' ra ulun nokokoi ra longon sangkibab hino, "Potoroyo' nga longon muno." Ulun hino pono' am nopotoroi ra longon nano, am longon nano pono' am noonsoi.

¹¹Io yak guru-guru' nu ugama am ulun Parisi hiano nambuuk kapiro, hili ilo nantutuun ra aun auma' maan nilo ri Yasus.

I Yasus namili' ra oopor am ruo ngaulun sususubon no
(*Mat 10:1-4; Mrk 3:13-19*)

¹²Am paat hili i Yasus inuoi ra saumi inuluh am sambayang. Ra intok hino io sambayang ra Ala san-supu-supot. ¹³Paat no natawang, ipahi' no kawi' nu ulun inaya' rio no am pilio' no oopor am ruo ngaulun intor ra lolot nu ulun hiano. Inggalani' no oopor am ruo ngaulun hiano ra sususubon. Ulun hiano io

hino; ¹⁴i Simun (sabiton poyo ri Piturus), am i Andarias pahaka' ri Simun; i Yakup am i Yahaya, i Pilipus am i Bartalomius, ¹⁵i Matius am i Tomas, i Yakup anak ri Alpius, am i Simun sabiton ra Patriot ¹⁶i Yudas anak ri Yakup am i Yudas Iskariot napasauk napatakub ra Tuhan Yasus.

I Yasus ambala' am amihah ra ulun
(*Mat 4:23-25*)

¹⁷Kopongo i Yasus namili' ra ulun sususubon no rano, pambabaya' ilo nambulusung intor ra inuluh hino, hili ilo tinumooh am tinumuor ra intok apantai no. Siino po ra intok hino kula-kula' suang nu ulun ubason no rano am asuang po kapiro ulun intor ra luput nu दौरा Yudia am intor ra bandar nu Yarusalim, am intor po ra pamahunan amaar ra ihih nu luab ra दौरा nu bandar Tirus am Sidon. ¹⁸Ulun hiano inatong asiha' angkinongoh ra pangubasan ri Yasus am akipihah ra aruol nilo rano. Am ulun sinulor nu saitan hiano pono' inatong am hinonsoi ri Yasus. ¹⁹Am kawi' nu ulun asuang rano pono' asiha' angangkam rio, nga siino hua kuasa' sumamput intor rio suku' noonsoi kawi' nilo no.

Anginsuat am asusa' huang
(*Mat 5:1-12*)

²⁰Pahilong i Yasus ra ulun ubason no rano am rahu no,

"Asatu' nga akau ulun kaando' ra atu-atu, am alansan yak ra Tuhan, nga Ala amihang ra kaayahan mi. ²¹Asatu' nga akau ulun tabaan raino tu, nga akau kaasuhon rahili!

Asatu' nga akau ulun antangi' raino tu nga akau akakurit rahili!

²²Asatu' nga akau ulun kasingangan, ikaa alulumon, usamon am

*f*6:10 hili rahu no: Luang nu buku nakalair; inindahu nambuuk,
6:22 1Ptr. 4:14

kukunuon raino nga Ulun Sinusub nu Ala. ²³Kono po hino pinakuan ra ulun angindul ra rahu nu Ala ra pahulu li. Paat nu baal hino asauk onsoi akau anginsuat huang am angalang asangkah huang nga asuang hua bonsoi talampos mi nilair ra Surga' ra tayar mi.

²⁴Io yak aila' bonsoi rahili akau ulun akaya' raino tu, nga akau nopongo nakaalap ra kaansayan nu bayah mi! ²⁵Aila' bonsoi rahili akau ulun naasuh raino tu, nga akau tabaan rahili! Aila' bonsoi rahili akau ulun akakurit raino tu, nga akau rahili asusa' huang am antangi'!

²⁶Aila' bonsoi rahili akau, nu kono no akau ansukon nu kawu' nu ulun, nga kono po hino nu aki nilo ra pahulu li angansu-ngansuk ra ulun angindul ra rahu nu Ala ra rahu ambubuak."

Masi' ra ulun asisingon
(*Mat 5:38-48; 7:12a*)

²⁷"Io yak tayar mi angkino-ngoh ra rahu ku raino tu, au ambala' ra rahu hitu ramuyun. Onsoi akau masi' ra ulun asisingon ramuyun, am anguma' yak ra onsoi ra tayar nilo. ²⁸Akitaak akau ra barakat ra Ala ra tayar nu ulun angawah ramuyun, am sambayang ka ra tayar nu ulun angulalaat ramuyun. ²⁹Kono ulun angapis ra pingal mi sangkibab no, pahuon mi poyo io angapis ra pingal mi sangkibab no. Kono sampayau mi sandapau no haawon taakin mi po sampayau mi karuo no. ³⁰Kono siino ulun akitaak riun ra atu-atu, onsoi taakin mu yak rio, am kono atu-atu siino riun haawon no pain mu rulio' kitaako'. ³¹Onsoi akau anguma' ra ulun bokon ra aun kasiha' mi ra ulun bokon anguma' ramuyun.

³²Kono akau masi' yak ra ulun masi' ramuyun, aun ki' balos nu inuma' mi hino? Nga ulun ikaa maya' ra Ala pono' am masi' po ra ulun masi' rilo. ³³Am kono akau anguma' yak ra onsoi ra ulun anguma' ramuyun ra onsoi, aun ki' balos nu inuma' mi hino? Nga ulun ikaa maya' ra Ala pono' am anguma' ra kono hino po. ³⁴Am kono akau apautang yak ra usin ra ulun akaalap amayal no, aun ki' balos nu inuma' mi hino? Nga ulun ikaa maya' ra Ala no pono' am apautang po ra ulun ikaa maya' ra Ala, hili ilo ansika' po! ³⁵Topot no sala' ka kono hino! Onsoi yak akau masi' ra ulun tumabuh ramuyun am anguma' yak ra onsoi rilo. Onsoi yak akau apautang am ikaa alansan ra ilo amayal ra usin mi. Kono akau anguma' ra hino, talampos mi maayo bonsoi am akau asauk ra anak-anak nu Ala asawat kuasa'. Nga Ala onsoi yak ra ulun ikaa apandai mindahu tarima' kasi', am tayar po nu ulun anguma' ra alat. ³⁶Onsoi akau akaasi' ra ulun bokon ohondo' ra Ama' mi ra Surga' akaasi' ramuyun."

Apasala' ra ulun
(*Mat 7:1-5*)

³⁷"Ikaa akau apasala' ra ulun bokon, hili akau pono' am ikaa pasalaan nu Ala. Am ikaa akau amaratu' ra ukum ra ulun bokon, hili akau pono' am ikaa ukuman nu Ala. Ampunan mi ulun bokon, hili akau pono' am ampunan nu Ala. ³⁸Onsoi akau anaak ra ulun bokon, hili Ala pono' am anaak ramuyun. Akau akaalap ra taak apanu' bonsoi am ininsok-insok ra tayar mi. Aun pinanguar mi ra tinaakan mi ra ulun bokon, hino po pangunguar nu Ala ramuyun."

³⁹Am pahulit po i Yasus rilo ra saumi pangumangan, rahu kono,

“Kono ulun nobolou amahaak ra ulun nobolou bokon, ikaa mulalas ilo ruo akalisang ra ralan am aratu' ra luang. ⁴⁰Kaando' kasangulun ulun ubason aulu' intor ra guru' nano. Io yak ulun apandai ra pangubasan nu guru' no asauk ohondo' ra guru' no.

⁴¹Kulo ilai' mi momol nu pias nakataliwa' ra mato nu pahaka' mino, lai' halan sampator taun makalu nakataliwa' ra mato mi no ikaa huangon mi? ⁴²Kulo akau mindahu ra pahaka' mi rano, 'U pahaka', ikon mu, iruo' ku bai taliwa' nu mato muno.'

Lai' halan am sampator taun makalu ra mato muno am ikaa ailong mu? U ulun ahipapayu! Iruon mu pahulu sampator taun makalu ra mato muno, hili mato muno aaning am hili akau akaalap angiru' ra momol nu pias nakataliwa' ra mato nu pahaka' mi rano.”

Taunan am kinawa' no
(*Mat 7:16-20; 12:33-35*)

⁴³“Taunan abaku' ikaa anginawa' ra kinawa' alat akanon, am taunan ikaa abaku' ikaa anginawa' ra kinawa' aamis akanon. ⁴⁴Tukitukir nu taun apandayan intor ra kinawa' no. Hanggasing ikaa anginawa' ra kinawa' nu ara aamis akanon, am kusingan ikaa anginawa' ra kinawa' nu anggur. ⁴⁵Aun ulun onsoi anguma' ra onsoi nga huang nano onsoi, am ulun alat anguma' ra alat nga huang nano alat. Nga aun ayamon nu kabang sumamput intor ra huang.”

Ulun amamaal apandai amahuang am ulun amamaal ailo amahuang
(*Mat 7:24-27*)

⁴⁶“Kulo ki' akau ahipah rakon, 'Tuhan, Tuhan,' io yak akau ikaa sumuhut ra panusuban ku ramuyun? ⁴⁷Aun ki' pamahandaan

taka ra ulun matong rakon, am angkinongoh ra rahu ku, am anguma' ra panusuban ku? Onsoi nahi au amala' ramuyun. ⁴⁸Io ohondo' ra sangulun amaal ra pahun nangali napakandalom ra bansukon nu turok no, am nanampulu' ra batu ra puun nu turok hino. Paat nu siang nangkaayo am nanakob ra pahun hino, pahun hino ikaa alulu' aaba', nga binaal hua ra tana' onsoi am okorot.

⁴⁹Io yak ulun angkinongoh ra rahu ku am ikaa anguma', io ohondo' ra sangulun amaal ra pahun ikaa napakandalom nangali ra bansukon nu turok no, am ikaa nanampulu' ra batu ra puun nu turok no. Paat nu siang nangkaayo am nanakob ra pahun hino, parambus yak pahun hino naaba' am nasasai nga binaal hua ra tana' alami' am ikaa kula' nandalom! Am pahun hino nasasai bonsoi.”

I Yasus namihah ra amba nu sangulun sauyar nu Ruum
(*Mat 8:5-13*)

⁷ ¹Kopongo i Yasus nambala' ra baal hino ra ulun asuang, hili io inindul inuoi ra Kaparnaum. ²Ra intok hino siino sangulun katua' nu sauyar nu Ruum nokotohom ra sangulun amba, io masi' am aalulum ra amba no hino. Amba no hino narualan am maaar patoi. ³Paat nu katua' nu sauyar hino nakaringoh ra baal ri Yasus no, susubo' no kula-kula' maaayo nu ulun Yahudi inuoi ri Yasus angitaak rio muoi amihah ra amba no hino.

⁴Pakasuku' ulun hiano ri Yasus, ilo akitaak bonsoi ri Yasus anulung ra katua' nu sauyar hino, rahu kanilo, “Katua' nu sauyar hino akimaasi' riun, onsoi tulungin mu io, ⁵nga io masi' ra bansa' taka am io nopongo

Katua' nu sauyar

namaal ra pahun intok mai sumambayang.” 6Bi ri Yasmus inakou nambabaya' rilo.

Paat nilo mamar suku' ra pahun nu katua' nu sauyar hino, panusub kapala' nu sauyar hino ra ranga-rangan no rano muoi inindahu ri Yasmus mindahu ra, “U Tuan, hama' no. Ikaa pono' oko maya' rakon muoi ra pahun mai no. Ikaa au aatas apaunsop riun ra pahun mai. 7Hino puun no au ikaa aatas tumingkuang riun. Intor ra hino onsoi yak oko mindahu hili amba kutu apihah. 8Nga au pono' am maya' yak ra susub nu ulun mamaayo mai rano, am siino po sauyar maya' ra panusuban ku. Kono au anusub ra sangulun ra lolot nilo, ‘Makou ko' am io pono' makou. Am kono au po ahipah ra sangulun ra lolot nilo, io pono' matong. Kono au anusub ra amba ku, ‘Baalon mu hitu!’ io pono' am anguma' yak.”

9Kasumpo' i Yasmus ra rahu nu katua' nu sauyar hino. Hili Yasmus nangalii' am inindahu ra ulun asuang inaya' rio no. Rahu kono, “Ra kawi' nu ulun Israil, kaando' po nakito ku

sangulun mintopot rakon ohondo' ra intopot nu ulun hino.”

10Panduli' ulun sinusub hiano ra pahun nu sauyar hino, ilai' nilo am napihah no amba hino.

**I Yasmus napanduli' napakaayah
ra anak nu sangulun nabaluh**

11Ikaa kula' buoi intor rahili bi ri Yasmus inuoi ra bandar Nain. Ulun ubason no am ulun asuang hiano inakou inaya' rio. 12Pakasuku' i Yasmus ra maar nu totobon maayo ra bandar hino, siino kula-kula' ulun nanaan ra bangkai intor ra bandar hino. Bangkai hino, io hino anak unguyon nu sangulun ruandu' nabaluh, saumi yak halan tupo anak nano. Asuang po ulun nu bandar hino inaya' ra ruandu' nabaluh hino.

13Pahilong i Yasmus ra ruandu' nabaluh hino, pakaasi' io, hili rahu no ra ruandu' hino, “Inan, ikaa antangi' ko!” 14Bi ri Yasmus inuoi imaar ra lungun nu bangkai hino am kangkamo' no, am tooh nu ulun nanaan ra bangkai hino. Rahu ri Yasmus, “U ulun ambulok, au mindahu riun, lumuat ko!”

15Ulun inatoi hino pono' am nilumuat nanturung hili io angimuun akaindahu. Hili i Yasmus nanaak rio ra ina' nano.

16Kawi' nu ulun hiano nangkala' bonsoi, am angimuun angansu-ngansuk ra Ala. Rahu kanilo, “Sangulun angindul ra rahu nu Ala maayo kuasa' nopongo inatong ra lolot taka! Ala nopongo inatong muoi apakaayah ra ulun mintopot rio.”

17Aho intor ra baal ri Yasmus nakarayol ra luput nu दौर Yudia am libu-libung no.

**Yahaya Omomorob nanusub ra ulun
ubason no
(Mat 11:2-19)**

18Ulun ubason ri Yahaya rano nahihilit ri Yahaya ra kawi' nu

baal nasauk inuma' ri Yasus no. Hili ipahi' ri Yahaya ruo ngaulun ubason no rano, ¹⁹hili susubo' no ilo inuoi pangkimuot ra Tuhan Yasus, "Oko ki' ulun matong maya' ra nirandi' nu Ala li, karuo kono am angkuliman po ki' akai ra ulun bokon?"

²⁰Pakasuku' ilo ruo ri Yasus, rahu kanilo, "Yahaya Omomororob nanusub ramon muoi angkimuot riun aman. Oko ki' ulun sumuku' maya' ra nirandi' nu Ala li, karuo kono am siino po ki' ulun bokon kulimanan taka sumunu' riun?"

²¹Paat nu hino, asuang pinihah ri Yasus ra ulun arualan, am asuang pinahiru' no ra saitan sinumulor, am asuang po ulun nobolou nanduli' nakakito. ²²Limbang ri Yasus inindahu rilo, "Bi kami, anduli' ka ri Yahaya am balai' io ra aun naringoh mi am nakito mi. Ulun nobolou nakarat, ulun naburau akaakou, ulun nampulu^h napihah, ulun nabutong akaringoh, ulun inatoi kinaayah am Aho Onsoi intor ra Ala binalaan ra ulun kaando' ra atu-atu. ²³Asatu' nga ulun kaando' pamarahuan ra ikaa mintopot rakon."

²⁴Pakaakou ulun sinusub ri Yahaya no, hili i Yasus nambala' ra ulun asuang rano intor ra baal ri Yahaya no, rahu kono, "Aun inoyon mi ilai' ra tana' asuang ra batu am inahison li? Inuoi ki' akau nahilong ra sampuun tutuu' apuha' nu angin yak? ²⁵Akau inuoi aun nakito muyun li? Sangulun asandong ra pakai ki'? Ulun asandong ra pakai kono hino am siino yak ilo ra pahun nu raja' no. ²⁶Aun yak inoyon mi ilai' nili? Inuoi yak ki' akau nahilong ra sangulun angindul ra rahu nu Ala? Otopot. Io yak akau nakakito sumail

poyo ra sangulun angindul ra rahu nu Ala. ²⁷Nga i Yahaya nga kuon nu nasuratan ra Kitap hitu, rahu nu Ala,

'Hitu nga ulun sinusub ku,

au anusub rio

amahulu intor riun

amalair ra ralan ra tayar mu!'

²⁸Au mindahu ramuyun, ra lolot nu kawi' nu ulun, kaando' kasangulun labing aulu' intor ri Yahaya. Io yak aun ulun rumaliwi' huang ra lolot nu ulun pihangon nu Ala, ulun hino labing aulu' intor ri Yahaya Omomororob."

²⁹Kawi' nu ulun am ulun angungukum ra sukai nangkinongoh ra rahu ri Yasus hino, ulun hiano nga inisuhut ra panusuban nu Ala am asiha' rorobon ri Yahaya. ³⁰Io yak ulun Parisi am guru' nu ugama aangas maya' ra kasihaan nu Ala ra bayah nilo no. Ilo aangas rorobon ri Yahaya.

³¹Rahu po ri Yasus, "Aun ki' pamahandaan ku ra ulun ra paat raino tu? Aun ki' hondo' nilo tu?"

³²Ilo tu ohondo' ra anak-anak nanturung ra libung nu karai no, am salua-luap ra rangan nilo rano, rahu kono, 'Sinampui mai hua halan suling tu ramuyun am aangas hua akau angalang am ahikalawo pono' akai ra asusa' huang am aangas po akau antangi'.' ³³Nga i Yahaya Omomororob inatong io naharot ikaa nangakan am ikaa nanginum, rahu kami, 'Ulun hitu sinulor nu saitan!' ³⁴Ulun Sinusub nu Ala inatong, io angakan am anginum rahu kami po, 'Lai' nga ulun hio'! Ababaakan, ahahauk, rumangan ra ulun angungukum ra sukai am ulun nakasala'.' ³⁵Hama' pono' kono hino nu rahu mi, anatandu' ra kapandayan nu Ala otopot io hino intor ra balos nu inuma' nu ulun angintopot rio."

^h7:22 sangulun nampulu: Ilayan 5:12.

Paat ri Yasus siino ra pahun
ri Simun

³⁶Sangulun ulun Parisi, ininggala-
nan ri Simun nahipah ri Yasus muoi
angakan rumangan rilo. Hili i Yasus
inuai ra pahun nano am hinumulung
nangakan.

³⁷Ra bandar hino siino sangulun
ruandu' akasala'. Paat no nakapan-
dai ra i Yasus siino ra pahun nu ulun
Parisi hino, ruandu' hino inuai ra
pahun nu ulun Parisi hino, am nangi-
bit ra saumi butul pualam akasuot ra
umau aamis ra howou. ³⁸Io tinumuor
ra talikuron ri Yasus ra maar nu
kalayam nano, io nantangi' suku'
kalayam ri Yasus no naluu' ra lomou
nano. Am pusasi' no kalayam
ri Yasus no ra abuk nano suku'
napua', hili io namangingil ra
kalayam ri Yasus am namarabul ra
kalayam ri Yasus ra umau aamis ra
howou hino.

³⁹Paat nu ulun Parisi nangipah
ri Yasus no nakakito ra baal hino, io
mindahu ra luang nu huang no,
"Kono ulun hitu sangulun angindul
ra rahu nu Ala, ikaa mulalas io
akapandai ra baal nu ruandu' na-
ngangkam rio tu, lai' halan am ruan-
du' hitu nakasala'!"

⁴⁰Hili rahu ri Yasus ri Simun,
"Simun, siino saumi rahuon ku riun."

Limbang ri Simun, "Ua guru',
rahu kamu nga."

⁴¹Rahu ri Yasus, "Siino ruo
ngaulun akautang ra sangulun apa-
pautang ra usin. Sangulun no
akautang limo ngaatus ringgit, am sa-
ngulun no akautang limo ngoopor
ringgit. ⁴²Ruo ngaulun hiano ikaa
akabayal ra utang nilo no, hili ulun
napautang no pono' ikaa nakibayal.
Kono po hino, aun ki' ra lolot nu ruo
ngaulun hiano masi' bonsoi ra ulun
napautang no?"

⁴³Limbang ri Simun, "Huang ku,
ulun asuang ra utang no!"

Limbang ri Yasus, "Kapio
hinuang mu hino." ⁴⁴Hili io inuir
nahilong ra ruandu' hino am inin-
dahu ri Simun, "Akito mu ki' ruandu'
hitu? Inatong au no ra pahun mu,
ikaa yak oko nanaak rakon ra siang
pamamahu' ku ra kalayam ku io yak
ruandu' hitu nopongo namahu' ra
kalayam ku ra lomou no, am namusas
napakapua' ra kalayam ku ra abuk
no. ⁴⁵Ra paat ku inatong oko ikaa
naniwol am namangingil rakon, io
yak ruandu' hitu ikaa mulou amangi-
ngil ra kalayam ku puun ra au sinu-
muku' ra hitu. ⁴⁶Ikaa oko namarabul
ra ulu ku ra umau, io yak ruandu' hitu
nopongo namarabul ra kalayam ku ra
umau aamis ra howou. ⁴⁷Huangon
mu onsoi-onsoi rahu kutu, asi' no
akasail hino anatandu' ra sala' no
asuang hino inampunan. Ulun inam-
punan borook yak, asi' no pono' am
borook."

⁴⁸Rahu ri Yasus ra ruandu' hino,
"Kawi' nu sala' mu inampunan."

⁴⁹Ulun bokon rangan ri Yasus
nanturung rano, angimuun ahayam
ra sangulun am sangulun. "Aun hitu
kaulun, auma' angampun ra sala'
tu?"

⁵⁰Io yak rahu ri Yasus ra ruandu'
hino, "Raino oko auma' kaayahon,
nga oko inintopot rakon. Muli' ko
raino ra huang anginsuat."

Kula-kula' ruandu' nanaak
ri Yasus ra usin

8 ¹Ikaa abuai intor ra hino, bi
ri Yasus inuai ra bandar, am
pamahunan ambala' ra Aho Onsoi ra
baal nu Ala amihang ra ulun. Ulun
ubason no oopor am ruo hiano baya-
baya' rio. ²Kono po hino nu ruandu'
nopongo hinonsoi ra sinulor nu saitan
am pinihah ra aruol li baya-baya'

ri Yarus. Ruandu' hiano io hino i Maria ulun nu Makdalina, (io hino tulu' saitan pinahiru' ri Yarus intor rio); ³am i Yohana andu' ri Kusa, ulun ahahalung ra pahun nu Raja' Hirodis; i Susana am asuang po ruandu' bokon. Ilo nanaak ri Yarus am ulun ubason no rano ra akan am usin nilo tohom.

Pangumangan ra sangulun anias ra susunu'
(*Mat 13:1-9; Mrk 4:1-9*)

⁴Ulun inatong ri Yarus kaando' kapapari' no intor ra kula-kula' bandar. Am kalulur ulun asuang hiano hili i Yarus nahulit rilo ra saumi pangumangan, rahu kono, ⁵"Siino sangulun antatangumo inuoi panias ra susunu' nano. Paat no nantias, siino sampiruo naratu' ra ralan li, am nakikindangan nu ulun am inakan nu susuit. ⁶Siino po sampiruo naratu' ra tana' akabatu-batu no. Paat nu susunu' hino tumuu' parambus yak io natuor nga apua' hua tana' no. ⁷Siino po naratu' ra tanga' nu tutuu' akaruui no. Tutuu' akaruui hino pono' am tinumuu' suku' susunu' hino nasakob am natuor. ⁸Am siino po sampiruo naratu' ra tana' oondob no, hili io tinumuu' suku' nanginawa' am inggopor ruli' aatus umbung no."

Pongo no nahulit am rahu po ri Yarus rilo, "Aun ulun asiha' akarati' onsoi io angkinongoh onsoi-onsoi."

Kulo ki' Yarus ambala' ra pangumangan
(*Mat 13:10-17; Mrk 4:10-12*)

⁹Ulun ubason ri Yarus rano nangkimuot rio ra aun ki' atungon nu pangumangan hino. ¹⁰Limbang ri Yarus, "Akau nopongo tiniluan ra baal auni ra aun koson nu Ala

amihang ra ulun. Io yak ulun bokon ubason intor ra pangumangan yak, hili ilo anampuus ampahuang, io yak ilo ikaa akapandai ra aun asauk, am ilo angkinongoh io yak ilo ikaa akatutun."

I Yarus apakatalang ra atungon nu pangumangan ra sangulun anias ra susunu'
(*Mat 13:18-23; Mrk 4:13-20*)

¹¹"Hitu nga atungon nu pangumangan hino. Susunu' no io hino rahu nu Ala. ¹²Am susunu' naratu' ra ihih nu ralan hino, nangumangan ra ulun angkinongoh ra rahu nu Tuhan, io yak saitan inatong am namahaau ra rahu hino intor ra huang nilo no, hili ilo ikaa mintopot am ikaa akaalap ra kaayahan. ¹³Am susunu' naratu' ra tana' akabatu-batu hino, nangumangan ra ulun angkinongoh angundut ra rahu nu Tuhan ra huang anginsuat bonsoi. Io yak rahu nu Tuhan hino ikaa nanambakat ra huang nilo no. Intopot nilo no ikaa abuo, paat nu panginaman mintup rilo, parambus yak ilo lumuhut. ¹⁴Am susunu' naratu' ra tanga' nu tutuu' akaruui' no, nangumangan ra ulun angkinongoh ra rahu nu Tuhan, io yak ilo angkaamo ra bayah nilo am asiha' asuang sasawot am asanang ra tana' hitu. Kawi' nu hiano nangindok ra intopot nilo, suku' intopot nilo ikaa tumuu' am kaando' balos. ¹⁵Susunu' naratu' ra tana' oondob hino, nangumangan ra ulun nangkinongoh ra rahu nu Tuhan am namului ra huang no ra huang onsoi am abubuh. Intopot nilo olondon suku' ilo anginawa'."

Lampung tiningkupan ra puut

¹⁶"Kaando' kasangulun anikit ra lampung hili anangkup ra puut,

karuo kono am buliin ra saau nu koo-longon. Io amului yak ra lampung hino ra pamumulian nano, hili ulun munsop no akakito ra binantang nu lampung hino. ¹⁷Nga aun-aun baal binuni akito yak rahili, karuo kono am baal ikaa apandayan nu ulun bokon, paintalangan am apandayan yak rahili. ¹⁸Hino puun no onsoi akau amahuang ra aun naringoh mi. Nga aun ulun nokotohom ra atu-atu, rua-ngin poyo kasuango', io yak aun ulun kaando' atu-atu, aun po siino rio no alapon yak poyo."

Ina' am pahaka-pahaka' ri Yasus
(*Mat 12:46-50; Mrk 4:35-41*)

¹⁹Suku' nu ina' am pahaka' ri Yasus rano, io yak ilo ikaa akaimaar rio nga asuang hua ulun rano bonsoi. ²⁰Am rahu nu sangulun no ri Yasus, "Guru', ina' am pahaka' mu rano siino ra luser no asiha' tumiwol riun."

²¹Limbang ri Yasus ra ulun hino, "Ulun angkinongoh ra rahu nu Ala am maya' ra panusuban nano, hino nga sabiton ra ina' am pahaka' ku."

Yasus nomopol ra angin okotoh
(*Mat 8:23-27; Mrk 4:35-41*)

²²Suai hili ka orou, bi ri Yasus am ulun ubason no rano inuran ra saumi paraau. Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Ikon mi, sumandaup taka ra liahu maayo tu." Hili ilo pono' am sinumandaup.

²³Kotongo' nilo amaraau i Yasus pono' am nokoolong. Pulali' yak nu angin okotoh inintup ra liahu maayo hino, suku' ra paraau no nasiapan nu siang am maar kapanu' suku' ilo maar kakalom. ²⁴Ulun ubason ri Yasus rano inuoi namarukou ri Yasus. Rahu kanilo, "Guru', guru', maar no itaka akalom!"

Luat ri Yasus am popolo' angin okotoh am hinumbang ahiaulun hino. Angin okotoh am hinumbang hino pono' am inulou am nanduli' naluku. ²⁵Hili rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Kulo ki' akau ikaa mintopot rakon?"

Ilo nololob am nangkalaa', hili rahu nilo ra sangulun am sangulun, "Aun hitu raino kaulun, suku' angin okotoh am hinumbang pono' maya' ra rahu no!"

I Yasus nomohonsoi ra sangulun sinulor nu saitan
(*Mat 8:28-34; Mrk 5:1-20*)

²⁶I Yasus am ulun ubason no rano namaraau suku' ra दौर Garasa' ra sandaup nu liahu maayo nu Galilia. ²⁷Paat ri Yasus inasak tiwolo' io nu sangulun ungkuyon sinulor nu saitan. Ulun hino intor ra bandar, am io aangas murong ra pahun am kaando' no sasampayau no. Io asiha' mayan yak ra lalabangan. ²⁸Pahilong io ri Yasus hili nampaluap am nahulatur ra tingkuangon nano am rahu no, "Aun ki' maan mu rakon, U Yasus Anak nu Ala Ansukon Bonsoi? Au akitaak riun ikaa ilaan mu au." ²⁹Ulun hino mindahu kono hino, nga i Yasus apahiru' ra saitan hino intor rio. Saitan hino nabuoi noyo namihang ra bayah nano, suku' tongkongon pono' kalayam am longon nano ra rantai am poyo piahain, aukat no yak rantai pinanangkong hino hili io ibiton nu saitan sinumulor no ra tana' asuang ra batu am inahison no.

³⁰Pangkimuot i Yasus ra ulun hino, "Aun ki' inggalan mu?"

Limbang nu ulun hino, "Inggalan ku i Ligion." Nga asuang hua bonsoi saitan sinumulor ra ulun hino.

¹⁸8:26 Garasa: Luang nu buku nakalair; Gadara (Ilayan ra Matius 8:28, siino poyo Girgisa).

⁸8:17 Mat. 10:26, Luk. 12:2 ⁸8:18 Mat. 25:29, Luk. 19:26

³¹Saitan hiano nakitaak ri Yasus ikaa anusub rilo muoi ra Luang Kapatayan'.

³²Ra maar nu intok hino, siino sampaanon biah asuang ahinakan ra kambing nu tirong no. Saitan hiano nakitaak nakimaasi' ri Yasus apahusu' rilo muoi sulor ra biah hiano. I Yasus pono' am namalihua.

³³Samput nu saitan hiano intor ra ulun hino am bi inuoi sulor ra biah sampaanon hiano. Hili biah hiano nahihiru' nambulusung am tinumin-dak ra tobo ra paat nu liahu maayo no, am kaluus ilo nolosor.

³⁴Ulun ahahalung ra biah hiano ampahuang ra baal nakito nilo hino. Hili ilo nanimbul inuoi namala' ra baal hino ra ulun siino ra bandar no am pamahunan-pamahunan ra libung nu bandar hino. ³⁵Hili kawi' nu ulun hiano inuoi pahilong ra baal nasauk hino. Ulun hiano inuoi ri Yasus am kakito nilo ulun sinulor nu saitan li nopongo noonsoi, am nanturung ra maar nu kalayam ri Yasus no. Io nopongo nampakai am huang no nanduli' noonsoi. Ulun hiano pono' am nangkala'. ³⁶Kawi' nu ulun nakakito ra baal nasauk hino nahihulit ra ulun bokon rano, ra aun koson nu ulun hino hinonsoi ri Yasus. ³⁷Hili kawi' nu ulun ra दौरा Garasa nakitaak ri Yasus ahiru' intor ra intok nilo hino, nga alaa' hua ilo kapiro. Am uran no ri Yasus ra paraau no hili inuli'.

³⁸Ulun sinulor nu saitan li lumikot asiha' maya' ri Yasus. Io yak susubo' ri Yasus ulun hino paulio', rahu kono, ³⁹"Muli' ko ra pahun muno am pambala' ra aun nopongo inuma' nu Ala riun."

Am bi nu ulun hino inuli' am pambala' ra ulun amahun ra lupu-luput nu bandar hino, ra aun nopongo inuma' ri Yasus ra ulun hino.

Anak ri Yairus am ruandu'
nangangkam ra pakai ri Yasus
(*Mat 9:18-26; Mrk 5:21-43*)

⁴⁰I Yasus pono' am nanduli' ra sandaup nu liahu maayo hino, paat ri Yasus nakasuku' tiwolo' io nu ulun asuang ra huang anginsuat nga namalair no hua ilo nangkuliman ri Yasus. ⁴¹Hili suku' nu sangulun mamaayo nu pahun intok sambayang, inggalan no Yairus. Io nahulatur am nirumungu' ra maar nu kalayam ri Yasus no am alikot bonsoi angibit ri Yasus muoi ra pahun nano, ⁴²nga anak no ruandu' saumi yak, am anak hino maar patoi, unur nu anak hino oopor am ruo upok.

Kotongo' ri Yasus makou muoi ra pahun ri Yairus no, ulun asuang hiano nahihinsok mimaar ri Yasus intor ra tingkuangon, talikuron am taihion. ⁴³Ra lolot nu ulun asuang hiano siino sangulun ruandu' narualan oopor am ruo upok buoi no, aruol no hino lumangus ra io omololot ra bulan. Kawi' nu sasawot no naawi' yak ra io muoi akiubat ra dakatur,^k io yak kaando' akapiah rio. ⁴⁴Ruandu' hino inimaar ri Yasus intor ra naalingan ri Yasus no, hili io nangangkam ra popor nu kain pakai ri Yasus no. Paat nu hino parambus yak lumbak nano nataru'. ⁴⁵Rahu ri Yasus, "Aun ki' nangangkam rakon?" Kawi' nu ulun asuang rano nahalim.

^j8:31 Luang Kapatayan: Pamahuangan nu ulun ra saitan hiano riilan ra luang andalom kapiro suku' ra ukuman nilo pupus.

^k8:43 Luang nu buku nakalair kaando' rahu: kawi' nu sasawot no naawi' yak ra io muoi akiubat ra dakatur.

Rahu ri Piturus, “U guru', asuang hua bonsoi ulun ra libung muno, ilo nakapahihinsok mimaar riun!”

46Rahu po ri Yasmus, “Siino sangulun nangangkam rakon. Apandayan ku hino, nga siino hua kuasa' sinumamput intor rakon.”

47Ruandu' hino napandai ra i Yasmus nakapandai ra inuma' no hino. Intor ra hino io inuoi nahulatur nirumungu' ra tingkuangon ri Yasmus no ra huang angkalaa'. Hili io nahulit ra tingkuangon nu ulun asuang, ra aun puun no nangangkam ri Yasmus, nga aruol no hino nalawo ra paat no nangangkam ri Yasmus. **48**Rahu ri Yasmus rio, “U pahaka' ku, oko noonsoi nga intor hua ra intopot mu. Bi kamu muli' ra huang anginsuat.”

49Kotongo' ri Yasmus ahayam, suku' nu sangulun sinusub intor ra pahun ri Yairus no. Rahu nu ulun hino ri Yairus, “Tuan, inatoi no anak mu ralaa no, ikaa pono' likatin mu i Guru' muoi ra pahun muno.”

50Karingoh ri Yasmus rahu hino, am rahu no ri Yairus, “Ikaa angkaamo oko, mintopot ko yak hili anak muno apihah.”

51Pakasuku' i Yasmus ra pahun ri Yairus no, ulun bokon rano pinopol no ikaa maya' munsop, io nangibit yak ri Piturus, i Yahaya am i Yakup am matuo nu anak hino. **52**Kawi' nu ulun antangi' salandulandui ra anak inatoi hino. Io yak rahu ri Yasmus, “Ikaa akau antangi'. Anak hino ikaa inatoi, noolong yak!”

53Kurito' nu ulun hiano solor rahu ri Yasmus no, nga napandayan nilo hua anak hino kapiro inatoi. **54**Hili i Yasmus nananggoi ra longon nu anak hino, am inindahu, “U anak, lumuat ko!”

55Am panduli' anak hino naminawo, am paat hino po parambus no nilumuat. Am hili susubo' ri Yasmus ina' nu anak hino napaakan ra anak hino. **56**Kasumpo' ina' am

ama' nu anak hino. Io yak i Yasmus nomopol rilo ikaa mindahu ra baal nasauk hino ra ulun bokon.

I Yasmus nanusub ra oopor am ruo ngaulun ulun ubason no
(*Mat 10:5-15; Mrk 6:7*)

9 **1**I Yasmus nahipah ra oopor am ruo ngaulun ulun inubas no, hili io nanaak rilo ra kuasa' apahiru' ra saitan am amihah ra aruol. **2**Am susubo' ri Yasmus ilo muoi ambala' ra baal nu Ala amihang ra ulun am amihah po ra ulun arualan. **3**Rahu ri Yasmus, “Ikaa akau angibit ra atuatu ra luang nu lakou mi. Ikaa akau angibit ra susukur, biik, pakaak, usin am poyo ikaa angaruol ra sampayau. **4**Aun yak ulun apaunsop ramuyun ra pahun nilo no, onsoi akau murong ra hino suku' ra akau makou ra bandar hino. **5**Aun yak kaulun ikaa apaunsop ramuyun ra pahun nilo, paat mi humaling makou ra bandar hino, onsoi kangkabin mi kaau nu kalayam mino, ra panatandu' ra ilo akasala' nga ilo ikaa angkinongoh ra rahu nu Ala.”

6Ulun ubason ri Yasmus hiano inakou inuoi ra kula-kula' pamahunan nambala' ra Aho Onsoi hino am namihah ra ulun arualan ra kula-kula' intok.

I Hirodis naulingo
(*Mat 14:1-12; Mrk 6:14-29*)

7Pakaringoh i Hirodis ra kawi' nu baal nasauk hino, io naulingo. Nga siino hua ulun mindahu ra Yahaya Omomorob nanduli' naayah. Ra paat nu hili i Hirodis amihang ra दौर Galilia. **8**Siino po ulun bokon mindahu ra i Ilia nopongo inatong. Am siino po ulun mindahu ra sangulun nanduli' naayah ra lolot nu kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala. **9**Rahu ri Hirodis, “Au nopongo nanusub ra ulun inuoi

nonontob ra ulu ri Yahaya li. Io yak aun po hitu raino kaulun? Asuang no tatandu-tatandu' kalalaban naringoh ku inuma' nu ulun hitu." Hili i Hirodis nahuyum ra ralan asiha' tumiwol ri Yasmus.

I Yasmus namakan ra limo ugaribu ngaulun

(Mat 14:13-21; Mrk 6:30-44; Yah 6:1-14)

¹⁰Panduli' ulun sususubon ri Yasmus rano am ilo nahulit ri Yasmus ra kawi' nu inuma' nilo. I Yasmus nangibit rilo tinumaning ra bandar Baitsaida. ¹¹Io yak pakapan-dai ulun asuang rano ra baal hino, ilo inaya' ri Yasmus. I Yasmus pono' amalihua ra ilo maya', hili i Yasmus nambala' rilo ra baal nu Ala amihang ra ulun. Am io pono' namihah po ra ulun arualan ra lolot nu ulun asuang hiano.

¹²Paat nu orou no maar lumindob, ratong nu oopor am ruo ngaulun ubason ri Yasmus rano am inindahu ri Yasmus, rahu kanilo, "Guru', intok hitu kaando' ulun amahun. Onsoi nahi guru' ansub ra ulun hiatu muoi ahuyum ra akan nilo am koolongon nilo ra pamahunan-pamahunan libung nu intok hitu."

¹³Io yak limbang ri Yasmus, "Paakanon mi yak ilo."

Rahu nu ulun ubason ri Yasmus rano, "Limo yak ngapila' ruti' am ruo ngainan pait siino ramon tu. Asiha' ki' oko ra akai muoi pahalir ra akan nu ulun hiatu?" ¹⁴Luur nu unguyon ra ulun hiano, siino limo ngaribu ngaulun.

Rahu ri Yasmus ra ulun ubason no rano, "Susubon mi ulun hiatu panturungo', sapampalan no suang no limo ngoopor ngaulun."

¹⁵Hili ulun ubason ri Yasmus rano nanusub ra ulun asuang hiano nanturung, maya' ra nanusuban ri Yasmus

no. ¹⁶Am unto' ri Yasmus ruti' limo ngapila' no am pait ruo ngainan hino, am naningaa' ra limbowon am sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. Kopongo hino tutubingo' no ruti' am pait hino, am patayaro' ra ulun ubason no rano, hili ulun ubason no rano nanayar ra ulun asuang hiano. ¹⁷Kawi' nu ulun hiano nangakan suku' naasuh. Am kukumo' nu ulun ubason ri Yasmus rano sawah nu ulun hiano, am suang no oopor am ruo ngabakul.

Namalihuaan ri Piturus ri Yasmus

(Mat 16:13-19; Mrk 8:27-29)

¹⁸Orou bokon li i Yasmus tinumaning inuoi sambayang, am ratong nu ulun ubason no rano inuoi rio. Rahu ri Yasmus rilo, "Kono maya' ra rahu nu ulun bokon, aun ki' au hitu?"

¹⁹Limbang kanilo, "Siino mindahu ra oko Yahaya Omomorob. Am siino po mindahu ra oko i Ilia, am rahu po nu bokon rano ra oko sangulun angindul ra rahu nu Ala ra pahulu li nanduli' naayah."

²⁰Rahu po ri Yasmus rilo, "Maya' ra pamahuangan mi, aun ki' au hitu?"

Limbang ri Piturus, "Oko nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala."

I Yasmus nambala' ra baal nu ila' am patayan no

(Mat 16:21-28; Mrk 8:31-9:1)

²¹Hili i Yasmus nomopol ra ulun ubason no rano, "Ikaa amala' sahummi ra baal hino ra atu-atu kaulun."

²²Am rahu kono po ri Yasmus, "Ikaa mulalas Ulun Sinusub nu Ala aintupan ra kula-kula' ila' am kasisi-nganan nu mamaayo nu ulun Yahudi am mamaayo nu imam am poyo guru-guru' nu ugama. Io maan po-

toyo', io yak paat nu katalu orou io pandulion kaayaho'."

²³Hili rahu po ri Yasus ra kawi' nu ulun siino ra intok hino, "Atu ulun asiha' maya' rakon, onsoi io ikaa amahuang ra kasiha' no tohom, saanin no yak salip nano tuki-tukir nu orou, am parayu-rayus maya' rakon. ²⁴Nga aun ulun ahinga' ra bayah nano, am io nga solor alawaan ra bayah nano. Io yak aun ulun alawaan ra bayah nano ra io maya' rakon, ulun hino nga akaalap ra bayah no. ²⁵Aun ki' balos no nu kono sangulun onohom ra aun siino ra luput nu tana' tu, io yak, bayah nano alawo yak lalayau? ²⁶Kono ulun auyu' anganguku ra io maya' rakon am pangubasan ku ra tingkuangon nu ulun, Ulun Sinusub nu Ala pono' am auyu' anganguku ra ulun hino ra paat no matong ra kuasa' no, am kuasa' nu Ala, am kuasa' nu malaikat-malaikat nabahuan! ²⁷Huangon mi! Siino kula-kula' ngaulun ra lolot mitu raino ikaa matoi suku' io akatapis akakito rahili ra Ala amihang ra ulun."

I Yasus nahungga' ra baal

²⁸Tulu' orou lolot no ra i Yasus nangubas ra baal hino, io nangibit po ri Piturus, i Yahaya, am i Yakup muoi sambayang ra saumi inuluh.

²⁹Kotongo' ri Yasus sambayang, hili kinabaalo' nu bulos no nahungga' am sampayau nano pono' napulak am akabinuntul. ³⁰⁻³¹Pulali-lali' nu ruo ngaulun, io hino i Musa am Ilia, inintalang haling ra binuntul awantang intor ra Surga'. Ilo nahayam ri Yasus intor ra baal nu patayan ri Yasus ikaa noyo abuoi auma' asauk ra Yarusalim maya' ra bina-baas nu Ala. ³²Paat nu hili i Piturus am ranga-rangan no nombolong, io

yak ilo pulali-lali' nilumuat, am ilo nahilong ri Yasus nawantang am akabinuntul, am ruo ngaulun tuotuo tinumalab rio.

³³Paat nu ruo ngaulun hiano makou sumuai ri Yasus, rahu ri Piturus ri Yasus, "Tuhan, onsoi yak solor baal natili am ibito' mu akai ra intok hitu. Hama' mai amaal ra talu kiim, saumi riun, am saumi ri Musa, am saumi po ri Ilia." Sotopot no, i Piturus ikaa akapandai ra aun rahuon no hino.

³⁴Kotongo' ri Piturus ahayam ri Yasus, ratong nu laput maayo nirumumbun rilo. Paat nu laput hino nirumumbun rilo, pangkalaa' ilo. ³⁵Hili karingoh nilo saumi rahu intor ra laput hino, rahu kono, "Hitu nga Anak ku nopongo pinili' ku. Kinongohon mi nga pambalaan no!"

³⁶Pongo nu rahu hili am ilong nilo ri Yasus io yak sangulun. Ulun ubason ri Yasus rano ikaa nakaindahu ra kawi' nu baal hino, am ikaa nahulit ra nakito nilo hino ra ulun bokon.

I Yasus nomohonsoi ra anak sinulor nu saitan

(*Mat 17:14-18; Mrk 9:14-27*)

³⁷Suaban nali, i Yasus am talu ngaulun ulun ubason no nambulusung intor ra inuluh hino, am ulun asuang rano inatong tinumiwol ri Yasus. ³⁸Sangulun ungkuyon nampaluap intor ra lolot nu ulun asuang hiano, "Guru' asian mu au, oyon mu halan ilai' anak mai io sangulun yak anak mai! ³⁹Io sinulor nu saitan, kono saitan hino apaing-kutar rio, io ampahalak am inan no kumakang suku' ra kabang no anampaa'. Saitan hino angila' yak rio am ikaa ahiru'! ⁴⁰Nopongo no au nakitaak ra ulun ubason mu

apahiru' ra saitan hino, io yak ikaa akaalap ilo apahiru'."

⁴¹Limbang ri Yasmus, "Akau hitu ikaa alulu' amala'! Akau hitu ulun talia-liang am ikaa mintopot! Kula' ki' buoi ku po rumangan am tumaan anguntima' ramuyun? Ibiton mu nga anak mino rakon!"

⁴²Paat nu anak hino makou am nakasuku' ra intok ri Yasmus no, saitan hino namahaba' rio am napakakang ra inan nu anak hino. Io yak i Yasmus nanusub ra saitan hino sinumamput am suku' anak hino noonsoi. Hili i Yasmus nanaak ra anak hino ra ama' nano. ⁴³Kawi' nu ulun nasumpo nahilong ra kuasa' nu Ala.

I Yasmus nambala' po ra baal nu patayan no
(*Mat 17:22-23; Mrk 9:30-32*)

Kotongo' nu ulun asuang asumpo amahuang ra kawi' nu inuma' ri Yasmus nakito nilo hino, am rahu ri Yasmus ra ulun ubason no rano, ⁴⁴"Huangon mi onsoi-onsoi am ikaa lirain mi rahu ku hitu. Ulun Sinusub nu Ala taakin ra kuasa' nu ulun."

⁴⁵Io yak ulun ubason ri Yasmus rano ikaa akapandai ra atungon nu rahu no hino. Atungon nu baal hino ikaa pinaintalang rilo, hili ilo ikaa akapandai. Io yak ilo alaa' angkimuot ra baal hino ri Yasmus.

Aun ki' labing aulu'
(*Mat 18:1-5; Mrk 9:33-37*)

⁴⁶Ulun ubason ri Yasmus rano nangkakalit haling ra atu ki' labing aulu' ra lolot nilo. ⁴⁷I Yasmus akapandai ra huang nilo, intor ra hino io nangalap ra saumi anak am napatuor ra anak hino ra talab

nano. ⁴⁸Hili rahu no ra ulun ubason no rano, "Aun angalulum ra anak hitu nga au hua, atungon no io angalulum rakon. Am ulun angalulum rakon, atungon no io angalulum po ra nanusub rakon no. Nga aun ulun ra lolot mi ikaa aulu' ra pamahuangan mi, io nga labing aulu' intor ra kawi' mi!"

Aun ikaa tumabuh ritaka io nga rangan taka
(*Mrk 9:38-40*)

⁴⁹Rahu ri Yahaya ri Yasmus, "Guru', siino ulun nakito mai anabit ra inggalan mu ra io apahiru' ra saitan, am popolo' mai huat io nu ikaa hua io sumimpung ritaka."

⁵⁰Limbang ri Yasmus ri Yahaya am ulun ubason no bokon rano, "Nga atu po ulun ikaa tumabuh ritaka am ulun hino nga asauk ra rangan taka."

Saumi pamahunan ra दौरا Samaria ikaa apaunsop ri Yasmus ra pahun nilo

⁵¹Ikaa no kula' buoi no i Yasmus pasimporon ra Surga', hili io nanggalap ra bantasan muoi ra Yarusalim. ⁵²Io nanusub ra ulun amahulu intor rio. Hili ulun sinusub no hiano inakou, hili inuoi ra saumi pamahunan ra दौरा Samaria amalair ra kawi' nu atu-atu ra tayar ri Yasmus. ⁵³Io yak ulun nu pamahunan hino ikaa apaunsop ri Yasmus ra pahun nilo nga lakou ri Yasmus no muoi hua ra Yarusalim. ⁵⁴Hili paat nu ulun ubason ri Yasmus rano, io hino i Yakup am i Yahaya nakapandai ra baal hino, rahu kanilo, "Tuhan, asiha' ki' oko ra akai akitaak ra apui rumatu' intor ra limbowon ongompo ra ulun hiatu?"¹

¹9:54 Luang nu buku nakalair siino rahu-rahu: Ohondo' ra inuma' ri Ilia ulun angindul ra rahu nu Ala li.

9:46 Luk. 22:24 9:48 Mat. 10:40, Luk. 10:16, Yah. 13:20 9:54 2Raj. 1:9-16

⁵⁵I Yasus pono' nangalii', hili nambuuk rilo.^m ⁵⁶Pongo nu hino hili Yasus am ulun ubason no rano inakou inuoi ra pamahunan bokon rano.

Talu ngaulun asiha' sumauk ra ulun maya-maya' ri Yasus
(Mat 8:19-22)

⁵⁷Kotongo' ri Yasus am ulun ubason no rano, lako-lakou, siino sangulun inindahu ri Yasus, "Guru' maya' au riun. Atu pono' oyon mu am baya-baya' yak au."

⁵⁸Limbang ri Yasus rio, "Kakaa' siino luang nilo, am susuit pono' am siino po bunsalah nilo, io yak Ulun Sinusub nu Ala hino kaando' no intokon no ombolong."

⁵⁹Hili rahu po ri Yasus ra sangulun no, "Maya' ko rakon."

Io yak rahu nu ulun hino, "Tuhan, muoi halan au pahulu omolobong ri ama'."

⁶⁰Limbang ri Yasus, "Hama' nu ulun inatoi rano omolobong ra ulun inatoi. Io yak oko hitu, bi kamu makou am ambala' ra ulun bokon ra Ala angimuun amihang ra ulun."

⁶¹Siino po sangulun ulun inindahu, "Guru', asiha' halan au maya' riun, io yak pahuon mu au muoi pahulu ambilin ra matuo ku rano."

⁶²Rahu ri Yasus ra ulun hino, "Ulun nopongo nangimuun nanangkul ra tana' panambakan, hili angalii ra naalingan, ulun hino ikaa asauk ra ulun pihangon nu Ala."

I Yasus nanusub ra tulu'
ngoopor ulun ubason bokon

10 ¹Pongo nu hino, i Yasus namili' po ra tulu' ngooporⁿ ulun

ubason bokon rano, hili io nanusub rilo ruo-ruo ngaulun amahulu rio ra tuki-tukir nu bandar am intokon oyon no. ²Rahu ri Yasus rilo, "Kapio pono' otomon tu asuang, io yak ulun ongotom tu hua akuling. Onsoi akau sambayang akitaak ra Ala katangan ra umo hino, hili io anusub ra ulun muoi pongotom ra umo no hitu.

³Haling ra hino, bi kami! Au anusub ramuyun ohondo' ra rumba alami' siino ra lolot nu uku' asangit. ⁴Ikaa akau angibit ra usin am pakaak, karuo kono am kasut. Ikaa akau tumooh ra tanga' ralan am ahayam ra ulun atiwol mi. ⁵Kono akau munsop ra saumi pahun, onsoi akau mindahu pahulu, 'Kaansayan ra huang nu ulun murong ra pahun hitu.'

⁶Kono ulun amahun ra pahun hino asiha' ra kaansayan, tabi' kaansayan mu hino lumondon rio, kono ikaa, kaansayan hino ampikol ramuyun. ⁷Saumi pahun yak intok mi. Apuon mi aun yak taakin ramuyun ra intok hino, nga ulun angkaraya' ikaa mulalas angapu ra hari' no. Ikaa akau ahibabanding ra pahun saumi am saumi.

⁸Kono akau matong ra saumi bandar am kono ulun ra intok hino anginsuat am apasikot ramuyun, onsoi akau angakan yak ra aun taakin nilo ramuyun. ⁹Pihahon mi ulun arualan amahun ra bandar hino, am balain mi ulun ra bandar hino, 'Ala angimuun amihang ra ulun ra lolot mi.' ¹⁰Io yak kono akau matong ra saumi bandar am kono akau ikaa insuatan am paunsopon, bi kami muoi ra ralan no am mindahu, ¹¹'Kaa nu bandar mi tu sinumokot ra kalayam mai tu, kangkabin mai asauk ra pampahua-

^{m9:55} Luang nu buku nakalair siino rahu-rahu: am rahu kono, "Akau ikaa kapandai ra atu ki' ka ro anguasa' ramuyun, nga Ulun Sinusub nu Ala hino matong sala' ka muoi amatoi ra bayah nu ulun io yak muoi apakaayah rio."

^{n10:1} Tulu' ngoopor: Luang nu buku' nakalair; Tulu ngoopor am ruo.

^{9:61} 1Raj. 19:20 10:2 Mat. 9:37-38 10:3 Mat. 10:16 10:7 1Kor. 9:14, 1Tim. 5:18 10:4-11 Mat. 10:7-14, Mrk. 6:8-11, Luk. 9:3-5 10:10-11 Inu. 13:51

ngan mai ramuyun ra akau nakasala'. Io yak huangon mi amaar noyo bon-soi Ala angimuun amihang ra ulun ra lolot mi!' ¹²Huangon mi, paat nu Orou Pamumutusan hino ukum ratuin ra bandar Sodom alangka' intor ra ukum ratuin ra bandar hino!"

Kula-kula' bandar ikaa mintopot
(*Mat 11:20-24*)

¹³"Aila' rahili ulun amahun ra Korasin rano, am ulun po amahun ra Baitsaida rano. Nga nakito nilo noyo halan tatandu' kalalaban pinasauk ra bandar nilo rano, am aangas ilo mimpoi ra sala' nilo rano. Kono po nahi tatandu' kalalaban inuma' ra bandar hiano paintalanganon ra ulun nu bandar Tirus am Sidon am lair no halan nahi ilo raino mimpoi intor ra sala' nilo am nampakai ra pakayan ahulir am anauk ra kaau ra ulu nilo, io hino anatandu' ra ilo kapiro mimpoi intor ra sala' nilo.

¹⁴Paat nu Orou Pamumutusan labing bahat nu ukum mintup ramuyun, ulun nu bandar aangas mimpoi intor ra sala' intor ra ukum paintupon ra ulun nu bandar Tirus am Sidon. ¹⁵Am akau ulun amahun ra Kaparnaum no. Siino ki' pama-huangan mi akau akakuoi ra Surga'? Ikaa! Io yak akau auma' subain ra apui naraka."

¹⁶Hili rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Ulun angkinongoh ra pangubasan mi, angkinongoh rakon. Ulun ikaa angkinongoh ra pangubasan mi, ikaa angkinongoh rakon. Am ulun ikaa angkinongoh ra rahu ku, io pono' am aangas po ang-

kinongoh ra rahu nu nanusub rakon no."

**Tulu' ngoopor ulun ubason
ri Yasus nanduli'**

¹⁷Panduli' tulu' ngoopor^o ulun ubason hiano ra huang anginsuat. Rahu kanilo, "Tuhan, paat mai anabit ra inggalan mu apahiru' ra saitan, kawi' nu saitan hiano pono' am maya' yak ra rahu mai!"

¹⁸Limbang ri Yasus, "Nakito ku Ibilis naratu' kono hanit intor ra limbowon. ¹⁹Huangon mi! Au nopongo nanaak ramuyun ra kuasa' hili akau akaalap angindang ra kukuo am angangait am amayau ra kotoh nu tumabuh ramuyun, kaando' ka saumi po akaalap apasusa' ramuyun. ²⁰Hama' pono' kono hino ikaa akau anginsuat ra saitan-saitan hiano maya' ra rahu mi. Io yak labing hon-soi no akau anginsuat nga inggalan mi nasuratan ra Surga'."

I Yasus anginsuat
(*Mat 11:25-27; 13:16-17*)

²¹Paat nu hino i Yasus nanginsuat nga io kinuasa' nu Ro nu Ala.^p Rahu ri Yasus, "Ama', Tuhan namihang ra limbowon am tana', au mindahu tarima' kasi' riun nga aun binuni mu am ikaa binalaan mu ra ulun apandai am asawat ra sikul, io yak tiniluan mu ra ulun ailo. U Ama', hino nga kasiha' mu.

²²Kawi' nu atu-atu pinakuasa' ri Yama' rakon. Kaando' kasangulun akakaulih ra Anak, Ama' yak akakaulih rio. Am kaando' po kasangulun akakaulih ri Ama', Anak yak akakaulih rio am aun yak ulun tiluan

^o10:17 Tulu' ngoopor: Luang nu buku nakalair; tulu' ngoopor am ruo (Ilayan ayat 1.)

^p10:21 io kinuasa' nu Ro nu Ala: Luang nu buku nakalair; Intor ra Ro; Siino poyo; Luang nu ro no.

10:12 Kas. 19:24-28, Mat. 10:15, 11:24 10:13 Yas. 23:1-18, Yah. 26:1-28:26, Yl. 3:4-8, Bab. 1:9-10, Sa. 9:2-4 10:15 Yas. 14:13-15 10:16 Mat. 10:40, Mrk. 9:37, Luk. 9:48, Yah. 13:20 10:19 Nan. 91:13 10:22 Yah. 3:35, 10:15

nu Anak hino ra baal nu Ama' no, hino yak nga akakaulih ra Ama'."

²³Hili i Yasus nangalii' nilumipas ra ulun ubason no rano, am inindahu ra luur nilo no, "Asatu' nga akau no-pongo nakakito ra aun nakito mi raino tu. ²⁴Au mindahu ramuyun asuang ulun angindul ra rahu nu Ala am raja' atipahilong halan ra nakito mi raino tu, io yak ilo ikaa nakakito. Ilo atipangkinongoh po halan ra naringoh mi raino tu, io yak ilo ikaa naringoh."

**Pangumangan ra sangulun
Samaria onsoi huang**

²⁵Sangulun guru' ugama inimaar ri Yasus asiha' anginam. Rahu kono, "Guru', aun ki' auma' maan ku, hili au okotohom ra bayah otopot am ampus-ampus?"

²⁶Limbang ri Yasus rio, "Aun ki' nasuratan ra Kitap ri Musa li? Aun koson pamahuangan mu ra nasuratan hino?"

²⁷Rahu nu ulun hino, "Masi' ko ra Tuhan Ala mu ra aingkoos huang mu, aingkoos bayah mu, kawi' nu kotoh mu, am aingkoos pinowoon mu,' am 'Masi' oko ra ulun rangan mu ohondo' ra oko masi' ra inan mu tohom.'"

²⁸Rahu ri Yasus, "Otopot nama-limbangan muno. Insuhuton mu hino, hili oko akaalap ra bayah."

²⁹Io yak guru' nu ugama hino asiha' opokotopot ra inan no tohom. Io nangkimuot, "Aun ki' hino kaulun rangan ku?"

³⁰Limbang ri Yasus, "Siino sangulun ungkuyon inakou intor ra bandar Yarusalim muoi ra Yariko. Paat nu tanga' ralan io hinabu' nu ulun antatakou, kawi' nu siino rio inalap, io inumbal, hili io iniruan am iringkuli' ra ralan no am inan no napilat maar patoi.

³¹Nakapinaat ra orou hili sangulun imam inakou inaya' ra ralan hino. Io yak paat no nahilong ra ulun hino, io sinumangkiing ra ralan hino am narambus inakou. ³²Kono po hino nu sangulun sua' ri Liwi inaya' ra ralan hino, kakito no ulun hino, io inimaar angaulih rio. Io yak, io pono' am sinumangkiing ra ralan hino am narambus inakou.

³³Siino sangulun intor ra दौरا Samaria inaya' ra ralan hino. Paat no nakasuku' am nahilong ra ulun inumbal hino, panguluru huang no nakaasi'. ³⁴Hili io inimaar ra ulun hino am namahu' ra pilat no rano ra ruu' nu anggur, am nangubat rio ra umau am nomongkos ra pilat-pilat no rano. Pongo nu hino io napatampak ra ulun hino ra kaladai nano, hili nangibit ra ulun hino ra pahun susukuon nu tambului am nangubat onsoi-onsoi ra ulun hino. ³⁵Suaban nali ulun nu Samaria hino nangalap ra ruo ngapila' usin pirak am nanaak ra ulun katangan ra pahun hino, am rahu kono, "Ubatin mu po ulun hitu am kono siino usin atalan mu akasail ra usin hitu, bayalin ku rahili ra paat ku anduli'."

³⁶Popor no i Yasus nangkimuot ra guru' nu ugama hino, "Aun ki' ra lolot nu talu ngaulun hiano masi' ra ulun inumbal nu antatakou rano, maya' ra pamahuangan mu?"

³⁷Limbang nu guru' ugama hino, "Ulun nanulung ra ulun inumbal hino."

Rahu ri Yasus, "Raino bi kamu muli' am anguma' ra kono baal hino!"

**I Yasus nahaas ri Marta am
i Maria**

³⁸Hili i Yasus am ulun ubason no rano inindul inakou am pakasuku' ra

saumi pamahunan. Ra intok hino sangulun ruandu' ininggalanan ri Marta napaunsop rilo ra pahun nilo no. ³⁹Siino po pahaka' ri Marta ruandu' ininggalanan ri Maria. I Maria hitu nanturung ra maar nu kalayam nu Tuhan Yasus angkino-ngoh ra pangubasan no. ⁴⁰Io yak i Marta hitu kono angkaamas ra karaya' no amalair ra atu akanon am inumon nilo. Io inuoi ri Yasus am rahu kono, "Tuhan, kulo pahuwo' mu pahaka' kuno i Maria apahu' rakon angkaraya'? Susubon mu io muoi anginsuup rakon!"

⁴¹Rahu ri Yasus, "Marta, Marta! Oko angkaamo am kono angkaamas amahuang ra asuang baal. ⁴²Lai' halan am saumi yak aulu' tu. Am i Maria nopongo namili' ra baal onsoi bonsoi, ikaa auma' aundut intor rio."

I Yasus angubas ra aun koson pakuan sambayang
(Mat 6:9-13; 7:7-11)

11 ¹Orou bokon li i Yasus inuoi sambayang ra saumi intok. Pongo no sambayang, sangulun ra lolot nu ulun ubason no rano inindahu, "Tuhan, ubaso' nga akai ra aun koson pakuan sumambayang kono i Yahaya angubas ra sambayang ra ulun ubason no rano."

²Hili rahu ri Yasus rilo, "Paat mi sambayang, onsoi akau mindahu kono hitu,

Ama', onsoi kawi' nu ulun sumamba am angansuk riun, am oko amihang ra bayah nu kawi' nu ulun.

³*Taakin mu akai ra sulob nu akan mai⁹ ra tuki-tukir nu orou.*

⁴*Ampunin mu akai ra kawi' nu sala' mai,*

nga nopongo hua akai nangainpun ra tuki-tukir nu ulun nakasala' ramon. Pain mu akai pahuwo' alami' ra intopot ra paat mai aintupan ra panginaman."

⁵Rahu po ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Kono siino sangulun ra lolot mi muoi ra pahun nu rangan nano ra tanga' nu londom, am hili io mindahu, 'U rangan angutang au ra ruti' muno talu ngapila'. ⁶Nga sangulun rangan ku inapit rakon ra lakou no, io yak kaando' ka saumi po siino rakon pamamakan ku rio!"

⁷Kono rangan muno lumimbang intor ra sulap nano, 'Ikaa oko apasusa' rakon, kinimputan noyo totobon no, akai ra anak-anak ratu am nombobolong. Ikaa akaluat au muoi panaak riun ra atu-atu.'"

⁸Rahu po ri Yasus, "Aun koson raino? Kapiro pono' oko rangan no io aangas lumuat am anaak riun ra atu-atu. Io yak intor ra oko ikaa auyu' kikitaak rio ra atu-atu io pono' rahili am lumuat am anaak riun ra aun kitaakon mu. ⁹Akitaak akau ra Ala am hili io anaak ramuyun, am onsoi akau ahuyum am hili akau akaundut am titikon mi nga totobon no am hili Ala amahiang ra totobon no ra tayar mi. ¹⁰Nga tukir nu ulun akitaak, io taakan yak am tukir nu ulun ahuyum io akaundut yak, am tukir nu ulun anitik ra totobon no am totobon hino hiangon ra tayar no. ¹¹Siino ki' sangulun ama' ra lolot mi anaak ra kukuo ra anak no, ra kono anak no hino akitaak ra pait? ¹²Karuo kono am anaak ra angangait, ra kono anak no hino akitaak ra talu'? ¹³Kapiro pono' akau ala, io yak apandai po hua akau anaak ra atu onsoi ra anak mi. Am aulu' po nga Ama' taka no ra Surga' apandai anaak ra Ro no ra tukir nu ulun akitaak rio!"

⁹11:3 sulob nu akan mai: karuo kono am; sulob nu akan mai nusuab.

I Yasus am Baalsibul*(Mat 6:6-13; 7:7-11)*

¹⁴Paat nu saumi orou i Yasus napahiru' ra saitan intor ra sangulun nohoho'. Saitan hino pono' sinumamput suku' ulun nohoho' hino nakaindahu. Asuang ulun nololob kapiro, ¹⁵io yak siino po ulun mindahu, "Io akaalap apahiru' ra saitan nga haling hua ra kuasa' nu Baalsibul, Raja' nu Saitan hino."

¹⁶Siino po ulun bokon nangingam ri Yasus, ulun hiano namalikot ri Yasus anguma' ra saumi tatandu' kalalaban asauk ra tatandu' ka kapiro ki' io intor ra Ala. ¹⁷Io yak apandayan hua ri Yasus huang nilo no. Hili i Yasus inindahu rilo, rahu kono, "Kono ulun nu saumi pihangan antatakuli' antatabuh, pihangan hino ikaa tumaan alawo yak lalayau. Kono po hino nu sansulapan okotoh ambubuuk, ilo ansusuai yak ikaa tumaan. ¹⁸Kono po hino pihangan nu Ibilis. Kono ilo antatakuli' antatabuh ikaa no tumaan pihangan nilo. Kulo ki' akau mindahu, ra au apahiru' ra saitan intor ra kuasa' ri Baalsibul?"

¹⁹Kono po hino, kono au apahiru' ra saitan intor ra kuasa' ri Baalsibul, aun ki' anaak ra kuasa' ra ulun ubason mi ra ilo apahiru' ra saitan? Nga inuma' nu ulun ubason mi rano anatandu' ra rahu mi hino ikaa otopot. ²⁰Sala' ka Ibilis nanaak rakon ra kuasa', io yak Ala. Am atungon nu hitu io hino Ala nopongo angimuun amihang ra lolot mi.

²¹Kono sangulun akatinanggoi ra atu-atu akapatoi ra ulun, okotoh ahinaab angimbuou ra pahun nano, kawi' nu atu-atu siino ra pahun nano ikaa atakou. ²²Io yak kono ulun antakou hino labing okotoh intor ra ulun katangan ra pahun hino, ulun

labing okotoh hino amahaau ra tinanggoi am kawi' nu sasawot nu ulun katangan ra pahun hino hili anayar ra sasawot hino.

²³Aun ulun ikaa maya' rakon, ulun hino tumabuh rakon, am aun ulun ikaa anginsuup rakon, am ulun hino angulalaat yak ra karaya' ku!"

Saitan anduli'*(Mat 12:43-45)*

²⁴"Paat nu saitan hino ahiru' intor ra inan nu sangulun, am saitan hino lako-lakou ra tana' asuang ra batu am inahison no am ahuyum ra intok no tumooh, io yak io ikaa akauyum. Intor ra hino, rahu kono nu saitan hino, 'Onsoi po solor au anduli' ra pahun iniruanan kuli!"

²⁵Am bi no nanduli' am ilong no ra pahun intokon nali am kinangkaban talaaho'. ²⁶Saitan hino pono' am inakou po am nangibit ra tulu' saitan bokon labing alat intor rio. Ilo sinumulor am inurong ra inan nu ulun hino. Am pupus no bayah nu ulun hino labing alat intor ra bayah no lali' nali."

Kaansayan ampus-ampus

²⁷Pongo ri Yasus inindahu ra baal hino, sangulun ruandu' ra lolot nu ulun asuang hiano inindahu ri Yasus, rahu kono, "Asatu' kapiro ruandu' nangkahui am napatiti' riun!"

²⁸Io yak limbang ri Yasus, "Labing satu' nu ulun angkingoh ra rahu nu Ala am anguma' ra hino!"

Kula-kula' ulun anusub ri Yasus**anguma' ra tatandu' kalalaban***(Mat 12:38-42)*

²⁹Kotongo' nu ulun asuang nahihinsok inimaar ri Yasus, rahu

po ri Yasmus ra ulun asuang hiano, "Alaat bonsoi ulun ra paat raino tu. Ilo akitaak ra saumi tatandu' hili ilo angintopot rakon, io yak kaando' bokon tatandu' pakitonon ku rilo, tatandu' yak ra baal ri Yunus pakitonon ku. ³⁰Ohondo' ra ulun angindul ra rahu nu Ala io hino i Yunus nasauk ra tatandu' kalalaban ra bandar Niniwi, kono po hino nu Ulun Sinusub nu Ala asauk ra tatandu' nu ulun ra paat raino tu.

³¹Ra paat nu Orou Pamumutusan sangulun raja' ruandu' intor ra Siba minggayou rahili apasala' ra kawi' nu ulun ra paat raino tu. Nga io hua inakou intor ra sampit nu tana', nga asiha' io angkingoh ra pambalaan nu Raja' Salomo li. Io yak au mindahu ramuyun ra lolot taka hitu raino siino labing maayo ra kuasa' intor ra Raja' Salomo!

³²Ra paat nu Orou Pamumutusan ra kaawian nu tana' tu, ulun-ulun amahun ra bandar Niniwi minggayou rahili apasala' ramuyun, nga ilo inimpoi ra sala-sala' nilo ra paat ri Yunus li ambala' rilo. Io yak au mindahu ramuyun ra lolot taka hitu raino siino labing maayo ra kuasa' intor ri Yunus!

Awantang am olondom
(*Mat 5:15; 6:22-23*)

³³Kaando' po ulun anikit ra lampung am amului ra intok auni karuo kono am amalangkup ra hantang'. Io yak lampung hino buliin ra intok atalang no, hili ulun munsop ra pahun hino akakito, ra binantang nu lampung hino. ³⁴Mato io hino tutur nu inan. Kono mato mino aaning, luput nu inan mino pono'

am awantang. Io yak kono mato mino alaam inan mino pono' am olondom. ³⁵Intor ra hino, huangon mi onsoi-onsoi, pai' naapo kolondom awantang siino ramuyun no. ³⁶Kono luput nu inan mino awantang, am kaando' no olondom ra inan mino. Intor ra hino luput nu inan mino pono' awantang bonsoi ohondo' ra auntulan ra binantang nu lampung."

Yasmus apasala' ra ulun Parisi am guru' nu ugama
(*Mat 23:1-36; Mrk 12:38-40*)

³⁷Kopongo i Yasmus nangubas, sangulun Parisi nangibit rio ra pahun nano muoi pangakan. Hili i Yasmus inunsop ra pahun hino am nangakan hinumulung rilo. ³⁸Ulun Parisi hino ololob ra i Yasmus ikaa namahu' pahulu ra longon no ra paat nilo nangakan, kono maya' ra arat nu ugama. ³⁹Intor ra hino rahu nu Tuhan ra ulun Parisi hino, "Kaubasan mi akau ulun Parisi, akau amaliung ra sangkir am piring solor yak ra talikuron no, io yak luang nu bayah mi napanu' ra bansingon am kalaatan. ⁴⁰Akau hitu samsambungon! Kaa ki' Ala po nanguma' ra solor ra talikuron hino, nopongo nanguma' po ra solor ra luang no? ⁴¹Atu siino ra luang nu mangkuk am piring hino, taakin yak hino ra ulun kaando' ra atu-atu. Kono akau anguma' ra baal hino, kawi' no abahuan maya' ra arat nu ugama mi.

⁴²Aila' bonsoi rahili, u akau ulun Parisi! Akau anaak ra puluan ra Ala intor ra umbung nu kawi' nu tambak mi, io hino pananaang ra angansak ra kana'. Io yak katapatan am asi' ra

³¹11:33 Luang nu buku nakalair kaando': karuo kono am namalangkup ra hantang.

11:30 Yun. 3:4 11:31 1Raj. 10:1-10, 2Taw. 9:1-12 11:32 Yun. 3:5 11:33 Mat. 5:15, Mrk. 4:21, Luk. 8:16 11:42 Im. 27:30

Ala ikaa huangon mi. Hino nga halan auma' maan mino am ikaa ahikulawo po ra baa-baal bokon no.

⁴³Aila' bonsoi rahili u akau ulun Parisi! Akau asiha' ra pantuturungan intok nu ulun apangkat ra pahun intok sambayang, am asiha' tabion ra paat mi siino ra pasar. ⁴⁴Aila' bonsoi rahili ulun Parisi! Akau ohondo' ra lobong kaando' tatandu', ikaa alimanan nu ulun ra paat nilo akakin-dang."

⁴⁵Sangulun ra lolot nu guru' ugama rano inindahu ri Yasus, rahu kono, "Guru', ahuyai kua oko ramon ra rahu mu hino!"

⁴⁶Limbang ri Yasus, "Akau pono' guru-guru' ugama tu am aila' bonsoi. Akau akitaak ra baa-baal aila' am anguma' ra arat aahat huangon, io yak ihondo' pono' ikaa yak akau angin-suup ra ulun anguma' ra baal hino.

⁴⁷Aila' bonsoi akau rahili. Akau amalair amaal ra lobong nu ulun angindul ra rahu nu Ala, io yak ulun hiano pinatoi nu aki-aki' mi rali. ⁴⁸Akau pono' hua am anganku am namalihua ra aun nopongo inuma' nu aki mi rali, nga kapiro hua ilo namatoi ra ulun angindul ra rahu nu Ala am akau hua namalair namaal ra lobong nilo. ⁴⁹Hino puun no, maya' ra kapandayan nu Ala mindahu, rahu kono, 'Au anusub ra ulun angindul ra rahu ku am ulun sususubon ku ra tayar nilo, bokon no maan potoyo' am bokon no ilaan umbalo'.' ⁵⁰Ala nanguma' ra baal hino hili ulun ra paat raino tu maan ukumi', nga ulun angindul ra rahu nu Ala ra pahulu li nopongo pinatoi ra puun nu tana' tu nasauk, ⁵¹puun ra i Habil pinatoi suku' ra i Sakaria pinatoi, ra lolot nu pananalaban am intokon nabahuan ra Pahun nu Tuhan. Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Ulun ra paat

raino tu ikaa mulalas aukuman yak nga kawi' nu baal hiano.

⁵²Aila' bonsoi, u akau guru-guru' nu ugama! Kungsi' nu totobon kapan-dayan amahuang tinaakan ramuyun, io yak aangas hua akau munsop randalom ahuyum ra kapandayan amahuang hino. Akau solor angulampong ra ulun lumikot munsop ra intok hino."

⁵³Pakaakou i Yasus ra intok hino, guru-guru' nu ugama am ulun Parisi rano sarahu-rahu apasala' ri Yasus ra rahu ala'at bonsoi. Ilo rahili ahuyuhuyum ra aun koson nilo akaalap ahayam ri Yasus, hili i Yasus ahayam rilo ra kula-kula' baal. ⁵⁴Am paat ri Yasus ahayam no, ilo angkingongoh onsoi-onsoi amarandan ra aun rahu no asala'.

Pambalaan ra ulun ahipapayu
(Mat 10:26-27)

12 ¹Kula-kula' ngaribu ngaulun akapahihinsok suku' ilo akapakikindang ra kalayam. Koton-go' nu ulun hiano akapahihinsok, rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Huhuangon mi tatauk apakambang nu ulun Parisi, atungon nu rahu kutu io hino ilo ahipapayu tu. ²Kawi' nu atu-atu baal auni akito rahili, am kawi' nu ikaa apandayan nu ulun raino apandayan yak rahili. ³Aun po inayam mi ra paat nu londom li, am aringoh mi po hino ra paat no atawang, am aun po rahu kinanasan mi ra sangulun ra sulap tinabanan no, balain rahili oroyolo'."

Alaa' nga ra Tuhan
(Mat 10:28-31)

⁴"U ranga-rangan ku, huangon mi onsoi-onsoi! Ikaa akau angkalaa'

ra ulun amatoi yak ra inan, io yak ikaa akaalap anguma' sumail ra hino. ⁵Au anilu ramuyun raino ra aun kalaanan mi. Onsoi akau angka-laa' ra Ala! Nga pongo no amatoi, io akakuasa' amatir apasubo' ra apui naraka! Onsoi intopoton mi rahu hitu, io yak nga intok mi angka-laa'.

⁶Limo ngainan pilit tinalan ikaa oloho ruo yak ngausin. Hama' pono' kono hino, sanginan pono' pilit ikaa yak aliraan nu Ala. ⁷Kawi' nu abuk ra ulu mi nopongo nauntob, intor ra hino ikaa akau angka-laa'. Akau akalabing ra loho intor ra pilit hiano!"

**Amalihua ri Karistus ra tingkuangon
nu ulun asuang**
(*Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20*)

⁸"Huangon mi onsoi-onsoi. Aun ulun amalihua ra io maya' rakon ra tingkuangon nu ulun asuang, Ulun Sinusub nu Ala no pono' amalihua rio ra tingkuangon nu malaikat nu Ala. ⁹Io yak ulun ahalim ra ikaa maya' rakon ra tingkuangon nu ulun asuang, am Ulun Sinusub nu Ala no pono' ahalim ra ulun hino ra tingkuangon nu malaikat nu Ala.

¹⁰Am aun ahuyai ra Ulun Sinusub nu Ala, io auma' aampunan io yak kono ulun hino ahuyai ra Ro nu Ala, io ikaa aampunan.

¹¹Kono akau ibiton nga tolosoyon ra pahun intok sambayang, karuo kono am tingkuangon nu raja' am poyo tingkuangon nu ulun amimihang, ikaa akau angkaamo ra aun koson pakuan mi lumimbang, karuo kono am aun ki' rahuon mi. ¹²Nga akau tiluan nu Ro nu Ala ra aun rahuon mi ra paat nu hino."

**Pangumangan ra sangulun
akaya' sasambungan**

¹³Siino sangulun ra lolot nu ulun asuang hiano inindahu ri Yasus, "Guru', susubon mu pahaka' ku anayar rakon ra sasawot nairuan ri yama' li inatoi."

¹⁴Limbang ri Yasus, "Pahaka', aun ki' napasauk rakon ra akim karuo kono am ananayar ra sasawot waris mi hino?" ¹⁵Hili rahu po ri Yasus ra ulun asuang hiano, "Huhuangon mi am onsoi akau sumiho ra kawi' nu kalaayan. Nga bayah nu ulun sala' ka lumansan ra sasawot, hama' pono' nu sasawot no asuang."

¹⁶Pahulit po i Yasus rilo ra saumi pangumangan, rahu kono, "Siino sangulun akaya' nokotohom ra tana'. Intor ra tana' no hino io akaalap ra umbung asuang bonsoi. ¹⁷Ulun akaya' hino angimuun ampahuang, rahu kono ra luang nu huang nano, 'Kaando' no bahu pamulian ku ra umbung nu tana' kutu. Aun ki' koson pakuan ku raino?"

¹⁸Hili io nampahuang po, rahu kono nahitakuli', 'Raino, siino no nahuang ku, anusub au ra ulun anasai ra pahun pamulian ku ra umbung ku ratu, hili au amaal bahu po ra pahun labing maayo. Hili au amului ra pari ku ra hino am kawi' nu sasawot ku bokon no. ¹⁹Hili au mindahu ra inan ku tohom, Asatu' oko! Kawi' nu atu onsoi notohom mu am ikaa alulu' aawi' ra kula-kula' upok buoi no. Tumoo ko yak raino! Ahandas ko yak raino angakan am anginum am ahimoonsoi ra bayah mu.'

²⁰Io yak rahu nu Ala ra ulun akaya' hino, 'U ulun sasambungan! Lodom hitu raino oko matoi, aun naapo katangan ra kawi' nu sasawot nopongo nilair mu hino?"

²¹Kono nga hino asauk ra tuki-tukir nu ulun lumikot sumauk ra ulun akaya', io yak ikaa lumikot sumauk ra ulun akaya' ra tingkuangon nu Ala."

Mintopot nga ra Ala
(Mat 6:25-34)

²²Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Hino puun ku mindahu ramuyun, 'Ikaa nga angkaamo ra kaayahan mi intor ra akan mi, karuo kono am pakai mi.' ²³Nga bayah mi am inan mi aulu' intor ra akan am pakai.

²⁴Lai' mi susuit bangkaak! Ilo ikaa anambak, am ikaa po ilo ongotom, kaando' po pahun karuo kono am lahaa pamulian nilo. Io yak Ala amakan rilo! Akau labing oloho intor ra susuit hiano! ²⁵Aun ki' ra lolot mi akaalap apakalanggoi kaiti' ra bayah no' intor ra kaamo no hino? ²⁶Kono akau ikaa akaalap anguma' intor ra baal borook hino yak, kulo ki' akau angkaamo ra baa-baal bokon no?

²⁷Onsoi huangon mi baal nu busak nu katanaan. Busak-busak hiano ikaa angkaraya' am ahansar. Io yak otopot pono' Raja' Salomo io sangulun akaya' am kawi' nu pakai no oloho rali ikaa yak okohondo' ra sandong nu busak-busak hiano. ²⁸Tutuu' hiano tumuu' ra orou hitu am nusuab ompoon ra apui. Io yak Ala namalimpor onsoi-onsoi ra tutuu' hiano. Labing po nga pamalimpor no ramuyun. Io yak akau ikaa kula' mintopot! ²⁹Intor ra hino, ikaa akau angkaamo am aingo intor ra aun akanon am inumon mi. ³⁰Kawi' nu baal kono hino uyumon nu ulun ikaa akakaulih ra Ala. Lai' halan am Ama' taka ra Surga' akapandai ra itaka lumikot ra kawi' nu hiano. ³¹Io yak lumikot akau

pahulu anguma' ra kasiha' nu Ala, hili kawi' nu bokon no ruangin no ramuyun."

Sasawot ra Surga'
(Mat 6:19-21)

³²"Akau hino ikaa kula' asuang, ikaa yak akau angkalaa! Nga Ama' ra Surga' anginsuat anaak ramuyun ra barakat intor ra Pamihangan no. ³³Onsoi talanon mi sasawot mi am taaki' usin loho nano ra ulun kaando' atu-atu. Onsoi akau amului ra tayar mi ra pamumuliin ra usin ikaa apandai aapu', io hino saumi sasawot buliin ra Surga'. Sasawot hino ikaa alawo nga kaando' hua ulun antakou ra hino am kaando' hua kilau anai ongokot ra hino. ³⁴Nga atu po hua intok nu sasawot mino, am hino po intok nu huang mino."

Sangulun amba sumiho hai-hait

³⁵"Sumiho akau ra tuki-tukir nu baal. Onsoi akau anampakai amalair am lampung mi alaang hai-hait, ³⁶ohondo' ra kawi' nu amba amalair angkuliman ra sukuan nu tuan nilo no, anduli' intor ra pahuatan no. Kono tuan hino matong am anitik ra totobon no, amba hiano apasi muoi angiru' ra pinangimput ra totobon hino. ³⁷Asatu' bonsoi kawi' nu amba akito nu tuan nilo no namalai-lair ra sukuan nu tuan nilo hino. Huangon mi onsoi-onsoi ra rahu kutu. Tuan hino amalair am anusub ra amba no hino anturung, hili io apaakan rilo. ³⁸Asatu' bonsoi kawi' nu amba akito nu tuan nilo no namalai-lair ra sukuan nu tuan nilo hino, inatong pono' tuan hino ra tanga' londom karuo kono am aamot intor ra hino!

⁵12:25 apakalanggoi kaiti' ra bayah no: karuo kono am; mindul asawat hama' pono' kaiti'.

³⁹Huangon mi rahu hitu! Kono nahi ulun katangan ra pahun hino akapandai jaam sukuan nu ulun antakou, io ahalung yak ra pahun nano hili ulun antakou hino ikaa akaunsop. ⁴⁰Intor ra hino, akau pono' onsoi yak amalalair, nga sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala asauk ra paat nu orou ikaa panantaman mi ra sukuan no."

Amba maya' ra panusuban am amba ikaa maya' ra panusuban
(Mat 24:45-51)

⁴¹Rahu ri Piturus, "U Tuhan, akai ki' kuon mu ra pangubasan mu hino karuo kono kawi' nu ulun?"

⁴²Limbang nu Tuhan, "Aun ki' amba maya' ra panusuban am apanandai ampahuang. Am amba hino pasaukon nu tuan nilo no ra mamaayo ra amba bokon no am io rahili anayar ra kanon ra paat nilo ahahakan? ⁴³Anginsuat bonsoi huang nu amba hino ra paat nu tuan nano anduli' am akito nu tuan nano io anguma' ra kawi' nu panusuban rio no!

⁴⁴Huangon mi onsoi-onsoi ra rahu kutu. Tuan hino alansan bonsoi am apapihang ra kawi' nu sasawot no ra amba no hino. ⁴⁵Io yak kono amba hino ampahuang ra luang nu huang no, 'Ikaa liha' laar tuan mai no anduli', hili io angumba-ngumbal ra amba ungkuyon am ruandu' bokon no am sumaang angakan am sumaang anginum ra ulun bokon rano suku' ilo ahahauk, ⁴⁶hili tuan no hino nanduli' ra orou am paat ikaa napandayan no. Am amba hino inila-ila' umbalo'^f nu tuan nano ohondo' ra aun nasauk ra kawi' nu ulun ikaa maya' ra panusuban nu Ala.

⁴⁷Aun amba nakapandai ra kasiha' nu tuan nano, io yak kono io ikaa amalalair am ikaa anguma' ra

kasiha' nu tuan nano, io ilaan loposo' rahili. ⁴⁸Io yak amba ikaa akapandai ra kasiha' nu tuan nano, am anguma' ra atu-atu ikaa ampaat ra kasiha' nu tuan hino, suku' ra io loposon, io yak ikaa hua lalarangon loposo'. Nga atu po hua ulun tinaakan ra asuang no, am asuang po kitaakon intor rio. Io yak atu po ulun tinaakan ra labing asuang, labing po suang nu kitaakon rio no."

Sala' ka ohohonsoi io yak pantatabuhan
(Mat 10:34-36)

⁴⁹"Au matong angibit ra ukum nu Ala ohondo' ra apui ra tana' hitu. Labing honsoi no nu kono apui hino nakalair nalaang! ⁵⁰Siino po susa' maayo auma' mintup rakon. Ikaa po asauk hino am amalair no au angkaamo. ⁵¹Saluon mi ki' am angibit au ra pahahansayan ra au matong ra tana' hitu rahili? Ikaa, sala' ka pahahansayan, io yak pantatabuhan. ⁵²Intor noyo raino, kono limo ngaulun suang nu sansulapan ilo ambubuuk antatakuli', talu ngaulun ahihinsuup kumalit ra ruo ngaulun, karuo kono am ruo ngaulun ahihinsuup kumalit ra talu ngaulun. ⁵³Ama' kumalit ra anak no ungkuyon am anak ungkuyon kumalit ra ama' no. Ina' kumalit ra anak no ruandu' am anak ruandu' kumalit ra ina' no. Iwan ruandu' kumalit ra ruandu' inuot no hino am ruandu' inuot hino kumalit ra iwan no ruandu'."

Akapandai ra tatandu'
(Mat 16:2-3)

⁵⁴Rahu po ri Yasus ra ulun asuang hiano, "Kono akau akakito ra haun sumimpor ra solor ra lindobon, akau mindahu, 'Anguluh

^f12:46 Inila-ila' umbalo': karuo kono am; pinahiru' pasaputo'.

naapo.' Am kapiro-pio anguluh.
 55Kono alimanan mi angin intor ra sahilon, akau mindahu, 'Arunsul orou hitu.' Am kapiro-pio arunsul.

56Akau ulun ahipapayu! Akau akapandai ra baal asauk ra tatandu' ra tana' am limbowon. Io yak kulo ki' akau ikaa akapandai ra tatandu-tatandu' ra paat raino tu?"

Ohohonsoi ra ulun asisingon
 (Mat 5:25-26)

57"Kulo ki' akau ikaa onoloso'i ra ulun rangan mi ra pamutusan otopot? 58Kono siino ulun amparawa' ramuyun, onsoi akau apasi ohonsoi rio ra paat mi angkiralan. Kono akau aamot, ibiton no bahu' akau ra akim am akim hino bahu' anaak ramuyun ra pulis am pulis hino bahu' apaunsop ramuyun ra riil no. 59Intopoton mi rahu hitu! Aawi' mi yak amayal utang mi no hili akau painsolohon ra riil hino."

Kono ikaa anganku ra sala',
 matoi akau rahili

13 1Paat nu hili po kula-kula' ulun nahulit ri Yarusus intor ra baal nu kula-kula' ulun siino ra Galilia, pinatoi ri Pilatus ra kotongo' nu ulun hiano onontob ra kium asauk ra taak nilo ra Ala. 2Rahu ri Yarusus rilo, "Tantam mi ki' am ulun nu Galilia pinatoi hiano, akasail sala' nilo intor ra kawi' nu ulun bokon amahun ra Galilia no? 3Sala' ka kono hino! Io yak, huangon mi onsoi-onsoi. Kono akau ikaa mimpoi ra kawi' nu sala' mi, kawi' mi matoi yak, ohondo' rilo.

4Aun koson nu oopor am balu' inatoi ra Siloam li, ra paat nu manara naaba' am nanutuk rilo? Pamahuanagan mi ulun hiano akasail sala' nilo intor ra lolot nu ulun bokon amahun ra Yarusalim? 5Sala' ka kono hino! Ingondo' po au mindahu ramuyun. Kono akau ikaa mimpoi ra kawi' nu

sala' mi, kawi' mi matoi yak ohondo' rilo."

Pangumangan ra santaun
 kinawa' ikaa anglinawa'

6Pongo nu hino ulito' po ri Yarusus pangumangan hitu, rahu kono, "Siino sangulun nokotohom ra santaun kinawa' sabiton ra ara siino ra kabun nanambakan no ra anggur. Orou bokon li io inuoi pahuyum ra kinawa' nu santaun kinawa' hino, io yak kaando' ka saumi po nakito no. 7Intor ra hino, rahu nu ulun katangan ra kabun hino ra amba nano, "Talu upok au no ruli-ruli' matong ra hitu muoi ahuyum ra kinawa' nu ara hitu, io yak kaando' ka saumi po nakito ku. Taharon yak taunan nu kinawa' hitu! Amulisok yak ra kabun hitu!"

8Io yak limbang nu amba hino, "Tuan, pahusuon po io ra sangupok tu, kinamin ku poyo biangi' am kapuli' puun natu am tauki' ra baja. 9Kono io anginawa' rahili labing honsoi no. Io yak kono io ikaa anginawa', auma' noyo oko apatahar rahili."

I Yarusus nomohonsoi ra sangulun
 ruandu' natukur ra paat nu
 Orou Taahan

10Paat nu saumi Orou Taahan, i Yarusus nangubas ra ulun inatong ra pahun intok sambayang. 11Ra hino siino sangulun ruandu' arualan oopor am balu' upok buoi no, nga sinulor hua io nu saitan. Ruandu' hino kapiro-pio natukur am ikaa noyo atanda'. 12Pakakito i Yarusus ra ruandu' hino am ipahi' no am rahu no, "Apihah oko ra aruol mu." 13Hili io nonompok ra ulu nu ruandu' hino. Am paat nu hino inan nu ruandu' hino natulir hili io nangansu-ngansuk ra Ala.

14Am pambuuk mamaayo nu ulun ahahalung ra pahun intok sambayang

hino ri Yasus, nga i Yasus nomohon-soi ra ulun arualan ra Orou Taahan. Rahu no ra kawi' nu ulun hiano, "Onom orou taka angkaraya', orou hino nga intokon mi muoi akipihah, ikaa akau muoi akipihah ra Orou Taahan!"

¹⁵Limbang ri Yasus ra ulun hino, "Akau hitu ulun ahipapayu! Paat nu Orou Taahan kawi' nu ulun sim-pamalalabus ra sapi' am poyo kaladai nilo rano intor ra kandang am angibit muoi apainum. ¹⁶Intor ra hino, ra hitu raino siino sangulun ruandu' sua' ri Abaraham, oopor am balu' upok noyo arualan tinangkong nu Ibilis. Kaa ki' io pono' am labusin intor ra tatangkong no hino ra paat nu Orou Taahan?"

¹⁷Kawi' nu ulun asisingon ri Yasus no nauyu' ra limbang ri Yasus hino, io yak kawi' nu ulun bokon anginsuat huang ra kawi' nu tatandu' kalalaban inuma' ri Yasus no.

Pangumangan ra umi nu santaun sawi
(*Mat 13:31-32; Mrk 4:30-32*)

¹⁸Rahu po ri Yasus, "Paat nu Ala amihang, am koson nu baal nu pamihangan no? Am aun ki' pamahandaan ku ra hino? ¹⁹Baal nu pamihangan no ohondo' ra pangumangan hitu. Siino sangulun nanambak ra umi nu sawi⁴ ra kabun nano. Umi borook hino tinumuu' am sinumauk ra taun, am kawi' nu susuit pono' nanabunsalah ra pampiangon nu taun hino."

Pangumangan ra tatauk apakambang
(*Mat 13:31-32*)

²⁰Am rahu po ri Yasus kainduo, "Aun ki' pamahandaan ku poyo ra paat nu Ala amihang ra

ulun? ²¹Baal nu pamihangan no ohondo' poyo ra kono tatauk apakambang pinanaang nu ruandu' ra tapung inuar no apat ngoopor ngalito hino am tatauk apakambang hino akakambang ra tapung asuang hino."

Pangumangan ra munsop ra plhangan nu Ala
(*Mat 7:13-14, 21-23*)

²²Bi ri Yasus inakou inuoi ra bandar Yarusalim, io inapit angubas ra ulun amahun ra kawi' nu bandar am pamahunan ra libung nu bandar Yarusalim. ²³Siino sangulun nangki-muot ri Yasus, rahu kono, "Tuan, kaiti' yak ki' ulun kaayahon?"

²⁴Limbang ri Yasus, "Lumikot nga akau munsop ra totobon akusip. Au mindahu kapiro ramuyun! Asuang ulun asiha' munsop io yak ilo ikaa akaunsop. ²⁵Paat nu ulun katangan ra pahun hino lumuat am nonobon ra pahun nano, am akau sumuku' hili anitik ra totobon hino am rahu mi, 'Tuan, hiango' nga totobon tu ramon!"

Limbang nu tuan hino, 'Ikaa akakaulih au ramuyun!'

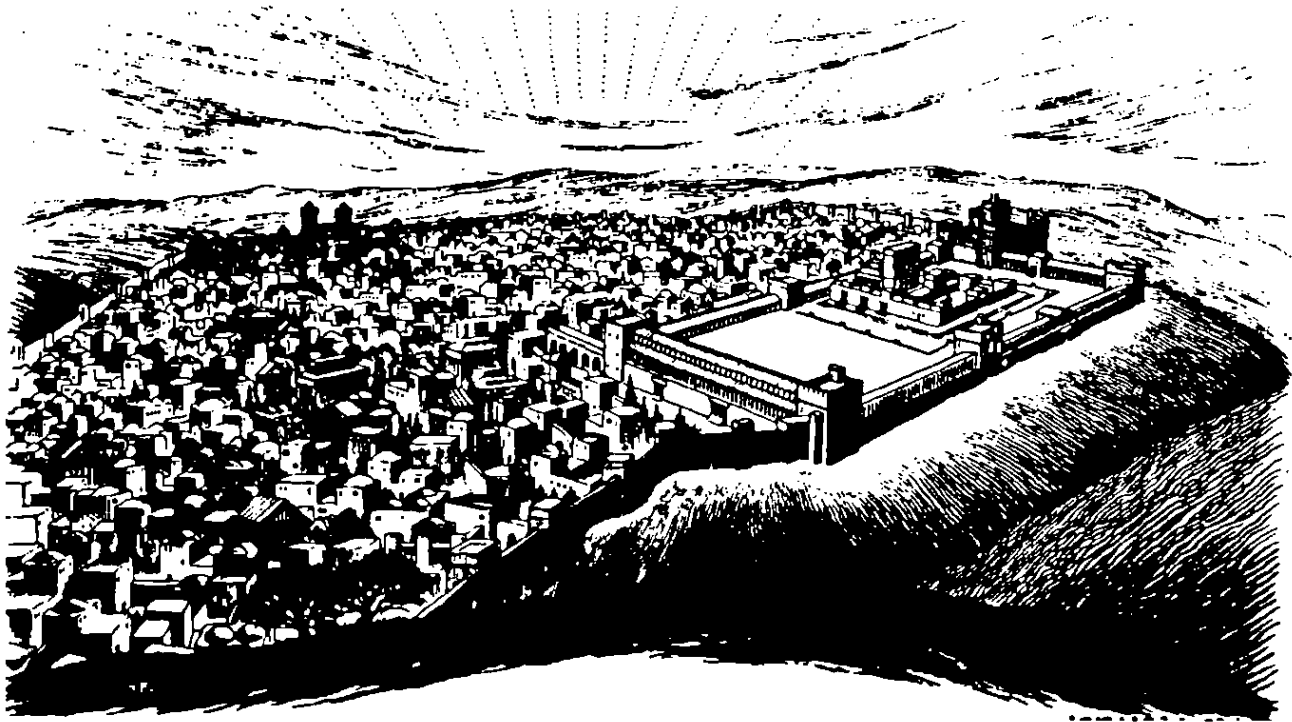
²⁶Am limbang mi, "Tuan, akai nangakan am nanginum hinumulung riun, Tuan pono' am inatong ra bandar mai inuoi pangubas ramon!"

²⁷Io yak rahu po nu Tuan hino ramuyun, 'Ikaa akakaulih au ramuyun. Ahiru' ka ra hitu, nga kawi' mi nanguma' ra kalaatan!'

²⁸Nga akau rahili akakito ri Abaraham, i Isak am i Yakup, am kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala ra Surga', akau rahili antangi' am aila' nga akau tapiran pahiruo' ra intok hino! ²⁹Kawi' nu ulun rahili matong intor ra Saraton am Lin-

⁴13:19 Sawi: Sabiton ra sawi hitu io hino saumi taun tonomon sawat no maaar talu ngamito.

13:27 Nan. 6:8 13:28 Mat. 22:13, 25:30 13:28-29 Mat. 8:11-12 13:30 Mat. 19:30, 20:16, Mrk. 10:31

Yarusalim

dobon, intor ra Kiingon am Sahilon, am ahirau ra Surga'. ³⁰Topot no, ulun akapahinaaling rahili io akapamahulu am ulun akapamahulu io akapahinaaling rahili."

I Yasus akaasi' ra ulun nu Yarusalim
(Mat 23:37-39)

³¹Paat nu hino po, suku' nu kula-kula' nu ulun Parisi hili inidahu ri Yasus, "Makou ko ra hitu! Onsoi oko muoi ra intok bokon, nga i Hirodis asiha' amatoi riun."

³²Limbang ri Yasus rilo, "Bi kami muoi indahu ra ulun kaando' tool hino, 'Orou hitu am nusuab au apahiru' ra saitan am amihah ra ulun arualan, io yak paat nu katalu orou, au angawi' ra karaya' ku.' ³³Hama' pono' kono hino, orou hitu, nusuab am numalaas makou au yak, nga kaando' po kasangulun ulun angindul ra rahu nu Ala pinatoi ra taning nu bandar Yarusalim."

³⁴Am rahu po ri Yasus, "U ulun nu Yarusalim. Akau aubas amatoi ra

ulun-ulun angindul ra rahu nu Ala am aubas po akau omobol ra batu ra Ulun Sinusub nu Ala suku' ilo inatoi! Kula' halan ruli' ku ahinga' ramuyun ohondo' ra kono manuk ahipus angubu ahinga' ra sisiu' nano, am aangas hua solor akau! ³⁵Haling ra hino ikaa no akau ranganin nu Ala. Hino yak rahu ku ramuyun. Intor raino ikaa akau akakito rakon, suku' ra akau mindahu, 'Ala anaak ra barakat ra ulun matong ra inggalan nu Tuhan.'"

I Yasus namihah ra sangulun arualan

14 ¹Paat nu Orou Taahan, i Yasus inuoi ra pahun nu sangulun mamaayo nu ulun Parisi am nanganakan ra hino. Ra intok hino kula-kula' ulun angibabaya' ra aun maan ri Yasus. ²Am ratong nu sangulun arualan kinumabung ra kalayam am longon inuoi ri Yasus. ³Hili i Yasus nangkimuot ra guru-guru' nu ugama am kawi' nu ulun Parisi siino ra intok

hino, rahu kono, "Kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka, auma' ki' ra kono itaka amihah ra ulun arualan ra paat nu Orou Taahan, karuo kono am ikaa?"

⁴Guru-guru' nu ugama am ulun Parisi hiano kaando' no limbang nilo. Hili ipahi' ri Yasus ulun arualan hino am namihah rio, am paulio' no ulun hino. ⁵Pongo nu hino am rahu po ri Yasus ra ulun hiano, "Aun koson no nu sangulun ra lolot mi, anak no karuo kono am sanginan sapi' no naratu' ra parigi ra paat nu Orou Taahan. Ikaa ki' naaku akau ahipapasi' muoi apasamput ra anak hino karuo kono am sapi' hino ra paat nu orou hino?"

⁶Io yak kaando' kasangulun po akalimbang ra rahu ri Yasus intor ra baal hino.

Rumaliwi' am asiha' anaak

⁷Siino kula-kula' ulun tambului nakito ri Yasus namili' ra intok labing onsoi. Hino puun no nahulit ra saumi pangubasan ra ulun hiano, rahu kono, ⁸"Kono akau ipahan muoi ra irau nu pahuatan, ikaa muoi akau ra kurusi' onsoi bonsoi. Nga ikaa apandayan siino ulun inipahan labing aulu' intor ramuyun, ⁹naapo ulun nahipah ramuyun no matong am mindahu riun, 'Pahiru' ra hitu, kurusi' hitu nilair ra pahaka' hio.' Intor ra hino oko auyu' bonsoi ra oko susubon muoi anturung ra intok naaling bonsoi kaando' apin no.

¹⁰Intor ra hino, kono akau ipahin muoi ra atu-atu irau, onsoi akau muoi panturung ra intok naaling bonsoi ikaa inapinan no, hili ulun kataangan ra pahun hino muoi riun, am rahu kono riun, 'U pahaka', ikon mu, muoi ko panturung ra kurusi' onsoi bonsoi no.' Intor ra hino akau insuaton ra tingkuangon nu kawi' nu tambului bokon no. ¹¹Nga tuki-tukir

nu ulun, kumakaulu' ra huang io paraliwion, io yak ulun rumaliwi' huang io pakauluon nu Ala."

¹²Am rahu po ri Yasus ra ulun katangan ra pahun no, "Kono oko ahipah ra ulun muoi angakan ra paat mu ahirau, onsoi ra paat atawang karuo kono am olondom, ikaa oko ahipah ra ranga-rangan karuo kono am pahaka-pahaka' mu, am poyo lilian mu, karuo kono am pansisiranngan mu amahun akaya'. Nga rahili ilo amalos ahipah riun, intor ra hino oko akaalap ra balos nu inuma' mu li. ¹³Intor ra hino, kono oko anguma' ra irau, onsoi oko ahipah ra ulun kaando' ra atu-atu, ulun naungga', ulun nobongkong, am ulun nobolou. ¹⁴Oko rahili barakatin, nga ulun hiano ikaa akaalap amalos ra kaansayan inuma' mu hino. Kaansayan inuma' mu hino balasin nu Ala rahili ra paat nu ulun nanguma' ra kaansayan pandulion kaayaho' intor ra patayan."

Pangumangan ra pahirawan maayo (Mat 22:1-10)

¹⁵Paat nu hino siino sangulun rangan nilo nangakan, nakaringoh ra rahu ri Yasus no, rahu nu ulun hino, "Asatu' bonsoi ulun angakan rumangan ra Ala ra paat no matong am amihang ra ulun!"

¹⁶Io yak limbang ri Yasus ra ulun hino, "Saumi paat siino sangulun tuan nanguma' ra pahirawan maayo am nahipah ra ulun asuang. ¹⁷Paat nu irau hino asauk ra orou hino po, tuan katangan ra irau hino nanusub ra amba no inuoi amala' ra ulun inipahan muoi ra irau no hino am rahu no, 'Matong ka raino, kawi' nu atu-atu nopongo noyo nalair!' ¹⁸Io yak kawi' nu ulun hiano, nahuhulibos sangulun am sangulun inuoi nakiampun.

Rahu nu ulun puu-puun no ra amba hino, 'Bahu yak au nahalir ra

tana', am asiha' au muoi ahilong ra tana' hino. Akiampun yak au ra tuan mu no.'

¹⁹Rahu po nu sangulun no, 'Bahu yak au nahalir ra oopor ngainan sapi', am muoi au anutuku' ra baal nu sapi' hiano. Akiampun yak au ra tuan mu no.'

²⁰Rahu po nu sangulun no, 'Bahu yak au nahuot, hino puun ku ikaa akaalap matong.'

²¹Panduli' amba hino am nambala' ra baal hino ra tuan katangan ra irau hino. Tuan hino pono' am nambuuk bonsoi, am rahu no ra amba nano, 'Bi kamu kapasio' makou muoi ra pampiangon nu ralan am ralan-ralan aantos ra bandar rano. Ibiton mu kawi' nu ulun kaando' ra atu-atu, ulun naungga', ulun nobolou am ulun nobongkong.'

²²Limbang nu amba no hino, 'Tuan, aun po nanusuban mu li rakon nopongo noyo inuma' ku, io yak asuang po panturungan kaando' ulun tu.'

²³Rahu po nu tuan hino, 'Bi kamu kapasio' makou muoi ra sangkul rano am ralan-ralan aantos ra taning nu bandar rano, am susubon mu ulun asuang rano matong ra irau kutu, hili pahun kutu ososok.'

²⁴Huangon mi! Au mindahu ramuyun, kaando' kasangulun po intor ra siung nu ulun inipahan lali' raitu' li akaakan ra akan nu irau ku hitu."

Aun taakan nu ulun maya' ri Yasus
(*Mat 10:37-38*)

²⁵Ulun asuang hiano inakou inaya' ri Yasus. Kotongo' nilo lakoulakou i Yasus pono' nangalii' am inindahu rilo, rahu kono, ²⁶"Aun ulun matong rakon, am io labing masi' ra ama' no, ina' no, andu' no, anak-anak no, pahaka-pahaka' no

am inan no tohom intor rakon io ikaa auma' asauk ra ulun ubason ku. ²⁷Aun ulun ikaa anaan ra salip no am maya' rakon, ikaa io asauk ra ulun ubason ku.

²⁸Kono sangulun intor ra siung mi asiha' amaal ra pahun maayo, ikaa mulalas io anturung pahulu am anguntob ra loho nu pahun maan nano, hili apandayan no asulob ki' usin nano ra loho nu pahun baalon nano karuo kono am ikaa. ²⁹Nga kono io nakatibusu nanurok am ikaa akasauk ra pahun no hino, kawi' pono' nu ulun akailong ra baal hino angahai-ahai rio. ³⁰Rahu kanilo, 'Iai' nga, ulun hitu nopongo nanurok ra pahun nano, io yak ikaa naawi' no nangkaraya'.'

³¹Am kono sangulun raja' siino oopor ngaribu ngaulun sauyar no muoi pantabuh ra raja' bokon siino ra ruo ngoopor ngaribu sauyar, ikaa mulalas raja' hino anturung pahulu am ahihuhuang ra auma' ki' sauyar nano tumaan tumabuh karuo kono am ikaa. ³²Kono apandayan no sauyar no rano ikaa akataan tumabuh, ikaa mulalas io anusub ra ulun no rano muoi akitaak hili ilo ohohonsoi ra kotongo' nu raja' pantabuh nilo hino atawoi."

³³Popor no, rahu po ri Yasus, "Kami po hino, kaando' kasangulun po ra siung mi asauk ra ubason ku kono io ikaa amaliro ra kawi' nu atu-atu siino rio."

Masin napalo
(*Mat 5:13; Mrk 9:50*)

³⁴"Masin hino onsoi bonsoi. Io yak kono masin hino apalo, ikaa no io auma' aasin po anduli'. ³⁵Kaando' no balos no rahili, onsoi ra pamamaja ra tambak am poyo pananaang ra baja. Intor ra hino io tapiran yak. Aun ulun asiha' akarati', onsoi io angkinongoh!"

Rumba Napalir

Rumba napalir
(Mat 18:12-14)

15 ¹Paat nu saumi orou, asuang ulun angungukum ra sukai am ulun akasala' inatong asiha' angkino-ngoh ra pangubasan ri Yasus. ²Ulun Parisi am guru-guru' nu ugama angimuun sabungo-bungot. Rahu kanilo, "Kulo ki' ulun hitu apaunsop ra ulun nakasala' ra pahun natu am angguhulung angakan!"

³Intor ra baal hino hili i Yasus nahulit rilo ra saumi pangumangan, rahu kono, ⁴"Kono sangulun ra siung mi nokotohom ra aatus ngainan rumba, am kapalir sanginan no, aun ki' rahili maan nu ulun hino? Ikaa mulalas io anino ra rumba siam ngoopor am siam ahinakan ra pahinakanan nilo no, am hili muoi pahuyum ra rumba napalir no suku' auyum no. ⁵Kakito no rahili rumba hino, io pono' nanginsuat bonsoi

suku' rumba hino sinaanan no, am nangibit inuli'.

⁶Pakasuku' io ra pahun no, io nahipah ra ranga-rangan no am kaw'i' nu ulun siino ra pamahunan hino, rahu kono, 'Anginsuat taka raino. Rumba ku napalir li nauyum ku noyo!'

⁷Intor ra hino, kono po nga hino asauk ra Surga', siino insuat aulu' bonsoi ra paat nu sangulun nakasala' mimpoi ra kaw'i' nu sala' no, intor ra siam ngoopor am siam ulun onsoi ra bayah am ikaa mimpoi ra sala-sala' nilo."

Sampila' usin nalawo

⁸Rahu kono po ri Yasus, "Kono sangulun ruandu' nokotohom ra oopor ngapila' usin pirak no, am kalawo sampila' no, aun ki' rahili maan nu ruandu' hino? Ikaa mulalas io rahili anikit ra lampung am a-ngangkab ra pahun nano am ahuyum

amaluput suku' akito no usin pirak hino. ⁹Kakito no rahili usin pirak hino, io nahipah ra ranga-rangan no am kawi' nu ulun siino ra pamahunan hino, rahu kono, 'Anginsuat au bonsoi nga nakito ku no usin pirak ku nalawo li. Anginsuat taka raino!' ¹⁰Kono po nga hino insuat nu malaikat nu Ala nga sangulun nakasala' mimpoi ra kawi' nu sala' no!"

Anak napalir

¹¹Rahu kono po ri Yabus, "Siino sangulun ama' nokotohom ra ruo ngaulun anak unguyon. ¹²Rahu nu pupusan no ra ama' nilo no, 'U ama', taakin mu au raino ra sasawot taka ra tayar ku.' Hili ama' nilo no nanayar ra sasawot no rilo ruo.

¹³Kula-kula' orou buoi no anak pupusan hino nanalan ra sasawot tohom nano, am usin loho nu sasawot hino inibit no inuoi ra दौर atawoi. Ra intok hino io nangawi' nanalan ra usin no rali ra inuma' no ala at. ¹⁴Kaawi' usin nali, am ruruok pono' nasauk po ra nagiri hino, am ruruok hino indu-indul akarayol ra nagiri hino.

¹⁵Hili ambulok hino inuoi pangkaraya' ra sangulun ulun amahun ra intok hino, am ulun hino pono' nanusub rio inuoi ra umo nahalung ra biah nilo no. ¹⁶Ambulok hino tinabaan bonsoi, suku' io atipangan ra pamamakan ra biah hiano. Kapiro pono' ambulok hino tinabaan bonsoi, io yak kaando' kasangulun po nanaak rio ra akan. ¹⁷Pupus no io nakahuang, am rahu kono, 'Kawi' nu ulun angkaraya' harian ri Ama' no asuang akan, am au ra hitu solor maar patoi tabaan! ¹⁸Makou au solor muoi ri ama', am rahu ku ri ama', U Ama', au nopongo nakasala' ra Ala am nakasala' riun. ¹⁹Ikaa no raino au auma' sabiton ra anak mu. Pohondo on mu yak au raino ra ulun angka-

raya' harian mu ratu.' ²⁰Hili ambulok hino inakou nanduli' ra ama' nano.

Atawoi poyo intor ra pahun no am nakito noyo nu ama' nano. Pakaasi' bonsoi ama' nano hili io nanimbul naniwol ra anak no hino, hili namahapus am namangingil ra anak no hino. ²¹Rahu nu ambulok hino, 'Ama', au nopongo nakasala' ra Ala am nakasala' po riun. Ikaa no raino au auma' sabiton ra anak mu.'

²²Io yak ama' nano nahipah ra amba-amba no rano, am rahu kono, 'Kapasion mi! Alapon mi sampayau labing onsoi no, am sampayawo' anak ku hitu. Onsoi sinsingon mi am kasuto' io onsoi-onsoi. ²³Alibos hino am onsoi akau muoi panakub ra maak nu sapi' olomok no am koloso'. Itaka ahirau am amparamai. ²⁴Nga anak ku hitu nopongo inatoi, am raino nanduli' naayah; io nopongo napalir, am raino nakito noyo.' Hili ilo pono' am namparamai.

²⁵Kotongo' nu hino, anak no sali' nu inan siino ra umo nilo no. Paat no inuli' am maar pakasuku' ra pahun no, io nakaringoh ra rahu nu tatangkung am ulun ahahalang. ²⁶Io nahipah ra sangulun amba no, intor ra siung nu amba no rano, hili io nangkimuot, 'Aun ki' siino ra pahun tu raino?'

²⁷Limbang nu amba hino, 'Tuan, pahaka' mu pupusan li nanduli' noyo! Ama' mu no nanusub ramon nongolos ra maak nu sapi' olomok no, nga io nopongo nakatiwol ra anak no ra paat no po aayah!'

²⁸Anak sali' nu inan hino nambuuk bonsoi suku' io aangas munsop ra pahun nilo no. Hili ama' nano inuoi pamunaau apaunsop rio ra pahun no. ²⁹Io yak, rahu nu anak sali' nu inan no, 'Kula-kula' upok buoi ku mato-matoi angkaraya' ra tayar mu ama'. Ikaa ihondo' au mansang ra panusuban mu ama'. Am aun ki' tinaakan mu rakon ama'? Sanginan pono' kambing am kaando' po

tinaakan mu rakon asauk ra pahirawan am pamparamayan ku ra ranga-rangan ku ratu! ³⁰Anak pupusan mu hino ama' nopongo nangawi' nanalan ra usin nu sasawot mu ra ruandu-ruandu' sundal, io yak paat no nanduli', oko akaatur-atur nonontob ra maak nu sapi' olomok ra tayar no!

³¹Limbang nu ama' nano, 'U abuk, oko hai-hait siino rumangan rakon. Kawi' nu atu siino rakon oko po katangan. ³²Io yak itaka angirau am ampamaai yak, nga i ali' mu nopongo napalir, am raino nakito noyo.'

Ulun anguasa' ra usin apandai
bonsoi

16 ¹Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Siino sangulun akaya', nokotohom ra sangulun anguasa' ra usin loho nu sasawot no. Ulun akaya' hino binaalan nu ulun bokon nga ulun anguasa' ra usin am sasawot nano, nanalan nangawi' ra usin loho nu sasawot nano. ²Intor ra hino, hili io nahipah ra ulun anguasa' ra usin nano, am rahu kono, 'Au nopongo nakaringoh ra baal nu inuma' mu. Raino, taakin mu rakon buku nanulisan ra usin nu sasawot ku nopongo kinaraya' mu. Raino ikaa no oko asauk ra ulun anguasa' ra usin ku.'

³Hili pagawai anguasa' ra usin hino nampahuang, tuan ku no apaulou rakon, 'Aun ki' auma' maan ku raino? Anangkul ra tana' ikaa akalulu' au akikitaak pono' am auyu' au po. ⁴O, siino nahuang ku, kono au paulowon ra karaya' ku asuang po ranga-rangan ku apaurong rakon ra pahun nilo no!

⁵Hili ulun anguasa' ra usin hino nahipah ra tuki-tukir nu ulun siino utang ra tuan nano. Rahu no ra ulun puu-puun inatong no, 'Kula' suang nu utang mu ra tuan kuno?'

⁶Limbang nu ulun hino, 'Aatus ngasampaan umau saitun.'

Rahu nu ulun anguasa' ra usin hino rio, 'Hitu buku nanuratan ra utang mu. Anturung ko am kapasion mu anulis, limo ngoopor.'

⁷Rahu po nu ulun anguasa' ra usin hino ra ulun karuo inatong no, 'Am oko pahaka', kula' ki' suang nu utang mu?'

Limbang nu ulun hino, 'Saribu ngakarung gandum.'

Rahu nu pagawai hino rio, 'Hitu buku nanuratan ra utang mu. Tulisin mu, balu' ngaatus.'

⁸Hili tuan nu ulun anguasa' ra usin ikaa abubuh ra huang hino angansuk ra ulun ahiapintar hino nga ulun nu tana' hitu apintar anguma' ra karaya' nilo intor ra ulun aayah ra luang nu awantang."

⁹Rahu kono po ri Yasus, "Kino- ngohon mi rahu kutu! Onsoi pakayon mi sasawot mi ra tana' hitu ra pahuyuman mi ra rangan mi, hili paat nu sasawot nu tana' hitu kaando' no loho no, akau rahili paunsopon ra saumi intokon ampus-ampus kaando' kapapari' no. ¹⁰Ulun kalalansanan ra baa-baal ikaa aulu', io pono' am kalalansanan po ra baa-baal aulu' bonsoi. Io yak ulun ikaa kalalansanan ra baa-baal ikaa aulu', io pono' am ikaa po kalalansanan ra baa-baal aulu' bonsoi. ¹¹Intor ra baal hino, kono sasawot ra tana' hitu akau ikaa kalalansanan, aun ki' alansan ramuyun apabului ra sasawot pakayon ra tayar nu Tuhan? ¹²Am kono akau napandayan ikaa kalalansanan amului ra sasawot nu ulun bokon, am rahili anaak ramuyun ra sasawot asauk ra tohom mi?

¹³Kaando' kasangulun po akaalap mangun ra amba ra ruo ngaulun tuan, nga ikaa mulalas io masi' ra sangulun no am ikaa kula' masi' ra sangulun no, karuo kono am io maya' ra

panusuban nu sangulun no am ikaa kula' maya' ra panusuban nu sangulun no. Kami po hino, ikaa akaalap akau mangun ra amba nu Ala am mangun ra amba po ra sasawot nu tana' hitu."

Rahu ri Yasus

(*Mat 11:12-13, e 5:31-32; Mrk 10:11-12*)

¹⁴Kawi' nu rahu ri Yasus no naringoh nu ulun Parisi rano. Hili ulun Parisi rano nangurit ri Yasus, nga asiha' hua ilo bonsoi ra usin. ¹⁵Io yak rahu ri Yasus rilo, "Akau lumikot ahikotopot ra pahilayan nu ulun bokon, io yak Ala nakapandai ra huang mi. Nga aun aulu' ra pamahuangan nu ulun, ikaa aulu' ra tingkuangon nu Ala.

¹⁶Arat sinuratan ri Musa am pangubasan nu ulun angindul ra rahu nu Ala bokon rali, asauk sintob yak ra paat ri Yahaya Omomorob li. Nga puun hua rahili Aho Onsoi ra aun koson nu Ala amihang ra ulun parayu-rayus binalaan. Am ulun pono' lumikot yak sumauk ra ulun pihangon nu Ala. ¹⁷Io yak aluoi po solor limbawon am tana' hitu alawo, intor ra timpok borook ra Arat sinuratan ri Musa lowoon.

¹⁸Aun ulun angimpoi ra andu' no am kono io ahandu' ra ruandu' bokon, ohondo' yak ra ampalapau ra andu' no lali' li. Am ulun angandu' ra ruandu' inalian pono' am ampalapau po."

Ulun akaya' am i Lasarus

¹⁹"Siino sangulun hitu akaya', kawi' nu pakai no pono' am oloho, akan am inumon no pono' asuang bonsoi ra tukir nu orou. ²⁰Ra maar nu totobon nu pahun nano siino sangulun ulun kaando atu-atu binulian ra hino, inggalan no i Lasarus. Inan

ri Lasarus no naluput ra palaka' am kumalambaa'. ²¹Io asiha' angakan ra momol nu lamur naratu' intor ra mija' nu ulun akaya' hino. Uku' no pono' am matong anila' ra palaka' no hino.

²²Kaa nabuoi intor ra hino i Lasarus pono' am inatoi, hili io inibit nu malaikat ra intok onsoi no ra Surga' ra talab ri Abaraham no. Am ikaa po kula' buoi no patoi po nu ulun akaya' hino am lobongo'. ²³Ulun akaya' hino siino ra tana' intokon nu ulun inatoi am io aila' bonsoi ra hino. Paat no naningaa' nahilong ra rasawat, io nakakito ri Abaraham siino ra intok atawoi bonsoi no am i Lasarus siino ra talab ri Abaraham no. ²⁴Luap yak nu ulun akaya' hino, 'U ama' Abaraham! Asian mu halan au. Susubon mu i Lasarus apatapuk ra tutulu' nano ra siang no am muoi amaluu' ra rila' kutu. Nga aila' hua au bonsoi ra apui tu!'

²⁵Io yak limbang ri Abaraham, 'U anak ku, huangon mu. Nga ra paat mu aayah ra tana' li oko nokotohom ra kawi' nu atu-atu onsoi, lai' i Lasarus am aila'. Raino io anginsuat huang ra hitu, am oko raino aila' ra hino. ²⁶Bokon intor ra hino, ra lolot taka tu siino tobo maayo bonsoi, hili ulun intor ra intok mai tu ikaa akaalap muoi ra hino, am ulun intor ra intok muno ikaa akaalap muoi ra intok mai tu!'

²⁷Rahu po nu ulun akaya' hino, 'Kono po hino ama' Abaraham, alansan bonsoi au riun anusub ri Lasarus muoi ra pahun ri ama' no. ²⁸Siino limo ngaulun pahaka' ku ra hino. Onsoi susubon mu i Lasarus muoi ambala' rilo, hili ilo pono' am ikaa aratu' ra intok ku aila' tu raino.'

²⁹Limbang ri Abaraham, 'Ilo nokotohom ra Kitap ri Musa am Kitap nu ulun angindul ra rahu nu

Ala! Hama' nilo sumuhut ra aun nasuratan ra Kitap hiano!

³⁰Io yak limbang nu ulun akaya' hino, 'Ama' Abaraham, ikaa po asulob kawi' nu hino. Io yak kono siino ulun inatoi anduli' aayah am muoi ambala' rilo, ilo auma' mimpoi ra kawi' nu sala' nilo.'

³¹Io yak rahu po ri Abaraham, 'Kono ilo ikaa minsuhut ra panusuban ri Musa am panusuban nu kawi' nu ulun angindul' ra rahu nu Ala, ikaa mulalas ilo pono' am ikaa angintopot, hama' no pono' siino ulun matoi anduli' aayah.' "

Baa-baal angibit ra ulun anguma' ra sala'

(*Mat 18:6-7, 21-22; Mrk 9:42*)

17 ¹Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Baa-baal angibit ra ulun anguma' ra sala' ikaa mulalas asauk yak. Asusa' bonsoi hua ulun apasauk ra baal hino! ²Labing honsoi no ra lioh nano tailikan ra batu maayo, am tapiri' ra liahu andalom no intor ra io angibi-ngibit ra sangulun ikaa atahoh ra intopot anguma' ra sala'. ³Intor ra hino, onsoi akau sumiho!

Kono pahaka' mi anguma' ra sala', balain mi io onsoi-onsoi. Kono io mimpoi ra sala' no, ampunan mi. ⁴Kono io akasala' ramuyun intulu' ruli' songorou, am intulu' ruli' po io mindahu ramuyun, 'Akiampun au riun,' onsoi ampunin mi."

Intor ra baal nu intopot

⁵Rahu nu ulun sususubon hiano ra Tuhan Yasus, "Tuhan, paingkotohon mu intopot mai."

⁶Limbang nu Tuhan, "Kono siino intopot mi koborook ohondo' ra umi nu sawi borook hino, auma' akau mindahu ra santaun ara hitu, 'Abubul ko am uoi tambak ra liahu andalom no,' ikaa mulalas io auma' maya' ra rahu muno."

Maan nu sangulun amba

⁷"Kono nahi sangulun intor ra siung mi nokotohom ra sangulun amba angkaraya' ra umo karuo kono am ahahalung ra rumba. Kono amba hino muli', siino ki' akau mindahu rio, 'Ikon mu angakan ko raino?'

⁸Kaando' mindahu kono hino! Topot no io mindahu ra amba nano, 'Lairon mu pahulu akan ku, muoi ko ampakai ra pakayan bahuon am sarangon mu au ra paat ku angakan opo-ngo au angakan hili oko rahili angakan.'

⁹Aun pakuan angansuk ra amba hino, nga io nopongo ininsuhut ra panusuban nu tuan nano, kaa ki' kapiro? ¹⁰Kami po nga hino. Kono akau nopongo nanguma' ra kawi' nu nanusuban ramuyun no, onsoi akau mindahu, 'Akai hitu amba yak akai anguma' yak ra aun auma' maan mai.' "

I Yasus nomohonsoi ra oopor ngaulun nampulu

¹¹Ra luang nu lakou ri Yasus am ulun ubason no rano muoi ra Yarusalim, ilo inaya' ra panggaitan nu दौरा Samaria am Galilia. ¹²Pakasuku' ilo ra saumi pamahunan, tiwolo' i Yasus nu oopor ngaulun nampulu,^v ilo tinumuor ra atawo-tawoi koborook ¹³am ilo nampaluap, "U Yasus! U Tuan! Asian mu po halan akai!"

^v17:12 sangulun nampulu: Ilayang ra 5:12.

¹⁴Paat ri Yasus nahilong rilo, am rahu no, “Bi kami muoi ra imam rano, am apakito rilo ra inan mi nopongo noonsoi hino.”^w

Kotongo' nu ulun nampulu hiano inakou, pulali-lali' nu pulu nilo no noonsoi. ¹⁵Paat nu sangulun ra siung nilo no nakaliman ra io nopongo noonsoi, io nanduli' am angansu-ngansuk ra Ala.

¹⁶Pakasuku' io ri Yasus, io nahulatur ra tingkuangon ri Yasus no am inindahu tarima' kasi'. Ulun hino, ulun nu Samaria. ¹⁷Hili rahu po ri Yasus, “Kaa ki' oopor ngaulun noonsoi raitu' li? Atu ki' raili siam ngaulun li? ¹⁸Kulo ulun Samaria hitu yak sangulun nanduli' am mindahu tarima' kasi' ra Ala?”

¹⁹Hili rahu ri Yasus ra ulun hino, “Lumat ko, am bi makou. Nga intor ra oko inintopot rakon, oko nopongo napihah.”

Nasuku' noyo paat nu Ala amihang ra ulun
(Mat 24:23-28, 37-41)

²⁰Suku' nu kula-kula' ngaulun ulun Parisi inuoi pangkimuot ri Yasus, ra sanggilan ki' paat no Ala amihang ra ulun. Limbang ri Yasus, “Pamihangan nu Ala sala' ka angimuun ra kono siino tatandu' akito nu ulun, suku' ulun mindahu, ²¹‘I lai' mi nga, siino io ra hitu!’ Karuo kono am, ‘Siino io ra hio!’ Topot no, Ala nangimuun noyo namihang ra tanga-tanga' mi.”^x

²²Pongo nu hino, hili rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, “Siino rahili paat no akau asiha' ahilong ra orou nu Ulun Sinusub nu Ala, io yak ikaa

akau akakito. ²³Am siino rahili ulun mindahu ramuyun, ‘I lai' mi nga, siino io ra hio!’ karuo kono am, ‘I lai' mi nga, siino io ra hitu!’ Io yak onsoi akau ikaa minsaloh muoi pahilong rio.

²⁴Ohondo' ra hanit ra limbowon, io amahanit am apakatawang ra hitu am hio', kono po hino rahili baal nu Ulun Sinusub nu Ala ra paat no. ²⁵Io yak puu-puun no, ikaa mulalas io akaliman ra ila' asuang am ulun ra paat raino tu aahat huang tumiwol rio.

²⁶Paat nu Orou Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala rahili, kinabaalo' nu ulun ra tana' tu ohondo' ra kinabaalo' nu ulun ra paat ri Nuh ra pahulu li. ²⁷Ulun hiali angakan am ahinum, am ahuhuot yak lapo-lapon nilo suku' ra i Nuh inunsop ra luang nu paraau maayo li, am losob li pono' indu-indul nanakob ra ulun hiali suku' ilo naluus inatoi.

²⁸Am ohondo' poyo ra paat ri Luut li. Ulun hiali pono' am angakan am ahinum, am antatalan, am ahahilir am atambak am ambaal ra pahun yak lapo-lapon nilo. ²⁹Io yak paat ri Luut inakou intor ra bandar Sodom, apui am batu akaapui naratu' intor ra limbowon ra orou hili namatoi ra kawi' nu ulun hiali. ³⁰Kono po hino nu asauk rahili ra paat nu Orou Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala.

³¹Paat nu orou hino rahili, ulun siino ra tampak nu pahun, ikaa noyo tumuun muoi angalap ra sasawot siino ra luang nu pahun nano. Kono po hino nu ulun siino ra umo, ikaa noyo muli' ra pahun nilo no. ³²Hua-

^w17:14 Yasus asiha' amaihah rilo, hino puun no io nanusub rilo muoi akibili'ra imam-imam rano hili ilo sabiton ra napihah.

^x17:21 ra tanga-tanga' mi: karuo kono am; ra lolot mi; karuo kono poyo am; pulali-lali' io inintalang ra lolot mi.

ngon mi nga aun nasauk ra andu' ri Luut li! ³³Intor ra hino, aun ulun apakaulu' angulimo ra bayah no ra tana' hitu, io alawaan ra bayah no. Io yak aun ulun ikaa apakaulu' ra bayah no ra tana' hitu nga mintopot rakon, io akaalap ra bayah. ³⁴Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Paat nu saumi londom rahili, kono siino ruo ngaulun oolong ahumbir ra saumi katil, sangulun no pasimporon ibito' am sangulun no sinoon. ³⁵Am ruo ngaulun ruandu' antutu, sangulun no pasimporon ibito' am sangulun no sinoon. ³⁶[Am ruo ngaulun ungkuyon angkara' ra umo no, sangulun no pasimporon ibito', am sangulun no sinoon.]”

³⁷Pangkimuot ulun ubason ri Yasus rano, rahu kanilo, “Tuhan, aun intok nu hino asauk?”

Limbang ri Yasus, “Atu-atu intokon nu bangkai, hino po intokon nu susuit angangkalan ra bangkai lumulur.”

Pangumangan ra ruandu'
nabalu am akim

18 ¹Pongo nu hino, hili i Yasus nahulit po ra saumi pangumangan asauk ra pangubasan ra ulun ubason no rano, hili ilo hai-hait sambayang am ikaa akaandas. ²Rahu ri Yasus rilo, “Siino sangulun akim ra saumi bandar ikaa io ampahuang ra Ala, karuo kono am ulun bokon. ³Ra bandar hino siino sangulun ruandu' nabalu ruli-ruli' muoi ra akim hino, io akitaak ra akim no amutus analaah ra bisara' nilo no. Rahu nu ruandu' hino, ‘Tulungin mu au ra bisara' mai tu.’

⁴Kula-kula' buoi no akim hino aangas anulung ra ruandu' nabalu hino. Io yak popor no pampahuang po

akim hino, ‘Hama' pono' au ikaa alaa' ra Ala am ikaa akaasi' ra ulun, ⁵io yak ruandu' nabalu hitu hai-hait apasusa' rakon ra bisara' natu, labing honsoi no tulungin ku yak ruandu' hitu. Kono au ikaa anulung rio, io hai-hait yak matong am apasusa' rakon.’”

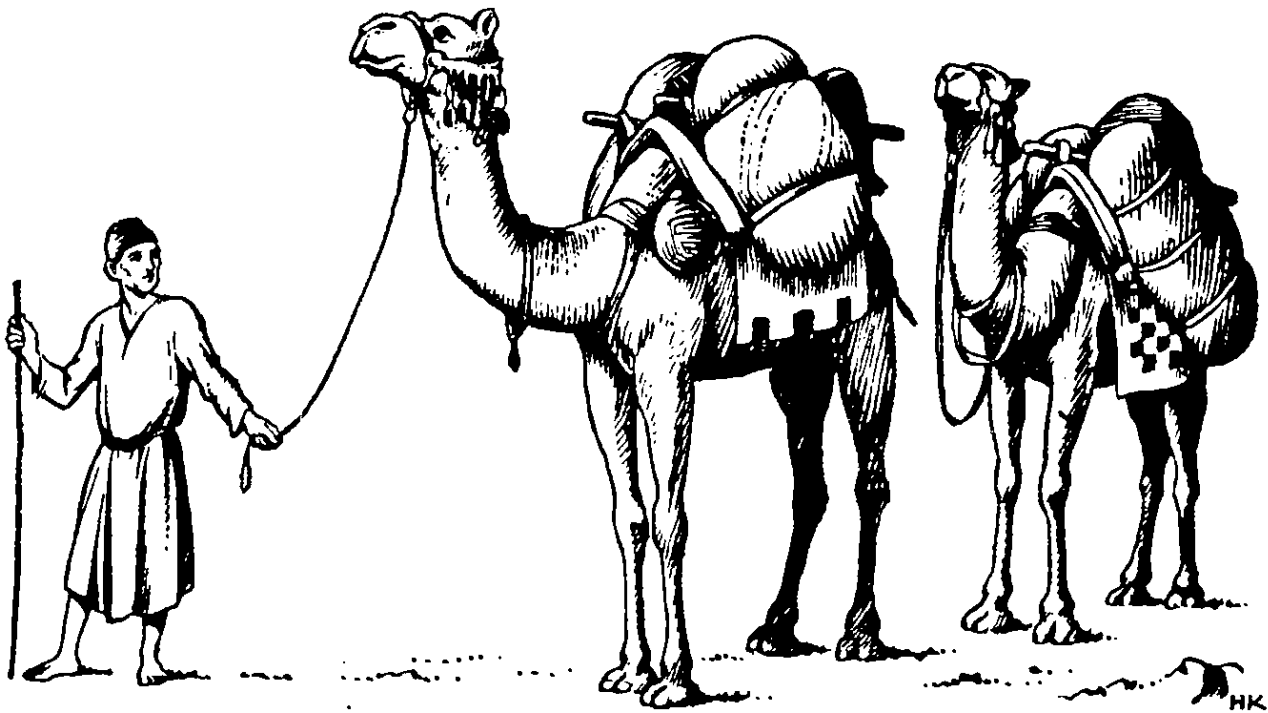
⁶Hili rahu po nu Tuhan, “Huangon mi onsoi-onsoi aun nirahu nu akim ikaa otopot hino! ⁷Kaa ki' kono po hino nu Tuhan Ala, io pono' am anulung ra susa' nu ulun angintopot rio am sambayang akitulung ra tukir nu orou am londom? Ala ikaa aamot anulung rilo. ⁸Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Io apasi anulung ra susa' nu ulun angintopot hiano! Io yak kono Ulun Sinusub nu Ala hino matong, siino po ki' rahili ulun angintopot rio ra tana' hitu?”

Pangumangan ra ulun Parisi am
ulun angungkum ra sukai

⁹Am pahulit po i Yasus ra saumi pangumangan, paintupon no ra ulun kumakaulu' am amahuang ra io yak ulun onsoi, am ulun bokon alat ra pamahuangan no. ¹⁰Rahu ri Yasus, “Siino ruo ngaulun inuoi ra Pahun nu Tuhan am sambayang. Sangulun no io hino ulun Parisi, am sangulun no io hino ulun angungkum ra sukai. ¹¹Ulun Parisi hino tinumaning am sinumambayang,’ rahu kono, ‘U Ala, au mindahu tarima' kasi' riun, nga au sala' ka kono ulun bokon, kuma-kaalo, amparuung, karuo kono am ampalapau. Au anginsuat nga au ikaa ohondo' ra ulun angungkum ra sukai no. ¹²Au aharot ikaa angakan induo saminggu', am au anaak riun ra puluan ra kawu' nu aalap ku.’

¹³Io yak ulun angungkum ra sukai hino tinumuor inintawoi am io

^{y18:11} ulun Parisi hino tinumaning am sinumambayang: Luang nu buku nakalair tinulisan ra; tinumaning am sinumambayang ra luang nu huang no.

Unta

ikaa aatas naningaa' ra limbowon. Io namaluntu-luntuh ra kubab nano, am rahu no, 'U Ala, asian mu au, nga au hitu nakasala' riun!' "

¹⁴Rahu po ri Yasus, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Paat nilo inuli' ra pahun ulun angungukum ra sukai no nga inampunan nu Ala sala' kaulun Parisi no. Nga tuki-tukir nu ulun kumakaulu' io paraliwion, am tuki-tukir nu ulun rumaliwi' huang io pakauluon nu Ala."

I Yasus nanambayang amarakat ra anak-anak

(*Mat 19:13-15; Mrk 10:13-16*)

¹⁵Siino kula-kula' ulun nangi-bit ra anak-anak borook inuoi ri Yasus, hili i Yasus nanambayang am amarakat ra anak-anak hiano. Io yak pakakito ulun ubason ri Yasus rano ra baal hino, buuki' nilo ulun hiano. ¹⁶Io yak ipahi' ri Yasus anak-

anak hiano am rahu no ra ulun ubason no rano, "Hama' nu anak hiano muoi rakon! Pain mi ilo popolo'. Ulun kono hiatu nga asauk ra ulun pihangon nu Ala. ¹⁷Huangon mi! Atu po ulun ikaa anganku ra Ala amihang ra bayah no ohondo' ra anak borook hitu, io ikaa asauk ra ulun pihangon nu Ala."

Baal nu sangulun ambulok asuang sasawot

(*Mat 19:16-30; Mrk 10:17-31*)

¹⁸Sangulun mamaayo nu ulun Yahudi nangkimuot ri Yasus, rahu kono, "U guru', oko sangulun guru' onsoi huang, aun ki' auma' maan ku hili au akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus?"

¹⁹Rahu ri Yasus rio, "Kulo ki' indahu oko ra au onsoi huang. Kaando' kasangulun pono' ra tana' hitu onsoi huang. Ala yak saumi onsoi huang.

²⁰Nopongo no oko nakapandai ra oopor arat pamapalan nu Ala io hino ikaa ampalapau, ikaa ampatoi, ikaa antakou, ikaa angibubuak ra apasala' ra ulun bokon, am insuaton mu ama' am ina' mu."

²¹Limbang nu ulun akaya' hino, "Kawi' nu pamapalan hiano nopongo noyo ininsuhut ku puun ra au suming-kai haling li."

²²Limbang ri Yasus ra rahu nu ulun hino, "Siino saumi po auma' maan mu. Talanon mu kawi' nu sasawot tohom mu, am usin nano tayaron mu ra ulun kaando' ra atu-atu, am oko auma' akaalap ra sasawot ra Surga'. Pongo nu hino hili oko matong maya' rakon."

²³Io yak karingoh nu ulun hino rahu ri Yasus no, io asusa' huang nga asuang hua bonsoi sasawot nano.

²⁴Apandayan ri Yasus nga ulun hino asusa' huang, hili io inindahu, "Asusa' bonsoi tayar nu ulun asuang ra sasawot asauk ra ulun pihangon nu Ala! ²⁵Asusa' bonsoi ulun asuang ra sasawot munsop ra tana' bahuon nu Ala. Aluoi po solor sanginan kium maayo sabiton ra unta munsop ra luang nu lawos."

²⁶Kawi' nu ulun nakaringoh ra rahu ri Yasus no nangkimuot, rahu kanilo, "Kono po hino, aun ki' ulun auma' kaayahon?"

²⁷Limbang ri Yasus, "Aun ikaa auma' asauk ra pamahuangan nu ulun, asauk yak ra tayar nu Ala!"

²⁸Hili rahu ri Piturus, "Ilai' nga! Akai nopongo nanino ra kawi' nu siino ra pahun mai hili inaya' riun."

²⁹Rahu ri Yasus, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu! Ulun nopongo nanino ra pahun nano, karuo kono andu' no, pahaka-pahaka' no, poyo ina' am ama' no, am poyo anak-anak no, nga io anguma' ra kasiha' nu Ala, ³⁰asuang bonsoi taakin ra ulun hino ra paat raino tu, am paat nu orou

naaling io taakin ra bayah otopot am ampus-ampus."

kaintalu ri Yasus namala' ra baal nu patayan no

(Mat 20:17-19; Mrk 10:32-34)

³¹Ipahi' ri Yasus luluro' oopor am ruo ngaulun ulun ubason no rano am ibito' tinumaning ra intok kaando' ulun no, am rahu no, "Kinongohon mi! Raino itaka makou muoi ra Yarusalim, nga kawi' nu sinuratan nu ulun angindul ra rahu nu Ala intor ra baal nu Ulun Sinusub nu Ala, auma' asauk ra hino. ³²Io auma' patakubon ra ulun sala' Yahudi, am ulun hiano angukunu' rio, anguyai am aniwo-niwoh rio. ³³Ilo auma' angila' amalapos ra lalapos akapilat am amatoi rio, io yak paat nu katalu orou, io auma' anduli' aayah."

³⁴Kawi' nu nirahu ri Yasus hino, kaando' ka sabantuk po napandayan nu ulun ubason no rano. Atungon nu rahu ri Yasus hino kinauni poyo ra tayar nilo. Ikaa ilo akapandai ra aun ki' ka baal ayamon ri Yasus no.

I Yasus nomohonsoi ra sangulun nobolou akikitaak

(Mat 20:29-34; Mrk 10:46-52)

³⁵Paat ri Yasus mamaar pakasuku' ra Yariko, siino sangulun nobolou akikitaak nanturung ra kiing nu ralan no. ³⁶Pakaringoh io ra rahu nu ulun asuang rano ansail ra intok nano, hili io nangkimuot, rahu kono, "Aun ki' hitu raino?"

³⁷Rahu nu ulun hiano, "I Yasus, ulun intor ra Nasarit ansail ra hitu."

³⁸Am pampaluap ulun nobolou hino, rahu kono, "U Yasus sua' ri Raja' Daud! Asian mu halan au!"

³⁹Ulun namahulu rano, nambuuk am nomopol rio ikaa mindahu. Io yak aulu' po solor pampaluap no, "Sua' ri Raja' Daud! Asian mu halan au!"

40I Yasus pono' am tinumooh, hili io nanusub ra ulun angibit ra ulun nobolou hino ra intok nano. Pakasuku' ulun hino, kimuati' io ri Yasus, rahu kono, **41**"Aun ki' kasiha' mu ra maan ku riun?"

Limbang nu ulun nobolou hino, "Tuan, asiha' halan au akakito."

42Hili rahu ri Yasus, "Kono po hino, raino akakito ko! Nga intopot muno hua rakon nomohonsoi ra mato muno."

43Parambus nu ulun hino nakakito hili bi no inaya' ri Yasus am mindahu tarima' kasi' ra Ala. Ulun asuang nakakito ra baal nasauk hino, ilo angansu-ngansuk ra Ala.

I Yasus am i Sakius

19 **1**Pakasuku' i Yasus am ulun ubason no rano ra bandar Yariko, ilo pono' am narambus ra bandar hino. **2**Ra bandar hino, siino sangulun mamaayo nu ulun angungukum ra sukai akaya', i Sakius inggalan no. **3**Io kumakailong ri Yasus kuon hino, io yak asuang hua bonsoi ulun rano am io pono' am ariwi', suku' io ikaa nakakito ri Yasus. **4**Intor ra hino, io namahulu am nanikot ra saumi taun, hili io akaalap akakito ri Yasus nga rumampa' hua i Yasus ra paat nu taun hino.

5Pakasuku' i Yasus ra taun nanikoton ri Sakius no, io naningaa' am rahu no, "U Sakius, kapasion mu tumuun! Nga ikaa mulalas au mapit am oolong ra pahun mu ra orou hitu."

6Hili i Sakius napasi-pasi' tinumuun am nangibit ri Yasus ra pahun nano ra huang anginsuat bonsoi. **7**Kawi' nu ulun nakakito ra baal hino sabungo-bungot, rahu nilo, "I lai' nga ulun hino! Muoi pombolong ra pahun nu ulun nakasala' no!"

8Pakasuku' ilo ra pahun ri Sakius no, i Sakius pono' am iningkakat am inindahu ri Yasus, rahu kono, "Tuan, sampiruo intor ra usin ku taakin ku ra ulun kaando atu-atu am aun ulun niruung ku, bayalin ku rio inggapat ruli'!"

9Hili rahu ri Yasus, "Intor ra orou hitu oko am kawi' mi sansulapan kinaayah, nga oko pono' hua am sua' po ri Abaraham. **10**Nga Ulun Sinusub nu Ala inatong ra tana' hitu muoi pahuyum am apakaayah ra ulun napalir."

Pangumangan ra baal nu talu ulun
amba

(Mat 25:14-30)

11Kotongo' nu ulun hiano angkinongoh po ra rahu ri Yasus no, pahulit po i Yasus rilo ra saumi pangumangan. Nga paat nu hino io siino ra maar nu Yarusalim, am pamahuangan pono' nu ulun hiano Ala apasi amihang ra ulun ra tana' hitu. **12**Rahu ri Yasus, "Siino sangulun tuan muoi ra tana' atawoi maan pasauko' ra raja', hili anduli' po. **13**Kaapo tuan hino inakou, io nahipah pahulu ra amba no rano, hili nanaak nanukir rilo ra sampila' usin maas. Rahu nu tuan hino, 'Pahaliran mi usin hitu ra sasawot talanon mi hili usin hitu sumua' ra buoi ku kaapo muli'."

14Io yak ulun amahun ra tana' oyon no hino asisingon rio. Intor ra hino, pakaakou tuan hino, ulun hiano nanusub ra ulun muoi mindahu, 'Aangas akai ra ulun hino asauk ra raja' mai.'

15Io yak tuan hino pinasauk yak ra raja', am hili io nanduli' ra tana' no tohom. Ipahi' no kawi' nu amba no rano, nga io kumapapandai ra sua' nu usin tinaakan no rilo li. **16**Rahu nu amba puu-puun inatong no, "Tuan,

sampila' usin maas tinaakan mu rakon li, sua' natu oopor ngapila.'

¹⁷Rahu nu tuan no, 'Onsoi hino, oko sangulun amba abubuh ra huang! Nga ra luang nu baa-baal ikaa aulu' oko asauk ra kalalansanan, au apasauk riun amihang ra oopor bandar.'

¹⁸Rahu nu amba karuo no, 'Tuan sampila' usin maas tinaakan mu rakon li, sua' natu limo ngapila.'

¹⁹Rahu nu raja' hino ra amba nano, 'Au apasauk riun amihang ra limo bandar.'

²⁰Suku' nu amba bokon no am indahu, rahu kono, 'Tuan, noo' usin mutu, nilopot ku ra sapu tangan. ²¹Nga alaa' hua au riun, nga oko sangulun Tuan ikaa apandai akaasi'. Nga Tuan angalap yak ra ikaa notohom nu Tuan, am Tuan angukum ra umbung sala' tinambak nu Tuan.'

²²Rahu nu raja' no ra amba hino, 'Oko hitu amba alaat! Ampaat ra aun nirahu mu au amaratu' ra ukum ra tayar mu. Oko akapandai ra au sangulun Tuan ikaa akaasi'. Am au angalap yak ra ikaa notohom ku am angukum ra umbung nu sala' tinambak ku. ²³Kono po hino, kulo ki' pai' mu bulii' usin ku nili ra biing, hili kono au anduli', akaalap au po ra sua' nu usin ku hinili?'

²⁴Hili rahu nu raja' hino ra ulun iningkakat ra intok hino, 'Alapo' mi usin siino rio no am taaki' ra ulun nokotohom ra oopor usin maas no.'

²⁵Io yak limbang nu ulun hiano, 'Tuan, oopor no usin tohom nano.'

²⁶Limbang nu raja' hino, 'Huangon mi, ulun nokotohom, ruangin poyo aun siino rio no. Io yak ulun ikaa nokotohom ra atu-atu, aun po siino rio no alapon po hino intor rio. ²⁷Am ibiton mi raino ra hitu ulun asisingon rakon rano io hino ulun aangas ra au asauk ra raja' nilo, am potoyon mi kawi' nilo no!'

I Yasus inatong ra Yarusalim ohondo' ra sangulun Raja'

(*Mat 21:1-11; Mrk 11: 1-11; Yah 12:12-19*)

²⁸Pongo ri Yasus nahulit ra baal hino ra kawi' nu ulun asuang hiano, hili io namahulu ra paat nilo inakou no muoi ra Yarusalim. ²⁹Pakasuku' ilo ra maar nu pamahunan Baitpagi am Baitani ra Inuluh Saitun, am pamahuluo' no ruo ngaulun ra lolot nu ulun ubason no rano. ³⁰Rahu no, "Bi kami muoi ra pamahunan solor ra tingkuangon taka tu raino, am suku' kami ra hino, am siino sanginan anak nu kaladai nirukuhan. Kaladai hino ikaa ihondo' tampako' nu ulun. Lalahon mi kaladai hino am ibito' ra hitu. ³¹Kono siino ulun angki-muot ramuyun, 'Kulo lalaho' mi kaladai hino?' Mindahu ka yak, 'Akapakuan Tuhan.'"

³²Am bi nu ruo ngaulun ubason ri Yasus hiano inakou am kawi' nu binalaan ri Yasus no nasuhut yak. ³³Kotongo' nilo amalalah ra anak nu kaladai hino, rahu nu ulun katangan no, "Kulo ki' lalaho' mi kaladai hino?"

³⁴Limbang nu ulun ubason ri Yasus rano, "Akapakuan Tuhan."

³⁵Hili ilo nangibit ra anak nu kaladai hino ri Yasus. Ilo nangapin ra bakulung nu kaladai hino ra sampayau nilo sandapau no, am nangakat napatampak ri Yasus ra kaladai hino. ³⁶Paat no ansail am tampa-tampak ra kaladai hino, panguso' nu ulun asuang rano sampayau nilo sandapau no pangapini' ra ralan bayaan ri Yasus no.

³⁷Kotongo' ri Yasus mamar suku' ra Yarusalim, ra ralan ambulung ra Inuluh Saitun, kawi' nu ulun asuang inaya' rio no angimuun salua-luap angansu-ngansuk ra Ala, am mindahu tarima' kasi' ra Ala nga nanguma' ra kawi' nu tatandu'

kalalaban nopongo nakito nilo. ³⁸Rahu kanilo, "Ala anaak ra barakat ra raja' inatong ra inggalan nu Tuhan! Kaansayan ra Surga', am Ala yak ansukon."

³⁹Kula-kula' ulun Parisi intor ra siung nu ulun asuang hiano inindahu ri Yasus, rahu kanilo, "U Guru', popolon mu pai' paindahuo' ulun inaya' riun ratu."

⁴⁰Limbang ri Yasus, "Intopoton mi rahu kutu! Kono ilo mulou mindahu, kawi' nu batu hiaturu' lumuap yak."

I Yasus nantangi' akaasi' ra
ulun nu Yarusalim

⁴¹Mamaar i Yasus pakasuku' ra Yarusalim, am io nahilong ra bandar hino hili nantangi'. ⁴²Rahu no, "Akaasi' au bonsoi, labing honsoi no nu kono ulun amahun ra bandar hitu akapandai ra aun ki' angibit ra pahahansayan ra orou hitu! Io yak orou hitu ikaa po akau akapandai. ⁴³Saumi paat rahili, hili pantabuh mi namaal ra papahal ra libung nu bandar mi. Am ilo amalibung ra bandar mi hili akau ikaa akainsaloh. ⁴⁴Ilo amatoi ra kawi' nu ulun am amunsa' ra bandar mi am kaando' ka saumi po batu amahun ra intok namaalan mi no, nga ikaa hua akau ampahuang onsoi-onsoi ra paat nu Ala matong muoi apakaayah ramuyun!"

I Yasus inunsop ra Pahun nu Tuhan
(Mat 21:12-17; Mrk 11:15-19; Yah 2:13-22)

⁴⁵Pakasuku' i Yasus ra Yarusalim hili bi no inunsop ra ra luser nu Pahun nu Tuhan am pahiruo' kawi' nu ulun antatalan ra intok hino. ⁴⁶Rahu no "Siino nasuratan ra Kitap, rahu nu Ala, 'Pahun ku io hino pahun intok sambayang.'

Io yak inuma' mi solor pahun hitu ra intok nu ulun antatakou!"

⁴⁷Tukir nu orou i Yasus angubas ra ulun matong ra Pahun nu Tuhan. Mamaayo nu imam, am guru-guru' nu ugama, am poyo mamaayo nu ulun Yahudi asiha' amatoi rio, ⁴⁸io yak naawian no ilo ra pamahuangan ra aun koson nilo anguma' ra baal hino, nga kawi' nu ulun parayu-rayus yak angkinongoh ra pangubasan no, am aansayan angkinongoh ra kawi' nu rahu no.

Pangkimuatan ra kuasa' ri Yasus
(Mat 21:23-27; Mrk 11:27-33)

20 ¹Orou bokon li, kotongo' ri Yasus angubas am ambala' ra Aho Onsoi intor ra Ala ra kawi' nu ulun siino ra Pahun nu Tuhan ratong nu mamaayo nu imam am guru-guru' nu ugama nambabaya' ra mamaayo nu ulun Yahudi. ²Am ilo inindahu ri Yasus, "Balain mu akai ra aun ki' intor nu kuasa' inuma' mu hitu? Am aun ki' nanaak ra kuasa' hino riun?"

³Limbang ri Yasus, "Au pono' am asiha' po angkimuot ramuyun. Balain mi pahulu au, ⁴aun ki' nanaak ri Yahaya ra kuasa' ra io omororob ra ulun? Ala ki' karuo kono am ulun?"

⁵Intor ra hino ilo nangkukulum nahahayam ra sangulun am sangulun, "Kono itaka mindahu, 'Ala nanaak ra kuasa', rahu kono naapo, 'Kono po hino kulo ki' akau ikaa mintopot ri Yahaya?"

⁶Io yak kono itaka mindahu, 'Ulun nanaak rio ra kuasa', kawi' nu ulun hiano omobol ritaka ra batu, nga ilo angintopot ri Yahaya ulun angindul ra rahu nu Ala." ⁷Intor ra hino, limbang nilo, "Ikaa akapandai akai."

⁸Hili rahu ri Yasus rilo, "Kono po hino, au pono' am ikaa amala' ramuyun ra aun nanaakra kuasa'

rakon ra anguma' ra kaw'i' nu maan ku."

**Pangumangan ra ulun ansiwa' ra umo
nu anggur**
(*Mat 21:33-46; Mrk 12:1-12*)

⁹Pahulit po i Yasus ra ulun hiano ra saumi pangumangan, rahu kono, "Siino sangulun nangkabun ra anggur. Io napasawa' ra kabun anggur no hino ra kula-kula' ulun asiha' ansiwa', hili io inakou inuoi ra tana' bokon am namahun ra hino ra kula-kula' buoi. ¹⁰Kalimpot rahili pangupuan ra kinawa' nu anggur hino, katangan ra umo nu anggur hino nanusub ra amba no muoi ra ulun ansiwa' hiano, akitaak ra bahian nano. Io yak ulun ansiwa' hiano nangumba-ngumbal ra amba hino am susubo' poyo paulio' yak lalayau.

¹¹Am saup po nu katangan ra kabun nu anggur hino anusub ra sangulun amba bokon io yak amba hino pono' am inumbal am awaho' umboloo' nu ulun ansiwa' hiano, am paulio' yak lalayau. ¹²Hili kaintalu no, panusub po katangan ra umo hino ra amba no katalu no. Io yak amba hino pono' am inila-ila' po umbalo' nu ulun ansiwa' hiano am tapiri' nilo ra taning nu kabun hino.

¹³Popor no, rahu nu katangan ra kabun nu anggur hino, 'Atu po raino maan ku? Onsoi solor susubon ku anak ku tohom asian ku hino. Ikaa mulalas ilo anunuloon ra anak ku hitu!'

¹⁴Io yak pakakito ulun ansiwa' hiano ra anak nu katangan ra kabun hino, pahahayam ilo ra sangulun am sangulun, 'Hitu nga anguwaris ra kabun nu anggur hitu nuanu. Onsoi potoyon taka io, hili itaka rahili malit onohom ra kabun hitu.'

¹⁵Hili ilo nanakub am namaralaat ra anak hino ra taning nu kabun hino am namatoi rio."

Pangkimuot po i Yasus, "Kono po hino, aun ki' rahili maan nu katangan ra kabun nu anggur hino ra ulun ansiwa' hiano? ¹⁶Ikaa mulalas io matong yak am amatoi ra ulun ansiwa' hiano, hili apasiwa' po ra kabun hino ra ulun bokon."

Pakarati' ulun hiano ra rahu ri Yasus no, hili rahu nilo ri Yasus, "Ikaa sahummi asauk baal hino!"

¹⁷Pahilong i Yasus ra ulun asuang hiano hili io inindahu, "Kono po hino, aun ki' atungon nu rahu nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu no?"

*'Batu tinapiran nu ulun
amamaal hiano
sinumauk ra batu aulu' bonsoi.'*

¹⁸Kawi' nu ulun aratu' ra tampak nu batu hino auma' asasai kumalayatan, am aun ulun aintupan nu batu hino io apandit am aunou."

Pangkimuatan ra ambayal ra sukai
(*Mat 22:15-22; Mrk 12:13-17*)

¹⁹Guru-guru' nu ugama am mamaayo nu imam nakapandai ra ilo kuon ra pangumangan hino. Hino nga puun nilo asiha' anakub rio ra paat hino, io yak alaa' po hua ilo ra ulun asuang rano. ²⁰Intor ra hino, ilo ahuyu-huyum ra panakuban nilo ri Yasus. Ilo nomokot ra kula-kula' ulun muoi angibubuak ri Yasus ra kula-kula' pangkimuatan, hili ilo akaalap apasala' ri Yasus am angibit rio ra tingkuangon nu gabunor nu Ruum. ²¹Hili ulun pinokot hiano inindahu ri Yasus, rahu kanilo, "U guru', apandayan mai kawi' nu nirahu mu am pangubasan mu otopot yak. Apandayan mai oko parayu-rayus

angubas apakatalang ra kasiha' nu Ala ra tayar nu ulun, nga oko ikaa apakaulu' ra kinabaalo' nu ulun. ²²Intor ra hino, onsoi balai' nga akai. Kono maya' ra Arat sinuratan ri Musa ritaka, auma' ki' ambayal ra sukai ra Kaisar nu Ruum, karuo kono am ikaa?"

²³Am apandayan noyo hua ri Yasus ra langus nu huang nilo ala no. Intor ra hino rahu ri Yasus rilo, ²⁴"I lai' ku pahulu sampila' usin pirak. Aun ki' katangan ra hambar am inggalan ra usin hitu?"

Limbang kanilo, "I Kaisar nu Ruum no katangan!"

²⁵Rahu ri Yasus, "Kono po hino, aun po tohom ri Kaisar no am bayalan mi hino ri Kaisar, am aun po tohom nu Ala am bayalan mi hino ra Ala."

²⁶Natalang noyo ra tingkuangon nu ulun asuang hiano, ulun angkimuot hiano ikaa akaalap apasala' ri Yasus. Kaando' no rahu-rahulo nilo am nololob po solor ilo ra pinamalimbang ri Yasus no.

Pangkimuatan ra baal nu ulun matoi anduli' aayah

(Mat 22: 23-33; Mrk 12:18-27)

²⁷Kula-kula' ulun intor ra saumi pangintapatan sabiton ra Saduki inuoi ri Yasus. (Ulun hiatu amahuang ra ulun matoi ikaa anduli' aayah.) Ilo nangkimuot ri Yasus, rahu kanilo, ²⁸"Guru', i Musa nanurat ra arat nu ugama ra tayar taka. Rahu no, 'Kono sangulun ungkuyon matoi am kaando' po anak nilo, onsoi pahaka' po yak nu ungkuyon inatoi hino pabaliron angandu' ra along no nabalu hino, hili pahaka' no inatoi hino siino sua'."

²⁹Siino ra pahulu li tulu' sangaka'. Kinatuaan li nahuot am inatoi ikaa

po nantahanak. ³⁰Am anduo' poyo nu pahaka' no karuo no along no nabalu hino, io yak patoi po nu pahaka' no karuo no am ikaa po ilo nantahanak. ³¹Kono po hino nasauk ra pahaka' no katalu am suku' ra pahaka' no katulu' li. Kawi' nilo inatoi am kaando' yak anak. ³²Am pupus nali bahu am patoi nu ruandu' hili. ³³Paat nu Orou Papakaayahan rahili ra ulun inatoi, aun ki' rahili angandu' ra ruandu' hino? Nga kawi' nilo no tulu' sangaka' nangandu' ra ruandu' hino."

³⁴Limbang ri Yasus, "Ulun ra paat raino tu ahuhuot, ³⁵io yak ulun tuutu' pandulion kaayaho' intor ra patayan, am kaayahon ra orou naaling, ilo ikaa ahuhuot ra paat nu hili. ³⁶Kinabaalo' nu kaayahan nilo ohondo' yak ra malaikat, am ikaa matoi. Ilo io hino anak-anak nu Ala, nga ilo nopongo pinanduli' kaayaho' intor ra patayan ³⁷I Musa pono' am nopongo po inindahu, nga ulun matoi pandulion rahili kaayaho'. Siino sinuratan no ra baal nu apui nalaang ra asasakot li, io nanabit ra paat nu hili ra apui hino ra 'Ala ri Abaraham, ri Isak am i Yakup.' ³⁸Am atungon no, Ala hino sala' ka Ala nu ulun inatoi! Io yak io Ala nu ulun aayah! Nga ulun inipahan nu Ala, kawi' no aayah yak."

³⁹Rahu nu kula-kula' guru' nu ugama, "Guru', onsoi bonsoi limbang mu no." ⁴⁰Intor ra hino ikaa no bahu ilo aatas angkimuot ri Yasus ra atu.

Pangkimuatan ra Raja' Kaayahan
(Mat 22:41-46; Mrk 12:35-37)

⁴¹Rahu po ri Yasus rilo, "Aun koson nu ulun mindahu ra Raja' Kaayahan hino sua' ri Raja' Daud li? ⁴²Nga siino po hua rahu ri Daud

nasuratan ra Kitap Pangansukan no, rahu kono,

*'Rahu nu Ala ra Tuhan kuno,
Anturung ko ra solor
ra pamiris ku,'^z*

*⁴³suku' ra au anguma'
ra kawi' nu pantabuh mu
kindangan mu.'*

⁴⁴Am kono poyo Raja' Daud anabit ra Raja' Kaayahan hino 'Tuhan', am aun koson no sabiton ra sua' ri Raja' Daud?"

**Pambalaan hili sumiho ra guru-guru'
nu ugama**
(Mat 23:1-36; Mrk 12:38-40)

⁴⁵Kotongo' nu ulun asuang angkinongoh ra rahu ri Yasmus no, am rahu po ri Yasmus ra ulun ubason no rano, ⁴⁶"Onsoi akau sumiho ra guru-guru' nu ugama ratu. Paat nilo makou ilo anasampayau ra sampayau maawar asindayol, am asiha' yak ansukon nu ulun bokon ra paat nilo siino ra pasar. Ilo asiha' yak anturung ra kurusi' onsoi ra paat siino ra pahun intok sambayang karuo kono am paat siino irau. ⁴⁷Ilo amparuung ra ruandu' nabalul am amahaau po ra pahun nu ruandu' nabalul rano. Am ahikotopot anguma' ra sambayang alanggoi. Ukum mintup ra ulun kono hino aahat bonsoi!"

**Taak nu sangulun ruandu'
nabalul kaando' atu-atu**
(Mrk 12:41-44)

21 ¹Ra Pahun nu Tuhan, i Yasmus ahilong angibabaya' ra kula-kula' ulun akaya' apaunsop ra usin nilo ra luang nu pinapati pamumulian. ²I Yasmus pono' am nahilong po ra sangulun ruandu'

nabalul kaando' ra atu-atu, io apaunsop ra ruo ngapila' usin tambaha'. ³Rahu rahili ri Yasmus, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Ruandu' nabalul kaando' atu-atu hitu labing suang nu taak no intor ra taak nu ulun bokon. ⁴Nga taak hua nu ulun bokon rano sawah yak intor ra sasawot nilo rano. Am ali' ruandu' nabalul hitu, inimur no yak taaki' aun siino rio no, kalansanan nu bayah nano."

**I Yasmus amalair namala' ra aun koson
nu Pahun nu Tuhan asasai**
(Mat 24:1-2; Mrk 13:1-2)

⁵Siino kula-kula' ulun ahahayam intor ra honsoi nu Pahun nu Tuhan, nga inuma' hua tapisi' ra batu onsoi bonsoi am kula-kula' sasawot tinaakan asauk ra taak ra Ala. Hili rahu ri Yasmus rilo, ⁶"Siino paat no rahili, kaando' kasaumi po ra batu hiano andarapau ra intok nano, nga kawi' nu hiano rahili luyaan kauyo'."

Baal nu susa' am ila' asauk rahili
(Mat 24:3-14; Mrk 13:3-13)

⁷Pangkimuot ilo ri Yasmus, rahu kanilo, "Guru', sanggilan ki' pamaluyaan hino asauk? Am aun ki' asauk ra tatandu' no ra hino amaar asauk?"

⁸Rahu ri Yasmus rilo, "Onsoi akau sumiho, pai' akau kababaya'an ruungon nu ulun. Nga asuang hua ulun nuanu rumangku ra inggalan ku, am mindahu, 'Au nga hitu!' am 'Raino nga io asauk.' Io yak pai' akau kababaya'an maya' rilo.

⁹Onsoi akau ikaa angkaamo ra kono akau akaringoh ra pantatabuhan am ulun rumuso. Ikaa mulalas kawi' nu baal hiatu asauk pahulu, io yak ikaa po hua kaawian nu tana' tu."

^z20:42 Anturung ra solor ra pamiris ku: Maya' ra arat nu ulun yahudi ulun insuaton am tinaakan ra kuasa' yak anturung ra solor ra pamiris.

¹⁰Hili rahu po ri Yasus, "Siino po hua sabansaan tumabuh ra bansa' bokon, am sampihangan pono' tumabuh po ra sala' ka pihangan. ¹¹Siino po tana' mingkuli okotoh bonsoi ra atu-atu kaintok, ruruok am aruol amaluus. Am asauk po baa-baal kalaanan bonsoi am tatandutandutandu' okotoh bonsoi asauk ra limbowon. ¹²Io yak ikaa po asauk kawi' nu baal hiano, akau pahulu takubon am ilaan. Akau ibiton ra pahun intok sambayang am bisarain am paunsopo' ra riil. Am akau ralaaton ibito' ra tingkuangon nu raja-raja' am ulun amimihang nga akau hua ulun ubason ku. ¹³Hino nga paat mi rahili ambala' am apaintalang rilo ra Aho Onsoi intor ra Ala.

¹⁴Onsoi akau alansan yak am ikaa angkaamo ra aun rahuon mi rahili ra opokotopot ra inan mi. ¹⁵Nga au rahili anaak ramuyun ra atu rahuon mi am anaak ra kapandayan mi ahayam, suku' ra ulun tumabuh ramuyun no ikaa akalimbang karuo kono am ikaa kumalit. ¹⁶Ama' am ina' mi am pahaka-pahaka' mi, am suru-surung mi, am ranga-rangan mi anaak apatakub ramuyun. Am siino sampiruo ramuyun maan potoyo'. ¹⁷Kawi' nu ulun asisingon ramuyun, nga akau hua maya' rakon. ¹⁸Io yak sanguat pono' abuk ra ulu mi ikaa yak alawo. ¹⁹Kono akau tumaan huang, akau akaalap ra kaayahan."

**I Yasus namala' ra kaunsahan nu
Yarusalim**

(Mat 24:15-21; Mrk 13:14-19)

²⁰"Kono akito mi po Yarusalim rahili libungan nu sauyar, ra paat hino akau akapandai ikaa no kula' abuai bandar hino bunsahon. ²¹Ra paat nu hili onsoi ulun siino ra दौरा Yudia ahiru' muoi ra sunsui rano. Ulun siino ra

bandar no onsoi makou ahiru' ra bandar hino, am ulun inakou atawoi intor ra bandar onsoi ikaa anduli' ra bandar hino. ²²Nga paat nu orou hino, io hino, 'Orou Pamaratuan ra Ukum,' intor ra baal hino, hili asauk aun nopongo nasuratan ra Kitap. ²³Am asusa' bonsoi paat nu hino ra tayar nu ruandu' ahali', karuo kono am ruandu' ahipus. Tana' hitu aintupan bonsoi ra susa' maayo, am Tuhan amaratu' ra ukum ra bansa' hitu. ²⁴Siino po ulun potoyon ra pisau, am siino po ulun tabuson ibiton ra pihangan-pihangan bokon. Am ulun ikaa angintopot ra Ala auma' anginda-ngindang ra Yarusalim suku' aawi' paat tinantu' nu Tuhan ra tayar nilo."

Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala

(Mat 24:29-31; Mrk 13:24-27)

²⁵"Rahili siino tatandu' akito asauk ra mato nu orou, bulan am butitin. Ra tana' hitu kula-kula' ngabansa' alaa' am aulingo ra kotoh nu angin, am hinumbang nu luab okotoh bonsoi. ²⁶Kawi' nu ulun amukat ra balaa' nilo angkuliman ra aun asauk ra luput nu tana' hitu, nga kawi' nu atu-atu akakuasa' ra limbowon auma' mingkuli yak sario kumuriabut. ²⁷Paat nu hino nga Ulun Sinusub nu Ala akito, matong- ra sasah nu haun ra kuasa' no asundu am maayo bonsoi hino. ²⁸Kono asauk baal hino, onsoi akau lumuat am aningaa', nga Orou Papakaayahan ramuyun ikaa noyo abuai."

Pangubasan ra baal nu santaun ara

(Mat 24:32-35; Mrk 13:28-31)

²⁹Hili pahulit po i Yasus ra saumi pangumangan, rahu no,

“Huangon mi taunan nu ara am kawi' nu taun bokon. ³⁰Kono io angimuun anangumbus, apandayan taka noyo ra hino no ibiton no maar atipanguluh. ³¹Kono po hino nu akito mi po asauk ra baal nu binalaan ku hiano, apandayan mi noyo rahili ikaa mulalas Ala amihang ra ulun.

³²Huangon mi rahu kutu ramuyun. Kaapo aawi' matoi kawi' nu ulun aayah tu raino am asauk no hiatu pahulu. ³³Topot limbowon am tana' tu aawi' alawo, io yak kawi' nu rahu ku amahun yak ikaa alawo suku' ra ampus-ampus no.”

Onsoi akau sumiho hai-hait

³⁴“Onsoi akau sumiho, pai' akau kono angkaamo amalair yak ra irau am ahinum ra inumon akaauk, karuo kono am ampahuang yak hai-hait ra baal nu bayah mi, suku' akau ikaa akapamalair ra paat nu susa' ra Orou hino pulali-lali' matong. ³⁵Nga Orou hino pulali-lali' matong ikaa apandayan mi am anihot ra kawi' nu ulun ra tana' hitu ohondo' ra toon. ³⁶Onsoi akau sumiho hai-hait, am hai-hait sambayang hili akau tumaan ra paat nu susa' hiano asauk, am tumaan po tumingkuang ra Ulun Sinusub nu Ala.”

³⁷I Yasus angubas ra ulun matong ra Pahun nu Tuhan ra paat no orou, am paat no olondom io muoi ra Inuluh Saitun am murong ra hino. ³⁸Tuki-tukir nu susuab kawi' nu ulun matong ra Pahun nu Tuhan muoi pangkinongoh ra pangubasan ri Yasus.

Pokot ra amatoi ri Yasus
(*Mat 26:1-5; Mrk 14:1-2; Yah 11:45-53*)

22 ¹Irau Ruti' Kaando' Tatauk Apakambang hino maar noyo asauk, io hino sabiton po ra Irau

Paska. ²Mamaayo nu imam am guru-guru' nu ugama angkuliman ra paat onsoi ra pamatayan nilo ri Yasus, ra ikaa apandayan nu ulun bokon, nga alaa' hua ilo ra ulun asuang rano.

Yudas amalihua apatakub ri Yasus
(*Mat 26:14-16; Mrk 14:10-11*)

³I Yudas sabiton poyo ri Iskariot hino am sinulor nu Ibilis, io hino sangulun ra lolot nu oopor am ruo ulun ubason ri Yasus no. ⁴Intor ra hino i Yudas inuoi nomokot ra mamaayo nu imam am amimihang ra Pahun nu Tuhan, ra aun koson pakuan no anaak ri Yasus rilo. ⁵Anginsuat bonsoi huang nilo am ilo namarandi' anaak ri Yudas ra usin. ⁶Hili i Yudas pono' namalihua am puun ra orou hili io angkuliman ra paat onsoi ra papatakuban no ri Yasus ra ikaa apandayan nu ulun bokon.

Amalair ra akan ra Irau Paska
(*Mat 26:17-25; Mrk 14:12-21; Yah 13:21-30*)

⁷Paat nu Irau Ruti' Kaando Tatauk Apakambang hino am pakasuku' ra orou pamatayan ra rumba akanon ra Irau Paska hino. ⁸Am susubo' ri Yasus i Piturus am i Yahaya, rahu kono, “Makou ka raino muoi amalair ra akan taka ra paat nu Irau Paska.”

⁹Limbang nilo, “Aun ki' kasiha' mu ra intok pamalairan mai?”

¹⁰Rahu kono po ri Yasus, “Kono akau akasuku' ra bandar, siino sangulun ungkuyon atiwol mi akasinaan ra sinasampa' akasuang ra siang. Onsoi akau sumunu' rio ra pahun unsopon nano, ¹¹am rahu kami ra ulun katangan ra pahun no, ‘Rahu ri Guru', aun ki' intok ku am ulun ubason ku rano angakan ra paat nu Irau Paska?’ ¹²Ulun katangan ra pahun hino anilu ramuyun ra saumi sulap maayo ra tontom nu pahun hino. Am sulap hino nilair talaaho’,

am hino nga pamalairan mi ra kawi' nu akan taka ra hino."

¹³Hili i Piturus am i Yahaya inakou, am otopot yak aun nirahu ri Yasus li. Am lairo' nilo ruo paangkannan nilo ra Irau Paska hino.

Irau nu Tuhan

(*Mat 26:26-30; Mrk 14:22-26; 1 Kor 11:23-25*)

¹⁴Kasuku' paat angakan ra akan ra Irau Paska hino, hili i Yasus am ulun ubason no rano nanturung ra intok angakan no. ¹⁵Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Asiha' au bonsoi angakan ra akan ra Irau Paska hitu rumangan ramuyun ra au ikaa po aila'! ¹⁶Huangan mi onsoi-onsoi rahu kutu. Nga intor raino ikaa au angakan ra akan nu irau kono hitu, suku' ra atungon nu irau hitu paintalangan ra Surga'."

¹⁷Pongo ri Yasus inindahu, hili lapo' no sangkir namalingian ra ruu' nu anggur no hili sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala, hili io inindahu ra ulun ubason no rano, "Unton mi ruu' nu anggur hitu am tayo' ra siung mitu, ¹⁸nga au mindahu ramuyun intor raino ikaa no au anginum ra ruu' nu anggur hitu suku' ra Ala amihang ra ulun."

¹⁹Pongo nu hino am alapo' po ri Yasus ruti' no. Am pongo no nasambayang mindahu tarima' kasi', hili tutubingo' no ruti' hino am taaki' ra ulun ubason no rano, rahu kono, "Hitu nga inan ku [taakin ku ra tayar mi. Maan mi hitu insuhuto' asauk ra pampahuangan mi rakon." ²⁰Pongo nilo nangakan, taaki' ri Yasus sawan nu anggur no rilo am rahu no, "Sawan hitu io hino parandian bahu nu Ala, kotopoton nu lumbak ku hitu, lumbak nanumbiis ra tayar mi.]

²¹Io yak ilai' mi! Ulun apasauk apatakub rakon siino ra mija' hitu rangan ku raino! ²²Ulun Sinusub nu Ala tu ikaa mulalas matoi yak maya' ra aun nopongo tinantu' nu Ala; io yak asusa' bonsoi rahili ulun apatakub rio no!"

²³Hili ulun ubason no rano angimuun akibala' ra sangulun am sangulun, aun ki' ra lolot nilo no anguma' ra baal hino.

Pahahansangan ra baal aun aulu'

²⁴Siino saumi pahahansangan nasauk ra lolot nu ulun ubason ri Yasus, intor ra baal aun ki' ra lolot nilo labing aulu' ra pamahuangan nilo. ²⁵Rahu ri Yasus rilo, "Rajaraja' nu bansa' ikaa angintopot ra Ala atu-atu maan nilo ra ulun pihangon no, am ulun mamaayo nilo asiha' ra ulun bokon amahuang rilo ra ulun onsoi huang. ²⁶Io yak akau hitu ikaa auma' kono hino. Topot no, ulun asiha' sumauk ra mamaayo ra lolot mi onsoi io humondo' ra anak borook am ulun asauk ra amihang onsoi io humondo' ra amba. ²⁷Aun ki' ulun labing aulu', ulun angakan ra akan siino ra mija' ki', karuo kono am ulun apaakan rio? Pamahuangan ku poyo, am ulun nanturung angakan no labing aulu'. Io yak au hitu siino ra lolot mi angalulum ramuyun.

²⁸Kawi' nu atu-atu susa' ku, akau hai-hait baya-baya' rakon. ²⁹Nga i Yama' nopongo nanaak rakon ra kuasa' amihang, intor ra hino au pono' am anaak ra kuasa' hino ramuyun. ³⁰Intor ra hino akau auma' akaaya' rakon angakan am anginum ra atu siino ra mija' ku ra paat ku amihang ra ulun. Am akau auma' anturung ra kurusi' panturungan nu raja' am amihang ra oopor am ruo lilian nu bansa' Israil."

**I Yasus namalair inindahu ra i Piturus
ahallm rio**
(*Mat 26:31-35; Mrk 14:27-31; Yah 13:36-38*)

³¹Rahu po ri Yasus, “Simun, kinongohon mu rahu ku! Ibilis hino nopongo pinahusu' ra anginam riun, ohondo' ra apansuai ra kulapa' nu gandum am bahas no, suku' ra apansuai ra onsoi am alaat. ³²Io yak au nopongo nanambayang riun, hili intopot mu ikaa ahungga'. Am kono oko anduli' rakon, oko apaingkotoh ra pahaka-pahaka' mu.”

³³Limbang ri Piturus, “Tuhan, ikaa alaa' au paunsopon ra riil am matoi rumangan riun!”

³⁴Rahu ri Yasus, “Piturus, kinongohon mu rahu ku am intopoto', ikaa po aningkukuuk manuk no ra orou hitu, intalu ruli' no oko mindahu ra oko ikaa akakaulih rakon.”

**Pamulian ra usin, kantongam am
poyo pailang**

³⁵Pongo nu hino rahu po ri Yasus rilo, “Paat ku nanusub ramuyun ra pahulu li am inindahu ramuyun ra ikaa angibit ra pamulian ra usin, kantongam am poyo kasut, siino ki' atu-atu kaando' ramuyun?”

Limbang nilo, “Kaando'!”

³⁶Rahu ri Yasus rilo, “Io yak raino, aun okoondo' ra pamulian ra usin, am poyo kantongam, onsoi io angibit am aun ulun kaando' pailang, onsoi io analan ra sampayau no ra pahahalir no ra pailang. ³⁷Nga, au mindahu riun ra aun rahu nasuratan ra Kitap, rahu no kono hitu, 'Io alaat ra pamahuangan nu ulun,' ikaa mulalas baal hino asauk yak ra bayah ku. Nga atu nasuratan ra Kitap intor ra baal ku asauk noyo ra paat raino tu.”

³⁸Rahu nu ulun ubason ri Yasus rano, “Tuhan, ilai', ruo yak pailang siino ramon tu.”

Limbang ri Yasus, “Auma' no hino!”^{aa}

**I Yasus sambayang ra tampak nu
Inuluh Saitun**

(*Mat 26:36-46; Mrk 14:32-42*)

³⁹I Yasus inakou ra bandar hino am inuoi ra Inuluh Saitun nga aubas hua io muoi ra hino, am io nambabaya' ra ulun ubason no rano. ⁴⁰Pakasuku' ilo ra intok hino, rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, “Onsoi akau sambayang, hili akau ikaa aintupan ra panginaman.”

⁴¹Hili io inindul inintawoi ra ulun ubason no rano, tawoi no maaar talu ngoopor ngamito, hili io nahulatur am nasambayang. ⁴²Rahu kono, “Ama' kono auma', pain-towoyon mu ila' hitu intor rakon. Io yak sala' ka maya' ra kasiha' ku, maya' yak hua ra kasiha' mu.”

⁴³Saumi malaikat inatong ri Yasus am apaingkotoh rio. ⁴⁴Pamahuangan no io aila' bonsoi, intor ra hino io tumaan yak sambayang. Umos nano ohondo' ra lumbak omotok ra tana'.

⁴⁵Pongo ri Yasus nasambayang, panduli' po io ra ulun ubason no rano. Kakito no am bolo-bolong po ulun ubason no rano nga asusa' bonsoi huang nilo no. ⁴⁶Rahu ri Yasus rilo, “Kulo ki' akau pombolong? Lumuat ka am sambayang hili akau ikaa aintupan ra panginaman.”

I Yasus tinakub

(*Mat 26:47-56; Mrk 14:43-50; Yah 18:3-11*)

⁴⁷Kotongo' ri Yasus ahayam no, bulah nu ulun asuang rano. Ulun hiano inibit ri Yudas, sangulun ra lolot nu ulun ubason ri Yasus no. Hili i Yudas inuoi imaar

^{aa}22:38 auma' no hino: karuo kono am; asulob noyo.

22:35 Mat. 10:9-10, Mrk. 6:6-8, Luk. 9:3, 10:4 22:37 Yas. 53:12

ri Yasus ra asiha' amangingil rio. ⁴⁸Io yak rahu ri Yasus ri Yudas, "Yudas, intor ki' ra ngingil mu hino oko asiha' apatakub ra Ulun Sinusub nu Ala?"

⁴⁹Kapandai nu ulun ubason ri Yasus rano ra aun asauk no, rahu kanilo, "Tuhan, pirison mai ulun hiatu ra pailang!"

⁵⁰Hili sangulun ra lolot nilo no namiris ra amba nu Kinatuaan nu Imam no, suku' nauntas talingo nano. ⁵¹Io yak rahu ri Yasus, "Ulawi' no hino!" Hili pandulio' no talingo nu amba hino am parambus noonsoi.

⁵²Rahu ri Yasus rahili ra mamaayo nu imam rano am mamaayo nu ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan, am poyo mamaayo nu ulun Yahudi inatong anakub rio no, "Ulun ala' ki' au, ra akau angibit ra pailang am kalir ra akau anakub rakon tu? ⁵³Tuki-tukir nu orou huat halan au siino ra Pahun nu Tuhan rumangan ramuyun, am kulo ki' au pai' mi takubo' ra paat nu hili? Io yak raino nga paat no akau anguma', ra paat nu nanguasa' ra olondom no amihang."

I Piturus ahalim ri Yasus

(*Mat 26:57-58; Mrk 14:53-54, 66-72; Yah 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴Takubo' nilo i Yasus am ibito' ra pahun nu Kinatuaan nu Imam. Hili i Piturus sinumunu' ra naaling, ka atawoi yak hua lolot nilo no. ⁵⁵Lusar nu pahun hino siino apui inulukan ra pandalangan am i Piturus pono' inuoi sinumaang panturung ra ulun nilumibung ra apui hino. ⁵⁶Sangulun amba ruandu' nakakito ri Piturus nanturung ra maar nu apui binalumbunan hino. Hili ruandu' hino nangaulih ri Piturus am rahu no rahili, "Hitu nga ulun baya-baya' ri Yasus raitu' li!"

⁵⁷Io yak pahalim i Piturus, rahu kono, "Ikaa akakaulih au ra ulun hitu!"

⁵⁸Ikaa kula' lobos no, kakito po i Piturus nu sangulun am rahu nu ulun hino, "Oko pono' am sangulun intor ra lolot nilo!"

Io yak limbang ri Piturus, "Ikaa, sala' au!"

⁵⁹Mamaar sajaam lobos no, rahu yak nu sangulun no nopororok ri Piturus, rahu kono, "Kapi'o, ulun hitu ulun ubason ri Yasus, nga io pono' am ulun nu दौर Galilia!"

⁶⁰Io yak limbang ri Piturus, "Aun hitu ka rahu mu, ikaa akapandai au ra rahuon mu tu!"

Kotongo' ri Piturus ahayam ra paat hino, manuk no pono' am aningkukuuk. ⁶¹I Yasus pono' am nilumipas nahilong ri Piturus.

Hili i Piturus nakahuang ra Tuhan nopongo inindahu rio, "Ikaa po aningkukuuk manuk ra orou hitu, intalu ruli' no oko ahalim ra ikaa akakaulih rakon." ⁶²Am sasampul yak rahili ri Piturus am nantangi' sumulikuk.

I Yasus kinahaya' am inumbal

(*Mat 22:67-68; Mrk 14:65*)

⁶³Ulun amiaha' ri Yasus no angahaya' am angumba-ngumbal rio. ⁶⁴Ilo analup ra ulu am mato nano am angkimuot rio, rahu kanilo, "Balai' bai akai raino, aun anampiling anumbuk tu riun raino?" ⁶⁵Am asuang po rahu-rahu nilo ahuyai ri Yasus.

I Yasus ra tingkuangon nu Ulun

Amumutus ra arat nu ugama

(*Mat 26:59-66; Mrk 14:55-64; Yah 18:19-24*)

⁶⁶Suaban nali mamaayo nu ulun Yahudi, am mamaayo nu imam, am guru-guru' nu ugama

nilumulur, am hili i Yasus inibit ra Ulun Amumutus ra arat nu ugama nilo. ⁶⁷Rahu nilo ri Yasus, “Balain mu akai, ka otopot ki' oko Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala?”

Limbang ri Yasus, “Kono au mindahu ramuyun, am ikaa yak akau angintopot. ⁶⁸Am kono au angkimuot ramuyun, ikaa po akau lumimbang. ⁶⁹Io yak intor raino, Ulun Sinusub nu Ala tu anturung ra solor ra pamiris^{bb} nu Ala Ansukon Bonsoi no.”

⁷⁰Kawi' nilo no inindahu, rahu kanilo, “Kono po hino, Anak no oko nu Ala?”

Limbang ri Yasus, “Kono yak nga rahu mi no.”

⁷¹Hili rahu nilo po, “Ikaa no pakuan taka angkinongoh ra rahu nu ulun bokon intor ra baal no. Naringoh taka noyo rahu natu!”

**I Yasus inibit ra tingkuangon
ri Pilatus**

(*Mat 27:1-2, 11-14; Mrk 15:1-5; Yah 18:28-38*)

23 ¹Kawi' nu mamaayo hiano inakou am nangibit ri Yasus ra tingkuangon ri Pilatus no. ²Ra tingkuangon ri Pilatus no ilo angimuun apasala' rio. Rahu nilo, “Napandayan mai no ulun hitu amalir yak ra ulun asuang. Io omopol ra ulun hili ikaa ambayal ra sukai ra Raja' Kaisar nu Ruum, nga rahu natu io po i Karistus, sabiton ra Raja'.”

³Kimuati' ri Pilatus rahili i Yasus, rahu kono, “Kapio ki' oko tu Raja' nu ulun Yahudi?”

Limbang ri Yasus, “Kono yak nga rahu mu no.”

⁴Rahu ri Pilatus ra mamaayo nu imam am ulun asuang hiano, “Kaando' napandayan ku ra sala' nu ulun hitu, am kaando' no raino ukum maan ku rio.”

⁵Io yak labing po solor panusunusub nilo, rahu kanilo,

“Intor ra pangubasan no hino ulun nu दौरा Yudia auma' tumabuh, puupuun nali ra दौरा Galilia, am raino nakasuku' noyo ra intok hitu.”

**I Yasus inibit ra tingkuangon
ri Hirodis**

⁶Karingoh ri Pilatus rahu nilo hino, io pono' am nangkimuot rilo, rahu kono, “Kapio ki' ulun hitu ulun nu Galilia?”

⁷Balai' nilo, am kapandai ri Pilatus rahili ra i Yasus hino intor ra दौरा nu pinihang ri Hirodis, hili io nanusub ra sauyar nangibit ri Yasus ra tingkuangon ri Hirodis, nga paat hino i Hirodis nakapinaat siino ra Yarusalim.

⁸I Hirodis anginsuat bonsoi ra io nakakito ri Yasus, nga nabuoi noyo hua nakaringoh ra aho ra baal ri Yasus no, am intor ra hino io asiha' ahilong ri Yasus. Kalansanan no io akaalap ahilong ra tatandu' kalalaban maan ri Yasus. ⁹Intor ra hino kula-kula' suang nu pangkimuatan ri Hirodis ri Yasus, io yak i Yasus ikaa nilumimbang sahumu. ¹⁰Mamaayo pono' nu imam am guruguru' nu ugama inuoi po ri Hirodis am napasala' ri Yasus ra kula-kula' yak rahu nilo.

¹¹Hili i Hirodis am sauyar-sauyar no rano anguyai am apakauyu' ri Yasus, hili ilo namakai rio ra sampayau onsoi am oloho, am susubo' nilo po ulun nangibit raitu' li, nangibit ri Yasus inuoi ri Pilatus. ¹²Orou hili pono' i Hirodis am i Pilatus nanduli' nohonsoi nga ra pahulu li ilo nangkalaat.

I Yasus ukumin ra maan potoyo'
(*Mat 27:15-26; Mrk 15:6-15; Yah 18:39-19:16*)

¹³Ipahi' ri Pilatus mamaayo nu imam, mamaayo nu ulun Yahudi, am ulun asuang rano nilumulur, ¹⁴hili io inindahu rilo,

^{bb}22:69 anturung ra solor ra pamiris: Ilayan ra 20:42.

rahu kono, “Akau nangibit ra ulun hitu inuoi rakon, am rahu mi ulun hitu amalir ra ulun asuang. Raino au nopongo nakibala' rio ra tingkua-ngon mi, io yak kaando' kasaumi po sala' napandayan ku ampaat ra rahu binalaan mi rakon. ¹⁵I Hirodis pono' am kono yak hino, nga io pono' am napanduli' po ri Yasmus inuoi ramon. Nga ulun hitu ikaa nanguma' ra sala' ampaat ra ukum maan potoyo'. ¹⁶Hili au anusub ra ulun bokon angumbal rio am susubo' paulio'.”

¹⁷[Tuki-tukir nu Irau Paska, kaubasan ri Pilatus io amalabus apauli' ra sangulun niriil ra tayar nu ulun asuang.] ¹⁸Kawi' nu ulun nilumulur ra intok hino nilumuap, rahu kanilo, “Potoyon yak ulun hitu! I Barabas yak labusin kasiha' mai!”

¹⁹(I Barabas niriil nga io tumabuh ra pamarinta am nampatoi, baal hino nasauk ra bandar no.) ²⁰I Pilatus asiha' amalabus ri Yasmus, intor ra hino indahu poyo ka ihondo' ra ulun asuang rano. ²¹Io yak ulun asuang hiano nilumuap, “Salipon yak io! Salipon yak io!”

²²Kaintalu nali, indahu po i Pilatus rilo, “Aun ki' kalaatan inuma' no? Kaando' kasaumi po sala' no napandayan ku ampaat ra ukum maan potoyo'! Au anusub ra ulun bokon angumbal rio am susubo' paulio'.”

²³Io yak ilo iningkotoh nampaluap ra i Yasmus salipon yak. Am popor no rahili luap nilo no siino balos.

²⁴Hili i Pilatus namaratu' ra ukum ri Yasmus ra maan potoyo' ampaat ra kasihaan nu ulun hiano, ²⁵am namalabus ra ulun kasiha' nilo no, io hino ulun tumabuh am nampatoi no. Hili i Pilatus nanaak ri Yasmus rilo maya' ra atu kasiha' nilo no anguma'.

I Yasmus sinalip

(*Mat 27:32-44; Mrk 15:21-32; Yah 19:17-27*)

²⁶Hili ilo nangibit ri Yasmus. Kotongo' nilo angkiralan katiwol nilo sangulun ininggalanan ri Simun, intor ra दौरा Kirini, muoi ra bandar Yarusalim. Takubo' nilo i Simun am likati' nilo pasaani' ra salip hino am sumunu' ri Yasmus.

²⁷Asuang po ulun sinumunu' inaya' ri Yasmus, ra lolot nu ulun asuang hiano siino po kula-kula' ruandu'. Ruandu' hiano satangi-tangi' am kumohos nga ilo akaasi' bonsoi ri Yasmus.

²⁸Io yak pangalii' i Yasmus ra ruandu' hiano am rahu no, “U ruandu' nu Yarusalim! Ikaa tangian mi au. Onsoi akau antangi' ra inan mi tohom am anak-anak mi. ²⁹Nga siino paat no rahili ulun auma' mindahu, ‘Asatu' bonsoi kawi' nu ruandu' ikaa ihondo' pahali', ikaa ihondo' pahanak am ikaa ihondo' papatiti' ra lilia'!’ ³⁰Paat nu hili nga ulun auma' mindahu ra kawi' nu ruau, ‘Tutuko' nga akai!’ Am ilo mindahu ra kawi' nu inuluh, ‘Rumbuni' nga akai!’ ³¹Kono po hino pakuan nilo rakon ohondo' ra taun amata', aun ki' maan nilo rahili ramuyun ohondo' ra taun naansak!”

³²Siino po ulun bokon ruo ngaulun, ilo ruo ulun alat, inukuman ra maan potoyo' am inibit ra maan salipo' pasinggauwo' ri Yasmus. ³³Pakasuku' ilo ra intok sabiton ra “Kuapak”, hili ilo nanalip ri Yasmus am ruo ngaulun alat hiano, sangulun solor ra pamiris am sangulun no solor ra kait ri Yasmus no. ³⁴Hili i Yasmus nasambayang, “U Ama', ampunin mu ilo! Nga ilo ikaa akapandai ra aun inuma' nilo.”^{cc}

³⁵Hili pahuhundi' ulun hiano ra antatayar ra pakayan ri Yasmus. Kawi'

cc23:34 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu nu ayat 34.

nu ulun tinumuor ra intok hino ahilong ri Yasus, paat nu hino mamaayo nu ulun Yahudi ahuyai ri Yasus, rahu kanilo, "Io nopongo napakaayah ra ulun bokon kinamin no raino kaayaho' inan no tohom, nu kono io topo-topot Raja' Kaayahan pinili' nu Ala!"

³⁶Sauyar-sauyar rano pono' am nahuyai rio. Ilo inuoi imaar am nanaak ra ruu' nu anggur asangiu no ri Yasus, ³⁷am rahu nilo, "Kono po oko otopot Raja' nu ulun Yahudi, kaayahon mu inan mu no!"

³⁸Ra limbou nu ulu ri Yasus no siino sinuratan kono hitu, rahu no, "Ulun hitu nga Raja' nu ulun Yahudi."

³⁹Sangulun ra lolot nu ulun alat sinalip hiano nahuyai ri Yasus. Rahu kono, "Kaa ki' kpio oko Raja' Kaayahan? Intor ra hino, kaayahon mu inan mu no am paayai' akai po!"

⁴⁰Io yak rangan nu ulun alat hino nomopol rio, rahu no, "Ikaa ki' alaa' oko ra Ala? Oko inukuman maan potoyo' ohondo' rio. ⁴¹Io yak iito ruo inukuman ampaat ra atu inuma' to. Io yak ulun hitu kaando' sahumu sala' inuma' no!"

⁴²Hili rahu nu sangulun hino, "U Yasus, huangon mu au rahili ra paat mu matong rahili asauk ra raja!"

⁴³Rahu ri Yasus ra ulun hino, "Mintopot ko yak. Orou hitu oko baya-baya' rakon ra intok nu Ala."

Pinatayan ri Yasus

(*Mat 27:45-56; Mrk 15:33-41; Yah 19:28-30*)

⁴⁴Mamaar tanga' nu orou, mato nu orou nilumondom am luput nu दौर hino nolondom ra buoi no talu ngajaam li. ⁴⁵Kain pinomolot ra Sulap Nabahuan Bonsoi hino ra Pahun nu Tuhan nainta' ruo nansuai. ⁴⁶Hili i Yasus nilumuap ra rahu aingor, rahu no, "Ama'! Au

anaak ra bayah ku riun!" Popor yak nu rahu nali am tutus no nu pinawo no.

⁴⁷Katua' nu sauyar hino nakakito ra baal hino, io pono' am nangansungansuk ra Ala. Hili rahu no, "Kpio ulun hitu kaando' sala'!"

⁴⁸Ulun asuang inatong ra hino inuoi pahilong ra i Yasus salipon no, nakakito ra baal nasauk hino. Hili kawi' nilo no inuli' ra huang angkuli'. ⁴⁹Am kawi' nu ranga-rangan ri Yasus am kono po hino nu ruandu' inaya' rio intor ra Galilia, ilo tinumuor yak ra intok atawo-tawoi no am nahilong ra baal nasauk hino.

Yasus nilobong

(*Mat 27:57-61; Mrk 15:42-47; Yah 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹Siino sangulun ininggalan ri Yusup, haling ra bandar Arimatia ra दौर Yudia. Io sangulun onsoi ra huang am kalalansanan nu ulun, am io pono' angkinaan po ra paat nu Ala amihang ra ulun. Hama' pono' io sangulun tutuumon ra lolot nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama am ikaa namalihua ra namutusan nu mamaayo bokon rano.

⁵²I Yusup pono' am inuoi indahu ri Pilatus ra io asiha' angundut ra bangkai ri Yasus no. ⁵³Hili io inuoi napatuun ra bangkai ri Yasus no ra salip hino, am riliti' ra kain aninggalas. Pongo nu hino hili io inuoi namului ra bangkai ri Yasus no ra luang nu lobong ra batu pinaluangan nano, am lobong hino ikaa poyo namulian ra bangkai. ⁵⁴Orou hino orou pamalairan am paat hino maar noyo rumalih ra Orou Taahan.

⁵⁵Ruandu-ruandu' inaya' ri Yasus haling ra Galilia inaya' ri Yusup am nahilong ra lobong hino. Am ilai' nilo po aun koson pinakuan namului ra bangkai ri Yasus no. ⁵⁶Hili ilo inuli'

am namalair ra minak aamis ra howou am kula-kula' po bokon aamis ra howou rano pamarabul rilo ra bangkai ri Yasmus no.

Paat nu Orou Taahan, ilo tinumoooh ikaa angkaraya' nga ilo maya' ra Arat sinuratan ri Musa.

I Yasmus pinanduli' kaayaho'
(*Mat 28:1-10; Mrk 16:1-8; Yah 20:1-10*)

24 ¹Mamaar katawang ra orou minggu' li, ruandu-ruandu' hiano inuoi ra lobong no am nangibit ra minak am tutuu' aamis ra howou ra lobong hino. ²Pakasuku' ilo ra lobong no, ilong nilo am inimbisan no batu pinonompon ra luang nu lobong hino. ³Hili ilo inunsop ra luang nu lobong hino, io yak kaando' no hua bangkai nu Tuhan Yasmus li ra intok hino.

⁴Kotongo' nilo tuo-tuor ra hino am naingo ampahuang ra baal hino, pulali-lali' nu ruo ngaulun tuo-tuor ra talab nilo no am pakai nilo no kumulirou. ⁵Ruandu' hiano nangkala' bonsoi, hili ilo nahulatur nirumungu' am suku' ra tana' no, am paat nu hino rahu nu ruo ngaulun hiano rilo, "Kulo ki' uyumo' mi ulun nanduli' naayah ra lolot nu ulun inatoi? ⁶Kaando' no io ra hitu. Pinanduli' noyo kaayaho'! Huangon mi nga aun nopongo binalaan no ramuyun ra paat no siino ra Galilia li, ⁷nga 'Ulun Sinusub nu Ala ikaa mulalas taakin ra ulun nakasala', hili io salipon, am paat nu katalu orou io anduli' aayah.'"

⁸Hili ruandu' hiano nakahuang ra aun binalaan ri Yasmus li rilo. ⁹Panduli' ilo intor ra lobong hino, am pahulit ilo ra oopor am saumi ulun sususubon hiano am kawi' nu ulun ubason bokon rano. ¹⁰Ruandu' hiano

nambala' ra kawi' nu baal hino ra ulun ubason ri Yasmus rano, io hino I Maria ulun intor ra Makdalina, i Yohana am i Maria ina' ri Yakup, am poyo ruandu-ruandu' bokon rangan nilo.

¹¹Io yak pamahuangan nu ulun sususubon hiano ra rahu nu ruandu' hiano io hino uliton bokon. Ikaa ilo angintopot ra ulit-ulit nu ruandu' hiano.

¹²Io yak luat ri Piturus am nanimbul inuoi ra lalabangan no. Pakasuku' io ra lobong no hili io kinumoob nahilong ra luang nu lobong hino, am kain aninggalas no yak siino ra hino. Nololob bonsoi i Piturus, hili io inuli' am asuang bonsoi pangkimuatan siino ra huang ri Piturus no intor ra baal nopongo nasauk hino.^{dd}

Ra tanga' nu ralan muoi ra Imaus
(*Mrk 16:12-13*)

¹³Paat nu orou hili po, ruo ngaulun ubason ri Yasmus inakou inuoi ra saumi pamahunan sabiton ra Imaus, tawoi no ra Yarusalim maar oopor am rondo' kilomito. ¹⁴Kotongo' nilo makou no, ilo ahayam intor ra kawi' nu baal nopongo nasauk hino. ¹⁵Paat nilo arimba-rimbang ahayam am ampinawo ra baal nopongo nasauk hino, ratong ri Yasmus am inakou nirumangan rilo. ¹⁶Ilo akakito ri Yasmus, io yak siino saumi anguma' rilo ikaa akakaulih ri Yasmus. ¹⁷Rahu ri Yasmus rilo, "Aun ayamon mi ra akau angkiralan tu?"

Hili ilo tinumoooh am asusa' bonsoi huang nilo. ¹⁸Sangulun ra lolot nilo ruo, io hino ininggalanan ri Kiliopas, nangkimuot ri Yasmus, rahu kono, "Pahaka' bahu yak ki' oko atong ra Yarusalim, ra oko ikaa

^{dd}24:12 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu nu ayat 12.

akapandai ra baal bahu-bahu nasauk tili?"

¹⁹Rahu ri Yasus, "Aun ki' baal nasauk hino?"

Limbang nilo, "Baal nasauk intor ra baal ri Yasus ulun nu Nasarit. Io sangulun angindul ra rahu nu Ala. Pahayaman no am kawi' nu inuma' no akakuasa' ra pahilayan nu Ala am pahilayan nu ulun. ²⁰Mamaayo nu imam am mamaayo nu bansa' taka nanaak rio ra ukumin maan potoyo', am ilo nanalip rio! ²¹Lai' halan am io nga kalansanan mai anaak am amalabus ra bansa' Israil! Am hitu no katalu orou ra puun nu baal hino nasauk. ²²Am siino po kula-kula' ruandu' ra lolot mai nahulit ramon suku' akai nakaliar. Susuab borook ra orou minggu' li, ilo inuoi ra lobong. ²³Io yak kaando' nakito nilo bangkai ri Yasus ra lobong hino. Hili ilo nanduli' am nahulit ra ilo nakakito ra malaikat, am malaikat hiano nahulit ra i Yasus nanduli' naayah. ²⁴Kula-kula' ulun ra lolot mai inuoi ra lobong hino am nahilong ra baal nasauk hino am kawi' nu inulit nilo asuhut yak, i Yasus yak ikaa nakito nilo."

²⁵Hili rahu ri Yasus rilo, "Akau hitu sasambungan! Kapio akau abuai akarati' am ikaa angintopot ra kawi' nu binalaan nu ulun angindul ra rahu nu Ala! ²⁶Raja' Kaayahan hino ikaa mulalas akaliman ra ila' hino, hili io ansukon."

²⁷Hili i Yasus nambala' rilo ra kawi' nu nasuratan ra Kitap intor ra baal.no, mimpuun ra Kitap ri Musa am buku sinuratan nu ulun angindul ra rahu nu Ala.

²⁸Paat nilo maar suku' ra pamahunan oyon nilo no, hili i Yasus ra kuon no asiha' yak arambus makou. ²⁹Io yak ilo namunaau ri Yasus rumangan rilo po. Rahu

nilo, "Mapit ko po ombolong ra intok mai tu, nga amai' noyo am maar noyo kolondom." Hili i Yasus pono' am inunsop ra pahun nilo no am nom-bolong ra hino.

³⁰Paat nilo nanturung angakan, alapo' ri Yasus ruti' no am nasambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. Io nanubing ra ruti' hino am nanaak rilo. ³¹Hili ilo nakapandai ra ulun hino i Yasus. Io yak i Yasus nalawo yak ra pahilayan nilo. ³²Rahu nilo ra sangulun am sangulun, "Kaa ki' anginsuat bonsoi huang to raitu', ra paat no ahayam riito ra tanga' ralan, am ambala' ra rahu nasuratan ra Kitap?"

³³Paat hino po parayus ilo nanduli' ra Yarusalim. Ra hino ilo nakasuku' ra intok nu oopor am rondo' ngaulun ulun sususubon ri Yasus no am ulun bokon rano. ³⁴Rahu kono nu ulun hiano, "Kapio, otopot Tuhan nanduli' naayah! Io nopongo napakito ra inan no ri Simun!"

³⁵Ruo ngaulun ubason ri Yasus bahu inatong hino nahulit ra atu nasauk rilo ra paat nilo angkiralan, am aun koson nilo nakakaulih ra Tuhan ra paat no nanubi-nubing ra ruti'.

I Yasus inintalang ra ulun ubason no rano

(*Mat 28:16-20; Mrk 16:14-18; Yah 20:19-23; Inuma' 1:6-8*)

³⁶Kotongo' nilo ahahayam, pulali' yak ri Yasus am tuo-tuor ra tanga' nilo no, am rahu no, "Insuat am kaansayan ra tayar mi!"^{ee}

³⁷Kawi' nilo no pono' am nakaliar am nangkalaa', sinalu nilo nu alingu. ³⁸Io yak rahu ri Yasus, "Kulo ki' akau pangkalaa'? Kulo ki' akau ruo-ruo huang? ³⁹Lai' mi longon am kalayam kutu. Ilayan mi nga, au nga hitu!

^{ee}24:36 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu: am indahu, "Insuat am kaansayan ra tayar mi!"

Kangkamon mi nga am huango', nga alingu hino kaando' kual karuo kono am tulang, sala' ka kono pahilayan mi rakon tu."

⁴⁰Kotongo' no rahu-rahu am io po napakito ra longon am kalayam no.^{ff}

⁴¹Am kotongo' po nu ulun ubason ri Yarusus no ikaa po nakapangintopot, nga anginsuat hua ilo am ololob bonsoi, hili pangkimuot po i Yarusus rilo, rahu kono, "Siino ki' kanon mi ra hitu?"

⁴²Hili ilo nanaak ri Yarusus ra songkolot pait tinunuan. ⁴³Apuo' ri Yarusus pait hino am akano' ra tingkuangon nilo no.

⁴⁴Pongo no nangakan, rahu kono po ra ulun ubason no hiano, "Hitu baal asaok kuon ku ramuyun ra pahulu li ra paat ku baya-baya' ramuyun. Nga tuki-tukir nu baal nasuratan intor ra baal ku ra luang nu buku ri Musa, am buku nu ulun angindul ra rahu nu Ala, am buku Nanian Pangansukan, ikaa mulalas pasaukon yak."

⁴⁵Am unggai' ri Yarusus huang nilo hili ilo akarati' ra rahu nasuratan ra luang nu Kitap. ⁴⁶Hili rahu ri Yarusus rilo, "Siino nasuratan ra Kitap nga ikaa mulalas Raja' Kaayahan hino auma' aila', am matoi am anduli'

aayah intor ra patayan ra paat nu orou katalu. ⁴⁷Am poyo, intor ra inggalan nu Raja' Kaayahan hino onsoi balain ra kawi' nu bansa' ra kawi' nu ulun mimpoi ra sala' nilo, am Ala angampun ra sala' nilo. Am aho hino balain yak poroyolo' mimpupun ra Yarusalim. ⁴⁸Akau ambala' ra kawi' nu baal hitu nga akau hua nakakito. ⁴⁹Am au anaak ramuyun ra aun nopongo nirandi' ku ri Ama'. Io yak onsoi kulimanin mi yak ra bandar hitu suku' ra kuasa' nu Ala mintup ramuyun."

I Yarusus pinasimpur ra Surga'

(Mrk 16:19-20; Inu 1:9-11)

⁵⁰Pongo nu hino ibito' ri Yarusus ilo ra taning nu bandar hino suku' ra Baitani. Ra intok hino io nopotoroi ra longon no, hili nanambayang namarakat rilo. ⁵¹Kotongo' no nanguma' ra baal hino, io pono' am tinumatang pinasimpur ra Surga', hili^{gg} io nakapansuai ra ulun ubason no rano. ⁵²Ulun ubason no rano nirumungu' sinumamba rio, am panduli' ilo ra Yarusalim ra huang anginsuat bonsoi, ⁵³am ilo hai-hait angansungansuk ra Ala ra Pahun nu Tuhan.

^{ff}24:40 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu nu ayat 40.

^{gg}24:51 Luang nu buku nakalair kaando: tinumatang pinasimpur ra Surga' hili.

Aho Onsoi pinasuku' ri YAHAYA

Rahu Papaintalangan

Randalom nu Aho Onsoi hitu Yasus pinaintalang ra rahu nu Ala ampus-ampus nasauk ra ulun am inurong ra lolot taka. Ohondo' ra nirahu ra suot nu buku hitu Aho Onsoi hitu tinulisan hili ulun ambasa' ra buku hitu angin-topot ra Yasus nga Raja' Kaayahan nopongo nirandi' nu Ala am io Anak nu Ala. Hili mimpun ra intopot nilo rio, ilo akaalap ra bayah (20:31).

Rahu pinamahulu napaintalang ra Rahu nu Ala ampus-ampus hino io hino Yasus. Bahian kasaa' ra buku hitu ahulit ra nansalinutan kalalaban nopongo inuma' no. Tatandu' kalalaban hino anilu' ra Yasus hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala, am io Anak nu Ala. Tuki-tukir pahulitan ra kalalaban rina-nganan ra pahayaman nu Tuhan Yasus ra ulun-ulun. Intor ra pahayaman-pahayaman hino atalang kapiro ra aun langus nu tatandu' kalalaban hino. Luang nu bahian hitu pinaintalang nga siino ulun mintopot ri Yasus am asauk ra ulun ubason no io yak siino po mansang rio am ikaa asiha' mintopot rio.

Bahian 13-17 ahulit ra aun koson nu pansiluluman ri Yasus am ulun ubason no rano ra paat nu londom panakuban ri Yasus am aun koson no namalair am napaingkotoh ra huang nilo ra paat londom hili. Bahian-bahian pamaparan ahulit ra aun koson ri Yasus tinakub am binisara', am aun koson no ra io sinalip, inatoi am pinanduli' kaayaho' am aun koson no inintalang ra ulun ubason no ra pongo no pinanduli' kaayaho'.

Pahulitan ra sangulun ruandu' tinakub nga nampalapau (8:1-11), pinaun-sop ra lolot nu tatandu' kurungan maayo nga asuang buku am salinan-salinan ra bahu li ikaa nanulis ra pahulitan hino. Io yak siino nanulis ra kula-kula' kaintok. Randalom nu buku hitu Yahaya apakaulu' ra taak, io hino bayah otopot am ampus-ampus tinaakan nu Ala mimpun ri Karistus. Taak hino inimuunan noyo ra tana' am alimanan nu ulun-ulun angintopot ri Yasus asauk ra ralan muoi ra Ala, asauk ra apaintalang ra Ala, am asauk ra anaak ra bayah. Inuma' ri Yahaya io hino pangabihan-pangabihan inalap no intor ra baal tukir orou ra anilu' ra katapatan-katapatan nu bayah, papahandaan, siang, ruti', bantang, hambala' am rumba no, taunan nu anggur am kinawa' no.

Suot nu Aho hitu

Pangimuunan 1:1-18

Yahaya omomorob am ulun-ulun lali' nasauk ubason ri Yasus 1:19-51

Karaya' ri Yasus tanga' nu ulun 2:1-12:50

Orou-orou pangawian ra Yarusalim am maar ra Yarusalim 13:1-19:42

Linuatan ri Yasus am napaintalangan ra inan no 20:1-31

Pamaparan: papaintalangan ra inan no poyo ra Galilia 21:1-25

Aho Onsoi angibit ra kaayahan

1 ¹Kaapo tana' tu nasauk siino no ulun sabiton ra Rahu lai-lair noyo siino. Rahu hino nirumangan ra Ala am Rahu hino ohondo' ra Ala. ²Io nirumangan ra Ala intor ra puu-puun nali ³am intor ra Rahu hino Ala nanguma' ra kawi' nu atu-atu. Kono po ikaa Rahu hino kawi' nu atu-atu ra tana' tu am limbowon kaando' kasaumi po asauk. ⁴Rahu hino nga nanaak ra bayah^a ra kawi' nu aayah am kaayahan hino napakawantang ra kawi' nu ulun. ⁵Awantang hino apakawantang ra olondom, am olondom hino ikaa nakalasa' ra awantang hino.

⁶Siino sangulun sinusub nu Ala ininggalanan ri Yahaya. ⁷Io inatong amala' ra ulun intor ra baal nu awantang hino. Io ambala' ra baal nu awantang hino hili kawi' nu ulun angkinongoh ra pambalaan hino am min-topot yak ra awantang hino. ⁸Sala' ka Yahaya awantang hino, io yak io inatong muoi yak ambala' ra baal nu awantang hino.

⁹Hitu nga awantang otopot io hino awantang sinumuku' ra tana' tu am apakito ra awantang hino ra ulun nu tana'. ¹⁰Rahu hino siino ra tana' tu. Intor ra Rahu hino Ala napasauk ra tana' tu, io yak ulun ra tana' hitu ikaa akakaulih rio. ¹¹Io sinumuku' ra nagiri no tohom, io yak bansa' no tohom ikaa apaunsop rio. ¹²Io yak tayar nu ulun apaunsop am angintopot rio, taakin no ra kuasa' hili asauk ra anak-anak nu Ala. ¹³Am ulun asauk ra anak-anak nu Ala sala' ka anakon nu ulun io yak Ala asauk ra ama' nilo.

¹⁴Rahu hino nopongo sinumauk ra ulun, hili inurong nirumangan ritaka. Am itaka nakailong ra hayo nu kuasa' kaansukan io hino kuasa' kaansukan nu sangulun anak nu Ama' Ala. Am lumangus ra anak hino itaka akakaulih ra Ala am asi' no ritaka.

¹⁵I Yahaya inatong ambala' ra baal nu Rahu hino. Rahu no, "Hitu nga ulun kuon ku matong naaling intor rakon io yak io labing aulu' intor rakon, nga ikaa po au inanak am lai-lair noyo siino."

¹⁶Io akaasi' kapiro kaando' popor no io anaak ra barakat ritaka. ¹⁷Ala nanaak ra Arat nu ugama no ri Musa li, io yak asi' am katapatan nu Ala pinaintalang lumangus ri Yasus Karistus. ¹⁸Kaando' kasangulun po nakakito ra Ala. Anak yak nu Ala saumi hino ohondo' ra Ala Ama' no am namarangan rio, io nga napaintalang ra Ala Ama' ritaka.

Pambalaan ri Yahaya

(*Mat 3:1-12; Mrk 1:1-8; Luk 3:1-18*)

¹⁹Mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi siino ra bandar Yarusalim nanusub ra kula-kula' imam am kula-kula' ulun ri Liwi muoi angki-muot ri Yahaya, rahu kanilo, "Aun ki' oko tu?"

²⁰Yahaya namalihua ikaa nahalim io yak io inindahu kapiro-pio, rahu no, "Au hitu sala' ka Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala li."

²¹Limbang nu ulun hiano, "Kono po hino, aun ki' oko hitu? Ili ki' oko?"

Limbang ri Yahaya, "Sala'."

Am rahu kanilo po, "Oko ki' ulun angindul ra rahu nu Ala kuon li?"^b

^a1:4 Rahu hino nanaak ra bayah: karuo kono am; kawi' nu pinasauk hiano okotohom ra bayah nu kono ilo sumilulum ra rahu hino.

^b1:21 Ulun angindul ra rahu nu Ala Namagun kuon li: Io nga lansanon ra matong ambala' aparayol ra ratangan nu Raja' Kaayahan hino.

Limbang kono po ri Yahaya, "Sala'."

²²Am rahu kono po nu ulun hiano, "Mindahu ko nga ramon aun ki' oko hitu. Nga kaando' naapo pamalimbang mai ra ulun-ulun nanusub ramon rano. Balaan mu raino, aun ki' oko tu?"

²³Limbang ri Yahaya, "Au nga kuon ri Yasaya li, sangulun angindul ra rahu nu Ala, rahu kono,

*'Sangulun lua-luap ra tana'
asuang ra batu am inahison
li, rahu kono,
Lairon mi ralan alumbis ra
tayar nu Tuhan!'*"

²⁴Ulun-ulun sinusub nu ulun Parisi^c hiano nangkimuot ri Yahaya, ²⁵rahu kanilo rio, "Kono po oko sala' Raja' Kaayahan am sala' i Iliia, karuo kono am ulun angindul ra rahu nu Ala kuon li, kulo ki' oko omororob ra ulun?"

²⁶Limbang ri Yahaya, "Au omororob ramuyun ra siang yak. Io yak siino sangulun ininggayou ra lolot mi ikaa akaulihan mi. ²⁷Io matong ahinaaling intor rakon io yak au anunuloon amalalah pono' ra abot-abot nu kasut nano am ikaa yak au akatuma'."

²⁸Kawi' nu hino nasauk ra bandar Baitani ra sandaup nu siang Yordan solor ra saraton, ra hino nga intok ri Yahaya omororob ra ulun.

Maak nu Rumba nu Ala

²⁹Suaban nali kakito ri Yahaya i Yasus sumuku' rio. Hili rahu no, "Ila' mi Maak nu Rumba nu Ala, lumangus rio sala' nu ulun nu tana' tu inampunan. ³⁰Hitu nga ulun kuon kuli matong naaling rakon li, io yak io labing aulu' kuasa' intor rakon nga kaapo au inak lai-lair noyo siino.

³¹Ra pahulu li au ikaa akapandai ra ulun hitu io hino matong ahinaaling rakon, io yak au matong omororob ra ulun ra siang hili bansa' Israil akakaulih rio."

³²I Yahaya pono' am nambala' ra aun nakito no, rahu no, "Au nakakito ra Ro nu Ala tinumuun ohondo' ra susuit asang intor ra limbowon hili sinumorop am nirumangan rio.

³³Ikaa po nasauk baal hino ikaa po au akapandai ra ulun hitu io hino ulun matong ahinaaling rakon. Io yak Ala nanusub rakon omororob ra ulun ra siang, am rahu no rakon, 'Paat mu akakito ra Ro nu Ala tumuun am sumorop ra sangulun no, io nga omororob ra ulun ra Ro nu Ala.'"³⁴Rahu po ri Yahaya, "Au nopongo nakakito rio. Hino puun no au aatas ambala' nga io kpio-pio Anak nu Ala."

Puu-puun ri Yasus namili' ra ulun ubason no

³⁵Suaban nali i Yahaya am ruo ngaulun ulun ubason no inuoi po ra intok hino. ³⁶Paat no nakakito ri Yasus nansail, rahu kono, "Ila' mi nga raino! Hino nga raino Maak nu Rumba nu Ala li."

³⁷Pakaringoh ruo ngaulun ubason ri Yahaya no ra hino am parambus ilo inaya' ri Yasus. ³⁸Pangalii' i Yasus am ilong kono ruo ngaulun sunu-sunu' rio. Hili rahu no rilo, "Aun ki' uyumon mi tu?"

Limbang kanilo, "Rabi aun ki' intokon mu?" ("Rabi" atungon no guru'.)

³⁹Limbang ri Yasus, "Ikon mi nga am ilayan mi."

Hili ilo inaya' ri Yasus am kakito nilo intok nano am ilo pono' nirumangan rio ra orou hili. Paat hino jaam kaapat solor ra kamayon.

^{c1:24} Ulun sinusub nu ulun Parisi: Karuo kono am; ulun sinusub hiano io hino Parisi.

⁴⁰Sangulun intor ra lolot nu ruo ngaulun nakaringoh ra rahu ri Yahaya no inaya' ri Yasus io hino i Andarias, pahaka' ri Simun Piturus. ⁴¹Am uyumo' ri Andarias i Simun, pahaka' no hino am rahu no, "Nakito mai no Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala li, sabiton taka ri Masias li." (Atungon nu "Masias" ra rahu nu ulun Yunani io hino "Karistus" karuo kono am Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.^d) ⁴²Io nangibit ri Simun inuoi ri Yasus.

Pahilong i Yasus ri Simun hili io inindahu, rahu kono, "Oko hitu i Simun, anak ri Yahaya. Oko auma' sabiton ri Kipas." ("Kipas", ohondo' yak ra panabitan ri Piturus atungon no ruau nu batu.)

Yasus ahipah ri Pilipus am Natanil

⁴³Suaban nali Yasus inuoi ra दौर Galilia, hili io tinumiwol ri Pilipus, am rahu no, "Maya' ko rakon!"

⁴⁴I Pilipus hino ulun nu bandar Baitsaida io hino intokon ri Andarias am i Piturus. ⁴⁵am uyumo' po ri Pilipus i Natanil am paat no nakatiwol hili rahu ri Pilipus rio, rahu kono, "Nakito mai no ulun sinabit ri Musa ra buku nanuratan ra arat nu ugama am nasuratan ra Kitap-kitap nu ulun angindul ra rahu nu Ala. Io nga ininggalanan ri Yasus anak ri Yusup haling ra bandar Nasarit."

⁴⁶Io yak rahu ri Natanil rio, "Siino ki' atu-atu onsoi matong intor ra bandar Nasarit?"

Rahu kono ri Pilipus, "Ikon mu oyon to ilai'."

⁴⁷Kakito ri Yasus i Natanil maar pakasuku' am rahu no, "Hitu nga sangulun bansa' Israil otopot, ulun hitu

ikaa ambuak karuo kono am am-paruung."

⁴⁸Rahu ri Natanil, "Aun koson mu akakaulih rakon?"

Limbang ri Yasus rio, "Kaapo i Pilipus nangipah riun, nakito ku no oko nanturung ra puun nu santaun ara aamis."

⁴⁹Limbang ri Natanil rio, "U Guru', oko nga Anak nu Ala, oko nga Raja' nu ulun Israil."

⁵⁰Limbang ri Yasus rio, "Angintopot ki' oko ra kawi' nu baal hino? Nga au nopongo inindahu riun, 'Au nakakito riun ra puun nu santaun ara aamis?' Oke akakito rahili ra baabaal labing kasumpaan sumunu' ra hitu!"

⁵¹Am rahu po ri Yasus rilo, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu, akau akakito rahili ra limbowon tumabang am kawi' nu malaikat nu Ala tumuun am sumimpor ra rasawat nu Ulun Sinusub nu Ala."

Pahuatan nasauk ra bandar Kana

2 ¹Ruo orou lolot no, am siino po irau pahuatan ra bandar nu Kana ra दौर Galilia, am ina' ri Yasus no siino ra hino. ²I Yasus am ulun ubason no rano inipahan po muoi ra pahuatan hino. ³Paat nu ruu' nu anggur hino naawi' indahu ina' ri Yasus no rio, "Naawian no ilo ra ruu' nu anggur."

⁴Limbang ri Yasus, "U ina', ikaa kula' onsoi ra kono oko anusub rakon anguma' ra atu-atu, nga ikaa po nasuku' orou ku."

⁵Rahu nu ina' ri Yasus no ra ulun angangator hiano, "Onsoi yak insuhuton mi kawi' nu panusuban no ramuyun."

⁶Ra hino siino onom sampa', intok nu siang pambabahuan maya' ra Arat

^d1:41 Masias...Raja Kaayahan: Ilayan mi ra Kamus raliwi nu rahu Karistus.

sinuratan ri Musa. Tuki-tukir nu sampa', hiano auma', suangin ra siang maar aatus ngalito. ⁷Rahu ri Yasus ra ulun angangator hiano, "Panuon mi sampa' hiatu ra siang." Am panuuk ulun hiano ra siang suku' sampa' hiano napanu'.

⁸Am rahu po ri Yasus ra ulun hiano, "Anuuk ka raino am pakinami' ra ulun amihang ra pahuatan hino." Am ilo pono' inaya' ra panusuban ri Yasus no.

⁹Paat nu ulun amihang ra pahuatan hino nanginam am siang hino nasauk ra ruu' nu anggur, io ikaa akapandai ra aun haling nu ruu' nu anggur hino. (Ulun angangator rano yak akapandai nga ilo hua nanuuk ra siang hino). Am ipahi' nu amimihang ra uwot hino ungkuyon ahuot hino. ¹⁰Am rahu no ra ungkuyon ahuot hino, "Kaubasan nu uwot kono hitu tuki-tukir nu ulun apainum pahulu ra ruu' nu anggur aamis, am kono ulun tambului hiano akaandas anginum hili io apainum ra ruu' nu anggur ikaa kula' aamis. Io yak oko namului ra ruu' nu anggur aamis suku' raino."

¹¹Hino nga puu-puun nu tatandu' kalalaban inuma' ri Yasus ra bandar nu Kana ra दौर Galilia. Io apakito ra kuasa' kaansukan no, am ulun ubason no rano pono' inintopot rio.

¹²Pongo nu hino i Yasus am ina' am pahaka-pahaka' no am ulun ubason no rano inuoi ra bandar Kaparnaum am inayan ra hino kula-kula' orou.

Yasus inunsop ra Pahun nu Tuhan
(*Mat 21:12-13; Mrk 11:15-17; Luk 19:45-46*)

¹³Paat nu Irau Paska nu ulun Yahudi amaar asauk, i Yasus pahulu inuoi ra bandar Yarusalim. ¹⁴Ra luser nu Pahun nu Tuhan ra Yarusalim, io nakakito ra kula-kula' ulun antatalan ra sapi' am rumba am susuit asang, am siino poyo

kula-kula' ulun anunukar ra usin anturung ra mija' nilo no. ¹⁵Yasus namaal ra lalapos intor ra tali am usoho' no pahiruo' kawi' nu kium, io hino rumba am sapi' intor ra pahun nu Tuhan. Io namalukaang ra mija' nu ulun anunukar ra usin rano suku' usin nu ulun hiano nahuntias. ¹⁶Rahu kono ra ulun antatalan ra susuit asang hiano, "Ibiton mi kawi' nu hiatu. Ikaa no akau raino apasauk ra Pahun nu Ama' ku ra intok nu ulun antatalan am ahahali!"

¹⁷Hili kahuang nu ulun ubason no rano ra aun nasuratan ra Kitap, rahu no, "Asi' ku ra Pahun nu Tuhan apasauk ra patayan!"

¹⁸Mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi nambuuk ri Yasus am nangkimuot rio, "Aun ki' tatandu' kalalaban maan nu anatandu' ra kuasa' mu ra inuma' mu hitu?"

¹⁹Limbang ri Yasus, "Bunsahon mi nga Pahun nu Tuhan hitu, am au po amaal ra buoi nu talu orou."

²⁰Rahu nu mamaayo nu ulun Yahudi hiano, "Apat ngoopor am onom ngaupok buoi nu ulun namaal ra Pahun nu Tuhan hitu. Oko po ki' naapo akabaal ra buoi nu talu orou yak?"

²¹Io yak Pahun nu Tuhan kuon ri Yasus no, io hino intor ra baal nu inan no tohom. ²²Intor ra hino, paat ri Yasus pinanduli' kaayaho' haling ra patayan, ulun ubason no rano nakahuang ra aun nopongo binalaan ri Yasus li, hili ilo nangintopot ra nasuratan ra Kitap, am kawi' nu rahu binalaan no.

**Yasus akapandai ra kinabaalo'
nu ulun**

²³Paat ri Yasus siino ra bandar Yarusalim ra paat nu Irau Paska nu ulun Yahudi, am asuang ulun angintopot rio nga tatandu-tatandu'

kalalaban inuma' no. ²⁴Io yak i Yarus ikaa angintopot ra ulun hiano, nga io akapandai ra huang nu kawi' nu ulun. ²⁵Ikaa pono' ulun bokon ambala' rio ra baal nu ulun nga io akapandai ra aun-aun siino ra huang nu ulun.

Yarus am Nikodimus

3 ¹Siino sangulun ulun Parisi ininggalanan ri Nikodimus. Io sangulun mamaayo nu ulun Yahudi. ²Paat nu saumi londom io inuoi ri Yarus am rahu kono, "Guru' akai akapandai riun sangulun guru' sinumuku' intor ra Ala. Nga ikaa oko akaalap anguma' ra tatandu' kalalaban maan mu nu kono po Ala ikaa amarangan riun."

³Limbang ri Yarus rio, "Huangon mu onsoi-onsoi rahu kutu. Kono sangulun ikaa anakon bahu^c io ikaa pihangon nu Ala."

⁴Limbang ri Nikodimus ri Yarus, "Aun koson nu ulun anakon po bahu ra paat no matuo? Auma' ki' io munsop ra pahupuon nu ina' no am anakon po bahu?"

⁵Limbang ri Yarus, "Huangon mu onsoi-onsoi rahu kutu. Kono sangulun ikaa anakon bahuon haling ra siang am haling ra Ro nu Ala io ikaa asauk ra ulun pihangon nu Ala. ⁶Ama' am ina' ra tana' hitu anaak ra bayah nu inan ra anak no. Io yak Ro nu Ala anaak ra bayah bahuon ra inaning nu ulun.

⁷Ikaa oko asumpo ra rahu ku, 'Kawi' mi onsoi anakon bahu.'^f ⁸Angin amalinabu aun-aun yak ulion no. Oko akaringoh ra rahu no io yak ikaa apandayan mu intor no am aun languson nano. Kono po hino nu ulun anakon bahu nu Ro nu Ala."

⁹Limbang ri Nikodimus, "Aun koson nu baal hitu asauk?"

¹⁰Limbang ri Yarus, "Oko hitu guru' nu bansa' Israil aulu', kulo ki' oko ikaa akapandai ra baal hitu? ¹¹Huangon mu onsoi-onsoi rahu kutu. Akai ambala' ra aun napandayan mai, am amala' ra napandayan mai ra aun nakito mai. Io yak akau ikaa mintopot ra aun pambalaan mai. ¹²Kono au ambala' ramuyun ra baal nu tana' tu akau ikaa mintopot. Aun koson mi angintopot kono au ambala' ramuyun ra baal nu Surga'? ¹³Kaando' kasangulun nakasuku' ra Surga'. Ulun yak tinumuun haling ra Surga' sinusub nu Ala hino nakasuku'.

¹⁴Kono i Musa naninggol ra kukuo binabaal haling ra tambaha' ra saumi taun ra tana' asuang ra batu am inahison li, am kono po hino nu Ulun Sinusub nu Ala singgalin kasawato' rahili. ¹⁵Hili tuki-tukir nu ulun angintopot rio akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus."

¹⁶Nga maayo hua bonsoi asi' nu Ala ra ulun nu tana' hitu suku' io nanaak ra Anak no saumi hili aun-aun ulun angintopot rio ikaa aukuman io yak akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus. ¹⁷Ala nanusub ra Anak no inuoi ra tana' tu sala' ka amaratu' ra ukum io yak apakaayah ra ulun nu tana'. ¹⁸Aun ulun angintopot ra anak hino ikaa io aukuman, io yak aun ulun ikaa angintopot nalair noyo naukuman nu Ala nga ulun hino ikaa mintopot ra Anak nu Ala saumi hino.

¹⁹Kono hitu nga pamutusan nu Ala ra ulun. Awantang hino nopongo sinumuku' ra tana' tu. Io yak olondom yak aulu' kasiha' nu ulun. Ikaa ilo asiha' ra awantang hino, nga kawi' nu maan nilo no alaat. ²⁰Tukir nu ulun anguma' ra kalaatan, asisingon ra awantang, io aangas muoi ra awan-

^c3:3 anakon bahu: Karuo kono am; anakon intor ra rasawat

^f3:7 anakon bahu: Karuo kono am; anakon intor ra rasawat

tang hino, nga awantang hino apaintalang ra inuma' nilo ala' hino. ²¹Io yak ulun olondon ra kasiha' nu Ala, io matong ra awantang hino, hili inuma' no hino apandayan ra maya' ra kasiha' nu Ala.

Yasus am Yahaya Omomorob

²²Kalibos hili am bi po ri Yasus am ulun ubason no rano muoi ra दौरा Yudia. Am ilo inurong ra hino kula-kula' buoi am ilo pono' omorob po ra ulun. ²³⁻²⁴Paat nu hili i Yahaya ikaa po niriil. Io omorob ra ulun ra intokon sabiton ra Ainun, ikaa kula' atawoi intor ra intok sabiton ra Salim, nga intok hino asuang siang. Am ulun asuang rano sarato-ratong muoi akirorob am hili i Yahaya nomorob rilo.

²⁵Am kula-kula' ulun ubason ri Yahaya no angimuun ahahansang ra sangulun ulun Yahudi⁸ ra baal nu ambahu' maya' ra arat nu ugama. ²⁶Hili bi nu ulun ubason ri Yahaya rano inuoi ri Yahaya rio am rahu kanilo, "Ahuang mu ki' guru' ulun rangan mu ra sandaup nu siang Yordan li, tiniluan mu ramon ra pahulu li? Ilai' nga, raino io omorob ra ulun am kawi' nu ulun muoi yak rio!"

²⁷Limbang ri Yahaya, "Kaando' kasangulun akaalap ra atu-atu kono Ala ikaa anaak rio. ²⁸Akau nopongo nakaringoh ra rahu kuli, 'Au sala' ka Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala li. Io yak au sinusub yak pinamahulu intor rio.'

²⁹Ruandu' uwoton hino tohom nu ungkuyon ahuot. Rangan nu ungkuyon ahuot hino angkuliman am angkinongoh am anginsuat ra paat no akaringoh ra rahu nu ungkuyon ahuot hino. Kono po hino raino au anginsuat ra huang aingkoos. ³⁰Ikaa

mulalas io indu-indul kauluon am au indu-indul ikaa aulu'."

Ulun inatong intor ra Surga'

³¹Ulun inatong intor ra Surga' labing maayo kuasa' intor ra kawi' nu ulun. Ulun inatong intor ra tana' lilian nu ulun nu tana' tu, am io ahayam yak ra baal nu tana' hitu. Io yak ulun inatong intor ra Surga' hino akalabing ra kawi' nu ulun. ³²Io ambala' ra aun nakito no am naringoh no. Io yak sangulun pono' kaando' angintopot ra pambalaan no hino. ³³Io yak aun angintopot ra pambalaan no hino, ulun hino anganku ra rahu nu Ala otopot.

³⁴Ulun Sinusub nu Ala hino angindul yak ra rahu nu Ala nga Ro nu Ala tinaakan ingkooso' rio. ³⁵Ama' hino akaasi' ra anak no am nopongo nanaak ra kawi' nu kuasa' no ra anak no hino. ³⁶Ulun angintopot ra anak hino io akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus no. Io yak ulun ikaa maya' ra Anak hino io ikaa akaalap ra bayah. Io ukumin yak nu Ala suku' ra buo-buoi no.

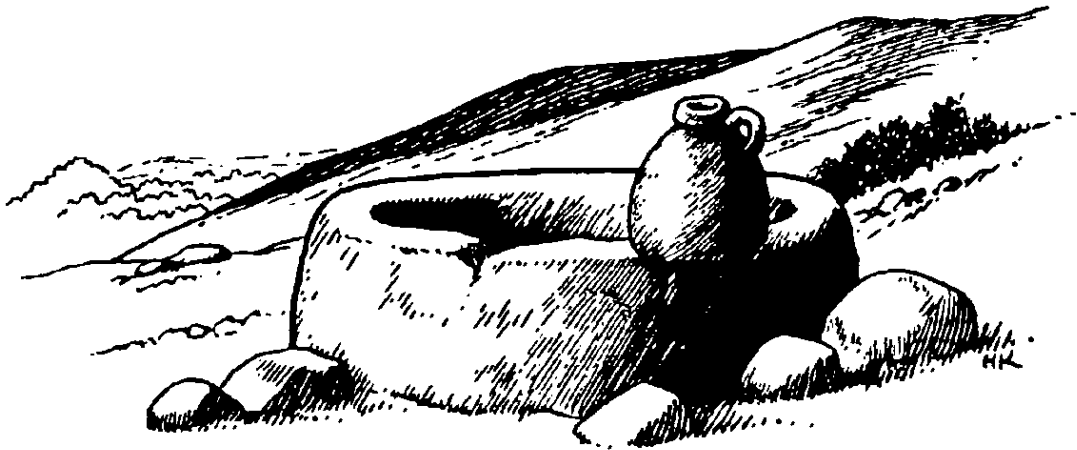
Yasus am ruandu' nu Samaria

4 ¹Ulun-ulun Parisi nakaringoh labing asuang ulun maya' ra pangubasan am nirorob ri Yasus intor ra ulun maya' ra pangubasan ri Yahaya. ²(Topot no i Yasus ikaa auma' omorob ra ulun. Ulun ubason no rano yak halan omorob.)

³Pakapandai i Yasus ra ulun-ulun Parisi nakaringoh ra baal hino io pono' am inakou haling ra दौरा Yudia nanduli' ra दौरा Galilia. ⁴Ra lakou ri Yasus hino ikaa mulalas io ansail ra दौरा Samaria. ⁵Suku' no ra

⁸3:25 sangulun ulun Yahudi: Luang nu buku nakalair; ulun Yahudi.

3:24 Mat. 14:3, Mrk. 6:17, Luk. 3:19-20 3:28 Yah. 1:20 3:35 Mat. 11:27, Luk. 10:22 4:5 Kas. 33:19, Yos. 24:32

Parigi am sampa'

saumi bandar ra Samaria ininggalan ra Sikar amaar ra tana' tinaakan ri Yakup ri Yusup anak nali ra pahulu li.

⁶Ra hino nga intok nu parigi ri Yakup li. Nga nalumpai hua i Yasus ra lakou nano, hili io nanturung ra ihih nu parigi hino. Am paat nu hino tanga' nu orou. ⁷⁻⁸Am ulun ubason ri Yasus rano inuoi ra bandar no nahalir ra akan.

Ratong nu sangulun ruandu' nu Samaria muoi sumuuk. Rahu ri Yasus ra ruandu' hino, "Auma' ki' oko anaak rakon ra siang muno?"

⁹Limbang nu ruandu' nu Samaria hino, "Oko ulun Yahudi, am au ulun nu Samaria. Aun koson mu akitaak ra siang inumon haling rakon?" (Nga ulun Yahudi kaando' pansiluluman ra ulun Samaria.)

¹⁰Limbang ri Yasus nambala' rio, "Kono oko akapandai ra taak nu Ala am aun ki' kaulun akitaak riun ra siang tu, oko ra hitu akitaak intor rio am io rahili anaak riun ra siang apakaayah."

¹¹Rahu nu ruandu' hino, "Tuan, oko kaando' panunuuk am parigi hitu andalom kapiro. Aun ki' pangala-

pan nu Tuanra siang apakaayah hino? ¹²Aki mai li, i Yakup, nanaak ramon ra parigi hitu. Io am anak-anak no am kawi' nu bibiah no nangi-num yak ra siang hitu. Sumail ki' oko ri Yakup aki mai li?"

¹³Limbang ri Yasus, "Aun-aun anginum ra siang hitu io apuwaan ra pinawo rahili. ¹⁴Io yak aun anginum ra siang taakan ku hino, io ikaa apuwaan ra pinawo suku' ra sabuobuoi no. Nga siang taakan ku hino asauk ra saumi labut, am siang nu labut hino anaak ra bayah otopot am ampus-ampus ra ulun hino."

¹⁵Rahu nu ruandu' hino, "U Tuan, taakin mu au ra siang hino hili au ikaa apuwaan ra pinawo poyo am ikaa siha' ku anduli' ra hitu sumuuk ra siang."

¹⁶Am limbang ri Yasus, "Oyon mu ipahi' andu' muno am panduli' po ra hitu."

¹⁷Limbang nu ruandu' hino, "Kaando' andu' ku."

¹⁸Rahu po ri Yasus, "Kapiro rahu muno ra oko kaando' andu'. Nga indimo no hua oko anduo', am unguyon rangan muno raino sala' ka andu' mu."

^{h4:9} Ulun Yahudi kaando' pansiluluman ra ulun Samaria: Karuo kono am; Ulun Yahudi aangas amakai ra sangkir am mangkuk pinakai nu ulun Samaria.

^{4:9} Izr. 4:1-5, Nhm. 4:1-2

¹⁹Rahu nu ruandu' hino, "U Tuan au akapandai raino, oko hitu sangulun angindul ra rahu nu Ala. ²⁰Aki' mai rali sumambayang ra Ala ra inuluh hitu, io yak akau ulun Yahudi mindahu, bandar Yarusalim yak intokon sumamba ra Ala."

²¹Rahu ri Yarusus riö, "Onsoi oko mintopot ra rahu ku hitu, saumi paat no, ulun sumamba rahili ra Ala sala' ka inuluh hitu karuo kono am bandar Yarusalim. ²²Akau ulun Samaria ikaa akapandai ra aun sambaan mi io yak akai ulun Yahudi akapandai ra aun sambaan mai. Nga ulun Yahudi ambala' ra aun koson nu Ala apakaayah ra ulun. ²³Io yak paat no auma' matong, am raino inatong noyo, nga haling ra kuasa' nu Ro nu Ala ulun auma' sumamba ra Ala Ama' maya' ra katapatan nu kinabaalo' no. Hino nga samba otopot kasiha' nu Ala. ²⁴Nga Ala hino ro, am haling yak ra kuasa' nu Ro nu Ala ulun auma' sumamba ra Ama' maya' ra katapatan nu kinabaalo' no."

²⁵Rahu nu ruandu' hino, "Apan-dayan ku Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino auma' matong. paat no matong io rahili ambala' ritaka ra kawi' nu atu-atu."

²⁶Limbang ri Yarusus, "Au nga hitu, ahayam riun tu raino."

²⁷Paat nu hino suku' nu ulun ubason ri Yarusus rano. Ilo ololob ahilong ri Yarusus nga io nahayam ra sangulun ruandu'. Io yak kaando' ka-sangulun ra lolot nilo angkimuot ra ruandu' hino ra rahu, "Inan aun kasiha' mu?" karuo kono am angkimuot ri Yarusus, "Kulo ki' oko pahayam ra ruandu' hitu?"

²⁸Sinoo' nu ruandu' hino panuukan no ra siang no am panduli' io ra bandar no am namala' ra kawi' nu ulun amahun ra bandar hino. ²⁹Rahu kono, "Ikon mi, muoi ka pahilong ra ulun inindahu ra kawi' nu atu-atu inuma' ku. Hino kaili' Raja'

Kaayahan nirandi' nu Ala li?" ³⁰Kawi' nu ulun ra bandar hino in-akou inuoi pahilong ri Yarusus.

³¹Paat nu hino ulun ubason ri Yarusus hiano anusub ri Yarusus muoi aangkan, rahu kanilo. "Aangkan oko, Guru'."

³²Limbang ri Yarusus, "Siino kanon ku ikaa napandayan mi."

³³Hili ulun ubason no rano akibala' ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Siino ki' ulun nangibit rio ra kanon?"

³⁴Rahu ri Yarusus, "Kanon kutu io hino olondon am anguma' ra kasiha' nu nanusub rakon no am omongo ra kawi' nu karaya' tinaakan no rakon. ³⁵Asalok akau mindahu, 'Apat ngabulan po amahun am hili ongotom.' Io yak ilai' mi nga umo no naan-sak noyo pari no am auma' noyo otomon! ³⁶Ufun ongotom hiano akaundut ra hari' nilo no am angibit ra ulun muoi ra kaayahan otopot am ampus-ampus. Ulun angasok am ulun ongotom kawi' nilo rahili angin-suat. ³⁷Otopot rahu pangintiluan hitu, ulun bokon angasok am ulun bokon solor ongotom. ³⁸Au anusub ramuyun ongotom ra umo inasok nu ulun bokon, io hino umo ikaa inanggoi mi am raino akau amalulur ra umbung nu umo kinaraya' nilo."

³⁹Ulun amahun ra bandar nu Samaria asuang inintopot ri Yarusus nga sangulun hua ruandu' nambala' rilo, am rahu nu ruandu' hino, "Io namala' rakon ra kawi' nu atu-atu nopongo inuma' ku." ⁴⁰Paat nu ulun nu Samaria nakasuku' ri Yarusus, likati' nilo Yarusus murong rumangan po rilo. Am Yarusus pono' inurong ra hino ruo orou buoi no.

⁴¹Am labing po suang nu ulun inintopot ri Yarusus nga haling ra pangubasan no rilo. ⁴²Rahu nilo ra ruandu' hino, "Akai angintopot raino, sala' ka rahu mu nili yak ramon, io yak raino akai kapiio-pio nakaringoh ra pangubasan no, am raino akai angintopot ra

io nga Raja' Kaayahan nu ulun nu tana'."

**Yasus namihah ra anak nu ulun
mamaayo nu ulun nu Raja'**

⁴³Pongo nu ruo orou buoi no ra bandar Sikar, am bi ri Yasus nanduli' ra दौर Galilia. ⁴⁴Rahu ri Yasus, "Sangulun ulun angindul ra rahu nu Ala ikaa ansukon ra nagiri no tohom."

⁴⁵Paat ri Yasus nakasuku' ra दौर Galilia am tiwolo' io nu ulun-ulun ra intok hino ra huang anginsuat nga ilo siino ra bandar Yarusalim ra paat nu Irau Paska am ilo nopongo nakakito ra kawi' nu inuma' ri Yasus. ⁴⁶Haling ra hino i Yasus nanduli' po ra bandar Kana ra दौर Galilia, intokon no nangungga' ra siang li nasauk ra ruu' nu anggur.

Ra intok hino siino sangulun mamaayo nu ulun nu raja' anak nano arualan ra bandar Kaparnaum. ⁴⁷Pakaringoh io ra Yasus sinumuku' intor ra दौर Yudia inuoi ra दौर Galilia, bi no inuoi nahuyum ri Yasus. Io amalikot ri Yasus muoi ra bandar Kaparnaum am amihah ra anak no maar patoi. ⁴⁸Rahu ri Yasus rio, "Kono akau ikaa akakito ra inuma-inuma' kasumpaan am kula-kula' tatandu' ikaa akau angintopot."

⁴⁹Rahu kono nu mamaayo nu ulun nu raja' hino, "U Tuan, kapasion mu matong ra kaapo anak mai matoi."

⁵⁰Rahu ri Yasus rio, "Bi kamu, anak mu hino auma' apihah." Am pangintopot ulun hino ra rahu ri Yasus am bi no inakou.

⁵¹Kotongo' no angkiralan katiwol io nu amba no rano. Am rahu kanilo, "Anak muno Tuan napihah noyo."

⁵²Hili kimuati' no amba no hiano, rahu kono, "Aun ka jaam io napihah?"

Limbang nu amba no rano, "Jaam kasaa' ra kamayon ramai' li hohol no nalawo."

⁵³Am kahuang nu mamaayo hino ra paat nu jaam hino nga inindahuan ri Yasus li, "Anak mu auma' apihah." Hili io am kawi' nilo san-sulapan pono' am inintopot ri Yasus.

⁵⁴Hino nga kainduo ri Yasus nanguma' ra tatandu' kalalaban ra paat no inatong intor ra दौर Yudia inuoi ra दौर Galilia.

**Yasus amihah ra ulun ra kulam
Baitsaida**

5 ¹Pongo nu hino siino saumi orou pahilawan nu ulun Yahudi am bi ri Yasus inuoi ra bandar Yarusalim ²Ra bandar Yarusalim ra maar nu totobon sabiton ra "Totobon nu rumba", siino saumi kulam' inggalan no ra rahu nu ulun Ibarani io hino Baitsaida! Kulam hino siino limo tambil ra libung no. ³Asuang ulun arualan riringkuli' ra tambil hino io hino ulun nobolou, nakiro' am nobongkong. (Ilo angkuliman ra siang hino anambinual, ⁴nga saumi paat sangulun malaikat nu Tuhan tumuun apabual ra siang nu kulam hino, am ulun arualan lali' tumohok ra kulam hino ra paat nu siang nu kulam hino amubual, io apihah ra kawi' nu aruol siino ra inan nano.)

⁵Ra intokon hino siino sangulun ungkuyon arualan talu ngoopor am balu' ngaupok buoi no. ⁶Paat ri Yasus nakailong ra io bolo-bolong no napandayan hua ri Yasus ulun hino nabuoi noyo nantiruol. Hili rahu

^{i5:2a} ra maar nu "totobon nu rumba" siino saumi kulam: Kauro kono am; maar nu "Kulam nu Rumba" siino saumi intok.

^{j5:2b} Baitsaida: Luang nu buku nakalair sabiton ra Bitsata.

ri Yasus ra ulun hino, "Asiha' ko ki' apihah?"

⁷Limbang nu ulun arualan hino, "Tuan, kaando' kasangulun ra intok hitu amahaak rakon opotohok ra paat nu siang nu kulam hitu amubual. Am kono au lumikot muoi tohok, am ulun bokon solor akapamahulu."

⁸Rahu ri Yasus rio, "Lumuat ko am kakato' apin koolongon muno am bi makou." ⁹Parambus ulun hino noonsoi ra paat hino. Am kakato' no apin nano am bi no inakou.

Baal hino nasauk ra Orou Taahan nu ulun Yahudi. ¹⁰Hino puun no mamaayo nu ulun Yahudi inindahu ra ulun noonsoi hino, "Orou hitu Orou Taahan. Oko akasala' maya' ra arat nu ugama taka nga oko nangakat ra apin mu."

¹¹Limbang nu ulun hino, "Ulun nomohonsoi rakon no hino nga inindahu rakon ra kakaton mu apin muno am bi makou."

¹²Pangkimuot ilo rio, "Aun ki' ulun inindahu riun, ra kakaton apin muno am ibito' makou?"

¹³Ulun noonsoi hino ikaa akapan-dai ra atu hili kaulun, nga intok hino asuang ulun am i Yasus pono' am inakou ra intok hino.

¹⁴Ikaa kula' buoi lolot no, am katiwol po ri Yasus ulun hino ra Pahun nu Tuhan, am rahu po ri Yasus rio, "Raino oko nopongo napihah. Huangon mu onsoi-onsoi. Ikaa raino oko anguma' ra sala', hili ikaa mintup baal labing alat ra bayah mu."

¹⁵Bi nu ulun hino inuoi pambala' ra mamaayo nu ulun Yahudi rano nga io pinihah ri yasus. ¹⁶Hino puun no ulun Yahudi angimuun apasusa' ri Yasus, nga io amihah ra ulun arualan hino ra Orou Taahan nu ulun Yahudi.

¹⁷Io yak limbang ri Yasus, "I Yama' hai-hait angkaraya' suku' raino, au pono' am kono yak hino."

¹⁸Intor ra rahu no hino aulu' po solor pahuyu-huyum nu mamaayo nu ulun Yahudi hiano ra amatoi ri Yasus. Sala' ka io nanguma' yak ra aun pinopol ra Orou Taahan, io yak io mindahu po ra Ala hino ama' no, atungon no io opohondo' ra inan no tohom ra Ala.

I Yasus hino akakuasa'

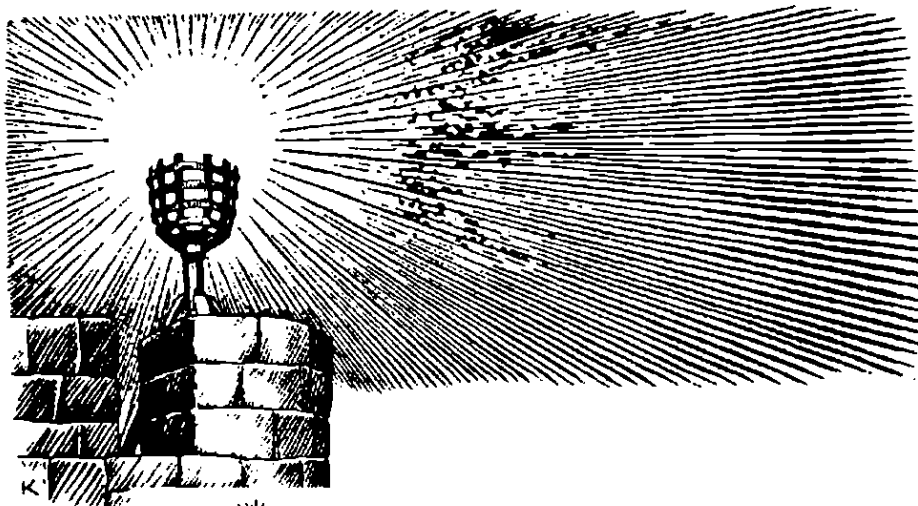
¹⁹Limbang ri Yasus, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Anak hino ikaa anguma' maya' ra kasiha' no tohom. Aun yak akito no maan nu Ama' no, hino yak suhuton no. Aun po maan nu Ama', hino po maan nu Anak. ²⁰Nga Ama' hino akaasi' ra Anak no am io anilu ra Anak no ra kawi' nu maan no. Io apaintalang ra Anak no ra baa-baal kalalaban bonsoi hili kawi' mi rahili asumpo. ²¹Nga Ama' hino amaluat ra ulun-ulun inatoi am anaak rilo ra bayah otopot am ampus-ampus. Kono po hino nu Anak hino apakaayah ra aun-aun maya' ra kasiha' no. ²²Ama' hino ikaa amutus ra inuma' nu ulun. Io yak kuasa' amumutus ra sala' nu ulun tinaakan no ingkooso' ra Anak no. ²³Hili kawi' nu ulun angansuk ra Anak hino ohondo' ra ilo angansuk ra Ama' hino. Aun ulun ikaa angansuk ra Anak hino, ikaa po ilo angansuk ra Ama' nanusub ra Anak hino.

²⁴Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun ulun angkinongoh am anguma' ra rahu ku am angintopot rio nanusub rakon no, io akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus. Io ikaa aukuman nga io nalabus haling ra patayan am io onohom ra kaayahan.

²⁵Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Siino paat no auma' matong am

raino nakasuku' noyo, kono ulun matoi angkinongoh am anguma' ra rahu nu Anak nu Ala, am aun angkinongoh no am anguma' maya' ra rahu no io auma' aayah. ²⁶Ohondo' ra Ama' hino akakuasa' apakaayah, kono po hino io nanaak ra kuasa' ra Anak hino apakaayah po. ²⁷Io nopongo nanaak ra Anak hino ra kuasa' amumutus ra inuma' nu ulun, nga Anak hino io nga Ulun Sinusub nu Ala. ²⁸Ikaa akau asumpo angkinongoh ra baal hitu. Nga kono matong paat no, kawi' nu ulun inatoi siino ra lobong no akaringoh rahili ra rahu no, ²⁹hili ilo lumuat haling ra lobong no. Am atu ulun nanguma' ra onsoi

topoton nu ulun nga kaando' tatan-du'. ³²Am siino po ulun bokon ambala' ra aun napandayan nilo intor ra baal ku, am apandayan ku pambalaan no hino otopot. ³³Akau nanusub ra kula-kula' ulun inuoi ri Yahaya Omomorob am binalaan no ramuyun no otopot intor ra baal ku. ³⁴Ikaa aulu' kono ulun amabala' ra aun napandayan nilo haling ra baal ku, io yak au mindahu ramuyun ra binalaan ri Yahaya no, hili akau akaalap ra bayah. ³⁵I Yahaya hino ohondo' ra lampung alaang am anabinutul am binuntul no hino ikaa kula' abuai apainsuat ramuyun. ³⁶Io yak siino sasi ku labing aulu' intor ra

no io lumuat am angalap ra bayah. Io yak atu ulun nanguma' ra ala no io lumuat am aukuman.”

Pambalaan otopot ra baal ri Yasus

³⁰“Au ikaa akaalap anguma' ra atu-atu intor ra kuasa' ku tohom. Au amutus ra inuma' nu ulun maya' yak ra susub nu Ala. Haling ra hino pamutusan kuno otopot, nga au ikaa maya' ra kasiha' ku tohom, io yak maya' ra rahu nu Ala Ama' nanusub rakon no.

³¹Kono au ahulit ra baal nu inan ku tohom pambalaan ku hino ikaa in-

pambalaan ri Yahaya io hino inuma' ku. I Yama' nopongo nanusub rakon anguma' ra karaya' hitu, am inuma' ku hino anatandu' ra i Yama' nopongo nanusub rakon. ³⁷Am Ama' nanusub rakon no pono', io po pambala' haling ra baal ku. Ikaa po akau nakaringoh ra rahu no, karuo kono am nakakito ra bulos no. ³⁸Am akau ikaa angintopot ra rahu no, nga akau ikaa angintopot ra ulun sinusub no hino. ³⁹Tantamon mi am akaalap kano' ra bayah otopot am ampusampus ra paat mi ahiubas ra Kitap nu Ala. Lai' ka Kitap hino ambala' yak intor ra baal ku! ⁴⁰Io yak akau aangas matong rakon am angalap ra bayah.

41Ikaa au ahuyum ra ansuk haling ra ulun. **42**Apandayan ku baal mi. Au akapandai ramuyun kaando' asi' ra Ala. **43**Au matong ra kuasa' ri Yama', am akau ikaa angkinongoh ra rahu ku. Io yak kono ulun bokon matong ra kuasa' no tohom, akau angkinongoh. **44**Aun koson mi angintopot? Akau hitu asiha' ansukon nu ulun rangan mi, am aangas ahuyum ra ansuk haling ra Ala saumi hino. **45**Ikaa akau anantam, ra au apasala' ramuyun ra tingkuangon ri Yama'. Io yak raino akau lumansan ri Musa am io nga apasala' ramuyun rahili. **46**Io yak kono akau kpio-pio mintopot ri Musa, au pono' am intopoton mi yak, nga i Musa pono' am nanurat poyo ra baal ku. **47**Kono akau ikaa mintopot ra kawi' nu sinuratan ri Musa, aun koson mi mintopot ra kawi' nu nirahu ku?"

**Tuhan Yasus napaakan ra limo
ngaribu ngaulun luur nu
ungkuyon
(Mat 14:13-21; Mrk 6:30-44; Luk
9:10-17)**

6 **1**Kalibos hino bi ri Yasus nanduli' ra sandaup nu liahu maayo nu Galilia io hino sabiton po ra Tiborius. **2**Asuang ulun inaya' rio nga ilo nakakito ra tatandu-tatandu' kalalaban inuma' ri Yasus ra io amihah ra ulun arualan. **3**Pupus no i Yasus am ulun ubason no rano nangkilayo ra saumi inuluh am panturung ra hino. **4**Am Irau Paska nu ulun Yahudi pono' am maar noyo asauk.

5Pahilong i Yasus ra libung nano am asuang ulun matong am ahihin-sok lumibung rio. Rahu ri Yasus ri Pilipus, "Aun ki' pahaliran taka ra akan asulob ra suang nu ulun hiatu?"

6(Yasus mindahu kono hino nga io asiha' ahilong ra kapandayan ri Pilipus no nga apandayan hua ri Yasus aun maan nano.)

7Limbang ri Pilipus, "Ruti' pono' loho ruo ngaatus usin pirak^k ikaa yak asulob ra ulun hiatu, hama' no pono' ilo antutubing ka boborook am ikaa yak asulob."

8Sangulun ra lolot nu ulun ubason no inindahu, io hino i Andarias pahaka' ri Simun Piturus. Rahu kono, **9**"Siino sangulun anak' ra hitu akaruti' limo nga pila' binaal intor ra pundas am pait borook ruo ngainan, io yak aun ki' balos nu hitu ra ulun asuang hiatu?"

10Rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Susubo' mi panturungo' ulun hiatu." (Am intok hino asuang balanda'.) Ulun asuang hiano pono' am nantuturung am luur nu unengkuyon suang no limo ngaribu ngaulun.

11Unduto' ri Yasus ruti' hino hili io nasambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala am tayaro' no ra kawi' nu ulun nantuturung hiano. Kono po hino nu inuma' no ra pait hino, am ulun asuang hiano pono' am nanganakan suku' ilo naasuh. **12**Kaasuh kawi' nilo no am rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Kukumo' mi kawi' nu sawah ratu, hili io ikaa aim-boyou."

13Am kukumo' nu ulun ubason ri Yasus rano sawah nu ulun asuang hiano ruti' limo ngapila' am pait ruo ngainan li am suang no oopor am ruo ngabakul.

14Kakito nu ulun asuang hiano tatandu' kalalaban inuma' ri Yasus no, rahu kanilo, "Kpio hitu no ulun angindul ra rahu nu Ala' matong ra tana' tu kuon ri Musa li." **15**Apandayan hua ri Yasus nga ulun asuang hiano amalikot rio sumauk ra raja'

^k6:7 Usin pirak: Sampila usin pirak hari' nu sangulun ra songorou angkaraya' (Ilayan ra Matius 20:2).

^l6:14 Ulun angindul ra rahu nu Ala: Ilayan ra 1:21.

nilo, am lakou po ri Yasus inindul inuoi ra inuluh bokon no io sangulun.

Yasus inakou ra lampau nu siang
(*Mat 14:22-33; Mrk 6:45-52*)

¹⁶Orou no pono' am amai' hili pambulusung ulun ubason ri Yasus rano inuoi ra liahu maayo no. ¹⁷Hili ilo nangalap ra saumi paraau am sumandaup ra liahu maayo hino muoi ra bandar Kaparnaum. Suku' ra io nolondom am ikaa po i Yasus inatong rilo.

¹⁸Hili suku' nu angin okotoh am liahu maayo no pono' apasok no hinumbang nano. ¹⁹Ulun ubason ri Yasus rano nangkabil am tawoi nilo intor ra ihih nu liahu maayo hino siino limo karuo kono am onom ngakilomito. Pulali-lali' ilo nakakito ri Yasus inakou ra lampau nu siang no mimaar rilo. Am kawi' nilo no nangkalaa'. ²⁰Io yak rahu ri Yasus rilo, "Ikaa akau alaa', au nga hitu!"

²¹Hili ilo nanginsuat am napauran ri Yasus ra paraau hino, am paat nu hino ilo pono' am nakasuku' ra intok oyon nilo no.

Ulun asuang ahuyum ri Yasus

²²Paat ri Yasus napaakan ra ulun limo ngaribu luur nu unguyon, ulun asuang hiano nokokoolong ra sandaup nu liahu maayo hino. Suaban nali ilo ampahuang siino saumi yak paraau ra hino. Am apandayan nilo ulun ubason ri Yasus rano yak inakou inuran ra paraau hino, io yak i Yasus ikaa inaya'. ²³Paat nu hino, siino kula-kula' ulun namaraau haling ra bandar Tiborius inatong am nirumamping ra maar nu intokon nu ulun asuang nangakan ra ruti' sinam-

bayangan ri Yasus. ²⁴Paat nu ulun asuang hiano nahilong nga Yasus am kawi' nu ulun ubason no kaando' ra hino am ilo pono' am inuran po ra paraau hiano inuoi ra bandar Kaparnaum nahuyum ri Yasus.

Yasus, Ruti' Anaak Ra Kaayahan

²⁵Paat nu ulun asuang hiano nakatiwol ri Yasus ra sandaup nu liahu maayo hino rahu kanilo ri Yasus, "U Guru', sanggili' ki' suku' mu ra hitu?"

²⁶Limbang ri Yasus, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Akau ahuyum rakon tu nga akau nangakan ra ruti' nili suku' naasuh, sala' ka intor ra akau napandai ra atungon nu tatandu-tatandu' kalalaban inuma' ku. ²⁷Ikaa akau lumikot angkaraya' ra pahuyuman mi ra akan apasi alat io yak onsoi akau lumikot angkaraya' ra pahuyuman ra akan ikaa apandai alat am angibit ra bayah otopot onsoi am ampus-ampus. Am Ulun Sinusub nu Ala hino anaak ra kanon hitu ramuyun, nga Ala Ama' nopongo namili' rio.

²⁸Pangkimuot ilo ri Yasus, "Aun ki' auma' maan mai hili akai anguma' ra karaya' kasiha' nu Ala?"

²⁹Limbang ri Yasus, "Kasiha' nu Ala ra baal maan mi io hino mintopot nga akau ra Ulun Sinusub nu Ala."

³⁰Pangkimuot po ilo ri Yasus, "Aun ki' tatandu' kalalaban maan mu pakitono' ramon hili akai angintopot riun? Aun ki' maan mu? ³¹Aki' mai^m rali nangakan ra ruti' akanon nilo ininggalanan ra mana ra tana' asuang ra batu am inahison li, ohondo' ra nasuratan ra Kitap, 'Io anaak ra akan nilo ra ruti' haling ra Surga'."

^m6:31 mai: Karuo kono am; taka

³²Rahu ri Yasus rilo, “Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Sala' ka i Musa nanaak ramuyunⁿ ra ruti' intor ra Surga', io yak Ama' ku anaak ramuyun ra ruti' otopot intor ra Surga' hino. ³³Nga ruti' tinaakan nu Ala no io hino ulun tinumuun intor ra Surga', io nga anaak ra kaayahan otopot am ampus-ampus ra ulun nu tana' hitu.”

³⁴Rahu kanilo, “Tuan, onsoi oko hai-hait anaak ramon ra ruti' hino.”

³⁵Rahu ri Yasus rilo, “Au hitu nga ruti' anaak ra kaayahan. Aun ulun matong rakon ikaa io aitan am aun ulun angintopot rakon ikaa io apuwaan ra pinawo suku' ra buo-buoi no. ³⁶Au nopongo nambala' ramuyun ra akau pono' nakakito po rakon, io yak akau ikaa angintopot rakon. ³⁷Kawi' nu ulun tinaakan ri Yama' rakon auma' matong rakon. Am au ikaa anikoh ra tuki-tukir nu ulun matong rakon. ³⁸Nga au tinumuun intor ra Surga' sala' ka anguma' ra kasiha' ku tohom io yak anguma' ra kasiha' nu nanusub rakon no. ³⁹Hitu nga kasiha' nu Ama' nanusub rakon no. Io ikaa asiha' ra saumi pono' alawo ra kawi' nu tinaakan no rakon. Io asiha' rakon apanduli' apakaayah rilo ra paat nu Orou Pangawian. ⁴⁰Hitu nga kasiha' nu Ama' ku, io hino kawi' nu ulun akakaulih ra Anak hino am angintopot rio io auma' akaalap ra bayah onsoi am ampus-ampus am paat nu Orou Pangawian au apanduli' apakaayah rilo.”

⁴¹Ulun Yahudi rano pono' am angimuun sabungo-bungot ambuuk ri Yasus, nga io inindahu, “Au nga ruti' tinumuun intor ra Surga'.”

⁴²Rahu kanilo, “Kaa ki' hitu i Yasus anak ri Yusup li? Ama' am

ina' no nakaulihan taka? Aun koson no auma' mindahu raino ra io tinumuun intor ra Surga'?”

⁴³Rahu ri Yasus rilo, “Ikaa akau sabungo-bungot ra lolot mi. ⁴⁴Kaando' kasangulun matong rakon nu kono i Yama' nanusub rakon no ikaa apasauk rio matong rakon, am paat nu Orou Pangawian no au apanduli' apakaayah. ⁴⁵Siino rahu nasuratan ra Kitap nu ulun angindul ra rahu nu Ala, rahu kono, 'Kawi' pono' nu ulun ubason yak nu Ala.' Am tuki-tukir pono' nu ulun angkinongoh yak ra Ama' hino am akiubas rio hili matong rakon. ⁴⁶Atungon nu hitu sala' ka siino ulun nakakito ra Ama' hino. Ulun yak inatong haling ra Ala nakakito ra Ala Ama' hino.

⁴⁷Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun ulun angintopot rakon io akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus. ⁴⁸Au hitu nga ruti' anaak ra kaayahan. ⁴⁹Hama' pono' nu aki mi rali angakan ra ruti' sabiton ra mana ra tana' asuang ra batu am inahison li, io yak inatoi po hua ilo. ⁵⁰Io yak sala' ka kono hino baal nu ruti' tinumuun intor ra Surga', am aun ulun angakan ra akanon hino io ikaa matoi. ⁵¹Au nga ruti' anaak ra kaayahan, akanon tinumuun intor ra Surga'. Aun ulun angakan ra ruti' hitu, io akaalap ra bayah suku' ra buo-buoi no. Ruti' taakin ku io hino inan ku tohom. Au anaak ra inan ku rahili hili ulun ra tana' hitu akaalap ra bayah.”

⁵²Haling ra rahu no hino, ulun Yahudi angkakalit ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, “Aun koson nu ulun hitu apaakan ra inan natu ritaka?”

⁵³Rahu ri Yasus rilo, “Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Kono akau

ⁿ6:32 Sala' ka i Musa nanaak ramuyun: karuo kono am; atu tinaakan ri Musa ramuyun sala' ka intor rio.

ikaa angakan ra inan am anginum ra lumbak nu Ulun Sinusub nu Ala kaando' bayah mi ra inan mi tohom. ⁵⁴Aun aangkan ra inan ku am anginum ra lumbak ku, io akaundut ra bayah otopot am ampus-ampus am Au nga apanduli' apakaayah rio ra Orou Pangawian no. ⁵⁵Nga inan ku hitu nga akanon otopot am lumbak ku hitu nga inumon otopot. ⁵⁶Aun aangkan ra inan ku am anginum ra lumbak ku io mayan sumimpung rakon am au pono' am mayan sumimpung po rio. ⁵⁷Au sinusub ri Ama' aayah hino, am I Yama' napakaayah rakon. Kono po hino aun ulun aangkan ra inan ku au apakaayah rio. ⁵⁸Hitu nga ruti' tinumuun intor ra Surga'. Io ikaa ohondo' ra ruti' inakan nu aki mi rali am pongo nilo nangakan ilo pono' am inatoi po ra buoi nali. Io yak ulun aangkan ra kanon tinumuun intor ra Surga' hitu akaalap ra bayah suku' ra buo-buoi no."

⁵⁹Kawi' nu rahu hitu binalaan ri Yasus ra paat no angubas ra ulun siino ra pahun intok sambayang ra bandar Kaparnaum.

Rahu anaak ra kaayahan otopot
am ampus-ampus

⁶⁰Asuang ulun ubason no rano nakaringoh ra rahu no hino am rahu kanilo, "Apakot kapiro atungon nu pangubasan hitu. Aun ki' ulun naapo minsuhut ra pangubasan hitu?"

⁶¹Kaando' ulun namala', Yasus yak akapandai ra ulun ubason no rano sabungo-bungot ra pangubasan hino. Rahu ri Yasus rilo, "Ruo-ruo ki' huang mi ra pangubasan ku hitu? ⁶²Aun koson no ra kono akito mi Ulun Sinusub nu Ala hino sumimpur anduli' ra intor nali? ⁶³Kinongohon mi, Ro nu Ala yak napakaayah ra ulun. Ulun ra tana' hitu kaando'

kuasa'. Rahu binalaan ku hino ramuyun haling ra Ro nu Ala. Am rahu hitu apakaayah ramuyun. ⁶⁴Io yak siino po hua ra lolot mi ikaa angintopot." (Intor ra puu-puun nali i Yasus akapandai ra kula-kula' ulun ikaa angintopot am aun kaulun apasauk apatakub rio.)

⁶⁵Rahu kono po ri Yasus, "Hitu nga puun ku mindahu ramuyun nga kaando' kasangulun auma' matong rakon nu kono po i Yama' ikaa apasauk rio matong rakon."

⁶⁶Intor ra rahu no hino asuang ulun ubason no rano nanino rio am ikaa poyo inaya' ri Yasus. ⁶⁷I Yasus nakibala' ra oopor am ruo ngaulun ulun ubason no rano, rahu kono, "Siino po ki' huang mi asiha' anino rakon?"

⁶⁸Limbang ri Simun rio, "U Tuhan, aun ki' kaulun ulion mai? Rahu mu yak hua anaak ra bayah otopot am ampus-ampus. ⁶⁹Akai angintopot am akapandai raino nga oko yak Ulun Sinusub pinili' inatong intor ra Ala."

⁷⁰Limbang ri Yasus "Ikaa ki' au namili' ramuyun oopor am ruo ngaulun hitu? Io yak sangulun ra lolot mi io hino saitan?"

⁷¹Yasus inindahu ra hino intor ra baal ri Yudas anak ri Simun Iskariot. Hama' no pono' io sangulun ra lolot nu oopor am ruo ulun ubason ri Yasus, nga io hua apasauk apatakub ri Yasus.

Yasus am pahaka-pahaka' no

7 ¹Pongo nu hino i Yasus inuoi ra luput nu दौरा Galilia. Io aangas muoi ra दौरा Yudia nga mamaayo nu ulun Yahudi asiha' amatoi rio.

²Irau pono' nu ulun Yahudi am maaar noyo asauk, sabiton ra Irau Imbu. ³Rahu nu pahaka' ri Yasus rano rio, "Iruanin mu intok hitu am

muoi ko ra tana' nu Yudia, hili ulun ubason mu rano ahilong ra kawi' nu tatandu' kalalaban maan mu. ⁴Kaando' kasangulun akaalap anibuni ra kawi' nu inuma' no, nu kono io asiha' atandul. Kono oko anguma' ra kawi' nu hino hama' no kawi' nu ulun ra luput nu tana' hitu akapandai ra kawi' nu baal nu inuma' mu!" ⁵(Hino puun nilo mindahu kono hino nga pahaka' no rano pono' ikaa yak min-topot rio.)

⁶Rahu ri Yasus rilo, "Orou ku kaa poyo nasuku'. Io yak orou mi hai-hait siino. ⁷Ulun nu tana' tu kaando' kasinganan no ramuyun, io yak ilo asisingon rakon nga au hai-hait amala' ra inuma' nilo no alaat. ⁸Bi kami nga ra irau hino. Kaapo muoi au^o nga orou ku kaa poyo nasuku'." ⁹Kono nga hino rahu ri Yasus ra pahaka-pahaka' no rano am io pono' inurong yak ra दौर Galilia.

Yasus am Irau sabiton ra Imbu

¹⁰Pakaakou pahaka' no rano inuoi ra irau hino, i Yasus pono' am inakou am ikaa napandayan nu ulun bokon. ¹¹Mamaayo nu ulun Yahudi nahuyum ri Yasus ra paat nu irau hino. Rahu kanilo, "Aun raili io?"

¹²Asuang ulun sokono-konos ra baal ri Yasus hino. Siino ulun mindahu, "Onsoi tupo ulun hitu." Siino po ulun mindahu, "Ikaa! Ulun hitu amparuung ra ulun!" ¹³Io yak kaando' kasangulun aatas inindahu apaintalang ri Yasus nga alaa' hua ilo ra mamaayo nu ulun Yahudi rano.

¹⁴Kotongo' nilo alitanga' amparamai ra irau hino, bi ri Yasus inunsop ra Pahun nu Tuhan, hili io angimuun angubas. ¹⁵Kasumpo' mamaayo nu ulun Yahudi rano ahilong rio. Rahu kanilo, "Aun intor nu kapandayan nu ulun hitu ambala' am kaando' halan ulun nangubas rio?"

¹⁶Limbang ri Yasus, "Topot no pangubasan kutu sala' intor rakon, io yak pangubasan nu Ala nanusub rakon no. ¹⁷Ulun asiha' anguma' ra kasiha' nu Ala io auma' akapandai ra pangubasan ku hitu intor ra Ala karuo kono am intor rakon. ¹⁸Kono sangulun angubas maya' ra napan-dayan no tohom, io ahuyum yak ra kaansukan nu inan no tohom. Io yak sangulun asiha' ra kaansukan ra tayar nu ulun nanusub rio ulun hino nga abubuh ra huang am kaando' kalaatan inuma' nu ulun hino. ¹⁹Kaa ki' i Musa nanaak ra arat nu ugama hino ramuyun? Io yak kaando' kasangulun ra lolot mi ininsuhut ra panusuban nu Arat sinuratan ri Musa hino? Am kulo ki' akau ahuyum ra ralan amatoi rakon?"

²⁰Limbang nu ulun asuang rano, "Oko hitu sinulor nu saitan! Aun ki' kaulun ahuyum ra ralan asiha' amatoi riun?"

²¹Am rahu kono po ri Yasus, "Au nanguma' ra saumi baal kalalaban am kawi' mi nasumpo. ²²I Musa nanaak ra arat nanusub ramuyun anunat ra anak mi unengkuyon. Nga akau asiha' maya' ra panusuban hino am akau anunat ra anak unengkuyon ra paat nu Orou Taahan. (Topot natu arat nu sunat sala' ka intor ri Musa io yak haling ra aki mi rali.) ²³Kono anunat ra sangulun ra paat nu Orou Taahan am baal hino hili ikaa akasala' maya' ra Arat sinuratan ri Musa, kulo ki' akau ambuuk rakon nga au amihah kapiopio ra ulun arualan ra paat nu Orou Taahan. ²⁴Ikaa nga apasala' lalayau ra ulun maya' ra akito io yak onsoi apasala' maya' ra katapatan."

Otopot ki' i Yasus Raja'
Kaayahan nirandi' nu Ala hino

²⁵Siino kula-kula' ulun amahun ra Yarusalim mindahu, "Kaa ki' hitu

^o7:8 Kaapo muoi au: Luang nu buku nakalair tinulisan ra; ikaa au muoi.

ulun uyumon nu mamaayo taka ratu asiha' amatoi rio? ²⁶Ilai' nga io inintalang am ahayam ra tingkuangon nu ulun asuang am mamaayo taka ratu ikaa apasala' rio? Napandayan nahi nu mamaayo taka ratu ra io nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino? ²⁷Topot no paat nu Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino matong, kaando' kasangulun pono' akapandai ra aun haling no. Io yak ulun hitu apandayan taka haling natu."

²⁸Kotongo' ri Yasus ambala' ra kawi' nu ulun siino ra Pahun nu Tuhan, io nakibala' ra ulun hiano ra rahu aingor, "Kapio ki' akau aka-kaulih rakon? Apandayan mi ki' aun intor ku? Au inatong sala' ka maya' ra kasiha' ku tohom. Io yak Ala nanusub rakon no otopot am ikaa akau akakaulih rio. ²⁹Au akakaulih rio nga io hua nanusub rakon am haling rio nga au inatong ra hitu."

³⁰Hili ulun-ulun Yahudi siino ra hino ahuyum ra ralan anakub ri Yasus io yak kaando' kasangulun po auma' anakub rio nga orou panakuban rio hino ikaa poyo nasuku'. ³¹Io yak siino ra lolot nu ulun asuang hiano asuang po ulun bokon inintopot rio. Rahu kanilo, "Paat nu Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala li sumuku', asuang ki' naaku tatandu' kalalaban maan no intor ra inuma' nu ulun hitu?"

Ulun Yahudi lumikot anakub ri Yasus

³²Ulun Parisi hiano nakaringoh ra konos nu ulun asuang hiano ra baal ri Yasus hino. Intor ra hino, ulun Parisi am mamaayo nu imam, nanusub ra kula-kula' ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan

anakub ri Yasus. ³³Io yak rahu ri Yasus, "Ikaa no kula' buoi ku raino rumangan ramuyun. Opongo po hino am anduli' au no ra Ala nanusub rakon no. ³⁴Akau ahuyum rakon io yak ikaa akau akauyum nga ulion ku hino ikaa asuku' mi."

³⁵Mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi rano nahahayam, "Aun ki' naaku ulion no suku' itaka ikaa akauyum rio? Muoi ki' io ra ulun Yahudi amahun ra suai ka nagiri ra lolot nu ulun Yunani am angubas ra ulun Yunani rano? ³⁶Aun ki' atungon nu rahu no hino, 'Akau ahuyum rakon ikaa yak auyum mi,' am 'Akau ikaa auma' akasuku' ra ulion kuno.'"

Slang anaak ra kaayahan

³⁷Orou pamaparan ra Irau Imbu hino, io hino orou aulu' kapio intor ra orou bokon no, i Yasus ininggayou am hili inindahu ra rahu aingor, "Aun ulun atinum, onsoi io matong rakon am anginum. ³⁸Kono nasuratan ra Kitap, 'Aun ulun angintopot rakon, intor ra huang nu ulun hino sumamput siang apakaayah.'"^P

³⁹Pangubasan ri Yasus no io hino intor ra baal nu Ro nu Ala, aalap nu kawi' nu ulun angintopot rio. Nga paat nu hili Ro hino ikaa poyo tinaakan nga i Yasus ikaa poyo inansuk intor ra patayan no.

Ulun sinumalili' ruo bahian

⁴⁰Kula-kula' ulun nakaringoh ra rahu ri Yasus no inindahu, "Otopot no ulun hitu sabiton ra ulun angindul ra rahu nu Ala kuon li."^Q

⁴¹Rahu nu ulun bokon rano, "Hitu nga ulun Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala no!"

^{P7:37-38} Rahu-rahu nu Tuhan ra luang nu ayat 37-38 auma' salinan ra kono hino: "Ulun atinum onsoi matong rakon am ulun angintopot rakon onsoi anginum ohondo' ra rahu nasuratan ra Kitap, "Intor ra luang nu huang no mantung siang anaak ra bayah."

^{Q7:40} Ulun angindul ra rahu nu Ala kuon li. Ilayan ra 1:21

Io yak rahu kono po nu ulun bokon rano, "Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino sala' intor ra दौरा Galilia! 42Nga siino rahu nasuratan ra Kitap, 'Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino sua' ri Raja' Daud li, am io anakon ra bandar Baitlahim intok pamahunan ri Raja' Daud li.'"

43Haling ra rahu ri Yarusus hino, ulun asuang hiano nahahansang suku' ilo sinumalili' ruo bahian. 44Siino po sampiruo asiha' anakub rio, io yak sangulun pono' kaando' po aatas anakub rio.

Mamaayo-mamaayo nu ulun
Yahudi ikaa mintopot

45Paat nu hino panduli' ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan hiano ra mamaayo-mamaayo nu imam am ulun Parisi rano. Am pakibala' imam-imam am ulun Parisi hiano ra ulun ahahalung rano, "Kulo pai' ibito' mi ulun hino?"

46Limbang nu ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan hiano, "Kaando' kasangulun po okohondo' ra pahayaman nu ulun hino!"

47Limbang nu ulun Parisi hiano, "Akau pono' ki' am akaaya' yak aruung nu ulun hino? 48Siino ki' sangulun ra lolot nu mamaayo taka ratu am karuo kono am ulun Parisi inintopot rio? 49Io yak ulun asuang hiano ikaa akapandai ra nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa li am ikaa mulalas aintupan ra ukuman."

50Sangulun ra lolot nu ulun Parisi hiano io hino i Nikodimus. Ra pahulu li io nopongo tinumiwol ri Yarusus. Io inindahu ra rangan no rano. Rahu kono, 51"Maya' ra nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa ritaka, ikaa onsoi ra kono itaka amaratu' ra ukum ra ulun ra ikaa a-

ringoh pamalimbangan no am ikaa arandan inuma' no."

52Limbang nilo ri Nikodimus, "Haling ki' oko poyo ra दौरा Galilia? Ilayan mu nga nasuratan ra Kitap no. Kaando' kasangulun ulun angindul ra rahu nu Ala matong haling ra' दौरा Galilia."

53Kopongo hino am pantutuliar ilo inuli' ra pahun.

Sangulun ruandu' tinakub
nanguma' ra sala' ampalapau

8 1Io yak Yarusus inuoi ra Inuluh Saitun.

2Susub nali io nanduli' ra Pahun nu Tuhan. Am kawi' nu ulun asuang inuoi rio hili io nanturung am nangubas rilo. 3Pulali-lali' nu kula-kula' guru' nu ugama am ulun-ulun Parisi nangibit ra sangulun ruandu' tinakub ra paat no nanguma' ra sala' ampalapau. Ilo nangibit ra tingkuangon nu ulun asuang. 4Hili rahu nilo ri Yarusus, "Guru', ruandu' hitu tinakub kapio-pio ra kotongo' no nanguma' ra sala' ampalapau. 5Siino nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa ansub ra ruandu' kono hitu bobolon yak ra batu suku' matoi. Io yak aun koson nu huang mu guru'?" 6Ilo inindahu ra hino nga asiha' yak anginam rio hili ilo auma' apasala' ri Yarusus.

Io yak i Yarusus nirumungu' am namatik ra tana' ra tutulu' nano. 7Am ilo ikaa mulou akibala'. Haling ra hino i Yarusus nanduli' tinumanda' nanturung hili rahu no rilo, "Hama' no ulun kaando' sala' ra lolot mi hino omobol lali' ra batu ra ruandu' hitu."

8Pongo ri Yarusus inindahu am panduli' po io nirumungu' am pamatik po ra tana'. 9Karingoh nilo rahu ri Yarusus no, lakou nilo ra intok hino nahuhulibos haling ra ulun matuo.

17:52 Kaando' kasangulun ulun angindul ra rahu nu Ala matong haling ra...: Saumi buku nakalair mindahu; ulun angindul ra rahu nu Ala hino kaando' matong haling ra...

Inuluh Saitun

Popor no i Yarus yak amahun ra intok hinoam ondo' ruandu' hino. ¹⁰Panduli' po Yarus tinumanda' am rahu no ra ruandu' hino, "Aun ki' raino ulun rali? Kaando' no ki' ulun raino apasala' riun?"

¹¹Limbang nu ruandu' hino, "Tuan kaando' noyo."

Rahu ri Yarus, "Kono po hino. Au pono' am ikaa po apasala' riun. Makou ko raino am ikaa no oko anguma' ra sala' bahu."^s

Tuhan Yarus apakawantang ra ulun nu tana'

¹²Rahu kono po ri Yarus ra Parisi hiano, "Au nga apakawantang ra ulun nu tana'. Am ulun maya' rakon ikaa makou ra olondom io yak okotohom ra awantang anaak ra kaayahan otopot."

¹³Rahu nu ulun Parisi rano, "Oko amala' ra baal nu inan mu tohom. Am pambalaan mu hino kaando' atu-atu anatandu'!"

¹⁴Limbang ri Yarus, "Hama' no pono' au amala' ra baal ku tohom,

nga pambalaan ku hino otopot, nga napandayan ku aun intor ku am aun ulion ku. Ikaa apandayan mi aun haling ku am aun ulion ku. ¹⁵Akau hitu amutus ra sala' maya' ra pamutusan nu ulun. Au hitu ikaa amutus ra sala' nu ulun. ¹⁶Io yak kono au amutus ra sala' nu ulun, pamutusan ku hino otopot. Nga sala' ka au yak sangulun, io yak Ama' nanusub rakon no rangan ku. ¹⁷Siino nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa, kono rahu nu ruo ngaulun sasi amalihua am kawi' nu rahu nilo hino otopot yak. ¹⁸Kono po hino au asauk ra sasi ra inan ku tohom am Ama' nanusub rakon no asauk ra sasi po ra inan ku tohom."

¹⁹Rahu kanilo, "Aun ki' intok nu Ama' mutu?"

Limbang ri Yarus, "Ikaa akau akakaulih rakon karuo kono am i Yama'. Kono akau akakaulih rakon akau pono' am akakaulih po ri Yama'."

²⁰Yarus inindahu ra kawi' nu hitu ra paat no angubas ra kawi' nu ulun

^s8:1-11 Kula-kula' buku am salinan nakalair kaando' kono bahian hitu (8:1-11); Siino namului ra pongo Yahaya 21:24; Siino poyo ra pongo nu Lukas 21:38; Am siino buku namului ra pongo nu Yahaya 7:36.

siino ra Pahun nu Tuhan ra maar nu pati pamuliin ra usin. Io yak kaando' kasangulun po nanakub rio, nga orou no ikaa poyo nasuku'.

Ikaa akau akasuku' ra aun ulion kuno

²¹Am rahu po ri Yasus rilo, "Au maar makou am akau ahuyum rakon io yak akau matoi ra luang nu sala' mi. Akau ikaa auma' akasuku' ra intok ulion kuno."

²²Rahu nu mamaayo nu ulun Yahudi rano, "Tumobok ki' naaku io tu, nga rahu natu, 'Ikaa akau auma' akasuku' ra intok ulion kuno.' "

²³Rahu ri Yasus, "Akau intor ra tana' hitu, io hino saau nu limbowon io yak au intor ra Surga' hio' ra rasawat. Akau intor ra tana', io yak au sala' intor ra tana'. ²⁴Hino nga puun no au mindahu ramuyun nga akau matoi ra luang nu sala' mi. Kapiro akau matoi ra luang nu sala' mi nu kono akau ikaa mintopot ra au nga io sabiton ra AU SIINO."¹

²⁵Rahu nilo, "Aun ki' oko?"

Limbang ri Yasus, "Haling ra puu-puun no au nopongo namala' ramuyun!² ²⁶Asuang rahuon ku am putusin ku intor ra baal mi. Onsoi akau apandai ra nanusub rakon no otopot, am au amala' ra ulun nu tana' ra aun nopongo naringoh ku haling rio"

²⁷Ilo ikaa akapandai ra Yasus amala' rilo ra baal nu Ama' hino. ²⁸Intor ra hino rahu po ri Yasus rilo, "Paat mi analip ra Ulun Sinusub nu Ala, hili akau akapandai ra au nga io sabiton ra AU SIINO. Hili akau akainsuhut nga saumi pono' kaando' inuma' ku maya' ra kasiha' ku tohom

nga au amala' yak ra aun inubas ri Yama' rakon. ²⁹Ala nanusub rakon no siino nirumangan rakon, am ikaa io ihondo' pangiru' rakon nga au haihait anguma' ampaat ra kasiha' no."

³⁰Pongo ri Yasus nambala' ra rahu hino asuang ulun inintopot rio.

Anak nu Ala amalabus ra ulun

³¹Rahu ri Yasus ra ulun Yahudi inintopot rio, rahu kono, "Kono akau olondon maya' ra pangubasan ku hili akau kapiro-pio asauk ra ulun ubason ku. ³²Akau rahili akapandai ra katapatan nu Ala am katapatan nu Ala hino amalabus ramuyun."

³³Limbang nilo, "Akai hitu sua' ri Abaraham li. Intor ra bahu suku' raino ikaa po akai inulipon nu ulun! Aun ki' atungon nu rahu mu, 'Akau auma' labusin?' "

³⁴Limbang ri Yasus rilo, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Tuki-tukir nu ulun anguma' ra sala' ulun hino ulipon nu sala'. ³⁵Sangulun ulipon ikaa payaan untobo' ra sansulapan hino am ikaa olondon mayan rumangan rilo. Io yak sangulun anak payaan untobo' am olondon mayan ra pahun nilo suku' ra buo-buoi no. ³⁶Kono Anak nu Ala hino amalabus ramuyun hili akau kapiro-pio alabus. ³⁷Au akapandai ramuyun sua' ri Abaraham li. Io yak akau lumikot amatoi rakon nga akau ikaa minsuhut ra pangubasan ku. ³⁸Au ambala' ra aun tiniluan ri Yama' rakon io yak akau anguma' ra aun naringoh mi intor ra ama' mi rano."

³⁹Limbang nilo, "Ama' mai io hino i Abaraham li."

Io yak limbang ri Yasus, "Kono akau topo-topot anak ri Abaraham li

¹8:24 AU SIINO: Andai nahi inggalan hino pakayon nu Ala apaintalang ra inggalan no (Nahiruan 3:14)

²8:25 haling ra puu-puun no au nopongo namala' ramuyun!: Karuo kono am; Kono yak nopongo nirahu ramuyun ra pahulu li.

kulo akau ikaa maya' ra inuma' ri Abaraham li." ⁴⁰Hitu nga saumi nopongo inuma' ku io hino apain-talang ra katapatan naalap ku haling ra Ala. Io yak akau asiha' amatoi rakon. I Abaraham li ikaa io kono hino! ⁴¹Akau nanguma' ra aun inuma' nu ama' mi."

Limbang kanilo, "Sala' ka akai anak tian. Saumi yak ama' mai io hino Ala."

⁴²Rahu ri Yasus rilo, "Kono Ala hino kapiio-pio ama' mi masi' no akau rakon nga au inatong intor ra Ala am raino au siino ra hitu. Au inatong sala' ka kuasa' ku tohom io yak Ala nanusub rakon no. ⁴³Kulo ki' akau ikaa akapandai ra atungon nu rahu ku? Nga akau ikaa tumaan angkinongoh ra pambalaan ku. ⁴⁴Ama' mi hino Ibilis, am akau ohondo' ra kinabaalo' no. Kasiha' mino maya' yak ra kasihaan nu ama' mino. Intor ra haling nali Ibilis hino amamotoi. Ikaa io sumilulum ra Ala, nga io kaando' katapatan. Paat no ambuak io anguma' maya' ra kinabaalo' no, nga io ambubuak am puun nu kawi' nu buak. ⁴⁵Io yak au ambala' ra katapatan. Hino nga puun mi ikaa mintopot rakon. ⁴⁶Siino ki' sangulun ra lolot mi nakakito ra sala' inuma' ku? Kono au ambala' ra katapatan ra baal nu Ala kulo ki' akau ikaa mintopot rakon. ⁴⁷Aun ulun inatong haling ra Ala asiha' angkinongoh ra rahu nu Ala. Io yak akau hitu sala' ka haling ra Ala, hino nga puun mi aangas angkinongoh ra rahu nu Ala."

Yasus am i Abaraham

⁴⁸Limbang nu ulun Yahudi, "Otopot nga rahu mai tu. Oko hitu sangulun ulun nu दौरा Samaria sinulor nu saitan."

⁴⁹Limbang ri Yasus, "Au ikaa sinulor nu saitan. Au angansuk ri Yama' io yak akau angulalaat rakon. ⁵⁰Ikaa akiansuk au ra inan ku tohom. Siino saumi asiha' ra au ansukon am io nga amumutus otopot. ⁵¹Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun ulun maya' ra pangubasan ku hitu, ulun hino ikaa matoi suku' ra buo-buoi no."

⁵²Rahu nu ulun Yahudi hiano rio, "Raino akai akapandai kapiio ra oko hitu sinulor nu saitan! Abaraham li inatoi noyo am kono po hino nu kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala. Io yak rahu mu, 'Aun ulun maya' ra pangubasan ku hitu, ulun hino ikaa matoi suku' ra buo-buoi no.' ⁵³Abaraham li ama' mai hino inatoi noyo. Sumail ki' kuasa' muno ri Abaraham? Kawi' pono' nu ulun angindul ra rahu nu Ala am nopongo yak inatoi. Huang mu am aun oko tu kaulun?"

⁵⁴Limbang ri Yasus, "Kono au angansuk ra inan ku tohom kawi' nu hino kaando' balos. Angansuk rakon no io hino i Yama' io hino Ala muyun ra kuon mi. ⁵⁵Lai' halan am ikaa akau akakaulih rio. Io yak au akakaulih rio. Kono au mindahu ikaa akakaulih rio au ambubuak ohondo' ramuyun. Io yak au akakaulih rio am aun rahu no au maya' yak. ⁵⁶Ama' mi Abaraham li anginsuat ahilong ra orou niratangan ku. Io nopongo nakakito am anginsuat bonsoi."

⁵⁷Rahu nu ulun Yahudi rano ri Yasus, "Bayah mu kaapo nakasuku' ra limo ngoopor upok am nakakito no ki' oko ri Abaraham?"^w

⁵⁸Limbang ri Yasus, "Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu, ikaa po inanak i Abaraham lair au no siino."

^v8:39 Kono akau topo-topot...inuma' ri Abaraham li: Luang nu buku nakalair; Kono poyo akau ...inuma' ri Abaraham.

^w8:57 Nakakito no ki' oko ri Abraham?: Luang nu kula-kula' buku nakalair; Nakakito no ki' i Abraham riun?

⁵⁹Hili kawi' nu ulun Yahudi nanganam ra batu am omobol ri Yasmus. Io yak i Yasmus nahisaasah ra ulun asuang am bi inakou intor ra Pahun nu Tuhan.

Yasmus nomohonsoi ra mato nu sangulun nobolou

⁹¹Paat ri Yasmus inakou kakito no sangulun nobolou puun ra io inanak. ²Pangkimuot ulun ubason ri Yasmus rano rio, rahu kanilo, "Guru' aun ki' nanguma' ra sala' suku' ulun hitu nobolou puun ra io inanak? Ulun hitu ki' karuo kono ina' am ama' nano?"

³Limbang ri Yasmus, "Mato no nobolou sala' ka haling ra sala' no karuo kono am sala' nu ina' am ama' no. Io yak hili kuasa' nu Ala paintalangan ra kaayahan no. ⁴Paat no atawang onsoi taka anguma' ra karaya' nu Ala nanusub rakon no. Nga paat no olondom kaando' kasangulun po auma' angkaraya'. ⁵Buoi ku amahun ra tana' hitu au nga apakawantang ra ulun nu tana'."

⁶Pongo ri Yasmus inindahu hili io naniwoh ra tana' no apasalit ra tana' hino ra iwoh nano. Hili io namiir ra mato nu ulun nobolou hino ra tana' no. ⁷Am rahu ri Yasmus rio, "Bi kamu muoi pahindahup ra kulam Siloam." (Rahu nu ulun Ibarani Siloam atungon no "Sinusub".) Bi nu ulun hino inuoi pahindahup am paat no nanduli' hili mato no pono' akakito.

⁸Rahu nu ulun pansisirangan no am ulun akakaulih rio ra io ulun akikitaak ra usin. "Kaa ki' hitu ulun asalok anturung akikitaak ra usin li?"

⁹Siino ulun mindahu, "Io nga hitu." Siino po bokon mindahu, "Sala' ohondo' yak ra baal nano."

Rahu nu ulun akikitaak ra usin hino, "Au nga hitu."

¹⁰Rahu nilo rio, "Aun koson nu mato mutu auma' akakito?"

¹¹Limbang no, "Siino sangulun ininggalanan ri Yasmus namupundu' ra lutak am namiir ra mato ku hili inindahu rahu kono, 'Bi kamu muoi pahindahup ra kulam Siloam.' Am bi ku inuoi pahindahup ra hino hili au pono' am akakito."

¹²Pangkimuot ilo rio, "Aun ki' raili ulun hili?"

Limbang kono, "Andai, ikaa akapandai au."

Ulun Parisi kumapapandal ra baal nu namahansayan hino

¹³Hili ilo nangibit ra ulun nobolou raitu' li ra ulun-ulun Parisi. ¹⁴Yasmus namupundu' ra lutak napakarat ra mato nu ulun nobolou raitu' li ra paat nu Orou Taahan nu ulun Yahudi. ¹⁵Hili pangkimuot po ulun Parisi rano rio ra aun koson nu mato no akakito. Rahu nu ulun hino, "Ulun hino namiir ra mato ku ra tana'. Am pahindahup au hili au pono' akakito."

¹⁶Kula-kula' ulun Parisi inindahu, "Ulun nanguma' ra baal hitu sala' ka intor ra Ala nga io ikaa maya' ra pamapalan taka ra Orou Taahan."

Io yak rahu nu ulun bokon rano, "Auma' ki' ulun nakasala' anguma' ra tatandu-tatandu' kalalaban ra kono hitu?" Hili kasauk saumi pahansangan ra lolot nilo no.

¹⁷Pangkimuot po ulun Parisi rano ra ulun hino, "Rahu mu ulun hino nomohonsoi ra mato mu. Kono po hino, aun ki' pamahuangan mu ra ulun hino?"

Limbang no, "Io sangulun ulun angindul ra rahu nu Ala."

¹⁸Io yak mamaayo nu ulun Yahudi rano ikaa mintopot ra io nobolou ra

pahulu li am raino io akakito suku' ilo nahipah ra ina' am ama' nu ulun nobolou hino ¹⁹am nangkimuot rilo rahu kanilo, "Otopot ki' ulun hitu anak mi am rahu mi io nobolou haling ra io inanak? Aun puun no raino io akakito?"

²⁰Limbang nu ina' am ama' nano, "Kapio io anak mai am nobolou haling ra io inanak. ²¹Io yak akai ikaa akapandai ra aun koson no akakito raino am aun kaulun nomohonsoi ra mato no. Io raino ulun matuo, onsoi yak akau angkimuot rio. Io apandai lumimbang."

²²Matuo no inindahu ra kono hino nga ilo alaa' ra mamaayo nu ulun Yahudi. Mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi nopongo nampapakat aun ulun anganku ra Yasus hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala, ilo popolon ikaa paunsopon ra pahun intok sambayang. ²³Hino puun nu matuo no inindahu, "Onsoi yak akau angkimuot rio, nga matuo noyo hua."

²⁴Ipahi' nilo po ulun nobolou ra puun ra io inanak no hili nangkimuot rio, "Onsoi oko topo-topot mindahu ra tingkuangon nu Ala! Nga apandayan mai ulun nomohonsoi ra mato mu raitu' li io hino ulun nakasala'."

²⁵Limbang nu ulun hino, "Nakasala' io ki' ikaa io ki' nakasala' ikaa akapandai au. Io yak saumi baal apandayan ku, ra bahu li au nobolou am raino au akakito."

²⁶Rahu kanilo rio, "Aun inuma' no riun? Aun koson no napakarat ra mato mutu?"

²⁷Limbang nu ulun hino, "Nopongo no au inindahu ramuyun ikaa yak kinongohon mi. Aun puun mi asiha' angkinongoh po? Asiha' ki' akau sumauk ra ulun ubason no?"

²⁸Hili ilo nangundaat rio am inindahu, "Oko hitu ulun ubason no, akai hitu ulun ubason ri Musa. ²⁹Akai akapandai ra Ala nopongo nambala' ri Musa io yak ulun hitu ikaa napan-dayan mai aun intor no."

³⁰Limbang nu ulun hino, "Asumpo au ramuyun ra akau ikaa akapandai ra intor nu ulun hino io yak io nopongo napakarat ra mato ku! ³¹Napan-dayan taka Ala ikaa angkinongoh ra ulun anguma' ra sala' ulun yak sumamba ra Ala am anguma' ra kasiha' no kinongohon no. ³²Intor ra puun nu tana' tu nasauk kaando' sangulun po naringoh ra sangulun akaalap apakarat ra mato nu ulun nobolou intor ra io inanak. ³³Kono ulun hino sala' intor ra Ala, kawi' pono' nu maan no ikaa auma' asauk."

³⁴Rahu kanilo, "Oko hitu nakasala' puun ra oko alion ri ina' mu, oko ki' solor angubas ramon?" Hili ilo namalukaang am napain-saloh ra ulun hino.

Aun ki' ulun nobolou

³⁵I Yasus nakaringoh ra aun inuma' nilo ra ulun nobolou raitu' li. Hili Yasus nahuyum ra ulun hino am pakatiwol rio, rahu no ra ulun hino, "Angintopot ki' oko ra Ulun Sinusub nu Ala hino?"

³⁶Limbang nu ulun hino, "U tuan, onsoi oko mindahu, aun ki' hino kaulun hili au angintopot rio."

³⁷Rahu ri Yasus rio, "Oko nopongo nakakito rio, am io nga ahayam riun tu raino."

³⁸Limbang nu ulun hino, "U Tuhan au angintopot." Am parambus io nahulatur sinumamba ri Yasus.

³⁹Rahu ri Yasus, "Au inatong ra tana' hitu asauk ra amumutus otopot. Hili ulun nobolou hino akakito am ulun akakito hino sumauk obolou."

⁴⁰Kula-kula' ulun Parisi siino ra hino nakaringoh ra rahu ri Yasus no hili ilo nangkimuot ri Yasus, rahu kanilo, "Langus nu rahu muno akai ki' nobolou po?"

⁴¹Limbang ri Yasus, "Kono akau po kapio nobolou, akau kaando' sala'. Io yak akau mindahu akai ikaa nobolou. Haling ra hino akau akasala' poyo."

Pangumangan ra baal nu
rumba am ulun ahahalung

10 ¹Rahu ri Yasus ra ulun asuang, rahu kono, “Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun ulun munsop ra kandang nu rumba am ikaa maya' ra totobon nano io yak anikot ra papahal ra intok bokon, ulun hino antatakou am amamotoi. ²Ulun munsop maya' ra totobon hino, io nga ulun ahahalung ra rumba hiano. ³Ulun ahalung ra totobon hino apaunsop ra ulun ahahalung ra rumba hino am rumba hiano angkingingoh ra rahu nu ulun ahahalung hino ra paat no ahipah ra inggalan nu rumba hiano, apainsaloh am amahulu angibit ra rumba hiano. ⁴Paat nu ulun ahahalung hino apainsaloh ra rumba intor ra kandang no, ulun ahahalung hino amahulu, am rumba hiano sumunu' rio nga rumba hiano akakaulih ra rahu nu ulun ahahalung hino. ⁵Rumba hiano ikaa maya' ra ulun bokon. Topot no ilo ahiru' yak intor ra ulun hino, nga ilo ikaa akakaulih ra rahu no.”

⁶Pangumangan hino binalaan ri Yasus rilo, io yak ilo ikaa akapandai ra langus nu pangumangan hino.

Yasus ulun ahahalung abubuh ra
huang

⁷Haling ra hino rahu kono po ri Yasus rilo, “Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Au nga totobon bayaan nu rumba hiano. ⁸Kawi' nu ulun inatong nakapamahulu halang rakon io nga ulun antatakou am amamotoi, io yak rumba hiano ikaa angkingingoh ra rahu nilo. ⁹Au nga totobon. Aun munsop lumangus rakon io taakin ra bayah. Io munsop am minsaloh am akaalap ra aun

Rumba am ulun ahahaung

akanon no. ¹⁰Ulun antakou matong antakou yak, ampatoi am anasai. Io yak au matong hili atu ulun angkingingoh ra rahu ku akaalap ra bayah, io hino bayah otopot.

¹¹Au hitu ahahalung abubuh ra huang. Ahahalung abubuh ra huang anaak ra bayah no ra tayar nu rumba hiano. ¹²Ulun harian sala' kaulun ahahalung ra rumba hiano, am sala' katangan ra rumba hiano. Io ahiru' apahusu' ra rumba hiano ra paat nu uku' nu katanaan hino sumuku'. Am uku' nu katanaan hino angatup ra rumba hiano suku' ilo akapansusuai. ¹³Ulun harian hino ahiru' nga io hua sangulun harian yak, am ikaa io masi' ra rumba hiano.

¹⁴⁻¹⁵Au nga ahahalung abubuh ra huang. Ohondo' ri Ama' hino akakaulih rakon am au pono' am akakaulih ri Yama'. Kono po hino au akakaulih ra kawi' nu rumba ku am ilo pono' akakaulih rakon. Am au asiha' anaak ra bayah ku ra tayar nilo.

¹⁶Siino po rumba notohom ku, bokon intor ra rumba sampaanon hiatu. Rumba hiano pono' am ibiton ku yak, am ilo angkingingoh ra rahu ku. Am kawi' nu rumba hiano asisimpung am asauk ra^x sampaanon am sangulun yak ulun ahahalung rilo.

^x10:16 am asauk ra: Luang nu buku nakalair; Hili siino.

10:15 Mat. 11:27, Luk. 10:22

17I Yama' masi' rakon nga au anaak ra bayah ku hili au akaalap amaruli' ra bayah ku. 18Kaando' kasangulun akaalap amahaau ra bayah ku tohom. Au asiha' kapiro anaak ra bayah ku. Siino kuasa' ku anaak am au po akakuasa' amaruli' ra bayah ku. Hitu nga nanusuban ri Yama' tu rakon."

19Intor ra rahu ri Yasus hino ulun-ulun Yahudi nahahansang suku' ilo nilumili' ruo lilian. 20Asuang ulun mindahu, "Io sinulor nu saitan! Io ambuyun! Kulo ki' kinongoho' mi rahu nano?"

21Io yak bokon no mindahu, "Ulun sinulor nu saitan ikaa io apandai mindahu ra rahu kono hino! Akaalap ki' saitan hino apakarat ra mato nu ulun nobolou?"

I Yasus ikaa intopoton nu ulun Yahudi

22Siino Orou Pahilawan ra nanalaahan ra Pahun nu Tuhan ra bandar Yarusalim am paat hili nakapinaat ra paat asimul'. 23Yasus lako-lakou ra Tambil ri Salomo ra Pahun nu Tuhan. 24Suku' nu ulun Yahudi nilumulur am nilumibung ri Yasus hili ilo inindahu, "U guru, kula' ki' buoi mu apasusa' ra huang mai? Onsoi oko mindahu apakatalang raino. Otopot ki' oko Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino?"

25Limbang ri Yasus, "Nopongo au no inindahu ramuyun ikaa yak akau angintopot. Kawi' nu atu-atu inuma' ku haling ra inggalan ri Yama' asauk ra tatandu' ra baal ku. 26Io yak akau ikaa angintopot nga akau sala' hua rumba ku. 27Kawi' nu rumba ku angkinongoh ra rahu ku. Au pono'

akakaulih rilo, am ilo pono' maya' yak rakon. 28Au anaak rilo ra bayah otopot am aampus. Am rumba hiano ikaa matoi suku' ra buo-buoi no am kaando' kasangulun amahaau rilo intor rakon. 29I Yama' nopongo nanaak rilo rakon', nga io hua akakuasa' ra kawi' nu atu-atu. Am kaando' kasangulun akaalap amahaau rilo intor ra pamihangan ri Yama'. 30Au am i Yama' saumi yak."

31Hili ulun Yahudi anganam ra batu asiha' omobol ri Yasus. 32Io yak limbang ri Yasus rilo, "Akau nopongo nakakito ra inuma' ku onsoi, nanusuban ri Yama' rakon. Intor ra kawi' nu inuma' ku hino, aun ki' inuma' ku akaansang ra huang mi suku' akau omobol rakon ra batu?"

33Limbang nu ulun Yahudi hiano, "Akai omobol riun sala' ka haling ra inuma' mu onsoi hino, io yak haling ra oko ahuyai ra Ala! Oko hitu sangulun ulun nu tana' io yak oko hitu rumangku ra Ala.

34Rahu ri Yasus rilo, "Kaa ki' nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa maya' ra rahu nu Ala, 'Akau nga ala-ala?' 35Itaka akapandai ra rahu nasuratan ra Kitap otopot suku' ra buo-buoi no. Ala anabit rilo ala-ala io hino tayar nu ulun tinaakan ra rahu nu Ala. 36Kulo ki' akau mindahu ra au ahuyai ra Ala nga au anganku ra Anak nu Ala. Io yak au nopongo pinili' ri Yama' am io nanusub rakon muoi ra tana' hitu? 37Kono au ikaa anguma' ra karaya' tinaakan ri Yama' rakon, hama' no kaa pono' mintopot ka rakon. 38Io yak nga au nopongo nanguma' maya' ra kasiha' no onsoi akau angintopot ra inuma' ku hino, hama' pono' akau ikaa angintopot rakon. Intor ra hino akau akapandai

y10:29 I Yama' nopongo nanaak rilo rakon: Luang nu buku nakalair; Atu tinaakan ri yama' rakon.

am akapamahuang nga i Yama' am au saumi yak."

³⁹Paat hino ilo pono' am asiha' po anakub ri Yasus io yak Yasus ikaa po natakub nilo.

⁴⁰Intor ra hino am panduli' po i Yasus ra sandaup nu siang Yordan hili inayan po ra hino. Hino nga intok ri Yahaya omororob ra ulun ra pahulu li. ⁴¹Asuang ulun inatong ri Yasus. Rahu kanilo, "Kapio kaando' tatandu' kalalaban inuma' ri Yahaya, io yak kawi' nu nirahu no intor ra baal nu ulun hitu otopot yak."

⁴²Haling ra hino asuang ulun inin-topot ri Yasus ra intok hino.

Pinatayan ri Lasarus

11 ¹Siino sangulun ininggalanan ri Lasarus ulun nu bandar Baitani. Baitani io hino pamahunan ri Maria am pahaka' no i Marta. ²(I Maria nga namarabul ra kalayam nu Tuhan ra minak aamis ra howou am namusas ra kalayam ri Yasus ra abuk nano. Am saumi paat pahaka' no i Lasarus narualan,) ³Karuo-ruo nu pahaka' ruandu' hiatu nambilin ra ulun bokon sumuku' ri Yasus am rahu kanilo, "Tuhan pahaka' mai intok mu masi' li arualan raino."

⁴Paat ri Yasus nakaringoh ra aho hitu rahu kono, "Aruol hitu ikaa angibit ra patayan ri Lasarus, io yak baal hitu asauk hili kawi' nu ulun angansu-ngansuk ra Ala. Am baal hino nga apaintalang ra sundu' nu kuasa' nu Anak nu Ala."

⁵I Yasus akaasi' ra talu sangaka' hiano io hino i Marta am i Maria am i Lasarus. ⁶Io yak paat ri Yasus nakaringoh ra i Lasarus arualan, io sinu-mingon inurong po ra hino ruo orou. ⁷Kalibos ruo orou hino am rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano, "Anduli' taka raino ra दौरा Yudia."

⁸Rahu nu ulun ubason no rano rio, "U guru', bahu-bahu yak ulun Yahudi asiha' omobol riun ra batu, kulo ki' oko asiha' po anduli' ra hino?"

⁹Rahu ri Yasus, "Kaa ki' oopor am ruo ngajaam ra luang nu songorou? Kono ulun makou ra atawang ikaa io akasaru nga io akakito rio anaak ra binantang ra tana' tu. ¹⁰Io yak kono ulun makou ra londom, kaa mulalas io akasaru nga awantang hino kaando' rio."

¹¹Kono hino nga nu rahu ri Yasus am rahu kono po, "I Lasarus rangan taka hino noolong noyo am au muoi ra hino amaluat rio."

¹²Rahu nu ulun ubason no rano rio, "U Guru', kono i Lasarus noolong, apihah io rahili."

¹³Atungon nu rahu ri Yasus io hino i Lasarus nopongo inatoi. Io yak panantaman nilo ra rahu ri Yasus no i Lasarus kapio noolong. ¹⁴Am indahu po i Yasus rilo kapio, "Inatoi no i Lasarus. ¹⁵Io yak au anginsuat ra au kaando' ra intok hino. Labing honsoi no baal hino asauk hili akau auma' angintopot. Ikon mi muoi taka raino ri Lasarus."

¹⁶Rahu ri Tomas sabiton ra "Nahapir" ra ranga-rangan no rano, "Ikon mi maya' taka ri Guru', onsoi taka matoi rumangan rio!"

I Yasus nga amaluat am apakaayah

¹⁷Pakasuku' i Yasus ra intok hino kapandai' no rahili i Lasarus kaapatan buoi no ra luang nu lobong hino. ¹⁸Tawoi nu bandar Baitani intor ra bandar Yarusalim maar pakatalu' kilomito. ¹⁹Asuang ulun intor ra दौरा Yudia inuoi ri Maria am i Marta muoi opokoonsoi ra huang nilo no ra pinatayan ri Lasarus pahaka' nilo hino.

20Pakaringoh i Marta ra Yasus matong, bi no inakou inuoi paniwol ri Yasus. Io yak i Maria siino ra pahun no. 21Rahu ri Marta ri Yasus, “U Tuhan, kono po oko siino ra hitu ikaa no matoi pahaka' mai tili. 22Hama' no pono' kono hino, au angintopot Ala anaak ra aun yak kitaakon mu Tuhan.”

23Rahu ri Yasus ri Marta, “Pahaka' mu hino anduli' aayah.”

24Limbang ri Marta ri Yasus, “Au akapandai i Lasarus anduli' aayah ra paat nu ulun-ulun inatoi pandulion kaayaho' ra kaawian nu tana' tu.”

25Rahu ri Yasus rio, “Au nga apaluat ra ulun intor ra patayan am apanduli' apakaayah rilo. Aun ulun angintopot rakon, hama' no pono' io inatoi io auma' yak aayah. 26Ulun aayah am mintopot rakon, ikaa io matoi suku' ra buo-buoi no. Mintopot ki' oko ra baal hitu?”

27Limbang ri Marta, “U Tuhan, au angintopot riun Raja' Kaayahan Anak nu Ala nirandi' nu Ala hino, matong ra tampak nu tana' hitu.”

Yasus nantangi'

28Pongo ri Marta inindahu ra rahu hino bi no inuoi namala' ri Maria pahaka' no ruandu' hino. Rahu ri marta rio, “I Guru' siino ra hitu am io ahipah riun.”

29Pakaringoh i Maria ra rahu hino, kapasi io nilumuat am inakou inuoi tiwol ri Yasus. 30(Paat nu hino kaapo Yasus nakasuku' ra pamahunan hino siino po io ra intok ri Marta nakatiwol rio.) 31Ulun Yahudi inuoi opokoonsoi ra huang ri Maria no siino ra pahun hino inaya' ri Maria ra paat nilo nahilong ri Maria napasi' nilumuat. Tantam nilo am muoi i Maria ra lobong ri Lasarus no am antangi' ra hino.

32Pakasuku' i Maria ra intok ri Yasus no am nahilong rio pahulatur io ra tingkuangon ri Yasus no, am rahu no, “Tuhan kono po oko

siino ra hitu ikaa no matoi pahaka' mai tili!”

33Pakakito i Yasus ra i Maria nantangi' am kawi' nu ulun inaya' rio no nantangi' am Yasus pono' nasusa' no huang no bonsoi. 34Rahu ri Yasus rilo, “Aun intok namalabangan mi ri Lasarus li?”

Limbang kanilo, “Ikon mu Tuhan, am ilayan mu.”

35Am pantangi' i Yasus

36Rahu kono nu ulun hiano, “I lai' taka nga aun koson nu asi' no ri Lasarus!”

37Io yak siino po ra lolot nilo mindahu rahu kono, “Io apakarat ra mato nu ulun nobolou, ikaa ki' io akaalap anguma' ra atu-atu hili i Lasarus ikaa matoi?”

I Lasarus pinanduli' kaayaho'

38Ingondo' po i Yasus nasusa' huang bonsoi ra rahu nilo no. Bi no inuoi ra lobong hino. Lobong hino saumi luang nu batu tinampanian ra batu maayo.

39Rahu ri Yasus, “Insiri' mi batu tu.”

Io yak limbang ri Marta pahaka' ruandu' nu inatoi hino, “Tuhan kaapatan no buoi no ra luang nu lobong tu. Autong noyo raino!”

40Rahu ri Yasus ri Marta, “Kaa ki' nopongo rahu ku riun, ‘Kono oko mintopot oko akakito ra sundu' nu kuasa' nu Ala.’”

41Hili ilo nanginsir ra batu hino. Am paningaa' i Yasus ra limbowon am rahu no, “Au anginsuat riun, u Ama', nga oko hai-hait angkinongoh ra aun kitaakon ku. 42Apandayan ku oko hai-hait angkinongoh ra aun kitaakon ku riun. Io yak au mindahu kono hitu nga ulun hua siino ra libung kutu, hili ilo angintopot ra oko nanusub rakon.”

43Pongo no inindahu ra rahu hino, pampaluap io, rahu no, “Lasarus, ikon mu minsaloh ko!” 44Insaloh ri Lasarus intor ra luang nu lobong

no. Kalayam am longon no nirilitan ra kain aninggalas, am bulos nano pono' am rili-rilit po kain no. Rahu ri Yasus ra kawi' nu ulun siino ra hino, "Lalaho' mi kain pinamarilit no, am pahuwo' yak io makou."

Pakat ra amatoi ri Yasus

⁴⁵Asuang ra lolot nu ulun Yahudi inuoi pahilong ri Maria. Ilo angintopot ri Yasus ra paat nilo nakakito ra inuma' ri Yasus hino. ⁴⁶Io yak siino po kula-kula' ra lolot nilo inuli' am nambala' ra ulun Parisi ra baal nasauk inuma' ri Yasus no. ⁴⁷Hino puun no kawi' nu ulun Parisi am mamaayo nu imam nantutum ra saumi paat. Rahu kanilo, "Aun ki' maan taka raino? Lai' mi nga kaa ki' asuang tatandu' kalalaban inuma' nu ulun hitu! ⁴⁸Kono pahuwon taka io ra kono hitu, kawi' nu ulun rahili mintopot rio. Am popor no mamaayo nu Ruum matong am amunsa' ra Pahun nu Tuhan am amatoi ra bansa' taka."

⁴⁹Sangulun ra lolot nilo ininggalanan ri Kayapas, nasauk ra Kinatuaan nu Imam ra upok hino, rahu no, "Akau ikaa akapandai. ⁵⁰Ikaa ki' akau akapandai nga labing honsoi no kono sangulun matoi ra tayar nu bansa' taka, aulu' naapo ra bansa' taka aawi' potoyon?"

⁵¹Topot natu rahu no hino sala' ka haling ra huang no tohom. Io yak io nasauk ra Kinatuaan nu Imam ra upok hino io namalair nambala' nga i Yasus hino potoyon ra tayar nu ulun Yahudi. ⁵²Sala' ka tayar yak nu bansa' Yahudi. Io yak amalulur ra kawi' nu anak-anak nu Ala nakapan-susuai.

⁵³Intor ra orou hino nga mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi nampapakat 'asiha' amatoi ri Yasus. ⁵⁴Hino puun no paat ri Yasus makou ra Yudia ikaa io inintalang. Io yak io

manding intor ra Yudia am io inuoi ra saumi bandar ininggalanan ra Ipraim amaar ra tana' asuang ra batu am inahison no. Io am ulun ubason no rano namahun ra hino.

⁵⁵Paat nu hino Irau nu ulun Yahudi (sabiton ra Paska) amaar asauk. Am asuang ulun inatong intor ra intok-intok bokon inuoi ra Yarusalim sambayang ra saumi arat pambahuan ra ikaa po asauk irau hino. ⁵⁶Ilo nahuyum ri Yasus. Paat nilo siino ra Pahun nu Tuhan ilo nambala' ra sangulun am sangulun, "Aun koson nu huang mu? Kaa ki' io matong ra irau hitu?"

⁵⁷Mamaayo-mamaayo nu imam am ulun Parisi nopongo nambala' ra aun ulun akakito ra intok ri Yasus no onsoi io mindahu, hili ilo muoi anakub rio.

Yasus nirabul ra umau ra Baitani (Mat 26:6-13; Mrk 14:3-9)

12 ¹Onom orou buoi no ra kaapo Irau Paska asauk, i Yasus inuoi ra bandar Baitani, io hino pamahunan ri Lasarus pinanduli' no kaayaho' hino. ²Ra hino ra saumi londom ranga-rangan ri Yasus rano ilo nangguhulung ri Yasus nahahakan. I Marta nanginsaloh ra atu yak akanon am i Lasarus am tambului bokon pono' nanturung am nangkakan tinumalab ri Yasus.

³Hili i Maria nangibit ra umau narawastu aamis ra howou kaando' saang am oloho laarang am suang no maar satanga' lito. Io namarabul ra kalayam ri Yasus, am namuyai ra kalayam ri Yasus no ra abuk nano. Intor ra hino kawi' nu ulun ra pahun hino nakaalok ra howou nu umau hino.

⁴I Yudas ulun nu Iskariot sangulun ra lolot nu ulun ubason ri Yasus no io nga naapo apasauk apatakub ri Yasus, rahu no, ⁵"Kulo ki' pai'

talano' umau aamis ra howou hitu ra talu ngaatus usin pirak^z am tayaro' usin loho nano ra tayar nu ulun kaando atu-atu?"

⁶I Yudas inindahu ra kono hino sala' ka kapi^o io masi' ra ulun kaando atu-atu, nga io hua antatakou. Io hua amului ra kantungantok nu usin nu kawi' nilo no, am io poyo aubas anakou ra usin siino ra kantungantok hino.

⁷Rahu ri Yasus rio, "Pain mu popolo' ruandu' hitu! Hama' no amului ra aun siino rio ra tayar nu orou pamalabangan rakon! ⁸Ulun kaando atu-atu hai-hait rumangan ramuyun, io yak au ikaa hai-hait rumangan ramuyun."

Pakat ra amatoi ri Lasarus

⁹Asuang ulun Yahudi akapandai ri Yasus siino ra bandar Baitani. Ilo inuoi ra hino nga sala' ka inuma' ri Yasus no yak, io yak ilo asiha' poyo ahilong ri Lasarus pinanduli' ri Yasus kaayaho' no. ¹⁰Haling ra hino mamaayo-mamaayo nu imam asiha' po amatoi ri Lasarus. ¹¹Nga asuang hua ulun Yahudi nahiru' intor ra lolot nilo nangintopot ri Yasus.

Yasus muoi ra bandar Yarusalim

(*Mat 21:1-11; Mrk 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹²Suaban nali ulun asuang nakasuku' muoi ra Irau Paska hino nakaringoh ri Yasus siino ra tanga' nu ralan lumangus ra bandar Yarusalim. ¹³Hili ilo nangundut ra raan-raan nu taun kurma am tinumiwol rio am salua-luap rahu kanilo, "Ala yak ansukon! Io inatong ra inggalan nu Tuhan binarakatan. Raja' nu Israil binarakatan!"

¹⁴Orou hino i Yasus nangalap ra sanginan kaladai hili io tinumampak

ra kaladai hino, ohondo' ra nasuratan ra Kitap, rahu kono,

¹⁵"U ulun nu Yarusalim

ikaa oko alaa'!

Ilai' nga Raja' mu hino matong tinumampak ra sanginan

kaladai!"

¹⁶Paat nu hino ulun ubason ri Yasus hiano ikaa akapandai ra atungon nu kawi' nu baal hino. Io yak paat ri Yasus nanduli' naayah am tinaakan ra kuasa' asundu', hili ilo nakahuang ra nasuratan ra Kitap ra inuma' nu ulun asuang intor ra baal ri Yasus.

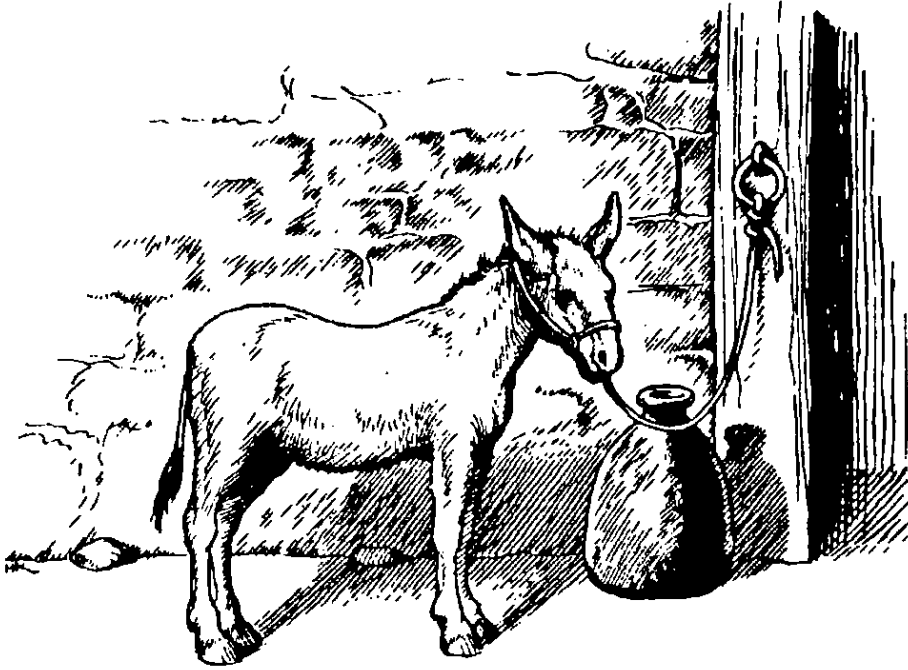
¹⁷Ulun asuang siino ra paat ri Yasus nahipah ri Lasarus minsaloh haling ra lobong no am napakaayah rio haling ra patayan, ilo parayu-rayus nambala' ra baal nasauk hino. ¹⁸Hino puun no ulun asuang hiano pono' inuoi paniwol ri Yasus, nga ilo nakaringoh ra tatan-du' kalalaban inuma' ri Yasus li intor ra baal ri Lasarus. ¹⁹Ulun Parisi hiano nahahayam ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Ilai' nga, kawi' nu ulun nu tana' maya' yak rio. Kaando' no balos nu maan taka tu!"

Kula-kula' ulun Yunani ahuyum ri Yasus

²⁰Ra lolot nu ulun inuoi ra bandar Yarusalim ra paat nu Irau Paska maayo hino, muoi sumamba ra Ala am siino po kula-kula' ulun Yunani. ²¹Ilo inatong ri Pilipus am inindahu, rahu kanilo, "Tuan asiha' akai tumiwol ri Yasus."

²²I Pilipus haling ra bandar Baitsaida ra दौरا Galilia, inindahu ri Andarias, am pambaya' ilo ruo inuoi indahu ri Yasus. ²³Limbang ri Yasus rilo, "Nakasuku' noyo ra orou papaintalangan ra kuasa' asun-

^z12:5 Usin pirak: Ilayan 6:7

Maak nu Kaladai

du' ra Ulun Sinusub nu Ala. ²⁴Kapio-
pio au mindahu ramuyun, kono umi
nu gandum ikaa losokon ra tana' am
apasa', umi hino saumi yak ikaa
sumua'. Io yak kono umi nu gandum
hino apasa' pahulu, hili io sumua' a-
nginawa'. ²⁵Aun ulun apakaulu' a-
ngulimo ra bayah no ra tana' hitu io
alawaan ra bayah no rahili. Io yak
aun ulun ikaa apakaulu' ra bayah no
ra tana' hitu, io akaalap ra bayah
otopot am ampus-ampus. ²⁶Aun ulun
asiha' angkaraya' ra karaya' ku,
onsoi io maya' rakon hili aun intok ku
hino po intok nu ulun susubon ku
hino. Am Ama' ku hino angansuk am
anginsuat ra ulun anguma' ra karaya'
ku."

Yasus namala' ra baal nu
patayan no

²⁷"Huang ku raino asusa' kapio.
Aun ki' auma' rahuon ku? Auma' ki'
au mindahu, 'Ama' paintowoyon mu
paat nu susa' hitu rakon?' Io yak hitu
nga langus no au inatong ra hitu, hili

aintupan ra ila' hino. ²⁸U Ama', pa-
intalangan mu inan mu asundu am
ansukon hino."

Hili karingoh rahu intor ra lim-
bowon, rahu no, "Au nopongo
napaintalang ra inan ku asundu am
ansukon hino am paintalangan ku po
hitu rahili."

²⁹Ulun asuang siino ra hino naka-
ringoh ra rahu hino. Rahu kanilo, "A-
ningkalur!" Io yak siino po mindahu,
"Sala' malaikat nga nahayam no rio."

³⁰Io yak limbang ri Yasus rilo,
"Sala' ka rahu hino aulu' ra tayar ku,
io yak rahu hino aulu' ra tayar mi.
³¹Raino nga paat no Ala amaratu' ra
ukum ra tana' hitu. Raino nga angua-
sa' ra tana' hitu payawon. ³²Pongo ku
rahili kakaton intor ra tana' hitu au
ahipah ra kawi' nu ulun matong
rakon." ³³Io mindahu ra kono hino,
nga io apaintalang ra aun koson baal
nu patayan no.

³⁴Limbang nu ulun asuang rano
rio, "Maya' ra Arat sinuratan ri
Musa ritaka i Karistus, Raja'

Kaayahan nirandi' hino aayah suku' ra buo-buoi no. Aun koson mu mindahu ra rahu nu Ulun Sinusub nu Ala hino maan kakato' intor ra tana' hitu? Aun ki' kaulun Sinusub nu Ala hino?"

³⁵Rahu ri Yasus rilo, "Awantang hino ikaa noyo kula' abuoi rumangan ramuyun. Onsoi akau parambu-rambus makou ra paat nu awantang hino siino ramuyun, hili akau ikaa alibungan nu olondom. Ulun makou ra olondom, ikaa io akapandai ra aun languson no. ³⁶Onsoi akau mintopot ra buoi nu awantang hino baya-baya' ramuyun, hili akau asauk ra ulun aayah ra luang nu awantang."

Ulun Yahudi ikaa angintopot

Pongo ri Yasus inindahu, bi no inakou intor ra hino ikaa inintalang rilo. ³⁷Hama' no pono' asuang tatan-du' kalalaban inuma' ri Yasus ra tingkuangon nilo, io yak ilo ikaa angintopot rio. ³⁸Baal hino nasauk hili binalaan ri Yasaya sangulun angindul ra rahu nu Ala li asauk. Rahu no,

*"U Tuhan, aun ki' angintopot
angkinongoh ra pambalaan
mai?"*

*Am aun ki' kaulun papaintalan-
gan nu Tuhan ra kuasa' no?"*

³⁹Hino nga puun nilo ikaa angintopot nga nambala' nopongo po hua i Yasaya, rahu kono,

⁴⁰*"Rahu nu Ala,
'Au nopongo nomolou
ra mato nilo
hili ilo ikaa akakito
am nopokolondom
ra huang nilo
hili ilo ikaa akarati'.*

*Hili ilo ikaa anduli' rakon
hili au amihah rilo.' "*

⁴¹Yasaya inindahu ra kono hino nga io nakakito ra kuasa' am sundu' ri Yasus, hino puun no i Yasaya nambala' ra baal no.

⁴²Hama' no pono' i Yasaya nambala' ra baal hino, am asuang po mamaayo nu ulun Yahudi angintopot ri Yasus. Io yak ilo ikaa aatas mindahu nga alaa' hua ilo ra inggalan nilo no iruon am ikaa pakuoyon nu ulun Parisi ra pahun intok sambayang. ⁴³Nga ilo labing asiha' ansukon nu ulun intor ra ansukon nu Ala.

Rahu ri Yasus sumauk ra akim

⁴⁴Hili i Yasus nilumuap, rahu no, "Aun ulun angintopot rakon, sala' ka au yak intopoton no, io yak angintopot poyo rio nanusub rakon no. ⁴⁵Aun ulun nakakito rakon, io pono' am nakakito po ra nanusub rakon no. ⁴⁶Au inatong ra tana' hitu sumauk ra tutur, hili tuki-tukir nu ulun angintopot rakon no ikaa murong ra luang nu olondom. ⁴⁷Aun ulun angkinongoh ra kawi' nu rahu ku am ikaa sumuhut ra pangubasan ku sala' ka au amaratu' ra ukum rio. Nga au inatong sala' ka amaratu' ra ukum ra ulun nu tana' hitu io yak muoi apakaayah. ⁴⁸Tayar nu ulun ikaa angintopot rakon am ikaa sumuhut ra rahu ku, siino no amaratu' ra ukum no rio, io hino aho binalaan ku hino amaratu' ra ukum rio ra paat nu tana' tu aawi'! ⁴⁹Nga ikaa au ambala' maya' ra kasiha' ku tohom. Ama' nanusub rakon no namala' ra aun auma' rahuon ku am ubason ku. ⁵⁰Am au akapandai nga rahu no hino anaak ra bayah otopot am ampus-ampus. Hino nga puun no au ambala' kono hino nga maya' ra atu sinusub ri Yama' rakon."

Yasus amahu' ra kalayam nu
ulun ubason no

13 ¹Songorou amahun ra kasukuan nu Irau Paska am apandayan ri Yasus orou no nasuku' noyo ra paat no makou ra tana' hitu am anduli' ra Ama' no. Io masi' ra ulun

nasauk ra tohom no ra tana' hitu, am asi' no olondon rilo suku' ra patayan no.

²Paat no nolondom hili i Yasmus am ulun ubason no rano nangakan. Ibilis hino nanaak ra kasiha' nu huang ri Yudas^{aa} anak ri Simun ulun nu Iskariot hili io asiha' anaak ri Yasmus ra ulun amatoi rio no. ³I Yasmus akapandai ra Ama' no hino nopongo nanaak ra kuasa' ra kawi' nu kuasa' ra tayar no. Am io akapandai nga io inatong haling ra Ala am anduli' po ra Ala.

⁴Intor ra hino io nilumuat am namangus ra sampayau no sandapau no am bangkasi' no tuala' pamimiir no ra awak nano. ⁵Pongo nu hino io namalingi' ra siang ra saluhung hili io namahu' ra kalayam nu ulun ubason no rano, am namiir ra tuala' pinobongkos ra awak no hino. ⁶Pakapaat i Yasmus ri Piturus, rahu ri Piturus, "U Tuhan, oko ki' solor amahu' ra kalayam kutu?"

⁷Limbang ri Yasmus, "Aun maan ku, raino oko ikaa akapandai, io yak ra buoi nali oko akapandai."

⁸Rahu ri Piturus ri Yasmus, "Tuhan, kapiro au ikaa apabahu ra kalayam kutu riun!"

Io yak rahu ri Yasmus rio, "Kono au ikaa amahu' ra kalayam mu ikaa no oko asauk ra ulun ubason ku."

⁹Rahu ri Piturus ri Yasmus, "U Tuhan, kono po hino sala' ka kalayam ku yak bahuin mu, bahuin mu po longon ku am ulu kutu poyo!"

¹⁰Rahu ri Yasmus rio, "Aun ulun nariu', kawi' nu inan no nabahuan, kalayam yak nu ulun hino auma' bahuin^{bb}. Kawi' mi hitu nopongo nabahuan, siliu yak ra sangulun tu."

¹¹(I Yasmus apandai ra aun kaulun apasauk apatakub rio. Hino nga puun

ri Yasmus inindahu, "Kawi' mi hitu nopongo nabahuan, siliu yak ra sangulun tu.")

¹²Pongo ri Yasmus namahu' ra kalayam nu ulun ubason no rano, am pandulio' no sampayawo' sampayau nano hili io nanduli' nanturung ra maar nu mija' hino. Rahu ri Yasmus rilo, "Akapandai ki' akau ra aun inuma' ku hino raino ramuyun? ¹³Akau ahipah rakon ra guru' am Tuhan. Otopot nga panabitan mi hino, nga au kapiro guru' am Tuhan. ¹⁴Au hitu nga Tuhan am guru' mi, nopongo namahu' ra kalayam mi. Intor ra hino onsoi akau amahu' ra kalayam nu sangulun am sangulun. ¹⁵Nga au nopongo nanaak ra paniluan ramuyun, hili akau anguma' ra kono inuma' ku hino ramuyun.

¹⁶Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Sangulun amba ikaa aulu' intor ra tuan no, am sangulun susubon ikaa io aulu' intor ra ulun anusub no. ¹⁷Kono akau akapandai ra baal hitu, akau asatu' nu kono akau anguma' ra hitu.

¹⁸Sala' ka kawi' mi kuon ku ra rahu hino. Apandayan ku kawi' nu aun nopongo pinili' ku. Io yak aun nasuratan ra Kitap onsoi io pasaukon nga rahu no, 'Ulun hinumulung rakon ra paat angakan hino auma' tumabuh rakon'.

¹⁹Au amalair mindahu ramuyun ra baal hitu ikaa po asauk, hili paat no asauk rahili, akau angintopot nga au nga io sabiton ra AU SIINO.

²⁰Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun anginsuat ra ratangan nu ulun sinusub ku io pono' am anginsuat po ra ratangan ku. Am aun po anginsuat ra ratangan ku io pono' am

^{aa}13:2 Ibilis hino nanaak ra kasiha' nu huang ri Yudas...: Karuo kono am; Ibilis nopongo nanantu' ri Yudas...

^{bb}13:10 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan: Kalayam yak nu ulun hino auma' bahuin

13:12-15 Luk. 22:27 13:16 Mat. 10:24, Luk. 6:40, Yah. 15:20 13:18 Nan. 41:9

anginsuat po ra Ala nanusub rakon no.”

I Yasus amalair nambala' haling ra ulun asiha' amatoi rio

(Mat 26:20-25; Mrk 14:19-21; Luk 22:21-23)

21Pongo ri Yasus inindahu ra rahu hino, asusa' huang no bonsoi. Hili io nambala' kapio ra baal hino, rahu no, “Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Sangulun ra lolot mi apasauk apatakub rakon.”

22Ulun ubason no hiano naulingo. Ilo ahilong ra sangulun am sangulun, ilo ikaa akapandai ra aun kuon ri Yasus no. **23**Sangulun ubason asian ri Yasus no, nanturung ra talab no. **24**Haling ra hino i Simun Piturus nangumang rio, “Kibalai' nga i guru' aun kaulun kuon nano.”

25Hili ulun ubason hino inimaar ri Yasus hili nakibala', “U Tuhan, aun ki' kaulun kuon muno?”

26Limbang ri Yasus, “Au apatapuk ra ruti' hitu ra luang nu mangkuk, am aun po panaakan ku ra ruti' hitu, hino nga io.”

Pongo no napatapuk ra ruti' hino ra luang nu mangkuk no, hili io nanaak ri Yudas anak ri Simun ulun nu Iskariut. **27**Pongo yak ri Yudas nangundut ra ruti' hino, hili Ibilis sinumulor ra huang nano, hili rahu ri Yasus rio, “Aun po siino ra huang muno, kapasion mu nga anguma'!”

28Kaando' kasangulun ra kawi' nilo nanturung ra libung nu mija' hino akapandai ra rahu ri Yasus. **29**I Yudas hua nananggoi ra pamumulian ra usin nilo no intor ra hino, siino ra lolot nu ulun ubason ri Yasus rano ampahuang ra i Yasus anusub ri Yudas muoi pahalir ra akan ra sulob nu irau hino, karuo kono am taakin ra ulun kaando atu-
atu.

30Hili i Yudas nangapu ra ruti' hino, am bi no napasi-pasi' inakou. Am orou no pono' am angimuun noyo olondom.

Panusuban bahuon

31Paat ri Yudas inakou ra intok hino rahu ri Yasus, “Raino kuasa' asundu nu Ulun Sinusub nu Ala paintalangon. Raino nga sundu' nu Ala paintalangon mimpuun rio. **32**Kono kuasa' asundu nu Ala ansukon lumangus rio, hili kuasa' asundu nu Ulun Sinusub nu Ala pono' am paintalangon lumangus ra Ala. Am Ala pono' apasi apaintalang ra kuasa' asundu hino.

33U pahaka' ku. Ikaa no kula' buoi ku rumangan ramuyun. Akau auma' ahuyum rakon io yak aun nopongo binalaan ku ra ulun mamaayo nu ulun Yahudi balain ku poyo ramuyun, intok ulion kuno ikaa akau akasuku'. **34**Hitu nga panusuban bahuon taakan ku ramuyun io hino ahahasi' ka ra sangulun am sangulun. Ohondo' ra au pahulu nakaasi' ramuyun, kami po hino onsoi ahahasi' ra sangulun am sangulun. **35**Kono akau ahahasi' ra sangulun am sangulun kawi' nu ulun akapandai ra akau ulun ubason ku.”

Amalair ambala' nga i Piturus ahalim ri Yasus

(Mat 26:31-35; Mrk 14:27-31; Luk 22:31-34)

36Rahu ri Simun Piturus ri Yasus, “Tuhan aun ki' ulion mu?”

Limbang ri Yasus, “Ulion ku hino, ikaa akau akaalap maya' raino, io yak rahili oko maya' rakon.”

37Rahu ri Piturus rio, “U Tuhan, aun puun ku ikaa akaaya' riun raino?”

Au asiha' maya' riun hama' no pono' au matoi!"

³⁸Limbang ri Yasus ri Piturus, "Kapio ki' oko asiha' maya' rakon hama' pono' oko matoi? Huangon mu onsoi-onsoi rahu kutu, kaapo a-ningkukuuk manuk, intalu no oko ahalim rakon!"

Yasus io hino ralan muoi ra
Ama'

14 ¹Rahu ri Yasus rilo, "Ikaa akau angkaamo. Mintopot yak ra^{cc} Ala, am mintopot po rakon. ²Ra luang nu pahun ri Yama' asuang intokon am au muoi amalair ra intok ra tayar mi. Kono kaando', ikaa au mindahu ramuyun kono hino.^{dd} ³Pongo ku amalair ra intok ra tayar mi, am au anduli' po am angibit ramuyun, hili aun po intokon ku am hino po intokon mi. ⁴Am akau akapandai ra ralan muoi ra ulion kuno."

⁵Rahu ri Tomas rio, "U Tuhan ikaa akai akapandai ra ulion muno, aun koson mai akapandai ra ralan muoi ra hino?"

⁶Limbang ri Yasus, "Au nga ralan akakaulih ra katapatan nu Ala am pangalapan ra bayah otopot am ampus-ampus. Kaando' kasangulun akasuku' ri Yama' kono ikaa maya' rakon. ⁷Kono akau akakaulih rakon ikaa mulalas akau pono' am akakaulih po ri Yama'.^{ee} Intor raino akau nopongo akakaulih rio, am nopongo nakakito rio."

⁸Rahu ri Pilipus ri Yasus, "U Tuhan, tilui' nga akai ra Ama' hino, hili akai ikaa sumaup angkimuot."

⁹Limbang ri Yasus rio, "U Pilipus, kula' buoi ku baya-baya' nirumangan ramuyun, ikaa po ki' oko akakaulih

rakon? Aun nakakito rakon io nakakito ri Yama'. Aun koson mu mindahu, 'Tilui' akai ra Ama' hino?"

¹⁰U Pilipus ikaa ki' oko angintopot ra au am i Yama' saumi yak. Kawi' nu rahu binalaan ku ramuyun sala' ka intor rakon. Io yak au am i Yama' saumi yak am io nga nanguma' ra kawi' nu karaya' no hitu. ¹¹Mintopot nga akau rakon nga au am i Yama' saumi yak. Kono akau ikaa mintopot rakon, onsoi yak akau angintopot ra aun nopongo inuma' ku hino. ¹²Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun ulun angintopot rakon, ulun hino anguma' ra kawi' nu inuma' ku. Am labing kono po nu maan nu ulun hino intor ra baal hitu, nga au anduli' ri Yama'. ¹³Am aun yak kitaakon mi ra inggalan ku au auma' anaak nga akau hua ulun ubason ku, hili kuasa' asundu' nu Ama' hino paintalangan mimpun ra anak no. ¹⁴Aun yak kitaakon mi^{ff} mimpun ra inggalan ku au auma' anaak, nga akau ulun ubason ku."

I Yasus amarandi' anaak ra Ro
nu Ala

¹⁵"Kono akau akaasi' rakon onsoi akau maya' ra kawi' nu pangubasan ku. ¹⁶⁻¹⁷Am hili au akitaak ri Yama' am io anaak ra Amamarangan bokon ramuyun, io hino Ro ambala' ra katapatan ra baal nu Ala. Ro hino amarangan ramuyun suku' ra buo-buoi no. Ulun nu tana' hitu aanganangan nu Ro nu Ala nga ulun nu tana' hitu ikaa akakito rio karuo kono am ikaa akakaulih rio. Io yak akau hitu akakaulih rio nga io inurong nirumangan ramuyun am auma'

^{cc}14:1 Mintopot yak ra: Karuo kono am; Akau angintopot.

^{dd}14:2 Ra luang nu pahun...kono kaando' ikaa au mindahu ramuyun kono hino: karuo kono am; Ra luang nu pahun... Kono ikaa poyo kono hino am ikaa no au mindahu ramuyun ra au muoi ra hino muoi amalair ra intok tayar mi?

^{ee}14:7 Kono akau akakaulih rakon... akakaulih po ri Yama': Luang nu buku nakalair; Nga akau pongo nakakaulih rakon... akau auma' akakaulih.

^{ff}14:14 Aun yak kitaakon mi: Luang nu buku nakalair; Aun yak kitaakon mi rakon.

sumilulum⁸⁸ ramuyun. ¹⁸Au ikaa anino ramuyun kono anak nasailu. Au anduli' ramuyun rahili.

¹⁹Ikaa no kula' buoi no ulun nu tana' hitu ikaa akakito rakon, io yak akau auma' akakito rakon. Nga au hitu aayah, akau pono' am auma' aayah. ²⁰Paat nu orou hino rahili asuku', akau akapandai ra au am i Yama' saumi yak, am akau am au saumi yak.

²¹Aun ulun maya' ra panusuban ku ulun hino nga masi' rakon. I Yama' pono' am masi' po ra ulun masi' rakon no, am au pono' am masi' po ra ulun hino am apaintalang ra inan ku rio."

²²Rahu ri Yudas (sala' ka i Yudas ulun nu Iskariot) ri Yasus, "U Tuhan aun koson no oko apaintalang ra inan mu ramon yak am ikaa apaintalang ra ulun nu tana' hitu?"

²³Limbang ri Yasus, "Aun ulun masi' rakon io maya' ra panusuban ku. Am i Yama' masi' ra ulun hino. I Yama' am au matong ra ulun hino am murong rumangan rio. ²⁴Ulun ikaa akaasi' rakon ikaa io olondon ra pangubasan ku. Am pangubasan kinongohon mi hino sala' ka intor rakon, io yak intor ri Yama' nanusub rakon no.

²⁵Au ambala' ra hitu ramuyun ra paat ku po siino nirumangan ramuyun. ²⁶Io yak Amamarangan hino, io hino Ro nu Ala susubon ri Yama' tumuun malit rakon, auma' angubas ra kawi-kawi' no ramuyun. Paat nu hino rahili Ro hino anilu ramuyun ra kawi' nu binalaan ku hili akau akahuang.

²⁷Kaansayan sinoon ku ramuyun. Kaansayan ku tohom taakin ku ramuyun. Am au anaak ra hino ramuyun sala' ka kono pananaak nu ulun nu tana' hitu. Ikaa akau angkaamo am angkalaa'. ²⁸Akau nakaringoh

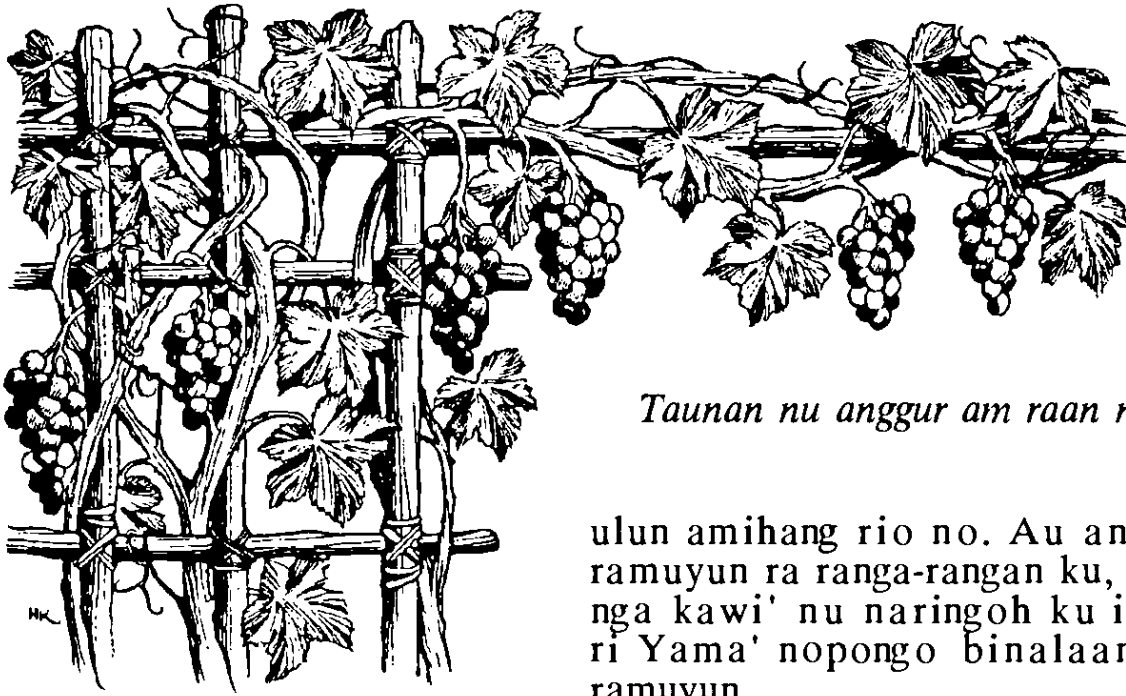
ra aun koson nu rahu ku, 'Au makou, io yak au anduli' ramuyun rahili.' Kono akau masi' rakon akau anginsuat ra au muoi ri Yama' nga i Yama' maayo kuasa' intor rakon. ²⁹Au mindahu ra kawi' nu hitu raino, ra kaapo kawi' no asauk, hili paat no asauk rahili, akau angintopot. ³⁰Ikaa no asuang rahuon ku ramuyun raino, nga amihang ra tana' hitu mamar suku'. Io kaando' kuasa' amihang rakon. ³¹Hino puun no au maya' ra kawi' nu susub ri Yama', hili ulun nu tana' hitu akapandai nga au masi' ri Yama'. Lumuat ka makou taka intor ra intok hitu."

Yasus Taunan nu Anggur otopot

15 ¹Rahu po ri Yasus, "Au nga taunan nu anggur otopot am i Yama' ahahalung ra kabun nu anggur hino. ²Tuki-tukir nu raan siino rakon ikaa anginawa' lomporon no am tuki-tukir nu raan anginawa' insapiin no talaaho' hili kinawa' nano aawas. ³Akau hitu nopongo nabahuan nu pangubasan binalaan ku ramuyun. ⁴Mayan ka sumilulum rakon am au pono' rahili mayan po sumilulum ramuyun. Ohondo' ra raan pansuayon ra taunan no io ikaa anginawa', kami po hino ikaa auma' anginawa' nu kono akau ikaa mayan sumilulum rakon.

⁵Au nga taunan nu anggur am akau nga raan-raan no. Aun ulun mayan sumilulum rakon, au am ulun hino anginawa' aawas, nga kono ikaa au akau ikaa akaalap anguma' ra atuatu. ⁶Am aun ulun ikaa mayan sumilulum rakon io lomporon kono raan. Io rahili aansak. Am raan-raan hiano luluron am tapiri' solobo' ra apui no. ⁷Kono akau mayan sumilulum rakon am pangubasan ku hino olondon ra huang mi am kitaakon mi ri Ama' aun yak

⁸⁸14:17 auma' sumilulum: Luang nu buku nakalair; am sumilulum.

Taunan nu anggur am raan no

kasihaan mi am kawi' nu hiano taakin yak ramuyun. ⁸Kono akau anginawa' aawas, kuasa' asundu nu Ama' ku paintalangan am haling ra hino akau kapiro-pio ulun ubason ku. ⁹Au masi' ramuyun ohondo' ri Yama' masi' rakon. Onsoi bayah mi olondon asauk ra ulun asian ku. ¹⁰Kono akau maya' ra kawi' nu panusuban ku, akau olondon ra asi' ku hino, ohondo' rakon inaya' ra kawi' nu panusuban ri Yama', am io masi' yak rakon.

¹¹Kawi' nu hitu balaan ku ramuyun, hili insuat ku olondon ra huang mi am panginsuatan mi sumauk otopot. ¹²Hitu nga panusuban ku, onsoi akau masi' ra ulun rangan mi, ohondo' rakon nakaasi' ramuyun. ¹³Kaando' kasangulun akasail ra hayo nu asi' nu sangulun matoi ra tayar nu ranga-rangan no. ¹⁴Akau nga rangan ku nu kono akau maya' ra kawi' nu panusuban ku ramuyun. ¹⁵Ikaa no sabiton ku akau ra amba, nga ulun amba ikaa akapandai ra maan nu

ulun amihang rio no. Au anabit ramuyun ra ranga-rangan ku, hino nga kawi' nu naringoh ku intor ri Yama' nopongo binalaan ku ramuyun.

¹⁶Sala' ka akau namili' rakon. Au nga namili' ramuyun am anusub ramuyun hili akau muoi ambala' am anginawa' aawas ohondo' ra santaun anggur raitu' li, hili kinawa' mi hino sumuku' ra ampus-ampus no. Kono akau anguma' ra hino i Yama' anaak ra aun yak kitaakon mi haling ra inggalan ku. ¹⁷Hitu nga susub ku ramuyun, onsoi akau masi' ra ulun rangan mi.

Ulun nu tana' asisingon ramuyun

¹⁸Kono akau kasinganan nu ulun nu tana' tu, huangon mi nga ilo pahulu nasisingon rakon. ¹⁹Kono akau sumilulum ra ulun nu tana' tu, ulun nu tana' hitu masi' ramuyun am apasauk ramuyun kono anak nilo tohom. Io yak au nopongo namili' ramuyun intor ra ulun nu tana' tu am akau raino ikaa no sumilulum ra ulun nu tana' tu. Hino nga puun no ulun nu tana' tu asisingon ramuyun.

²⁰Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Kaando' kasangulun amba aulu' intor ra ulun amihang rio no. Ilo

nopongo nangulalaat rakon! Am ilo pono' angulalaat po ramuyun. Kono ilo maya' ra pambalaan ku, ilo pono' am maya' po ra pambalaan mi. ²¹Ilo anguma' ra kawi' nu hino ra tayar mi, nga akau hitu ulun ubason ku am ilo ikaa akakaulih ra ulun nanusub rakon no. ²²Ilo ikaa akasala' kono au ikaa inatong am namala' rilo ra kawi' nu baal hino. Io yak raino ilo kaando' pamarahuan ra ilo kaando' sala'. ²³Aun ulun asisingon rakon io pono' am asisingon po ri Yama'. ²⁴Ilo ikaa akasala' kono au ikaa anguma' ra tatandu-tatandu' kalalaban hiatu ra tingkuangon nilo, tatandu-tatandu' hiatu kaando' po kasangulun nanguma'. Io yak raino ilo nakakito ra tatandu' inuma' ku am ilo asisingon rakon am Ama' ku. ²⁵Baal hitu ikaa mulalas asauk yak hili asuhut rahu nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa li rilo rahu kono, 'Nga ilo asisingon rakon am kaando' atu-atu sala'.'

²⁶Io yak au anusub ra Amamarangan hino muoi ramuyun haling ri Ama'. Io hino Ro apaintalang ra katapatan ra baal nu Ala. Paat no matong rahili io ambala' intor ra baal ku. ²⁷Akau pono' am ambala' po ra napandayan mi intor ra baal ku, nga kawi' mi hitu baya-baya' nirumangan rakon haling ra puu-puun nali."

16 ¹"Au ambala' amalair ra hitu ramuyun hili intopot mi ikaa alawo. ²Ulun hiano apahiru' ramuyun am ikaa apakuoi ramuyun ra pahun intok sambayang. Am paat no rahili siino ulun amatoi ramuyun am ilo ampahuang ra lumangus ra baal hino ilo angkaraya' ra tayar nu Ala. ³Kawi' nu baal hino maan nilo ra tayar mi nga ilo ikaa po nakakaulih ri Yama' karuo kono am au. ⁴Io yak raino au ambala' ra baal hitu ramuyun hili paat no asauk rahili akau akahuang ra au nopongo nambala' ramuyun. Baal hitu ikaa

binalaan ku ramuyun intor ra puu-puun nali, nga baya-baya' po hua au ramuyun."

Maan nu Ro nu Ala

⁵"Io yak raino au muoi rio nanusub rakon no am kaando' kasangulun po akibala' ramuyun, 'Aun oyon mu guru?'" ⁶Nga raino au inindahu ra baal hitu ramuyun, am huang mi no asusa' bonsoi. ⁷Io yak huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Labing honsoi no kono au muoi. Kono au ikaa muoi, Amamarangan hino ikaa matong ramuyun. Io yak kono au muoi, au anusub rio muoi ramuyun. ⁸Am paat no matong rahili, io apaliman ra ulun nu tana' hitu nga pamahuangan nilo no nasala' intor ra baal nu sala' am intor ra baal nu katapatan, am intor ra baal nu ukum nu Ala. ⁹Pamahuangan nilo no kapiro nasala' intor ra baal nu sala' nga ikaa hua ilo mintopot rakon. ¹⁰Pamahuan ngan nilo no kapiro nasala' intor ra baal nu katapatan hino, nga muoi au no hua ri Yama' am akau pono' bahu am ikaa no akakito rakon. ¹¹Am pamahuangan nilo no kapiro nasala' intor ra baal nu Ala amaratu' ra ukum nga amihang ra ulun nu tana' hitu niratuan ra ukum!

¹²Asuang halan rahuon ku ramuyun, io yak raino tu aahat poyo ringohon mi. ¹³Io yak paat nu Ro hino matong, io ambala' kapiro-pio ra katapatan nu Ala. Io ikaa ambala' ra atu-atu maya' ra kasiha' no tohom. Io mindahu yak ra aun naringoh no, am apaintalang ramuyun ra baa-baal asauk rahili. ¹⁴Io apaintalang ra kuasa' ku asundu hino nga kawi' nu paintalangon no ramuyun naalap no intor rakon. ¹⁵Kawi' nu aun-aun notohom ri Yama' am au po katangan. Hino nga puun ku mindahu ramuyun nga aun binalaan ku ra Ro hino nga indulan no ramuyun."

Asusa' am anginsuat

16“Ikaa no kula' buoi no akau ikaa akakito rakon. Am ikaa po kula' buoi intor ra hino akau akakito po rakon rahili.”

17Ulun ubason ri Yarus rano nakibala' ra sangulun am sangulun, “Aun ki' atungon nu rahu no hino, ‘Ikaa no kula' buoi no akau ikaa kakito rakon’ am ‘Ikaa po kula' buoi intor ra hino akau akakito po rakon rahili?’ Am rahu no po, ‘Nga au muoi ri Yama’.’ 18Aun ki' atungon nu rahu no hino, ‘Ikaa no kula' buoi no?’ Ikaa akapandai taka ra rahu no hino.”

19I Yarus akapandai ra ilo asiha' angkimuot rio. Hili rahu ri Yarus rilo, “Hitu ki' ayamon muyun tu ra au inindahu, ‘Ikaa no kula' buoi no akau ikaa akakito rakon,’ am ‘Ikaa po kula' buoi intor ra hino akau akakito po rakon rahili.’ 20Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Akau rahili kumoros ra tangi' mi, io yak ulun nu tana' hitu anginsuat. Am akau alat huang, io yak susa' nu huang mi hino mungga' asauk ra insuat. 21Paat nu sangulun ruandu' atipahanak io aila' huang. Io yak pongo nu anak hino marul, io rahili akaliro ra ila' nu huang no hino nga insuat no ra sangulun anak inanak ra tana' hitu. 22Kami po nga hino. Raino akau asusa' huang io yak au tumiwol po ramuyun rahili. Huang mi rahili apanu' ra insuat am kaando' kasangulun amahaau ra insuat hino intor ra huang mi.

23Paat nu orou hino sumuku' kaando' no aun-aun kimuatin mi rakon. Huangon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Akau ulun ubason ku aun yak kitaakon mi ri Yama' haling ra inggalan ku io auma' anaak ramuyun.^{hh} 24Suku' ra paat raino ikaa po akau nakitaak ra atu-atu haling ra inggalan

ku. Akitaak nga am hili akau akaalap hili insuat mi hino olondon am otopot.”

Amayau ra tana'

25“Kawi' nu baal hitu binalaan ku ramuyun ra pangumangan. Io yak paat nu orou nano asuku' ikaa no rahili au mindahu ramuyun ra pangumangan au mindahu apaintalang yak ambala' ramuyun ra baal nu Ama' hino. 26Paat nu hili akau akitaak ri Ama' haling ra inggalan ku am ikaa no au mindahu akitaak rio ra tayar mi, 27nga i Yama' masi' ramuyun. Io masi' ramuyun nga akau masi' rakon am akau angintopot nga au inatong haling ra Ala. 28Kapio au inatong intor ri Yama', am inuoi ra tana' hitu. Io yak raino au anino ra tana' tu am anduli' ri Yama'.”

29Rahu nu ulun ubason no rano rio, “Guru' raino yak oko ikaa mindahu ra pangumangan, am raino rahu mu atalang ringohon mai. 30Raino apandayan mai ra guru' akapandai ra kawi' nu atu-atu am ikaa pono' pakuan nu ulun akibala' riun raino. Haling ra baal hitu pono' akai angintopot ra oko inatong intor ra Ala.”

31Limbang ri Yarus rilo, “Angintopot ki' akau raino? 32Huangon mi, orou am paat no auma' matong raino nakasuku' noyo, paat mi ahiru' ansusuai, muli' ra tuki-tukir nu pahun mi suku' au sangulun yak amahun. Hama' no pono' kono hino, sala' ka au yak sangulun nga i Yama' hua siino baya-baya' rakon. 33Au mindahu ra hitu ramuyun hili akau akaalap ra kaansayan nga akau sumilulum rakon. Ulun nu tana' hitu angila-ngila' ramuyun, io yak londonon mi huang mi, nga au nopongo namayau ra kuasa' nu tana' hitu.”

^{hh}16:23 Aun yak kitaakon mi ri Yama' haling ra inggalan ku, io auma' anaak ramuyun: Luang nu buku nakalair; Kono akau akitaak ra atu-atu ri Yama' io auma' anaak ra hino ramuyun ra inggalan ku.

Yasus anambayang ra ulun
ubason no

17 ¹Pongo ri Yasus inindahu ra baal hino, hili io naningaa' ra limbowon am rahu no, "U Ama', paat ku nasuku' noyo. Paintalargon mu kuasa' asundu nu Anak mu, hili Anak mu pono' apaintalang ra sundu' nu kuasa' mu. ²Nga oko nopongo nanaak rio ra kuasa' ra kawi' nu ulun, hili io anaak ra bayah otopot am ampus-ampus ra tuki-tukir nu ulun tinaakan mu rio. ³Hitu nga bayah otopot am ampus-ampus, io hino tuki-tukir nu ulun akakaulih riun, Ala saumi am otopot am akakaulih ri Yasus Karistus sinusub mu hino. ⁴Haling ra au nopongo nangawi' ra karaya' nanusuban mu rakon, au nopongo napaintalang ra sundu' nu kuasa' mu ra tana' hitu. ⁵U Ama', ansukon mu au raino ra tingkuangon mu ohondo' ra oko angansuk rakon ra kaapo tana' tu nasauk.

⁶Au nopongo napaintalang riun ra ulun nu tana' hitu io hino ulun nopongo tinaakan mu rakon. Ilo nopongo nasauk ra tohom mu am oko nopongo nanaak rilo rakon am ilo nopongo inaya' ra panusuban mu. ⁷Am raino ilo akapandai ra kawi' nu atu-atu tinaakan mu rakon haling riun. ⁸Au nopongo nangindul rilo ra rahu binalaan mu rakon, am ilo nopongo inintopot. Ilo akapandai nga au kpio-pio inatong haling riun am ilo angintopot po ra oko nanusub rakon.

⁹Au sambayang ra tayar nilo. Sala' ka sambayang ra tayar nu ulun nu tana', io yak tayar nu kawi' nu ulun nopongo tinaakan mu rakon, nga ilo hua tohom mu. ¹⁰Kawi' nu tohom ku, tohom mu poyo am kawi' nu tohom mu tohom ku poyo. Hili kuasa' ku

asundu' hino paintalargon lumangus rilo. ¹¹Raino au matong riun. Ikaa no au murong ra tana'. Io yak siino poilo ra tana' hitu. U Ama' ansukon, imbuawan mu ilo ra kuasa' mu, kuasa' tinaakan mu rakon no hili ilo asauk ohondo' ra saumi inan kono iito ruo ohondo' ra saumi inan. ¹²Paat ku baya-baya' rilo, au ahalung rilo ra kuasa' mu io hino kuasa' tinaakan mu rakon hitu.ⁱⁱ Au anindung rilo, am kaando' po kasangulun nalawo ra lolot nilo, sangulun alaat tu yak tuu-tuu' alawo, hili asuhut aun nasuratan ra Kitap.

¹³Raino au matong riun. Au nopongo nambala' ra kawi' nu baal hitu ra paat ku siino ra tana' tu, hili ilo aingkoos huang anginsuat ohondo' ra insuat ku. ¹⁴Au nopongo nanaak ra rahu binalaan mu rakon ra tayar nilo am ulun nu tana' tu raino asisingon rilo nga ilo raino ikaa no sumilulum ra ulun nu tana' hitu, nga ohondo' rakon ikaa sumilulum ra ulun nu tana' hitu. ¹⁵Ikaa au akitaak ra oko angundut rilo intor ra tana' tu. Au akitaak yak riun angimbuou rilo intor ra napasauk ra kalaatan hino. ¹⁶Ohondo' rakon ikaa sumilulum ra ulun nu tana' hitu, kanilo po hino ikaa sumilulum ra ulun nu tana' hitu. ¹⁷Pasaukon mu ilo ra tohom mu intor ra katapatan mu, rahu mu hino nga otopot. ¹⁸Ohondo' ra oko nopongo nanusub rakon ra ulun nu tana' tu kono po nga hino au nanusub rilo muoi ra ulun nu tana' tu. ¹⁹Au nanaak ra inan ku riun ra tayar nilo, hili ilo kpio-pio asauk ra tohom mu. ²⁰Sala' ka ilo yak sambayangan ku io yak tayar poyo nu ulun angintopot rakon nga intor ra pambalaan nilo.

²¹U Ama' au sambayang hili kawi' nilo asauk ra saumi, kono iito saumi

ⁱⁱ17:12 au ahalung rilo...tinaakan mu rakon hitu: Luang nu buku nakalair; Rangan nu kuasa' ra inggalan ri yama' au nopongo namiaha' ra kawi' nu tinaakan ri yama' rakon.

Yasus anambayang

dom yak ra huang nilo, hili au am ilo ohondo' ra saumi inan."

Yasus tinakub

(*Mat 26:47-56; Mrk 14:43-50; Luk 22:47-53*)

18 ¹Pongo ri Yasus nasambayang bi nilo ra ulun ubason no rano sinumandaup ra siang borook ininggalanan ra Kisron. Ra intok hino i Yasus am ulun ubason no rano inuoi ra saumi kabun.

²I Yudas ulun apasauk apatakub hino akapandai ra intokon hino nga hai-hait hua i Yasus am ulun ubason no rano lumulur ra intok hino. ³Am pangibit i Yudas ra sambahian sauyar am kula-kula' po ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan hino sinusub nu mamaayo nu imam am ulun Parisi hili ilo inuoi ra intok hino. Ulun hiano siino pailang hahaang am nangibit po ra kalir am lampung.

⁴I Yasus apandai ra aun asauk ra bayah nano. Io tinumiwol rilo am rahu no, "Aun ki' uyumon mi tu?"

⁵Limbang kanilo, "I Yasus ulun nu Nasarit."

Rahu ri Yasus rilo, "Au nga io." I Yudas ulun apasauk apatakub hino hayo-hayou baya-baya' rilo ra hino. ⁶Paat ri Yasus inindahu, 'Au nga io,' kawi' nilo no sinumunsuli hili naaba' ra tana' no.

⁷Pangkimuot po i Yasus rilo, "Aun ki' uyumon mi tu?"

Limbang kanilo, "I Yasus ulun nu Nasarit."

⁸Rahu po ri Yasus rilo, "Kaa ki' nopongo au inindahu ramuyun au nga io? Kono akau ahuyum rakon pookowon mi pahulu ulun rangan ku ratu." ⁹(Io inindahu kono hino, hili asuhut kawi' nu nirahu no ra pahulu li, io hino 'U ama', hili kaando' kasangulun po alawo ra kawi' nu ulun tinaakan mu rakon ratu.)

¹⁰I Simun Piturus siino pailang. Io namutus ra pailang hino hili namiris ra talingo pamiris nu amba nu

yak. Onsoi yak ilo asauk ra saumi riito hili ulun nu tana' hitu angintopot ra oko nga nanusub rakon. ²²Kuasa' mu asundu' tinaakan mu rakon li, tinaakan ku rilo, hili ilo asauk ohondo' ra saumi inan kono iito ohondo' ra saumi inan. ²³Io hino au am ilo ohondo' ra saumi inan kono oko am au ohondo' ra saumi inan. Hili ilo kpio-pio asauk ohondo' ra saumi inan hili ulun nu tana' hitu akapandai ra oko nga nanusub rakon, am oko masi' rilo ohondo' ra oko masi' rakon.

²⁴U Ama', au asiha' ra ulun tinaakan mu rakon tu baya-baya' rakon ra aun yak intok ku, hili ilo akakito ra kuasa' asundu' tinaakan mu rakon, nga oko masi' rakon ra kaapo tana' tu nasauk.

²⁵U Ama' otopot! Ulun nu tana' hitu ikaa akakaulih riun, io yak au akakaulih riun. Am ulun hiatu pono' nakapandai ra oko nanusub rakon. ²⁶Au nopongo napaintalang ra kinabaalo' mu ra tayar nilo, am au parambu-rambus anguma' ra hino, hili asi' mu pono' rakon am lumon-

mamaayo nu imam. Inggalan nu amba hino i Matkus. ¹¹Hili rahu ri Yasus ri Piturus, "Pandulion mu susuki' pailang muno! Nga ikaa mulalas au aila' maya' ra aun nopongo nilondon ri Yama' ra tayar ku."

Yasus ra tingkuangon ri Hanas

¹²Hili sauyar nu Ruum hiano am mamaayo nilo no am ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan rano nanakub ri Yasus. Hili ilo nanangkong rio, ¹³am nangibit ri Yasus puu-puun ra tingkuangon ri Hanas. I Hanas io hino iwan ri Kayapas Kinatuaan nu imam ra upok hino. ¹⁴I Kayapas nga nambala' ra ulun Yahudi ra pahulu li rahu kono, "Labing honsoi no sangulun yak matoi, hili kawi' nu bansa' hitu ikaa matoi."

Piturus ahalim ri Yasus

(*Mat 26:69-70; Mrk 14:66-68; Luk 22:55-57*)

¹⁵I Simun Piturus am sangulun ubason bokon no sinumunu' ri Yasus. Ulun ubason bokon no akakaulih ra Kinatuaan nu Imam hino, hili io sinumunu' ri Yasus inunsop ra totobon nu pinamahal ra pahun nu Kinatuaan nu Imam. ¹⁶I Piturus angkinaan ra libung nu papahal hino, ra maar nu totobon no. Hili samput nu ulun ubason bokon no akakaulih ra Kinatuaan nu Imam no. Io nahayam ra ruandu' ahahalung ra totobon hino, hili nangibit ri Piturus inunsop. ¹⁷Io yak rahu nu ruandu' ahahalung ra totobon hito ri Piturus, "Kaa ki' oko hitu sangulun ulun ubason nu ulun hitu?"

Limbang ri Piturus, "Sala'!"

¹⁸Paat hino nakapinaat ra paat asimu'. Amba-amba rano am ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan hiano

nopongo nahuluk ra apui tinaunan ra arang am nandalang nilumibung ra apui hino. I Piturus inimaar rilo hili inaya' nandalang.

Kinatuaan nu Imam angkimuot ri Yasus

(*Mat 26:59-66; Mrk 14:55-64; Luk 22:66-71*)

¹⁹Kinatuaan nu Imam hino nangkimuot ri Yasus ra baal nu ulun ubason no rano am pangubasan no hino. ²⁰Limbang ri Yasus rilo, "Buoi ku ambala' am pambalaan ku aringoh yak nu ulun. Au asalok ambala' ra ulun ra intokon nu ulun Yahudi lumulur io hino ra pahun-pahun intok sumambayang am ra Pahun nu Tuhan. Kaando' aun-aun rahu ku ikaa apandayan nu ulun. ²¹Kulo ki' kimuati' mu au? Kimuatin mu nga ulun nopongo nakaringoh ra pangubasan ku hino. Ilo akapandai ra tuki-tukir nu rahuon ku."

²²Pongo ri Yasus inindahu, sangulun sauyar ra maar ri Yasus no nanampiling ra pingal ri Yasus no am rahu no, "Kulo oko aatas mindahu kono hino ra Kinatuaan nu Imam."

²³Rahu ri Yasus ra sauyar hino, "Kono siino nasala' ra rahu ku hino, onsoi ko mindahu ra ulun hiatu aun nasala' ra rahu ku hino. Io yak kono rahu ku hino otopot aun puun mu namampiling rakon?"

²⁴Haling ra hino i Hanas nanusub ri Yasus muoi ri Kayapas Kinatuaan nu Imam hino. Am tatangkong nano ikaa poyo iniru' nilo.

I Piturus ahalim po ri Yasus

(*Mat 26:71-75; Mrk 14:69-72; Luk 22:58-62*)

²⁵I Simun Piturus tuo-tuor po andalang ra maar nu apui no. Ulun bokon rano angkimuot rio, "Kaa ki' oko hitu poyo sangulun ulun ubason nu ulun hitu?"

Limbang ri piturus, "Sala'!"

²⁶Sangulun amba nu Kinatuaan nu Imam, io hino pahaka' nu ulun nilompor ri Piturus ra talingo li, rahu no, "Kaa ki' oko nakito ku ra kabun nili baya-baya' ra ulun hitu?" ²⁷I-ngondo' po i Piturus inindahu, "Sala'!" am paat hino manuk no pono' am naningkukuuk.

Yasus ra tingkuangon ri Pilatus
(*Mat 27:1-2; 11-14; Mrk 15:1-5; Luk 23:1-5*)

²⁸Paat nu susuab hino mingas lali', ilo nangibit ri Yasus intor ra pahun ri Kayapas inuoi ra pahun nu Gabunor. Mamaayo nu ulun Yahudi ikaa inunsop ra pahun hino nga ilo aangas anguma' ra baal asala' maya' ra arat nilo, nga kono ilo akasala' maya' ra arat nu ugama nilo ilo ikaa akaaya' angakan ra akan nu Irau Paska. ²⁹Haling ra hino insaloh ri Pilatus tinumiwol rilo. Pangkimuot i Pilatus, "Aun ki' papasalaan mi ra ulun hitu?"

³⁰Limbang nilo ri Pilatus, "Ikaa akai angibit rio ra Tuan Gabunor nu kaapo io nakasala'."

³¹Rahu ri Pilatus rilo, "Onsoi akau angibit rio am amaratu' ra ukum maya' ra ukum nu arat nu ugama mi tohom."

Io yak limbang nu ulun Yahudi hiano, "Atu-atu pono' kaulun ikaa auma' akai amaratu' ra ukum maan potoyo'." ³²(Baal hitu asauk hili asuhut aun binalaan ri Yasus ra paat no nambala' napaintalang ra lakou nu patayan no.)

³³Panduli' po i Pilatus inunsop ra istana' hino am nahipah ri Yasus. Io nangkimuot ri Yasus, "Kapio ki' oko hitu Raja' nu ulun Yahudi?"

³⁴Limbang ri Yasus, "Kapio ki' Tuan Gabunor katangan ra pangkimuatan hino karuo kono am ulun bokon inindahu ra Tuan Gabunor ra baal ku hitu?"

³⁵Limbang ri Pilatus, "Ulun Yahudi ki' au? Bansa' mu tohom am mamaayo nu imam hiano nangibit riun nanaak rakon. Aun ki' nopongo inuma' mu?"

³⁶Rahu ri Yasus, "Pihangan ku hitu sala' ka intor ra tana' tu. Kono pihangan ku intor ra tana' tu, kapio ulun ubason ku ratu tumabuh ra ulun Yahudi hili au ikaa taakin ra mamaayo nu ulun Yahudi. Pihangan kutu sala' ka intor ra tana' hitu!"

³⁷Hili i Pilatus nangkimuot rio, "Kono po hino, otopot ki' oko hitu raja'?"

Limbang ri Yasus, "Tuan Gabunor nga inindahu ra au hitu raja'. Au inanak am inatong ra tana' hitu saumi langus yak, io hino ambala' ra katapatan nu Ala. Ulun haling ra katapatan hino angkino-ngoh rakon."

³⁸Rahu ri Pilatus nangkimuot ri Yasus, "Aun ki' atungon nu katapatan hino?"

I Yasus ukumin potoyo'
(*Mat 27:13-31; Mrk 15:6-20; 23:13-25*)

Am insaloh po i Pilatus tinumuun ra ulun Yahudi. Rahu ri Pilatus rilo, "Kaando' napan-dayan ku ra sala' no am amaratu' ra ukum rio. ³⁹Io yak maya' ra kaubasan mi, au asalok amalabus ra ulun niriil ra paat nu Irau Paska. Asiha' ki' akau ra au amalabus ra Raja' nu ulun Yahudi hitu?"

⁴⁰Limbang nilo am hili nilumuap, "Ikaa! Sala' io! I Barabas labusin mu!" (I Barabas sangulun antatakou.)

19 ¹Am paat hino i Pilatus nanusub ra ulun namalapos ri Yasus. ²Hili sauyar hiano namalingkong ra raan-raan akarui pinasauk ra sasapak, hili ilo napasapak ra ulu ri Yasus no. Am ilo namakai rio ra sampayau alanso-lan-

som. ³Hili ilo po ruli-ruli' matong am sumamba angikiat rio am rahu kanilo, "Kaansayan ra tayar nu Raja' nu ulun Yahudi." Pongo nu hino hili ilo nangapis ra pingal nano.

⁴Am insaloh po i Pilatus inuoi indahu ra ulun asuang siino ra intok hino, rahu no, "Ilayin mi nga au nangibit rio ininsaloh hili apandayan mi ra au ikaa apandai ra sala' no am amaratu' ra ukum rio."

⁵I Yasus ininsaloh am pinasasapak ra sasapak akaruui hino am pinakai ra sampayau alanso-lansom. Rahu ri Pilatus rilo, "I lai' mi nga hitu nga ulun hili!"

⁶Paat nu mamaayo nu imam am kawi' nu ulun angiaha' hiano nakakito rio, ilo nilumuap, "Salipon yak io, Salipon yak io!"

Rahu ri Pilatus rilo, "Ibiton mi yak io am akau yak analip rio. Au kaa akapandai ra aun sala' no am amaratu' rio ra ukum."

⁷Limbang nu ulun Yahudi rano, "Siino arat mai mindahu io potoyon yak nga io anganku ra inan no tohom ra Anak nu Ala."

⁸Paat ri Pilatus nakaringoh ra rahu nilo hino, labing po balaa' no ⁹hili io nanduli' po inunsop ra istana' hino am nangkimuot po ri Yasus, "Aun ki' haling mu?" Io yak i Yasus ikaa nilumimbang sahumu.

¹⁰Rahu ri Pilatus rio, "Ikaa ki' oko mindahu ra atu-atu rakon? Huangon mu nga, siino kuasa' ku amalabus riun, karuo kono am apasalip riun."

¹¹Limbang ri yasus, "Tuan kaando' kuasa' mu ra inan ku nu kono po Ala ikaa anaak ra hino riun. Io yak ulun nanaak rakon ratu riun labing maayo ra sala'."

¹²Paat ri Pilatus nakaringoh ra rahu hino, labing po likot no amalabus ri Yasus. Io yak ulun Yahudi rano salua-luap rahu kanilo, "Kono Tuan amalabus rio ikaa no Tuan sumilulum ra raja' sabiton ra Kaisar.

Ulun anganku ra inan no ra raja' io hino pantabuh ri Kaisar."

¹³Paat ri Pilatus nakaringoh ra rahu hino, io nangibit ri Yasus ininsaloh hili nanturung ra kurusi' pantutuuman ra intok ininggalanan ra "Tontom ra Batu." (Rahu nu ulun Ibarani sabiton ra "Gabata")

¹⁴Am paat hino maar jaam oopor am ruo ra tanga' orou, am suaban nano Irau Paska. Rahu ri Pilatus ra ulun Yahudi hiano, "Hitu nga raja' muyun li!"

¹⁵Hili ilo nilumuap, "Potoyon yak io! Potoyon yak io! Salipon yak io!"

Rahu ri Pilatus, "Au ki' analip ra raja' mi hitu?"

Limbang nu mamaayo nu imam rano, "Saumi yak raja' mai io hino i Kaisar!"

¹⁶Pongo nu hino hili i Pilatus nanaak ri Yasus ra sauyar rano ra io maan salipo'

I Yasus sinalip

(*Mat 27:32-44; Mrk 15:21-23; Luk 23:26-43*)

Hili sauyar hiano nangibit ri Yasus. ¹⁷Hili i Yasus nanaan ra salip hino muoi ra intok ininggalanan ra "Intok nu kuapak". (Rahu nu ulun Ibarani io hino "Golgota".) ¹⁸Ra hino ilo nanalip ri Yasus. Ilo nanalip napangkibab ra ruo ngaulun ulun bokon am i Yasus nahintanga'.

¹⁹I Pilatus pono' nanurat ra kula-kula' rahu io hino, I YASUS HALING RA NASARIT, RAJA' NU ULUN YAHUDI. Hili io noposokot ra popor nu salip no ra solor ra ulu no. ²⁰Asuang ulun Yahudi namasa' ra surat hino nga intok ri Yasus sinalip no ikaa atawoi intor ra bandar. Rahu hino sinuratan ra rahu nu Ibarani, Latin am Yunani. ²¹Rahu nu mamaayo nu imam am ulun Yahudi ri Pilatus, "Pain mu surati' ra, 'Raja' nu ulun Yahudi.' Suratan mu yak, 'Rahu nu ulun hitu, au nga Raja' nu ulun Yahudi.'"

²²Io yak limbang ri Pilatus, "Aun po sinuratan ku am hino yak!"

²³Pongo nu sauyar hiano nanalip ri Yasus, ilo nangalap ra kain pakai nano hili ilo nampipiruo apat bahian, saumi ra sangulun. Ilo pono' am nangalap ra kain no nasindayol binaal intor ra sampila' kain inansar intor ra lioh suku' ra kalayam am kaando' pipikit no. ²⁴Rahu nilo ra sangulun am sangulun, "Pain taka bintai' kain nasindayol hitu. Onsoi nahi undion taka ra anantu' ra aun ulun akaundut."

Baal hitu asauk hili asuhut rahu nasuratan ra Kitap am rahu no,

*"Ilo nantatayar ra pakai ku
ra lolot nilo.*

*Am ilo nangundi ra
kain ku sinindayol."*

Kono hino nga inuma' nu sauyar hiano.

²⁵Ina' ri Yasus am pahaka' ruan-du' nu ina' nano i Maria andu' ri Kolopas am i Maria ulun nu Makdalina ininggayou ra maar nu salip no. ²⁶Paat ri Yasus nahilong ra ina' no am ulun ubason asian no hino tinumuor ra maar nano, rahu ri Yasus ra ina' nano, "Io raino anak mu."

²⁷Hili Yasus inindahu po ra ulun ubason no hino, "Io pono' am ina' mu." Puun rahili ulun ubason hino nangibit ra ina' ri Yasus no ra pahun no tohom.

Pinatayan ri Yasus

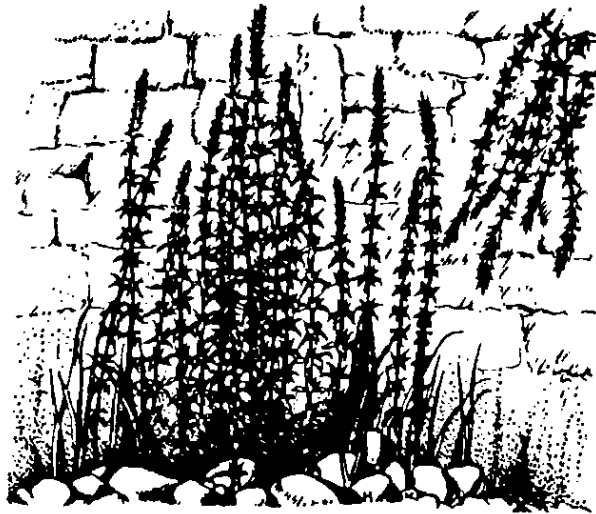
(*Mat 27:45-56; Mrk 15:33-41; Luk 23:44-49*)

²⁸Am Yasus akapandai nga paat hino kawi' nu atu-atu nopongo nasauk am kawi' nu nasuratan ra Kitap nasuhut yak, rahu ri Yasus, "Atiinum au."

²⁹Siino ra hino saumi mangkuk napanu' ra ruu' nu anggur asangiu. Hili sauyar hiano napatapuk ra

tutuu' am napasanggap ra popor nu taun hisop, hili ilo nonoroi napaimaar ra rumpil ri Yasus no. ³⁰Hili Yasus pono' am nanimpos ra ruu' nu anggur hino am rahu no, "Nasauk noyo!"

Hili io nirumungu' am inatoi.

Taun Hisop

Yasus tinura'

³¹Nga orou nanalipan ri Yasus no io hino orou pamalairan ra Orou Taahan nu ulun Yahudi, mamaayo nu ulun Yahudi aangas ra bangkai nu ulun sinalip hiano toyo-toyong ra salip no ra paat nu Orou Taahan, nga Orou Taahan hitu labing aulu' intor ra Orou Taahan bokon. Suku' ulun Yahudi inuoi nakitaak ri Pilatus hili anusub ra ulun muoi pamandak ra kalayam nu ulun sinalip hiano am anuun rilo intor ra salip no. ³²Haling ra hino sauyar-sauyar rano inuoi pamandak ra kalayam nu ruo ngaulun rangan ri Yasus sinalip no.

³³Paat nilo nakasuku' ri Yasus, ilong kanilo am inatoi no i Yasus. Intor ra hino ilo ikaa namandak ra

kalayam ri Yasus no. ³⁴Io yak sangulun ra lolot nu sauyar hiano nanura' ra solor ra tiahang ri Yasus no, am biis nu lumbak nangkaul ra siang.

³⁵(Ulun nakakito ra baal hino nopongo nahihulit hili akau pono' am angintopot^{jj}. Nga inulit no hino otopot, am io akapandai nga kawi' nu inulit no hino otopot.)

³⁶Baal hitu nasauk hili asuhut aun nasuratan ra Kitap, rahu no,

"Kaando' ka saumi po pandakan ra tulang no."

³⁷Siino po nasuratan ra Kitap, rahu no,

"Ilo auma' ahilong rio io hino ulun nopongo tinura' nilo."

Baal ra namalabangan ri Yasus

(*Mat 27:57-61; Mrk 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸Pongo nu hino i Yusup haling ra bandar Arimatia inuoi ri Pilatus akitaak ra kuasa' ra angibit ra bangkai ri Yasus no. Io sangulun ubason ri Yasus ikaa napandayan nga io alaa' ra mamaayo nu ulun Yahudi. Am i Pilatus pono' namalihua ra rahu ri Yusup no hili io inuoi nangalap ra bangkai ri Yasus no. ³⁹I Nikodimus ra pahulu li inatong ri Yasus ra paat nu londom inaya' ri Yusup, am nangibit ra tutuu' aamis ra howou io hino muur am gaharu suang no onom ngoopor ngakati'.

⁴⁰Hili ilo ruo nangundut ra bangkai ri Yasus no am namarilit ra kain aninggalas am napaaya' ra tutuu' aamis ra howou io hino muur am gaharu maya' ra arat nu ulun Yahudi ra ompolobong. ⁴¹Maar nu intok ri Yasus sinalip no, siino saumi kabun am kabun hino siino saumi lobong bahuon am lobong hino kaando' po kasangulun binulian. ⁴²Nga

alibos po orou pamalairan hino am suaban nano Orou Taahan noyo, am intok ri Yasus sinalip no amaar ra lalabangan, hili ilo namului ra bangkai ri Yasus no ra luang nu lobong hino.

Lobong kaando' suang

(*Mat 28:1-8; Mrk 16:1-8; Luk 24:1-12*)

20 ¹Ra paat nu susuab borook nu orou minggu', i Maria ulun nu Makdalina inuoi ra lobong namalabangan ri Yasus. Paat no nakasuku' ilong no ra batu pinonobon no am ininsiran intor ra luang nu lobong hino. ²Intor ra hino io nanimbul inuoi pahuyum ri Piturus am sangulun ubason bokon asian ri Yasus no, am rahu ri Maria rilo, "Inalap no Tuhan, kaando' noyo ra lobong no am ikaa apandai akai ra aun namulian."

³Hili i Piturus am sangulun ubason ri Yasus bokon no inuoi ra lobong hino. ⁴Ilo ruo nanimbul io yak sangulun ubason bokon no aarang intor ri Piturus am io pahulu nakasuku' ra lobong hino. ⁵Hili io nanundop nahilong ra lobong hino, kakito no kawi' nu kain aninggalas hiano iringkuli' io yak ikaa io inunsop. ⁶I Simun Piturus pono' am sunusunu' intor ra naaling, suku' io am parambus inunsop ra lobong hino. Ilong no am iringkuli' kain aninggalas hino ⁷io yak kain pinomongkos ra ulu ri Yasus rulu-rulun iringkuli' ikaa naungga' am nakataning ra kain bokon no. ⁸Pupus no ulun ubason sinumuku' pahulu ra lobong hino io inunsop po. Io nahilong am hili inintopot. ⁹(Io yak buoi nu hili ikaa po ilo akapandai ra rahu nasuratan ra Kitap, rahu no, "Ikaa mulalas io anduli' aayah intor ra patayan.") ¹⁰Pongo nilo nahilong hili ulun ubason ri Yasus hiano inuli'.

^{jj}19:35 angintopot: Luang nu buku nakalair; Olondon angintopot.

**I Yasus initalang ri Maria ulun nu
Makdalina**

(Mat 28:9-10; Mrk 16:9-11)

11I Maria ulun nu Makdalina ininggayou ra tiboboan nu luang nu lobong hino am tangi-tangi'. koton-go' no antangi' io kinumoob nahilong ra luang nu lobong hino, 12hili kakito no ruo ngaulun malaikat nanampakai ra kain apulak. Malaikat hiano nanturung ra namulian ra bangkai ri Yasus, sangulun solor ra ulu, am sangulun solor ra kalayam. 13Rahu nu malaikat hiano ri Maria, "U inan kulo pantangi' ko?"

Limbang ri Maria, "Inalap no Tuhan kuli am ikaa no napandayan ku namulian li."

14Pongo ri Maria nahayam ra malaikat hiano, hili io nangalii' am kakito no i Yasus hayo-hayou ra intok hino. Io yak, ikaa io akapandai ra ulun hino nga i Yasus. 15Pangki-muot i Yasus rio, "U pahaka' kulo pantangi' ko? Aun ki' uyumon mu?"

Nga indos ri Maria am ulun hino angingimbuou ra kabun, limbang no rio, "U Aman, kono oko namanding ri Yasus intor ra hitu mindahu ko rakon ra namulian mu, hili au muoi angalap rio."

16Rahu ri Yasus rio, "Maria!"

Hili i Maria nangalii' ri Yasus am io mindahu ra rahu nu ulun Ibarani, "Rabuni!" (Atungon no "Guru".)

17Rahu kono po ri Yasus ri Maria, "Pain mu kangkamo' au nga kaapo au inuoi ri Yama'. Bi kamu muoi ra pahaka' ku am balaan mu ilo ra au sumimpur muoi ra Ama' ku am Ama' mi ra Tuhan ku am Tuhan mi."

18Bi ri Maria ulun nu Makdalina hino inuoi pambala' ra ulun ubason bokon no ra io nakakito ra Tuhan am

io nangindul ra rahu binalaan nu Tuhan.

I Yasus initalang ra ulun ubason no
(Mat 28:16-20; Mrk 16:4-18; Luk 24:36-49)

19Kamayon nu orou hili, kawi' nu ulun ubason ri Yasus rano nilumulur ra saumi pahun am kawi' nu totobon kinimputan, nga ilo alaa' ra mamaayo nu ulun Yahudi. Pulali-lali' i Yasus siino ra lolot nilo rano am rahu no, "Tabi' kaansayan ra tayar mi."

20Pongo no inindahu io napakito ra longon am tiahang no. Kakaulihi' nilo rahili ra io hino nga Tuhan, ilo nanginsuat bonsoi. 21Hili rahu po ri Yasus rilo kainduo, "Tabi' kaansayan ra tayar mi. Ohondo' ra i Yama' nanusub rakon, kono po hino raino au anusub ramuyun."

22Pongo no inindahu hili io napatulu' ra linabu nu pinawo no ra ulun ubason no rano am rahu no, "Alapan mi Ro nu Ala munsop ra huang mi. 23Kono akau angampun ra sala' nu ulun bokon Ala pono' angampun ra sala' nu ulun hino. Kono akau ikaa angampun ra sala' nu ulun bokon, Ala pono' ikaa angampun ra sala' nu ulun hino."

Yasus am i Tomas

24I Tomas (sabiton ra nahapir) sangulun ra lolot nu oopor am ruo ulun ubason ri Yasus kaando' baya-baya' ra ulun ubason bokon rano ra paat ri Yasus inatong. 25Rahu nu ulun ubason bokon nano ri Tomas, "Akai nakakito ra Tuhan!"

Io yak limbang ri Tomas, "Kono au ikaa akakito ra pailang baya' nu paku' ra longon no am ikaa apakangkam ra tutulu nu longon ku ra baya' nu paku' no am angangkam ra

tiahang no, kapiro-pio au ikaa angintopot.”

²⁶Tulu' orou lolot no, ulun ubason ri Yasus hiano inuoi po ra sulap hino am i Tomas baya-baya' nirumangan rilo. Am kawi' nu totobon pono' am kinimputan. Io yak i Yasus pulalilali' siino ra lolot nilo am rahu no, “Tabi' kaansayan ra tayar mi.”

²⁷Hili rahu ri Yasus ri Tomas, “Ilai' nga longon kutu am pakangkamo' nga tutulu' nu longon muno. Singgalin mu longon muno am kangkamo' tiahang kutu. Ikaa oko ruo-ruo huang raino, onsoi yak oko angintopot!”

²⁸Limbang ri Tomas ri Yasus, “Oko nga Ala am Tuhan ku!”

²⁹Rahu ri Yasus rio, “Angintopot ki' oko raino nga oko nopongo nakakitorakon? Asatu' ulun angintopot hama' no pono' io ikaa akakito!”

Languson nu buku hitu

³⁰Asuang po tatandu' kalalaban bokon inuma' ri Yasus ra tingkuangon nu ulun ubason no, ikaa nasuratan ra buku hitu. ³¹Io yak siino kula-kula' tatandu' kalalaban nasuratan ra buku hitu, hili akau angintopot^{kk} nga i Yasus io hino Raja' Kaayahan, Anak nu Ala. Am intor ra intopot mi rio akau akaalap ra bayah nga intor hua ra inggalan no.

Yasus inintalang ra tulu' ngaulun ubason no

21 ¹Kalibos hino bi ri Yasus inuoi intalang po ra ulun ubason no rano ra paat nilo siino ra liahu maayo sabiton ra Tiborius. Kono nga hitu nasauk.

²Saumi orou li i Simun Piturus, i Tomas sabiton ra anak Nahapir, i Natanil intor ra Kana ra दौरा

Galilia, anak-anak ri Sabidius am ruo ngaulun ubason ri Yasus bokon no nilumulur. ³Rahu ri Simun Piturus ra ranga-rangan no rano, “Muoi au amparalo.”

Limbang nu ranga-rangan no rano, “Maya' akai riun.”

Hili ilo inuran ra paraau nilo no. Sorondo-rondom ilo namparalo am kaando' yak naalap nilo. ⁴Paat nu orou no sumarat i Yasus tuo-tuor ra ihih nu liahu maayo hino. Io yak ilo ikaa akakaulih ra ulun hino nga i Yasus. ⁵Rahu ri Yasus rilo, “U pahaka' mi nakaalap ki' akau ra pait?”

Limbang kanilo, “Kaando'.”

⁶Rahu ri Yasus rilo, “Roloon mi solor ra pamiris ra suapah nu paraau no, hili akau akaalap ra pait.” Am roloo' nilo solor ra pamiris no, hili paat nilo namananat ra roloo' hino ikaa ilo nakananat nga asuang hua pait no laarang.

⁷Sangulun ubason asian ri Yasus inindahu ri Piturus, “Hino nga Tuhan!”

Pakaringoh i Simun Piturus ra ulun hino nga Tuhan io nasampayau (nga pinangus no hua sampayau nano) hili io tinumundak ra siang no muoi ri Yasus. ⁸Ulun ubason ri Yasus bokon rano nangkabil ra paraau nilo no am namananat ra ralo nilo napanu' ra pait. Ikaa kula' tawoi intor ra asak no, io hino maa-maar aatus ngamito yak.

⁹Pakasuku' ilo ra asak no, pakailong ilo ra baa akaapui am siino pait am ruti' tampa-tampak ra baa hino. ¹⁰Rahu ri Yasus rilo, “Angibit ka ra kula-kula' yak suang nu pait naalap mi bahu.”

¹¹Hili i Simun Piturus inuoi ra paraau no nngasak ra ralo hino, nga ralo hino napanu' ra pait maayo

^{kk}20:31 Angintopot: Luang nu buku nakalair; Olondon angintopot.

kaawi'. Suang nu pait hiano aatus am limo ngoopor am talu ngainan. Io yak hama' no pono' pait hiano asuang, ikaa yak hua nainta' ralo hino. ¹²Rahu ri Yasus rilo, "Ikon mi aangkan taka."

Kaando' ka kasangulun po ra lolot nu ulun ubason ri Yasus hiano aatas angkimuot rio, "Aun ki' oko?" Nga napandayan nilo hua ra io nga Tuhan.

¹³Hili i Yasus inimaar rilo io nangundut ra ruti' no am hili nanaak ra ulun ubason no rano. Kono po hino nu pait no.

¹⁴Hitu nga kaintalu ri Yasus inintalang ra ulun ubason no rano, puun ra io inatoi am pinanduli' kaayaho'.

Yasus am i Piturus

¹⁵Pongo nilo naangkan pangkimuot i Yasus ri Simun Piturus rahu kono, "Simun anak ri Yahaya, akasail ki' asi' mu rakon intor ra asi' mu ra ulun hiatu?"

Limbang ri Piturus, "U Tuhan, Tuhan akapandai ra au masi' riun Tuhan."

Rahu po ri Yasus, "Piarain mu kawi' nu ulun ubason ku ohondo' ra ulun ahahalung ra maak nu rumba."

¹⁶Pangkimuot po i Yasus kainduo, "Simun anak ri Yahaya, masi' ki' oko rakon?"

Limbang ri Piturus, "Kapio Tuhan, oko akapandai ra au masi' riun."

Rahu po ri Yasus, "Piarain mu kawi' nu ulun ubason ku ohondo' ra ulun ahahalung ra rumba."

¹⁷Pangkimuot po i Yasus ra kaintalu ri Simun rahu kono, "Simun anak ri Yahaya, masi' ki' oko rakon?"

I Piturus nasusa' huang nga intalu ruli' no hua Yasus nangkimuot rio. Limbang ri Piturus, "U Tuhan, oko

akapandai ra kawi-kawi' no. Oko akapandai ra au masi' riun Tuhan."

Rahu po ri Yasus, "Piarain mu kawi' nu ulun ubason ku ohondo' ra ulun ahahalung ra rumba. ¹⁸Huangon mu onsoi-onsoi rahu kutu. Paat mu ambulok hama' mu yak amiprot ra awak mu am muoi ra atu yak kasiha' mu. Io yak paat mu matuo rahili oko onoroi ra longon mu am ulun bokon amiprot riun ra awak mu am angibit riun muoi ra intok kaangasan mu." ¹⁹(Yasus inindahu kono hino nga io ambala' ra baal nu patayan ri Piturus rahili. Lumangus ra patayan no hino Ala ansukon.) Pongo nu hino am rahu po ri Yasus ri Piturus, "Ikon mu maya' ko rakon!"

I Yasus am ulun ubason no bokon

²⁰Pangalii' i Piturus am ilong no ra talikuron nano am sangulun ulun ubason ri Yasus intok no masi' no. Ulun hino nga hinumait ri Yasus ra paat nilo angakan am nangkimuot ri Yasus, "U Tuhan, aun ki' kaulun apasauk apatakub riun Tuhan?" ²¹Pahilong i Piturus ra ulun hino am rahu ri Piturus ri Yasus, "Tuhan aun koson nu ulun soro'?"

²²Limbang ri Yasus "Kono au asiha' ra io aayah suku' ra ratangan ku kulo ki' oko ampahuang ra baal hitu? Io yak ikon mu maya' ko rakon."

²³Rahu hino nakarayol ra kawi' nu ulun ubason ri Yasus rano ra ubason ri Yasus hino ikaa matoi. Topot natu i Yasus ikaa inindahu ra ulun hino ikaa matoi, io yak rahu ri Yasus, "Kono au asiha' ra io aayah suku' ra ratangan ku kulo ki' oko ampahuang ra baal hitu."

²⁴Au hitu Yahaya amala' ra kawi' nu nakito ku intor ra baal nu nasauk

hitu. Au po nga nopongo nanurat ra baal hitu. Am akai akapandai ra kawi' nu nirahu ku otopot yak.

Rahu pamaparan

²⁵Asuang po baa-baal bokon inuma' ri Yasus ikaa nasuratan.

Kono kawi' nu hiano sinuratan pamahuangan ku tana' hitu ikaa asulob ra pamulian ra buku panuratan ra baa-baal bokon hino.

INUMA'

nu ulun sususubon ri Yasus

Rahu Papaintalangan

Inuma' nu ulun sususubon io hino tumbuk nu buku Aho Onsoi pinasuku' ri Lukas. Inuma' nu ulun sususubon langus no puu-puun io hino ambala' intor ra baal, am aun koson nu ulun ubason nu Tuhan Yasus aparayol ra Aho Onsoi ra baal ri Yasus ra Yarusalim, ra luput nu दौरा Yudia, ra दौरा nu Samaria, am suku' ra popor nu tana' intor ra haak nu Ro nu Ala (1:8).

Buku hitu ahulit ra inuma' nu ulun nangintopot pinaimpuun ra bansa' nu ulun Yahudi. Ulun nanurat ra buku hitu ampahuang io apaingkotoh ra intopot nu ulun ambasa' ra buku hitu, nga ulun nangintopot sala' ka anguma' ohondo' ra pulitik am apakalaat ra pihangan nu Ruum, io yak ugama Karistian hitu amontol ra ugama nu ulun Yahudi.

Inuma' nu ulun sususubon auma' piruoon ra talu bahian. Tuki-tukir nu bahian nambalaan ra Aho Onsoi ra baal ri Yasus no indu-indul abuai am indu-indul akarayol, am aun koson nu ulun nangintopot ambaal ra pahun intok sambayang. (1) Puu-puun nu ulun nangintopot nambala' io hino haling ra Yarusalim ra pongo ri Yasus sinumimpor ra surga;(2) Aho nakarayol kapiro-pio ra दौरा Palistin; am (3) Aho nakarayol kapiro-pio ra दौरा nu libung nu Luab Tanga' suku' ra libung nu Ruum.

Saumi baal yak aulu' ra luang nu buku inuma' nu ulun sususubon hitu io hino inuma' nu Ro nu Ala inatong am nanguasa' ra ulun nangintopot siino ra Yarusalim ra paat nu Orou Pantakosta, am aun koson nu Ro nu Ala amarangan hai-hait am apaingkotoh ra ulun nangintopot am mamaayo nu ulun nangintopot. Aho inubas nu ugama Karistian ra paat nu hili kula-kula' yak pambalaan sinuratan. Kula-kula' baal nasauk sinuratan ra buku hitu ambala' ra haayo nu kuasa' nu aho hino ra kaayahan nu ulun nangintopot am pansiluluman nu sidong saumi am saumi.

Suot nu Aho hitu

Pamalairan ra angaho 1:1-26

Susub pupus am randi intor ra Tuhan Yasus 1:1-14

Ulun sumali' ri Yudas 1:15-26

Nambala' ra Aho ra Yarusalim 2:1-8:3

Nambala' ra Aho ra दौरा nu Yudia am दौरा nu Samaria 8:4-12:25

I Paulus ambala' ra Aho 13:1-28:31.

Puu-puun inakou aparayol ra Aho Onsoi 13:1-14:28

Masuarat ra Yarusalim 15:1-35

Kainduo inakou aparayol ra Aho Onsoi 15:36-18:22

Kaintalu inakou aparayol ra Aho Onsoi 18:23-21:16

I Paulus inibit ra Yarusalim, Kaisaria, am Ruum nga io pinasala' 21:17-28:31

Inuma' nu ulun sususubon

1 ¹Tohom ri Tiopilus kalalansanan ku. Sinuratan ku ra buku ku puu-puun li, au nopongo nambala' ra kawi' nu inuma' am inubas ri Yarusus ra puu-puun no nanguma' ra karaya' no, ²suku' ra io pinasimpur ra Surga'. Kaapo io pinasimpur ra Surga', intor ra kuasa' nu Ro nu Ala io nambala' ra aun auma' maan nu ulun sususubon pinili' no. ³Pongo no inatoi, buoi nu apat ngoopor orou io asalok apakito ra inan no ra ulun sususubon no rano ra atu yak baal, ra io topo-topot nanduli' naayah. Ulun sususubon no rano akakito rio, am io ambala' rilo ra aun koson nu Ala amihang ra ulun. ⁴Am paat no nilumulur^a ra ulun sususubon no rano, io nanusub rilo, kono hitu rahu no, "Ikaa iruanin mi Yarusalim. Kulimanan mi ra hino suku' ra i Ama' anaak ra aun nopongo niran-di' no, io hino nopongo binalaan ku ramuyun ra pahulu li. ⁵Nga i Yahaya nomororob ramuyun ra siang, io yak ikaa noyo kula' abuoi raino akau rorobon ra Ro nu Ala."

I Yarusus Pinasimpur ra Surga'

⁶Paat nu ulun sususubon hiano nilumulur am i Yarusus baya-baya' rilo, pangkimuot ilo ri Yarusus, rahu kanilo, "Tuhan, pandulion mu ki' raino bansa' Israil amihang po bahu?"

⁷Limbang ri Yarusus, "I Yama' yak anantu' ra orou am paat nu hino. Ikaa pakuwi' mi kumakapandai ra baal hino, nga i Ama' yak hua akakuasa' ra hino. ⁸Io yak auma' akau akaalap ra kuasa' ra paat nu Ro nu Ala matong ramuyun. Am akau asauk ra

ambabala' ra tayar ku ra Yarusalim, ra luput nu दौरा Yudia, ra दौरा Samaria, am suku' ra popor nu tana'."

⁹Pongo ri Yarusus inindahu ra baal hino, hili io pinasimpur ra Surga' ra tingkuangon nilo, am laput hino nanindung ri Yarusus ra pahilayan nilo.

¹⁰Kotongo' nilo ilong-ilong po ra limbowon, ra paat ri Yarusus pinasimpur, pulali-lali' nu ruo ngaulun sampayau ra apulak nasindayol tuo-tuor ra talab nilo. ¹¹Rahu nu ruo ngaulun hiano, "U ulun nu Galilia, kulo ki' akau tuo-tuor ra hitu ahilong ra limbowon? I Yarusus nakito mi pinasimpur ra Surga' hino ra tingkuangon mi, auma' anduli' po rahili ohondo' ra baal nu nakito mi raitu' li."

Ulun sinumali' ri Yudas

¹²Hili ulun sususubon hiano nanduli' ra bandar Yarusalim intor ra Inuluh Saitun. Tawoi nu inuluh hino intor ra Yarusalim mamaar rondo' kilomito. ¹³Pakasuku' ilo ra Yarusalim ilo nanduli' ra pahun nombolongon nilo, hili nanikot ra sulap solor ra rasawat no. Ulun sususubon hiano, io hino i Piturus am Yahaya, i Yakup am i Andarias, i Pilipus am i Tomas, i Bartolomius am i Matius, i Yakup anak ri Alpius, i Simun ulun nu Patriot am i Yudas anak ri Yakup. ¹⁴Kawi' nilo saumi huang am hai-hait lumulur am sambayang. Ilo kawi' sambayang ra ruandu-ruandu' bokon am ondo' po i Maria ina' ri Yarusus, am poyo pahaka-pahaka' ri Yarusus rano.

¹⁵Kula-kula' orou lolot no ra paat nu ulun-ulun angintopot nilumulur ulun inatong li maar aatus am ruo ngoopor ngaulun. Hili i Piturus

^a1:4 paat nilo nilumulur: Karuo kono am; paat nilo nangghuhulung naangkan.

1:1 Luk. 1:1-4 1:4 Luk. 24:49 1:5 Mat. 3:11, Mrk. 1:8, Luk. 3:16, Yah. 1:33 1:8 Mat. 28:19, Mrk. 16:15, Luk. 24:47-48 1:9 Mrk. 16:19, Luk. 24:50-51 1:13 Mat. 10:2-4, Mrk. 3:16-19, Luk. 6:14-16

tinumuor am nambala'. Rahu kono,
 16“Pahaka-pahaka' ku! Aun nasuratan ra Kitap, kawi' no asauk yak. Lumangus ri Raja' Daud ra pahulu li, Ro nu Ala nopongo namalair inindahu ra baal ri Yudas, nangibit ra ulun nanakub ri Yasus li.
 17I Yudas pono' am intor poyo ra lolot taka, am pinili' poyo ra rangan taka angkaraya'.”

18(I Yudas hitu nopongo nahalir ra tana' no intor ra usin balos nu inuma' no ala' hino ra io napatakub ri Yasus. Io naratu' am inatoi am tinaai no nakabak am kumalayatan.
 19Kawi' nu ulun amahun ra Yarusalim nakapandai ra baal hino. Hino puun no, kono sumuhut ra panabitan nilo tohom, ilo anabit ra tana' hino Akildama, atungon no, “Tana' Alumbak”.)

20Nga siino hua nasuratan ra buku Nanian Pangansukan kono hitu rahu no,

'Hama' no pamahunan nano kalilingoyon kaando' amahun. Sangulun pono' kaando' amahun ra amahun ra intok hino.'

Siino po rahu nasuratan ra Kitap, *'Hama' no ulun bokon sumali' ra karaya' no.'*

21-22Intor ra hino, onsoi sangulun po nahi rumangan ritaka muoi ambala' ra baal nu Tuhan Yasus nanduli' naayah. Ulun-ulun pilion taka tu io hino ulun hai-hait rumangan ritaka ra paat taka maya' ra Tuhan Yasus ra atu-atu kaintok, intor ra i Yahaya angimuun omororob li^b am suku' ra paat nu Tuhan Yasus pinasimpur ra Surga' intor ra lolot taka.”

23Hili ulun inatong ra paat hino namala' ra inggalan nu ruo ngaulun,

io hino i Yusup sabiton poyo ri Bar-sabas (io sabiton poyo ri Yustus). am ondo' po i Matias. 24-25Hili kawi' nilo nasambayang, rahu kanilo, “Tuhan, oko akapandai ra huang nu kawi' nu ulun. I Yudas nopongo nahiru' ra karaya' no sabiton ra ulun sususubon am poyo inatoi. Intor ra hino tiluin mu akai, ra atu ki' ra lolot nu ruo ngaulun hiatu pilion mu Tuhan sumali' ra karaya' ri Yudas.”

26Pongo nilo sambayang, hili ilo nangundi, am ulun napili' no io hino i Matias. Intor ra hino io pinasauk ra ulun sususubon rumangan ra oopor am rondo' ulun sususubon bokon rano.

Sukuan nu Ro nu Ala

2¹Kawi' nu ulun nangintopot nilumulur ra saumi intok ra paat nu Orou Pantakosta. 2²Pulali-lali' rahu intor ra limbowon naringoh nilo ohondo' ra rahu nu angin okotoh. Kawi' nu ulun ra pahun hino nakaringoh ra rahu hino. 3³Am ilo pono' am nakakito ohondo' ra apui amaririla' muoi ra atu-atu kaintok am tinumampak ra kawi' nu ulu nilo. 4⁴Ro nu Ala nanguasa' ra kawi' nilo, am suku' ilo apandai mindahu ra kula-kula' rahu bokon. Ilo ahayam maya' ra aun rahu tinaakan nu Ro hino rilo ra ayamon nilo.

5⁵Paat nu hili asuang po ulun Yahudi, intor ra nagiri bokon ra luput nu tana', namahun ra Yarusalim. Ulun hiano olondon maya' ra panusuban nu Ala. 6⁶Paat nilo nakaringoh ra mindahu hino, asuang bonsoi ulun inatong nahihin-sok. Kawi' nilo no nakaliar am nololob ra rahu nu ulun nangintopot hiano, nga apandai hua ilo ahayam ra

^b1:22 intor ra Yahaya angimuun omororob li: Karuo kono am; puun ri Yahaya nomororob rilo.

rahu nu ulun asuang inatong rano. ⁷Intor ra ilo nololob bonsoi am natumpook huang, rahu kanilo, "Kawi' nu ulun mindahu hiatu kaa ki' intor ra दौर Galilia? ⁸Aun ki' nasauk tu raino suku' ra itaka akapandai, ra rahu nilo tu ra ilo mindahu ra rahu nansisinutan ra tuki-tukir nu rahu taka? ⁹Kawi' taka tu siino intor ra kula-kula' pihangan io hino Partia, Midia, Ilam. Intor ra Misopotomia, Yudia am Kapadokia. Intor ra Pontus am Asia. ¹⁰Intor ra Prigia am Pampilia, intor ra Masir am दौर nu Libia maar nu Kirini, am siino po ra lolot taka inatong intor ra Ruum. ¹¹Siino po ulun Yahudi am poyo bansa-bansa' bokon inaya' ra ugama nu ulun Yahudi. Siino inatong intor ra pulou Kirita am Arap. Io yak kawi' taka tu nakaringoh ra ilo apan-dai mindahu ra rahu taka intor ra baal kalalaban inuma' nu Ala!"

¹²Intor ra ilo nololob bonsoi am natumpook huang. Kawi' nilo no nangkimuot ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Aun ki' atungon nu hitu?"

¹³Io yak siino ulun bokon angaha-ya', rahu kanilo, "Lai' am nahauk yak ulun hiatu bai!"

Pambalaan ri Piturus

¹⁴Hili i Piturus am oopor am rondo' ulun sususubon bokon no tinumuor, am pambala' io ra ulun asuang rano. Hili io nambala' ra rahu aingor, rahu kono, "Pahaka-pahaka', kawi' nu ulun Yahudi am kawi' nu ulun namahun ra Yarusalim! Kinongohon mi onsoi-onsoi, nga baal hitu paintalangan ku bonsoi atungon no ramuyun. ¹⁵Kawi' nu ulun hiatu ikaa nahauk kono pamahuangan mino, nga raino yak hua jaam kasiam ra susuab tu. ¹⁶Io yak baal hitu nopongo noyo binalaan nu Ala lumangus ra

ulun angindul ra rahu nu Ala io hino i Yoil.

¹⁷Nga rahu nu Ala,
'Ra paat nu Orou Kaawian no au anaak ra Ro ku ra kawi' nu ulun.

Anak-anak mi unguoyon am ruandu' auma' ambala' ramuyun ra baa-baal balain ku rilo.

Mambulok-mambulok mi auma' akakito ra baa-baal pakitonon ku rilo.

Matuo-matuo mi auma' ahinupi ra inupi taakin ku rilo.

¹⁸Tayar nu amba ku unguoyon am ruandu' au anaak ra Ro ku ra paat nu orou hino.

Ilo ambala' ra baa-baal balain ku rilo.

¹⁹Pasaukon ku tatandu-tatandu' kalalaban ra limbowon, am baa-baal kalalaban ra tana' hitu.

Rahili siino lumbak, apui, sihahauk am lisun.

²⁰Mato nu orou lumondom, bulan asauk ra alia' ohondo' ra lumbak ra kaapo orou nu Tuhan matong,

io hino orou asundu am akakuasa' hino.

²¹Paat nu hili, atu ulun ahipah ra Tuhan,
io auma' kaayahon.'

²²Pahaka-pahaka' akau ulun nu Israil! Kinongohon mi onsoi-onsoi rahu ku hitu. I Yasus ulun intor ra Nasarit hino tinaakan nu Ala ra karaya' ra tayar mi. Baal hino atalang bonsoi ra tatandu-tatandu' kalalaban am baa-baal kalalaban bonsoi inuma' nu Ala mimpun ri Yasus Karistus. Kawi' nu hiano akau nopongo nakapandai. ²³Ampaat ra babaas

no tohom, Ala nanguma' ra bantasan ra anaak ri Yasus ramuyun. Am paat no tinaakan, akau namatoi rio luma-ngus ra akau napahusu ra ulun alat nanalip rio. ²⁴Io yak Ala napakaayah rio ra lolot nu ulun inatoi. Io naila' ra luang nu patayan, io yak Ala namalabus rio, nga kapatayan hino ikaa auma' amihang rio suku' ra sabuo-buoi no. ²⁵I Raja' Daud, aubas mindahu intor ra baal ri Yasus hino, rahu kono,

*'Akito ku Tuhan hai-hait siino
ra tingkuangon ku,
io mimaar rakon, hili au ikaa
auhoh nu atu-atu pono' baal.*

²⁶Hino puun no huang ku
anginsuat bonsoi,
am au angansuk ra Ala ra
rahu ku.

*Hama' pono' au apandai
matoi,
alansan yak au ra Ala.*

²⁷Nga oko ikaa apahusu
ra inaning ku murong
ra tana' nu ulun inatoi.

*Ikaa oko apahusu ra bangkai
nu amba mu abubuh huang
hino asasai am alawo.*

²⁸Oko nopongo nanilu rakon ra
ralan lumangus
ra kaayahan otopot.

*Anginsuat au bonsoi nga oko
baya-baya' rakon.'*

²⁹Pahaka-pahaka' ku, hama' no au apakatalang ramuyun intor ra baal ri Raja' Daud, aki taka li. Io nopongo inatoi am nilobong po. Lalabangan nano siino ra maar taka suku' raino. ³⁰Ala nopongo nanguma' ra randi' no ri Daud am io nampator, nga sangulun intor ra sua' ri Raja' Daud pasaukon nu Ala ra raja'. Nga i Daud pono' am akapandai po ra randi' hino nga io pono' hua am sangulun angindul ra rahu nu Ala. ³¹Io akapan-

dai po ra aun maan nu Ala rahili. Intor ra hino, io namalair inindahu ra Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino, auma' pandulion kaayaho' intor ra patayan. Rahu ri Daud,

*'Ikaa io pahusuon murong yak
ra tana' nu ulun inatoi.*

Inan no ikaa asasai am alawo.'

³²I Yasus hitu nga kinaayah nu Ala intor ra patayan. Kawi' mai nopongo nakakito ra baal hino. ³³Ala nanaak rio ra kuasa' amihang am namului rio ra kurusi' intok amihang kono raja', Am io nakaalap ra Ro nu Ala nirandi' nu Ala Ama' no hino. Am aun aringoh mi am akito mi raino tu, hitu nga inuma' nu Ro tinaakan no ramon. ³⁴I Raja' Daud pono' am ikaa poyo sinumimpor ra Surga', io yak rahu ri Daud,

*'Rahu nu Tuhan ra Tuhan ku,
Anturung ko ra solor ra pamiris
ku.*

³⁵Suku' ra au apasauk ra ulun
tumabuh riun kindangan
mu!'

³⁶Hino puun no onsoi kawi' nu ulun Israil akapandai bonso-bonsoi ra i Yasus hino sinalip mi, i Yasus hino nga pinasauk nu Ala ra Tuhan am Raja' Kaayahan!"

³⁷Pakaringoh ulun hiano ra baal hino, pangkaamo bonsoi huang nilo. Hili pangkimuot ilo ri Piturus am ulun susubon bokon no, rahu kanilo, "Pahaka-pahaka', aun ki' auma' maan mai raino?"

³⁸Limbang ri Piturus, "Mimpoi akau intor ra sala' mi am onsoi tuki-tukir mi maan rorobo' ra inggalan ri Yasus Karistus hili akau ampunin intor ra sala-sala' mi. Hili pahaka' akaalap ra taak lalayau intor ra Ala io hino Ro nu Ala. ³⁹Nga nirandi' nu Ala hino, io hino tayar mi am sua' mi am tayar poyo nu ulun siino ra in-

tokon atawoi matong rio io hino kawi' nu ulun inipahan nu Ala, Tuhan taka hino."

⁴⁰Kono hino nga nu rahu ri Piturus. Am asuang po rahu bokon nanusuban no rilo, hili ilo lumabus intor ra bansa' alaat hino nga ilo ukumin nu Ala. ⁴¹Asuang ulun nangintopot ra rahu ri Piturus, hili ilo nakirorob. Am simpung nu ulun inintopot ra orou hili naruangan poyo io hino talu ngaribu ngaulun. ⁴²Intor ra hino ulun hiano apinso' akiubas ra ulun sususubon am hai-hait asisimpung. Ilo hai-hait asisimpung aangkan am sambayang.

Kinabaalo' nu kaayahan nu ulun
nangintopot

⁴³Asuang bonsoi tatandu' inuma' nu ulun sususubon hiano suku' kawi' nu ulun ololob am angkalaa'. ⁴⁴Kawi' nu ulun nangintopot hiano saumi huang, am kawi' nu atu-atu siino rilo ilo katangan kawi'. ⁴⁵Ilo analan ra sasawot am atu siino rilo, am anayar ra usin loho nano ra kawi' nilo maya' ra atu kaando' rilo. ⁴⁶Tuki-tukir nu orou ilo hai-hait lumulur ra Pahun nu Tuhan am pahun nilo, am ilo angguhulung aangkan ra huang anginsuat am rumaliwi' huang. ⁴⁷Ilo hai-hait angansu-ngansuk ra Ala am kawi' nu ulun ainsuatan rilo. Tuki-tukir nu orou ilo indu-indul rumuang nga Tuhan hua anaak rilo ra ulun kaayahon.

Ulun nobongkong noonsoi

3 ¹Orou bokon li bi ri Piturus am i Yahaya inuoi ra Pahun nu Tuhan ra jaam katalu ra kamayon, io hino ra paat muoi sambayang. ²Ra luser nu intok hino siino totobon maayo sabiton ra "Totobon Onsoi" siino sangulun ungkuyon nobongkong puun ra io inanak. Tukir nu orou ulun hino

ibiton ra intok hino ra akitaak ra usin ra ulun munsop ra Pahun nu Tuhan.

³Pakakito ulun hino ri Piturus am i Yahaya maar munsop ra Pahun nu Tuhan, io akitaak rilo ra atu-atu. ⁴Hili i Piturus am i Yahaya ahilong ra ulun hino am rahu ri Piturus, "Ilayan mu akai!"

⁵Am ulun hino pono' nahilong rilo am alansan ra ilo anaak rio ra atu-atu. ⁶Io yak rahu ri Piturus rio, "Kaando' sahumu usin ku, io yak atu po siino rakon, hino taakan ku riun. Intor ra kuasa' ri Yasus Karistus, ulun nu Nasarit hino, akalakou ko!"

⁷Hili i Piturus nananggoi ra longon pamiris nu ulun hino am namaluat rio, parambus kalayam am tindulu' nu kalayam nu ulun hino nokotoh. ⁸Hili nobongkong hino sinumangkaput am tinumuor, am io angimuun makou ahisanduli'. Am ulun hino pono' inaya' ri Piturus am i Yahaya inunsop ra Pahun nu Tuhan, am kotongo' no makou no io ahisingkaput am angansu-ngansuk ra Ala. ⁹Kawi' nu ulun nakakito ra io akalakou am angansu-ngansuk ra Ala. ¹⁰Ilo nakapandai ra ulun hino akikitaak ra usin li am asalok anturung ra "Totobon Onsoi" ra luser nu Pahun nu Tuhan. Ilo ololob kpio am ikaa akaindahu ra nakito nilo ra aun nasauk ra ulun hino.

Pambalaan ri Piturus ra ulun
siino ra Pahun nu Tuhan.

¹¹Ulun hino parayu-rayus yak inaya' ri Piturus am i Yahaya. Am pakasuku' ilo talu ra tambil ra luser nu Pahun nu Tuhan sabiton ra "Tambil ri Salomo". Kawi' nu ulun inatong am nilumulur ra intok nilo, nga nololob hua ilo.

¹²Pahilong i Piturus ra ulun hiano am parayus inindahu, rahu kono,

“Pahaka' ku ulun nu Israil, kulo ki' akau ololob ra baal hitu? Kulo akau parayu-rayus ahilong ramon? Pama-huangan mi ra ulun hitu nakalakou nga intor ki' ra kuasa' mai karuo kono ki' am akai olondon ra panusuban nu Ala? ¹³Ala sambaan ri Abaraham, i Isak, i Yakup, io hino Ala nu aki taka, Ala hino nga nopongo nanaak ra kuasa' asundu ra amba no io hino i Yasus. I Yasus hino nga tinaakan mi ra ulun amimihang, am akau kinumalit ra tingkuangon ri Pilatus, ra paat ri Pilatus amalabus rio li. ¹⁴Io ulun onsoi am angkaraya' ra tayar nu Ala am apainsuat rio, io yak akau asisingon rio am amalikot ri Pilatus amalabus ra sangulun nam-patoi ra tayar mi. ¹⁵Akau nopongo namatoi rio, lai' halan am io nga puun nu bayah ra kawi' nu ulun. Am Ala nopongo napakaayah rio intor ra patayan. Akai nga nakakito ra baal hino. ¹⁶Akau nopongo nakakito ra ulun nobongkong hitu. Io nanduli' noonsoi am nokotoh nga io nopongo inintopot ri Yasus am kuasa' no. Nga intor ra intopot no ri Yasus, ulun hitu nanduli' noonsoi ra tingkuangon mi.

¹⁷Pahaka-pahaka' ku! Raino apandayan ku aun inuma' mi am mamaayo mi ra tayar ri Yasus akau anguma' ra hino nga ikaa hua akau nakapandai ra aun inuma' mi hino. ¹⁸Am intor ra baal hino po, nasauk noyo binalaan nu Ala ra kawi' nu ulun angindul ra rahu no ra pahulu li, nga ikaa mulalas Raja' Kaayahan nirandi' hino aila' yak.

¹⁹Intor ra hino pahaka-pahaka' ku, mimpoi ka intor ra sala-sala' mi am anduli' ra Ala, hili io auma' angampun ra sala-sala' mi. ²⁰Hili akau akaliman ra kakatahan ra intopot auma' akaalap tumooh nga Tuhan

baya-baya' ramuyun. Am Tuhan anusub ri Yasus matong ramuyun. Nga io nopongo tinantu' nu Ala asauk ra Raja' Kaayahan ra tayar mi. ²¹Io murong yak ra Surga' suku' ra Ala apasauk ra kawi' nu atu-atu bahuon, sumuhut ra rahu binalaan nu Ala ra ulun angindul ra rahu no ra pahulu li. ²²Aubas po i Musa mindahu, rahu kono,

'Ala Tuhan mi auma' anusub ra sangulun angindul ra rahu no ra tayar mi, intor ra bansa' mi tohom ohondo' ra io nanusub rakon.^c Onsoi akau angkinongoh ra kawi' nu rahu binalaan ramuyun nu ulun angindul ra rahu nu Ala.

²³*Ulun ikaa ampahuang onsoi-onsoi ra aun binalaan nu ulun angindul ra rahu nu Ala, ulun hino iruon intor ra lolot nu ulun nangintopot ra Ala am potoyon.'*

²⁴Ulun angindul ra rahu nu Ala puu-puun io hino, i Samuil am ulun-ulun bokon po, io hino nakapahinaaling intor ri Samuil, kawi' nu ulun hiali nambala' ra baal asauk ra paat raino tu. ²⁵Kawi' nu randi' intor ra Ala inindulan nu ulun angindul ra rahu nu Ala io hino pasukuon ramuyun. Randi' inuma' nu Ala ri Abaraham, 'Intor ra sua' mu au amarakat ra kawi' nu bansa' siino ra tana'.' Parandian hino pono' am tayar mi poyo. ²⁶Hino puun no Ala namili' ra amba no, hili nanusub rio inatong pahulu ramuyun, hili amarakat ramuyun. Ralan no ra io amarakat ramuyun io hino anguma' ra pahaka' mimpoi intor ra kinaayaho' mi alat bonsoi.”

^c3:22 ohondo' ra io nanusub rakon: Karuo kono am; ohondo' rakon.

3:13 Nah. 3:15 3:14 Mat. 27:15-23, Mrk. 15:6-14, Luk. 23:13-23, Yah. 19:12-15 3:22 Laup. 18:15,18 3:23 Laup. 18:19 3:25 Kas. 22:18

I Piturus am i Yahaya inibit ra
tingkuangon nu Ulun
Amumutus ra arat nu ugama

4¹Kotongo' ri Piturus am i Yahaya ambala' po ra ulun asuang hiano, imam^d am mamaayo nu ulun ahahalung ra Pahun nu Tuhan am poyo Saduki inatong inuoi ri Piturus am i Yahaya. ²Ilo nambuuk ri Piturus am i Yahaya, nga ilo ambala' ra ulun asuang ra Yasus nopongo nanduli' naayah intor ra patayan. Am hino nga asauk ra tatandu' ra ulun matoi anduli' aayah. ³Hili ilo nanakub ri Piturus am i Yahaya am napaunsop ra luang nu riil no. Am olondom noyo hua, ilo namului yak suku' ra suaban nali.

⁴Io yak kawi' nu ulun nopongo nakaringoh ra pangubasan nu ulun sususubon hiano, asuang no nangintopot ri Yasus. Hili suang nilo li nirumuang mamar limo ngaribu nga ulun.

⁵Suaban nali Ulun Amumutus ra arat nu ugama, am mamaayo nu ulun Yahudi am guru-guru' nu ugama nilumulur ra Yarusalim. ⁶Kawi' nilo inuoi pahayam ri Hanas Kinatuaan nu Imam hino, am poyo i Kayapas, i Yahaya, i Alikсандor, am kawi' nu ulun sabiton ra pahaka' nu Kinatuaan nu Imam. ⁷I Piturus am i Yahaya inibit ra tingkuangon nilo, hili ilo nangkimuot ri Piturus am i Yahaya, rahu kanilo, "Aun koson pinakuwi' mi nomohonsoi ra ulun nobongkong hitu? Aun ki' intor nu kuasa' karuo kono am nanaak ra kuasa' inuma' mi hino?"

⁸I Piturus kinuasa' nu Ro nu Ala hino nilumimbang, rahu kono, "U mamaayo nu bansa' Israil, am Ulun Amumutus ra arat nu ugama! ⁹Akai bisarain ra orou hitu nga intor hua ra

akai anguma' ra baal onsoi ra sangulun nobongkong, am intor hua ra tuan kumapandai ra aun koson nu ulun hitu noonsoi.

¹⁰Kono po hino, onsoi kawi' mi akapandai am bansa' Israil pono' apandai raino, nga ulun nobongkong hitu nakalakou am tinumuor raino ra tingkuangon mi, nga intor hua ra kotoh am kuasa' ri Yasus Karistus ulun intor ra Nasarit hino. Akau nga nanalip ri Yasus, io yak Ala napan-duli' napakaayah rio. ¹¹Hitu nga i Yasus kuon nu rahu nasuratan ra Kitap, rahu kono,

*'Batu tinapiran nu ulun
amamaal ra pahun,
nasauk ra batu labing aulu.'*

¹²Mimpuun ri Yasus yak hili akaalap ra kaayahan. Nga luput nu tana' hitu kaando' kasangulun po nakaalap ra kuasa' intor ra Ala ra apakaayah ritaka."

¹³Kawi' nu ulun amisara' hiano nololob nahilong ra kaatasan ri Piturus am i Yahaya, labing po ra ilo nakapandai ra ulun sususubon hiano io hino ulun ampaparalo yak am kaando' sikul am ulun maya-maya' ri Yasus. ¹⁴Ikaa nakaindahu ilo ka sabatuk po, nga ulun noonsoi hino tuo-tuor ra tingkuangon nilo no baya-baya' ri Piturus am i Yahaya.

¹⁵Hili ilo napaakou po ra ulun sususubon hiano ra intok nilo nantutuum no, am hili ilo nantutuum. ¹⁶Rahu kanilo, "Aun ki' maan taka ra ulun hiatu? Kawi' nu ulun amahun ra Yarusalim tu nopongo nakapandai ra tatandu' kalalaban inuma' nilo ruo tu. Ikaa no akaalap taka ahalim ra baal hino. ¹⁷Io yak onsoi taka omopol rilo ruo ikaa ambala' kasangulun po intor ra baal ri Yasus, hili baal hitu ikaa indu-indul akarayol ra ulun asuang."

^d4:1 imam: Luang nu buku nakalair; mamaayo nu imam

¹⁸Hili ilo napanduli' napaunsop ra ulun sususubon hiano, am nambala' rilo ra ikaa sahumu mindahu karuo kono am ambala' intor ra baal ri Yasus.

¹⁹Io yak limbang ri Piturus am i Yahaya, "Huangon mi onsoi-onsoi atu ki' otopot ra tingkuangon nu Ala maya' ra panusuban nu Ala ki' karuo kono am maya' ra rahu mi. ²⁰Nga ikaa akaalap akai mulou ambala' ra atu nakito am naringoh mai."

²¹Ulun amisara' hiano kaando' no nauyum nilo ra papasalaan nilo ra amaratu' ra ukum ri Piturus am i Yahaya. Intor ra hino ilo nomopol am hili namalabus ri Piturus am i Yahaya, nga kawi' nu ulun angansungansuk ra Ala nga intor ra baal nasauk hino. ²²Ulun nobongkong noonsoi hino sawahan ra apat ngoopor upok umur no.

Ulun nangintopot akitaak ra
Tuhan ra kaatasan ambala'.

²³Labusi' po i Piturus am i Yahaya, panduli' no ilo ra ranga-rangan nilo rano am pahulit ra atu nirahu nu mamaayo nu imam am mamaayo nu ulun Yahudi rano rilo ruo. ²⁴Karingoh po nu ranga-rangan nilo rano baal hino, ilo sambayang kawi-kawi' ra saumi huang akitaak ra Ala. rahu kanilo, "Tuhan, oko nga napasauk ra limbowon, tana' am luab am kawi' nu suot no. ²⁵Intor ra Ro mu oko mindahu ra aki mai i Daud, io hino amba mu. Rahu mu,

*'Kulo ki' pambuuk ulun-ulun
ikaa akakaulih ra Tuhan?
Kulo ki' kawi' nu bansa'
amabaas ra huang nilo ra
baal kaando' balos?*

²⁶Raja-raja' ra tana' hitu
amalai-lair ra muoi antabuh,

*am kawi' nu ulun amimihang
ampapakat tumabuh ra
Tuhan am Raja' Kaayahan.'*

²⁷Nga kapiro hua i Hirodis am i Pontius Pilatus nantutuum ra ulun ikaa mintopot ra Tuhan am ulun Israil amahun ra bandar hitu. Ilo nantutuum asiha' tumabuh ri Yasus amba mu angkaraya' ra tayar mu hino, pinasauk mu ra Raja' Kaayahan. ²⁸Ilo saumi huang anguma' ra atu-atu, maya' ra atu nopongo tinantu' mu ra pahulu li ikaa mulalas asauk yak. Am kawi' nu baal tinantu' mu mimpun ra kuasa' am kasiha' mu tohom. ²⁹Tuhan, ilayan mu nga raino ra koson pakuan nilo angulaat ramon. Akai io hino amba mu, taakin mu akai ra kaatasan ambala' ra aho mu. ³⁰Paintalangon mu kuasa' mu hili ulun arualan apihah am tatandu-tatandu' kalalaban am baabaal kalalaban bonsoi asauk, mimpun ra kotoh nu kuasa' ri Yasus, amba mu angkaraya' ra tayar mu hino."

³¹Pongo nilo nasambayang, hili intok nilo nilumulur no pono' am iningkuli'. Kawi' nilo no pono' am kinuasa' nu Ro nu Ala, am hili ilo angimuun aatas ambala' ra aho intor ra Ala.

Kawi' nilo ohohondo' huang

³²Kawi' nu ulun nangintopot hiano ansisilulum am ohohondo' huang am pinowoon. Kaando' kasangulun po ampahuang ra lolot nilo no ra atu siino rio, ra io yak katangan. Kawi' nu atu siino rilo no katangan yak ilo kawi', am ilo antatayar ra loho nu atu talanon nilo. ³³Intor ra kotoh nu kuasa', ulun sususubon hiano ambala' ra i Yasus nopongo nanduli' naayah. Hili Ala namarakat bonso-bonsoi rilo. ³⁴Kaando' kasangulun po

ra lolot nilo kaando' ikaa notohom, okoondo' yak kawi'. Nga ilo nanalan ra tana' am pahun tohom nilo am usin loho nu tana' am pahun tinalan nilo no inibit nilo, ³⁵am taaki' nilo ra ulun sususubon hiano. Hili ulun sususubon hiano nanayar ra tuki-tukir nu ulun maya' ra atu kaando' rilo no.

³⁶⁻³⁷Kono po hino ri Yusup. Io pono' am nanalan po ra tana' tohom nano, hili io nangibit ra loho nu tana' hino am nanaak ra ulun sususubon rano. I Yusup hitu sangulun intor ra sua' ri Liwi intor ra दौरa nu Sipirus. Ulun sususubon hiano anabit rio ri Barnabas. Atungon no akapunaau ra huang.

Ananias am i Sapira

5 ¹Io yak siino sangulun unguoyon i-ninggalanan ri Ananias am andu' no ininggalanan ri Sapira. Ilo ruo ansawo nanalan po ra tana' tohom nilo no. ²Ilo namiruo ra loho nu tana' nilo, sampiruo li tinohom nilo am sampiruo li tinaakan nilo ra ulun sususubon. Inuma' ri Ananias hino am napandayan poyo nu andu' no.

³Hili rahu ri Piturus rio, "Ananias, kulo pahusuo' mu Ibilis amihang ra huang mu, suku' ra oko angibubuak ra Ro nu Ala, ra oko ikaa inindahu ra namiruo am nangalap ra usin loho nu tana' tinalan mi hino? ⁴Tana' hino oko katangan ra io ikaa po tinalan mu. Talano' mu rahili tana' hino, am oko po nonohom ra usin loho no. Kulo ki' babaas nu huang mu anguma' kono hino? Sala' kaulun bubuakon mu ra hino, io yak Ala bubuakon mu!"

⁵Karingoh po ri Ananias rahu hino, parambus no yak naaba' am inatoi. Kawi' nu ulun nakaringoh ra baal nasauk hino nangkalaa'. ⁶Hili ratong nu ulun ambulok rano inuoi namarilit ra bangkai ri Ananias ra kain, hili ilo nangibit inuoi nomolobong.

⁷Lobos no mamaar pakatalu ngajaam, hili bulah nu andu' ri Ananias no inunsop. Ikaa io akapandai ra atu nasauk no. ⁸Rahu ri Piturus rio, "Balai' au nga. Kapiro ki' hitu yak usin loho nu tana' tinalan mi ra andu' muno?"

Limbang nu andu' ri Ananias no, "Kapiro, hino yak nga loho nano."

⁹Hili rahu ri Piturus rio, "Kulo ki' akau ruo ansawo nampakat ra anginam ra Ro nu Tuhan? Kinongoho' nga! Ulun inuoi nomolobong ra andu' muno raino yak muli'. Ilo pono' am angibit po riun."

¹⁰Pulali', yak nu andu' ri Ananias no naaba' am inatoi ra paat hino ra tingkuangon ri Piturus. Am unsop nu ambulok hiano am ilong kanilo inatoi noyo andu' ri Ananias no. Hili ilo nangibit rio am nomolobong ra talab nu lobong nu andu' nano. ¹¹Hili kawi' nu ulun nangintopot hiano am ulun bokon, nakaringoh ra baal nasauk hino nangkalaa' bonsoi.

Tatandu-tatandu' kalalaban am baal kalalaban bonsoi

¹²Asuang tatandu' kalalaban am baa-baal kalalaban bonsoi nasauk ra lolot nu ulun asuang lumangus ra ulun sususubon. Am kawi' nu ulun mintopot saumi huang yak lumulur ra tambil ri Salomo ra lusar nu Pahun nu Tuhan. ¹³Am ulun ikaa mintopot, ikaa aatas matong sumimpung ra ulun mintopot hiano. Io yak ulun nangintopot hiano insuaton nu ulun asuang. ¹⁴Am indu-indul abuoi, indu-indul asuang ulun nangintopot ra Tuhan siino no unguoyon am siino po ruandu'. ¹⁵Balos nu inuma' nu ulun sususubon hiano. Kawi' nu ulun arualan inibit ra kiing nu ralan, am pinokoolong ra koolongon nilo rano karuo kono am apin. Kasiha' nilo borook pono' babara' ri Piturus akapaat rilo ra paat no ansail ra ralan hino. ¹⁶Sahuyu-huyur ulun inatong intor ra bandar-bandar bokon ra

libung nu Yarusalim. Ilo nangibit ra ulun arualan am ulun sinulor nu saitan. Am kawī' nu ulun hiano napihah.

Ulun sususubon inila-ila'

¹⁷Popor no, Kinatuaan nu Imam am kawī' nu ranga-rangan no, io hino sabiton ra lilian nu ulun Saduki, angimuun angulalaat nga sumolon hua ilo. ¹⁸Hili ilo nanakub ra ulun sususubon hiano am napaunsop ra riil namumpungan ra nagiri hino. ¹⁹Io yak paat nu londom li, saumi malaikat nu Tuhan inuoi namahiāng ra kawī' nu totobon nu riil hino, hili napasamput ra ulun sususubon hiano. Am rahu nu malaikat hino ra ulun sususubon hiano, ²⁰“Bi kami muoi tumuor ra lusar nu Pahun nu Tuhan am onsoi akau ambala' ra ulun asuang intor ra baal nu kaayahan bahuon hitu.”

²¹Hili ulun sususubon hiano pono' am inaya' ra rahu nu malaikat hino. Susuab poyo am inuoi no ilo ra Pahun nu Tuhan am angubas ra ulun siino ra hino.

Kotongo' nu hili Kinatuaan nu Imam am ranga-rangan no inatong, hili ilo nantutuūm ra mamaayo nu ulun Yahudi. Hili ilo nanusub ra ulun inuoi pangalap ra ulun sususubon hiano intor ra luang nu riil ibiton ra tingkuangon nilo. ²²Io yak pakasuku' ulun sinusub hiano ra riil hino, ilong kanilo am kaando' no ulun sususubon hiano ra luang nu riil no. Hili ilo nanduli' am namala' ra baal nasauk hino ra Ulun Amumutus ra arat nu ugama. ²³Rahu kanilo ra Ulun Amumutus ra arat nu ugama rano, “Pakasuku' akai ra riil no, ilong kamai am ikāa nahiang totobon nu riil hino, am sauyar rano ahalung onsoi-onsoi ra tiboboōn nu totobon nu riil hino. Io yak paat mai inunsop,

kaando' kasangulun po nakito mai ra luang nu riil hino.”

²⁴Paat nu mamaayo nu ahahalung ra Pahun nu Tuhan am mamaayo nu imam nakaringoh ra rahu hino, kawī' nilo naingo ra aun nasauk ra ulun sususubon hiano. ²⁵Kāa kula' buoi lolot no, ratong nu sangulun ungkuyon nangibit ra aho, kono hino rahu no, “Kinongohon mi rahu ku! Ulun niriil mi ratili, angubas raino ra ulun asuang siino ra Pahun nu Tuhan!”

²⁶Hili mamaayo nu ahahalung ra Pahun nu Tuhan hino am ranga-rangan no rano inuoi pangalap ra ulun sususubon hiano, io yak ilo ikāa namahaak nangulalaat, nga alaa' hua ilo ra ulun asuang rano nu kono ulun asuang hiano omobol rilo ra batu.

²⁷Ulun sususubon hiano inibit ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama. Hili Kinatuaan nu Imam nonosot rilo. ²⁸Rahu no rilo, “Pinopol mai no akau ra ikāa ambala' intor ra baal nu ulun hino. Io yak raino ilai' mi nga aun inuma' mitu! Akau naparayol ra pangubasan mi ra Yarusalim, am labing po ra akau anantam ramon ra akai namatoi ra ulun hino.”

²⁹Limbang ri Piturus am ulun sususubon bokon no, “Ala nga bayaan mai ra rahu, sala' ka rahu nu ulun. ³⁰I Yasus sinalip mi hino, pinanduli' noyo kaayaho' nu Ala nu aki taka, intor ra patayan. ³¹Am Ala nopongo nanaak rio ra kuasa' amihang maayo bonsoi asauk ra ulun mamaayo am Raja' Kaayahan hili ulun nu Israil siino paat mimpoi intor ra sala-sala' nilo am ilo ampunan. ³²Akai nga ambabala' ra kawī' nu baal hino akai am Ro nu Ala, tinaakan nu Ala ra kawī' nu ulun maya' ra panusuban no.”

³³Paat nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama nakaringoh ra rahu hino, pambuuk ilo bonsoi, am suku' ilo

nampapakat asiha' amatoi ra ulun sususubon hiano. ³⁴Io yak ra lolot nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano siino sangulun ulun Parisi ininggalanan ri Gamalil. Io sangulun guru' nu ugama insuaton am kalansanan nu ulun asuang. Io nilumuat am tinumuor hili nanusub ra ulun bokon napainsaloh po ra ulun sususubon hiano.

³⁵Hili io inindahu ra kawi' nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano. "Pahaka-pahaka' ku bansa' nu ulun Israil! Huangon mi pahulu onsoi-onsoi atu ki' maan mi ra ulun hiatu. ³⁶Nga ra pahulu li siino sangulun ininggalanan ri Tiudas. Io aulu' am maayo kuasa' ra pamahuangan no, suku' maar apat ngaatus ulun inaya' rio. Io yak ikaa nabuoi io pinatoi am ulun inaya' rio nansusuai, am inuma' no hili nalawo yak lalayau kaando' balos.

³⁷Pongo nu hili, ratong po ri Yudas intor ra दौरा nu Galilia, ra paat anguntob ra suang nu ulun. Intor ra pandai no mindahu asuang po ulun inaya' rio. Io yak ikaa nabuoi io pono' am pinatoi am kawi' nu ulun inaya' rio nansusuai.

³⁸Intor ra hino, au ambala' ramuyun ra baal nasauk hitu. Ikaa akau anguma' ra atu-atu ra ulun hiatu, pahuon mi yak ilo. Nga kono pangubasan am inuma' nilo hitu intor ra ulun, ikaa liha' asauk alawo yak lalayau. ³⁹Io yak kono baal hino intor ra Ala, pahaka-pahaka' ikaa akaalap amayau rilo. Naapo akau solor rahili tumabuh ra Ala."

Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano ininsuhut ra pambalaan ri Gamalil no. ⁴⁰Hili ilo nahipah am napaunsop napanduli' ra ulun sususubon hiano, am namalapos rilo ra lalapos akapilat. Pongo hino, hili ilo nilabusan am popolo' bonso-bonsoi ra ikaa angubasan intor ra baal ri Yasus.

⁴¹Ulun sususubon hiano inakou ra intok hino ra huang anginsuat, nga Ala nopongo namahuang ra ikaa mulalas ilo auma' aintupan ra kulalaaton nu ulun nga ilo angintopot ri Yasus. ⁴²Am ilo parayu-rayus ambala' ra ulun intor ra Aho Onsoi ra baal ri Yasus ra tuki-tukir nu orou ra Pahun nu Tuhan am pahun nu ulun, ra i Yasus nga Raja' Kaayahan niran-di' hino.

Tulu' ngaulun anginsuup

6 ¹Indu-indul abuoi indu-indul asuang maya' ri Yasus. Paat nu hili ulun Yahudi apandai mindahu ra rahu Yunani ikaa onsoi huang ra ulun-ulun Yahudi atanduu'. Rahu nu ulun Yahudi apandai mindahu ra rahu Yunani, "Ruandu-ruandu' mai nabalu ikaa atayaran ra usin taakin ra tuki-tukir nu orou."

²Intor ra hino, oopor am ruo ulun sususubon hiano namalulur ra kawi' nu ulun nangintopot am inindahu rilo, rahu kanilo, "Ikaa onsoi ra akai akaulou ambala' ra rahu nu Ala, nga puun yak ra baal angalulum ra nabalu. ³Intor ra hino, labing honsoi no akau amili' ra tulu' ngaulun intor ra lolot mi, am kinaayaho' no onsoi am kinuasa' nu Ro nu Ala am poyo apandai bonsoi ra karaya' intor ra baal nu hitu. Am akai apakaraya' rilo ra karaya' hitu. ⁴Nga akai sambayang yak am ambala' yak ra rahu nu Ala."

⁵Kawi' nu ulun namalihua ra rahu nu ulun sususubon hiano. Hili ilo namili' ri Stipanus, sangulun angintopot bonsoi ri Yasus am kinuasa' nu Ro nu Ala. Am pilio' nilo po i Pilipus, i Porokhorus, i Nikanor, i Timon, i Parminas, am i Nikolaus intor ra Antiokia; io sala' ulun Yahudi, io yak io nopongo inaya' ra ugama nu ulun Yahudi.

⁶Tulu' ngaulun hiano inibit ra tingkuangon nu ulun sususubon rano, hili ulun sususubon hiano nonompok

ra ulu am namarakat hili Ala anaak ra kotoh nilo angkaraya'. ⁷Intor ra hino nga Aho nu Ala indu-indul akarayol am ulun ulun nangintopot ri Yasus ra Yarusalim indu-indul asuang. Am asuang po imam-imam inintopot ri Yasus.

Stipanus tinakub

⁸Stipanus binarakatan bonsoi nu Ala suku' io akakuasa' anguma' ra tatandu' kalalaban am baa-baal kalalaban bonsoi ra lolot nu ulun asuang. ⁹Io yak siino po kula-kula' ulun kumalit rio. Ulun hiano io hino sambayang ra pahun intok sambayang sabiton ra pahun intok sambayang nu ulun-ulun sala' amba^e. Ulun maya' ra pahun intok sambayang hino, io hino ulun Yahudi intor ra Kirini am Alikсандaria. Ilo am ulun-ulun Yahudi intor ra Kilikia am Asia inuoi kinumalit ri Stipanus. ¹⁰Io yak ikaa akaalap ilo kumalit ri Stipanus, nga Ro nu Ala anaak ra kapandayan ri Stipanus ahayam. ¹¹Hino puun no ulun hiano anaak ra usin ra ulun bokon muoi mindahu ra rahu, "Naringoh mai ulun hiatu ahuyai ri Musa am Ala!"

¹²Ulun sinusub hiano nangibu-buak ra ulun asuang, mamaayo nu ulun Yahudi, am poyo guru-guru' nu ugama. Hili ilo inuoi panakub ri Stipanus am nangibit rio ra Ulun Amumutus ra arat nu ugama. ¹³Am pangibit po ilo ra ulun mindahu ra rahu ikaa otopot ra baal ri Stipanus. Rahu nu ulun hino, "Ulun hitu asalok ahuyai ra Pahun nu Tuhan io hino intok sumamba yak am ahuyai ra Arat sinuratan ri Musa. ¹⁴Naringoh mai no rahu nu ulun hitu, ra i Yasus ulun intor ra Nasarit hino auma'

amunsah ra Pahun nu Tuhan hitu, am hili angungga' po ra kawi' nu ukum naalap taka intor ri Musa!"

¹⁵Kawi' nu ulun siino ra intok pantuuman hino nahilong ri Stipanus. Am paat nu hili bulos ri Stipanus kono bulos nu malaikat.

Pambalaan ri Stipanus

⁷¹Pangkimuot Kinatuaan nu Imam hino ri Stipanus, rahu kono, "Otopot ki' kawi' nu rahu nu ulun hiatu?"

²Limbang ri Stipanus, "Pahaka-pahaka' am aman-aman ka! Kinongohon mi rahu ku hitu! Ikaa po inanding i Abaraham aki taka li ra nagiri Haran, rapaat no po amahun ra tana' nu Misopotomia, Ala asundu ra kuasa' hino inatong rio, ³am rahu no, 'Truanan mu nagiri mu hitu am pahaka-pahaka' mu am matuo mu. Muoi ko ra nagiri tiluan ku riun.'

⁴Hili i Abaraham inakou intor ra nagiri Kasdim, inanding ra bandar Haran. Patoi ama' ri Abaraham li, Ala nanusub rio ra nagiri hitu intokon mi raino tu. ⁵Paat nu hili kaando' po atu-atu siino ra tana' hitu tinaakan nu Ala asauk ra tohom ri Abaraham kono pono' pila' nu baya' am kaando' yak tinaakan ri Abaraham ra tana'. Io yak Ala namarandi' ra io anaak ra tana' hitu ri Abaraham suku' ra sua' no. Paat nu hili kaando' po anak nilo. ⁶Io yak hitu nga rahu nu Ala rio,

'Sua' mu amahun ohondo'

ra ulun tambului

ra tana' nu ulun bokon.

Ulun nu tana' hino apasauk

rilo ra ulipon

am anguma' rilo aila' bonsoi

apat ngaatus upok buoi no.

^{e6:9} Ulun sala' amba: Ilo io hino ulun Yahudi inulipon ra pahulu li io yak ilo pongo namayal am raino ilo sala' amba.

*7Io yak au amaratu' ra ukum
ra bansa' apasauk rilo
ra amba nilo,
am sua' ri Abaraham rahili
makou ra tana' hino
am muoi sumamba rakon ra
intok hitu.'*

⁸Pongo no inindahu ra rahu kono hino, randi' no hino kinotopot nu Ala ra saumi arat sunat. Anako' rahili i Isak anak ri Abaraham hino, balu' orou buoi no sunato' rahili ri Abaraham i Isak. Am sunato' po rahili ri Isak anak-anak no, io hino i Yakup. I Yakup pono' am nanunat ra oopor am ruo anak-anak no, io hino asauk ra aki-aki' nu bansa' Yahudi. ⁹Aki-aki' taka hiano sumolon huang ri Yusup, suku' ilo nanalan rio ra ulun nu pihangan Masir, am io nasauk ra amba ra hino. Io yak Ala amarangan rio, ¹⁰am amalabus rio intor ra kawi' nu susa' inintup rio. Ala nanaak rio ra kapan-dayan ahayam ra paat no inuoi pahayam ri Piraun Raja' nu Masir hino, suku' i Piraun napasauk rio ra Gabunor ra pihangan Masir am poyo anguasa' rio ra pahun nu Raja' Piraun. ¹¹Kaa kula' buoi intor rahili kasauk taba' ra luput nu pihangan Masir am Kanaan, suku' ulun hiano aila' bonsoi. Aki-aki' taka rali kaandod' pangalapan ra akan.

¹²Pakaringoh i Yakup ra siino gandum ra pihangan Masir, io nanusub ra anak-anak no, aki taka rali inuoi ra hino, am hino nga puupuun nilo inurong ra pihangan Masir. ¹³Kainduo nilo li inuoi hili i Yusup nambala' ra pahaka-pahaka' no rano ra io nga i Yusup. Paat nu hili nga Raja' nu Masir nakapandai ra pahaka-pahaka' am matuo ri Yusup.

¹⁴Hili i Yusup napaibit nambilin, akitaak ra ama' no, io hino i Yakup am kawi' nu pahaka' no manding ra pihangan Masir suang nilo no tulu' ngoopor am limo ngaulun. ¹⁵Am banding rahili i Yakup ra pihangan Masir, am hino nga rahili pinatayan no am anak-anak no rali. ¹⁶Bangkai nilo rali inibit nanduli' ra Sikhim, am lobongo' ra lalabangan inaliran ri Abaraham ra ulun bansa' nu Himor amahun ra Sikhim ra kula-kula' yak suang nu usin pinangalir no. ¹⁷Ra paat nu randi' nu Ala ri Abaraham maar asauk, bansa' taka ra Masir sinumua' suku' asuang bonsoi.

¹⁸Popor no rahili am sangulun raja' namihang ra Masir ikaa akakaulih ri Yusup. ¹⁹Raja' hino nangulo-ngulong ra bansa' taka am nangila-ila' ra aki-aki' taka rali. Io namalikot rilo anapir ra anak-anak nilo kahuyon bahu suku' anak hiano iringkuli' yak matoi.

²⁰Paat nu hili nga i Musa inanak. Io sangulun lilia' onsoi ra pahilayan. Talu bulan buoi no hinipus nu matuo no, ²¹am paat no inantung ra siang, alapo' am hipuso' io nu anak ruandu' nu Raja' Piraun ohondo' ra anak no tohom. ²²Io inubas ra rahu am arat nu ulun Masir am suku' io nasauk ra ulun maayo kuasa' ra kawi' nu maan am rahuon no.

²³Paat nu umur ri Musa nakasuku' ra apat ngoopor upok, hili siino huang no asiha' muoi pahilong ra bansa' no ulun Israil. ²⁴Paat no inuoi pakakito io ra sangulun bansa' no hino inila-ila' umbalo' nu sangulun ulun nu Masir. Io namalapos nangumbal am namatoi ra ulun nu Masir hino. ²⁵Pamahuangan ri Musa,

7:7 Nah. 3:12 7:8 Kas. 17:10-14, 21:2-4, 25:26, 29:31-35:18 7:9 Kas. 37:11, 28, 39:2,21 7:10 Kas. 41:39-41 7:11 Kas. 42:1-2 7:13 Kas. 45:1, 16 7:14 Kas. 45:9-10, 17-18, 46:27 7:15 Kas. 46:1-7, 49:33 7:16 Kas. 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Yos. 24:32 7:17-18 Nah. 1:7-8 7:19 Nah. 1:10-11,22 7:20 Nah. 2:2 7:21 Nah. 2:3-10 7:23-29 Nah. 2:11-15

bansa' nano akapandai ra io pasaukon nu Ala ra amalabus ra bansa' no. Io yak ikaa hua akapandai ilo.

²⁶Suaban nali pakakito po i Musa ra ruo ngaulun ulun bansa' nu Israil nambuuk; hili io nopoonsoi rilo. Rahu kono ri Musa, 'Akau hitu sangaka', kulo akau pahumbal?'

²⁷Io yak ulun nangumbal ra sangulun no nanikoh ri Musa ra taning no am rahu no, 'Aun ki' nanaak riun ra kuasa' asauk ra amimihang am akim mai? ²⁸Asiha' po ki' oko amatoi rakon ohondo' ra oko namatoi ra ulun nu Masir ramai' li?'

²⁹Karingoh ri Musa rahu nu ulun hino, io nahiru' ra Masir am inuoi pamahun ra nagiri Midian. Ra intok hino ilo nantahanak ruo ngaulun anak.

³⁰Apat ngoopor upok lolot no, sangulun malaikat inatong ri Musa ra tana' asuang ra batu am inahison li ra maar nu Ruau Sinai. Malaikat hino inatong ra luang nu apui laa-laang ra intok asasakot no. ³¹Kololob i Musa nahilong ra baal nasauk hino, suku' io inimaar angaulih ra atu ki' nasauk hino. Pakaringoh io ra rahu nu Tuhan, rahu kono,

³²'Au nga Ala nu aki-aki' mi rali.

Au nga Ala ri Abaraham, i Isak am i Yakup.'

Pakatintih i Musa ra balaa' nano suku' io ikaa aatas ahilong ra asasakot laa-laang hino. ³³Hili rahu po nu Tuhan,

'Panguson mu salipar nu kalayam mu no, nga tana' intok mu tinumuor no io hino tana' tohom ku.

³⁴*Au nopongo nahilong am anampuus ampahuang ra ila' nu bansa' pinili' ku ra Masir.*

Aringoh ku luap am tangi' nilo am hino puun ku tinumuun muoi amalabus rilo.

Raino ikon mu!

Au anusub riun anduli' ra Masir.'

³⁵Hitu nga i Musa ikaa inangku nu bansa' Israil rahu kanilo, 'Aun ki' nanaak riun ra kuasa' sumauk ra amihang am akim mai?'

Io yak, nga io hua tuu-tuu' sinusub nu Ala asauk ra amimihang am apakaayah, lumangus ra tulung nu malaikat ra asasakot laa-laang li. ³⁶I Musa kuon hili nga nangibit ra bansa' Israil inakou intor ra pihangan Masir am nanguma' ra tatandu' kalalaban am baa-baal kalalaban bonsoi ra Masir, ra Luab Alia' am ra tana' asuang ra batu am inahison li ra buoi nu apat ngoopor upok. ³⁷I Musa hino nga inindahu ra bansa' Israil, rahu kono, 'Ala anaak ramuyun ra sangulun angindul ra rahu nu Ala pilion intor ra bansa' mi, ohondo' ra io namili' rakon.^f

³⁸I Musa siino ra lolot nu ulun Israil ra tana' asuang batu am inahison li, am io nga angindul ra rahu nu malaikat ra Ruau Sinai ra aki-aki' taka rali. Io nga susukuon nu rahu intor ra Ala, io hino aho apakaayah pasukuon ritaka. ³⁹Hama' pono' kono hino, aki-aki' taka rali ikaa maya' ra rahu no. Ikaa ilo asiha' ri Musa am asiha' yak anduli' ra pihangan Masir. ⁴⁰Rahu nilo ri Harun, 'Amaal ko ramon ra binabaal, hili binabaal hino amahaak ra lakou mai. Nga ikaa no akapandai akai ra aun

^f7:37 ohondo' ra io namili' rakon: Karuo kono am; ohondo' rakon

nasauk ri Musa nangibit ramon intor ra pihangan Masir li!

⁴¹Am paat nu hili pamaal ilo ra binabaal ohondo' ra maak nu sapi', hili ilo namatoi ra kium asauk ra taak nilo ra binabaal hino am nahirau asauk ra pangansukan nilo ra binabaal inuma' nu longon nilo.

⁴²Intor ra hino Ala nahiru' rilo am napahusu rilo sumamba ra butitin-butitin ra limbowon. Baal hino ampaat ra aun nasuratan ra buku nu ulun angindul ra rahu nu Ala. Kono hitu rahu no,

'U ulun Israil!

*Sala' ka au panaakan mi
ra kium tontobon*

*am potoyon mi ra buoi nu apat
ngoopor upok ra tana' asuang
ra batu am inahison li.*

⁴³Kiim nu binabaal Molok hino nga inibit mi am butitin binabaal io hino Ripan.

Hino binabaal intok mi sumamba.

*Intor ra hino pakuoyon ku
akau ra intok atawoi ansail ra
pihangan Babil.'*

⁴⁴Kiim nu Tuhan siino ra lolot nu ulun io hino ra lolot nu aki-aki' taka ra tana' asuang ra batu am inahison li. Kiim hino binaal maya' ra susub nu Ala maya' ra paniluan pinakito no ri Musa. ⁴⁵Am ibito' po kiim hino nu aki-aki' taka rali ilo ri Yosua ra paat nilo inuoi namahaau ra pihangan intokon taka tu raino intor ra pamihangan nu ulun pinahiru' nu Tuhan ra tingkuangon nilo. Kiim hili suku' yak ra paat ri Raja' Daud.

⁴⁶I Daud apainsuat ra huang nu Ala am io nakitaak ra Ala ra io amaal ra saumi pahur ra tayar nu Ala sambaan ri Yakup li.⁸ ⁴⁷Io yak i Salomo hua nakabaal ra pahun tayar nu Ala.

⁴⁸Io yak Ala Ansukon Bonsoi ikaa hua murong ra pahun baalon nu ulun. Nga siino hua nasuratan ra buku nu ulun angindul ra rahu nu Ala, rahu kono,

⁴⁹*Limbowon io hino*

panturungon ku,

am tana' kikindangon ku.

Aun ki' koson nu pahun

baalon mi ra tayar ku?

Aun ki' intok ku amahun?

⁵⁰*Kaa ki' au nanguma' ra kawii
nu atu-atu?'*

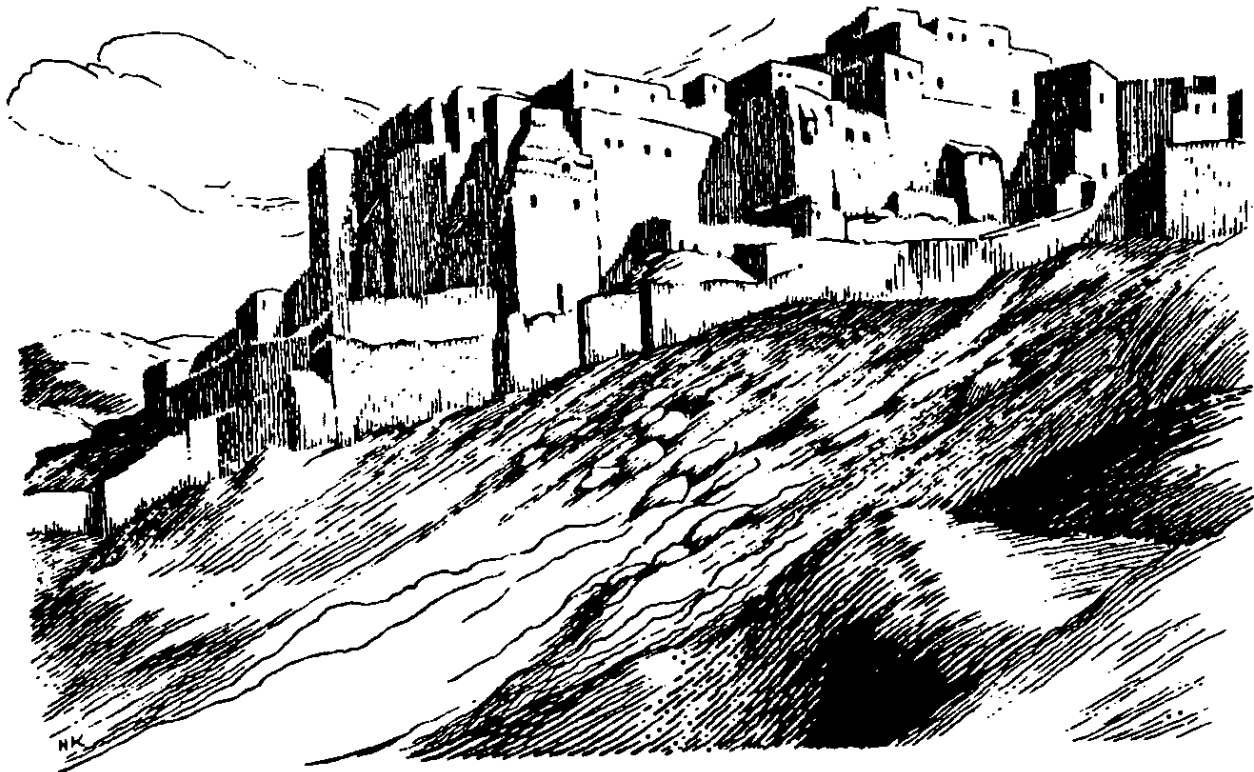
⁵¹Kapio akau hitu pahaka' mi, ikaa minsuhut ra babala'. Am apakot maya' ra panusuban nu Ala aangas angkinongoh ra rahu nu Ala! Ohondo' yak akau ra aki mi rali tumabuh ra Ro nu Ala. ⁵²Aun ki' ulun angindul ra rahu nu Ala ikaa inila-ila' nu aki mi rali? Ulun sususubon nu Ala ra pahulu li, io hino ulun nopongo nambala' namalair ra sukuan nu Amba nu Ala otopot hino, nopongo pinatoi nilo. Am raino akau nangila-ila' am namatoi ra Amba nu Ala hino. ⁵³Malaikat-malaikat pono' am nopongo nangindul ra rahu nu Ala ramuyun, io yak akau ikaa minsuhut ra rahu no!"

Stipanus binobol ra batu.

⁵⁴Ulun Amumutus ra arat nu ugama amumutus hiano aruol huang ra nakaringoh ra rahu ri Stipanus no, am ilo nambuuk bonsoi rio. ⁵⁵Io yak i Stipanus kinuasa' nu Ro nu Ala, io naningaa' ra limbowon. Io nakakito ra binantang nu Ala am i Yasus tinumuor ra solor ra pamiris nu Ala ra intok akakuasa' am amihang kono raja'. ⁵⁶Rahu ri Stipanus, "Ilai' mi, akito ku limbowon nantabang am Ulun Sinusub nu Ala tinumuor ra solor ra pamiris nu Ala!"

^{87:46} Ala sambaan ri Yakup li: Luang nu buku nakalair; ulun Israil

^{7:41} Nah. 32:2-6 ^{7:42-43} Bab. 5:25-27 ^{7:44} Nah. 25:9, 40 ^{7:45} Yos. 3:14-17 ^{7:46} 2Sam. 7:1-16, 1Taw. 17:1-14 ^{7:47} 1Raj. 6:1-38, 2Taw. 3:1-17 ^{7:49-50} Yas. 66:1-2 ^{7:51} Yas. 63:10

Samaria

⁵⁷Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano nonompon ra talingo nilo am hinumalak, hili ilo nasisinggau' nanakub ri Stipanus. ⁵⁸Ilo nangibit ri Stipanus ra taning nu bandar no, hili nomobol rio ra batu. Ulun nakakito ra baal hino namalulur ra pakai nilo sandapau no ra sangulun ambulok ininggalanan ri Saulus. ⁵⁹Kotongo' nilo omobol ri Stipanus, rahu ri Stipanus, "Tuhan Yasus, alapon mu ro ku!"

⁶⁰Hili io nahulatur am nilumuap, rahu kono, "Tuhan, pain mu paintupo' sala' hitu rilo!" Pongo no inindahu ra rahu hino tutus no nu pinawo no. ¹Am anginsuat huang ri Saulus ra namatayan hino.

I Saulus nangila-ila' ra ulun nangintopot

Paat nu orou hili am ulun nangintopot siino ra Yarusalim angimuun takubon am inila-ila', suku' ra kawi'

nu ulun nangintopot bokon rano, io yak ulun sususubon rano nansusuai ra bahian-bahian ra luput nu दौरा Yudia am दौरा Samaria. ²Kula-kula' ulun sumamba ra Ala nomolobong ri Stipanus am nantangi' rio ra huang asusa'. ³Io yak i Saulus parayu-rayus angila-ngila' asiha' apaulou ra ulun nangintopot. Io muoi ra pahun anakub ra kawi' nu ulun nangintopot, am napaunsop rilo ra luang nu riil.

Aho Onsoi intor ra Ala inindulan ra दौरा Samaria.

⁴Kawi' nu ulun nangintopot nakapansusuai hiano nambala' ra Aho Onsoi intor ra Ala hino ra atuatu ka intok. ⁵I Pilipus inuoi ra saumi bandar^h ra दौरा Samaria am nambala' ra ulun amahun ra दौरा hino, intor ra baal nu Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.

⁶Paat nu ulun angkinongoh ra babala' ri Pilipus am akakito po ra

^h8:5 Bandar: Luang nu buku nakalair; Bandar aulu'

8:3 Inu. 22:4-5, 26:9-11

tatandu-tatandu' kalalaban inuma' no, asuang ulun intor ra lolot nilo no anampuus ampahuang ra atu binalaan ri Pilipus li. ⁷Nga asuang hua saitan sinumamput am nampahalak nahiru' intor ra kula-kula' ulun sinulor nu saitan. Ulun nobongkong pono' am ulun naungga' asuang po noonsoi. ⁸Hili ulun pono' nu दौर Samaria am anginsuat bonsoi.

⁹Ra bandar hino siino sangulun ininggalanan ri Simun, nabuoi no io opololob ra ulun nu दौर Samaria intor ra kotoh nu sasampui no. Io mindahu ra ulun hiano ra io sangulun maayo kuasa' am kalalaban. ¹⁰Hili kawi' nu ulun asuang intor ra bansa' nainsuhutan hiano ampahuang yak ra atu rahuon no. Rahu kanilo, "Kotoh nu kuasa' nu ulun hitu intor ra Ala napandayan ra maayo ra kuasa' hino."

¹¹Nabuoi noyo opokololob ra ulun asuang intor ra kakatahan nu sasampui no, suku' ilo ampahuang yak ra atu rahuon no. ¹²Io yak i Pilipus ambala' rio ra Aho Onsoi intor ra baal, aun koson nu Ala amihang ra ulun am intor ra baal ri Yasus Karistus, Raja' Kaayahan hino. Hili ilo pono' am angintopot po ra Aho inindulan ri Pilipus no, hili ilo nakirorob siino no unguyon am siino no ruandu'. ¹³I Simun pono' am inintopot. Am pongo no nirorob, parayus no inaya' ri Pilipus. I Simun pono' am nololob bonsoi ra tatandu-tatandu' kalalaban nasauk.

¹⁴Ulun sususubon siino ra Yarusalim nakaringoh ra ulun nu दौर Samaria nopongo inintopot ra aho intor ra Ala. Intor ra hino susubo' nilo i Piturus am i Yahaya inuoi ra hino.

¹⁵Pakasuku' i Piturus am i Yahaya, hili ilo nanambayang ra ulun nu Samaria hili ilo akaalap ra Ro nu Ala. ¹⁶Nga Ro nu Ala ikaa po

namihang rilo kasangulun po. Nga bahu yak hua ilo nirorob ra inggalan nu Tuhan Yasus. ¹⁷Hili i Piturus am i Yahaya nonompok ra timpululuu nu ulun Samaria hiano. Intor ra hino ilo kinuasa' nu Ro nu Ala.

¹⁸Kakito ri Simun ra ulun hiano kinuasa' nu Ro nu Ala, nga puun hua ra ulun sususubon hiano nonompok ra timpululuu nilo. Intor ra hino io nangibit ra usin am nanaak ri Piturus am i Yahaya, ¹⁹hili rahu kono, "Taakin mi au ra kuasa' hino, hili aun-aun pono' tompokon ku ra timpululuu, ilo kuasaan yak nu Ro nu Ala."

²⁰Limbang ri Piturus, "Aimboyou yak oko am usin muno! Indos kamu am aaliran taak nu Ala tu ra usin? ²¹Kaando' nanaak riun ra kuasa' maya' ramon ra karaya' mai hitu, nga huang muno ikaa otopot ra tingkuangon nu Ala. ²²Intor ra hino mimpoko ra kasiha' mu alat hino, am akitaak ko ra Tuhan hili io angampun ra pinowoon mu alat hino. ²³Nga apandayan ku oko sumolon huang am inulipon nu sala'."

²⁴Hili rahu ri Simun ri Piturus am i Yahaya, "Sambayang ka akitaak ra Tuhan ra tayar ku, hili saumi pono' ra atu nirahu mino ikaa asauk rakon."

²⁵Pongo nilo nahulit ra aun nakito nilo intor ra baal nu Tuhan am poyo nambala' ra rahu nu Tuhan, hili i Piturus am i Yahaya nanduli' ra Yarusalim. Am luang nu lakou nilo li, ilo mapit-mapit ambala' ra kula-kula' pamahunan ra Samaria.

I Pilipus ra sangulun mamaayo intor ra Itiopia.

²⁶Sangulun malaikat nu Tuhan inindahu ri Pilipus, rahu kono, "Makou ko raino! Maya' ko ra solor ra sahilon' ra ralan intor ra Yarusalim muoi ra Gasa." Ralan hino kalilingon kaando' ulun maya'.

ⁱ8:26 solor ra sahilon: Karuo kono am; paat tanga' orou

27-28 Am lakou no bahu' ri Pilipus. Paat nu hili siino sangulun mamaayo nu pahun nu Raja' ra pihangan nu Itiopia muli' ra nagiri no tohom. Ulun hino mamaayo nu kawi' nu pagawai am anguasa' ra kawi' nu sasawot ri Kandaki, Raja' ruandu' ra pihangan Itiopia. Mamaayo hino inuoi sambayang ra Ala ra bandar Yarusalim, am raino io anduli' am tinumampak ra kurita' no. Paat no turu-turung ra kurita' nano io namasa' ra buku sinuratan nu ulun angindul ra rahu nu Ala io hino Yasaya. 29Ro nu Ala inindahu ri Pilipus, rahu kono, "Bi kamu muoi mimaar ra kurita' hio'."

30Hili i Pilipus inuoi inimaar ra kurita' hino, ringoh kono am amasa' ulun hino ra buku sinuratan ri Yasaya. Rahu ri Pilipus ra mamaayo hino, "Akarati' ki' Tuan ra atungon nu binasa' muno?"

31Limbang nu ulun hino, "Aun koson ku akapandai ra atungon natu ra kaando' hua anilu rakon?"

Hili io napatampak ri Pilipus ra kurita' nano rumangan rio. 32Rahuon nu surat binasa' nano io hino kono hitu,

*"Io ohondo' ra maak nu rumba
haakon ra maan tontobo',
ohondo' ra maak nu rumba
ikaa ampahalak ra paat
amahunting ra bulu no,
kaando' ka sabantuk
po rahu no.*

33Io inuyai am kaando' no katapatan inuma' rio. Bayah no ra tana' hitu inalap intor rio am kaando' kasangulun po ahihiulit ra tansua' rio."

34Rahu nu mamaayo intor ra Itiopia hino ri Pilipus, "Balai' au nga, aun ki' ka kuon nu ulun angindul ra rahu nu Ala nanurat ra rahu hitu?"

Inan no ki' tohom karuo kono am ulun bokon?"

35Intor ra rahu nasuratan hino i Pilipus nangimuun namala' ra atungon nu Aho Otopot intor ra baal ri Yasus. 36Ra tanga' ralan li, pakasuku' ilo ra intok siino siang. Rahu nu mamaayo hino ri Pilipus, "I lai' nga hio', siino hua siang! Siino po ki' akaulintang rakon ra au rorobon?"

37Rahu ri Pilipus, "Kono Tuan aingkoos huang mintopot, auma' yak Tuan rorobon."

Limbang nu mamaayo intor ra Itiopia hino, "Angintopot au bonsoi ra i Yasus Karistus hino Anak nu Ala."

38Io nanusub aparuok ra kurita' nano. Hili ilo ruo ri Pilipus tinumuun ra siang hino am i Pilipus nomororob rio. 39Paat nilo masak intor ra siang no, Ro nu Ala nangibit ri Pilipus. Mamaayo intor ra Itiopia hino ikaa noyo nakakito ri Pilipus. Mamaayo hino inindul inakou ra huang anginsuat bonsoi.

40Liman ri Pilipus am nakasuku' noyo ra bandar Asdod. Kotongo' no inindul makou li, io ambala' ra Aho Otopot intor ra baal ri Yasus ra kawi' nu bandar suku' ra io nakasuku' ra bandar Kaisaria.

I Saulus inintopot ri Yasus.

(kis 22:6-16, 26:12-18)

9¹Kotongo' nu hili i Saulus yak asiha' angila-ngila' am amatoi ra ulun nangintopot ra Tuhan Yasus am io inuoi ra Kinatuaan nu Imam, 2am nakitaak ra surat kuasa' ibiton no ra mamaayo nu ulun amihang ra pahun intok nu ulun Yahudi sambayang ra bandar Damsik. Hili paat no akakito ra ulun nangintopot ra Tuhan Yasus, io anakub rilo am angibit ra

Yarusalim, ikaa ampili' ra unguyon am ruandu'.

³Kotongo' nilo inakou inuoi ra bandar Damsik, paat nilo maar suku' ra bandar hino, pulali-lali' nu saumi binuntul intor ra limbawon napakawantang ra libung ri Saulus. ⁴Parambus no naratu' ra tana' am nakaringoh ra saumi rahu inindahu rio, "Saulus, Saulus! Aun ki' puun mu angila-ngila' rakon?"

⁵Rahu ri Saulus, "Tuan, aun ki' oko kaulun?"

Limbang nu rahu hino, "Au nga i Yasus, inila-ila' mu hino. ⁶Io yak lumuat ko raino am bi muoi ra bandar no. Au ambala' riun ra hino ra atu ki' auma' maan mu."

⁷Kawi' nu ulun inaya' ri Saulus rano pono' am nakaliar suku' ikaa nakaindahuhua nga aringoh nilo hua rahu mindahuhino, io yak kaando' hua ulun akito nilo. ⁸Am luat rahili ri Saulus tinumuor am kinumarat, io yak mato no ikaa noyo akakito. Intor ra hino ulun rangan no rano namahaak rio inuoi ra bandar Damsik. ⁹Talu orou buoi no io ikaa akakito, am buoi nu hili kaando' atu-atu inakan am ininum no.

¹⁰Ra Damsik siino sangulun angintopot ra Tuhan Yasus ininggalanan ri Ananias. Ra luang nu saumi pinakito nu Tuhan, Tuhan inindahu ri Ananias. Rahu kono, "Ananias!"

Limbang ri Ananias, "Ui aun hino Tuhan."

¹¹Rahu nu Tuhan rio, "Bi kamu raino makou, muoi ko ra pahun ri Yudas ra ralan sabiton ra ralan Atulir no. Kimuatan mu ra hio' sangulun ininggalanan ri Saulus intor ra bandar Tarsus. Ulun hino sambayang raino, ¹²am ra luang nu saumi pinakito nu Tuhan, io nakakito ra sangulun unguyon, ininggalanan ri Ananias, inatong rio am nonompok ra timpululuu no hili io anduli' akakito."

¹³Limbang ri Ananias, "Tuhan, asuang no ulun naringahan ku intor ra baal nu ulun hino, puu-puun intor ra baal ra io angila-ila' ra ulun nangintopot siino ra Yarusalim. ¹⁴Am io inatong ra hitu raino siino surat kuasa' intor ra Kinatuaan nu Imam, muoi anakub ra kawi' nu ulun nangintopot riun."

¹⁵Io yak rahu nu Tuhan ri Ananias, "Bi kamu yak! Nga au nopongo namili' rio angkaraya' ra tayar ku, hili io ambala' intor ra baal ku ra bansa-bansa' bokon ikaa inaya' ra ugama nu ulun Yahudi, am ambala' po ra raja-raja' nu bansa' am poyo bansa' nu ulun Israil. ¹⁶Am au apakito rio ra kawi' nu ila' mintup rio nga intor hua ra io ambala' ra baal ku."

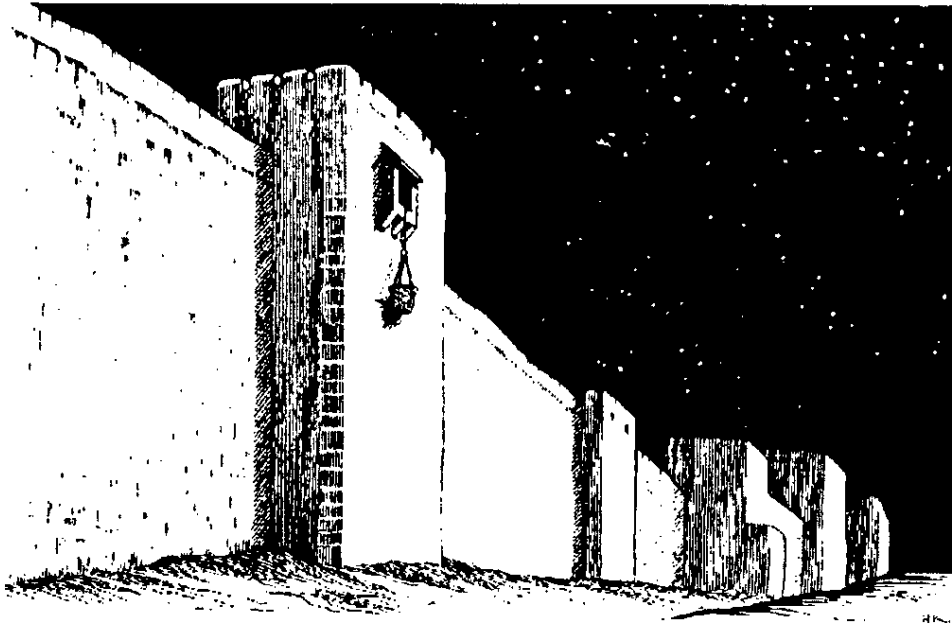
¹⁷Hili bi ri Ananias ra pahun hino am inunsop hili io nonompok ra timpululuu ri Saulus no, rahu kono ri Ananias, "Saulus, pahaka' ku ra luang nu Tuhan, Tuhan Yasus nakito mu ra kotongo' mu angkiralan muoi ra hitu, io nga nanusub rakon matong ra hitu hili oko anduli' akakito am pihangon nu Ro nu Ala."

¹⁸Paat nu hili karatu' kono sisi' nu pait intor ra mato ri Saulus am io pono' rahili nanduli' nakakito. Hili io nilumuat am nakirorob. ¹⁹Am pongo no naangkan, panduli' rahili io nokotoh.

I Saulus nangubas ra ulun nu Damsik.

Kula-kula' orou buoi ri Saulus murong ra Damsik ra intok nu ulun nangintopot ri Yasus. ²⁰Io parayurayus inuoi ra pahun intok nu ulun Yahudi sambayang am ambala' ra ulun ra intok hino ra Yasus hino Anak nu Ala.

²¹Kawi' nu ulun ololob ra pambalaan ri Saulus. Rahu kanilo, "Kaa ki' kapiro hitu ulun ra Yarusalim, nopongo namatoi ra kawi' nu ulun na-

Bakul namuluhan ri Paulus

ngintopot ri Yasus rali? Am io matong ra hitu anakub am angibit rilo ra mamaayo nu imam.”

²²Io yak kawi' nu ulun indu-indul ainsuhutan ra rahu ri Saulus. Kawi' nu baal nopongo nasauk inulit no intor ra baal ri Yasus anatandu' ra i Yasus hino topo-topot Raja' Kaayahan suku' ulun Yahudi amahun ra Damsik ikaa akaalap omopol rio.

²³Kalibos hili kula-kula' orou buoi no, ulun Yahudi nampapakat asiha' amatoi ri Saulus. ²⁴Io yak pakat nilo hino napandayan ri Saulus. Orou am londom am ilo hai-hait ahalung ri Saulus ra totobon maayo ra bandar hino, asiha' amatoi rio. ²⁵Io yak paat nu londom li, ulun rangan ri Saulus rano napaunsop rio ra bakul, am namuluh rio intor ra rasawat nu pinamahal ra bandar hino.

I Saulus inuoi ra Yarusalim.

²⁶Bi ri Saulus inuoi ra Yarusalim, am alikot io sumimpung ra ulun nangintopot ri Yasus. Io yak ulun nangintopot hiano alaa' rio, nga ikaa

angintopot ilo ra i Saulus kapiopio nasauk ra ulun nangintopot ri Yasus.

²⁷Hili i Barnabas inuoi ri Saulus; am nangibit rio inuoi ra ulun sususubon rano. Uli' ri Barnabas ra aun koson ri Saulus nakakito ra Tuhan ra tanga' ralan li am aun koson rahu nu Tuhan li rio. Am uliti' po ri Barnabas kaatasan ri Saulus nambala' ra ulun nu Damsik intor ra baal ri Yasus.

²⁸Hili i Saulus inurong sinumimpung rilo, am aatas ambala' ra ulun amahun ra luput nu Yarusalim ra inggalan nu Tuhan. ²⁹Io ahahayam am arimbang ra ulun Yahudi mindahu ra rahu Yunani, io yak ulun hiano alikot amatoi rio. ³⁰Io yak ulun mintopot bokon rano nakapandai ra baal hino, am ibito' nilo i Saulus inuoi ra Kaisaria, am paindulo' nilo i Saulus ra bandar Tarsus.

³¹Hili ulun nangintopot ra luput nu Yudia, Galilia am Samaria siino kaansayan. Intor ra insuup nu Ro nu Ala ulun nangintopot hiano rumaliwi' huang ra Tuhan am intopot

nilo indu-indul atahoh am ilo indu-indul asuang.

I Piturus inuoi ra Lida am Yopi.

³²I Piturus inuoi ra atu-atu yak ka intok muoi pahaas ra ulun nangintopot. Orou bokon li io inuoi pahaas ra ulun nangintopot amahun ra pamahunan Lida. ³³Ra intok hino io nakatiwol ra sangulun ungkuyon ininggalanan ri Inias, io nobongkong am ikaa akaluat ra intok no ombolong balu' upok buoi no. ³⁴Rahu ri Piturus ri Inias, "Inias, Yasus Karistus amihah riun. Lumuat ko am kukumo' koolongon mu no."

Parambus ri Inias nakaluat ra paat hino. ³⁵Kawi' nu ulun amahun ra Lida am दौरa Saron nakakito ra Inias akaakou, hili kawi' nilo nangintopot ra Tuhan.

³⁶Ra bandar Yopi siino sangulun ruandu' ininggalanan ri Tabita. Io sangulun angintopot ri Yasus. (Inggalan no ra panabitan nu ulun Yunani io hino i Dorkas am atungon no tambang.) Io anguma' yak ra atu baa-baal onsoi am anulung ra ulun kaando' ra atu-atu.

³⁷Paat nu hili io narualan suku' io inatoi. Pongo nu bangkai nano niriu', am bulii' io ra sulap solor ra rasawat no. ³⁸Yopi ikaa kula' atawoi ra Lida. Intor ra hino pakaringoh ulun nangintopot ri Yasus rano ra i Piturus siino ra Lida, panusub ilo ra ruo ngaulun am rahu kanilo, "Kapasion mu matong ra hitu."

³⁹Kapasi-pasi no i Piturus nilumuat inaya' rilo. Pakasuku' ilo ra Lida, ibito' nilo i Piturus ra sulap solor ra rasawat no. Kawi' nu ruandu' nabalul nilumulur namalibung ri Piturus am satangi-tangi', hili ilo napakito ra sampayau am sampayau sandapau nasindayol pinikit ri Dorkas ra tayar nilo ra paat no aayah li. ⁴⁰Painsoloho' ri Piturus kawi' nilo no, hili ilo nahulatur am

nasambayang. Pongo nu hino io tinu-mingkuang ra bangkai ri Dorkas no am inindahu, rahu kono, "Tabita, lumuat ko!"

Paat nu hili parambus ri Dorkas kinumarat, am pakakito io ri Piturus parambus no nanturung. ⁴¹Hili i Piturus nananggoi ra longon nano am nanginsuup rio tinumuor. Am ipahi' rahili ri Piturus kawi' nu ulun nangintopot am ruandu' nabalul hiano, hili io nanaak ri Dorkas nanduli' naayah hino rilo.

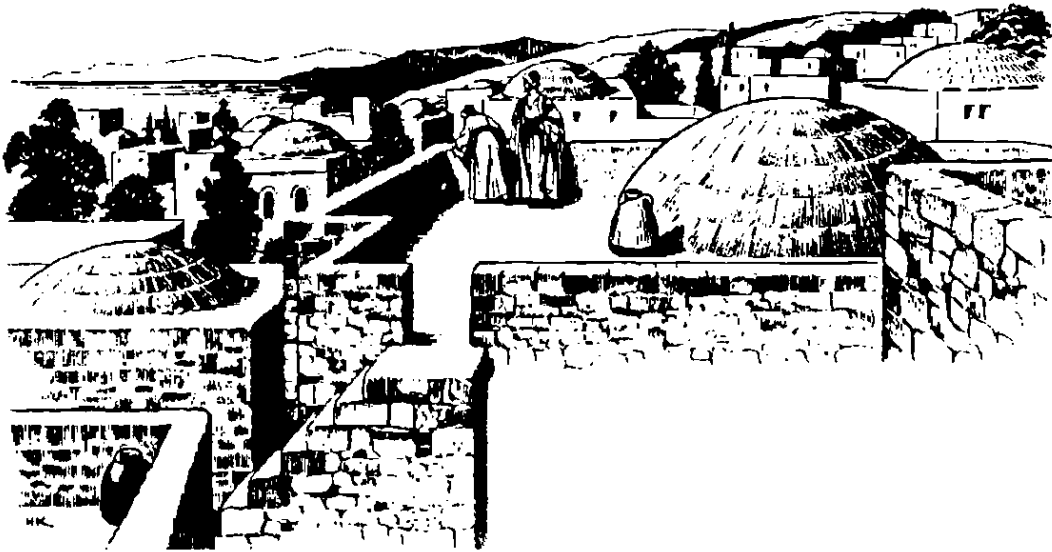
⁴²Aho intor ra baal nasauk hino nakarayol ra ulun amahun ra Yopi, suku' asuang rahili ulun angintopot ri Yasus asauk ra Raja' Apakaayah rilo. ⁴³Kula-kula' orou ri Piturus inurong ra pahun nu sangulun anunuuh ra kungkung nu kium ininggalanan ri Simun.

I Piturus ilo ri Kornalius.

10 ¹Ra Kaisaria siino sangulun ungkuyon ininggalanan ri Kornalius. Io sangulun kapala' saumi bahian nu sauyar intor ra pihangan Itali. ²Io sangulun maya' ra panusuban nu Ala am kawi' nilo sansulapan sumamba ra Ala. Am asalok io anulung ra ulun Yahudi kaando' ra atu-atu, am io hai-hait sambayang ra Ala. ³Orou bokon li ra maar jaam katalu ra kamayon, io nakakito ra saumi pinakito nu Tuhan rio atalang bonsoi, sangulun malaikat nu Ala inatong am nahipah rio, rahu kono, "Kornalius!"

⁴Pahilong i Kornalius ra malaikat hino ra huang angkalaa' am rahu no rahili, "Aun hino Tuan?"

Limbang nu malaikat hino, "Sambayang mu am aun tinaakan mu ra ulun kaando' atu-atu apainsuat ra Ala am io ikaa amaliro riun. ⁵Raino anusub ko ra ulun muoi ra Yopi muoi ahuyum ri Simun, kono sabiton kawi' nu inggalan nano io hino Simun Piturus. ⁶Io raino siino ra pahun nu

Tampak nu pahun nu ulun Yahudi

sangulun anunuuh ra kungkutg i-ninggalanan ri Simun, io namahun ra maar nu ihih nu luab.”

⁷Pakaakou malaikat nahayam ri Kornalius no, ipahi' rahili ri Kornalius ruo ngaulun amba no am sangulun po sauyar nano. Am sauyar hino io hino sangulun maya' ra panusuban nu Ala am kalalansanan ri Kornalius. ⁸Ulito' ri Kornalius rilo ra aun nasauk hino, am susubo' rahili ilo inuoi ra Yopi.

⁹Suaban nali, ra kotongo' nilo siino ra tanga' ralan am maar pakasuku' ra Yopi, bi ri Piturus inuoi sambayang ra sulap solor ra rasawat. ¹⁰Paat nu hino io tabaan bonsoi am atipangakan. Kotongo' namalair ra akan ri Piturus, io nakakito ra saumi pinakito nu Tuhan. ¹¹Io nakakito ra limbowon nantabang am siino saumi pinabuluh ra tana' tu ohondo' ra kain apila', am nirukuhan kawi' nu punduk no. ¹²Ra tampak nu kain hino siino yak atu-atu kium apat ra kalayam, kawi' nu kium arungkama' am susuit-susuit aalis. ¹³Am siino rahu li inindahu rio, rahu kono, “Piturus, lumuat ko! Tontobon mu kium hiatu am akano'!”

¹⁴Limbang ri Piturus, “Tuhan, aangas au! Ikaa po ihondo' au pangakan ra akan pinopol nu Arat sinuratan ri Musa.”

¹⁵Io yak rahu hino inindahu po rio, rahu kono, “Aun po pinaintalang ku am auma' yak akanon.”

¹⁶Nakito ri Piturus hino intalu ruli', hili kain hino sinumimpur ra limbowon. ¹⁷Naingo no i Piturus nampahuang ra atu atungon nu pinakito hino.

Kotongo' no parayu-rayus ampahuang ra baal hino, ulun pono' sinusub ri Kornalius li am nakasuku' ra pahun ri Simun no am siino no ilo ra totobon no. ¹⁸Hili ilo nahipah ra ulun nu pahun hino am nangkimuot, rahu kanilo, “Siino ki' ulun tambului inurong ra pahun hitu, ininggalanan ri Simun Piturus?”

¹⁹Kotongo' po ri Piturus ampahuang lumikot kumakapandai ra atungon nu nakito no raitu' li, Ro nu Ala inindahu rio, rahu kono, “U Piturus, siino talu ngaulun' ahuyum riun. ²⁰Bi kamu, kapasian mu tumuun am ikaa ruo-ruo huang mu maya' rilo, au nga nanusub rilo inatong ra hitu.”

Yopi

²¹Hili i Piturus tinumuun am inindahu ra ulun hiano, rahu kono, "Pahaka', aun ki' langus mi matong ra hitu?"

²²Limbang nilo, "I Kornalius, kapala' nu sauyar nanusub ramon inuoi ra hitu. Io sangulun onsoi huang am maya' ra panusuban nu Ala, am poyo insuaton nu kawi' nu ulun Yahudi. Sangulun malaikat nu Ala nanusub rio akitaak riun matong ra pahun nano. Io sinusub angkinongoh ra aun balaan mu rio."

²³Hili i Piturus napaunsop rilo am ombolong po ra pahun hino.

Suaban nali luat ri Piturus am bi inaya' ra ulun hiano. Kula-kula' po ulun nangintopot amahun ra Yopi inaya' ri Piturus.

²⁴Suaban nu orou saumi hili ilo nakasuku' ra Kaisaria. Ra intok hino lair no ilo kinulimanan ri Kornalius am pahaka-pahaka' no rano am ranga-rangan nopongo binalaan nano.

²⁵Paat ri Piturus nakasuku', tiwolo' io ri Kornalius am parayus nahulatur nirumungu' ra tingkuangon ri Piturus no. ²⁶Io yak, luato' io

patuoro' ri Piturus, rahu ri Piturus, "Lumuat ko! Au pono' am ulun yak poyo."

²⁷Kotongo' nilo makou munsop ra pahun no, i Piturus ahaya-hayam ri Kornalius, i Piturus nahilong am asuang bonsoi ulun nilumulur ra pahun hino. ²⁸Rahu ri Piturus rilo, "Pahaka-pahaka' ku, napandayan mi noyo ra ulun Yahudi pinopol kapiro nu ugama no ikaa anambului' karuo kono am sumaang ra bansa' bokon. Io yak Ala nopongo napakito rakon ra au ikaa auma' amahuang ra au ikaa sumilulum ra ulun ikaa maya' ra ugama nu ulun Yahudi. ²⁹Hino puun no paat nu Tuan Kornalius nakitaak rakon matong ra hitu, ikaa anunuloon huang ku. Intor ra hino, raino au akibala' aun puun nu Tuan Kornalius akitaak rakon matong ra hitu."

³⁰Limbang ri Kornalius, "Talu orou nakasail li, ohondo' ra kono paat raino tu, au sambayang^k ra pahun mamaar jaam katalu ra kamayon. Pulali-lali' sangulun ungkuyon tinumuor ra tingkuangon ku. Pakai nu ulun hili akabinuntul.

^k10:30 sambayang: Luang nu buku nakalair; sambayang am aharot ikaa aangkan

³¹Rahu nu ulun hili, 'Kornalius! Ala nopongo nangkinongoh ra sam-bayang mu am io ikaa akaliro ra atu tinaak' mu ra ulun kaando' atu-atu.

³²Anusub ko ra ulun muoi ra Yopi amala' ra sangulun ininggalanan ri Simun Piturus. Am io siino raino ra pahun nu sangulun antutuuh ra kungkung ininggalanan ri Simun. Pahun nano amaar ra ihih nu luab.'

³³Hino puun ku napasi-pasi' nanusub ra ulun inuoi namala' ra Tuan. Am oko kapiro onsoi huang suku' oko inatong ra hitu. Raino kawi' mai nilumulur ra hitu ra tingkuangon nu Ala asiha' angkinongoh ra kawi' nu rahu binalaan nu Ala riun ra indulan mu ramon."

Pambalaan ri Piturus

³⁴Hili rahu ri Piturus, "Apan-dayan ku raino, kawi' nu ulun kapiro pio ohondo' yak ra pamahuangan nu Ala. ³⁵Ulun maya' ra panusuban nu Ala am anguma' ra katapatan, ulun hino kotopoton nu Ala, ikaa io ahilong ra aun bansa' nu ulun hino.

³⁶Kawi' nu pahaka' nopongo nakapandai ra atungon nu Aho binalaan nu Ala ra bansa' Israil. Aho hino intor ra baal nu ulun anduli' ohonsoi ra Ala mimpun ri Yasus Karistus, io hino Tuhan ra kawi' nu ulun. ³⁷Akau nakapandai ra aun nopongo nasauk ra luput nu Yudia, io hino puu-puun intor ra Galilia ra libos nu rorob inuma' ri Yahaya.

³⁸Napandayan mi noyo ra Ala nopongo namili' ri Yasus ulun intor ra Nasarit hino am nanaak rio ra Ro nu Ala am kuasa'. Am napandayan mi poyo ra i Yasus muoi ra atu-atu ka intok anguma' ra baa-baal onsoi am io nomohonsoi ra kawi' nu ulun pinihang nu Ibilis, nga Ala amaran-gan rio.

³⁹Akai nga nopongo nakakito ra kawi' nu atu-atu inuma' no ra दौरa nu ulun Yahudi am bandar Yarusalim. am ilo nanalip am namatoi rio. ⁴⁰Io yak katalu orou li io pinanduli' kaayaho' nu Ala intor ra patayan am napakito rio ra tingkuangon nu kula-kula' ulun. ⁴¹Sala' ka kawi' nu ulun, akai yak pinakito no, nga akai hua nopongo pinili' nu Ala puu-puun asauk ra ambabala' ra aho no. Io hinumulung ramon nangakan am nanginum ra pongo no nanduli' naayah intor ra patayan. ⁴²Am io nga nanusub ramon angindul ra Aho otopot hitu ra tuki-tukir nu ulun am amala' ra io nga pinasauk nu Ala ra akim nu ulun aayah am ulun inatoi. ⁴³Kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala nambala' intor ra baal no. Rahu kanilo, kawi' nu ulun nangintopot ri Yasus ampunan kawi' nu sala' no intor ra kuasa' ri Yasus."

Ulun bokon sala' bansa' Yahudi kinuasa' nu ro nu Ala

⁴⁴Kotongo' ri Piturus ambala', Ro nu Ala tinumuun am nanguasa' ra kawi' nu ulun angkinongoh ra aho hino. ⁴⁵Kula-kula' ngaulun Yahudi nopongo inintopot ri Yasus inaya' ri Piturus intor ra Yopi, kawi' nilo nololob nahilong ra Ro nu Ala tinaakan no ra ulun bokon sala' bansa' nu ulun Yahudi. ⁴⁶Nga kawi' nilo nakaringoh ra ulun hiano ahayam ra rahu nu kula-kula' bansa' am angansu-ngansuk ra Ala am kuasa' no. Hili rahu po ri Piturus, ⁴⁷"Lai' mi raino, kinuasa' no ulun hiatu nu Ro nu Ala ohondo' ritaka. Siino po ki' raino angulampong ra ulun hiatu ra maan rorobo'?"

⁴⁸Susubo' ri Piturus ilo ra rorobon nga ilo angintopot ri Yasus Karistus. Pongo nu hino paayano' nilo po

i Piturus rumangan rilo kula-kula' orou buoi no.

Kula-kula' baal nasauk
binalaan ri Piturus ra ulun
nangintopot amahun ra
Yarusalim.

11 ¹Ulun sususubon am kawi' nu ulun nangintopot amahun ra luput nu Yudia nakaringoh ra ulun ikaa inaya' ra ugama nu ulun Yahudi nopongo nangintopot ra rahu nu Ala. ²Hili paat ri Piturus inuoi ra Yarusalim siino kula-kula' ulun Yahudi nangintopot hiano napasala' ri Piturus nga ilo asiha' ulun nangintopot sala' Yahudi sunaton yak. ³Rahu kanilo, "Kulo ki' oko uoi ra pahun nu ulun ikaa po sinunat? Oko pono' am hinumulung po rilo nangan!"

⁴Intor ra hino balai' ri Piturus kawi' nilo ra aun nopongo nasauk, intor ra puu-puun no. Rahu ri Piturus, ⁵"Kotongo' ku sambayang ra paat ku siino ra bandar Yopi. Au nakakito ra saumi kain apila' binuluhan intor ra limbowon, am nirukuhan kawi' nu punduk no, am tahoh no ra talab ku. ⁶Paat ku ampahuang ra aun siino ra randalom nano, kakito ku kium apat ra kalayam, kium-kium aalis, kium-kium arungkama' am susuit-susuit aalis. ⁷Karingoh ku saumi rahu, rahu kono nu rahu hili rakon, 'Piturus, kapasion mu lumuat! Tontobon mu kium hiano am akano'!"

⁸Limbang ku rahili, 'Tuhan, aangas au! Ikaa po ihondo' au pangakan ra akan pinopol nu Arat sinuratan ri Musa.'

⁹Io yak rahu po nu rahu hino intor ra limbowon, 'Aun po pinatalang nu Ala ra auma' yak akanon, ikaa oko

amahuang ra hino ra pinopol ikaa akanon.'

¹⁰Au nakakito ra baal hino intalu ruli' am hili io nanduli' sinumimpor ra limbowon.

¹¹Am paat nu hili po ratong nu talu ngaulun intor ra Kaisaria, sinusub muoi pamala' rakon ra paat ku siino ra pahun pombolongon ku.

¹²Hili Ro nu Ala nanusub rakon maya' rilo ra ikaa ahuntaang huang. Pahaka' onom ngaulun hiaturu' pono' am inaya' rakon inuoi ra Kaisaria, am kawi' mai inunsop ra pahun ri Kornalius. ¹³Uliti' rahili ri Kornalius ramon ra aun koson nu sangulun malaikat nakito nali am indahu rio, rahu kono, 'Raino anusub ko ra ulun muoi ra Yopi muoi amala' ra sangulun unguyon ininggalanan ri Simun Piturus. ¹⁴Io ambala' ramuyun ra aho auma' apakaayah ramuyun sansulapan am kawi' nu ulun siino ra pahun mi.' "

¹⁵Rahu po ri Piturus rahili, "Paat ku angimuun ambala', Ro nu Ala nanguasa' ra kawi' nilo, ohondo' ra nasauk ritaka ra pahulu li ra puu-puun nali. ¹⁶Paat nu hili kahuang ku rahu nu Tuhan, 'I Yahaya omororob ramuyun ra siang, io yak rahili akau rorobon ra Ro nu Ala!'

¹⁷Intor ra baal hino, raino atalang noyo nga Ala anaak po ra ulun ikaa maya' ra ugama nu ulun yahudi, taak ohondo' ra paat taka inintopot ra Tuhan Yasus Karistus. Intor ra hino, kaando' kuasa' ku omopol ra Ala!"

¹⁸Karingoh nilo rahu ri Piturus hino, ikaa no ilo rahili napasala'. Ilo pono' rahili am angansu-ngansuk ra Ala. Rahu kanilo, "Kono po hino, am ulun pono' sala' bansa' Yahudi tinaakan poyo nu Ala ra paat ra mimpoi intor ra sala-sala' nilo am akaalap ra bayah otopot!"

/11:11 ku: Luang nu buku nakalair; mai

Tarsus

Ulun nangintopot ra Antiokia

¹⁹Puun ra i Stipanus pinatoi, kawi' nu ulun nangintopot ri Yasmus uyumon potoyo', suku' ilo nansusuai nahiru' ra atu-atu ka intok. Siino no nahiru' inuoi ra दौर Pinisia, am siino po nakasuku' ra दौर Sipirus am bandar Antiokia. Ilo ambala' ra Aho intor ra Ala ra tayar yak nu ulun Yahudi. ²⁰Io yak intor ra siung nu ulun nangintopot hino, io hiano intor ra दौर Sipirus am दौर Kirini, siino po ulun inuoi ra Antiokia nambala' ra Aho otopot intor ra baal ri Yasmus hino ra ulun ikaa inaya' ra ugama nu ulun Yahudi.^m ²¹Kuasa' nu Tuhan siino rilo suku' asuang ulun angintopot am anaak ra bayah ra Tuhan.

²²Ulit-ulit intor ra baal nasauk hino nakasuku' ra ulun nangintopot amahun ra Yarusalim. Intor ra hino susubo' nilo i Barnabas inuoi ra Antiokia.

²³Pakasuku' i Barnabas ra hino, am nahilong ra aun koson nu Ala namarakat ra ulun hiano, io anginsuat bonsoi. Hili io akitaak bonso-bonsoi ra ulun hiano topo-topot olondon maya' ra Tuhan ra aingkoos huang. ²⁴I Barnabas kuon hitu sangulun onsoi huang am kinuasa' nu Ro nu Ala am angintopot bonsoi ra Tuhan, suku' asuang ulun angintopot ra Tuhan.

²⁵Hili i Barnabas inuoi ra Tarsus nahuyum ri Saulus. ²⁶Pakatiwol io ri Saulus, ibito' no i Saulus ra An-

^m11:20 Ulun ikaa inaya' ra ugama Yahudi: Luang nu buku nakalair; ulun-ulun Yunani, karuo kono am; ulun Yahudi apandai mindahu ra rahu Yunani

tiokia am sangupok buoi nilo inurong ra ulun nangintopot ra intok hino angubas ra ulun asuang hiano. Ulun nu Antiokia inintopot ri Yarusus, ilo nga puu-puun sinabit ra ulun Karistian.

²⁷Paat nu hili kula-kula' ulun angindul ra rahu nu Ala inatong intor ra Yarusalim inuoi ra Antiokia. ²⁸Ra lolot nu ulun hiano siino sangulun ininggalanan ri Agabus. Intor ra susub nu Ro nu Ala io namalair indahu ra luput nu tana' asauk taba' kaando' okohondo'. (Am paat nu Raja' Kaisar Kalaudius namihang, taba' kuon hili kapiro-pio nasauk.) ²⁹Kawi' nu ulun nangintopot ri Yarusus ra bandar Antiokia saumi huang anaak ra taak nilo hino ra pahakapahaka' amahun ra Yarusalim. Ilo anaak maya' ra aun auma' taakin nu huang nilo. ³⁰Pamalihuaan nilo hino sinauk nilo, hili ilo anusub ri Barnabas am i Saulus angator ra taak nilo hino ra mamaayo-mamaayo nu ulun nangintopot ra Yarusalim.

Ulun nangintopot indu-indul
aila'

12 ¹Ra paat nu hili pono' Raja' Hirodis² angimuun apasusa' ra kula-kula' ulun nangintopot. ²Intor ra susub no, i Yakup pahaka' ri Yahaya pinatoi ra pisau. ³I Hirodis akapandai ra inuma' no hino apainsuat ra huang nu ulun Yahudi, io parayu-rayus po nanguma' ra baal kono hino. Io nanusub po ra ulun inuoi nanakub ri Piturus. Baal hino nasauk ra paat nu Irau Ruti' Kaando' Tatauk Apakambang. ⁴Katakub rahili i Piturus, unsapi' nilo ra luang nu riil. Apat bahian am apat-apat ngaulun sauyar amiaha' ri Piturus. Alibos Irau Paska, hili i Hirodis amisara' ri Piturus ra tingkuangon nu

ulun asuang. ⁵Intor ra hino nga i Piturus binuliin ra riil hino io yak ulun nangintopot hiano hai-hait sambayang ra Tuhan ra tayar ri Piturus ra aingkoos huang.

I Piturus nilabusan intor ra riil

⁶Paat nu londom li ra kaapo i Hirodis amisara' ri Piturus ra tingkuangon nu ulun asuang, i Piturus nombolong am longon no tinangkong am rukuhi' ra longon nu ruo ngaulun sauyar. Totobon nu riil hino inalungan nu sauyar-sauyar rano.

⁷Pulali-lali' malaikat Tuhan tinumuun ra hino am saumi binuntul awantang napakawantang ra sulap nu riil hino. Malaikat hino namalukou ri Piturus suku' ra io nilumuat. Hili rahu nu malaikat hino. "Kapasion mu lumuat!"

Paat nu hino karatu' rantai basi' pinanangkong ri Piturus no. ⁸Pongo nu hino rahu po nu malaikat hino, "Asampayau ko am oboto' kasut mu tu."

Hili i Piturus pono' am nasampayau am nangabot ra kasut nano. Rahu po nu malaikat hino, "Sulungin mu sampayau mu sandapau no am ikon mu maya' ko rakon."

⁹Hili i Piturus inaya' ra malaikat hino ininsaloh ra riil hino. Io yak i Piturus ikaa nakaliman ra inuma' nu malaikat hino ra saumi baal kapiro-pio nasauk. Pamahuangan ri Piturus baal hino pinakito yak nu Tuhan. ¹⁰Pakasail ilo ra totobon puu-puun am karuo piniaha' hino, am pakasuku' ilo ra totobon basi' lumanus ra bandar. Totobon hino pono' am hama' no yak nahiang hili ilo inakou inaya' ra ralan atulir. Pulali-lali' nu malaikat hino nalawo ra pahilayan ri Piturus.

^{12:1} Raja' Hirodis: Io hino i Hirodis Agripa I, raja ra luput nu pihangan nu ulun Yahudi.

^{11:28} Inu. 21:10 12:4 Nah. 12:1-27

¹¹Pongo nu hino hili i Piturus nakaliman ra atu nasauk ra inan no tohom, hili rahu no, "Raino au akapandai ra Tuhan kapiio-pio nanusub ra malaikat no inuoi namalabus rakon intor ra kuasa' ri Hirodis am intor ra kawi' nu atu-atu maan nu bansa' Yahudi ra inan ku."

¹²Pongo no nakaliman ra baal hino, hili i Piturus inuoi ra pahun ri Maria, ina' ri Yahaya sabiton poyo ri Markus. Ra pahun hino asuang ulun nilumulur am sambayang. ¹³Am titiko' ri Piturus totobon nu saloh no, hili sangulun rala inggalan no i Rodi inuoi nangiru' ra pinanusuk ra totobon hino. ¹⁴Parambus rahu ri Piturus no napandayan nu ruandu' hino. Nga anginsuat hua io bonsoi, kapasio' no nanduli' inunsop ra sulap no am ikaa poyo iniru' no pinanusuk ra totobon hino, hili inuoi namala' ra ulun bokon rano ra i Piturus siino ra tiboboan nu totobon no. ¹⁵Rahu nu ulun hiano, "Ambuyun ko!"

Io yak i Rodi ruu-ruuk mindahu ra ulun hino kapiio-pio i Piturus. Rahu kono nu ulun bokon rano, "Malaikat nali nahi!"

¹⁶Kotongo' nilo sarahu-rahu, i Piturus parayu-rayus yak anitik ra totobon hino. Paat nilo namahiing ra totobon hino, am kakito nilo i Piturus, kololob kawi' nilo no. ¹⁷Hili i Piturus nangumang ra longon no ra ilo lumotos, am ulito' rahili ri Piturus atu koson nu Tuhan nangibit rio inin-saloh intor ra riil hino. Rahu po ri Piturus, "Balain mi baal hitu ri Yakup am poyo pahaka-pahaka' bokon." Pongo no inindahu hili io inakou ra intok hino inuoi ra intok bokon.

¹⁸Suaban nali sauyar-sauyar nahalung hiano nangkalaa' am naulingo. Kawi' nilo naulingo ra atu nasauk ri Piturus. ¹⁹Panusub

i Hirodis ra ulun-ulun muoi ahuyum ri Piturus, io yak ulun hiano ikaa nakauyum ri Piturus. Intor ra hino i Hirodis nanusub nangkimuot ra sauyar-sauyar hiano am hili namatoi rilo.

Pongo nu hino i Hirodis inakou ra Yudia am inuoi namahun ra Kaisaria ra kula-kula' buoi.

Pinatayan ri Hirodis.

²⁰Ambuuk bonsoi i Hirodis ra ulun nu Tirus am Sidon. Intor ra hino ulun nu Tirus am Sidon nambabaya' inuoi tingkuang pahayam ri Hirodis. Puu-puun no ilo inuoi pahulu pamunaau ri Blastus, io hino mamaayo nu pahun ri Hirodis, suku' ra io amalihua anulung rilo. Hili ilo inuoi tingkuang pahayam ri Hirodis ra ilo asiha' yak ohohonsoi, nga nagiri nilo hino lumansan yak ra akan intor ra nagiri pihangon ri Hirodis.

²¹Saumi orou li, io hino orou nopongo tinantu' nu raja' Hirodis nampakai ra pakai no ra io raja' hili nanturung ra kurusi' nu raja' no am nambala' ra ulun asuang. ²²Ulun asuang nangkinongoh hiano nilumuap, rahu kanilo, "Rahu hitu, rahu nu ala, sala' rahu nu ulun!"

²³Paat nu hili malaikat nu Tuhan nanaak ra aruol ri Hirodis laarang, nga io amalihua ra ulun asuang sumamba rio. I Hirodis inakan nu lingguang am parayus inatoi.

²⁴Intor rahili rahu nu Ala indu-indul akarayol am ulun nangintopot indu-indul okotoh intopot rilo.

²⁵Kopongo karaya' ri Barnabas am i Saulus, hili ilo nanduli' intor^o ra bandar Yarusalim am ilo nangibit ri Yahaya sabiton ri Markus.

I Barnabas am i Saulus pinili' am susubo'

13 ¹Ulun nangintopot amahun ra Antiohia siino ulun angindul ra

rahu nu Tuhan am siino po guru-guru', io hino i Barnabas, i Simion sabiton poyo ri Atarong, am i Lukius intor ra Kirini, i Manahim (hinipus ri Raja' Hirodis^p), am i Saulus. ²Paat nilo sambayang ra Tuhan am aharot ikaa aangkan, Ro nu Ala inindahu rilo, rahu kono, "Pilion mi i Barnabas am i Saulus ra tayar ku, hili ilo angkaraya' yak ra karaya' nilondon ku rilo."

³Pongo nilo naharot ikaa naangkan am sambayang, ilo nonompok ra timpululuu ri Barnabas am i Saulus hili ilo nanusub inakou.

**I Barnabas am I Saulus inuoi ra
Pulou Sipirus**

⁴Nga intor ra susub nu Ro nu Ala i Barnabas am i Saulus inuoi ra Siliukia. Am ilo tinumampak ra paraau maayo inuoi ra pulou Sipirus. ⁵Pakasuku' ilo ra bandar Salamis, pambala' ilo ra rahu nu Ala ra kula-kula' ulun inatong ra pahun intok nu ulun Yahudi sambayang. I Yahaya sabiton ri Markus namarangan am nanginsuup rilo ra luang nu lakou nilo hino.

⁶Kawi' nu pamahunan ra intok hino nirampa' nilo suku' ra bandar Papos. Ra hino katiwol nilo sangulun Yahudi ininggalanan ri Bar Yasus. Io sangulun lumaahon am anganku ra io sangulun angindul ra Aho nu Tuhan. ⁷Sargius Paulus gabunor nu intok hino pansilulum nu ulun lumaahon hino. Gabunor nu pulou Sipirus hino sangulun apandai.

Ipahi' no i Barnabas am i Saulus nga asiha' hua io bonsoi angkinongoh ra rahu nu Ala. ⁸Io yak i Barnabas am i Saulus kinalit ri Limas ulun lumaahon hino, nga i Limas (hino inggalan no ra panabitan nu ulun Yunani) io asiha' ra gabunor hino ikaa mintopot ri Yasus. ⁹Io yak i Saulus sabiton poyo ri Paulus

kinuasa' nu Ro nu Ala, nahilong ra ulun lumaahon hino. ¹⁰Hili rahu no, "U ulun abubuak, ulun alaat bonsoi! Oko nga pantabuh nu kawi' nu kaansayan. Kulo oko ikaa mulou angula-laat ra babaas nu Ala ra io apakaayah ra ulun? ¹¹Raino ilayan mu, Tuhan amaratu' riun ra ukum! Oko obolou, suku' oko ikaa akakito ra binantang nu mato nu orou ra kula-kula' paat."

Paat nu hili kalimani' ri Limas kono sihahauk atarong nonompon ra mato no, suku' io kaa-kaam ra paat no makou no ahuyum ra ulun amahaak rio. ¹²Pakakito Gabunor hino ra baal nasauk hino, pangintopot io ri Yasus nga ololob hua io bonsoi ra pangubasan intor ra baal nu Tuhan Yasus.

**I Paulus am ranga-rangan no
inuoi ra Antiokia am Pisidia**

¹³I Paulus am ranga-rangan no tinumampak ra paraau maayo intor ra Papos suku' ra bandar Pirgia ra दौरα Pampilia. Ra intok hino nga i Yahaya sabiton ri Markus tinumuliar rilo, hili nanduli' ra Yarusalim. ¹⁴Intor ra Pirgia, i Paulus am ranga-rangan no rano inindul inakou am suku' ra Antiokia bokon ra maar nu bilang ra bandar Pisidia, hili paat nu Orou Taahan ilo inuoi ra pahun intok sambayang.

¹⁵Kopongo ulun nu pahun intok sambayang hino namasa' ra buku ri Musa am buku nu ulun angindul ra rahu nu Ala bokon, mamaayo nu pahun intok sambayang hino nanusub ra ulun bokon angkimuot ri Paulus am ranga-rangan no, rahu nu ulun hiano, "Pahaka-pahaka' kono siino pambalaan mi apaingkotoh ra ulun asuang hiatu, onsoi balaan mi yak babala' hino."

¹⁶Parayus yak ri Paulus tinumuor am nangumang ra longon no, hili rahu no, "Pahaka-pahaka' ku bansa'

Israil am kawi' nu pahaka-pahaka' bokon ra intok hitu olondon ra panusuban nu Ala! Kinongohon mi rahu ku. ¹⁷Ala nu bansa' Israil nopongo namili' ra aki taka rali, am napasauk ra bansa' hitu ra bansa' maayo ra paat nilo namahun ra pihangan nu Masir. Ala nangibit rilo intor ra pihangan nu Masir. ¹⁸Io alanggoi huang ra kinabaalo' alaat ra paat nilo^q siino ra tana' asuang ra batu am inahison li ra buoi nu apat ngoopor upok. ¹⁹Tulu' bansa' amahun ra pihangan Kanaan pinayau no, nga io asiha' anayar ra pihangan hino ra tohom nu bansa' Israil. ²⁰Apat ngaatus am limo ngoopor upok ra pongo nu aki mi inatong ra pihangan Masir', aki mi nangimuun namahun ra pihangan Kanaan.

Pongo nilo namayar ra tana' nu pihangan Kanaan, Ala nanaak rilo ra akim-akim am akim pamaparan io hino i Samuil sabiton ra ulun angin-dul ra rahu nu Ala. ²¹Hili ilo nakitaak ra sangulun raja'. Ala nanaak ri Saulus anak ri Kiis intor ra lilian ri Binyamin asauk ra raja' nilo ra buoi nu apat ngoopor upok.

²²Paulowo' nu Ala i Saulus intor ra pamihangan no, Ala napasauk ri Raja' Daud ra raja' nu aki taka rali. Intor ra baal ri Raja' Daud hitu nga Ala nopongo inindahu, rahu kono, 'Napandayan ku i Raja' Daud anak ri Isai io sangulun apainsuat ra huang ku, io nga auma' apasauk ra kasihaan ku.'

²³Intor ra sua' ri Raja' Daud hino Ala nopongo namalair ra sangulun

Raja' Kaayahan ra tayar nu bansa' Israil, maya' ra aun nopongo nirandi' nali. Am i Yasus nga Raja' Kaayahan kuon no hino. ²⁴Ikaa po i Yasus nangimuun ra karaya' no, i Yahaya Omomororob nopongo nambala' ra ulun Israil hili ilo mimpoi ra sala-sala' nilo am rorobon. ²⁵Am rahu ri Yahaya Omomororob ra kula-kula' ulun ra paat nu karaya' no maar kaawi', rahu kono, 'Maya' ra pamahuangan mi aun ki' au hitu? Sala' nga au ulun kulimanan mi li. Huangon mi, alibos po karaya' kutu am matong no ulun hino. Amalalah pono' ra abot nu kasut nano ikaa yak auma' ku.'

²⁶Pahaka-pahaka' ku, sua' ri Abaraham, am kawi' nu pahaka-pahaka' bokon ra intok hitu olondon ra panusuban nu Ala! Ala nopongo nanaak ritaka ra Aho ra aun koson nu Ala apakaayah ra ulun. ²⁷Nga ulun amahun ra Yarusalim am mamaayo nilo ikaa nakaliman ra i Yasus nga Raja' Kaayahan hino. Ikaa ilo akapandai ra atungon nu pangubasan nu ulun angin-dul ra rahu nu Ala basain ra tuki-tukir nu Orou Taahan, suku' ra i Yasus inukuman nilo. Io yak intor ra ilo nanguma' ra baal hino rahu binalaan lairo' nu ulun angin-dul ra rahu nu Ala nasauk. ²⁸Hama' no pono' napandayan nilo ra kaando' sala' no ra maan ukumi' potoyo'. Ilo akitaak yak ri Pilatus ra i Yasus maan yak potoyo'. ²⁹Am kawi' nu inuma' nilo hino nasuhut yak aun nasuratan ra Kitap intor ra baal no, am tuuni' nilo rahili bangkai nano intor ra salip hino, hili ilo inuoi

^q13:18 Io alanggoi huang ra kinabaalo alaat ra paat nilo...: Luang nu buku nakalair; Io amiaha' rilo.

^r13:20 Apat ngaatus am limo ngoopor ra pongo nu aki taka inatong ra pihangan Masir.: karuo kono am; apat ngaatus ra pongo nu hili.

13:17 Nah. 1:7, 12:51 13:18 Tob. 14:34, Laup. 1:31 13:19 Laup. 7:1, Yos. 14:1 13:20 Hak 2:16, 1Sam. 3:20 13:21 1Sam. 8:5, 10:21 13:22 1Sam. 13:14, 16:12, Nan. 89:20 13:24 Mrk. 1:4, Luk. 3:3 13:25 Mat. 3:11, Mrk. 1:7, Luk. 3:16, Yah. 1:20, 27 13:28 Mat. 27:22-23, Mrk. 15:13-14, Luk. 23:21-23, Yah. 19:15 13:29 Mat:27:57-61, Mrk. 15:42-47, Luk. 23:50-56, Yah. 19:38-42

namului rio ra luang nu lobong no.
³⁰Io yak Ala napanduli' napakaayah
 rio intor ra patayan.

³¹Intor ra hino kula-kula' buoi no
 napakito ra inan no ra ulun inaya' rio
 ra paat no inakou intor ra Galilia am
 inuoi ra Yarusalim. Ulun hiano nga
 raino asauk ra ambabala' intor ra
 baal no ra tayar nu bansa' Israil.
³²⁻³³Intor ra hino, akai nga raino a-
 ngindul ra Aho Onsoi hitu ramuyun.
 Ra aun nopongo nirandi' nu Ala ra
 aki taka rali baal hino nopongo
 sinauk no ra tayar taka mimpun ra
 io napanduli' napakaayah ri Yasus
 intor ra patayan. Nga siino nasuratan
 ra Nanian Pangansukan karuo, rahu
 kono,

*'Oko nga Anak ku,
 paat nu orou hitu
 au asauk ra ama' mu.'*

³⁴Ala nopongo napanduli'
 napakaayah rio intor ra patayan. Ikaa
 noyo raino aintupan ra patayan am
 lobongon. Ala nopongo inindahu ra
 baal hino, rahu kono,

*'Au anaak riun
 ra randi' nabahuan
 ikaa mulalas asauk yak,
 randi' nopongo nirandi' ku
 ri Raja' Daud.'*

³⁵Kono po hino nu rahu nasuratan
 ra Kitap bokon, rahu kono,

*'Ikaa oko apahusu ra amba mu
 ainsuhut hino
 asasai ra luang nu lobong.'*

³⁶I Raja' Daud pono' am inatoi
 poyo am lobongo' ra namalabangan
 ra aki no, ra pongo no nanguma' ra
 nanusuban nu Ala ra atu auma' maan
 no. Bangkai pono' ri Raja' Daud li
 am nasasai kaando' baso-basoh. ³⁷Io
 yak i Yasus, pinanduli' kaayaho' nu
 Ala intor ra patayan hino, bangkai
 ri Yasus hino ikaa nasasai.

³⁸⁻³⁹Pahaka-pahaka' ku, intor ra
 hino labing honsoi no ra akau apan-
 dai. Tuki-tukir nu ulun angintopot
 ri Yasus auma' ampunan ra kawi' nu
 sala'. Io yak akau ikaa auma' am-
 punan ra kawi' nu sala' mi mimpun
 ra panusuban nu Ala inindulan
 ri Musa li. ⁴⁰Hino puun no onsoi tam-
 puuson mi amahuang, pai' suku'
 asauk ramuyun^s aun nirahu nu ulun
 angindul ra rahu nu Ala, kono hitu
 rahu no,

*⁴¹'Huango' mi onsoi-onsoi,
 u kawi' nu ulun
 asiha' yak ahuyai!
 Akau ololob, am hili matoi!
 Nga paat raino tu anguma'
 ra atu maan ku
 ikaa auma' intopoton mi,
 hama' pono' siino ulun
 nopongo nambala'
 ramuyun.' "*

⁴²Kotongo' ri Paulus am i Bar-
 nabas makou ra pahun intok sam-
 bayang hino, ulun asuang hiano
 inindahu po rilo anduli' ra Orou
 Taahan sumunu' li, ra angindul po
 amala' intor ra baal hino. ⁴³Pongo nu
 ulun asuang hiano inakou intor ra
 pahun intok sambayang hino am
 asuang po ulun Yahudi am bansa'
 bokon inaya' ra ugama nu ulun
 Yahudi inaya' ri Paulus am i Bar-
 nabas. Hili ulun sususubon hiano
 nambala' rilo hili ilo parayu-rayus
 lumansan ra asi' nu Ala.

⁴⁴Orou Taahan sumunu' li, maar
 kawi' nu ulun nu bandar hino inatong
 muoi angkinongoh ra rahu nu Tuhan.
⁴⁵Pakakito ulun Yahudi bokon rano
 ra ulun asuang hino, sumolon huang
 nilo bonsoi. Ilo ahuyai ri Paulus am
 kumalit ra atu nirahu nano. ⁴⁶Io yak
 labing po solor kakaatas ri Paulus am
 i Barnabas mindahu rilo. Rahu

^s13:40 Luang nu buku nakalair kaando' rahu: ramuyun

kanilo, "Topot no rahu nu Ala binalaan pahulu ramuyun. Io yak ikaa hua akau angintopot am akau ikaa angalap ra bayah otopot am ampus-ampus. Am raino ikaa no akai ambala' ramuyun am bansa' bokon yak raino balain mai. ⁴⁷Hitu nga nanusuban nu Tuhan ramon. Rahu kono nu Tuhan,

*'Au nopongo nanantu' riun
asauk ra saumi binantang
ra tayar nu ulun sala' Yahudi,
hili oko apasuku' ra kaayahan
ra kawi' nu ulun
ra luput nu tana'.'* "

⁴⁸Pakaringoh ulun sala' Yahudi ra rahu hino, anginsuat bonsoi huang nilo, hili ilo angansu-ngansuk ra rahu nu Tuhan. Am ulun tinantu' nu Ala ra akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus, ulun hiano inintopot.

⁴⁹Rahu pono' nu Tuhan am nakarayol ra kula-kula' intok ra luput nu दौरा हिनो. ⁵⁰Io yak ulun Yahudi napakaruol ra huang nu mamaayo nu bandar hino am ruandu-ruandu' akaya' am sumamba ra Ala rano. Suku' ilo nasingon ri Paulus am i Barnabas, am nanusub napaakou rilo ruo intor ra दौरा हिनो. ⁵¹Hili ulun susubon hiano nanatak ra ahis nokosokot ra kalayam nilo ra tingkuangon nu ulun hiano asauk ra huangon ikaa aliraan, hili ilo inakou inuoi ra bandar Ikonium. ⁵²Ulun nangintopot amahun ra Antiokia anginsuat bonsoi am kinuasa' nu Ro nu Ala.

I Paulus am I Barnabas

14 ¹Ra Ikonium pono' am ohondo' yak ra atu asauk ri Paulus am i Barnabas ra Antiokia. Ilo inuoi po ra pahun intok nu ulun Yahudi sambayang am ambala' ra hino ra rahu nu Tuhan suku' asuang ulun Yahudi am bansa' bokon angintopot ri Yasus. ²Io yak ulun Yahudi aangas

mintopot, apakalaat ra huang nu ulun bokon sala' Yahudi, suku' ra ulun hiano asisingon ra ulun nangintopot ri Yasus. ³Intor ra hino i Paulus am i Barnabas inurong kula-kula' buoi po ra hino. Ilo aatas ambala' intor ra baal nu Tuhan. Tuhan anaak rilo ra kuasa' anguma' ra kula-kula' tatan-du' kalalaban am baa-baal kalalaban bonsoi anatandu' ra aho balain nilo intor ra baal nu asi' no otopot. ⁴Io yak ulun amahun ra bandar hino ahahansang ra sangulun am sangulun. Siino ulun maya' ra ulun Yahudi am siino poyo ulun maya' ra ulun sususubon hiano. ⁵Hili ulun Yahudi am mamaayo nilo rano nampapakat ra ulun sala' Yahudi auma' omobol ra ulun sususubon hiano ra batu. ⁶Io yak ulun sususubon hiano nakapandai ra baal hino, hili ilo inakou inuoi ra Listara am Dirbi, io hino bandar-bandar ra Likaonia, am दौरा हिनो siino ra libung nu bandar hino. ⁷Ilo nambala' po ra Aho Onsoi ra intok hino.

I Paulus am I Barnabas siino ra Listara am Dirbi.

⁸Ra Listara siino sangulun ungku-yon nobongkong intor ra io inanak, suku' ra io ikaa akalakou, nga alami' hua bonsoi kalayam nano. ⁹Ulun hiano siino nanturung ra hino angkinongoh ra pambalaan ri Paulus. I lai' ri Paulus am angintopot hua ulun hiano bonsoi am auma' yak apihah. Hili i Paulus nahilong ra ulun hino. ¹⁰am pampaluap i Paulus, rahu kono, "Tumuor ko!"

Ulun hino pono' sinumingkaput am tinumuor am hili io inakou. ¹¹Paat nu ulun hiano nahilong ra inuma' ri Paulus hino, hili ilo nampaluap ra rahu nu ulun Likaonia, rahu kanilo, "Tinumuun no ala-ala ra tana' hitu hinumondo' ra inan nu ulun."

¹²Am inggalani' nilo i Barnabas ri Sius, am i Paulus ininggalanan nilo ri Hirmis, nga io hua mindahu. ¹³Pahun namulian ra ala Sius, atampilon ra bubulahon ra bandar hino, am imam nu ala Sius hino inatong nangibit ra sapi' lunguyan am kula-kula' busak ra totobon maayo nu bandar hino. Io inaya' ra ulun asuang rano nanaak ra kium maan potoyo' asauk ra taak no ra ulun sususubon hiano.

¹⁴Kapandai ri Barnabas am i Paulus ra aun maan nu ulun asuang hiano, bintai' nilo sampayau nilo am parayus nanimbul ra lolot nu ulun asuang hiano, hili ilo nilumuap, rahu kanilo, ¹⁵"Kulo ki' akau panguma' kono hitu? Akai pono' am ulun ohondo' yak ramuyun! Akai siino ra hitu raino nga ambala' hua ra Aho Onsoi ra tayar mi hili akau mimpoi ra baabaal kaando' balos hitu, am sumamba ra Ala aayah hino, napasauk ra limbowon am tana' am luab am kawi' nu suot no.

¹⁶Ra pahulu li Ala napahusu ra ulun maya' ra kasiha' nilo tohom. ¹⁷Io yak ikaa aliraan no tatandu' intor ra baal no, io hino anguma' ra atu onsoi. Io anaak ramuyun ra anguluh am umbung nu tana' nu tambak mi ra paat no io anaak ramuyun ra atu akanon mi am apainsuat ra huang mi."

¹⁸Io yak ulun sususubon hiano maaar ikaa okopopol ra ulun asuang hiano ra ilo anaak ra kium maan potoyo' asauk ra taak nilo ra ulun sususubon hiano. ¹⁹Kula-kula' ulun Yahudi intor ra Antiokia ra maar nu Pisidia am intor po ra Ikonium inuoi ra Listara. Ilo nanusunusuk ra ulun asuang hiano suku' ulun asuang hiano inaya' rilo. Bobolo' nilo i Paulus ra batu am namaralaat nangibit rio ra taning nu

bandar. Pamahuangan nilo am inatoi no i Paulus, ²⁰io yak paat nu ulun nangintopot rano tinumuor ra libung ri Paulus no, luat ri Paulus am nanduli' ra bandar hino. Suaban nali bi ri Paulus am i Barnabas inakou inuoi ra Dirbi.

Paulus am i Barnabas nanduli'
ra Antiokia

²¹Pambala' po i Paulus am i Barnabas ra Aho Otopot ra ulun nu Dirbi, am asuang ulun angintopot ri Yasus. Pongo nu hino panduli' ilo ra Listara, am bi ra Ikonium, hili ilo inuoi ra Antiokia ra maar nu Pisidia. ²²Ra bandar hino ilo apaingkotoh ra huang nu ulun nangintopot ri Yasus am ambala' rilo lumondon yak angintopot ri Yasus. Rahu kanilo ra ulun nangintopot ra bandar hino, "Aila' pahulu itaka ra ila' asuang, hili itaka akakuoi ra Surga' intokon nu Ala amihang."

²³Am tuki-tukir nu sirong, i Paulus am i Barnabas napasauk ra mamaayo-mamaayo nu ulun nangintopot. Ilo sambayang am naharot ikaa naangkan am nanaak ra mamaayo hiano ra Tuhan, ulun kalansanan nilo hino.

²⁴Pongo nu hino bi po ri Paulus am i Barnabas inakou nansail ra दौरा Pisidia am suku' ra दौरा Pampilia. ²⁵Am pongo nilo nambala' ra rahu nu Ala ra Pirga, hili ilo inuoi ra bandar Atalia. ²⁶Intor ra intok hino ilo tinumampak ra kapal maayo nanduli' ra Antiokia. Bandar hino nanaakan rilo ra tingkuangon nu Ala ra pahulu li, hili ilo anguma' ra karaya' inuma' nilo raino.

²⁷Pakasuku' ilo ra Antiokia, ipahi' nilo luluro' ulun nangintopot ra sirong hino, hili nahulit ra kawi' nu inuma' nu Ala rumangan rilo. Am ulito' nilo po ra aun koson nu Ala

napaintalang ra ulun bokon sala' Yahudi auma' angintopot po ri Yasus. ²⁸I Paulus am i Barnabas nabuoi namahun ra bandar hino ni-rumangan ra ulun nangintopot hiano.

Yarusalim io hino intok nahayaman

15 ¹Kula-kula' ulun intor ra Yudia inuoi ra Antiokia am angubas ra ulun nangintopot amahun ra intok hino, ra kono ilo ikaa sunaton maya' ra Arat sinuratan ri Musa Ala ikaa apakaayah rilo. ²I Paulus am i Barnabas mansang bonsoi ra pangubasan nu ulun hiano. Popor no, tantuo' nilo hili i Paulus am i Barnabas am kula-kula' ulun bokon intor ra Antiokia inuoi ra Yarusalim ahahayam ra baal hino ra ulun sususubon am mamaayo siino ra hino.

³Ulun nangintopot amahun ra Antiokia nangator rilo intob yak ra taning nu bandar no, intor ra hino i Paulus am i Barnabas nilumuor inakou lumangus ra Pinisia am Samaria. Ra hino ilo nahulit ra aun koson nu bansa' bokon nanaak ra bayah nilo ra Ala. Aho hino apainsuat bonsoi ra huang nu ulun nangintopot ra intok hino.

⁴Pakasuku' ilo ra Yarusalim tiwolo' ilo onsoi-onsoi nu ulun nangintopot rano, am ulun sususubon bokon rano, am mamaayo-mamaayo nilo rano, hili i Paulus am i Barnabas nahulit ra ulun hiano intor ra kawi' nu inuma' nu Ala lumangus rilo. ⁵Io yak kula-kula' ulun intor ra lilian nu Parisi nopongo inintopot, tinumuor am rahu kanilo, "Onsoi sunaton ulun bansa' bokon nopongo inintopot am onsoi maya' yak ra Arat sinuratan ri Musa."

⁶Hili ulun sususubon am mamaayo-mamaayo hiano nilumuluor ahahayam ra baal hino. ⁷Kawi' nilo

no nabuoi bonsoi ampahuang, pupus no i Piturus tinumuor hili inindahu, rahu kono, "Pahaka-pahaka' ku! Napandayan mi noyo ra kula-kula' buoi nakasail li Ala namili' rakon ra muoi ambala' ra Aho Onsoi hino ra ulun bokon sala' Yahudi, hili ilo angkinongoh am angintopot. ⁸Am Ala akakaulih ra huang nu ulun nopongo nanatandu' ra io opokotopot rilo. Baal hino tinanduan no lumangus ra io nanaak rilo ra Ro nu Ala ohondo' ra aun nopongo tinaakan no ritaka. ⁹Kaando' uungon nu Ala ritaka am ilo. Nga io hua angampun ra sala' nilo, nga angintopot hua ilo. ¹⁰Intor ra hino, aun puun mi asiha' tumabuh ra Ala raino ra akau anusub rilo ra saumi maan aahat bonsoi ra ulun nangintopot hiatu, lai' halan am aki taka rali am itaka pono' am apakot po minsuhut ra baal hino? ¹¹Topot no, intor ra intopot itaka kaayahon nga intor hua ra inuma' nu Tuhan Yasus lumangus ra asi' no. Kono po hino ulun nangintopot sala' Yahudi."

¹²Hili kawi' nu ulun nilumuluor ra intok hino nilumosos. Hili ilo angkinongoh ri Barnabas am i Paulus sinumaup nahulit ra kawi' nu tatan-du' kalalaban am baa-baal kalalaban bonsoi nopongo inuma' nu Ala lumangus rilo ra lolot nu ulun sala' bansa' Yahudi. ¹³Pongo ri Barnabas am i Paulus nambala', hili rahu ri Yakup, "Pahaka-pahaka'! Kinongohon mi rahu ku. ¹⁴Bahu yak i Simun raitu' li namala' ra aun koson nu Ala ra puun nali napakito ra kasiha' nu huang no ra ulun sala' Yahudi, nga kasiha' no amili' intor ra lolot nilo sumauk ra ulun pihangon no. ¹⁵Baal hino ampaat ra aun nopongo nilair balai' nu ulun angindul' ra rahu nu Ala. Nga siino hua nasuratan kono hitu rahu no. ¹⁶Rahu nu Tuhan, *Pongo nu hino matong au po rahili,*

*au auma' amaal bahu
ra pahun ri Raja' Daud
nopongo naaba',
am apanduli' ra atu nasasai
hili apanduli' angundok.*

¹⁷Hili kawi' nu ulun bokon
ahuyum ra Tuhan
am poyo kawi' nu bansa' sala'
Yahudi nopongo inipahan ku
asauk ra ulun tohom ku.'

¹⁸Kono nga hino rahu nu Tuhan, io
yak nopongo namala' ra baal hino
puun ra pahulu li."

¹⁹Rahu ri Yakup, "Kono maya' ra
napandayan ku, ikaa auma' taka
apasusa' ra ulun sala' bansa' Yahudi
nopongo nanaak ra bayah nilo ra Ala.
²⁰Io yak onsoi taka anulis ra surat am
taaki' rilo amala' ra ilo ikaa angakan
ra atu yak akanon tinaakan ra ulun
binabaal, karuo kono am angakan ra
kual nu kium inatoi ra nasihot am
poyo lumbak. Am poyo hili ilo min-
tawoi intor ra maan asumbang. ²¹Nga
nabuoi noyo Arat sinuratan ri Musa
nopongo binasa' ra tuki-tukir nu
Orou Taahan ra pahun-pahun intok
sambayang, am binalaan ra kawi' nu
bandar."

Surat tinaakan ra ulun bansa'
sala' Yahudi nangintopot ra
Tuhan

²²Ulun sususubon am mamaayo-
mamaayo, am kawi' nu ulun nangin-
topot hiano nanguma' ra bantasan ra
amili' ra kula-kula' ulun intor ra lolot
nilo sususubon ra Antiokia rumangan
ri Paulus am i Barnabas. Hili ilo
namili' ri Silas am i Yudas sabiton
poyo ri Barsabas. Ulun ruo hiatu io
hino ulun kalansanan ra lolot nu
kawi' nu ulun nangintopot amahun ra
Yarusalim. ²³Ulun sinusub hiano na-
ngibit ra sampila' surat am rahu
sinuratan ra surat hino kono hitu
rahu no,

"Tayar nu kawi' nu pahaka-
pahaka' ulun sala' bansa' Yahudi,
amahun ra Antiokia, Siria am Kilikia.
Tabi' intor ramon ulun sususubon am
mamaayo nu ulun nangintopot, io
hino pahaka-pahaka' mi.

²⁴Naringoh mai siino kula-kula'
ulun intor ra lolot mai, nopongo inuoi
ramuyun am anguriabut am anguli-
ngo yak ramuyun ra pangubasan nilo.
Lai' halan am ikaa akai nanusub rilo
anguma' ra baal hino. ²⁵Hino puun
no akai nahahayam am kawi' mai
namalihua yak amili' ra kula-kula'
ulun intor ra lolot mai am nanusub
inuoi ramuyun. Am ilo inuoi
ramuyun inaya' ra pahaka' taka
i Barnabas am i Paulus asian mai
hino. ²⁶Ulun ruo hiatu io hino nopo-
ngo maar patoi nga karaya' ra tayar
nu Tuhan taka Yasus Karistus.
²⁷Intor ra hino akai nanusub ri Yudas
am i Silas inuoi ra pahaka'. Ilo nga
ambala' ramuyun ra Aho nasuratan
ra surat hitu nga ilo hua matong ra
pahaka'.

²⁸Ro nu Ala namalihua ra baal
hino akai pono' am namalihua hili
akau ikaa anguma' ra atu maan
labing aahat, intor ra maan
panusuban mai hitu ramuyun. ²⁹Ikaa
akau angakan ra akan tinaakan ra
ulun binabaal, ikaa angakan ra lum-
bak, ikaa angakan ra kual nu kium in-
atoi ra nasihot am mintawoi intor ra
maan asumbang. Kono akau min-
tawoi intor ra baa-baal hino, akau no-
pongo nanguma' ra atu onsoi. Hino
yak rahu mai!"

³⁰Pongo nilo siino bantasan
makou, ulun sinusub hiano inakou
muoi ra Antiokia. Pakasuku' ilo ra
intok hino, ipahi' nilo luluro' kawi'
nu ulun nangintopot hili nanaak ra
surat hino. ³¹Ulun nangintopot hiano
namasa' ra surat hino, am anginsuat
bonsoi ilo ra rahu sinuratan ra surat

Antiochia

hino nga apainsuat hua ra huang nilo no. ³²I Yudas am i Silas ilo pono' ulun angindul ra rahu nu Ala hino nabuoi ilo nambala' ra pahaka-pahaka' ra Antiochia ra apaingkotoh am anaak ra kaatasan rilo.

³³Pongo ri Yudas am i Silas inurong ra hino ra kula-kula' buoi, ulun nangintopot amahun ra Antiochia napanduli' rilo am nanusub rilo angindul ra tabi' nilo ra ulun nanusub ri Yudas am i Silas. ³⁴[Io yak i Silas asiha' murong ra Antiochia.]

³⁵I Paulus am i Barnabas pono' am inurong po ra Antiochia kula-kula' buoi. Ilo angubas am angaho ra rahu nu Tuhan ra intok hino, ilo ambabaya' ra kula-kula' ulun bokon.

I Paulus am i Barnabas nansuai

³⁶Ikaa kula' buoi intor rahili, rahu ri Paulus ri Barnabas, "Anduli' to muoi angaas ra pahaka-pahaka' nangintopot ri Yasus ra kaw'i nu bandar nopongo binalaan to ra rahu nu

Tuhan hili iito akakito ra atu koson nu kinabaalo' nilo raino."

³⁷I Barnabas asiha' angibit ri Yahaya sabiton ri Markus, ³⁸io yak i Paulus ikaa asanang huang no angibit ri Markus, nga ra pahulu li aangas i Markus rumangan rilo angkaraya' ra karaya' hino suku' ra kaawian no am nangiru' rilo ra Pampilia.

³⁹Hili i Paulus am i Barnabas nangkaliit suku' ra ilo nansuai. Ibito' ri Barnabas i Markus am hili tinumampak ra paraau maayo inuoi ra Sipirus. ⁴⁰Pilio' ri Paulus ibito' i Silas hili ilo nambaya' inakou ra pongo nu pahaka-pahaka' ra Antiochia nanaak rilo ra asi' nu Tuhan ra luang nu sambayang nilo. ⁴¹Hili ilo inakou ra luput nu Siria am Kilikia ra hino ilo apaingkotoh ra intopot nu ulun nangintopot.

I Timotius inaya' ri Paulus am i Silas

16 ¹I Paulus inindul inakou inuoi ra Dirbi, am narambus po inuoi

Pilipi

ra Listara. Ra intok hino siino sangulun inintopot ri Yasus ininggalanan ri Timotius. Ina' no bansa' nu ulun Yahudi, nopongo inintopot ri Yasus io yak ama' nano bansa' nu ulun Yunani. ²Ra lolot nu kawi' nu ulun nangintopot amahun ra Listara am Ikonium, i Timotius yak atandul ra ulun onsoi huang. ³I Paulus asiha' ra i Timotius maya' rio. Intor ra hino io nanunat ri Timotius. Io nanguma' ra hino, nga ulun Yahudi ra दौरा hino akapandai ra ama' ri Timotius bansa' nu ulun Yunani.

⁴Tuki-tukir nu bandar nasuku' nilo nangaas, ilo namala' ra kawi' nu ulun nangintopot ra atu pinutusan am tinantu' nu ulun sususubon am mamaayo-mamaayo siino ra Yarusalim. Ilo nambala' ra pahaka-pahaka' nopongo inintopot hiano hili ilo sinumuhut ra kawi' nu pinutusan tinantu' hino. ⁵Hili ulun nangintopot hiano indu-indul okotoh intopot nilo, am tuki-tukir nu orou indu-indul rumuang suang nilo.

I Paulus nakakito ra saumi pinakito nu Tuhan ra paat no siino ra Toroas

⁶Ro nu Ala nomopol ri Paulus am i Silas ikaa ambala' ra rahu nu Ala ra दौरा Asia. Intor ra hino ilo inakou inuoi ra दौरा Prigia am Galatia. ⁷Pakasuku' ilo ra bilang nu Misia, ilo asiha' muoi ra दौरा Bitinia, io yak Ro ri Yasus nomopol rilo ikaa muoi ra hino. ⁸Intor ra hino ilo namarambus ra Misia am parambus' inuoi ra Toroas.

⁹Londom nali, pakakito i Paulus ra pinakito nu Tuhan ra Toroas. Pinakito rio no io hino sangulun ulun nu Makidonia tinumuor ra tingkua-ngon no am akitaak rio bonsoi muoi ra Makidonia muoi anulung rilo. ¹⁰Pongo ri Paulus nakakito ra pinakito nu Tuhan hino, parayus mai angintopot ra luang nu pamahuangan mai ra Ala anusub ramon muoi ambala' ra Aho Onsoi hino ra ulun hiano.

⁴16:8 parambus: karuo kono am; sumail

I Lidia nangintopot ra Ala

¹¹Akai inakou ra Toroas am tinumampak ra paraau maayo muoi ra pulou Samotraki, am suaban nali bi mai inuoi ra bandar Niapolis. ¹²Intor ra intok hino uoi akai ra Pilipi, saumi bandar labing aulu' ra दौरा Makidonia⁴. Pilipi io hino pinihang nu pihangan nu Ruum. Am kula-kula' orou po buoi mai inurong ra hino.

¹³Orou Taahan li uoi akai ra ihih nu siang ra taning nu bandar, nga pamahuangan mai siino pahun intok sambayang nu ulun Yahudi ra hino. Panturung akai ra hino nahahayam ra kula-kula' ruandu' nilumulur ra intok hino. ¹⁴Sangulun ra lolot nilo io hino antatalan ra kain alanso-lansom, inggalan nu ruandu' hino i Lidia intor ra Tiatira. Io nangintopot ra Ala, hili Tuhan napaliman ra huang no hili angintopot ra atu rahuon ri Paulus no. ¹⁵Am rorobo' mai i Lidia am kawi' nu ulun siino ra pahun nilo. Pongo nu hino io nangitaak ramon, rahu kono, "Kono pamahuangan nu pahaka' ra au topo-topot nangintopot ri Yasus, onsoi akau maya' rakon am ombolong ra pahun mai." Hili io namalikot ramon maya' yak ra rahu no.

I Paulus inunsapan ra riil nu Pillipi.

¹⁶Orou bokon li ra paat mai makou muoi ra pahun intok sambayang, katiwol mai sangulun ruandu', io sangulun amba. Ruandu' hino kinuasa' nu saitan. Io apandai ra baabaal asauk ra orou-orou naaling. Intor ra apandai ahilong ra aun asauk ra bayah nu ulun, ruandu' hino

akaalap ra usin asuang ra tayar nu tuan nano.

¹⁷Ruandu' hino parayu-rayus yak inaya' ri Paulus am akai po am lua-luap, rahu kono, "Ulun hiatu amba nu Ala akakuasa'! Ilo matong ra hitu muoi ambala' ra pahaka-pahaka' ra aun koson ralan no akau kaayahon!"

¹⁸Kula-kula' orou buoi no ruandu' hino parayu-rayus yak ampaluap. Ikaa no ataan huang ri Paulus ra baal nu saitan sinumulor ra ruandu' hino, suku' io nangalii' am inindahu ra saitan sinumulor hino, rahu kono, "Intor ra kuasa' ri Yasus Karistus au anusub riun ahiru' ra ruandu' hitu."

¹⁹Kahuang nu ulun intok nu ruandu' hino angkaraya' ra kaando' no pangalapan nilo bokon ra usin, takubo' nilo i Paulus am i Silas ralaato' ra ralan no ra maan bisarai'. ²⁰Ibito' nilo i Paulus am i Silas ra tingkuangon nu amimihang intor ra Ruum, hili rahu kanilo, "Ulun hiatu bansa' nu ulun Yahudi. muoi yak ilo apakalaat ra ulun nu bansa' taka. ²¹Ilo angubas ra ulun maya' ra arat kaubasan nilo ikaa ampaat ra arat taka, ulun bansa' nu Ruum. Ikaa aalap taka maya' karuo kono am sumuhut ra kaubasan nu arat hino!"

²²Ulun asuang hiano pono' am inaya' nangumbal ri Paulus am i Silas am majilis amimihang hiano pono' am naminta' ra sampayau ri Paulus am i Silas. Hili nanusub ra ulun namalapos rilo ruo.

²³Pongo nilo inumbal lalarango', hili ilo inunsapan ra riil, susubo' nilo mamaayo nu ahalung ra riil hino amiaha' rilo bonso-bonsoi. ²⁴Intor ra susub hino, mamaayo nu ahalung ra riil hino namului rilo ra usok nu sulap nu riil hino, am namarukuh ra kalayam nilo ra taun makalu.

⁴16:12 saumi bandar labing aulu' ra दौरा puu-puun ra Makidonia: Luang nu buku nakalair; saumi bandar maayo ra दौरा puu-puun nu Makidonia. Karuo kono am; bandar maayo ra luang nu दौरा hino ra Makidonia.

²⁵Maar tanga' londom li i Paulus am i Silas sambayang am manani angansu-ngansuk ra Ala. Ulun niriil bokon rano pono' am nakaringoh ra paat ilo manani. ²⁶Pulali-lali' tana' iningkuli' okotoh bonsoi, suku' ra puun nu riil hino iningkuli'. Kawi' nu totobon nu riil hino nahiang am rantai pinanangkong ra ulun niriil bokon rano pono' am nairu'.

²⁷Mamaayo nu ahahalung ra riil hino napuhahau nakaliar. Paat no nakakito ra totobon-totobon nu riil hino nahiang, io namutus ra pisau no am tumobok nga pamahuangan no kawi' nu ulun niriil rali nahiru'. ²⁸Io yak pampaluap i Paulus nomompomompong, rahu kono, "Kaa tumobok ko! Siino akai kawi' ra hitu!"

²⁹Mamaayo nu ahahalung ra riil hino nakitaak ra tutur am hili io nanimbul inunsop ra riil hino, io tumulintih am nahulatur nirumungu' ra tingkuangon ri Paulus am i Silas. ³⁰Hili io nangibit ri Paulus am i Silas ininsaloh ra riil hino, am rahu kono, "U Tuan, aun ki' auma' maan ku raino hili au akaalap ra bayah?"

³¹Limbang ri Paulus am i Silas, "Onsoi oko angintopot ra Tuhan Yasus! Oko am kawi' nu ulun siino ra pahun mu auma' kaayahon!"

³²Hili i Paulus am i Silas nambala' rio ra rahu nu Tuhan am kawi' nu ulun siino ra pahun nano.

³³Paat nu tanga' nu londom hili po, mamaayo nu ahahalung ra riil hino nangibit rilo am namahu' ra pilat-pilat nilo. Hili io am kawi' nu ulun siino ra pahun nilo no nirorob. ³⁴Ibito' no i Paulus am i Silas ra pahun nilo no am napaakan rilo. Io am kawi' nu ulun siino ra pahun nilo no anginsuat huang bonsoi, nga raino ilo nangintopot ra Ala.

³⁵Suaban nali, amimihang intor ra Ruum nanusub ra pulis inuoi ra riil hino angindul ra rahu nu amimihang hiano apainsaloh ri Paulus am i Silas ra riil hino.

³⁶Mamaayo nu ahahalung ra riil hino namala' ri Paulus ra baal hino. Rahu kono, "U Tuan, ulun amimihang hiano nanusub apainsaloh ramuyun. Makou ka raino. Tumalaah akau makou!"

³⁷Io yak rahu ri Paulus ra pulis hiano, "Akai hitu ulun nu Ruum. Ikaa binisara' akai, akai inumbal ra tingkuangon nu ulun asuang am inunsapan ra riil. Am raino ilo anusub ramon ra kaando' atu-atu rahu? Aangas akai ra kono hino pakuan! Susubon mi yak amimihang hiano muoi apainsaloh ramon."

³⁸Pulis-pulis hiano namala' ra baal hino ra amimihang intor ra Ruum. Pakaringoh amimihang hiano ra i Paulus am i Silas ulun nu Ruum, pangkalaa' kawi' nilo no. ³⁹Hili ilo inuoi pakiampun ri Paulus am i Silas, am ibito' nilo i Paulus am i Silas painsoloho' ra riil hino, am ilo akitaak hili i Paulus am i Silas makou intor ra bandar hino.

⁴⁰Hili i Paulus am i Silas inakou intor ra riil hino hili ilo inuoi ra pahun ri Lidia. Pongo nilo tinumiwol ra kawi' nu ulun nangintopot ra intok hino, am nambala' apaingkotoh ra intopot nilo, hili i Paulus am i Silas inakou.

I Paulus am i Silas siino ra Tasalonika

17 ¹Indul po ri Paulus am i Silas inakou nansail ra bandar Ampipolis am bandar Apolonia hili ilo nakasuku' ra bandar Tasalonika. Ra intok hino siino pahun intok nu ulun Yahudi sambayang. ²Am bi no ri Paulus inuoi ra pahun intok sambayang hino ohondo' ra kaubasan no anguma' ra kono siino pahun intok sambayang nu ulun Yahudi. Hili ilo arimbang ra kawi' nu ulun siino ra intok hino intor ra baal nu rahu nasuratan ra Kitap. Io nanguma' ra baal hino talu orou minggu' nansusunu'. ³Mimpun ra rahu

nasuratan ra Kitap hino io ambala' apakatalang am ambala' ra kula-kula' tatandu', ra Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino ikaa mulalas aila' am anduli' aayah intor ra patayan. Rahu ri Paulus, "I Yasus balaan ku hitu ramuyun, io nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala."

⁴Kula-kula' ulun Yahudi angintopot am inaya' ri Paulus am i Silas. Asuang po inaya' ra ulun Yunani maya' ra panusuban nu Ala, am asuang po ruandu' atandul ra inggalan nangintopot.

⁵Io yak ulun Yahudi ikaa angintopot hiano sumolon. Ipahi' nilo luluro' ulun salako-lakou ra ralan kaando' karaya'. Hili ilo napaulingo ra ulun ra luput nu bandar hino am inunsop ra pahun nu sangulun inintopot ininggalanan ri Yason ra ilo ahuyum ri Paulus am i Silas, nga asiha' ilo angibit ri Paulus am i Silas ra tingkuangon nu ulun asuang. ⁶Io yak, ikaa no hua nakito nilo i Paulus am i Silas, sonsolo' nilo takubo' i Yason am ulun nangintopot bokon rano ibito' ra tingkuangon nu amimihang ra bandar hino. Kawi' nilo nilumuap, rahu kanilo, "Ulun hiatu muoi yak angulingo ra ulun ra tuki-tukir nu intok oyon nilo! Raino ilo inatong ra bandar taka hitu. ⁷am i Yason napaunsop rilo ra pahun no. Kawi' nilo ikaa minsuhut ra arat tinantu' nu Raja' nu Ruum, nga rahu nilo siino po raja' bokon ininggalanan ri Yasus."

⁸Intor ra rahu nilo hino kawi' nu ulun asuang am amimihang ra bandar hino naulingo am kaando' tutututun nu huang. ⁹Hili ulun amimihang ra bandar hino nanusub ri Yason am ulun nangintopot bokon rano anaak ra usin pamaramin rilo. Pongo nilo nanaak hili ilo nilabusan.

I Paulus am i Silas inuoi ra Biria

¹⁰Londom hili po ulun nangintopot amahun ra bandar hino nanusub

ri Paulus am i Silas muoi ra bandar Biria. Pakasuku' ilo ra intok nu ulun Yahudi sumambayang. ¹¹Ulun Yahudi amahun ra Biria labing asiha' huang intor ra ulun Yahudi amahun ra Tasalonika. Anginsuat bonsoi ilo angkinongoh ra aho intor ra baal ri Yasus, am tuki-tukir nu orou ilo ambasa' amarandan ra rahu nasuratan ra Kitap ka otopot ki' pangubasan ri Paulus no karuo kono am asala'. ¹²Asuang po ra lolot nilo angintopot ri Yasus, am asuang po ulun Yunani atandul ra inggalan am kalansanan nangintopot. Siino po ruandu' am siino po unguayon.

¹³Pakaringoh ulun Yahudi amahun ra Tasalonika ra i Paulus ambala' ra rahu nu Ala ra Biria, am bi nilo inuoi ra Biria napakaruol ra huang nu ulun amahun ra Biria am napasusa' ra huang nu ulun hiano. ¹⁴Kapasio' nu pahaka-pahaka' amahun ra Biria nangator ri Paulus ra ihih nu luab no, io yak i Silas am i Timotius ilo amahun po ra bandar hino.

¹⁵Pakasuku' ilo ra Atina sinoo' nilo i Paulus ra hino, hili pahaka-pahaka' hiano nanduli' ra Biria am nangindul ra bilin ri Paulus ri Silas am i Timotius apasi-pasi sumunu' rio.

I Paulus siino ra Biria.

¹⁶Kotongo' ri Paulus angkuliman ri Silas am i Timotius ra Atina, asusa' bonsoi huang no ahilong ra bandar hino, nga asuang hua ala-ala binabaal. ¹⁷Intor ra hino, paat ri Paulus muoi ra pahun intok nu ulun Yahudi sambayang, io aririmbang ra ulun Yahudi am ulun bokon ra intok hino ra kawi' nu baal hino. Kono po hino ra tuki-tukir nu orou ra io muoi ra pasar, io aririmbang ra tukir nu ulun siino ra intok hino intor ra baal hino. ¹⁸Guru-guru' nu ugama Ipikuras am ugama Sitoa inuoi kalit ri Paulus. Kula-kula' ulun ra lolot

Inuluh Ariopagus

nilo mindahu, “Aun hua kapandayan nu ulun hitu? Kaiti' yak nga apandayan natu, okotoh yak io mindahu!” Siino po bokon mindahu, “Ambala' huat ulun hitu ra baal nu ala-ala nu bansa' bokon.”

Ilo mindahu kono hino nga ambala' hua i Paulus ra baal ri Yasus am intor ra baal anduli' aayah^v intor ra patayan. ¹⁹Hili ibito' nilo i Paulus ra saumi pantitiwalan ra inuluh Ariopagus, ra hino ilo inindahu rio, “Asiha' akai akapandai ra pangubasan bahuon balain mu hitu. ²⁰Nga oko ambala' ra baa-baal kalalaban pangkinangahan mai. Intor ra hino asiha' akai apandai ra atungon no.” ²¹(Nga kawi' nu ulun amahun ra Atina am ulun bansa' bokon amahun ra hino asiha' bonsoi angawi' ra paat nilo ra angkinongoh am ahayam ra baa-baal nakabahu.)

²²Paat ri Paulus tinumuor ra tingkuangon nu ulun nilumulur ra Ariopagus hino, rahu ri Paulus, “U pahaka-pahaka' ulun nu Atina! Kawi' nu baal akito ku akau okotoh bonsoi ra ugama mi. ²³Nga paat ku lako-lakou namalibung ra bandar mi

am ampahuang ra intok-intok mi sumambayang, nakito ku po saumi intok nu taak mi, intok hino siino sinuratan, rahu kono, ‘Tayar nu ala ikaa napandayan.’ Intor ra hino ala intok mi sumamba ra hino, io yak ikaa apandayan mi, hino nga Ala balain ku ramuyun tu. ²⁴Ala napasauk ra tana' hitu am kawi' nu suot no, io nga Tuhan ra limbowon am tana' tu. Ikaa io murong ra pahun pamulian ra binabaal nu ulun. ²⁵Ikaa pakuan no akiinsuup ra atu-atu intor ra ulun, nga io hua nanaak ra bayah am pinawo am kawi' nu atu-atu ra ulun. ²⁶Intor ra sangulun yak io napasauk ra kawi' nu bansa' am nanusub rilo amahun amaluput ra tana' hitu. Io po nga nanantu' intor ra puu-puun nali, sanggilan am aun intokon nilo auma' aayah. ²⁷Ala nangu-ma' ra baal hino hili ilo ahuyum rio. Io asiha' rilo akatiwol rio ra paat nilo ahuyum rio. Io yak topot no Ala ikaa atawoi ra tuki-tukir taka. ²⁸Ohondo' ra rahuon nu ulun, ‘Itaka aayah am mingkuli am siino ra tana' hitu nga intor hua ra kuasa' no.’ Ohondo' yak ra rahu sisindiron rahuon nu ulun

^v17:18 Yasus am intor ra baal anduli' aayah: Karuo kono am Yasus am intor ra baal nu luatan. Luang nu rahu Yunani, rahu sakot “luatan intor ra patayan” auma' poyo rasion ra inggalan nu saumi ala binabaal.

17:24-25 1Raj. 8:27, Yas. 42:5, Inu. 8:47

bansa' mi. Rahu kanilo, 'Kawi' taka io hino anak-anak no.'

²⁹Intor ra hino, kono itaka anak-anak nu Ala, ikaa itaka ampahuang ra Ala hino ohondo' ra binabaal intor ra maas, pirak am batu binaal maya' ra pandai nu ulun amaal. ³⁰Paat taka ikaa akapandai ra kasiha' nu Ala ikaa io parayu-rayus amaratu' ra ukum. Io yak raino io anusub ra kawi' nu ulun ra luput nu tana' tu mulou sumamba ra ala-ala bokon am sumamba yak rio. ³¹Nga io nopongo nanantu' ra saumi paat amutus ra sala' nu tana' hitu ra pamutusan no otopot, karaya' hino auma' maan nu sangulun nopongo pinili' nu Ala. Hili kawi' nu ulun angintopot ra baal hino, ra Ala nopongo napakaayah ra ulun hino intor ra patayan!"

³²Pakaringoh ulun hiano intor ra baal anduli' aayah intor ra patayan, io yak siino ulun intor ra lolot nilo nangurit ri Paulus. Siino po ulun bokon mindahu, "Asiha' akai po angkiningoh ra pahaka' ambala' intor ra baal hitu."

³³Hili i Paulus inakou intor ra nantitiwalan hino. ³⁴Io yak siino intor ra lolot nilo sumungkor ri Paulus am angintopot ri Yasmus, ulun hiano io hino Dionius ulun nu ugama Ariopagus, am sangulun ruandu' ininggalanan ri Damarais, am kula-kula' po ulun bokon.

I Paulus siino ra Korintus

18 ¹Kalibos hili bi ri Paulus inakou ra bandar Atina inuoi ra bandar Korintus. ²Ra hino io nakatiwol ra sangulun ulun Yahudi ininggalanan ri Akwila, ra pahulu li io intor ra दौर Pontus. Akwila am andu' no i Priskila bahu yak inatong ra Korintus nga Raja' Kalaudius nanusub napaakou ra kawi' nu ulun Yahudi amahun ra Ruom. I Paulus pono' am inuoi nangaas rilo ruo. ³Hili io inurong po ra hino am nangkaraya' ni-

rumangan rilo nga pahuyuman nilo ra usin ohondo' yak ri Paulus, io hino amaal ra kiim. ⁴Io yak tuki-tukir nu Orou Taahan, muoi yak i Paulus ra pahun intok nu ulun Yahudi sambayang, io aririmbang apaintopot ra ulun Yahudi am poyo ulun Yunani, hili ilo angintopot ri Yasmus.

⁵Pakasuku' i Silas am i Timotius ra Korintus intor ra Makidonia, tukir nu paat yak rahili i Paulus ambala' ra aho intor ra Ala ra ulun Yahudi, ra i Yasmus nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala. ⁶Io yak ikaa hua mulou ilo kumalit am apasala' rio, intor ra hino kangkabi' ri Paulus kaau nokosokot ra sampayau nano anatandu' ra i Paulus ikaa amalihua. Rahu kono, "Kono akau aukuman nu Ala, akau yak katangan ra sala'! Intor raino ambala' au yak ra ulun bansa' bokon."

⁷Hili i Paulus inakou intor rilo inuoi ra pahun maar nu pahun intok sambayang hino. Pahun hino pahun nu sangulun ulun bansa' sala' Yahudi, io yak ulun hino sumamba ra Ala. Inggalan nu ulun hino i Titus Yustus. ⁸Io yak i Krispus, mamaayo nu pahun intok sambayang hino angintopot ra Tuhan Yasmus ilo sansulapan. Am asuang po ulun bokon ra Korintus nakaringoh ra Aho binalaan ri Paulus, ilo nangintopot ri Yasmus am nirorob.

⁹Sala' hili ka londom Tuhan napakito ri Paulus ra saumi pinakito, rahu kono, "Ikaa oko alaa'! Ikaa oko mulou ambala'." ¹⁰Nga au amarangan riun. Kaando' kasangulun akaalap anguma' riun ra atu alat, nga asuang ulun nu bandar hitu angintopot rakon."

¹¹Intor ra hino i Paulus pono' am inurong po ra Korintus sangupok am onom ngabulan buoi no am nangubas rilo ra rahu nu Ala.

¹²Paat ri Galio nasauk ra Gabunor nu दौर Akaya, ulun Yahudi saumi huang nanakub ri Paulus am nangibit rio ra intok pamutusan. ¹³Ilo namala'

ra rahu kono hitu, "Ulun hitu anusunub yak ra ulun asuang ra sumamba ra Ala maya' ra arat ikaa ohondo' ra Arat sinuratan ri Musa!"

¹⁴Atiindahu halan i Paulus lumimbang, io yak napasi' no hua i Galio indahu ra ulun Yahudi, rahu kono, "U ulun Yahudi! Kono rahu binalaan mi hitu topo-topot saumi kalaatan, topot no halan tumaan yak au angkinongoh ra rahu binalaan mi hitu rakon. ¹⁵Io yak baal hitu io hino pangkakalitan intor ra baal nu rahu am inggalan-inggalan am poyo aratarat mi tohom! Akau yak nga amutus ra baa-baal kono hitu!"

¹⁶Hili i Galio napahiru' rilo ininsaloh ra intok pamutusan hino. ¹⁷Takubo' nilo i Sostinis mamaayo nu pahun intok sambayang hino, am nangumbal rio ra tingkuangon nu intok pamutusan. Io yak i Galio ikaa amahuang ra baal hino.

I Paulus nanduli' ra Antiokia

¹⁸Kalibos baal hino, nabuoi po i Paulus inurong ra Korintus. Orou bokon li hili ilo inakou am rahu no ra kawi' nu ulun nangintopot ra intok hino, "Huang mi yak amahun."

Hili io am i Priskila ansawo ri Akwila inuran ra paraau maayo inuoi ra Siria. Ikaa po ilo inakou ra Kangkiria, kikisi' pahulu ri Paulus abuk nano, nga abuk no hino pinahusu' no kolonggoyo' nga siino hua randi' no ra Tuhan.^w

¹⁹Pakasuku' ilo ra Ipius, iruani' no ri Paulus i Priskila ilo ansawo ri Akwila, hili io inunsop ra pahun intok sambayang am aririmbang ahayam am ampahuang. ²⁰Huuto' nilo po halan i Paulus abuo-buoi mayan ra hino rumangan rilo, io yak aangas hua i Paulus. ²¹Hama' pono'

kono hino, ra paat no mintor no, rahu kono, "Kono maya' ra kasiha' nu Ala, anduli' au po ra hitu." Pongo no indahu, hili io inakou intor ra Ipius.

²²Tuun io ra Kaisaria, bi no inuoi ra Yarusalim muoi apasuku' ra tabi' ra kawi' nu ulun nangintopot ra hino, hili io narambus ra Antiokia. ²³Kulakula' buoi no inurong ra hino, hili io inakou po inuoi nangaas ra दौर Galatia am Prigia muoi apaingkotoh ra intopot nu kawi' nu ulun nangintopot ra intok hino.

I Apolos inuoi ra Ipius am Korintus

²⁴Paat nu hili ratong nu sangulun ra Ipius inggalan no i Apolos. Io sangulun bansa' Yahudi am inanak ra Alikсандaria. Apandai io ahayam am apandai po ra rahu nu Kitap, ²⁵am nopongo inubas ra aun koson angaulih ra pangubasan intor ra baal ri Yasus. Intor ra binsuat nu huang no, io inuoi nangubas topo-topot intor ra baal ri Yasus, hama' no pono' rorob ri Yahaya li yak napan-dayan no. ²⁶Intor ra kaatasan nu huang ri Apolos, io angimuun ambala' ra ulun muoi ra pahun intok sambayang, am pakaringoh i Priskila am i Akwila ra pangubasan nano ibito' nilo io ra pahun nilo no. Ra hino ilo nangubas po ra baal nu babaas nu Ala ra apakaayah ra ulun mimpun ri Yasus. ²⁷Hili popor no i Apolos asiha' muoi ra Akaya. Intor ra hino ulun nangintopot ri Yasus amahun ra Ipius nanulis ra surat sumuku' ra pahaka-pahaka' angintopot ri Yasus amahun ra Akaya, hili ilo napaunsop ri Apolos ra pahun nilo. Am pakasuku' i Apolos ra Akaya, pangubasan no hino siino balos no ra ulun ra hino nopongo in-

^w18:18 randi' no ra Tuhan: Maya' ra kaubasan nu ulun Yahudi angikis ra abuk io hino tatandu' ra saumi maan nirandi no ra Tuhan nopongo inuma' no.

intopot ri Yasus mimpuun ra asi' nu Ala. ²⁸Nga apandai hua io bonsoi, io akaalap amayau ra ulun Yahudi ra luang nu paririmbangan nilo ra tingkuangon nu ulun asuang. Io anilu rilo ra rahu nasuratan ra Kitap ra i Yasus nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.

I Paulus inuoi ra Ipisus

19 ¹Kotongo' ri Apolos siino ra Korintus, i Paulus lako-lakou ra solor ra pandalaman nu दौरा हिनो am suku' no rahili ra Ipisus. Ra हिनो io nakatiwol ra kula-kula' ulun nopongo inintopot ri Yasus. ²Pangkimuot i Paulus rilo, rahu kono, "Nakaalap no ki' pahaka' ra Ro nu Ala ra paat mi inintopot ri Yasus?"

Limbang kanilo, "Kaa poyo. Am ikaa po nakaringoh akai ka siino Ro nu Ala."

³Pangkimuot i Paulus rilo, rahu kono, "Aun ki' intopoton mi ra paat mi nirorob?"

Limbang nilo, "Akai intopot ra rorob inubas ri Yahaya Omomororob."

⁴Hili rahu ri Paulus, "I Yahaya Omomororob ra ulun, anatandu' ra ulun hiali ra ilo nopongo inimpoi ra kawi' nu sala' nilo. Io yak kotongo' nu hili pono' am pambala' po i Yahaya ra ulun Israil ra angintopot yak ra ulun matong bahu sumunu' rio, io हिनो i Yasus."

⁵Karingoh nilo rahu हिनो, pakirorob ilo nga ilo angintopot ra Tuhan Yasus. ⁶Am paat ri Paulus nonompok ra timpululuu nilo, Ro nu Ala nanguasa' rilo, हिलि ilo angimuun mindahu ra rahu ikaa aratian am ambala' ra Aho intor ra Ala. ⁷Simpung nu ulun हिनो oopor am ruo ngaulun.

⁸Buoi nu talu bulan i Paulus aatas ambala' ra kawi' nu ulun ra pahun

intok sambayang am aririmbang rilo ra io apaintopot rilo intor ra baal nu Ala amihang ra ulun. ⁹Io yak siino kula-kula' ulun ra lolot nilo ikaa min-suhut ra rahu am ikaa angintopot. Ra tingkuangon nu kawi' nu ulun nilumulur ra intok हिनो, ilo apasala' ra pangubasan intor ra baal nu babaas nu Ala ra apakaayah ra ulun mimpuun ri Yasus. Intor ra हिनो bi ri Paulus inakou intor ra lolot nilo, am nambaya' ra ulun maya' ri Yasus inuoi ra sulap pahayaman ri Tiranus. Ra intok हिनो, tuki-tukir nu orou^x io angkimuot am amalimbang po ra rahu nu ulun ra intok हिनो. ¹⁰Io parayu-rayus nanguma' ra baal हिनो ra buoi nu ruo ngaupok suku' ra kawi' nu ulun amahun ra luput nu दौरा ra Asia nakaringoh ra rahu nu Tuhan, io हिनो ulun Yahudi am poyo bansa-bansa' bokon.

Anak-anak ri Sikiwa

¹¹Ala napasauk ra tatandu-tatandu' kalalaban lumangus ri Paulus. ¹²Kono kain pamimiir ra longon tohom ri Paulus karuo kono am kain pomomongkos ri Paulus ra awak no ibiton ra ulun arualan, ulun हिनो napihah intor ra aruol nilo am saitan pono' sinumulor rilo, nahiru' intor rilo. ¹³Siino kula-kula' ulun Yahudi lumaahon muoi ra atu-atu yak intok, apahiru' ra saitan sumulor ra kula-kula' ulun. Ulun lumaahon हिनो anutuku' apahiru' ra saitan हिनो ra ilo mindahu ra inggalan nu Tuhan Yasus. Rahu kanilo ra saitan हिनो, "Ra inggalan ri Yasus balain ri Paulus हिनो, au apahiru' ramuyun!"

¹⁴Siino tulu' ngaulun anak nu mamaayo nu imam, ininggalanan ri Sikiwa ilo tulu' ngaulun nanguma' ra baal हिनो. ¹⁵Io yak rahu nu saitan

^x19:9 siino kula-kula' rahu nasuratan ra buku nakalair, rahu kono: intor ra jaam 11:00 ra orou suku' ra jaam 16:00 ra kamayon.

19:4 Mat. 3:11, Mrk. 1:4, 7-8, Luk. 3:4, 16, Yah. 1:26-27

hino rilo, "I Yasus akaulihan ku am i Paulus pono' am akaulihan ku, io yak akau hitu aun akau kaulun?"

¹⁶Hili ulun sinulor nu saitan hino tinumundak nongoloo rilo suku' ilo nahiru' ra pahun hino, am ilo nanapilat am nanalabasan, nga kawi' nu pakai siino ra inan nilo bibininta'. ¹⁷Kawi' nu ulun Yahudi am bansa' sala' Yahudi amahun ra Ipius nakaringoh ra baal nasauk hino, hili kawi' nilo no pono' am nangkalaa'. Intor ra hino inggalan nu Tuhan Yasus indu-indul ansukon. ¹⁸Asuang ulun nangintopot ri Yasus, inatong am nangangku ra kawi' nu inuma' nilo alat ra pahulu li ra tingkuangon nu ulun asuang. ¹⁹Aun ulun siino sasampui am tinohom, namalulur ra buku-buku nanulisan nilo am nonolob ra tingkuangon nu ulun asuang. Loho nu buku-buku hiali simpung no maar limo ngoopor nga ribu usin pirak^y. ²⁰Intor ra baal kalalaban bonsoi hiano rahu nu Tuhan^z indu-indul atahoh am aaho.

Susa' maayo nasauk ra Ipius

²¹Kalibos baal nasauk hino, i Paulus nangalap ra bantasan^{aa} no muoi ra Makidonia am Akaya hili parambus ra Yarusalim. Rahu ri Paulus, "Alibos hino, ikaa mulalas muoi au po ra Ruom."

²²Hili io nanusub ra ruo nga ulun anginsuup rio, io hino i Timotius am Irastus muoi ra Makidonia, ra koto-ngo' no murong kula-kula' buoi ra दौर Asia.

²³Ra paat nu hili nga susa' maayo nasauk ra Ipius nga puun hua ra pangubasan intor ra baal ri Yasus. ²⁴Nga bandar hino siino hua sanga-

lun ininggalanan ri Dimitrius, namaal ra pahun borook pinapatung hino intor ra pirak. Io hino pahun nu ala binabaal inggalan ala Artimis. Karaya' maan nu ulun hino asuang bonsoi usin aalap nu kawi' nu ulun angkaraya' rio rano. ²⁵Intor ra hino io namalulur ra kawi' nu ulun angkara-ya' rio no am kawi' nu ulun ambabaal ra pirak, hili rahu no, "Pahaka-pahaka'! akau akapandai ra asuang usin aalap taka intor ra karaya' taka hitu. ²⁶Raino pahaka' akapandai am nakaringoh ra aun inuma' nu sabiton ri Paulus hino. Io mindahu ala-ala binabaal inuma' nu ulun sala' ka topo-topot ala. Am intor ra rahu no hino asuang no ulun angintopot ra pangubasan no, sala' ka Ipius tu yak, io yak ra luput nu दौर Asia hitu. ²⁷Kalaatan natu io hino karaya' taka onsoi hitu usamon nu ulun bokon. Am sala' ka hino yak. Labing po pahun nu ala Artimis kaando' balos ra pamahuangan nu ulun am poyo kuasa' no atandul hino auma' alawo. Lai' halan am io nga ala binabaal ansukon nu kawi' nu ulun amahun ra दौर tu am amahun ra luput nu tana'!"

²⁸Pongo nu ulun hiano nakaringoh ra rahu no hino, karuol bonsoi huang nilo no, hili ilo nampaluap, rahu kanilo, "I Artimis yak ansukon, ala nu ulun Ipius!"

²⁹Hili susa' maayo hino nakarayol suku' ra bandar no. Hili kawi' nu ulun nanguma' ra baal hino nanakub ri Gayus am i Aristarkus, io hino ulun nu Makidonia namarangan ri Paulus, hili ilo namaralaat rilo inuoi ra sotadium nu bandar hino. ³⁰Asiha' halan i Paulus muoi ambala' ra ulun asuang hiano, io yak

^y19:19 usin pirak: Sampila usin pirak io hino hari' songorou ra tayr nu sangulun angkakaraya' (Lai' ra Matius 20:2).

^z19:20 Intor ra baal...rahu nu Tuhan: Karuo kono am; Hili intor ra kuasa' nu Tuhan, aho hino.

^{aa}19:21 I Paulus nangalap ra bantasan: Karuo kono am; intor ra haak nu Ro, nangalap ra bantasan.

ulun nangintopot ri Yasus rano nomopol rio. ³¹Am kula-kula' po mamaayo nu दौरा ra Asia hino, io hino ulun sumindangan ri Paulus, nanusub ra kula-kula' ulun muoi pamala' ri Paulus hili io ikaa muoi ra sotadium hino.

³²Kotongo' nu hino kawi' nu ulun nilumulur ra sotadium hino nakuriabut. Siino ulun ampaluap kono hitu, siino po ampaluap kono soro', nga asuang hua ulun ra lolot nilo no ikaa akapandai ra aun puun nilo nilumulur ra intok hino. ³³Sampiruo intor ra lolot nu ulun hiano ampahuang ra i Aliksandor akakuasa' ra kawi' nu baal hino, nga io hua sinusub nu ulun Yahudi tumuor ra tingkuangon nu ulun asuang. Hili i Aliksandor nangumang ra longon no asiha' paindahuon opokotopot ra inan no ra tingkuangon nu ulun hiano. ³⁴Io yak paat nilo nakakito ra io ulun Yahudi, pasisinggau' ilo nilumuap, "I Artimis yak ansukon, ala nu ulun Ipius!" Bui nilo nampaluap io hino ruo jaam.

³⁵Popor no ulun anunulis ra bandar nakaalap nopolotos ra ulun asuang hiano. Rahu kono, "Akau ulun amahun ra Ipius! Kawi' nu ulun nakapandai ra bandar Ipius nga nanalaah namului ra pahun nu ala Artimis am batu intok nu ulun sumamba naratu' intor ra limbowon. ³⁶Kaando' kasangulun po omopol ra baal hitu. Intor ra hino onsoi akau lumotos am ikaa bulinga-lingat anguma' ra baal hitu. ³⁷Ulun hiatu inibit mi ra intok hitu sala' ka hinaau nilo pahun nu ala binabaal karuo kono am nahuyai ra ala binabaal taka hino. ³⁸Kono i Dimitrius am ulun angkara-ya' rio rano siino papasalaan ra sangulun, onsoi nahi ilo angibit ra baal hino ra pahun pamumutusan. Ulun Amumutus ra baal hino hai-hait angkuliman am mamaayo nu amimihang pono' am siino yak hai-hait. ³⁹Io yak kono siino po baa-baal bokon

kasihaan mi, baal hino yak putusan ra saumi pahahayaman otopot nu mamaayo. ⁴⁰Nga baal nasauk ra orou hitu apasusa' yak ritaka. Tantamon naapo itaka tumabuh ra pihangan nu Ruum, nga kaando' ka saumi po asauk ra pamarahuan ra itaka amalihua anguma' ra susa' maayo hitu."

⁴¹Pongo nu anunulis ra bandar hino inindahu ra kawi' nu baal hino, sususubo' no paulio' ulun asuang hiano.

I Paulus inuoi ra Makidonia am Yunani

20 ¹Panduli' koonsoi baal nasauk ra Ipius hino, ipahi' ri Paulus luluro' kawi' nu ulun nangintopot rano am nambala' apaingkotoh ra intopot nilo. Hili io mindahu amahun yak onsoi-onsoi am bi no rahili inuoi ra Makidonia. ²Io inatong ra दौरा ra luput nu Makidonia am nambala' ra kawi' nu ulun nangintopot ri Yasus ra दौरा hino, apaingkotoh ra intopot nilo. Pongo no nambala' bi no inuoi ra Yunani.

³Talu ngabulan io inurong ra intok hino. Hili paat no amalai-lair angkukum ra muran ra paraau maayo muoi ra Siria, siino aho naringoh no ra ulun Yahudi nampapakat ra amatoi rio. Intor ra hino io nangalap ra bantasan anduli' lumangus ra Makidonia. ⁴I Sopoator anak ri Pirus intor ra Biri inaya' ri Paulus. Kono po hino ri Aristarkus am i Sikundus ulun nu Tasalonika, am i Gayus ulun nu Dirbi. Am poyo i Timotius, i Tikhikus am Tropinus ulun hiano intor ra दौरा Asia. ⁵Pamahulu ilo am Kulimani' nilo akai ra Toroas.

⁶Kalibos Irau Ruti' Kaando Tatauk Apakambang, hili akai inuran ra paraau maayo inakou intor ra Pilipi. Limo orou lolot no pahahambot po akai ra Toroas, am tulu' orou po buoi mai inurong ra hino.

**Pamupusan ri Paulus matong ra
Toroas.**

⁷Londom nu' orou minggu^{bb} li kawi' mai nilumulur angakan ohondo' yak ra sangaka'. Pambala' pahulu i Paulus ra kula-kula' ulun siino ra hino, nga makou hua io ra suaban nali. I Paulus nambala' suku' ra tanga' nu londom. ⁸Luang nu sulap solor ra rasawat no, asuang lampung ra intok mai nilumulur no. ⁹Sangulun mambulok ininggalanan ri Iutikhus nanturung ra rindila'. Nga ikaa po hua mulou i Paulus ambala', mambulok hino atikoolong bonsoi suku' io nokokoolong am naratu' intor ra tontom katalu. Paat nilo nangakat rio am lai-lair noyo inatoi. ¹⁰Io yak tuun ri Paulus am parambus no hinumaba' am namahapus ra ambulok hino. Rahu ri Paulus, "Ikaa akau angkaamo, aayah poyo!"

¹¹Panduli' po i Paulus ra rasawat, hili io nanayar ra ruti' am nasisinggau' nangakan. Nabuoi io nambala' ra ulun siino ra intok hino suku' yak natawang, hili io inakou. ¹²Ulun hiano nangibit ra mambulok nanduli' naayah hino ra pahun nano. Angin-suat bonsoi huang nilo am huang nilo pono' am asanang bonsoi.

**Intor ra Toroas am bi inuoi ra
Milotus**

¹³Bi mai inuoi uran ra paraau maayo hili namahulu inakou inuoi ra Asos muoi aniwol ri Paulus apauran rio ra paraau ra hino. Io nopongo nanantu' ra lakou hino, nga io maya' ra asak am tuun ra Asos. ¹⁴Pongo mai nakapantiwol ra Asos, am uran no ri Paulus ra paraau maayo inuranon mai, hili akai namparaau inuoi ra Mitilini. ¹⁵Intor ra hino akai uran-uran yak ra paraau, suaban nali pakasuku' akai ra intok atalupakan

ra pulou Kios. Indul nali pakasuku' akai ra pulou Samos am songorou lolot no pakasuku' akai ra bandar Milotus. ¹⁶I Paulus nangalap ra bantasan ra ikaa mapit ra Ipius, hili ikaa abuoi yak lalayau ra दौरा Asia. Kasiha' no, io apasi-pasi matong ra Yarusalim ra paat nu Irau Pantakosta.

**I Paulus mindahu ra rahu
pansusuayan ra ulun nu Ipius**

¹⁷Intor ra Milotus i Paulus nambilin ra ulun nu Ipius akitaak ra mamaayo nu ulun nangintopot matong tumiwol rio ra Milotus. ¹⁸Pakasuku' ilo, rahu ri Paulus rilo, "Pahaka-pahaka' ku, akau nakapandai ra bayah ku ra buoi ku siino ra lolot mi ra puun ku inatong ra Asia hitu. ¹⁹Ra huang rumaliwi' am lomou asuang, au angkaraya' ra tayar nu Tuhan ra paat aila' nalimanan ku, nga kasiha' nu ulun Yahudi alat bonsoi. ²⁰Apandayan nu pahaka' ra au ikaa anunuloon amala' ramuyun ra atu okotool ra tayar mi. Au angubas ramuyun ra pantitiwalan nu ulun asuang am pahun mi. ²¹Ulun Yahudi karuo kono am ulun bansa' bokon hai-hait yak au apamahuang hili ilo mimpoi intor ra sala-sala' nilo am matong ra Ala, am angintopot ra Tuhan Yasus.

²²Raino, maya' ra susub nu Ro nu Ala, au muoi ra Yarusalim. Am ikaa akapandai au ra aun asauk rakon ra hino. ²³Apandayan kutu io hino ra tuki-tukir nu bandar, Ro nu Ala nopongo nambala' naminton rakon, ra ikaa mulalas au unsapin ra riil am aila' ra Yarusalim. ²⁴Io yak ikaa au ampahuang ra bayah ku hitu. Kasiha' ku io hino angawi' yak ra karaya' tinaakan nu Tuhan Yasus tu rakon am olondon ra panusuban no suku' ra

^{bb}20:7 Londom nu orou minggu' :Karu kono am; minggu' nu londom

au matoi nga ambala' yak ra Aho Onsoi intor ra baal nu asi' nu Ala.

²⁵Inuoi au no nangubas ra kawii' mi am inuoi au no nambala' intor ra baal nu Ala amihang ra ulun. Apan-dayan ku raino ikaa no au akatiwol rahili ra kawii' mi. ²⁶Intor ra hino ambala' raino au bonsoi ramuyun ra orou hitu, ra kono siino ra lolot mi aukuman nu Ala ra orou naaling, sala' ka au katangan ra sala' hino. ²⁷Ikaa ihondo' au pahiru' ra karaya' ku hitu ra aparati' ramuyun ra babaas nu Ala. ²⁸Onsoi akau angiaha' ra inan mi tohom am angiaha' po ra kawii' nu ulun nangintopot nopongo tinaakan ramuyun nu Ro nu Ala ra maan mi piahai', nga akau nopongo pinasauk ra ahihilong ra ulun nangintopot hiano. Piahain mi talaaho' ulun nangintopot hiano ohondo' ra ulun ahahalung ra rumba no, nga Ala^{cc} nopongo napasauk ra ulun nangintopot hiano asauk ra tohom no mimpun ra pinatayan nu Anak no tohom. ²⁹Kono akaakou po au rahili, ikaa mulalas ulun ohondo' ra uku' nu katanaan asangit hiano auma' matong ra lolot mi am angila' ra ulun piahain mi rano.

³⁰Siino po rahili intor ra lolot nu pahaka' matong kula-kula' ulun ambala' ra aho ikaa otopot. Ilo anguma' kono hino hili ulun nangintopot ri Yasus auma' apalir am maya' rilo. ³¹Intor ra hino onsoi akau sumiho! Huangon mi, nga buoi nu talu upok, lomou ku kumalambiis, orou am londom ikaa ihondo' au inulou angubas ra tuki-tukir nu ulun ra lolot mi.

³²Raino au anaak ramuyun ra Ala hili io amiara' ramuyun am hili akau olondon ra aho nu asi' nu Ala. Ala akakuasa' apaingkotoh ramuyun am anaak ramuyun ra barakat barakat nopongo nilair no ra tayar nu ulun nangintopot rio. ³³Ikaa po ihondo' au

nakitaak ra usin am sampayau ra atu-atu kaulun. ³⁴Pahaka' nopongo nakapandai, nga intor ra kotoh ku tohom au angkaraya' ra tayar nu pahahalir mai ra ranga-rangan ku ra akan am pakayan. ³⁵Ra kawii' nu atu-atu baal au asauk ra paniluan ra tayar mi, nga intor ra mingkotoh angkaraya' kono hitu itaka akaalap anulung ra ulun ikaa okotoh. Nga onsoi huangon taka aun nopongo binalaan nu Tuhan Yasus, rahu kono, 'Asatu' bonsoi ulun anaak intor ra ulun angapu.' ”

³⁶Pongo ri Paulus nambala', pahulatur io am kawii' nu ulun hiano hili ilo sambayang. ³⁷Kawii' nu ulun hiano nantangi' am namahapus ri Paulus am rahu kanilo, “Tumalaah ko makou.”

³⁸Puu-puun nilo asusa' huang nga rahu ri Paulus kono hitu, “Ikaa no akau akakito rakon rahili.” Am atari' nilo i Paulus ra paraau maayo no.

I Paulus inuoi ra Yarusalim

21 ¹Pongo mai inindahu huang mi yak amahun ra mamaayo nu ulun nangintopot ra Ipius, hili akai inakou nangiru' rilo. Hili akai namaraau am suku' ra pulou Koos. Am suaban nali pakasuku' akai ra pulou Rodos. Intor ra hino akai parayu-rayus namaraau suku' ra rampingon ra bandar Patara. ²Ra Patara kakito mai paraau maayo muoi ra Pinisia. Hili akai inuran ra paraau hino am namaraau ³am kakito mai pulou Sipirus ra solor ra kait mai. Io yak parayu-rayus yak akai namaraau lumangus ra Siria. Akai inasak ra Tirus, nga hino intok nu ulun nangasak ra barang nu paraau inuranon mai hino.

⁴Ra intok hino bi mai inuoi nangaas ra ulun nangintopot ri Yasus, am ayan akai rilo ra buoi nu tulu'

^{cc}20:28 Ala: Luang nu buku nakalair; Tuhan, patayan nu anak no tohom. Karuo kono am; patayan no tohom

orou. Intor ra tilu nu Ro nu Ala ilo nambala' ri Paulus hili ikaa anduli' ra Yarusalim. ⁵Io yak kawi' nu buoi mai inurong ra hino, bi mai inakou nangiruru' rilo am inindul po inakou. Kawi' nilo no naawi-awi' ra anak inuoi nangator ramon suku' ra taning nu bandar no. Ra hino ra ihih nu luab no kawi' mai pono' nahulatur am nasambayang. ⁶Pongo mai nasambayang am pantatabi' akai, hili akai inuran ra paraau maayo am ilo inuli' ra pahun nilo rano.

⁷Parayu-rayus akai namaraau intor ra Tirus suku' ra bandar Potolomais. Ra hino akai inuoi nangaas ra pahaka-pahaka' nangintopot ri Yarusalim ra intok hino, muoi tabi' rilo, am songorou buoi mai inurong rilo.

⁸Suaban nali bi mai inakou am suku' ra Kaisaria. Ra hino bi mai inuoi ra intok nu sangulun ambala' ra aho ininggalanan ri Pilipus am inurong ra hino. Io sangulun ra lolot nu tulu' nga ulun pinili' ra Yarusalim. ⁹Apat anak no rala tinaakan nu Ala ra kapandayan ambala' ra aho intor ra Ala.

¹⁰Pongo nu kula-kula' orou buoi mai ra hino, ratong nu sangulun angindul ra rahu nu Ala intor ra Yudia ininggalanan ri Agabus. ¹¹Io inuoi ramon am alapo' no ikat ri Paulus. Parambuso' no namungkung kalayam am longon no, am rahu no, "Hitu nga binalaan nu Ro nu Ala. Ulun katangan ra ikat hitu tongkongon ohondo' ra inuma' kutu, io tongkongon nu ulun Yahudi ra Yarusalim, am taaki' ra ulun bansa' sala' Yahudi."

¹²Kapandai mai baal hino, akai am kawi' nu pahaka-pahaka' amahun ra Kaisaria nomopol

ri Paulus ikaa muoi ra Yarusalim. ¹³Io yak limbang ri Paulus, "Aun ki' balos no ra pahaka' antangi' tu raino, apasusa' yak bonsoi ra huang ku? Huang ku lai-lair asiha' sala' ka takubon yak, io yak asiha' po potoyon nga Tuhan Yarusalim hua."

¹⁴Ikaa angkinongoh i Paulus ra rahu mai, intor ra hino ulou mai yak nomopol rio. Rahu mai rahili, "Hama' no kasiha' yak nu Tuhan asauk."

¹⁵Pongo mai inurong ra hino ra kula-kula' buoi, kukumo' mai barang-barang mai, hili inakou inuoi ra Yarusalim. ¹⁶Am kula-kula' po pahaka' intor ra Kaisaria inuoi pangator ramon ra pahun ri Manason^{dd}, nga pahun nano hua pombolongon mai. Manason io hino sangulun intor ra Sipirus nakalair intopot ri Yarusalim.

I Paulus inuoi nangaas ri Yakup

¹⁷Pakasuku' akai ra Yarusalim, tiwolo' akai nu pahaka-pahaka' ra hino ra huang nilo anginsuat bonsoi. ¹⁸Suaban nali bi mai nambabaya' ri Paulus inuoi nangaas ri Yakup. Kawi' pono' nu mamaayo nu ulun nangintopot am nalulur ra hino.

¹⁹Pongo mai tinumabi' rilo, hili i Paulus nahulit ra kawi' nu inuma' nu Ala lumangus rio ra lolot nu ulun sala' Yahudi.

²⁰Pongo nilo nangkinongoh ra pambalaan ri Paulus hino, kawi' nilo nangansu-ngansuk ra Ala. Am hili rahu rilo ri Paulus, "Oko nopongo nakapandai ra kula-kula' ngaribu ulun Yahudi inintopot ri Yarusalim kawi' nilo olondon maya' ra Arat sinuratan ri Musa. ²¹Am raino, naringoh nilo noyo ra oko angubas ra kawi' nu ulun Yahudi nakasaang

^{dd}21:16 inuoi pangator ramon ra pahun ri Manason: karuo kono am; nangibit po ri Manason.

namahun ra bansa' bokon, hili ilo mulou maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Oko nambala' rilo ra ikaa anunat ra anak-anak nilo karuo kono am ikaa maya' ra arat nu ulun Yahudi. ²²Raino ulun Yahudi inintopot hiano ikaa mulalas ilo akaringoh ra oko siino ra hitu. Kono po hino, aun koson no raino?

²³Onsoi insuhuton mu rahu mai. Siino apat ngaulun ra hitu nanguma' ra randi' ra tingkuangon nu Tuhan. ²⁴Intor ra hino, onsoi oko anguma' maya' ra arat amahu' ra inan ambabaya' rilo, am onsoi oko amalair ra usin ra tayar nilo hili abuk nilo auma' kikison^{ee} hili akaalap auma' sumuhut ra randi' nilo. Intor ra oko anguma' ra baal hino hili ilo akapandai ra kawi' nu naringoh nilo ra baal mu ikaa otopot, nga oko pono' hua am anguma' po ra Arat sinuratan ri Musa. ²⁵Io yak tayar nu ulun sala' Yahudi nopongo inintopot ri Yarusus, nangirim akai no rilo ra surat ra aun pinutusan mai ra ilo ikaa auma' angakan ra akan tinaakan ra ala-ala binabaal, ikaa angakan ra lumbak, karuo kono am kium inatoi ra nasihot am ikaa anguma' ra maan-maan asumbang."

²⁶Suaban nali bi ri Paulus nambabaya' ra apat ngaulun hiano inuoi namahu' ra inan nilo maya' ra panusuban nu ukum. Hili ilo inunsop ra luser nu Pahun nu Tuhan inuoi namala' ra kula-kula' orou po buoi no hili aawi' arat amahu' ra inan hino am amatoi ra kula-kula' kium asauk ra taak nilo tuki-tukir.

I Paulus tinakub ra Pahun nu Tuhan

²⁷Paat nu buoi nu tulu' orou hino maar kawi', kula-kula' ulun Yahudi intor ra Asia nakakito ri Paulus ra

Pahun nu Tuhan. Hili ilo napakaruol ra huang nu ulun asuang rano am nanakub ri Paulus hili nilumuap, ²⁸rahu kanilo, "U bansa' Israil, insuupan mi akai! Hitu nga ulun muoi ra atu-atu kaintok angubas ra kawi' nu ulun ra pangubasan-pangubasan apasala' ra bansa' Israil, am Arat sinuratan ri Musa am poyo apasala' ra Pahun nu Tuhan hitu. Am raino io nangibit po ra ulun bansa' sala' Yahudi inunsop ra Pahun nu Tuhan nabahuan hitu io hino intok pinopol ra ikaa auma' unsopon nu ulun hiano!" ²⁹(Ilo inindahu kono hino nga nakito nilo hua i Tropinus ulun nu Ipusus hino ra bandar no bayabaya' ri Paulus. Tantam kanilo am inibit io ri Paulus ra luser nu Pahun nu Tuhan hino.)

³⁰Kawi' nu ulun ra bandar hino nakuriabut am kawi' nilo no sasimbu-simbul nilumulur. Takubo' nilo i Paulus am ralaato' painsoloho' ra Pahun nu Tuhan. Paat nu hino nga poyo totobon nu Pahun nu Tuhan tinabanan.

³¹Kotongo' nu ulun nanguma' ra baal hino lumikot amatoi ri Paulus, mamaayo nu sauyar nu Ruumbinalaan nu ulun bokon, ra kawi' nu ulun ra Yarusalim siino ulun asiha' amatoi ri Paulus. ³²Kapasi-pasi mamaayo nu sauyar hino nangibit ra kula-kula' katua' nu sauyar am sauyar-sauyar bokon hili inuoi ra intok nu ulun asiha' amatoi ri Paulus no. Pakakito ulun asuang hiano ra mamaayo nu sauyar am ranga-rangan no rano ulou rahili ilo nangumbal ri Paulus. ³³Mamaayo nu sauyar hino inuoi ri Paulus am nanakub rio. am nanusub po ra ulun nanangkong rio. Am pangkimuot mamaayo nu sauyar hino rilo ra aun ki' i Paulus

^{ee}21:24 abuk nilo auma' kikison: Lai' ra 18:18

hitu kaulun am aun ki' nopongo inuma' no. ³⁴Sampiruo ra ulun asuang hiano kono hitu am bokon rano po mindahu ikaa kono soro'! Intor ra baal apakaulingo hino mamaayo nu sauyar hino ikaa nakarandan ra atu topot nu nasauk hino. Intor ra hino io nanusub hili i Paulus ibiton ra pahun nu sauyar pinahal ra batu.

³⁵Pakasuku' ilo ra tukar nu pahun hino, ulun asiha' amatoi ri Paulus hiano iningkotoh iningkuli' muoi angumbal ri Paulus, suku' ra i Paulus sininggalan yak tampuyungi nu sauyar hiano. ³⁶Ulun asiha' amatoi ri Paulus hiano sinumunu' ra naalingan nu sauyar hiano, am salua-luap, rahu kanilo, "Potoyon yak io!"

I Paulus opokotopot ra inan no tohom

³⁷Paat nilo maar munsop ra pahun intok nu sauyar hiano, rahu ri Paulus ra mamaayo nu sauyar hino, "Auma' ki' au ahayam koborook riun Tuan?"

Pangkimuot mamaayo nu sauyar hino, rahu kono, "Apandai ko ki' mindahu ra rahu nu Yunani? ³⁸Kono po hino, oko hitu sala' kaulun nu Masir ra pahulu li kumampatoi am nangibit ra apat ngaribu ulun rangan no kumampatoi nahiru' ra tana' asuang ra batu am inahison no?"

³⁹Limbang ri Paulus, "Au bansa' nu ulun Yahudi. Inanak au ra bandar Tarsus, bandar aulu' bonsoi ra nagiri Kilikia. Au akitaak riun anusub apaindahu rakon ra ulun hiatu."

⁴⁰Hili pamalihua mamaayo nu sauyar hino apaindahu ri Paulus, i Paulus pono' am tinumuor ra tukar no, hili nangumang ra longon no ra ulun hiano. Kawi' nu ulun hiano pono' am nilumosos. Hili i Paulus inindahu rilo ra rahu Ibarani. Rahu ri Paulus,

22 ¹"Ama-ama' am pahaka-pahaka' kaawi'! Au amala' ramuyun ra atu rahuon ku ra au opokotopot ra inan ku tohom. Onsoi kinongohon mi rahu ku!"

²Karingoh nilo ra i Paulus mindahu ra rahu Ibarani, labing po losos nilo. Hili i Paulus sinumaup po inindahu ra rahuon nano. ³Rahu ri Paulus, "Au hitu bansa' nu ulun Yahudi, au inanak ra Tarsus ra pamahunan nu Kilikia, io yak kinaayo hua au ra Yarusalim tu am inubas bonso-bonsoi ri Gamalil mamaayo nu kawi' nu guru'. Intor ra Arat sinuratan ri Musa ra tayar nu aki taka rali. Au pono' am apinso' anguma' ra karaya' nu Ala, ohondo' ra kawi' nu pahaka' siino ra hitu ra orou hitu. ⁴Au nangila-ila' ra ulun nangintopot ra pangubasan bahu hino suku' inatoi. Kawi' nilo siino unguyon am siino po ruandu', au nanakub rilo am napaunsop ra riil. ⁵Kinatuaan nu Imam am kawi' nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama pono' am inindahu ra au ikaa ambubuak. Nga ilo hua nopongo nanaak rakon ra surat kuasa' pinasuku' ra tayar nu ulun Yahudi amahun ra Damsik. Intor ra kuasa' nu surat hino au akakuasa' anakub ra kawi' nu ulun angintopot ra pangubasan hino, am angibit rilo ra Yarusalim ra maan potoyo'."

I Paulus nahulit ra atu nalimanan no

⁶"Paat ku makou am maar suku' ra Damsik ra paat no tanga' orou li, pulali-lali' nu binuntul awantang bonsoi intor ra limbowon namuntul ra libung ku. ⁷Kaaba' au ra tana' am pakaringoh au ra mindahu li rakon, rahu kono, 'Saulus, Saulus! Kulo ki' oko angila-ngila' rakon?"

⁸Pangkimuot au ra mindahu hili, rahu ku, 'Tuan, aun ki' oko kaulun?"

Limbang kono, 'Au nga i Yasus ulun nu Nasarit ilaan mu hino.'

⁹Kawi' nu ulun rangan ku rali nakakito ra binuntul awantang hino, io yak ikaa ilo akaringoh ra rahu ahayam rakon li. ¹⁰Hili au nangki-muot po, 'Tuhan, aun ki' auma' maan ku raino?'

Limbang nu Tuhan, 'Lumuat ko am bi muoi ra Damsik. Ra hino naapo pamalaan riun ra kasiha' nu Ala ra atu auma' maan mu.'

¹¹Paat nu hino po au nobolou nga natutur hua mato ku nu binuntul awantang bonsoi hino. Intor ra hino haako' au yak nu ranga-rangan ku ibito' ra Damsik.

¹²Ra intok hino siino sangulun ininggalanan ri Ananias. Io sangulun otopot ra kaayahan am olondon anguma' ra Arat sinuratan ri Musa. Kawi' nu ulun Yahudi amahun ra Damsik ainsuatan ri Ananias nga io hua sangulun onsoi huang. ¹³Io inatong inuoi pahilong rakon, io tinumuor ra talab ku am rahu kono, 'Saulus pahaka' ku. Onsoi oko akakito po raino!'

Paat nu hili au naningaa' am parayus ku nakarat am nakakito rio. ¹⁴Am rahu no rakon, 'Ala nu aki taka rali nopongo namili' riun hili oko akapandai ra kasiha' no, am akakito am poyo akaringoh ra rahu ri Yasus io hino Amba nu Ala anguma' ra kasiha' nu Ala. ¹⁵Oko ambabala' ra kawi' nu ulun ra aun nakito am naringoh mu. ¹⁶Raino ikaa no ahikabuoi ko. Lumuat ko am akirorob ko. Onsoi ko sambayang ra Tuhan hili oko labusin intor ra kawi' nu sala' inuma' mu."

Ala nanusub ri Paulus muoi ambala' ra bansa' sala' Yahudi

¹⁷"Panduli' au ra Yarusalim, am kotongo' ku sambayang ra Pahun nu

Tuhan, Ro nu Ala nanguasa' rakon. ¹⁸Am kakito ku Tuhan rahu no rakon, 'Kapasion mu makou, iruanin mu Yarusalim. Nga ulun amahun ra hitu ikaa angintopot ra pambalaan mu intor ra baal ku.'

¹⁹Rahu ku, 'Tuhan, kapio napan-dayan nilo au ra paat ku munso-mun-sop ra pahun intok sambayang anakub rilo am angumbal ra kawi' nu ulun angintopot riun. ²⁰Kono po hino paat ri Stipanus ambabala' ra baal mu hino pinatoi, au siino ra paat hino am amalihua ra io pinatoi. Am paat nu hino au nahalung ra pakai nu ulun namatoi rio.'

²¹Io yak rahu po nu Tuhan rakon, 'Bi kamu yak makou, nga au anusub riun muoi ra intok atawoi ra ulun sala' Yahudi.' "

²²Ulun asuang hino kikinongoh yak ra rahu ri Paulus hino, io yak pamaparan ri Paulus inindahu no ilo iningkotoh nampaluap, rahu kanilo, "Potoyon yak ulun kono hitu. Ikaa onsoi ra kono ulun hitu aayah!"

²³Kotongo' nilo salua-luap, ilo angikiwol po ra sampayau nilo rano, am anias ra ahis no ra rasawat. ²⁴Hili mamaayo nu sauyar nu Ruum hino nanusub ra ulun no rano angibit ri Paulus ra pahun intok nu sauyar pinahal ra batu hino, hili io nilikatan kimuati' ra kumakapandai ra aun puun no ulun Yahudi amaluap rio kono hino. ²⁵Io'yak pongo nilo nangkong ri Paulus ra maan lopooso', rahu ri Paulus ra katua' nu sauyar hino, tinumuor ra talab nano, "Auma' ki' lopooson ulun nu Ruum ra kaapo io bisarain?"

²⁶Karingoh nilo rahu hino, bi nu katua' nu sauyar hino inuoi inindahu ra mamaayo nilo no, rahu kono, "Tuan, aun ki' hitu ka inuma' mu? Ulun hitu ulun nu Ruum!"

²⁷Intor ra hino bi nu mamaayo nu sauyar hino inuoi pangkimuot ri

Paulus, rahu no, "Balai' au nga, Kapiro ki' oko hitu ulun nu Ruum?"

Rahu ri Paulus, "Ua, au ulun nu Ruum."

²⁸Rahu nu mamaayo nu sauyar hino "Au nasauk ra ulun nu Ruum nga inaliran ku ra kula-kula' yak suang nu usin!"

Limbang ri Paulus, "Io yak au poyo inanak am tuu-tuu' amahun ra Ruum."

²⁹Paat hino po, kawi' nu sauyar nangkimuot ri Paulus inintawoi am mamaayo nu sauyar hino pono' am nangkalaa' nga tinangkong nilo no hua i Paulus, lai' halan am tuu-tuu' i Paulus ulun nu Ruum.

I Paulus inibit ra tingkuangon nu
Ulun Amumutus ra arat nu
ugama

³⁰Mamaayo nu sauyar nu Ruum hino kumakapandai bonsoi ra aun puun nu ulun Yahudi apasala' ri Paulus. Intor ra baal hino, suaban nali ipahi' no mamaayo nu imam am Ulun Amumutus ra arat nu ugama hili lumulur. Am lalahi' nilo i Paulus ra pinanangkong rio no, am ibito' nilo ra tingkuangon nu kawi' nu mamaayo hiano.

23 ¹Pahilong i Paulus ra Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano am hili io inindahu, rahu kono, "Pahaka-pahaka' ku! suku' ra orou hitu ikaa akasala' au ra Ala ra huang ku nabahuan intor ra baal nu kaayahan ku."

²Paat ri Paulus inindahu kono hino, Kinatuaan nu Imam io hino i Ananias nanusub ra ulun tinumuor ra talab ri Paulus, angapis ra kabang ri Paulus no. ³Hili rahu ri Paulus ra Kinatuaan nu imam, "Ikaa mulalas Ala angapis riun, ulun ahipapayu a-gangku ra ulun nabahuan! Oko nan-

turung ra hitu amutus intor ra baal ku maya' ra Arat sinuratan ri Musa, lai' halan am ikaa minsuhut oko ra arat hino nga oko nanusub ra ulun nanga-pis rakon!"

⁴Ulun siino ra talab ri Paulus no inindahu ri Paulus, rahu kanilo, "Oko hitu ahuyai ra Kinatuaan nu Imam nu Ala!"

⁵Limbang ri Paulus, "U, Pahaka-pahaka' ku, ikaa akapandai au ra io Kinatuaan nu Imam. Kapiro siino nasuratan ra Kitap, 'Ikaa oko ahuyai ra ulun amihang ra bansa' mi.'"

⁶I lai' ri Paulus Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano am sampiruo rano lilian nu Saduki am sampiruo rano lilian nu Parisi. Intor ra hino rahu ri Paulus ra Ulun Amumutus ra arat nu ugama hiano, "Pahaka-pahaka' ku! Au hitu ulun nu Parisi am sua' nu ulun Parisi. Au bisarain ra hitu nga puun hua ra au angintopot ra ulun matoi pandulion kaayaho' nu Ala."

⁷Karingoh nilo rahu ri Paulus hino, ulun Parisi rano nangkakalit ra ulun Saduki, suku' ra ulun mamaayo-mamaayo hiano nansuai ra ruo lilian. ⁸(Nga pamahuangan nu ulun Saduki ulun matoi ikaa anduli' aayah, malaikat pono' am kaando', am inaning pono' kaando', Kono pamahuangan nu ulun Parisi kawi' nu hiano siino yak.)

⁹Hili paat hino kasauk pangkakalitan ikaa alulu' omopol. Kula-kula' ulun Parisi nasauk ra guru' nu ugama tinumuor am kinumalit bonso-bonsoi. Rahu kanilo, "Maya' ra pamahuangan mai kaando' sala' nu ulun hitu sahumu! Kapiro siino nahi inaning karuo kono am malaikat mindahu rio!"

¹⁰Pangkakalitan hino indu-indul ikaa alulu' omopol suku' mamaayo

nu sauyar hino angkalaa' nu kono ulun hiano amalulur amahabu' ri Paulus. Intor ra hino susubo' no sauyar no rano inuoi nangalap ri Paulus ra tanga-tanga' nu ulun hiano am nangibit rio ra pahun nu sauyar pinahal ra batu hino.

¹¹Londom saumi li Tuhan Yasus tinumuor ra talab ri Paulus am rahu no, "Paingkotohon mu yak huang mu! Oko nopongo nambala' intor ra baal ku ra Yarusalim. Ikaa mulalas rahili ambala' po oko ra baal hino ra Ruum."

Pakat ra amatol ri Paulus.

¹²Susuab nu suaban nali, ulun Yahudi angimuun ampapakat. Ilo nahibot ikaa angkan am anginum nu kono ikaa apatoi nilo i Paulus. ¹³Sawahan ra apat ngoopor ulun nanguma' ra pakat hino. ¹⁴Ilo inuoi indahu ra mamaayo nu imam am mamaayo nu ulun Yahudi, am rahu kanilo, "Kawi' mai nopongo nahibot ikaa angkan am anginum ra atu-atu nu kono ikaa po apatoi mai i Paulus. ¹⁵Kono po hino pahaka-pahaka'. Raino akau Ulun Amumutus ra arat nu ugama angirim ra surat ra mamaayo nu sauyar angibit ri Paulus ra hitu ra tingkuangon mi, ra akau ahipapayu yak kono angkimuot bonso-bonsoi rio. Am akai amalair amatoi rio ra kaapo io akasuku' ramuyun ra hitu."

¹⁶Io yak anak nu pahaka' ri Paulus ruandu' nakaringoh ra pakat hino. Hili io inuoi ra pahun intok nu sauyar pinahal ra batu hino namala' ri Paulus. ¹⁷Am ipahi' ri Paulus sangulun katua' nu sauyar hino, rahu kono, "Ibito' nga ambulok hitu ra mamaayo mino. Siino balain no rio."

¹⁸Hili katua' nu sauyar hino nangibit ra ambulok hino ra mamaayo nilo no, am rahu kono, "I Paulus, niriil hino, nahipah rakon am anusub rakon angibit ra ambulok hitu muoi

ra tuan nga siino hua rahuon no riun."

¹⁹Mamaayo nu sauyar hino nanggoi ra longon nu ambulok hino, hili io nangibit tinumaning am indahu rio, rahu kono, "Aun ki' balain mutu rakon?"

²⁰Limbang nu ambulok hino, "Ulun Yahudi nopongo nampapakat akitaak riun Tuan angibit ri Paulus ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama ra orou nusuab, ra ilo ahipapayu yak kono angkimuot bonso-bonsoi rio. ²¹Io yak onsoi nahi Tuan ikaa maya' ra rahu nilo no, nga sawahan hua ra apat ngoopor ngaulun ansibuni omololot amatoi rio ra tanga' ralan. Kawi' nilo no nopongo nahibot ikaa angkan am anginum nu kono ikaa po ampatoi nilo i Paulus. Raino pono' am amalair no ilo angkinaan yak ilo raino ra pama-limbangan mu Tuan."

²²Rahu nu mamaayo nu sauyar hino, "Ikaa oko mindahu ra ulun bokon ra oko nopongo namala' ra baal hitu rakon." Hili io napauli' ra ambulok hino.

I Paulus inibit ra tingkuangon ri Pilik

²³Am ipahi' nu mamaayo nu sauyar hino ruo ngaulun katua' nu sauyar hiano, hili ilo indahu rilo, rahu kono, "Palairon mi ruo ngaatus sauyar, tulu' ngoopor tumampak ra kuda' am ruo ngaatus ngaulun ananggoi ra hahaang makou ra jaam ka siam ra londom hitu muoi ra Kaisaria. ²⁴Lairon mi po kula-kula' kuda' tampakon ri Paulus am ibiton mi onsoi-onsoi suku' ra Gabunor Pilik."

²⁵Hili mamaayo nu sauyar hino nanulis ra surat, kono hitu rahu no,

²⁶"Tabi' intor rakon, Kalaudius Liasias! Tayar nu Tuan Gabunor Pilik. ²⁷Ulun hitu tinakub noyo nu ulun Yahudi, am asiha' amatoi rio. paat

ku nakaringoh ra io ulun nu Ruum au inatong nangibit ra sauyar ku namahaau rio intor ra longon nilo. ²⁸Nga kumakapandai hua au ra aun puun nilo apasala' rio, hili au nangibit rio ra Ulun Amumutus ra arat nu ugama nilo.

²⁹Napandayan ku kaando' halan atu-atu sala' inuma' no ra io ukumin potoyo' karuo kono am riilon. Papasalaan nilo tu rio intor yak ra baa-baal nu ukum nilo. ³⁰Am siino hua ulun namala' ra siino pakat nu ulun Yahudi asiha' amatoi rio. Intor ra hino panusub au ra sauyar ku nangibit rio no inuoi ra Tuan. Am nopongo nanusub ra ulun napasala' rio amala' riun ra papasalaan nilo."

³¹Hili sauyar-sauyar hiano nangu-ma' aun panusuban rilo. Ilo nangalap ri Paulus am nangibit rio ra londom hili suku' ra Antipatris. ³²Suaban nali sauyar yak tinumampak ra kuda' inakou nangibit ri Paulus, am sauyar angintana' rali nanduli' ra intok nilo no. ³³Pakasuku' sauyar hiano ra Kaisaria, taaki' nilo surat hino am i Paulus ra Tuan Gabunor no.

³⁴Pongo nu Tuan gabunor namasa' ra surat hino, hili io nangkimuot ra aun intor ri Paulus. Kapan-dai io rahili ra i Paulus intor ra Kilikia, ³⁵rahu kono, "Kinongohon ku pahulu rahu nu ulun apasala' riun rano intor ra baal mu ra paat nilo akasuku' ra hitu." Hili io nanusub ra ulun amului ri Paulus ra pahun binaal nu Raja' Hirodis am sauyar namiaha' rio.

Ulun Yahudi napasala' ri Paulus

24 ¹Kalimaan lobos no, bi ri Ananias Kinatuaan nu Imam hino am mamaayo nu ulun Yahudi inuoi ra Kaisaria nambabaya' ri Tortulus ulun apandai ra arat. Ilo inuoi inindahu ra Gabunor Pilik am inindahu ra napasalaan nilo ri Paulus. ²Paat nilo nangipah ri Tortulus inuoi

ra tingkuangon no, io inindahu napasala' ri Paulus, kono hitu rahu no, "Tuan Gabunor maayo kuasa'! Ra luang nu pamihangan nu Tuan ra nagiri mai kaando' atu-atu susa' nu nagiri mai hitu. Am intor ra pandai nu Tuan amihang pono' asuang no inuma' asauk ra kaansayan nu bansa' mai. ³Kawi' nu hiano akai hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Tuan am huang nu ulun ainsuhutan bonso-bonsoi ra atu-atu kaintok. ⁴Io yak hili ikaa apakabuoi ra paat nu Tuan, au akitaak ra Tuan asiha' angkinongob ra rahu papasalaan mai ikaa alanggoi hitu. ⁵Napandayan mai ulun hitu apakulalaat yak bonsoi ra ulun. Ra atu-atu intok io apaulingo ra huang nu ulun Yahudi am io asauk ra mamaayo nu pati ugama nu ulun Nasarit. ⁶Io sumunsung halan angibit ra baa-baal asala' ra Pahun nu Tuhan, io yak akai nanakub rio. [Langus mai anguma' kono hino nga akai amutus ra sala' no maya' ra Arat sinuratan ri Musa ramon. ⁷Io yak i Lisias mamaayo nu sauyar hino namahaau rio intor ramon. ⁸am nanusub hili atu ulun apasala' rio no muoi tumingkuang ahayam riun.] Kono Tuan angkimuot ra ulun hitu, talingo mu tohom Tuan lingo-lingoh ra rahu no, nga kawi' nu rahu binalaan mai mintup rio otopot yak."

⁹Ulun Yahudi pono' siino ra intokon hino inaya' yak napasala' ri Paulus am opokotopot ra kawi' nu atu nirahu ri Tortulus.

I Paulus opokotopot ra inan no ra tingkuangon ri Pilik

¹⁰Hili Gabunor hino nangumang ra longon no ra apaindahu ri Paulus. Hili i Paulus inindahu, rahu kono, "Napandayan ku Tuan kula-kula' upok buoi mu raino nasauk ra akim ra nagiri hitu. Hino puun no ainsuatan huang ku amala' ra katapatan nu inan ku ra tingkuangon mu Tuan.

11Tuan pono' am nakapandai ra baal ku ra oopor am ruo orou nakasail li ra au inuoi sambayang ra Yarusalim. 12Am kaando' ka saumi po nakito nu ulun Yahudi hino ra au nangkalit ra ulun, karuo kono am namalulur ra ulun auma' lumuso ra paat munsop ra Pahun nu Tuhan, karuo kono am pahun intok sambayang ki', am poyo atu-atu ka intok ra luang nu bandar. 13Kaando' no atu-atu baal opokotopot ra papasalaan nilo rakon ra aun binalaan nilo riun Tuan. 14Au anganku ra baal hitu ra tingkuangon nu Tuan au kapiro sumamba ra Ala nu aki mai rali maya' ra panusuban ri Yasus, nga pangubasan hino asala' ra pamahuangan nu ulun Yahudi hino. Io yak au pono' angintopot yak ra kawi' nu nasuratan ra buku ri Musa am buku nu ulun angindul ra rahu nu Ala bokon. 15Au pono' am siino kalansanan ra Ala ohondo' rilo, nga kawi' nu ulun inatoi auma' anduli' aayah ulun onsoi ki', ulun afaat ki', anduli' yak aayah! 16Hino puun no au lumikot bonso-bonsoi, hili huang ku abahuan ra tingkuangon nu Ala am poyo tingkuangon nu ulun. 17Kula-kula' upok buoi ku ikaa namahun ra Yarusalim, panduli' au ra hino nangibit ra usin taakin asauk ra insuup ra bansa' ku am amatoi ra kula-kula' kium asauk ra taak ku ra Ala. 18Kotongo' ku anguma' ra baal hino, ilo tinumiwol rakon ra Pahun nu Tuhan ra pongo ku nanguma' ra arat amahu' ra inan hino. Ikaa asuang ulun baya-baya' rakon, am kaando' po rumuso ra hinora paat nu hili. 19Ulun Yahudi intor ra दौर Asia yak siino ra hino. Topot no ilo nga halan siino ra hitu amala' ra papasalaan nilo, nu kono siino no rahu papasalaan nilo ra tayar ku. 20Karuo kono am hama' no ulun

hiatu amala' ra kalaatan napandayan nilo intor ra baal ku, ra paat ku inibit ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama. 21Papasalaan nilo tu saumi yak rahu binalaan ku ra tingkuangon nilo, io hino kono hitu, au pinasala' ra orou hitu nga puun hua ra au angintopot ra kawi' nu ulun matoi pandulion kaayaho' nu Ala."

22I Pilik hitu asuang no napan-dayan no ra pangubasan intor ra baal ri Yasus, io nomopor ra pambisaraan hino. Rahu kono, "Putusin ku yak baal hitu ra paat ri Lisias mamaayo nu sauyar hino matong rahili."

23Hili io inindahu ra katua' nu sauyar ra baal ri Paulus hino amiaha' ri Paulus am ikaa anangkong rio, am apahusu' ra ranga-rangan no muoi anaak ra atu-atu kaando' rio.

I Paulus inibit ra tingkuangon ri Pilik am i Durusila

24Kula-kula' orou lobos no bi ri Pilik inatong, nambaya' ra andu' no i Durusila io ulun Yahudi. Panusub i Pilik ra ulun inuoi nanggalap ri Paulus, hili i Pilik angkinongoh ra pangubasan ri Paulus intor ra baal angintopot ri Yasus Karistus. 25Io yak paat ri Paulus parayu-rayus mindahu intor ra baal nu huang abubuh am aarot ra kalaayan nu inan am intor ra baal nu ukum ra paat nu Orou Kauyan nu tana'. I Pilik pono' am nangkalaa' hili rahu no, "Makou ko pono' raino. Ipahin ku yak oko rahili nu kono siino no paat."

26Buo i hino i Pilik alansan ra i Paulus anaak rio ra usin. Hino puun no io ruli-ruli' anusub ra ulun muoi angalap ri Paulus muoi ahayam rio.

27Pongo nu ruo upok, i Porkius Pistus nasauk ra Gabunor sinumali' ri Pilik. Nga anguma' opokoonsoi ra

daira nu ulun Yahudi, i Pilik napahusu po ri Paulus ra luang nu Riil hino.

**I Paulus nakitaak ra asilha'
putusin ri Kaisar**

25 ¹Talu orou lobos no puun ra i Pistus nakasuku' ra daira hino, io intor ra Kaisaria inuoi ra Yarusalim. ²Ra hino mamaayo nu imam am mamaayo nu ulun Yahudi namala' rio ra rahu papasalaan nilo ri Paulus. Ilo parayu-rayus yak amunaau ri Pistus hili io maya' ra rahu nilo. ³Hili intor ra asi' nu huang no rilo, io nanusub ra ulun angibit ri Paulus ra Yarusalim nga nampapakat no hua ilo ra amatoi ri Paulus ra tanga' nu ralan. ⁴Io yak limbang ri Pistus, "Siino po i Paulus ra luang nu riil ra Kaisaria, au pono' am apasi anduli' ra hino. ⁵Intor ra hino, onsoi nahi mamaayo mi maya' rakon muoi ra Kaisaria amarawa' ri Paulus ra hino, nu kono no io otopot nanguma' ra atu nasala'."

⁶Ra buoi nu kabaluan karuo kono am kaaparan io inurong ra Yarusalim nirumangan rilo, hili i Pistus nanduli' ra Kaisaria. Suaban nali io nanusub ra ulun angibit ri Paulus. ⁷Pakasuku' i Paulus, ulun Yahudi inatong intor ra Yarusalim tinumuor nilumibung rio, am mindahu ra rahu papasalaan nilo aahat huangon hino. Io yak kaando' tatandu' opokotopot ra rahu hino. ⁸I Paulus opokotopot ra inan no tohom, rahu no, "Saumi pono' kaando' sala' inuma' ku ra tayar nu Arat sinuratan ri Musa karuo kono am Pahun nu Tuhan am poyo Raja' nu Ruum."

⁹Io yak i Pistus asiha' apainsuat ra huang nu ulun Yahudi. Io nangki-muot ri Paulus, rahu kono, "Asiha' ki' oko muoi ra Yarusalim am putusin ra tingkuangon ku ra hino intor ra baal nu rahu papasalaan riun ratu?"

¹⁰Limbang ri Paulus, "Raino au siino ra tingkuangon nu pamutusan nu Raja' nu Ruum am intok hino nga pamutusan intor ra baal ku. Tuan pono' am nakapandai ra au kaando' sala' ra ulun Yahudi. ¹¹Kono au kpio nakasala' ra ukum karuo kono am nanguma' ra atu-atu ra au ukumin maan potoyo', ikaa angkalla' au matoi. Io yak kono papasalaan nilo hino ikaa otopot, sangulun pono' kaando' akakuasa' anaak rakon rilo. Asiha' au bisarain ra tingkuangon ri Kaisar."

¹²Pongo ri Pistus nahahayam ra ulun amabala' rio no, rahu kono, "Oko akitaak asiha' bisarain ri Kaisar, intor ra hino onsoi oko muoi akiputus ri Kaisar."

**I Paulus inlbit ra tingkuangon
ri Agripa am i Borniki**

¹³Ikaa kula' abuai intor rahili, Raja' Agripa am i Borniki pahaka' no hino inatong ra Kaisaria inuoi paniwol ri Pistus am mindahu ra kaansayan ra sinukuan. ¹⁴Kula-kula' buoi nilo ra hino, hili i Pistus namala' ra Raja' Agripa intor ra baal ri Paulus. Rahu ri Pistus, "Siino sangulun ra hitu ikaa naputusan ra paat ri Pilik amihang li. ¹⁵Paat ku inuoi ra Yarusalim, mamaayo nu imam am mamaayo nu ulun Yahudi namala' ra papasalaan nilo ra ulun hino am ilo akitaak rakon amaratu' ra ukum. ¹⁶Io yak limbang ku rilo ulun nu Ruum sala' ka taa-taak lalayau ra sangulun maan ukumi', nu kono io ikaa atingkuang ra ulun amarawa' no am apaindahu po ra io opokotopot ra inan no tohom. ¹⁷Intor ra hino, paat nilo inatong ra hitu, ikaa noyo kinabuoi ku. Suaban nali parayus au nanguma' ra pambisaraan am nanusub ra ulun angibit ra ulun hino ra tingkuangon ku.

¹⁸Paat nu ulun amarawa' tinumuor am inindahu ra papasalaan

nilo rano, kaando' ka saumi po kalaatan binalaan nilo ohondo' ra pamahuangan ku ra aun sotopot nu rahuon nilo. ¹⁹Ikaa yak hua ohondo' pamahuangan nilo ra ugama nilo tu am intor ra baal nu sangulun ininggalanan ri Yasus. Ulun hili inatoi noyo, io yak okotoh hua i Paulus mindahu ra ulun hino nanduli' naayah. ²⁰Nga naulingo hua au ra aun koson pakuan ku akaalap ra pamarahuan nilo otopot ra baal hino, hili au nangki-muot ri Paulus ka asiha' ki' io muoi ra Yarusalim am bisarain ra hino intor ra baal hino. ²¹Io yak i Paulus nakitaak asiha' bisarain ri Kaiser. Io nakitaak ra io murong yak ra intok piahain nu ulun suku' ra baal no hino aputusan nu Kaiser. Intor ra hino indahu au ra io buliin yak ra piahain nu ulun suku' ra siino paat ku apaator rio ri Kaiser."

²²Hili rahu ri Agripa ri Pistus, "Au pono' am asiha' po angkinongoh ra rahu nu ulun hino."

Limbang ri Pistus, "Nusuab, Tuan akatingoh ra rahu no."

²³Suaban nali ratong ri Agripa am i Borniki inunsop ra intok pambisaraan hino am ulun asuang hiano nangansu-ngansuk rilo. Am ilo inunsop nambabaya' ra mamaayo-mamaayo nu sauyar am mamaayo-mamaayo nu bandar hino. Intor ra susub ri Pistus, i Paulus inibit inunsop. ²⁴Rahu rahili ri Pistus, "Tuan ku Raja' Agripa am kawi' nu ulun inatong! Ulun hitu nopongo niruputan ra tingkuangon ku nu kawi' nu ulun Yahudi siino ra Yarusalim am siino po ra intok hitu. ilo salualuap akitaak ra potoyon yak. ²⁵Io yak kaando' po napandayan ku ra atu-atu inuma' no ampaat ra ukum maan potoyo'. Am intor hua ra io nopongo nakitaak ra baal no hino ra bisarain ri Kaiser, au pono' am namalihua apakuoi rio ri Kaiser. ²⁶Io yak kaan-

do' po hua notohom ku ra atu-atu rahu aahat mintup ra tayar no ra maan ku tulisi' ra surat taakin ku ri Kaiser. Hino puun ku napatingkuang rio ra kawi' mi, puu-puun Tuan ku Raja' Agripa maayo ra kuasa'! Au nanguma' kono hino hili opongo pamarandanan ra baal hitu siino atu-atu rakon maan ku tulisi'. ²⁷Nga kono maya' ra pamahuangan ku, ikaa kula' onsoi ra kono anusub angibit ra sangulun riilon ri Kaiser nu kono po ikaa balain papasalaan ra ulun rawain hino."

I Paulus opokotopot ra inan no tohom ra tingkuangon ri Agripa.

26 ¹Rahu ri Agripa ri Paulus, "Auma' oko raino mindahu opokotopot ra inan mu tohom."

Hili i Paulus naninggol ra longon no am hili io inindahu opokotopot ra inan no tohom, kono hitu rahu no, ²"Tuan ku Raja' Agripa maayo ra kuasa'! Au anginsuat bonsoi nga akaalap amala' ra rahu ku opokotopot ra inan ku tohom ra tingkuangon nu Tuan ku Raja' intor ra kawi' nu rahu papasalaan nu ulun Yahudi ra tayar ku. ³Puu-puun io hino Tuan ku Raja' akapandai bonsoi ra aratarat am poyo susa-susa' nu ulun Yahudi. Intor ra hino, au akitaak ra Tuan ku Raja' asiha' angkinongoh ra aun rahuon ku ra huang tumaan.

⁴Kawi' nu ulun Yahudi nakapandai ra kaayahan ku puun ra au mambulok li. Ilo akapandai ra puun ku sabiton ra ulun ambulok, au aayah ra lolot nu bansa' ku tohom ra Yarusalim. ⁵Nabuoi no ilo nakapandai intor ra baal ku. Am kono ilo asiha', ilo akaalap amala' ra intor ra puu-puun nali au nopongo naayah asauk ra ulun Parisi am maya' bonsoi ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa. ⁶Am raino au tinumuor ra hitu ra

maan bisarai' nga angintopot hua au ra parandian inuma' nu Ala ra aki-aki' mai rali. ⁷Parandian hino nga kalansanan nu oopor am ruo lilian nu bansa' Israil, suku' ilo sumambayang ra Ala ra orou am londom. Tuan ku Raja', nga puun hua ra au angintopot ra parandian hino, ulun Yahudi napasala' rakon. ⁸Kulo ki' pahaka-pahaka' ulun Yahudi ikaa angintopot ra Ala apanduli' apakaayah ra ulun inatoi?

⁹Ra pahulu li pono' am au ampahuang anguma' ra kawi' nu atu-atu tumabuh ri Yasus ulun intor ra Nasarit hino. ¹⁰Am baal hino kapiro inuma' ku ra Yarusalim. Intor ra kuasa' nu surat nu mamaayo nu imam, asuang no ulun olondon angintopot ra Ala inunsapan ku ra riil. Am inaya' au po namalihua ra ilo ukumin maan potoyo'. ¹¹Asalok au angumbal angila-ngila' rilo ra pahun intok sambayang, ra amaliket rilo mulou angintopot ra atu intopoton nilo hino. Aruol bonsoi huang ku rilo, suku' au ongoloou rilo ra bandar-bandar bokon."

I Paulus nahulit ra aun nalimanan no
(kis 9:1-19, 22:6-16)

¹²"Hino po nga langus nu huang ku ra au nangibit ra surat akakuasa' intor ra mamaayo nu imam am muoi ra Damsik. ¹³Tuan ku Raja', am kotongo' ku siino ra tanga' ralan li, ra paat nu tanga' orou, au nakakito ra saumi binuntul intor ra limbowon labing awantang ra mato nu orou. Binuntul hino napakawantang ra libung ku am kawi' nu ulun rangan ku inakou. Kawi' mai li naaba' ra tana'. ¹⁴Hili karingoh ku rahu li inindahu rakon, rahu kono ra rahu nu ulun Ibarani, 'Saulus, Saulus! Kulo ki' oko

parayu-rayus angila-ngila' rakon? Atakulian ko yak arualan, nu kono no oko parayu-rayus tumabuh ra ulun nasauk ra Tuan mu.'

¹⁵Rahu ku rahili, 'Tuan, aun ki' oko kaulun?'

Am limbang nu Tuhan, 'Au nga i Yasus ilaan mu hino. ¹⁶Lumuat ko am tumuor ko raino! Au inintalang riun nga au asiha' apasauk riun ra ulun angkaraya' ra tayar ku. Ikaa mulalas oko rahili ambala' ra ulun bokon ra aun nakito mu ra orou hitu ra baal ku^{ff} am intor ra baal nu tiluin ku riun ra orou-orou matong. ¹⁷Au amiaha' riun intor ra longon nu ulun nu Israil am ulun sala' ulun Yahudi. ¹⁸Au anusub riun muoi rilo am apakarat ra mato nilo, hili ilo minsaloh intor ra olondon am munsop ra awantang hili ilo alabus intor ra kuasa' nu Ibilis am hili ilo pihangon nu Ala. Am intor ra intopot nilo rakon kawi' nu sala' nilo ampunin am ilo asauk ra ulun angintopot pinili' nu Ala.' "

I Paulus namili' ra karaya' no

¹⁹"Tuan ku Raja' Agripa, intor ra baal hino, au hai-hait lumiket lumondon maya' ra nakito ku intor ra Ala hino. ²⁰Au parayu-rayus nambala' bonsoi ra kawi' nu ulun ra ilo mimpoi yak ra kawi' nu sala' nilo am anaak ra bayah nilo ra Ala am apakito ra inuma' nilo ra luang nu bayah nilo ra ilo kapiro-pio inimpoi intor ra sala' nilo. Au namala' ra baal hitu puu-puun ra Damsik, am bi ra Yarusalim am luput nu Yudia am bi po ra bansa' sala' bansa' Yahudi. ²¹Intor ra baal hino nga ulun Yahudi nanakub rakon ra Pahun nu Tuhan am aliket amatoi rakon.

²²Io yak suku' po raino Ala anindung rakon, suku' au po akaalap

^{ff}26:16 Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu: ra baal ku.

tumuor ra hitu amala' ra baal hitu ra kawi' nu ulun. Rahuon ku hitu raino kaando' ungg'a' no ra aun nopongo binalaan lairo' nu ulun angindul ra rahu nu Ala rali am i Musa. ²³Io hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino ikaa mulalas io aila', am io nga ulun puu-puun nanduli' naayah intor ra patayan. Hili puun ra hino io akaalap ambala' ra awantang io hino kaayahan onsoi ra tayar nu ulun Yahudi am poyo tayar nu ulun bokon sala' Yahudi."

²⁴Kotongo' po ri Paulus amala' ra rahu no opokotopot ra inan no tohom, luap yak ri Pistus, rahu kono, "Paulus, oko hitu nambuyun! Intor ra asuang napandayan mu hino oko nambuyun."

²⁵Io yak limbang ri Paulus, "Ikaa nambuyun au Tuan, kawi' nu rahu ku hino otopot am intor ra pamahuanngan onsoi. ²⁶Tuan ku Raja' Agripa pono' am nakapandai ra baal hitu. Hino puun ku aatas ambala' ra tingkuangon nu Tuan ku Raja'. Au angintopot kaando' ka saumi po intor ra baa-baal hino ikaa napandayan nu Tuan ku Raja', nga kawi' nu baal hino sala' ka nasauk ra intok auni. ²⁷Tuan ku Raja' Agripa maayo kuasa', angintopot ki' Tuan ku Raja' ra aun nirahu nu ulun angindul ra rahu nu Ala rali? Huang ku angintopot Tuan ku Raja'!"

²⁸Hili rahu ri Agripa ri Paulus, "Aluoi ki' au sumauk ra ulun angintopot ra apasi-pasi tu ra pamahuanngan mu?"

²⁹Limbang ri Paulus, "Apasi ki' karuo kono am abuai, au sambayang yak ra Ala hili Tuan ku Raja' am kawi' nu ulun nakaringoh ra rahu ku ra orou hitu asauk humondo' rakon tu siliu yak ra tatangkong hitu."

³⁰Popor no luat nu Raja' Agripa, Gabunor Pistus, am i Borniki, am

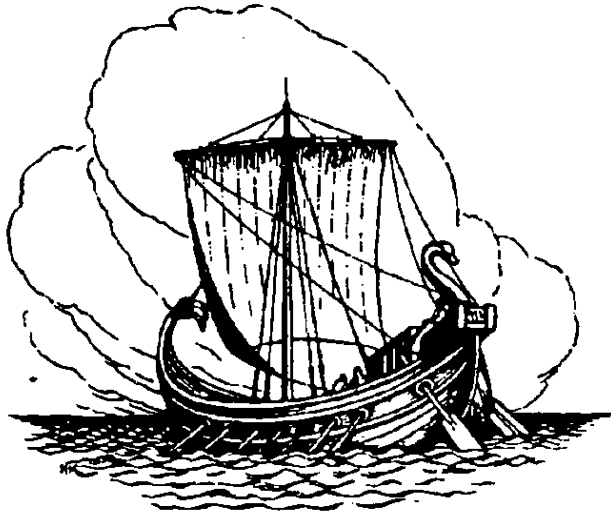
poyo kawi' nu ulun bokon ininsaloh. ³¹Paat nilo siino ra lusar no hili ilo nahahayam ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Kaando' ka saumi po sala' inuma' nu ulun hitu ra io ukumin maan potoyo' karuo kono am riilon."

³²Rahu ri Agripa ri Pistus, "Auma' yak halan labusin ulun hitu nu kono io ikaa nangitaak ra baal no hitu bisarain ri Kaisar."

I Paulus inuran ra paraau maayo inibit ra Ruum

27 ¹Pongo nilo nanantu' ra akai inuran ra paraau maayo muoi ra Itali, i Paulus am ulun niriil bokon tinaakan paitari' ri Yulius, katua' nu sauyar nu Ruum, intor ra Bahian nu sauyar ri Kaisar. ²Uran akai ra paraau intor ra bandar Adranitium, hili akai namaraau ra paraau maayo hino, nga paraau hino rumampa' ra rarampingon-rarampingon ra tuki-tukir nu दौरा ra luput nu Asia. Aristarkus, sangulun ulun nu Makidonia intor ra Tasalonika, rangan mai inuran ra paraau hino. ³Suaban nali pakasuku' akai ra Sidon. Onsoi bonsoi pakuan ri Yulius ri Paulus. Io apahusu' ri Paulus lako-lakou muoi ra ranga-rangan no hili rangan no hiano akaalap anaak ra aun kaando' ri Paulus. ⁴Intor ra hino akai parayurayus namaraau. Nga okotoh hua angin li bonsoi sumunsulang ra paraau inuranon mai, pamparaau akai yak sinumahihil ra ihih nu Pulou Sipirus ikaa kula' ahangin.

⁵Popor no akai sinumandaup ra luab. rumampa' ra Kilikia am Pam-pilia suku' ra bandar Mira ra nagiri Likia. ⁶Ra intok hino katua' nu sauyar hino nakauyum ra paraau maayo intor ra Aliksandaria io hino bandar nu Masir muoi ra Itali. Hili io

Paraau maayo

nanusub ramon manding ra paraau hino.

⁷Liwa-liwa' yak akai namparaau suku' ra kula-kula' orou buoi mai, nga okotoh hua angin li bonsoi, asusa' bonsoi akai amparaau popor no pakasail po akai ra bandar Kinidus. Nga okotoh po hua angin li bonsoi, ikaa no naruukan mai namaraau inaya' ra bayaan mai puu-puun li.

Hili akai inaya' ra solor ra sahilon nu pulou nu Kirita ansail ra Tanjung Salmoni nga asindungan hua angin no ra hino. ⁸Asusa' bonsoi akai amparaau sumusuh ra ihih nu pulou hino am popor no pakasuku' akai ra saumi intok ininggalanan ra Rarampingon Onsoi Bonsoi, ikaa kula' atawoi ra bandar Lasia.

⁹Paat nu hino nopongo no Irau Pahahansayan⁸⁸ nu ulun Yahudi. Asuang no orou ikaa nalakou mai, suku' ra sala' bahu' orou intok mai amparaau ra kaando' atu-atu asusa'. Intor ra baal hino pambala' i Paulus rilo, rahu kono, ¹⁰"Pahaka-pahaka', maya' ra pamahuangan ku, labing susa' taka nu kono itaka parayu-

rayus amaraau. Asuang bonsoi, alawo ra barang am paraau taka, io yak bayah taka pono' am alawo yak."

¹¹Io yak katua' nu sauyar hino labing angintopot ra rahu nu ulun amamaraau ra paraau maayo hino am rahu nu katangan ra paraau hino, intor ra angintopot ra rahu ri Paulus. ¹²Nga rarampingon nu paraau ra intok hino ikaa onsoi ra kono murong ra hino ra paat nu asimu'. Intor ra hino asuang intor ra lolot nu ulun amamaraau ra paraau hino amalihua yak ra amaraau anino ra intok hino, alikot yak sumuku' ra Pinik am murong ra hino ra buoi nu paat asimu' hino. Pinik io hino rarampingon nu paraau ra Kirita asalok aintupan nu angin amumput intor ra lindobon muoi ra asak (sabiton ra barat daya am barat laut).

Angin amumput ra luab.

¹³Paat nu angin intor ra sahilon amalinabu ikaa okotoh, hili pamahuangan nu ulun amamaraau ra paraau hino auma' yak ilo amaraau. Hili ilo nangiru' ra pinanimbatu ra paraau hino am namaraau sinumusuh ra ihih nu Pulou Kirita. ¹⁴Io yak ikaa nabuoi intor ra hino suku' nu angin amumput io hino sabiton ra angin intor ra asak muoi ra luab (sabiton ra angin timur laut). ¹⁵Am nangimpayur ra paraau mai. Nga ikaa hua akaalap akai rumuuk amaraau anunsulang ra angin hino, hili akai napahusu yak ra paraau mai aantung aibit nu angin okotoh hino. ¹⁶Nasindungan akai koborook ra angin hino, ra paat mai nansail ra solor ra kiingon nu pulou oborok ininggalanan ra Kauda. Ra hino maar ikaa aalap mai apauran ra paraau borook.

¹⁷Pongo mai napauran am nomongkos ra paraau borook hino, hili

⁸⁸27:9 Irau Pahahansayan: Irau hino maan ra popor nu bulan kasiyam karuo kono am puun nu bulan koopor, io hino ra paat nu orou alat suku' ra kalaanan ra kono amaraau.

akai po nomongkos ra paraau inuranon mai ra tali pinalibung ra paraau hino ra apakatahoh. Am tuuni' po kain angibit ra paraau hino, nga alaa' hua ilo pakasandal ra lanar nu ahis aningka' no ra Siritis. ¹⁸Angin amumput hino ikaa apandai mulou, suku' ra suaban nali sampiruo ra uran nu paraau hino tinapiran ra luab hino. ¹⁹Am orou saumi li po ulun ra paraau maayo hino nanapir ra atu-atu pakakas siino ra paraau ra luab no. ²⁰Kula-kula' orou buoi no mato nu orou am butitin ikaa akito mai, am angin amumput li pono' am ikaa mulou. Buo-buoi nali ikaa no akai amahuang ra aayah.

²¹Kula-kula' orou buoi no kawi' nu ulun hiano ikaa nangakan. Hili i Paulus inuoi ra tanga-tanga' nilo am inindahu, rahu kono, "Pahaka-pahaka'! Kono akau inaya' ra rahu ku am ikaa amaraau intor ra Kirita, ikaa no alawaan itaka ra barang tinapiran am pakakas nanarusok. ²²Io yak raino au akitaak ramuyun okotoh huang. Kaando' kasangulun po matoi ra siung nu pahaka', itaka alawaan yak ra paraau hitu. ²³Nga paat nu londom raitu' li malaikat intor ra Ala sambaan ku hino, io hino Ala katangan rakon hino inatong rakon. ²⁴Rahu nu malaikat hino, 'Paulus, ikaa oko angkalaa'! Nga ibiton hua oko tumingkuang ri Kaisar. Am intor ra honsoi nu huang nu Ala kawi' nu ulun rangan mu inuran ra paraau hitu ikaa matoi nga oko hua.'

²⁵Intor ra hino, onsoi pahaka-pahaka' okotoh huang! Nga au angintopot ra Ala nga kawi' nu rahu nu malaikat hino rakon auma' asauk yak. ²⁶Io yak akasandal taka naapo ra ihih nu saumi pulou."

²⁷Londom koopor am apat li paraau inuranon mai lampa-lampau yak simpatu-patui ra luab Adiria. Maar tanga' londom li ulun amama-

raau ra paraau amahuang amaar no akai ra asak. ²⁸Intor ra hino ilo nomongkos ra batu ra tali anuku' ra ralom nu luab hino. Am ralom nu luab hino maar apat ngoopor nga mito. Ikaa kula' buoi intor ra hino po tukuo' nilo poyo, am ralom nu luab hino kapiro maar talu ngoopor nga mito. ²⁹Angkalaa' hua bonsoi ilo ra paraau hino akasandal ra batu karang, intor ra hino, tuuni' nilo apat sisimbatu nu paraau hino ra sambit ra ulin nu paraau hino, am kalsanan nu huang nilo hili apasi-pasi atawang.

³⁰Ulun amaraau ra paraau hino ahiru' intor ra paraau hino. Ilo sinumampio nanuun ra paraau borook hino ra siang no ra sambit ra rulung nu paraau hino ohondo' ra ilo anuun ra paninimbatu ra solor ra rulung nu paraau hino. ³¹Io yak rahu ri Paulus ra katua' nu sauyar no am sauyar bokon rano siino ra paraau hino, "Kono ulun amamaraau hiatu ahiru' intor ra paraau hitu, kawi' nu pahaka-pahaka' aluus yak matoi." ³²Intor ra hino sauyar-suyar hiano nongotob ra tali pinamarukuh ra paraau borook hiano, suku' paraau hiano naantung.

³³Ra paat no ikaa po natawang, susubo' ri Paulus ilo pangakano'. Rahu ri Paulus, "Oopor am apat orou no pahaka' angkuliman kaarakuli am ikaa nangakan ra atu-atu. ³⁴Au akitaak ramuyun onsoi akau nangakan koborook hili akau ikaa matoi am siino kotoh po bahu. Nga kawi' nu pahaka' aayah yak, kaando' ka saumi po matoi."

³⁵Pongo ri Paulus inindahu, io nanggalap ra ruti' am sambayang mindahu tarima' kasi' ra Tuhan ra tingkuangon nu kawi' nu ulun hiano. Hili io nanayar ra ruti' no, am nangakan. ³⁶Hili kawi' nilo pono' am nokotoh huang am nangakan. ³⁷Kawi' nu ulun siino ra paraau

maayo hino ruo ngaatus am tulu' ngoopor am onom^{hh} ngaulun'

³⁸Pongo mai kaawi' nanganan am kawi' mai am naasuh, hili tapiri' nilo gandum uran nu paraau hino ra luab no apakalangka' ra paraau hino.

Paraa u hino nakasandal

³⁹Paat no atawang, ulun amaraau hino nakakito ra asak, io yak ikaa akapandai ilo ra aun hino ka asak. Kakito nilo siino linsuk lolot nu tinumandui ra asak hino am akaahis ihih nano. Huang nilo asiha' angibit ra paraau hino ra ihih nu asak hino nu kono aalap nilo angibit. ⁴⁰Am kotobo' nilo tali pinamarukuh ra basi' pinanimbatu ra paraau hino am pahasuo' yak sisimbatu hino ra lanar nu luab no. Am lalaho' nilo po tali pinamarukuh ra tataun bubuiron ra paraau hino. Hili ilo napasimpor ra kain apaakou ra paraau hino ra solor ra rulung nano hili angin anampui ra paraau hino tumingkuang ra asak no. ⁴¹Io yak paraau hino nakalubak ra ahis aningka' no, am solor ra rulung nano nolobong ra ahis am kaando' no kuli-kuli no, solor ra ulin nano pono' am nanapansa' ra aumbal nu hinumbang nu luab maayo am apasok hino.

⁴²Sauyar-sauyar bokon rano asiha' yak amatoi ra kawi' nu ulun niriil hiano, nga angkalaa' hua ilo nu kono ulun hiano ansasarui am ahiru' ra asak no ra kono ilo akarapit. ⁴³Io yak sangulun katua' nu sauyar okotoh bonsoi hino nomopol ra kasiha' nu sauyar bokon rano nga asiha' hua io ra i Paulus ikaa matoi. Susubo' no pahulu ulun apandai ansasarui tinumindak am nansarui muoi ra ihih no. ⁴⁴Ulun bokon rano sumunu' am tumanggoi ra bangal pansa' nu paraau hino. Intor ra akai nanguma'

kono hiano kawi' mai pono' am naayah am nakasuku' ra asak no.

Nakasuku' ra Malta

28 ¹Pongo mai nakasuku' ra asak am naayah kawi', hili akai nakapandai ra intok hino Malta. ²Kawi' nu ulun namahun ra pulou hino tinumiwol ramon. Ilo asanang huang am alami' pahayaman nilo ramon am pahuluk po ilo ramon ra apui nga paat hili angimuun anguluh am asimu'. ³Pahuyum i Paulus ra taun hili io namalulur, am tauni' no taun nilulur nano ra apui hino. Kotongo' no amului ra taun hino, saumi kukuo inulah, nga arunsulan hua ra apui hino, hili naninduk ra longon ri Paulus no. ⁴Ulun amahun ra pulou nakakito ra kukuo hino toyo-toyong ra longon ri Paulus no, rahu kanilo ra sangulun am sangulun, "Ikaa mulalas ulun hitu ampapatoi, nga nalangusan io pono' ra matoi ra luab nili, io yak ala nanguasa' ra amamaratu' ra ukum hino ikaa apahusu' rio aayah."

⁵Io yak pisiki' ri Paulus kukuo hino ra apui no am io pono' ikaa narualan sahumu. ⁶Ilo ampahuang ra longon ri Paulus ikaa mulalas apasi kumabung karuo kono am pulali-lali' io aaba' am matoi. Io yak nabuoi no ilo nanguntima' am kaando' hua atu-atu baal kalalaban asauk rio, pamahuangan nilo no rahili naungga' am rahu kanilo nga i Paulus sangulun ala.

⁷Intok hino ikaa atawoi ra tana' tohom ri Publius, nasauk ra amimihang nu pulou hino. Io asanang huang tinumiwol ramon am buoi nu talu orou akai nasauk ra tambului no.

⁸Paat nu hili ama' nano arualan am bolo-bolong, aruol nano hahalan

^{hh}27:37 ruo ngaatas tulu' ngoopor am onom: Luang nu buku nakalair; ruo ngaatus tulu' ngoopor am limo. Siino poyo tulu' ngoopor am onom.

am aruol ra tinaai aahos. Bi ri Paulus inuoi nahilong ra ama' arualan hino hili io nananggoi am sambayang suku' io napihah. ⁹Nga puun ra baal nasauk hino, kawi' nu ulun arualan ra pulou hino inibit inuoi ri Paulus, am kawi' nilo napihah. ¹⁰Asuang hadia tinaakan nilo ramon, am pongo nu kula-kula' buoi ra paat mai makou muran ra paraau, ilo nangibit ra kawi' nu atu aulu' alulumon mai inuoi napauran ra paraau hino.

Intor ra Malta inuoi ra Ruum

¹¹Pongo nu talu bulan buoi mai ra intok hino, hili akai inakou intor ra pulou hino inuran ra saumi paraau intor ra Alikсандaria ra buoi nu paat asimuh hili ilo amaraau muoi ra pulou hino. Paraau hino tinanduan ra "Ala Nahapir." ¹²Akai namaraau inuoi ra bandar Sirakusa am talu orou buoi mai namahun ra hino.

¹³Intor ra hino po akai namaraau sinumusuh ra ihih nu pulou suku' ra bandar Rigium. Suaban nali angin angimuun ahangin intor ra sahilon, ruo orou yak am nakasuku' akai no ra bandar Putioli. ¹⁴Ra intok hino katiwol mai kula-kula' ulun angintopot ri Yasus, am intor ra ilo nangitaak ramon tulu' orou mai po inurong ra hino. Hili akai inuoi ra pihangan nu Ruum.

¹⁵Kawi' nu pahaka' amahun ra Ruum inintopot ri Yasus nakaringoh intor ra baal mai, hili ilo nangambot ramon suku' ra pasar nu Apius am Pasanggarahan Tiga'. Pakatiwol i Paulus rilo, io inindahu tarima' kasi' ra Ala am huang no indu-indul tumaan.

Ra Ruum.

¹⁶Pakasuku' ra Ruum, i Paulus io pinahusu' yak amahun kaando' rangang am sangulun sauyar yak angia-

ha' rio. ¹⁷Kalibos talu orou li, ipahi' ri Paulus mamaayo nu ulun Yahudi nakalair amahun ra Yarusalim. Am kalulur kawi' nilo no, rahu rahili ri Paulus rilo, "Pahaka-pahaka' ku! Kaando' atu-atu sala' ku ra bansa' taka tohom, karuo kono am nakasala' ra Arat sinuratan ri Musa inuaris taka intor ra aki taka rali, Hama' pono' kono hino ilo nanakub rakon ra Yarusalim am taaki' nilo au ra ulun nu Ruum.

¹⁸Pongo nilo nakibala' rakon, asiha' ilo amalabus rakon nga kaando' hua ka saumi po sala' inuma' ku ampaat ra ukum maan potoyo'. ¹⁹Io yak aangas hua ulun Yahudi ra au labusin hili au nilumikot nangitaak ra au bisarain yak ra tingkuangon ri Kaisar nu Ruum. Au nanguma' kono hino sala' ka siino atu-atu baal papasalaan ku ra bansa' ku tohom. ²⁰Hino puun no au tinumiwol ramuyun am ahayam ramuyun, nga puun hua ra au tinangkong nga intor ra baal nu ulun apakaayah hino, kalansanan nu bansa' Israil."

²¹Hili rahu nilo ri Paulus, "Kaando' ka saumi po surat nakasuku' ramon intor ra Yudia intor ra baal mi. Am kaando' kasangulun po intor ra lolot mi ra hino inatong angibit ra aho intor ra baal nu pahaka' karuo kono am ahulit ra kalaatan inuma' mu. ²²Io yak asiha' po akai angkinongoh intor ra baal nu intopoton mi, nga kawi' mai nakaringoh ra rahu nu ulun ra atu-atu kaintok apasala' ra pangu-basan intopoton mi hino."

²³Hili ilo am i Paulus nanantu' ra saumi orou pantiwalan nilo. Paat nu orou hili pono' am asuang po ulun inatong ra intok pamahunan ri Paulus. Intor ra susuab suku' ra kamayon io ambala' am anilu' rilo ra aho intor ra baal aun koson nu Ala amihang ra ulun. Io ambala' intor ra buku ri Musa am buku nu ulun angindul ra

rahu nu Ala, i Paulus lumikot angubas apaintopot rilo ri Yasus.

²⁴Siino ulun angintopot ra pambalaan ri Paulus no, am siino po ikaa angintopot. ²⁵Intor ra kaintapatan ikaa ohondo' ilo inakou ra intok hino, ra pongo ri Paulus nambala' ra rahu nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu no, "Otopot bonsoi rahu binalaan nu Ro nu Ala ri Yasaya ulun angindul ra rahu nu Ala ra aki mi rali! ²⁶Rahu nu Ala,

*'Bi kamu muoi ambala'
ra bansa' hitu.*

Parayu-rayus yak akau angkiningoh, ikaa yak hua akarati'.

Parayu-rayus yak akau ampahuang, ikaa yak hua akau akapandai ra atu asauk.

²⁷Nga nanggalol no hua pama-huangan nu bansa' hitu,
*talingo nilo no pono' am ikaa akaratingoh,
am mato nilo no pono' am kinumorom.*

*Kono baal hitu ikaa asauk
mato nilo akakito,
talingo nilo pono'
am akaratingoh,
am huang nilo akarati',
am anduli' bahu ilo rakon,
am pihahon ku bahu ilo.' "*

²⁸Popor nu rahu ri Paulus, "Pahaka-pahaka' ku onsoi huangon mi, nga raino aho intor ra baal nu ralan kaayahan intor ra Ala nopongo binalaan poroyolo' ra bansa-bansa' bokon sala' Yahudi. Ilo nopongo inaya'." ²⁹[Pongo ri Paulus inindahu ra kono hino, ulun Yahudi hiano inakou ra intok hino am nangkakalit ra sangulun am sangulun.]

³⁰Ruo upok ri Paulus namahun ra Ruum, ra pahun siniwa' no. Io anginsuat huang apaunsop ra kawi' nu ulun muoi angaas rio ra pahun nano. ³¹Am aatas io ambala' rilo intor ra baal aun koson nu Ala amihang ra ulun am intor ra baal nu Tuhan Yasus Karistus. Kaando' ulun omopol ri Paulus ra paat no anguma' ra baal hino.

Surat ri Paulus sumuku' ra Ulun Nangintopot siino ra RUUM

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus ra tayar nu ulun nangintopot siino ra Ruum io nanurat apalair rilo ra sukuan no. I Paulus ampahuang, io angkaraya' ra hino ikaa kula' abuai ra lolot nu ulun nangintopot siino ra Ruum, hili intor ra insuup nu pahaka' hiano, io mindul makou muoi ra Sapanyol. I Paulus nanurat ra surat hitu io apakatalang ra pampahuangan intor ra baal nu ugama Karistian am pangubasan no otopot ra tayar nu kaayahan nu ulun-ulun nangintopot.

Pongo ri Paulus inindahu ra tabi' no ra kawi' nu ulun angintopot siino ra Ruum, am nambala' rilo ra baal nu sambayang no rilo, i Paulus nambala' rilo ra puun nu surat no, "Haling ra Aho Onsoi hino Ala nanilu ra aun koson nu pansiluluman nu ulun am Ala nanduli' ohonsoi, baal natu io hino haling ra intopot ra Ala, intor ra puu-puun no suku' ra popor no." (1:17)

Hili i Paulus nambala' ra atungon nu puun nu surat hino (Pasal 1-4). Kawi nu ulun, onsoi ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi, pansiluluman nilo pandulion talaaho ra tingkuangon nu Ala, nga kawi' nilo pinihang nu sala'. Pansiluluman nu ulun am Ala anduli' ohonsoi nu kono ulun angintopot ri Yasus Karistus. Libos nu hino am balai' po ri Paulus baal nu bayah bahuon alimanan nu ulun nu kono io sumimpung ri Karistus.

Bayah bahuon hino indul-indul tumuu' nu kono siino pansiluluman no bahuon ra Ala. Ulun inintopot ri Yasus, bayah no nohonsoi ra Ala am Ro nu Ala Namangun namalabus rio intor ra pamihangan nu sala' am patayan.

Luang nu bahian kalimo sumuku' ra kabalu' i Paulus nambala' po ra langus nu Arat nu Ala am kuasa' nu Ro nu Ala ra kaayahan nu ulun angintopot. Am i Paulus nambala' po napakatalang nga ulun Yahudi am sala' ulun Yahudi nakaunsop ra babaas nu Ala ra tayar nu kawi' nu ulun. I Paulus namumpung nambala' nga ulun Yahudi ikaa angintopot ri Yasus baal hino nakaunsop ra babaas nu Ala ra apakaayah ra ulun mimpuun ra asi' no lumangus ri Yasus Karistus. I Paulus angintopot nga ulun Yahudi sala' ka kono yak hino baal nilo hai-hait ikaa angintopot ri Yasus.

Popor no i Paulus nanurat ra aun koson baal nu kaayahan nu sangulun ulun nangintopot, puu-puun io hino aun koson pakuan ahihiubas ra asi' ra luang nu pansiluluman ra ulun bokon. Intor ra baal hino i Paulus namili' ra puun nu rahu nu Tuhan kono sumunu' hitu, angkaraya' ra tayar nu Ala, maan nu ulun nangintopot ra tingkuangon nu pamarinta am kawi' nu ulun nangintopot, am kula-kula' baal intor ra pamahuangan nu huang. I Paulus nomopor ra surat no hitu ra kula-kula' bilin no am ansuk ra Ala.

Suot nu surat litu

Pangimuunan am puun nu babala' 1:1-17
 Ulun nu tana' ahuyum ra ralan kaayahan 1:18-3:20
 Ralan kaayahan haling ra Ala 3:21-4:25
 Bayah bahuon nga sumimpung ri Karistus 5:1-8:39
 Israil siino ra babaas nu Ala 9:1-11:36
 Kinabaalo' nu ulun angintopot ri Karistus 12:1-15:13
 Rahu Pamaparan am rahu asauk ra tabi' 15:14-16:27

1 ¹Sumuku' ra kawi' nu pahaka' amahun ra Ruum asian am inipahan nu Ala sumauk ra ulun pihangon no. Ala nopongo namili' rakon ra tayar nu ambala' yak ra Aho Onsoi haling ra Ala. ²Aho Onsoi hino nopongo nirandi' nu Ala lumangus ra kawi' nu ulun angindul ra rahu no am nopongo nasuratan ra Kitap. ³Aho Onsoi ra baal nu Anak nu Ala hino, Tuhan taka Yasus Karistus.

Maya' ra kinabaalo' nu ulun, Yasus io hino sua' ri Raja' Daud, ⁴io yak maya' ra kinabaalo' nu Ala io Anak nu Ala. Anatandu' ra baal hitu otopot bonsoi lumangus ra io pinanduli' kaayaho'. ⁵Am mimpuun rio po Ala nanaak rakon ra taak onsoi asauk ra ulun sususubon hili au angkaraya' ra tayar ri Karistus angibit ra ulun intor ra kawi' nu bansa' hili angintopot am olondon ra panusuban nu Ala. ⁶Kawi' nu bansa' kuon hiano akau pono' namahun ra Ruum hino am nasabit akau po am nopongo inipahan sumauk ra ulun nangintopot ri Yasus Karistus.

⁷Hino nga puun no au nanurat ramuyun kawi' nu pahaka' siino ra Ruum inasian nu Ala am nopongo inipahan nu Ala sumauk ra ulun no.

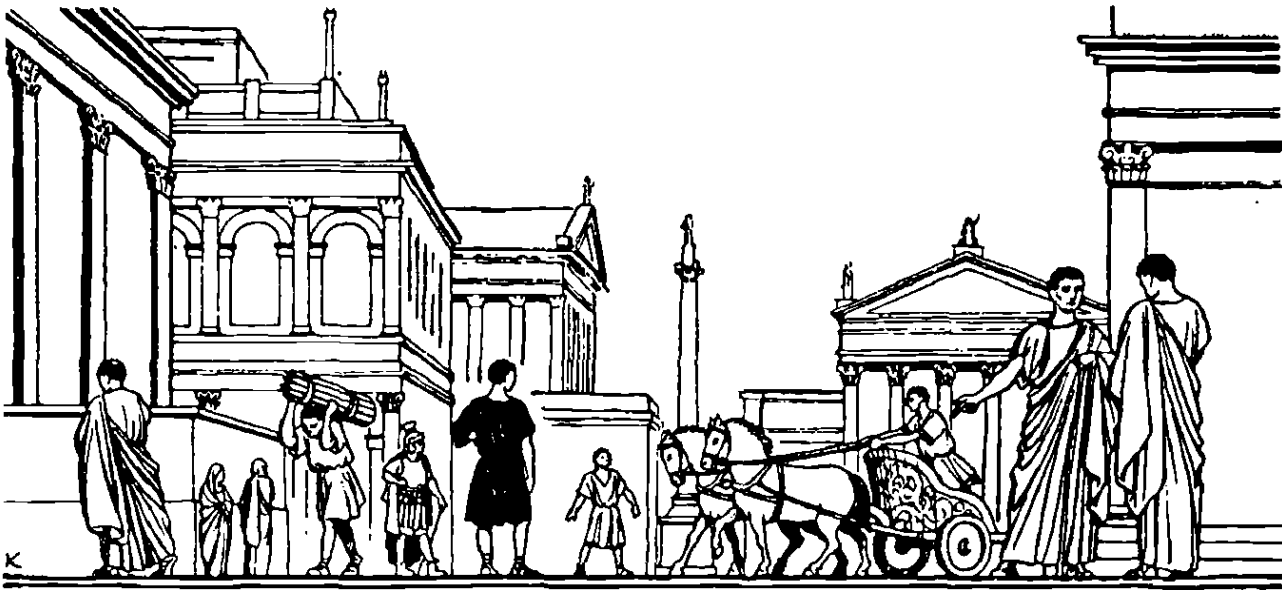
Au sambayang ra Ala Ama' taka am Tuhan Yasus Karistus masi' am anaak ra barakat am kaansayan ramuyun.

Sambayang Panginsuatan

⁸Puu-puun au anginsuat ra Ala mimpuun ri Yasus Karistus, nga ulun siino ra luput nu tana' hitu nopongo nakaringoh ra akau kapiro-pio angintopot ri Karistus. ⁹Au asalok anabit ramuyun kono au sambayang. Ala yak akapandai ra kawi' nu nirahu ku hino otopot. Io nga Ala intok ku angkaraya' ra huang aingkoos ambala' ra Aho Onsoi ra baal nu Anak no.

¹⁰Au akitaak kapiro ra Ala, am haling ra kaansayan no hili io auma' amalihua rakon raino muoi ahaas ramuyun. ¹¹Nga au asiha' kapiro tumiwol ramuyun hili au akaalap anayar ramuyun ra barakat taak nu Ro nu Ala auma' apaingkotoh ramuyun. ¹²Nga kawi' taka inintopot ri Yasus Karistus am kasiha' ku, itaka ahihinsuup apaingkotoh ra intopot nu sangulun am sangulun.

¹³Huagon mi, u pahaka-pahaka' ku. Au asalok amahuang asiha' ahaas ramuyun, io yak asuang angulampong suku' au ikaa akaalap makou. Kasiha' ku hili karaya' ku siino balos ra lolot mi poyo, ohondo' ra karaya' ku ra lolot nu bansa' sala' Yahudi ra intok-intok bokon. ¹⁴Siino karaya' ikaa airuanan ku ra kawi' nu bansa', ulun apandai amahuang am ulun ailo amahuang, ulun sumikul am ulun ikaa sumikul. ¹⁵Hino nga puun no au

Bandar nu Ruum

asiha' ambala' ra Aho Onsoi hino ra tayar mi amahun ra Ruum.

Aho Onsoi hino Akakuasa'

¹⁶Au angintopot kapiro ra Aho Onsoi hino, nga aho hino io hino kuasa' nu Ala auma' apakaayah ra kawi' nu ulun nangintopot puu-puun ulun Yahudi, am poyo bansa' sala' Yahudi. ¹⁷Nga haling ra Aho Onsoi hino Ala anilu ra aun koson nu ulun anduli' ohonsoi ra tingkuangon nu Ala. Ulun hino anduli' ohonsoi io hino haling yak ra intopot ra Ala, intor ra puu-puun sumuku' ra kaawian no. Baal hino siino nasuratan ra Kitap, "Ulun anduli' ohonsoi ra tingkuangon nu Ala haling ra intopot no hino, ulun hino akaalap ra bayah!"^a

Sala' nu Ulun

¹⁸Haling ra Surga' Ala napaintalang ra io amaratu' ra ukum no ra tayar nu kawi' nu sala' am kalaatan nu ulun, nga kalaatan hino angam-

pong ra ulun ra angaulih ra pangubasan otopot ra baal nu Ala. ¹⁹Nga aun po napandayan nu ulun haling ra baal nu Ala natalang no hino ra huang nu ulun, nga Ala yak hua napaintalang ra hino ra tayar nu ulun. ²⁰Puun ra Ala napasauk ra tana' hitu kawi' nu ulun nopongo nakapandai ra kinabaalo' nu Ala ikaa akito, io hino ra io kapiro-pio Ala am kuasa' no ampus-ampus hino. Baal hino napan-dayan noyo nu ulun intor ra kawi' nu sinauk no. Haling ra hino kaando' no pamarahuan nu ulun ra opokotopot ra inan no tohom. ²¹Ulun nu tana' akakaulih ra Ala, io yak ulun nu tana' ikaa rumaliwi' huang ra Ala am ikaa apandai mindahu tarima' kasi' rio. Am ulun nu tana' ampahuang yak ra baa-baal kaando' balos nga huang nilo no nopongo nolondom. ²²Ilo ampahuang ilo labing apandai, lai' halan am sasambungan ilo. ²³Sala' ka sumamba ilo ra Ala aayah ampus-ampus no, io yak ilo sumamba ra ala binabaal pinohondo' ra baal nu ulun,

^a1:17 Ulun anduli' ohonsoi...ulun hino akaalap ra bayah: Karuo kono am; ulun pansiluluman no ra Ala nanduli' nohonsoi auma' aayah nga kaintapatan no.

1:16 Mrk. 8:38 1:17 Hab. 2:4 1:21 Ip. 4:17-18 1:23 Laup. 4:16-18

susuit, am kawi' nu kium apandai matoi hiano.

²⁴Haling ra hino Ala napahusu rilo pinihang nu kasihaan nu huang nilo ra anguma' ra baa-baal apakauyu' am alat, suku' ilo anguma' ra baa-baal apakauyu' ra sangulun am sangulun. ²⁵Ikaa no ilo angintopot ra katapatan intor ra baal nu Ala am ilo angintopot yak ra baa-baal ikaa otopot. Ikaa sumamba ilo ra Ala napasauk no io yak sumamba solor ilo ra sinauk nano. Lai' halan am Ala napasauk hino maan yak ansukon ra buo-buoi no! Amin. ²⁶Nga ulun nu tana' anguma' ra baal hino, haling ra hino Ala napahusu rilo maya' ra kasiha' nu huang nilo alat am apakauyu' hino. Ruandu' nilo ikaa no asiha' ra ungkuyon maya' ra kaubasan nu ulun, io yak alaai ra ilo ruandu' kawi'. ²⁷Kono po hino nu ungkuyon. Ikaa no ilo alaai ra ruandu' maya' ra kaubasan nu ulun, io yak ilo angkalaai ungkuyon kawi'. Ungkuyon anguma' ra baal apakauyu' ra ilo ungkuyon kawi', suku' ilo aukuman ampaat ra inuma' nilo alat hino.

²⁸Nga puun ra ulun nu tana' aangas amahuang ra katapatan intor ra baal nu Ala. Haling ra hino Ala napahusu ra pinowoon nilo alat, suku' ilo anguma' ra baa-baal alat ikaa onsoi maan nu ulun. ²⁹Huang nilo napanu' ra kawi' nu atu alat, napanu' ra huang alaai, baa-baal apakauyu' am sumolon, napanu' ra huang asiha' ampatoi, anggabu', amparuung am amului ra kalaatan nu ulun bokon ra huang no. Ilo asiha' ahayam yak ra baal nu ulun bokon, ³⁰asiha' angulalaat ra inggalan nu ulun bokon, ilo asawat huang am ailo balaan, asisingon yak ra Ala^b am kumakaulu' ra rahuon. Siino napan-

dayan nilo nakabahu ra aun koson pakuan nilo anguma' ra kalaatan. Ilo ikaa angkinongoh ra rahu nu ina' am ama' nilo, ³¹ikaa ilo asiha' angkinongoh ra rahu nu ulun bokon, ikaa ilo sumuhut ra aun nirandi' nilo am ikaa akaasi' ra ulun bokon. ³²Ilo akapandai, nga maya' ra rahu nu Ala, ulun anguma' ra kawi' nu baal hiano io maan yak ukumi' suku' matoi. Hama' nilo pono' apandai ra hino ilo anguma' yak ra baa-baal hiano, am ilo pono' am asayang huang yak ra ulun bokon anguma' ra hino.

Ala Amaratu' ra Ukum

2 ¹Haling ra hino, u pahaka-pahaka' ku, aunki' akau kaulun ra akau asiha' apasala' ra ulun bokon? Ikaa pakuan mi mindahu opokotopot ra inan mi tohom! Nga kono pahaka' apasala' ra ulun bokon, lai' halan am pahaka' pono' am anguma' yak ohondo' ra inuma' nilo no, haling ra hino pahaka' pono' am amaratu' yak ra ukum ra inan mi tohom. ²Apandayan taka, paat nu Ala amaratu' ra ukum ra tayar nu ulun anguma' ra kawi' nu inuma' kono hiano, pamutusan nu Ala hino otopot. ³Io yak akau u pahaka-pahaka' ku, akau pono' am nanguma' yak ra baa-baal intok mi apasala' ra ulun bokon? Am pamahuangan mi kaili' akau alabus intor ra ukum nu Ala? ⁴Karuo kono am akau angila-langka' ra asi' nu Ala am kaansayan nu huang am poyo huang no alanggoi maayo bonsoi hino? Ikaa ki' apandayan mi nga Ala apakito ra honsoi nu huang no nga io asiha' ramuyun mimpoi ra kawi' nu sala' mi. ⁵Io yak akau aikang huang am ikaa asiha' mungga'. Haling ra hino akau yak nga amaruang ra bahat nu ukum mintup ramuyun ra paat nu Orou Kaawian no, ra paat nu Ala

^b1:30 ailo balaan, nga asisingon yak ra Ala: Karuo kono am; ailo balaan, am asisingon ra Ala.

apaintalang ra buuk no ra sala' nu ulun am amaratu' ra ukum ra pamutusan no otopot. ⁶Nga Ala auma' amalos ra tukir nu ulun am-paat ra inuma' no. ⁷Ala anaak ra bayah otopot am bayah ampus-ampus ra tayar nu ulun olondon anguma' ra onsoi nga io asiha' angalap ra kuasa' asundu', ansukon am bayah ikaa ahungga'. ⁸Io yak kawi' nu ulun apakaulu' ra inan no tohom, am ikaa maya' ra panusuban nu Ala, io yak anguma' ra atu alat, ulun hiano nga buukin am ukumin nu Ala. ⁹Tukitukir nu ulun anguma' ra alat io akaliman aila', puu-puun ulun Yahudi, am poyo kawi' nu bansa' sala' Yahudi. ¹⁰Io yak kawi' nu ulun asiha' anguma' ra baal onsoi io taakin ra kuasa' asundu am kaansukan am poyo kaansayan nu Ala, puu-puun ra tayar nu ulun Yahudi, kono po hino nu bansa' sala' Yahudi. ¹¹Nga Ala ampahuang ra kawi' nu ulun ohondo' yak.

¹²Bansa-bansa' sala' Yahudi nakasala' am ilo ikaa akapandai ra Arat sinuratan ri Musa. Kono ilo ukumin ikaa maya' ra Arat sinuratan. Io yak ulun Yahudi nakasala' ra pongo nilo nakapandai ra Arat sinuratan ri Musa haling ra hino ilo aukuman maya' ra Arat hino. ¹³Nga ulun anduli' ohonsoi ra Ala sala' ka haling ra ulun hino nakapandai ra Arat sinuratan ri Musa, io yak haling ra io anguma' karuo kono am sumuhut ra Arat sinuratan ri Musa. ¹⁴Bansa-bansa' sala' Yahudi ikaa akapandai ra Arat sinuratan ri Musa. Io yak kono ilo asiha' anguma' ra panusuban nu Arat sinuratan ri Musa, huang nilo tohom sumauk ra arat ra tayar nilo, hama' no pono' ilo ikaa akapandai ra Arat sinuratan ri Musa. ¹⁵Inuma' nilo no apaintalang ra panusuban nu Arat sinuratan ri Musa nasuratan ra

huang nilo. Katapatan nu huang nilo no anandu' ra baal hino otopot, nga huang hino siino paat no apasala' ra aun maan nilo am siino paat no opokotopot ra aun maan nilo. ¹⁶Kono po nga hino rahili asauk ra paat nu Orou Kaawian ra paat nu Ala hino apasala' ra kawi' nu siino ra huang ikaa apandayan mimpun ri Yarus Karistus. Io hino sumuhut ra Aho Onsoi balain ku.

Ulun Yahudi am Arat sinuratan ri Musa

¹⁷Io yak raino aun koson kinabaalo' mi? Akau anganku ulun Yahudi. Akau lumansan ra Arat sinuratan ri Musa am akau anginsuat ra akau bansa' pinili' nu Ala. ¹⁸Akau nakaalap ra paniluan-paniluan haling ra Arat sinuratan ri Musa hino, suku' pahaka' nakapandai ra kasiha' nu Ala am akapandai ra aun onsoi. ¹⁹Akau angintopot nga akau asauk ra amimihang ra ulun nobolou am asauk ra tutur ra ulun siino ra intok olondom. ²⁰Akau angungubas ra ulun ailo amahuang am guru' ra ulun sasambungan. Akau angintopot ra luang nu Arat sinuratan ri Musa am akau nokotohom ra kawi' nu kapandayan am pangubasan otopot. ²¹Akau angubas ra ulun bokon. Kono po hino, kulo ki' pahaka' ikaa angubas ra inan mi tohom? Akau angubas ra ulun bokon ra ikaa antakou, lai' am akau pono' am antakou! ²²Akau angubas ra ulun hili ikaa ampalam-pau, lai' am akau pono' am ampalam-pau! Akau asisingon ra ala binabaal, lai' halan am akau nanga-lap ra kula-kula' barang siino ra pahun namulian ra ala binabaal hino. ²³Akau apakaayo-ayo ra akau nokotohom ra Arat sinuratan ri Musa, lai' halan am akau angula-laat ra Ala ra akau ikaa maya' ra

ukum no. ²⁴Siino nasuratan ra Kitap rahu no kono hitu,

“Nga akau, kawi' nu ulun Yahudi, inggalan nu Ala kulalaaton nu bansa-bansa' sala' Yahudi.”

²⁵Kono akau olondon maya' ra Arat sinuratan ri Musa, sunat mino siino balos. Io yak kono akau ikaa sumuhut ra kula-kula' baal panusuban nu ukum sinuratan hino, haling ra hino sunat mi kaando' no balos no. ²⁶Kono sangulun bansa' sala' Yahudi maya' ra Arat sinuratan ri Musa, hama' pono' io ikaa sinunat, kaa ki' io ohondo' ra sangulun sinunat ra pamahuangan nu Ala. ²⁷Am kawi' nu ulun ikaa sinunat apasala' ra akau ulun Yahudi, nga akau nokotohom ra Arat sinuratan ri Musa am akau nopongo sinunat, io yak pahaka' ikaa minsuhut ra ukum hino. Ilo maya' ra Arat sinuratan ri Musa hama' pono' ilo ikaa sinunat. ²⁸Nga kono ulun Yahudi otopot sala' ka inggalan no yak Yahudi. Am ulun kapiro-pio sinunat sala' kaulun sunaton ra inan yak. ²⁹Topot no, kono sangulun Yahudi kapiro-pio io hino huang no am bayah no kapiro-pio ulun Yahudi. Am sunat otopot io hino sunat ra huang inuma' nu Ro nu Ala, sala' ka sunat maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Ulun kono hino ansukon nu Ala, sala' ka ansukon nu ulun.

3 ¹Kono po hino, aun ki' kalabingan nu ulun Yahudi intor ra ulun sala' Yahudi? Am aun ki' tool no ra maya' ra arat nu sunat hino? ²Siino tool no! Puu-puun, nga ulun Yahudi hua nanaakan nu Ala ra rahu no. ³Io yak aun ki' koson no nu kono sampiruo ra ulun Yahudi ikaa olondon ra

panusuban hino? Intor ra baal hino pamahuangan mi kaili' Ala ikaa sumuhut ra randi' no. ⁴Ikaa! Nga Ala hino hai-hait otopot, hama' no pono' nu tuki-tukir nu ulun ambubuak. Siino nasuratan ra Kitap,

“Paat mu mindahu kawi' nu ulun akapandai ra rahu mu hino otopot. Paat mu lumimbang ra ulun apasala' riun kawi' nu ulun apandai inuma' mu hino otopot.”

⁵Io yak kono katapatan nu Ala paintalangon, nga itaka nanguma' ra baal ikaa otopot, aun ki' auma' rahuon taka? Ikaa ki' otopot Ala hino ra paat no apasala' ritaka? (Kapiro, pangkimuatan hitu ampaat ra pamahuangan nu ulun.) ⁶Ikaa! Kono Ala ikaa otopot, aun koson no akaalap amaratu' ra ukum ra tana' hitu? ⁷Siino nahi ulun mindahu rahu kono, “Kono katapatan nu Ala indu-indul paintalangon am ansukon, nga haling ra inuma' ikaa otopot, kulo ki' ulun nanguma' ra baal ala' hino sabiton poyo ra ulun nakasala'?” ⁸Kulo itaka ikaa auma' mindahu, “Onsoi taka anguma' ra kalaatan hili katapatan hino auma' matong?” Topot no siino kula-kula' ulun angulalaat rakon hili ilo inindahu ra au nopongo inindahu ra baal hino. Ulun mindahu kono hino ikaa mulalas ukumin nu Ala ampaat ra inuma' no.

Kaando' kasangulun po anguma' ra kasiha' nu Ala

⁹Aun koson no, akasail ki' honsoi nu kinabaalo' nu kaayahan taka ulun Yahudi intor ra bansa' sala' Yahudi?^c Ikaa! Au nopongo nambala', ulun Yahudi ki' karuo kono am bansa' sala' Yahudi, kawi' no

^c3:9 Akasail ki' honsoi nu kinabaalo' nu kaayahan taka intor rabansa' sala' Yahudi?: Karuo kono am; Akasail ki' ra balaat nu kinabaalo' nu kaayahan taka intor ra bansa' sala' Yahudi?

pinihang yak nu sala'. ¹⁰Ohondo' ra nasuratan ra Kitap,

"Kaando' kasangulun po apainsuat ra Ala,

¹¹*kaando' kasangulun po akapandai aun otopot, am kaando' kasangulun po sumamba ra Ala.*

¹²*Kawi' nu ulun nopongo inintawoi ra Ala kawi' no kaando' tool. Kaando' kasangulun po anguma' ra katapatan, sangulun pono' am kaando' yak!*

¹³*Rahu nilo akapatoi. Buak nilo intor ra rila' nilo, am intor ra kabang nilo, ilo apasamput ra usam, ohondo' ra palih nu kukuo.*

¹⁴*Ilo asalok mindahu ra awah am asisingon.*

¹⁵*Ilo apasi kumimpang nu kono ilo angila' am amatoi ra ulun.*

¹⁶*Kapatayan am kasusaan maan nilo ra atu-atu kaintok.*

¹⁷*Ilo ikaa akapandai ra ralan lumangus ra kaansayan.*

¹⁸*Ilo ikaa rumaliwi' ra huang ra Ala."*

¹⁹Raino itaka akapandai nga kawi' nu panusuban nu Arat sinuratan ri Musa io hino tayar nu ulun siino ra pihangan nu ukum hino. Haling ra hino kaando' no pamarahuan nu ulun, am kawi' nu siino ra tana' hitu ukumin nu Ala. ²⁰Nga kaando' kasangulun anduli' ohonsoi ra Ala nu kono ulun hino anguma' ra ukum hino. Nga topot no ukum hino anilu' yak ra ulun ra nopongo nakasala'.

Aun koson nu Ala nanguma' ra ulun nohonsoi rio

²¹Io yak raino Ala nopongo napaintalang ra ralan no aun koson nu ulun anduli' ohonsoi rio. Am inuma' no hino ikaa ampaat ra Arat sinuratan ri Musa. Am Arat sinuratan ri Musa am Kitap nu kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala li pono' am nambala' yak ra baal hino, ²²nga Ala nanguma' ra ulun anduli' ohonsoi rio, nu kono ulun angintopot ri Yasus Karistus.

Ala anguma' ra hitu ra tayar nu kawi' nu ulun angintopot ri Karistus nga kawi' nu ulun kaando' unggga' no. ²³Nga kawi' nu ulun nopongo nakasala' am natawoi intor ra Ala asiha' apakaayah rilo hino. ²⁴Haling ra asi' nu Ala tinaakan no lalayau no, ulun nu tana' nanduli' nohonsoi rio. Ralan no io hino ulun labusin intor ra sala' mimpuun ri Yasus Karistus.

²⁵Ala nanaak ri Karistus Yasus, hili haling ra patayan no hino ulun nu tana' kapiio-pio alabus intor ra sala' nu kono ilo mintopot rio. Ala nanguma' ra hino nga io apakito ra katapatan nu pamutusan no. Nga ra pahulu li Ala tumaan huang ra kawi' nu sala' inuma' nu ulun, suku' io ikaa amaratu' ra ukum rilo. ²⁶Io yak, inuma' no hino anatandu' ra katapatan nu pamutusan no raino. Am ulun nangintopot ri Yasus, sabiton no ra ulun hino nanduli' nohonsoi ra Ala.

²⁷Haling ra hino kaando' no atu-atu rahuon taka ra itaka kumakaulu' kono hino? Nga intor ki' ra itaka anguma' ra Arat sinuratan ri Musa. Ikaa. Haling yak ra intopot taka.

²⁸Rahu pamumpungan kono hitu. Ulun anduli' ohonsoi ra Ala, sala' ka haling ra io anguma' ra Arat sinuratan ri Musa, io yak haling ra intopot no ri Yasus Karistus.

²⁹Kapio ki' Ala hino Ala yak nu ulun Yahudi? Kaa ki' Ala poyo nu bansa' sala' Yahudi yak? Otopot, io pono' am Ala po ra bansa' sala' Yahudi! ³⁰Ala saumi yak! Io apan-duli' ra bansa' Yahudi ohonsoi rio haling ra intopot nilo, am io po apan-duli' ra bansa' sala' Yahudi ohonsoi rio haling ra intopot nilo. ³¹Kono po hino, auma' ki' itaka angimpoi ra Arat sinuratan ri Musa nga intopot taka hua ri Karistus? Ikaa! Nga haling ra intopot taka hino, itaka auma' minsuhut po ra Arat sinuratan ri Musa hino.

Intopot ri Abaraham asauk ra paniluan

4 ¹Kono po hino, aun ki' koson pakuan ku mindahu ra baal ri Abaraham aki' nu bansa' taka? Aun ki' nasauk ra inan no tohom? ²Kono io nopongo nanduli' nohonsoi ra Ala nga haling ra kawi' nu baal inuma' no apainsuat ra Ala, kaa ki' anginsuat io ra kawi' nu inuma' no hino. Io yak io ikaa akaalap anginsuat ra tingkuangon nu Ala. ³Nga siino nasuratan ra Kitap,

"Abaraham angintopot ra Ala, am haling ra intopot no hino Ala anganku rio ra ulun apainsuat ra Ala."

⁴Ulun angkaraya', akaalap ra hari' no, am hari' no hino sala' ka huangon ra tinaakan yak, nga hari' hino io katangan. ⁵Io yak baa-baal natu ikaa ohondo'. Ulun nangintopot, ikaa lumansan ra aun inuma' no ra tayar nu Tuhan. Io angintopot yak ra Ala mindahu ra ulun nakasala'

asauk ra ulun kaando' sala'. Intor ra intopot no hino Ala anganku ra ulun hino asauk ra ulun apainsuat ra Ala.

⁶Kono po hino nu pamahuangan ri Raja' Daud. Hino puun ri Daud mindahu asatu' ulun anganku ra Ala asauk ra ulun apainsuat ra huang no, sala' ka intor ra inuma' nu ulun hino. Kono hitu rahu ri Daud,

⁷"Asatu' ulun inampunan ra kawi' nu kasalaan no, am kawi' nu sala' no pinampas nu Ala!"

⁸Asatu' nga ulun ra kawi' nu sala' no ikaa hinuang nu Ala."

⁹Ulun yak ki' maya' ra arat nu sunat sabiton ra asatu'? Karuo kono am kawi' nu ulun ikaa maya' ra arat nu sunat? Nopongo no hino binalaan mai, nga i Abaraham anganku ra Ala asauk ra ulun apainsuat ra huang no, nga i Abaraham angintopot ra Ala. ¹⁰Haling ra hino, sanggili' ki' Ala anganku ri Abaraham asauk ra ulun apainsuat ra huang no? Ra paat ri Abaraham ikaa po ki' sinunat karuo kono am pongo no sinunat? Kapio natu, paat no kaapo sinunat, sala' ka paat no nopongo sinunat. ¹¹Buo-buoi nali io sinunat, am sunat no hino asauk yak ra tatandu' ra Ala anganku rio nga io asauk ra ulun apainsuat ra huang nu Ala. Io inangku nu Ala ra paat no kaapo inaya' ra arat nu sunat. Am i Abaraham asauk ra ama' ra tayar nu kawi' nu ulun angintopot ra Ala, am Ala hua nopongo nanganku rilo asauk ra ulun apainsuat rio, hama' no pono' ilo ikaa inaya' ra arat nu sunat. ¹²I Abaraham pono' am asauk yak poyo ra ama' ra tayar nu kawi' nu ulun maya' ra arat nu sunat. Io ama' nilo sala' ka haling ra ilo maya' ra arat nu sunat, io yak nga haling poyo hua ra intopot nilo ra Ala, ohondo'

ri Abaraham ra paat ri Abaraham
ikaa po maya' ra arat nu sunat.

**Randi' nu Ala angalap ra ulun
mintopot rio**

¹³Ala namarandi' ri Abaraham
am sua' no, nga tana' hitu asauk ra
tohom ri Abaraham am sua' no. Ala
nanguma' ra randi' hino ri
Abaraham sala' ka puun ra
i Abaraham maya' ra Arat sinuratan
ri Musa, io yak puun hua ra intopot
no ra Ala suku' io inangku nu Ala
asauk ra ulun apainsuat ra huang no.
¹⁴Kono po ulun yak maya' ra Arat
sinuratan ri Musa auma' akaalap ra
aun nirandi' nu Ala, kono po hino, in-
topot ra Ala kaando' no balos no, am
randi' pono' nu Ala am kaando' yak
balos no. ¹⁵Arat sinuratan ri Musa
apaatong ra ukumin nu Ala. Io yak
kono kaando' ukum am kaando' no
sala' nu ulun nu kono ikaa maya' ra
ukum hino.

¹⁶Randi' nu Ala hino mimpun ra
intopot nu ulun ra tayar nu Ala. Hino
nga asauk amaramin ra sua'
ri Abaraham nga randi' hino
tinaakan rilo asauk ra saumi taak
lalayau haling ra Ala, sala' ka tayar
yak nu ulun maya' ra Arat sinuratan
ri Musa, io yak tayar poyo nu ulun a-
ngintopot ra Ala ohondo'
ri Abaraham nangintopot ra Ala.
Nga i Abaraham io hino ama' taka
kaawi' nu ulun nangintopot. ¹⁷Nga
rahu nu Ala ri Abaraham,

*"Au nopongo napasauk riun ra
ama' nu kula-kula' bansa'."*

Hino nga randi' tinaakan nu Ala
ri Abaraham. Am i Abaraham na-
ngintopot ra Ala. Io nga Ala
apakaayah ra ulun inatoi. Am io po
nga Ala napasauk ra kawi' nu atu-atu

intor ra rahu no ra atu po ikaa
nasauk. ¹⁸I Abaraham alansan yak
hai-hait am angintopot hama' no
pono' kalansanan nu huang hino
kaando'. Haling ra hino, io asauk ra
ama' nu kula-kula' bansa'. Ohondo'
ra nasuratan ra Kitap,

*"Sua' mu auma' sumua' am
asuang bonsoi."*

¹⁹Paat nu hili apandayan
ri Abaraham ra io ikaa akaalap ra
sua', nga io pono' am matuo am umur
no maar noyo aatus ngaupok, am
i Sara andu' no hino, kular. Io yak in-
topot ri Abaraham ikaa ahungga'.
²⁰Io olondon yak ra intopot no am
ikaa io ruo-ruo huang ra randi' nu
Ala. Labing po solor kotoh no haling
nu intopot no, suku' io angansu-ngan-
suk ra Ala. ²¹Io angintopot kapio ra
Ala akaalap anguma' ra aun nopongo
nirandi' no. ²²Hino puun no Ala na-
ngangku ri Abaraham ra ulun apain-
suar ra huang nu Ala nga haling hua
ra intopot ri Abaraham. ²³Atungon
nu rahu,

*"Inangku asauk ra ulun apain-
suar ra huang nu Ala"*

sinuratan sala' ka tayar yak
ri Abaraham. ²⁴Io yak rahu hitu
sinuratan ra tayar taka poyo. Itaka
pono' auma' angkuon asauk ra ulun
apainsuar ra huang nu Ala, nga
itaka angintopot ra Ala napakaayah
ri Yasus, Tuhan taka, haling ra
kapatayan. ²⁵Yasus hino nopongo
tinaakan ra maan potoyo' nga haling
hua ra sala-sala' taka hili io pinan-
duli' kaayaho' nu Ala nga io apan-
duli' ritaka ohonsoi ra Ala.

Anduli' ohonsoi ra Ala

5 ¹Raino itaka nanduli' nohonsoi^d
ra Ala, nga itaka nangintopot.
Haling ra hino itaka siino pahahan-

^d5:1 itaka nanduli' nohonsoi: Luang nu buku nakalair; ikon mi nanduli' nohonsoi no itaka

4:13 Kas. 17:4-6, 22:17-18, Gal. 3:29 4:14 Gal. 3:18 4:16 Gal. 3:7 4:17 Kas. 17:5 4:18 Kas. 15:5
4:19 Kas. 17:17 4:25 Yas. 53:4-5

sayan ra Ala mimpun ra Tuhan taka Yasus Karistus. ²Haling ra intopot taka hino, Yasus Karistus anguma' ritaka akapandai ra asi' nu Ala, am raino am bayah taka siino ra luang nu asi' hino. Intor ra hino itaka anginsuat huang^e nga itaka siino kalansanan nu huang akaalap ra kuasa' asundu' tinaakan nu Ala! ³Am sumail haling ra hino po, onsoi taka anginsuat huang^f ra paat taka asusa' huang, nga apandayan taka susa' hino anguma' ra ulun aarot huang. ⁴Am aarot huang hino anguma' ra ulun tumaan ra panginaman, hitu nga apasuku' ra kalansanan. ⁵Kalansanan kono hitu nga ikaa apakaus ra huang taka, nga Ala nanilu ra asi' no ritaka. Ala nanguma' ra hino lumangus ra Ro no, nopongo tinaakan no ritaka.

⁶Paat taka siino ra kinabaalo' kaando' kuasa', i Karistus inatoi ra tayar taka ra paat nu orou nilondon nu Ala lai' halan am atawoi taka haling ra Ala. ⁷Tayar nu ulun otopot, asusa' ulun bokon matoi ra tayar no. Andai nahi ra tayar nu ulun onsoi, siino po nahi ulun asiha' matoi. ⁸Io yak Ala napaintalang ra asi' no ritaka nga ra paat taka ulun nakasala' ri Karistus inatoi ra tayar taka. ⁹Raino itaka nopongo nanduli' nohonsoi ra Ala lumangus ra pinatayan ri Karistus. Haling ra hino ikaa mulalas itaka kaayahon intor ra aukuman nu Ala nga i Karistus hua. ¹⁰Ra paat taka asisingon ra Ala, itaka sumilulum rio mimpun ra pinatayan nu anak no, labing po nga raino nanduli' nohonsoi ra Ala, ikaa mulalas itaka kaayahon lumangus ra bayah ri Karistus. ¹¹Labing intor ra hino, itaka pono' am anginsuat po ra kaan-

sayan nu huang nu Ala mimpun ra Tuhan taka Yasus Karistus. Nga mimpun ri Karistus, itaka raino nopongo nanduli' nohonsoi ra Ala.

I Adam am I Karistus

¹²Sala' inunsop ra tana' hitu nga haling hua ra sangulun, am haling ra sala' no hino io inatoi. Balos no, kawi' nu ulun auma' matoi nga kawi' nu ulun nopongo nakasala'. ¹³Ikaa po Arat sinuratan ri Musa tinaakan, lailair no ulun nakasala' ra tana' hitu. Io yak sala' ikaa inukuman, nga kaando' hua Arat sinuratan ri Musa insuhuton. ¹⁴Hama' pono' kono hino, intor ra paat ri Adam naayah suku' ra paat ri Musa naayah, kawi' nu ulun matoi yak. Am ulun pono' ikaa nanguma' ohondo' ra sala' inuma' ri Adam, io hino ikaa maya' ra susub nu Ala ilo pono' am matoi yak.

I Adam io hino apatilu intor ra ulun sumuku' bahu no. ¹⁵Io yak karuo-ruo nu hino, ikaa ohondo' nga taak nu Ala onsoi bonsoi hino ikaa ohondo' ra sala' inuma' ri Adam. Intor ra sala' nu sangulun hino asuang ulun inatoi. Io yak labing po honsoi nu balos nu asi' haling ra Ala am taak lalayau no, io hino kaayahan tinaakan no ra ulun asuang, lumangus ra honsoi nu huang nu sangulun, io hino Yasus Karistus. ¹⁶Taak lalayau nu Ala pono' labing onsoi bonsoi intor ra sala' nu sangulun hino. Nga pongo nu sangulun hino nanguma' ra sala', hili atong nu pamutusan "Nakasala'". Io yak pongo nu ulun asuang nanguma' ra sala' am ratong nu taak lalayau haling ra Ala io hino pamutusan, "Ikaa nakasala'". ¹⁷Nga haling ra sala' nu sangulun, kawi' nu ulun nakarayol

^e5:2 itaka anginsuat huang: Karuo kono am ikon mi itaka anginsuat huang

^f5:3 onsoi taka pono' anginsuat huang: Karuo kono am; ikon mi itaka pono' anginusat huang

auma' matoi nga sala' nu sangulun hino. Labing po honsoi nu balos intor ra inuma' nu sangulun ulun bokon, io hino Yarus Karistus. Mimpun rio, Ala nanaak ra asi' no ra ulun asuang, am haling ra taak lalayau io napasauk rilo nanduli' nohonsoi ra Ala, am bayah rilo okotoh lumangus ri Karistus.

¹⁸Haling ra hino, balos nu sala' nu sangulun hino kawi' nu ulun naukuman, kono po hino nu inuma' nu sangulun maya' ra kasiha' nu Ala, balos no io hino kawi' nu ulun inampunan haling ra sala' nilo am tinaakan ra bayah. ¹⁹Am asuang ulun nakasala' nga haling hua ra sangulun ikaa maya' ra panusuban, am kono po hino asuang po ulun auma' anduli' ohonsoi ra Ala nga sangulun hua maya' ra panusuban nu Ala io hino Yarus Karistus. ²⁰Am nanaak ra Arat sinuratan ri Musa, io hino Ala. Hili indu-indul ulun maya' ra ukum hino, am indu-indul po solor ilo anguma' ra sala' ra tingkuangon nu Ala. Io yak ulun indu-indul anguma' ra sala', Ala hino indu-indul yak masi' rilo. ²¹Kono po hino, ikaa mulalas itaka matoi nga nakasala' no hua itaka. Io yak Ala masi' ritaka am nanaak ra ralan ritaka ra anduli' ohonsoi rio. Nga haling ra itaka nopongo nanduli' nohonsoi ra Ala io nanaak po ritaka ra bayah otopot am ampus-ampus mimpun ri Yarus Karistus Tuhan taka.

Matoi ra tayar nu sala' am
aayah sumimpung ri Karistus

6 ¹Kono po hino, aun ki' auma' rahuon taka? Anguma' yak ki' itaka ra sala' hai-hait ra tingkuangon nu Ala hili io indu-indul masi' ritaka? ²Ikaa! Raino sala' hino kaando' no kuasa' no amihang ritaka, haling ra hino, ikaa auma' taka parayu-rayus anguma' ra sala'.

³Akapandai ki' pahaka' ra paat taka rorobon, itaka sumilulum ri Karistus Yarus? Atungon nu hitu po paat taka rorobon itaka ohondo' ra pinatayan no. ⁴Nga rorob hino nangumangan ra itaka pinaaya' lobongo' am nakaaya' inatoi rio, hili ohondo' ri Karistus pinanduli' kaayaho' haling ra patayan nga kuasa' hua nu Ala Ama' asundu hino, kaitaka po hino auma' aayah ra saumi bayah bahuon.

⁵Kono itaka nopongo sumilulum ri Karistus nga itaka nakaaya' inatoi rio, kono po hino itaka pono' am sumilulum yak rio nga itaka pinaaya' pandulio' kaayaho' ohondo' rio. ⁶Napandayan taka noyo nga kinabaalo' taka ulun nakalair li nopongo noyo pinatoi pinaaya' ri Karistus ra io inatoi ra salip hili kuasa' nu kinabaalo' taka nakasala' hino potoyon am lowoon am haling ra hino ikaa no itaka uliponon nu sala'. ⁷Nga kono sangulun matoi, ulun hino alabus intor ra pihangan nu sala'. ⁸Kono itaka nopongo inatoi inaya' ri Karistus, itaka angintopot ra itaka pono' auma' aayah rumangan rio. ⁹Nga napandayan taka i Karistus nopongo pinanduli' kaayaho' intor ra patayan am ikaa noyo rahili matoi suku' ra buo-buoi no. Patayan hino kaando' no kuasa' no amihang rio. ¹⁰Patayan inintup ri Karistus io hino patayan ra tayar nu sala' nu ulun. Baal hino nasauk ihondo' yak, io yak bayah no raino tu io hino bayah ra tayar nu Ala suku' ra buo-buoi no. ¹¹Akau pono' am onsoi ampahuang ra inan mi nopongo inatoi ra tayar nu kuasa' nu sala', io yak aayah ra tayar nu Ala lumangus ra pansiluluman ri Karistus Yarus.

¹²Pai' no pahasuo' sala' hino amihang ra bayah mi ra tana' hitu, hili pahaka' ikaa maya' ra kasiha' nu huang. ¹³Pai' pahaka' panaak ra lilian nu inan mi ra pihangan nu sala'

ra anguma' ra tayar nu kawi' nu kasiha' mi alaat. Io yak onsoi akau anaak ra inan mi ra Ala ohondo' ra ulun nopongo inatoi am pinanduli' kaayaho'. Taakin mi ingkooso' inan mi ra Ala ra tayar nu anguma' ra kasiha' nu Ala. ¹⁴Sala' hino ikaa noyo akaalap amihang ramuyun, nga ikaa no hua akau pinihang nu Arat sinuratan ri Musa, io yak raino pinihang nu asi' nu Ala.

Amba ra tayar nu kasiha' nu Ala

¹⁵Aun ki' koson no raino? Auma' ki' itaka anguma' ra sala', nga ikaa no itaka pinihang nu Arat sinuratan ri Musa, io yak pinihang nu asi' nu Ala? Ikaa! ¹⁶Akapandai ki' akau ra paat mi asauk ra amba nu ulun bokon am anguma' maya' ra kasiha' nano am akau asauk ra amba nu ulun, babayaan mi ra rahu no andai nahi amba nu sala' angibit ra kapatayan ki', karuo kono am amba olondon ra panusuban nu Ala, am balos no akau anduli' ohonsoi ra Ala. ¹⁷Io yak onsoi akau mindahu tarima' kasi' ra Ala! Nga ra pahulu li akau nasauk ra amba nu sala', io yak raino akau aingkoos huang olondon maya' ra pangubasan otopot nopongo tinaakan ramuyun. ¹⁸Akau nopongo nilabusan intor ra kuasa' nu sala', am raino asauk ra amba ra tayar nu kasiha' nu Ala. ¹⁹Au nanguma' ra paniluan ra baal nu amba hili akau apasi apan-dai. Ra pahulu li akau nanaak nangingkoos ra inan mi asauk ra amba nu baa-baal akauyu' am alaat ra tayar nu kasiha' alaat. Kono po hino raino, onsoi akau anaak angingkoos ra inan mi asauk ra amba nu katapatan ra tayar nu kasihaan nu Ala.

²⁰Paat mi nasauk ra amba nu sala', akau ikaa pinihang nu kasiha' nu Ala. ²¹Paat nu hili aun ki' balos naalap mi intor ra baa-baal kauyu' mi raino tu? Kawi' nu inuma' hiano angibit yak ra patayan! ²²Io yak raino akau nopongo

nilabusan haling ra sala', am nasauk ra amba nu Ala. Balos no io hino bayah nu pahaka' tinaakan ingkooso' ra tayar nu Ala am baal hitu angibit ra bayah otopot am ampus-ampus. ²³Nga patayan io hino balos nu sala' io yak bayah otopot am ampus-ampus rumangan ri Karistus Yarus Tuhan taka io hino taak tinaakan lalayau nu Ala.

Arat ra ahuot asauk ra paniluan

7 ¹Pahaka-pahaka' ku! Kawi' nu pahaka' nopongo nakapandai ra arat. Haling ra hino, akau akapandai nga pihangan nu arat ra ulun, asauk ra paat yak nu ulun hino aayah. ²Umang no, sangulun ruandu' akaandu', sumimpung ra andu' no nga intor ra arat hino ra paat nu andu' no aayah. Kono unguyon no matoi, ruandu' hino alabus intor ra arat napasimpung rio ra andu' no. ³Kono ruandu' hino sumimpung ra unguyon bokon ra paat nu andu' no aayah, ruandu' hino sabiton ra ampalapau. Io yak kono andu' no inatoi, am ruandu' hino nopongo nalabus ra arat no. Am kono io anduon nu unguyon bokon, ikaa no io sabiton ra ampalapau. ⁴Kono po hino baal mi u pahaka-pahaka' ku. Ra tayar nu Arat sinuratan ri Musa akau nopongo inatoi, nga akau nopongo saumi bahian nu inan ri Karistus am asauk ra tohom no. Io kinaayah intor ra patayan hili itaka siino tool ra tayar nu Ala ra luang nu kaayahan taka. ⁵Pahulu li bayah taka maya' ra kasiha' taka. Nga intor ra siino Arat sinuratan ri Musa kasiha' nu huang taka anguma' ra sala' indu-indul. Hino puun no kawi' nu baal hino balos no patayan. ⁶Io yak raino itaka nopongo nalabus ra pihangan nu Arat sinuratan ri Musa. Itaka nopongo inatoi ra luang nu ukum namihang ritaka ra pahulu li. Ikaa no itaka sumamba' ra Ala maya' ra/baal nakalair, maya' ra arat nopongo

nasuratan. Raino itaka sumamba maya' ra baal nakabahu tiniluan nu Ro nu Ala ritaka.

Arat am sala'

⁷Kono po hino, aun ki' auma' rahuon taka? Alaat ki' Arat sinuratan ri Musa? Ikaa! Io yak arat hino nga nangubas rakon intor ra baal nu sala'. Ikaa akapandai au ra atungon nu alaai hino, nu kono po ukum hino ikaa inindahu, "Ikaa oko alaai."
⁸Lumangus ra arat, sala' hino napaatong ra kawi' nu kalaayan ra luang nu huang ku nga konio kaando' arat, hili sala' hino kaando' kuasa'.
⁹Ra paat nu arat ikaa inatong au aayah. Io yak paat nu arat hino inatong, sala' hino angimuun aayah am au matoi.
¹⁰Arat sinuratan ri Musa hino langus no puu-puun anaak ra bayah, io yak raino angibit rakon ra patayan.
¹¹Nga lumangus ra arat hino, sala' hino nangalap ra paat no amparuung am amatoi rakon.

¹²Arat hino intor ra Ala, am kawi' nu panusuban ra luang nu Arat hino haling ra Ala, kawi' no otopot am onsoi.
¹³Kono po hino, kapiro ki' atungon nu hitu, nga onsoi hino angibit rakon ra patayan? Ikaa! Sala' hino nga apaatong ra patayan hino. Haling ra anguma' ra ukum onsoi hino, sala' hino apaatong ra patayan ku, hili kinabaalo' nu sala' hino akito am atalang kapiro-pio. Lumangus ra panusuban-panusuban nu Ala, atalang noyo kapiro-pio no sala' hitu alaat bonsoi.

Ruo Kinabaalo' Antabuh ra Bayah nu Ulun

¹⁴Itaka akapandai nga Arat sinuratan ri Musa haling ra Ala io yak au hitu sangulun ulun alami'. Au

nopongo nasauk ra amba maya' yak ra sala'.
¹⁵Nga au sangulun ikaa akapandai ra aun inuma' ku. Kawi' nu atu-atu kasihaan ku anguma', ikaa maan ku; io yak kawi' nu baal kaangasan am kasinganan ku, hino solor maan ku.
¹⁶Kono po hino, kono au anguma' ra kawi' nu atu-atu baal ikaa ampaat ra kasiha' ku, atungon nu hino au anganku ra Arat sinuratan ri Musa hino otopot.
¹⁷Haling ra hino, topot no sala' ka au anguma' ra baal hino, io yak sala' hino anguma' nga io hua namihang ra bayah ku.
¹⁸Maya' ra kinabaalo' ku ulun nu tana', apandayan ku kaando' atu-atu onsoi ra luang nu bayah ku. Hama' pono' siino kasihaan ku anguma' yak ra atu onsoi, io yak ikaa akaalap au anguma' ra baal hino.
¹⁹Au ikaa anguma' ra onsoi kasihaan ku hino; topot no atu solor baa-baal alaat kaangasan ku, hino maan ku.
²⁰Kono au anguma' ra baa-baal kaangas ku anguma' atungon nu hino sala' ka au anguma' ra baal hino, io yak haling ra sala' namihang ra bayah ku.
²¹Haling ra hino, au ampahuang ra saumi baal namihang ra bayah ku io hino kono au asiha' anguma' ra atu onsoi, atu alaat hino solor maan ku.
²²Huang ku asiha' yak ra arat intor ra Ala,
²³io yak au akaliman ra luang nu bayah ku siino po arat bokon namihang ra bayah io hino arat tumabuh ra arat kasihaan nu huang ku. Hino nga puun ku ikaa alabus intor ra ukum angibit ra sala' nga ukum hino hua amihang ra atu maan ra luang nu bayah ku.
²⁴⁻²⁵Hino nga kinabaalo' ku. Au maya' ra Arat nu Ala haling ra kasiha' nu huang ku io yak haling ra kinabaalo' haling ra tana' hitu au anguma' po ra sala'. Aasian bonsoi bayah ku hitu! Aun ki' auma' apakaayah ra inan ku hitu nga io hua angibit rakon ra kapatayan?

Au angansuk mindahu onsoi huang ra Ala! Nga io auma' apakaayah rakon lumangus ri Yasus Karistus.

**Kaayahan maya' ra kasiha' nu
Ro nu Ala**

8 ¹Raino kaando' no ukum mintup ra ulun sumilulum ri Karistus Yasus. ²Nga arat panusuban nu Ro nu Ala namalabus rakon⁸ intor ra arat apaatong ra sala' am patayan. Am Ro nu Ala anaak ra bayah sumilulum ri Yasus Karistus. ³Aun ikaa nauma' nu Arat, nga kinabaalo' taka ulun alami', inuma' noyo hino nu Ala. Ala namayau ra kuasa' nu sala' siino ra kinabaalo' nu ulun ra io nanusub ra Anak no, nga io inatong hinumondo' ra kinabaalo' nu ulun nu tana' nakasala', ra muoi amarawak ra sala' nu ulun. ⁴Ala nanguma' ra hino hili kasiha' no otopot pinatalang no ra Arat sinuratan ri Musa hino, auma' asauk ra bayah taka am aayah maya' ra panusuban nu Ro nu Ala, sala' ka maya' ra kotoh am kasiha' nu inan tohom. ⁵Ulun maya' ra kasiha' nu inan no tohom ra tana' hitu am-pahuang yak ra kasiha' nu huang no ra tana' hitu. Io yak ulun maya' ra panusuban nu Ro nu Ala, io hai-hait amahuang ra aun kasihaan nu Ro nu Ala. ⁶Kono huang mu pinihang nu kasiha' nu inan mu tohom hili popor no oko matoi. Io yak kono huang mu pinihang nu Ro nu Ala, balos no io hino bayah am pahansayan ra Ala. ⁷Ulun pinihang maya' ra kasiha' nu inan no tohom ulun hino pantabuh nu Ala nga ulun hino ikaa maya' ra arat nu Ala. Am ikaa akaalap maya' ra arat nu Ala. ⁸Ulun maya' ra kasiha' nu inan no tohom, ikaa apainsuat ra huang nu Ala.

⁹Io yak akau raino ikaa no maya' ra kasiha' nu inan mi tohom. Akau raino inaya' ra kasiha' nu Ro nu Ala io hino, nu kono po Ro hino kapiopio namihang ra bayah mi. Ulun ikaa nokotohom ra Ro ri Karistus, ulun hino sala' ka tohom ri Karistus. ¹⁰Io yak kono i Karistus amihang ra bayah mi, Ro nu Ala apakaayah ramuyun^h, nga akau nanduli' nohonsoi ra Ala. Hama' pono' nu inan mi matoi nga kuasa' nu sala'. ¹¹Ro nu Ala napakaayah ri Karistus haling ra patayan. Kono Ro hino amihang ra bayah mi, Ro hino auma' apakaayah ra inan mi apandai matoi hino, mimpun ra Ro no aayah ra bayah mi. Ro hino nga napakaayah ri, Karistus haling ra patayan no.

¹²Hino nga puun no u pahaka-pahaka' ku, ikaa mulalas itaka maya' ra kasiha' nu Ro nu Ala, sala' ka maya' ra kasiha' nu inan tohom. ¹³Nga kono bayah mi maya' ra kasiha' nu inan tohom, puun ra hino akau matoi, io yak kono haling ra Ro nu Ala akau mulou ra kawi' nu inuma' mi haling ra sala', puun ra hino akau auma' aayah. ¹⁴Ulun maya' ra panusuban nu Ro nu Ala, ulun hino anak nu Ala. ¹⁵Nga Ro tinaakan nu Ala ramuyun, ikaa anguma' ramuyun apasauk ra amba suku' ra luang nu bayah mi akau angkalaa' hai-hait. Topot no Ro nu Ala hino apasauk ramuyun ra anak-anak nu Ala. Am haling ra kuasa' nu Ro nu Ala hino itaka ahipah ra Ala hino ra, "Ama', U Ama' ku!" ¹⁶Ro nu Ala am huang taka mindahu nga itaka io hino anak-anak nu Ala. ¹⁷Haling ra hino, nga itaka anak-anak nu Ala, itaka pono' am asauk ra ulun anguaris akaalap ra barakat nilair nu Ala ra tayar nu anak-anak no. Itaka angalap

⁸8:2 rakon: Luang nu buku nakalair; ramuyun. Siino poyo; ritaka

^h8:10 Ro nu Ala apakaayah ramuyun: Karuo kono am; ro mi aayah

suminggau' ri Karistus ra aun nilair nu Ala ra tayar ri Karistus. Nga kono itaka naila' humondo' ri Karistus, itaka pono' am akaalap ra kuasa' asundu ohondo' ri Karistus.

Kuasa' asundu ampus-ampus

¹⁸Au ampahuang, kawi' nu ila' alimanan taka raino, ikaa okohondo' ra paat nu Ala amihang rahili. ¹⁹Kawi' nu pinasauk nu Ala angkuliman ra huang lumangu ra paat nu Ala apaintalang ra anak-anak no. ²⁰Nga kawi' nu pinasauk no hino kaando' balos no, sala' ka haling ra kasiha' no, io yak Ala napahusu kono yak hino. Hama' pono' kono hino siino po kalansanan hitu, ²¹nga siino saumi paat kawi' nu pinasauk no hino alabus intor ra kuasa' opomomol no am akaaya' alabus am ansukon paayai' ra anak-anak nu Ala. ²²Apandayan taka suku' ra paat raino kawi' nu pinasauk no hino akimaasi' nga haling ra ila' ohondo' ra sangulun ina' aila' ra paat no ahanak. ²³Am sala' ka kawi' nu pinasauk no hino yak akimaasi' itaka pono' am akimaasi' yak ra luang nu huang taka. Itaka nopongo nangalap ra Ro nu Ala asauk ra taak no puu-puun, io yak angkuliman po hua itaka ra Ala amalabus ritaka kaawi' am apasauk ritaka ra anak-anak no. ²⁴Nga haling ra alansan, itaka kinaayah. Io yak kono kalansanan taka hino akito taka, ikaa no hino asabit ra alansan. Nga aun ki' kaulun alansan ra atu-atu nakito no? ²⁵Io yak kono itaka alansan ra atu-atu ikaa nakito taka, haling ra hino itaka tumaan yak angkuliman.

²⁶Kono po hino nu Ro nu Ala matong anginsuup ritaka ra itaka alami'. Nga itaka ikaa akapandai ra aun koson taka sambayang. Ro hino yak akitaak ra Ala ra tayar taka ra kasihaan nu huang bonsoi suku' ra ikaa akaindahu. ²⁷Nga Ala, akapandai ra huang nu ulun, am io akapandai ra kasiha' nu Ro hino nga Ro hino akitaak ra Ala ra tayar nu ulun pihangon nu Ala, am ampaat ra kasiha' nu Ala.

²⁸Apandayan taka nga Ala hua nanantu' ra kawi' nu atu-atu, suku' balos nu inuma' no hino apaatong ra kaansayan ra tayar nu ulun masi' rio' io hino ulun inipahan no ampaat ra kasiha' no. ²⁹Ulun nopongo pinili' nu Ala, nopongo nilondon haling ra puu-puun nali ra humondo' ra Anak no, io hino Yasus Karistus. Haling ra baal hino Anak hino asauk ra puu-puun ra kinasuango' nu pahaka'. ³⁰Ala nahipah ra ulun nopongo tinantu' no haling ra puu-puun no am ulun inipahan no hiano, io apasauk hili ilo nanduli' nohonsoi rio. Ulun nanduli' nohonsoi hiano akaalap ra bayah asundu nu Ala.

Yasus Karistus yak apasuku' ra Asi' nu Ala

³¹Aun ki' auma' rahuon raino ra kawi' nu baal hitu? Kono Ala minsuup ritaka, aun ki' akaalap amayau ritaka? ³²Io ikaa aimbayawan ra Anak no tohom. Tinaakan no yak ra tayar taka kawi'. Kono po hino io pono' am anaak po ritaka ra kawi' nu bokon no? ³³Aun ki' akaalap apasala' ritaka bansa' pinili' nu Ala, nu kono Ala mindahu ra itaka kaando' sala'? ³⁴Siino ki' ulun akaalap

^{18:23} Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu; am apasauk ritaka ra anak-anak no

^{18:28} Ala hua anantu' ra kawi' nu atu-atu, suku' balos nu inuma' no apaatong ra kaansayan ra tayar nu ulun masi' rio: Luang nu buku nakalair; Kawi' nu baal apaatong ra kaansayan ra ilo masi' ra Ala.

apasala' ritaka? Kaando'. Yasus Karistus nga nopongo inatoi, am poyo pinanduli' kaayaho' haling ra patayan am nirumangan ra Ala ra intok akakuasa' no. Am io akikitaak ra Ala ra tayar taka. ³⁵Siino ki' auma' apansuai ritaka intor ra asi' ri Karistus? Auma' ki' kasusaan apansuai rio, am poyo kaamo nu huang, am poyo aila', am poyo ruruok, am poyo bayah kaando' atu-atu, am poyo kalaanan, am poyo kapatayan? Ikaa. ³⁶Siino nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

*"Aampus songorou bayah mai
siino ra luang nu balaa'
am patayan nga oko hua.
Akai inuma' nu ulun pohon-
doo' ra rumba maan koloso'."*

³⁷Io yak haling ra kawi' nu baal hitu itaka auma' topo-topot amanang intor rio masi' ritaka no! ³⁸Kapio au angintopot, kaando' apansuai ritaka intor ra asi' nu Ala, patayan am kaayahan pono', malaikat am amimihang ra antingulas am kuasa' bokon pono', atu asauk raino am asauk rahili pono' karuo kono am kotoh bokon, ³⁹baal siino ra limbowon pono', am baal siino ra tana' hitu pono' am poyo ra kawi' nu pinasauk hiano kaando' akaalap apansuai ritaka ra asi' nu Ala, ohondo' ra aun siino ra bayah mai mimpun ri Karistus Yasus, Tuhan taka.

Ala am bansa' pinili' no

9 ¹Au hitu tohom ri Karistus. Kawi' nu nirahu ku hino otopot. Huhua-
ngon ku hino pinihang nu Ro nu Ala,
io po apaintopot rakon ra rahu ku
hino otopot yak. ²Asusa' huang ku

am aila' bonsoi amahuang nga pahaka-pahaka' pohondo' nu bansa' ku. ³Au asiha' aawahan nu Ala am pansuayon intor ri Karistus, nga tayar hua nu pahaka' hiano. ⁴Ilo nga bansa' pinili' am Ala napasauk rilo ra anak-anak no tohom, am napaintalang ra kuasa' no rilo. Ala nanguma' ra saumi randi' ra tayar nilo am nanaak rilo ra Arat sinuratan ri Musa. Ala nambala' rilo ra aun koson sotoopot no ilo sumamba am ilo nopongo nngalap ra randi'^k no hino. ⁵Ilo io hino sua' nu aki taka rali. Maya' ra kinabaalo' nu ulun i Karistus haling ra bansa' nilo. Ala labing maayo kuasa' intor ra kawi' nu atu-atu. Ala yak ansukon suku' ra buo-buoi no! Amin.

⁶Atungon nu rahu ku hitu sala' ka randi' nu Ala ikaa noyo asauk nga kawi' nu bansa' Israil ikaa pinili' kaawi' nu Ala. ⁷Io yak sala' ka kawi' nu sua' ri Abaraham io hino anak-anak nu Ala. Nga rahu nu Ala ri Abaraham,

*"Sua' yak ri Isak sabiton ra
sua' mu."*

⁸Atungon no, sala' ka kawi' nu sua' ri Abaraham^m anak nu Ala. Anak yak inanak nopongo nirandi' nu Ala li sabiton ra sua' nu Ala. ⁹Nga randi' nu Ala kono hitu rahu no,

*"Paat nu orou nilondonⁿ hino,
au auma' anduli',
am i Sara ahanak
ra sangulun anak unguayon."*

¹⁰Am baal hitu pono' nasauk ri Ripka. I Ripka nahanak ra ruo anak unguayon haling ra saumi ama', io hino Isak aki taka li. ¹¹Ikaa po inanak karuo-ruo nu anak hiano, Ala

^{k9:4} randi': Luang nu buku nakalair; randi-randi'

^{l9:5} Ala yak ansukon suku' ra buo-buoi no!: Karuo kono am; Io nga Ala anguasa' ra kawi' no. Io yak ansukon suku' ra buo-buoi no.

^{m9:8} sala' ka kawi' nu sua' ri Abaraham: Hitu anilu intor ra baal nu sua' ri Abaraham intor ra anak ri Ismail, anak nilo ri Hagar (lai' ra Galatia 4:22-23).

^{n9:9} Paat nu orou nilondon: Karuo kono am; Paat ohondo' kono hitu ra upok sumunu'

^{8:36} Nan. 44:22 ^{9:4} Nah. 9:4 ^{9:7} Kas. 21:12 ^{9:9} Kas. 18:10

nopongo nanantu' ra pinili' no sumuku' ra buo-buoi no. Io inuma' ra hino hili pinili' no hino sala' ka lumansan ra aun aalap nu ulun anguma', io yak lumansan ra ipah nu Ala. Nga paat nu karuo-ruo nu anak ungkuyon ri Ripka hino ikaa po apandai anguma' ra atu-atu onsoi am alaat,
 12Ala nopongo inindahu ri Ripka,
"Kinatuaan no asauk ra amba nu pupusan no."

13Siino nasuratan ra Kitap, hili rahu nu Ala kono hitu,
"Au masi' ri Yakup, io yak au asisingon ri Isau."

14Aun ki' rahu pamumpungan taka raino? Ikaa ki' otopot Ala hino? Ala hino kapiro otopot! 15Nga rahu nu Ala ri Musa,
"Au masi' ra ulun kasiha' ku masi', am au akaasi' ra ulun kasiha' ku akaasi'."

16Haling ra hino, pamutusan nu Ala hino ikaa lumansan ra kasihaan nu ulun karuo kono am inuma' nu ulun, io yak maya' ra kaansayan nu huang nu Ala yak ra tayar nu ulun

pinili' no hino. 17Nga siino nasuratan ra Kitap,

*"Rahu nu Ala ra Raja' nu Masir,
 'Au apasauk riun ra Raja' nu saumi langus nu kasiha' hitu, io hino lumangus riun, au apakito ra kuasa' ku am anguma' ra inggalan ku atandul ra luput nu tana'.'"*

18Intor ra hino Ala akaasi' ra sangulun, nu kono io asiha' anguma' ra hino. Am Ala apasauk ra ulun aangas sumuhut ra rahu no, nu kono io asiha' anguma' ra baal hino.

Buuk nu Ala am honsoi nu huang no

19Haling ra baal hino, pahaka' angkimuot rakon, "Kono po hino kulo ki' Ala hino apasala' po ra ulun? Aun ki' akaalap omopol ra kasiha' nu Ala?"

20Io yak akau u pahaka' ku, akau io hino ulun nu tana' yak. Sotopot no ikaa akau auma' lumimbang ra Ala. Auma' ki' sampa' angkimuot ra namaal rio no, "Kulo ki' oko amaal

Sampa' am ulun amaal

rakon kono hitu?" ²¹Kaa ki' ulun namaal ra sampa' hino amaal maya' ra kasiha' nu huang no? Haling ra sapundu' tana' ulun hino auma' amaal ra sampa' oloho am sampa' ikaa oloho.

²²Kono po nga hino maan nu Ala. Io asiha' apakito ra ukum no am kuasa' no. Io yak Ala ataan huang ra ulun nilair inukuman am matoi. ²³Am Ala pono' asiha' po apaintalang ra kaansayan akalabing, tinaakan no ritaka ulun inasian no. Itaka nopongo nilair no auma' angalap ra kaansayan hino. ²⁴Itaka nga nopongo inipahan no, sala' ka bansa' nu ulun Yahudi yak, io yak haling po ra bansa' sala' Yahudi. ²⁵Nga siino nasuratan ra Kitap nu sangulun angindul ra rahu nu Ala io hino i Hosia. Rahu nu Ala,

*"Kawi' nu ulun
sala' bansa' lilian ku,
sabiton ku ra bansa' lilian ku.
Bansa' ikaa asian ku,
sabiton ku ra bansa' asian ku.*

²⁶Aun intok nu ulun sabiton ra,
*'Akau sala' ka bansa' lilian ku,'
ra intok hino ilo sabiton
ra anak-anak nu Ala aayah."*

²⁷I Yasaya inindahu kapiro-pio ra baal nu bansa' nu ulun Israil,

*"Kapiro pono' simpung nu
bansa' nu ulun Israil
asuang ohondo'
ra ahis nu luab,
kaiti' yak auma' kaayahon.*

²⁸Nga ikaa mulalas Tuhan
*amaratu' ra ukum
ra kawi' nu aayah
ra tana' hitu."*

²⁹Am rahu po ri Yasaya kono hitu,

*"Kono nahi Ala maayo kuasa'
hino
ikkaa namungan
ra sua' no ritaka,*

*ikkaa mulalas kawi' taka
asauk humondo'
ra bandar Sodom am Gomora."*

**Pansiluluman nu ulun Israil ra
Aho Onsoi haling ra Ala**

³⁰Haling ra hino, pamumpungan natu kono hitu. Bansa' sala' Yahudi ikaa ilo lumikot hili nanduli' nohonsoi ra Ala. Io yak, nga haling hua ra intopot nilo, hili Ala nanguma' ra pansiluluman no ra ulun hiano nanduli' nohonsoi. ³¹Am tayar nu ulun Yahudi, ilo lumikot maya' ra Arat sinuratan ri Musa, hili nanduli' nohonsoi ra Ala. Io yak likot nilo hino kaando' balos. ³²Kulo inuma' nilo hino kaando' balos? Nga inuma' nilo hino ikaa mimpuun ra intopot nilo ra Ala, io yak mimpuun ra inuma' nilo tohom. Haling ra hino ilo akasaru am aaba' ra "Batu kasasaruan". ³³Siino nasuratan ra Kitap intor ra baal nu batu hino, rahu no kono hitu,

*"Huangon mi hitu.
Ra Sion nopongo binulian ku
saumi batu kasasaruan nu
ulun*

*io hino saumi batu maayo
kararatuon nu ulun.*

*Io yak ulun angintopot rio ikaa
angkaus huang."*

10 ¹U pahaka-pahaka' ku! Kalansanan ku ra ulun bansa' ku ilo auma' kaayahon. Am au sambayang akitaak kapiro-pio ra Ala ra tayar nilo. ²Au aatas kapiro mindahu, nga ilo apinso' kapiro sumamba ra Ala. Io yak pinso' nu huang nilo no sala' ka intor ra kapandayan haling ra Ala. ³Ilo Ikaa akapandai ra ralan inuma' nu Ala nanguma' ra ulun nanduli' nohonsoi rio. Am puun hua ra ilo maya' yak ra ralan inuma' nilo tohom, suku' ilo ikaa maya' ra ralan tiniluan nu Ala. ⁴I Karistus nga popor no Arat sinuratan ri Musa. Haling ra

hino, tuki-tukir nu ulun angintopot ri Karistus, nanduli' nohonsoi ra Ala

Kaayahan io hino tayar nu kawi' nu ulun

5I Musa nanurat intor ra baal nu ulun anduli' ohonsoi ra Ala mimpun io maya' ra Arat sinuratan no, rahu kono, "Ulun hino akaalap ra bayah nga io maya' ra Arat hino." 6Io yak siino nasuratan ra Kitap ra baal nu ulun anduli' ohonsoi ra Ala, mimpun ra intopot ra Ala, rahu kono, "Ikaa pakuan mu mindahu ra luang nu huang mu, 'Aun ki' auma' sumimpur ra Surga'?" (atungon no angibit ri Karistus tumuun), 7karuo kono am 'Aun ki' tumuun ra tana' nu ulun inatoi?' (atungon no apanduli' apakaayah ri Karistus intor ra patayan)."

8Laŋgus nu rahu hino kono hitu, "Aho haling ra Ala hino amaar kapiro riun nopongo binalaan mu am napan-dayan mu."

Hino nga aho indulan mai. Kawi' nu ulun onsoi angintopot ra aho hitu.

9Nga kono pahaka' anganku ra Yasus hino Tuhan, am angintopot ra huang mu ra Ala nopongo napakaayah ri Yasus haling ra patayan, hili pahaka' auma' kaayahon. 10Nga haling ra huang no angintopot, am Ala anganku rio sumauk ra ulun anduli' ohonsoi ra Ala. Am haling ra kabang no ulun anganku, suku' ulun hino auma' kaayahon. 11Siino nasuratan ra Kitap,

"Ulun angintopot ikaa pangkauson huang no."

12Baal hino asauk ra kawi' nu ulun, nga kaando' unggga' no ra ulun Yahudi am bansa-bansa' sala' Yahudi. Ala saumi hino Tuhan nu kawi' nu ulun. Io anaak ra barakat

asuang ra kawi' nu ulun sambayang akitaak rio. 13Siino nasuratan ra Kitap,

"Kawi' nu ulun ahipah ra Tuhan, auma' kaayahon."

14Io yak aun ki' koson nu ulun akaalap ahipah ra Tuhan nu kono po ilo ikaa angintopot? Am aun koson nilo angintopot ra Tuhan nu kono po ilo ikaa angkinongoh ra baal nu Tuhan? Am poyo, aun ki' koson nilo angkinongoh ra pangubasan intor ra baal nu Tuhan, nu kono po kaando' ulun angibit ambala' ra aho hino? 15Am aun ki' koson nu ulun akaalap angibit ambala' ra aho hino nu kono kaando' ulun susubon? Siino nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

"Onsoi bonsoi ratangan nu ulun angibit ambala' ra Aho Onsoi haling ra Ala!"

16Io yak sala' ka kawi' nu ulun auma' angintopot ra Aho Onsoi hino. Nga rahu ri Yasaya,

"Tuhan aun ki' angintopot ra aho balain mai?"

17Hino punun no ulun angintopot nga ilo angkinongoh ra aho, am aho hino aringoh nilo nga siino hua ulun ambala' ra baal ri Karistus. 18Io yak au akibala'. Kapiro ki' ulun hiano ikaa po nakaringoh ra aho hino? Ra huang ku nakaringoh no ilo! Nga siino hua nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

"Rahu nilo nopongo naringoh ra luput nu tana', am atungon nu rahu nilo nakasuku' ra kiing nu tana'."

19Au angkimuot po, kapiro ki' bansa' Israil ikaa po nakapandai? Hama' no i Musa puu-puun amalimbang ra pangkimuatan hino. Rahu ri Musa,

"Kono hitu rahu nu Ala, 'Au anguma' ramuyun sumolon ra saumi bansa'"

*ikaa asabit ra bansa' lilian ku,
am au anguma' ramuyun
ambuuk ra
saumi bansa' sasambungon.' "*

²⁰Labing po kakaatas ri Yasaya mindahu. Rahu no,

*"Kono hitu rahu nu Ala,
'Ulun ikaa ahuyum rakon,
nopongo nakatiwol rakon,
am au nopongo inintalang ra
ulun ikaa angkimuot
intor ra baal ku.' "*

²¹Io yak haling ra baal nu bansa' Israil rahu ri Yasaya,

*"Kono hitu rahu nu Ala,
'Aampus songorou au ahipah
ra saumi bansa'
ikaa angkinongoh
am sumuhut ra panusuban
anduli' ohonsoi rakon.' "*

Binsuat nu Ala ra bansa' nu
Israil

11 ¹Au angkimuot, kapiro ki' Ala nopongo namatir ra bansa' no tohom? Ikaa! Au hitu sangulun Israil sua' ri Abaraham, haling ra lilian ri Binyamin. ²Ikaa! Ala ikaa amatir ra bansa' lilian no tohom pinili' no haling ra puu-puun nali. Akau nopongo nakapandai ra aun nasuratan ra Kitap intor ra baal ri Ilia, ra paat no napasala' intor ra baal nu bansa' Israil ra tingkuangon nu Ala. ³Rahu ri Ilia,

*"Tuhan, ulun hiano nopongo
namatoi ra ulun angindul
ra rahu mu
am nanasai ra intok
pananalaban ra kium potoyon
ra tayar mu.
Au yak sangulun aayah intor
ra lolot nu ulun angindul
ra rahu mu,
am ilo asiha' amatoi rakon."*

⁴Aun ki' limbang nu Ala ri Ilia? Limbang nu Ala,

*"Au namului ra tulu' nga ribu
ngaulun ra tayar ku.
Ikaa po ilo ihondo'
sinumamba ra Ala binabaal
inggalan no Baal."*

⁵Kono po hino raino tu. Siino lilian nu ulun ikaa asuang nopongo pinili' nu Ala nga haling ra asi' no. ⁶Ala namili' rilo mimpuun ra asi' no am sala' ka mimpuun ra inuma' nilo. Nga kono Ala amili' mimpuun ra inuma' nu ulun, haling ra hino asi' nu Ala hino sala' noyo asi' otopot am abubuh.

⁷Kono po hino, am aun koson no? Bansa' Israil ikaa akaalap ra aun uyumon nilo. Akaalap tu io hino lilian yak nu ulun ikaa asuang nopongo pinili' nu Ala. Ulun bokon rano kawi' no ikaa maya' am sumuhut ra ipah nu Ala. ⁸Nga siino nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

*"Ala nanguma' ra huang nilo
ailo amahuang
am suku' ra paat raino tu
mato nilo ikaa akakito
am talingo nilo
ikaa akaringoh."*

⁹Am rahu po ri Daud,
*"Hama' nu kawi' nu irau nilo
asauk ra toon ra tayar nilo,
am asauk ra luang intokon nilo
aratu' am omomos!"*

¹⁰Hama' nu mato nilo son-
solowon hili ilo ikaa akakito,
*am hama' nilo aila' ra susa'
nilo no."*

¹¹Angkimuot au po raino. Paat nu ulun Yahudi aratu', kapiro ki' hino asauk hili ilo omomos? Ikaa! Io yak puun ra ilo nakasala', hili ralan kaayahan hino tinaakan ra bansa' sala' Yahudi, suku' ra ulun Yahudi sumolon ra bansa' bokon hiano. ¹²Nga bansa' Yahudi nopongo nakasala' am ikaa sumuhut ra

kasiha' nu Ala, haling ra hino bansa-bansa' sala' Yahudi binarakatan nu Ala. Labing po nu kono kawi' nu ulun Yahudi anduli' ohonsoi ra Ala, labing po pananaak nu Ala ra barakat.

Kaayahan nu bansa' bokon sala' ulun Yahudi

¹³Io yak raino au ahayam ra pahaka-pahaka' bokon sala' ulun Yahudi! Buoi hitili, au nasauk ra sangulun sususubon tayar nu bansa' bokon sala' ulun Yahudi, au anginsuat kapio ra karaya' inuma' ku. ¹⁴Kalansanan ku, au akaalap apaatong ra huang sumolon ra ulun bansa' ku tohom, hili haling ra baal ku hino Ala auma' apakaayah ra sampiruo intor ra siung nilo. ¹⁵Puun ra Ala aangas rilo, ulun nu tana' nanduli' nohonsoi ra Ala labing po ra kono Ala asiha' rilo. Baal hino ohondo' yak ra ulun inatoi nanduli' naayah!

¹⁶Kono sampayung ruti' puu-puun nopongo tinaakan ra Ala, atungon nu hino ohondo' yak ra kawi' nu ruti' hino tinaakan ra Ala. Am kono bakat nu taun Ala katangan, atungon nu hino kawi' nu raan no pono' am io po katangan. ¹⁷Sampiruo raan nu taun saitun tinanom hino nopongo nilompor io hino ulun Yahudi. Am patapiso' raan nu taun saitun siino ra katanaan ra namalamparan hino, io hino akau ulun sala' ulun Yahudi. Akau pinatapis ra hino hili akau okotohom ra kawi' nu atu onsoi intor ra kaayahan otopot nu ulun Yahudi. ¹⁸Haling ra hino ikaa akau apakaayu' ra ulun nopongo nilompor ohondo' ra raan hino. Huangon mi onsoi-onsoi nga akau hino raan yak. Am sala' ka raan hino anaak ra bayah ra bakat, io yak bakat hino nga anaak ra bayah ra raan hino.

¹⁹Io yak rahu mi, "Ua, io yak raan-raan hiano lomporon hili au apatapis

ra taunan nu raan hino!" ²⁰Otopot hino. Io yak ilo tinapiran nga ilo ikaa hua angintopot, am akau inalap no nga hua akau angintopot tu. Haling ra hino pai' akau maayo huang ra baal hino, topot no onsoi akau alaa' amahuang. ²¹Nga kono Ala ikaa aimbayawan amatir ra ulun Yahudi ohondo' ra raan kapio hino, ikaa akau amahuang ra io aimbayawan amatir ra ramuyun!

²²Raino itaka akapandai ra Ala kapio onsoi huang am io akakuasa' amaratu' ra ukum. Io amaratu' ra ukum ra ulun akasala', io yak io onsoi huang ramuyun nu kono akau olondon aayah intor ra kaansayan no. Kono ikaa, akau pono' am tapirin no. ²³Am kono ulun Yahudi hiano anduli' am angintopot hino, hili ilo rulion alapo' nga Ala akakuasa' amaruli' rilo. ²⁴Akau ulun sala' bansa' Yahudi io hino ohondo' ra raan nilompor intor ra taun saitun intor ra katanaan, am pinatapis ra taunan nu taun saitun tinanom. Ulun Yahudi ohondo' ra taun saitun tinanom. Kono Ala nanguma' ra baal kalalaban hino, labing po luoi no ra io apanduli' apatapis ra raan nilompor intor ra taun saitun tinanom hino ra puun nu taun namalamparan no.

Ala masi' ra kawi' nu ulun

²⁵Pahaka-pahaka' ku! Au alansan ramuyun ikaa amahuang ra akau nakapandai ra kawi' nu atu-atu. Nga siino saumi baal kitaakon nu Ala, am kaando' kasangulun po napandai. Am kasihaan ku akau akapandai ra baal hino io hino kono hitu. Sampiruo ra ulun Yahudi ikaa maya' am minsuhut ra panusuban, io yak kinabaalo' nilo hino ikaa kula' abuai, suku' ra suang nu ulun sala' Yahudi matong ra Ala ohondo' ra tinantu' nu Ala. ²⁶Haling ra baal hino kawi' nu ulun Yahudi auma' kaayahon. Nga

siino nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

“Raja' Kaayahan hino matong haling ra Sion, am angampun ra kawi' nu kalaatan intor ra sua' ri Yakup.

27Au omolondon ra randi' hitu ra tingkuangon nilo ra paat ku angampun ra kawi' nu sala' nilo.”

28Puun ra ulun Yahudi aangas mintopot ra Aho Onsoi haling ra Ala, haling ra hino ilo asauk ra pantabuh nu Ala. Topot natu siino balos ra tayar nu ulun sala' Yahudi. Io yak intor ra kasiha' nu Ala asi' no olondon yak ra ulun Yahudi nga io amahuang hua ra aki' nilo rali. **29**Nga kono Ala namili' ra ulun hino am nanaak ra barakat rio, Ala ikaa ihondo' pamaruli' ra aun nopongo inuma' no. **30**Ra pahulu li akau ikaa minsuhut ra rahu nu Ala. Io yak raino Ala nopongo napaintalang ra akau raino inampunan intor ra kasalaan mi, nga puun hua ra ulun Yahudi ikaa minsuhut ra rahu nu Ala. **31**Kono po hino nu ulun Yahudi hiano. Paat raino tu ilo ikaa minsuhut ra rahu nu Ala, hili akau sabiton ra ulun inampunan haling ra kasalaan. Io yak ilo pono' rahili^o am sabiton yak ra ulun inampunan haling ra kasalaan. **32**Nga Ala nopongo napahusu ra kawi' nu ulun pinihang nu ikaa minsuhut ra panusuban, hili io akaalap apakito ra io kapiro masi' ra kawi' nilo.

Ansuk ra tayar nu Ala

33Ala kapiro-pio akaya', am apandai ra kawi' nu atu-atu. Aun ki' akaalap ambala' ra kawi' nu pamutusan no? Aun ki' akapandai ra

pakuan no angkaraya'? **34**Siino nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no, *“Aun ki' akapandai ra huang nu Tuhan?*

Aun ki' aatas ambala' rio?

35*Aun ki' naubas nanaak ra atu-atu ra tayar nu Tuhan suku' akaalap angitaak ra balos no?”*

36Ala nga apasauk ra kawi' nu atu-atu. Kawi' no intor ra Ala am tohom nu Ala. Ala yak ansukon suku' ra buo-buoi no! Amin.

Bayah angkaraya' ra tayar nu Ala

12¹Pahaka-pahaka' ku! Ala onsoi bonsoi ra tayar taka. Hino puun no au akitaak kapiro ramuyun anaak ra inan mi asauk ra saumi taak aayah ra tayar nu karaya' nu Ala am apainsuat ra huang no. Hitu nga samba otopot maan mi ra Ala. ²Ikaa akau maya' ra aun inuma' nu ulun nu tana' hitu. Pahusuon mu yak Ala angungga' ra huang am pinowoon mu. Haling ra hino akau akapandai ra kasiha' nu Ala io hino aun onsoi am apainsuat ra huang no am aun otopot bonsoi.

³Ala nopongo nanaak rakon ra saumi taak. Hino puun no au ambala' ra kawi' nu pahaka'. Ikaa sumail huang mi intor ra aun huangon mi otopot. Onsoi akau amahuang anampuus ra kinabaalo' mi ra huang rumaliwi', tuki-tukir mi amahuang anampuus maya' ra kapandayan tinaakan nu Ala ramuyun nga akau inintopot ri Yasus.

⁴Inan taka asuang bahian. Tuki-tukir nu bahian nu inan siino maan no. ⁵Kaitaka po hino. Hama' pono' itaka asuang, io yak itaka saumi inan

^o11:31 Io yak ilo pono' rahili: Luang nu buku nakalair; Io yak raino ilo

11:27 Yar. 31:33-34 11:33 Yas. 55:8 11:34 Yas. 40:13 11:35 Ayb. 41:11 11:36 1Kor. 8:6 12:4-5 1Kor. 12:12

nga itaka sinumilulum ri Karistus. Am tuki-tukir taka ansilulum ra sangulun am sangulun asauk ra kula-kula' bahian intor ra saumi inan.

⁶Kawi' taka natukir ra kula-kula' taak ikaa ohondo' ra karaya' nu Tuhan. Kawi' nu taak hino tinaakan nu Ala ritaka maya' ra taak no. Hino puun no onsoi taka anguma' ra kawi' nu taak hino. Ulun nokotohom ra taak aparayol ra aho haling ra Ala, onsoi io aparayol ra aho haling ra Ala hino maya' ra intopot siino rio no. ⁷Ulun nokotohom ra taak anginsuup ra ulun bokon, onsoi io kpio-pio anginsuup ra ulun bokon. Ulun nokotohom ra taak angubas, onsoi io kpio-pio angubas. ⁸Ulun nokotohom ra taak apaingkotoh ra huang nu ulun bokon, onsoi io kpio-pio apaingkotoh ra huang nu ulun bokon. Ulun nokotohom ra taak anaak ra ulun bokon ra aun siino rio, onsoi io kpio-pio anaak ra huang aingkoos am abubuh. Ulun nokotohom ra taak amihang, onsoi io kpio-pio amihang. Ulun nokotohom ra taak masi' ra ulun bokon, onsoi io kpio-pio anguma' ra huang anginsuat.

⁹Onsoi masi' ra huang abubuh. Onsoi asisingon ra alat, am angalulum ra aun onsoi. ¹⁰Onsoi pahaka-pahaka' ahahasi' ra sangulun am bokon ra huang anginsuat ohondo' ra ulun ahahaka' ra saumi sulapan, am onsoi akau hai-hait amahulu rumaliwi' huang ra sangulun.

¹¹Onsoi akau apinso' angkaraya', ikaa lambungau. Angkaraya' ra tayar nu Tuhan ra aingkoos huang. ¹²Onsoi pahaka' alansan yak ra Tuhan, ra huang anginsuat, tumaan yak ra paat asusa', am hai-hait sumambayang.

¹³Anaak ka ra aun siino ramuyun ra pahaka' ulun nangintopot kaando' ra atu-atu, am onsoi akau apaunsop ra pahaka' ikaa akaulihan mi ra pahun mi, ra huang anginsuat.

¹⁴Akitaak ka ra Ala anaak ra barakat ra ulun alat ramuyun. Akitaak nga ra Ala hili io anaak rilo ra barakat, pai' pahawah. ¹⁵Maya' akau anginsuat ra kawi' nu ulun anginsuat, am akaaya' asusa' ra kawi' nu ulun asusa'. ¹⁶Onsoi akau ansilulum ra sangulun am sangulun. Ikaa akau kumakaulu' huang, io yak onsoi akau sumilulum ra ulun kaando' ra atu-atu.^P Ikaa oko ahipandayo' intor ra ulun bokon.

¹⁷Kono ulun bokon alat riun, ikaa oko amalos rio ra kalaatan. Onsoi oko anguma' ra atu onsoi pamahuanan nu kawi' nu ulun. ¹⁸Ra luang nu bayah mi, onsoi akau lumikot ra bayah ohonsoi ra kawi' nu ulun. ¹⁹U pahaka-pahaka' ku! Ikaa akau amalos ra ulun karualan nu huang mi, pahuon mi yak Ala amalos. Nga siino nasuratan ra Kitap, rahu nu Tuhan,

"Au nga amalos, au nga akakuasa' amaratu' ra ukum."

²⁰Topot no, siino nasuratan ra Kitap, rahu kono,

"Kono pangkalaat muno aitalan, onsoi oko apaakan rio, am kono io atinuman, onsoi oko apainum rio. Intor ra oko anguma' ra kono hino,

pahaka' auma' apakauyu' rio."

²¹Ikaa oko apahusu' ra inan mu payawon nu kalaatan, io yak onsoi akau amayau ra kalaatan ra kaansayan.

^P12:16 io yak onsoi akau sumilulum ra ulun kaando atu-atu: Karuo kono am; pai' kaangas ra karaya-karaya' ikaa aulu'

Maya' ra panusuban nu
pamarinta

13 ¹Tuki-tukir nu ulun onsoi maya' ra panusuban nu pamarinta, nga kuasa' nu pamarinta kawi' no haling yak ra pamalihuaan nu Ala. Am pamihangan siino raino tu, kuasa' no amihang hino haling yak ra Ala. ²Hino puun no, ulun ikaa maya' ra rahu nu pamarinta ohondo' yak ra ikaa maya' ra aun nilondon nu Ala. Am ulun anguma' ra baal hino io aukuman. ³Nga ulun anguma' ra onsoi ikaa pakuan no alaa' ra pamarinta. Ulun anguma' ra alat no yak auma'angkalaa'. Kono pahaka' asiha' ra ikaaangkalaa' ra pamarinta, onsoi pahaka' anguma' yak ra onsoi, hili pahaka' auma' ansukon. ⁴Nga pamarinta io hino amba nu Ala am io angkaraya' ra tayar nu kaansayan mi. Io yak kono pahaka' anguma' ra alat, kapiro pahaka' alaa' rio, nga siino kuasa' nano amaratu' ra ukum ra ulun. Pamarinta io hino amba nu Ala, akakuasa' amaratu' ra ukum nu Ala ra tayar nu ulun anguma' ra alat. ⁵Hino puun no onsoi akau sumuhut ra atu panusuban nu pamarinta sala' ka haling ra akau aangas aukuman, io yak poyo haling ra huang mi abubuh.

⁶Hino nga puun no pahaka' anaak ra sukai nga pamarinta io hino ulun angkaraya' ra tayar nu Ala ra paat nilo angkaraya' ra karaya' hitu. ⁷Haling ra hino onsoi pahaka' ambayal ra pamarinta kono akau pambayaron no. Onsoi akau ambayal ra kawi' nu sukai nu kono po akau pambayaron ra sukai. Anginsuat akau rilo am rumaliwi' huang.

Maan taka ra tayar nu ulun
bokon

⁸Ikaa itaka angutang ra atu-atu ra ulun bokon. Saumi yak intok mi ahuhutang io hino ahutang ra asi' ra sangulun am sangulun. Nga ulun masi' ra ranga-rangan no, nopongo inaya' ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa. ⁹Nga Arat sinuratan ri Musa io hino ikaa ampalapau, ikaa ampatoi, ikaa antakou, am ikaa alaai ra atu notohom nu ulun bokon am kawi' nu hino nakaaya' ra arat bokon, ohondo' yak ra saumi panusuban, io hino, masi' ko ra ranga-rangan mu ohondo' ra oko masi' ra inan mu tohom. ¹⁰Ulun masi' ra ulun bokon, ikaa io anguma' ra kalaatan ra ulun hino. Haling ra hino, ulun masi' ra ranga-rangan no, ulun hino nopongo inaya' ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa.

¹¹Bokon intor ra hino, akau akapandai nga paat raino tu io hino paat ra tayar mi lumuat haling ra bolong. Nga paat no ra tayar taka auma' kaayahon labing amaar noyo intor ra puun taka inintopot ra pahulu li. ¹²Nga londom nopongo nakasail, am ikaa kula' abuoi atawang noyo. Haling ra hino, onsoi taka mulou ra kawi' nu inuma' taka olondom. Onsoi taka onohom ra tinanggoi awantang. ¹³Onsoi taka anguma' ra baa-baal kaansukanan nu ulun ohondo' ra kaubasan nu ulun anguma' ra paat nu atawang, ikaa amparamai akasail ra kaansayan no, am karuo kono ahauk. Ikaa ambai-ambai, karuo kono am anguma' ra baa-baal apakauyu'. Ikaa anggabu' karuo kono am sumolon huang.

14Hama' no Tuhan Yasus Karistus yak anantu' ra aun auma' maan mi. Ikaa ampahuang ra atu koson apakaandas ra kasiha' nu huang mi nakasala' hino.

Ikaa Apasala' ra Pahaka' mu

14¹Ulun ikaa kula' angintopot ra lolot mi, onsoi akau angalulum rio ra huang anginsuat. Ikaa akau kumalit rio haling ra baal nu kaintapatan no. ²Siino kaintapatan nu ulun ra io auma' angakan ra aun yak akanon no. Io yak siino ulun bokon ikaa kula' kaintapatan no io ampahuang ra io auma' angakan ra kana' tinantu' yak. ³Ulun angakan ra atu-atu yak akanon no, onsoi ikaa apakauyu' ra ulun ikaa ohondo' ra aun akanon no. Am ulun angakan ra kana' tinantu' yak, onsoi ikaa apasala' ra ulun angakan ra atu-atu yak akanon no, nga Ala nopongo nanganku rio. ⁴Aun ki' akau kaulun suku' akau apasala' ra amba nu ulun bokon? Andai nahi nu kono amba hino nanguma' ra onsoi karuo kono am ikaa tuan nano yak apandai ra baal nano. Am kapiro amba hino anguma' ra onsoi, nga Tuhan hua auma' apaingkotoh rio.

⁵Siino ulun amahuang saumi orou nopongo tinantu' labing aulu' intor ra orou bokon, am ulun bokon amahuang nga kawi' nu orou ohondo' yak. Hama' no kawi' nu ulun anantu' ra orou maya' ra kaintapatan no. ⁶Ulun apakaulu' ra saumi orou tinantu' hino, ulun anguma' ra kono hino ra tayar nu panginsuatan no ra Tuhan. Ulun angakan ra kawi' nu atu-atu akanon, io anguma' ra hino ra tayar nu panginsuatan no ra Tuhan, nga io mindahu tarima' kasi' ra Tuhan ra tayar nu akan hino. Kono po hino nu ulun angakan ra akan tinantu' yak. Ulun hino pono' am a-

nginsuat ra Tuhan am mindahu tarima' kasi' ra Ala.

⁷Kaando' kasangulun ra lolot taka aayah karuo kono am matoi ra tayar nu inan no tohom. ⁸Kono itaka aayah, itaka aayah ra tayar nu Tuhan. Am kono itaka matoi, itaka matoi ra tayar nu Tuhan po. Haling ra hino, aayah ki' am matoi ki', itaka tohom nu Tuhan. ⁹I Karistus nopongo inatoi am nanduli' naayah. Hino puun no io nasauk ra Tuhan ra tayar nu ulun aayah am poyo tayar nu ulun nopongo inatoi.

¹⁰Haling ra hino, u pahaka-pahaka' ku! Aun ki' balos no ra oko apasala' ra pahaka' mu ulun mintopot? Ala amutus ra kawi' nu maan taka. ¹¹Siino nasuratan ra Kitap, rahu nu Tuhan,

"Kapiro nga au Ala.

Hino puun no tuki-tukir

nu ulun auma' sumamba

ra tingkuangon ku,

am tuki-tukir nu ulun auma' anganku ra au nga Ala."

¹²Intor ra hino, tuki-tukir taka ikaa mulalas amalimbang ra Ala ra kawi' nu inuma' taka.

Ikaa oko anguma' ra pahaka' mu apalir

¹³Puun ra hino ikaa taka apasala' ra sangulun am sangulun. Topot no onsoi akau lumikot anguma' ra kono hino. Akau ikaa anguma' ra atu-atu ra pahaka' mi ulun nangintopot suku' ilo alai am anguma' ra sala'. ¹⁴Nga au sinumimpung ra Tuhan Yasus, am au angintopot kapiro nga kawi' nu atu-atu ikaa auma' kanon, io yak baal hino ikaa auma' akanon ra tayar nu sangulun nu kono ulun hino ampahuang ra ikaa auma' akanon. ¹⁵Io yak kono akanon taka hino apakaruol ra huang nu sangulun pahaka' taka

nangintopot, hili inuma' nu pahaka' hino sala' ka haling ra asi'. Ikaa oko apahusu' ra ulun bokon anguma' ra sala' intor ra akanon mu, nga i Karistus nopongo inatoi ra tayar nu ulun hino. ¹⁶Hino puun no ikaa akau apahusu' ra pamahuangan mi onsoi hino, ikaa onsoi ra pamahuangan nu ulun bokon. ¹⁷Nga kono Ala amihang ra kaayahan nu sangulun, kawi' nu akanon am inumon no ikaa aulu'. Aulu' tu io hino, ulun hino sumuhut ra kasiha' nu Ala, akaliman ra kaansayan nu huang am akaalap ra insuat nu huang tinaakan nu Ro nu Ala. ¹⁸Kono po hino maan nu ulun angkara' ra tayar ri Karistus, ulun hino apainsuat ra Ala, am insuaton nu ulun bokon.

¹⁹Hino puun no onsoi taka lumikot hai-hait⁹ ahuyum ra baa-baal angibit ra kaansayan, am apaingkotoh ritaka kawi'. ²⁰Am pai', intor ra baal nu akan, pahaka' apakalaat ra aun nopongo sinauk nu Ala. Kawi' nu akanon kaando' ala, io yak kono ulun bokon anguma' ra sala' puun ra inakan mu hino, pahaka' akasala' nga baal hino. ²¹Labing honsoi no ikaa angakan ra kual am anginum ra ruu' nu anggur am aun yak baal bokon, nu kono po pahaka' bokon anguma' ra sala' nga baal hino. ²²Hama' no, aun yak intopoton mu, onsoi oko anguma' ra hino ra tingkuangon nu Ala ra tayar mu yak. Asatu' ulun ikaa amahuang ra io akasala' ra paat no anguma' ra aun otopot pamahuangan no. ²³Io yak ulun ruo-ruo huang ra atu-atu akanon no, am hili io angakan ra akanon hino, ulun hino pasalain nu Ala. Nga ulun hino ikaa anguma' maya' ra kaintapatan no ra aun otopot am ikaa otopot. Am aun pono'

maan no, kono kaando' kaintapatan no kawi' nu hino io akasala'.

Panginsuaton taka huang nu ulun bokon, pai' inan mi tohom

15 ¹Tayar taka kapiopio angintopot ra aun intopoton taka, onsoi taka apaingkotoh ra huang nu ulun alami' ra kaintapatan. Ikaa taka apainsuat yak ra huang taka tohom. ²Topot no, onsoi tuki-tukir taka apainsuat ra huang nu pahaka' taka ra tayar nu kaansayan no tohom, hili kaintapatan no indu-indul atahoh. ³Nga Tuhan Yasus pono' hua am ikaa amahuang ra kaansayan nu inan no tohom. Siino nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

*"Kawi' nu papasalaan
pinaintup riun nopongo
inintup rakon."*

⁴Kawi' nu nasuratan ra Kitap io hino angubas ra tayar taka. Nga pangubasan naalap taka haling ra Kitap apasauk ritaka tumaan am okotoh huang suku' itaka akaalap lumansan yak ra Ala. ⁵Au sambayang ra Ala hili io anginsuup ra kaayahan mi hili akau saumi huang, maya' ra kaayahan ri Karistus Yasus. Ala anaak ra kalandanan nu huang am apaingkotoh ra ulun. ⁶Haling ra pahaka' saumi huang, kawi' mi auma' asisinggau' angansuk ra Ala. Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus.

Aho Onsoi ra tayar nu bansa'
sala' Yahudi

⁷Hino puun no onsoi pahaka' ahahalulum ra sangulun am sangulun ra huang anginsuat, ohondo' ri Karistus nangalulum ramuyun hili ulun angansu-ngansuk ra Ala. ⁸Onsoi huangon mi, nga i Karistus nopongo inuoi nanguma' ra atu onsoi ra ulun Yahudi anatandu' ra Ala abubuh

⁹14:19 onsoi taka lumikot hai-hait: Luang nu buku nakalair; itaka hai-hait lumikot

15:3 Nan. 69:9 15:9 2Sam. 22:50, Nan. 18:49

huang anuhut ra aun nirandi' no ra aki-aki' taka rali. ⁹I Yasus pono' am napasauk ra bansa' sala' Yahudi hili angansuk ra Ala nga honsoi hua nu huang no ra tayar nilo. Nga siino nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu no,

*"Nga au auma' angansuk riun
ra lolot nu bansa'
sala' Yahudi.*

*Au auma' manani
ra nanian pangansukan
ra tayar nu inggalan mu."*

¹⁰Am siino po nasuratan bokon, rahu no,

*"Anginsuat akau rumangan
ra bansa' pinili' nu Ala,
u kawi' nu bansa' sala'
Yahudi!"*

¹¹Am siino po rahu no kono hitu,

*"Angansuk ka ra Ala,
u kawi' nu bansa' sala' Yahudi,
onsoi kawi' nu ulun
angansu-ngansuk rio!"*

¹²Am rahu po ri Yasaya,

*"Haling ra sua' ri Isai,
sangulun auma' matong
am io auma' amihang
ra bansa-bansa' sala' Yahudi
am io nga kalansanan
nu ulun hiano."*

¹³Ala hino nga intok mi lumansan. Au sambayang hili Io anaak ra insuat am kaansayan ra huang mi nga angintopot hua akau rio, hili haling ra kuasa' nu Ro nu Ala akau indu-indul lumansan ra Ala.

Aun puun no i Paulus aatas
nanurat

¹⁴U pahaka-pahaka' ku! Au angintopot kapiro, asuang baa-baal onsoi siino ramuyun. Akau pono' am akapandai ra kawi-kawi' no am akaalap angubas ra sangulun am sangulun. ¹⁵Io yak au apamahuang kapiro-pio ramuyun ra surat ku hitu

intor ra kula-kula' baal. Au aatas anurat ramuyun, nga Ala nopongo nanaak rakon ra karaya' hitu. ¹⁶Io nopongo napasauk rakon ra ambari Karistus Yasus sususubon ra tayar nu bansa-bansa' sala' Yahudi. Am au angkaraya' ohondo' ra imam, am ambala' aparayol ra Aho Onsoi haling ra Ala, hili ulun sala' Yahudi asauk ra saumi taak apainsuat ra Ala. Hili Ro nu Ala anguma' rilo asauk ra saumi taak ra tayar nu Ala. ¹⁷Nga au nopongo sinumilulum ri Karistus Yasus, am raino au auma' anginsuat bonsoi ra aun inuma' ku ra tayar nu Ala. ¹⁸Au aatas ambala' kono hino nga haling yak ra baal nu nopongo inuma' ri Karistus lumangus rakon ra apasauk ra ulun sala' Yahudi olondon maya' ra panusuban nu Ala. Au nanguma' ra hino haling ra rahu ku am inuma' ku, ¹⁹am rangani' nu kula-kula' tatandu' akakuasa' am tatandu' kalalaban nu ulun; kawi' nu hiano haling ra kuasa' nu Ro nu Ala. Aho Onsoi ra baal ri Karistus nopongo binalaan ku kaawi' ra kula-kula' ulun, mimpuun ra bandar Yarusalim suku' ra दौरा Ilirikum. ²⁰Kasihanaan ku io hino ambala' ra Aho Onsoi haling ra Ala ra kula-kula' intok nu ulun ikaa po nakaringoh ra baal ri Karistus. Nga aangas au anauk ra karaya' inimuunan nu ulun bokon.

²¹Siino nasuratan ra Kitap,

*"Ulun ikaa po nasuku' nu aho
intor ra baal no akakito rahili.
Am ulun ikaa po naubas naka-
ringoh akarati' rahili."*

I Paulus ahihuuang muoi ra
Ruum

²²Hino puun no asalok au ikaa akasauk muoi ahaas ramuyun nga asuang hua apasusa' ra lakou ku. ²³Io yak karaya' ku raino ra intok hitu nopongo noyo. Am kula-kula' upok

buoi no au asiha' muoi ahaas ramuyun. ²⁴Kono au rahili rumampa' ra bandar mi ra lakou ku muoi ra Sapanyol, kalansanan ku, au akatiwol ramuyun ra huang anginsuat ramuyun ra kula-kula' buoi. Pongo nu hino kalansanan ku ramuyun akau akaalap anginsuup rakon ra lakou ku muoi ra Sapanyol. ²⁵Io yak raino poyo au muoi ra Yarusalim angibit ra usin taakin ra ulun nangintopot ra Ala ra hino. ²⁶Nga ulun nangintopot amahun ra दौरा Makidonia am दौरा Akaya nopongo namalihua anaak ra usin ra luur nu pahaka-pahaka' angintopot ra Ala kaando' ra atu-atu ra Yarusalim. ²⁷Ilo nanguma' ra baal hino ra insuat nu huang nilo. Topot no, ikaa mulalas ilo anulung yak ra pahaka' kaando' ra atu-atu amahun ra Yarusalim, nga haling hua ra ulun Yahudi bansa' sala' Yahudi nakaalap ra barakat haling ra Ala. Haling ra hino, ikaa mulalas ulun bokon pono' anginsuup ra ulun Yahudi ra atu-atu tinaakan nu Ala rilo.

²⁸Kono opongo karaya' ku hitu, am angibit anaak ra ulun amahun ra Yarusalim ra kawi' nu usin nilulur hino, hili au makou muoi ra दौरा Sapanyol am mapit ra bandar intok mi. ²⁹Kono au matong ramuyun, ikaa mulalas paat ku matong au angibit ra barakat asuang ra tayar mi haling ri Karistus.

³⁰Haling ra inggalan nu Tuhan taka Yasus Karistus am haling ra asi' tinaakan nu Ro nu Ala, au akitaak kapiro-pio ramuyun suminggau' rakon sambayang kapiro-pio akitaak ra Ala ra tayar ku. ³¹Onsoi akau sambayang akitaak ra Ala hili au ikaa takubon nu ulun ikaa angintopot amahun ra Yudia, am hili lakou ku muoi ra Yarusalim angibit ra usin taakin ku rilo, apuon nu ulun nangin-

topot siino ra hino ra huang anginsuat bonsoi.

³²Haling ra hino, kono maya' ra kasiha' nu Ala, matong au rahili ramuyun ra huang ku anginsuat bonsoi. Am huang ku ainsuatan am indul okotoh ra paat ku siino ra lolot mi. ³³Au sambayang ra Ala, puun nu kaansayan nu ulun, hili io amarangan ra kawi' mi. Amin.

Tabi' ra sangulun

16 ¹Au asiha' apakaulih ramuyun ra pahaka' taka ruandu', io hino i Pibi. Io palayan ra ulun nangintopot amahun ra Kangkiria. ²Tiwolon mi io am paunsopo' ra pahun mi intor ra pansiluluman taka ra Tuhan. Kono ulun angintopot ra Ala onsoi apaunsop ra sangulun am sangulun ra pahun nano. Anaak ka rio nu kono po siino atu-atu kitaakon no ramuyun, nga asuang no ulun tinaakan no ra atu-atu, au pono' am tinaakan no yak ra atu-atu.

³Pasukuon mi tabi' ku ri Priskila am andu' no ungkuyon i Akwila, ranga-rangan ku angkaraya' ra tayar ri Karistus Yasus. ⁴Ilo ruo mamar patoi nga ilo angangkob rakon. Au mindahu tarima' kasi' rilo am sala' ka au yak, io yak kawi' nu ulun nangintopot bokon, sala' bansa' Yahudi pono' am mindahu yak tarima' kasi' po rilo.

⁵Am pasukuon mi po tabi' ku ra ulun nangintopot nilumulur ra pahun nilo. Au po apasuku' ra tabi' ku ri Ipinitus asian ku. Nga io hua puupuun inintopot ri Karistus ra दौरा Asia. ⁶Am au po apasuku' ra tabi' ku ri Maria, nga io apinso' kapiro angkaraya' ra tayar mi.

⁷Kono po hino nu tabi' ku pasukuon ku ri Andronikus am i Yunias', ilo am au saumi bansa' yak

^{r16:7} Yunias: Karuo kono am i Yuni. Luang nu buku nakalair; i Yulia

15:25-26 1Kor. 16:1-4 15:27 1Kor. 9:11 16:3 Inu. 18:2

am naubas niriil rangan ku. Ilo pahulu inintopot ri Karistus haling rakon. Nga asuang ulun akakaulih rilo ra ilo ulun sususubon. ⁸Am au po apasuku' ra tabi' ku ri Ampiliatus, au akaasi' rio am io rangan ku nopongo sinumimpung ra Tuhan.

⁹Pasukuon mi po tabi' ku ri Urbanus, rangan taka angkaraya' ra tayar ri Karistus, am poyo tabi' ku ri Stakis rangan asian ku hino. ¹⁰Am tabi' ku poyo ra tayar ri Apilis. Nga kalandanan no hua ri Karistus nopongo nakito. Am tabi' ku poyo ri Aristobulus ilo sansulapan, ¹¹am poyo i Hirodian bansa' ku tohom. Am tabi' ku poyo ra kawi' nu pahaka' ulun nangintopot ra luang nu sulapan ri Narkisus.

¹²Am au po apasuku' ra tabi' ku ri Tripina am i Triposa apinso' kpio angkaraya' ra tayar nu Tuhan, am tabi' poyo ra tayar ri Porsis pahaka' asian ku. Nga io pono' am apinso' angkaraya' ra tayar nu Tuhan. ¹³Am au po apasuku' ra tabi' ku ri Rupus am ina' no, nga pamahuangan ku kono yak ina' ku tohom. I Rupus io hino ulun pinili' nu Tuhan kaansukan nu ulun.

¹⁴Pasukuon mi tabi' ku ri Asinkritus, i Pligon, i Hirmis, i Patrobas, i Hirmas am kawi' nu pahaka' ulun nangintopot rangan nilo. ¹⁵Am tabi' ku poyo ri Pilologus am i Yulia, am tayar poyo ri Nirius am pahaka' no ruandu', am tayar poyo ri Olimpasi am kawi' nu ulun nangintopot rangan nilo.

¹⁶Antatabi' ka ra sangulun am sangulun ra huang anginsuat. Kawi' nu ulun nangintopot ri Karistus apasuku' ra tabi' nilo ra kawi' nu pahaka'.

Popor nu babala'

¹⁷U pahaka-pahaka' ku! Au alansan kpio-pio ramuyun, huhuagon mi ulun anguma' ra ulun bokon akapansusuai am apakalami' ra kain-tapatan nu ulun ra Tuhan. Baal hino ikaa ampaat ra pangubasan nopongo inubas ramuyun, mintawoi ka ra kawi' nu ulun hiano. ¹⁸Nga ulun kono hiano sala' ka angkaraya' ra tayar ri Karistus Tuhan taka, io yak ulun hiano apakaandas ra kasiha' nu huang nilo tohom. Haling ra pamunaawan am rahu nilo onsoi ringohon, am ilo amparuung ra ulun ikaa apandai ra atu-atu. ¹⁹Nga kawi' nu ulun nopongo nakapandai ra akau olondon maya' ra pangubasan ra baal nu Aho Onsoi haling ra Ala. Intor ra hino am au anginsuat bonsoi ra baal nu inuma' mi hino. Au asiha' ramuyun apandai ra baa-baal onsoi, am ikaa akapandai ra baa-baal alat. ²⁰Ala puun ra kaansayan nu ulun, auma' amaratu' ra kuasa' nu Ibilis am amayau rio. Alansan ra Tuhan taka Yasus Karistus hai-hait anaak ra barakat ramuyun.

²¹I Timotius, rangan ku angkaraya', apasuku' ra tabi' no ramuyun. Kono po hino ri Lukius, Yason, am i Sosipatir, pohondo' ku ra bansa'.

²²Au nga i Tortius, nanurat ra surat ri Paulus hitu. Au apasuku' ra tabi' ku ramuyun nga itaka sangaka' ra luang nu Tuhan. ²³I Gayus apasuku' ra tabi' no ramuyun. Au sangulun tambului ra pahun no am ulun nangintopot tumapupun ra pahun hitu. Irastus, io amumului ra usin ra bandar hitu, apasuku' po ra tabi' no ramuyun. Kono po hino nu pahaka' taka i Kawartus.

⁵16:20b kaando 20b nasuratan ra buku nakalair

²⁴[Alansan ra Tuhan taka Yasus Karistus anaak ra barakat ra kawi' nu pahaka'. Amin]

Rahu pamaparan ra surat hitu

²⁵Onsoi taka angansuk ra Ala! Io nga akakuasa' apatahoh ra intopot nu pahaka' ampaat ra Aho Onsoi haling ra Ala, io hino Aho balain ku ra baal ri Yasus Karistus. Au ambala' ra Aho hino ampaat ra aun pinaintalang nu Ala; io hino haling ra baal nu hinuhuang, nu Ala ra kula-kula' ngaatus upok buoi no ikaa napan-dayan nu ulun. ²⁶Io yak raino, haling ra susub nu Ala aayah ampus-ampus

hino, hinuhuang nu Ala hino nopongo pinaintalang am binalaan ra kawi' nu bansa' lumangus ra sinuratan nu ulun angindul ra rahu nu Ala, hili kawi' nilo mintopot am olondon ra panusuban nu Ala. ²⁷Io nga Ala yak saumi, am apandai bonsoi.

Onsoi kawi' nu ulun angansungansuk am anginsuat rio suku' ra sabuo-buoi no mimpun ri Yasus Karistus! Amin.

*Tabi' haling rakon,
Paulus, amba
ri Karistus Yasus.[†]*

[†]16:27 Kula-kula' buku nakalair ayat 25-27 sinuratan ra hino am libos nu bahian 14:23, karuo kono am libos nu bahian 14:23 yak; am saumi buku bokon nanuratan ra libos nu bahian 15:33.

Surat ri Paulus kasaa' sumuku' ra ulun nangintopot ra KORINTUS

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus kasaa' hitu pinasuku' no ra ulun nangintopot amahun ra Korintus ambala' rilo ra baal-baal nasauk ra ulun nangintopot ra intok hino. Baal-baal nasauk hino io hino intor ra baal nu kaayahan am kaintapatañ nu ulun nangintopot. Paat nu hili Korintus io hino bandar nu ulun Yunani, bandar maayo nu दौरा Akaya ra bahian nu pihangan nu Ruum. Kula-kula' yak suang nu bansa' amahun ra bandar hitu, am bandar hitu atandul nga asuang hua ulun antatalan, am arat intor ra baal nu pakai aulu' bonsoi, io yak aaho poyo ra kinabaalo' nilo ikaa kula' onsoi am nansisinutan po ugama siino ra hitu.

Puu-puun aulu' bonsoi ra pamahuangan ri Paulus io hino intor ra baal nu pansusuayan am kalaatan nasauk ra lolot nu ulun nangintopot, am intor ra baal-baal kauyuan am ahuot, intor ra baal nu alimanan nu huang, kinabaalo' ra lolot nu ulun nangintopot, taak-taak nu Ro nu Ala, am intor ra baal nu ulun matoi anduli' aayah. Intor ra kapandayan amahuang, i Paulus nanilu ra aun koson nu Aho Onsoi intor ra Ala hino auma' opokoonsoi ra baal-baal hiano.

Bahian opor am talu ambala' ra baal-baal nu asi' otopot. Bahian hitu saumi bahian aulu' bonsoi intor ra bahian bokon ra buku hitu.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-9

Pahahansangan nu ulun nangintopot 1:10-4:21

Baal kauyuan am kaayahan nu sansulapan 5:1-7:40

Ulun nangintopot am ulun ikaa sumamba ra Ala 8:1-11:1

Kaayahan nu ulun nangintopot am sumamba 11:2-14:40

Intor ra baal nu nandulian ri Yasus naayah am ulun nangintopot anduli' aayah intor ra patayan 15:1-58

Usin tinaakan ra ulun nangintopot amahun ra Yudia 10:1-4

Baal nu kaayahan nu sangulun am rahu pamaparan 16:5-24

1 1-3Sumuku' ra pahaka-pahaka' a-
ngintopot ra Ala amahun ra
Korintus! Pahaka' nopongo inipahan
nu Ala asauk ra ulun pihangon no nga
pahaka' tohom ri Karistus Yasus,
akau kaawi' ra atu yak ulun sumam-

ba ra Tuhan taka Yasus Karistus, io
hino Tuhan nilo am Tuhan taka poyo.

Au, i Paulus, am pahaka' taka
i Sostinis, sambayang am alansan ra
Ala Ama' taka am Tuhan Yasus
Karistus anaak ra barakat am kaan-

sayan ramuyun. Au nanulis ra surat hitu nga au nasauk ra ulun sususubon ri Karistus Yasus, nga pinasauk nu Ala maya' ra kasiha' no Tohom.

**Kawi' nu barakat intor ra Ala
mimpuun ri Yasus Karistus**

⁴Hai-hait yak au mindahu tarima' kasi' ra Ala intor ra baal mi, nga akau nopongo nakaalap ra barakat intor ra Ala mimpuun ri Yasus Karistus. ⁵Nga puun ra akau nasauk ra tohom ri Karistus, hili bayah mi nokotohom ra kawi' nu atu-atu baal. Kapandayan mi amahuang ra kawi' nu atu-atu andalom bonsoi, am apandai bonsoi akau angubas ra atu napandayan mi hino. ⁶Baal hino anatandu' ra aho ra baal ri Karistus akau inintopot bonso-bonsoi, ⁷suku' ra akau okotohom ra kawi' nu barakat intor ra Ala, tima' mi angkinaan ra Tuhan taka Yasus Karistus matong am akito nu kawi' nu ulun. ⁸I Karistus yak amaramin ramuyun suku' ra popor no, hili paat no matong anduli' rahili akau apandayan no kaando' sala'. ⁹Ala kaintapatan ra kawi' nu atu-atu. Io nga Ala nopongo nahipah ramuyun ra sumilulum ra Anak no, io hino i Yasus Karistus, Tuhan taka.

**Pahahansangan ra lolot nu ulun
nangintopot**

¹⁰Pahaka-pahaka' ku! Intor ra inggalan nu Tuhan taka Yasus Karistus, au akitaak ra kawi' mi saumi pamalihuaan hili kaando' pahahansangan ra lolot mi. Onsoi akau saumi huang am pinowoon. ¹¹Nga sangulun hua intor ra sulapan ri Koloyi namala' rakon siino pahahansangan ra lolot mi. ¹²Langus nu rahu ku io hino nga siino hua inindahu ra lolot mi, "I Paulus yak bayaan ku". Siino

po mindahu, "I Apolos bayaan ku". Rahu nu bokon no, "I Piturus bayaan ku". Bokon no mindahu ra "I Karistus bayaan ku".

¹³Tinaya-tayar ki'^a I Karistus? I Paulus, sala' ka sinalip am inatoi ra tayar mi! Akau pono' am ikaa nirorob ra asauk ra ulun maya' ri Paulus, kaa ki' kapi'o? ¹⁴Au mindahu tarima' kasi' nga sangulun pono' kaando' nirorob ku ra lolot mi, siliu yak ri Krispus am i Gayus. ¹⁵Pai' sangulun mindahu ra au nopongo nomororob rilo am asauk ra ulun maya' rakon. ¹⁶(O hua tupo siino. I Stipanus sansulapan otopot solor au nomororob rilo. Io yak bokon intor ra hino huang ku kaando' no nirorob ku.) ¹⁷Au sinusub ri Karistus sala' ka omororob ra ulun, io yak au ambala' ra Aho Onsoi intor ra Ala. Au anguma' ra hino pono' sala' maya' ra kapandayan nu ulun mindahu, hili kuasa' nu pinatayan ri Karistus ra salip hino ikaa asauk ra kaando' balos.

**Kuasa' am kapandayan nu Ala
siino ri Karistus**

¹⁸Nga tayar nu ulun lumangus ra kapatayan, aho intor ra baal nu pinatayan ri Karistus ra salip hino kaando' balos. Io yak, tayar taka kaayah'on nu Ala, aho hino asauk ralan nu Ala apakito ra kuasa' no. ¹⁹Nga siino nasuratan ra Kitap rahu nu Ala,

*"Pandai nu ulun apandai
amahuang kurorowon ku,
am kapandayan nu ulun
akasikul lowoon ku."*

²⁰Kono po hino, aun ki' balos nu ulun apandai hiano? Aun ki' balos nu ulun akasikul hiano? Aun ki' balos nu

^a1:13 tinaya-tayar ki': Luang nu buku nakalair; i Karistus ikaa aalap anaya-nayar.

1:12 Inu. 18:24 1:14 Inu. 18:8, 19:29, Rm. 16:23 1:16 1Kor. 16:15 1:19 Yas. 29:14 1:20 Ayb 12:17, Yas. 19:12, 33:18, 44:25

ulun apandai ampahuang am amalimbang ra tana' hitu? Ala nopongo napakito nga kapandayan nu ulun ra tana' hitu io hino kawi' nano kaando' balos!

²¹Nga atu pono' pandai nu ulun, io ikaa akakaulih ra Ala mimpun ra kapandayan no tohom. Io yak nga intor hua ra kapandayan nu Ala, intor ra hino io asiha' apakaayah ra ulun angintopot rio mimpun ra aho balain mai ra kaando' balos ra pamahuangan nu tana' hitu. ²²Ulun Yahudi akitaak ra tatandu' kalalaban asauk ra tatandu', am ulun Yunani apakaulu' ra kapandayan ampahuang ra tana' hitu. ²³Io yak itaka hitu ambala' yak ri Karistus inatoi nga io sinalip. Aho hino apakalaat ra huang nu ulun Yahudi, am kaando' balos ra pamahuangan nu ulun sala' Yahudi. ²⁴Io yak tayar nu ulun nopongo inipahan nu Ala io hino ulun Yahudi am poyo ulun sala' Yahudi aho hino saumi ralan nu Ala apakito ra kuasa' am kapandayan no. ²⁵Nga aun sasambungon ra pamahuangan ra tayar nu Ala, io labing pandai intor ra kapandayan nu ulun. Am aun ikaa okotoh ra pamahuangan ra tayar nu Ala, io labing okotoh intor ra kotoh nu ulun.

Kuasa' nu Ala am kalamian nu
ulun

²⁶U pahaka-pahaka' ku! Huango' mi nga ra aun koson nu kinabaalo' mi ra paat nu Ala nahipah ramuyun. Kaiti' yak ulun intor ra lolot mi apandai karuo kono am akakuasa', am poyo aulu' bonsoi ra kuasa' maya' ra pamahuangan nu ulun. ²⁷Nga kapiro siningon nu Ala namili' ra ulun sasambungon ra pamahuangan nu ulun ra tana' hitu, hili kawi' nu ulun apan-

dai angkauyu'. Am Ala pono' namili' po ra ikaa okotoh ra pamahuangan nu tana' hitu, hili kawi' nu ulun okotoh angkauyu'. ²⁸Ala namili' ra ulun kaando' ra atu-atu, ulun kulalaaton am ulun kaando' tool nu bayah ra pamahuangan nu ulun ra tana' hitu, hili Tuhan amalawo ra atu aulu' bonsoi ra pamahuangan nu ulun ra tana' hitu. ²⁹Intor ra baal hino hili kaando' kasangulun po aatas kumakaulu' ra tingkuangon nu Ala. ³⁰Ala nga nanguma' suku' ra pahaka' sumilulum ri Karistus Yasus. Mimpun ri Karistus, itaka inuma' no suku' siino kapandayan am-mimpun po rio Ala nanguma' ritaka nanduli' nohonsoi rio, napasauk po ritaka ra ulun pihangon no tohom, am namalabus ritaka. ³¹Intor ra hino, ohondo' ra nasuratan ra Kitap,

*"Ulun asiha' anginsuat,
onsoi io anginsuat
ra atu inuma' nu Tuhan."*

Aho intor ra baal nu pinatayan
ri karistus ra salip

²¹U pahaka-pahaka' ku! Paat ku nakasuku' ramuyun am nambala' ramuyun ra babaas nu huang nu Ala ikaa po napandayan nu tana'^b, ikaa au ambala' maya' ra kapandayan nu ulun nu tana' hitu karuo kono rahu onsoi kinongohon. ²Au nopongo nampahuang ra ikaa ambala' ra atu-atu ra buoi ku baya-baya' ramuyun, siliu yak intor ra baal ri Karistus, am labing po ra io nopongo inatoi ra salip. ³Paat ku baya-baya' ramuyun, au alami' am tumintih angkalaa'. ⁴Aho binalaan ku ramuyun sala' ka nirahu ku maya' ra rahu akananat ra huang kono kapandayan nu ulun. Au nambala' ra hino saumi baal anatan-du' ra Ro nu Ala akakuasa'. ⁵Au na-

^b2:1 babaas nu huang nu Ala ikaa po napandayan nu ulun nu tana': Luang nu buku nakalair; pambalaan intor ra Ala

nguma' ra kono hino, hili kaintapatan mu ri Karistus ikaa mimpuun ra kapandayan nu ulun io yak mimpuun ra kuasa' nu Ala.

Kapandayan nu Ala

⁶Hama' no pono' kono hitu ra lolot nu ulun olondon ra intopot ra Tuhan au ambala' intor ra baal nu kapandayan hino olondon ra intopot ra Tuhan. Sala' ka kapandayan nu ulun nu tana' hitu balain ku, karuo kono am kapandayan nu anguasa' amihang ra tana' hitu, nga kuasa' nilo amihang auma' alawo. ⁷Kapandayan pambalaan ku hitu, io hino kapandayan ikaa pinaintalang nu Ala ra ulun nu tana' tu ra pahulu li. Kapandayan pambalaan ku hitu nilondon nu Ala ra tayar nu kaansayan taka ra kaapo tana' hitu nasauk. ⁸Sangulun pono' ra kawi' nu anguasa' ra tana' hitu ikaa akapandai ra kapandayan hitu. Kono po apandayan nilo tili am ikaa no halan salipon nilo Tuhan asundu' ra kuasa' hino. ⁹Io yak siino rahu pinasuratan nu Ala,

*"Aun ikaa nakito am naringoh
am napandayan nu ulun hino
nga nopongo nilair nu Ala ra
tayar nu ulun masi' rio."*

¹⁰Io yak^c Ala nopongo napaintalang ra baal hino ritaka lumangus ra Ro no. Am Ro nu Ala hino akapandai ra kawi' nu atu-atu suku' ra kawi' nu binabaas nu Ala ikaa napandayan. ¹¹Ulun hino yak akapandai ra huangon nano. Kono hino po Ro nu Ala akapandai ra huangon nu Ala. ¹²Itaka ikaa tinaakan ra pamahuangan nu ulun nu tana' hitu, io yak tinaakan nu Ro intor ra Ala, hili itaka akapandai ra kawi' nu tinaakan nu Ala ritaka.

¹³Intor ra hino paat mai ambala' apatalang ra aun otopot intor ra Ala ra tayar nu ulun siino Ro nu Ala^d, pambalaan mai hitu sala' ka maya' ra kapandayan nu ulun, io yak maya' ra paniluan nu Ro nu Ala. ¹⁴Ulun kaando' ra Ro nu Ala, io ikaa auma' akaundut ra atu-atu intor ra Ro nu Ala. Ulun kaando' ra Ro hino ampahuang ra kawi' nu taak nu Ro hiano kaando' balos, nga ikaa io hua akarati' nu kono Ro nu Ala ikaa aparati' rio. ¹⁵Io yak itaka ulun siino Ro nu Ala apandai ampahuang ra kawi' nu atu-atu, io yak kaando' sangulun akaalap amutus intor ra baal no. ¹⁶Nga siino rahu pinasuratan nu Ala,

*"Aun ki' apandai
ra pinowoon nu Tuhan?
Am aun ki' auma' ambala'
ra Ala?"*

Io yak pinowoon taka hitu pinohondo' ra pinowoon ri Karistus.

Ambabala' ra rahu nu Ala

³¹U pahaka-pahaka' ku, paat nu hili au ikaa auma' namala' ramuyun ra kono pambalaan ku ra ulun siino Ro nu Ala. Au namala' yak ramuyun ra kono pambalaan ku ra ulun kaando' ra Ro nu Ala am kaapo nolondon intopot nilo ri Karistus. ²Ra pahulu li au nambala' yak ramuyun ra pangubasan aluoi aratian ohondo' ra anak tumiti' ra hatas. Ikaa au ambala' ra pangubasan apakot aratian nga ikaa po hua akau tumaan angkinongoh ra hino. Am suku' raino pono' am ikaa po akau tumaan angkinongoh ra pangubasan hino. ³Nga kinabaalo' nu bayah mino ohondo' yak ra ulun ikaa mintopot hiano. Siino po ra lolot mi antatakuli'

^c2:10 Io yak: Luang nu buku nakalair; nga

^d2:13 tayar nu ulun siino Ro nu Ala: Karuo kono am; rahu tinaakan nu Ala

2:9 Yas. 64:4 2:16 Yas. 40:13 3:2 Ibr. 5:12-13

sumolon am anggahabu'. Ikaa ki' hino anatandu' no ra baal nu bayah mi ohondo' ra ulun ikaa mintopot hiano am maya' yak ra kinabaalo' nu ulun nu tana' hitu? ⁴Siino po ra lolot mi mindahu, "I Paulus yak bayaan ku." Am rahu nu bokon, "I Apolos bayaan ku." Ikaa ki' hino anatandu' no ra akau kono yak ulun ikaa mintopot hiano?

⁵Aun ki' i Apolos hino kaulun? Am aun ki' au kaulun? Ikaa ki' akai ruo sususubon yak nu Ala, nopongo nangubas ramuyun ra angintopot ri Karistus. Akai ruo angkaraya' sumuhut yak ra panusuban nu Tuhan. ⁶Au kono ananom ra rahu nu Tuhan, am i Apolos kono amamarabul, am Ala yak apatuu'. ⁷Ulun ananom am ulun amamarabul ikaa aulu'. Ala yak aulu', nga io hua apatuu'. ⁸Kaando' labing aulu' ra lolot nu ananom am amamarabul hiano, nga Ala hua amahari' ra tuki-tukir nu ulun maya' ra pinso' no angkaraya' ra karaya' nu Tuhan. ⁹Nga akai ruo angkaraya' yak ra tayar nu Ala. Am akau io hino ohondo' ra umo nu Ala.

Am akau pono' ohondo' po ra pahun binaal nu Ala. ¹⁰Maya' ra kapandayan tinaakan nu Ala rakon, au kono amamaal apandai anurok ra pahun no hino, am ulun bokon onontom omongo ra rasawat nu pahun naturakan hino. Io yak onsoi tuki-tukir nu ulun ampahuang onsoi-onsoi ra aun koson pakuan no amaal. ¹¹Kaando' bokon nilondon nu Ala ra kono turok nu pahun hino, i Yasus Karistus yak saumi. ¹²Sampiruo ulun amakai ra kono amas, pirak, batu amia-miat oloho ra pomomongo nilo ra pahun hino. Am sampiruo po hua ulun amakai ra kono taun, tutuu' natuor am ralami. ¹³Tuki-tukir nu karaya' nu sasangulun auma' akito

rahili ra paat ri Karistus anduli'. Nga paat nu orou hino apui auma' apakito ra tuki-tukir nu karaya' nu ulun. Apui hino auma' anginam am anantu' ra honsoi nu karaya' hino. ¹⁴Kono aun ra pinamaal taka hiano ra pahun naturakan hino tumaan ikaa osolob nu apui, am ulun hino akaalap ra balos nu karaya' no hino. ¹⁵Io yak kono pinamaal nu sangulun hino nosolob, aimbayawan no io, am inan yak nu ulun hino alabus, io yak ulun hino ohondo' yak ra ulun nahiru' intor ra pahun nosolob.

¹⁶Ikaa ki' akau akapandai ra akau hitu io hino Pahun nu Tuhan? Am Ro nu Ala murong ramuyun? ¹⁷Kono siino ulun anasai ra Pahun nu Tuhan, Ala pono' am anasai ra ulun hino. Nga Pahun nu Tuhan hino nabahuan am tohom yak nu Ala am akau nga pahun hino.

¹⁸Pai' kasangulun pono' amparuung ra inan no tohom. Kono siino sangulun ra lolot mi amahuang ra io apandai maya' ra pamahuangon nu ulun nu tana' hitu, onsoi io amaliro ra kapandayan nano hili io topo-topot asauk ra ulun apandai. ¹⁹Nga kapandayan nu ulun nu tana' hitu kaando' balos ra Ala. Siino rahu pinasuratan nu Ala,

"Ala anoon ra ulun apandai intor ra kapandayan nilo tohom."

²⁰Am siino po rahu bokon pinasuratan nu Ala,

"Tuhan apandai ra pinowoon nu ulun apandai bonsoi hiano kaando' balos."

²¹Hino puun no, pai' sangulun angansu-ngansuk ra kapandayan nu ulun. Nga kawi' nu atu-atu tinaak nu Ala asauk ra tohom mu. ²²Onsoi au, am i Apolos, am poyo i Piturus, onsoi tana' hitu, onsoi kaayahan am patayan, am kawi' poyo nu atu-atu

siino raino, am kono hino po nu pasukuon nano rahili, kawi' nu atu-atu siino hiano tinaak nu Ala ra tohom mi. ²³Am akau io hino tohom ri Karistus am i Karistus io hino tohom nu Ala.

Sususubon ri Karistus

4 ¹Huangon mi yak akai ra ulun ang-kakaraya' ri Karistus karaya' hitu tinaakan ramon ra ambabala' ra binabaas nu Ala ikaa po napandayan nu ulun ra tana' hitu. ²Puu-puun aulu' bonsoi intor ra ulun angkakara-ya' hino io hino kalandanan nu huang no ra tuan nano. ³Tayar ku kaando' atu-atu huangon ku ra aun nopongo hinuang mi no am ulun bokon intor ra baal ku. Au pono' ikaa ampahuang ra baal ku. ⁴Huangon ku au kaando' sala' ra kawi' nu atu-atu. Io yak sala' ka hino anatandu' ra au kaando' sala'. Tuhan yak anantu' rakon ra au akasala' ki' karuo kono am ikaa.

⁵Hino puun no, pain mi apasi amutus ra sangulun hino akasala' ki' karuo kono am ikaa. Kinaanan nga suku' Tuhan matong rahili. Io nga apaintalang ra kawi' nu baal ikaa napandayan. Io nga apintalang ra babaas nu huang nauni ra kawi' nu ulun. Hili tuki-tukir nu ulun nakaalap intor ra Ala ra ansuk auma' aalap no.

⁶U pahaka-pahaka' nga intor ra apakaulu' ramuyun, au nopongo napaintup ra kawi' nu baa-baal hino ri Apolos am inan ku tohom. Atungon no hili intor ra kinabaalo' mai hino asauk ra paniluan am akau akaalap ahihiubas aun atungon nu saumi rahu hitu, "Onsoi sumuhut yak aun nopongo sinuratan." Intor ra hino kaando' kasangulun ra lolot mi ainsuatan ra sangulun am asisingon ra bokon. ⁷Aun ki' napasauk ramuyun aulu' intor ra ulun bokon? Ikaa ki' kawi' nu atu-atu naalap mi intor ra Tuhan? Kulo ki' akau

kumakaulu' ra huang, suku' akau amahuang ra aun siino ramuyun kono sala' taak nu Ala?

⁸Kaando' no halan solor uyumon ramuyun raino. Akau nopongo nakaya', am nasauk ra raja', io yak akai hitu ikaa. Au asiha' ra kono akau otopot nasauk ra raja' hili akai pono' auma' akaaya' ramuyun amihang. ⁹Maya' ra pamahuangan ku akai hitu sususubon nu Tuhan pinasauk nu Ala ra ulun ikaa aulu' akai ohondo' ra ulun naundaat nopongo naukuman ra maan potoyo' ra ilayan nu ulun am malaikat. ¹⁰Nga angintopot ri Karistus akai asauk ra ulun sasambungon ra pamahuangan nu ulun bokon. Io yak akau ulun nangintopot apandai ra pamahuangan mi! Akai alami' io yak akau okotoh! Akai kinulalaat am akau inansu-ansuk. ¹¹Suku' raino akai tabaan am atinum pakai mai pono' am naapu' noyo, nu ulun angila-ngila' ramon kaando' pahun urongon mai, ¹²am akai mingkotoh angkaraya' ra nahuyuman mai ra akan. Paat mai awahon akai amalos akitaak ra Ala amarakat am kono akai ilaan akai ataan huang. ¹³Kono akai kulalaaton, am limbangon mai yak ra rahu onsoi. Akai ohondo' yak ra sakot nu tana' hitu suku' raino akai huangon ohondo' ra ulun sasambungon ra tana'.

¹⁴Au anurat ra kono hitu, sala' ka apakauyu' ramuyun. Au asiha' ambabala' ramuyun ohondo' ra pambalaan ku ra anak tohom ¹⁵nga au hua asauk ra ama' mi. Hama' pono' oopor ngaribu angungubas ramuyun ra baal nu kaayahan mi ri Karistus, am saumi yak hua ama' mi ri Karistus. Am au nga kono ama' mi ra bayah mi ri Karistus Yarus, nga au hua lali' nambala' ra Aho Onsoi hitu ramuyun.

¹⁶Au akitaak ramuyun, tumilu ra kono maan ku. ¹⁷Hino nga puun ku

anusb ri Timotius muoi ramuyun. Nga io ohondo' ra anak ku tohom asian ku nga io angintopot ri Karistus. Io anaak ra kaintapatan ku. Io rahili apamahuang ramuyun ra kinabaalo' nu kaayahan ku ri Karistus, kono yak pangubasan kuli ra tuki-tukir nu sirong ra atu-atu ka intok.

¹⁸Siino po kula-kula' ngaulun ra lolot mi asawat huang nga tantamon nilo hua am ikaa no au akakuoi ramuyun po. ¹⁹Io yak kono po kaubar nu Tuhan am apasi no au muoi ramuyun. Hili au akapandai ra aun koson nu kuasa' nu ulun kumakaulu' hiano, sala' ka rahuon nilo rano yak kinongohon ku. ²⁰Nga kono po Ala amihang ra bayah nu sangulun hino baal nano ailing ra kakatahan nu ulun hino aayah am sala' ka intor ra rahu no. ²¹Aun ki' kasiha' mi ra au muoi ramuyun? Asiha' ki' akau ra au muoi amalapos ramuyun, karuo kono am muoi ra huang atataau am masi'?

Kasalaan nu ulun-ulun sirong

5 ¹Am raino u pahaka-pahaka' ku, aringoh ku siino no ahambai ra lolot mi akasail ra balaat intor ra balaat naubasan nu ulun ikaa mintopot hiano, io hino siino ra lolot mi ulun ampalapau ra ina' no nangapu no rio. ²Kono po hino kulo ki' akau kumakaulu'? Onsoi po solor akau mintawoi rilo am pahiruon mi ulun anguma' ra kono hino no intor ra lolot mi. ³Kapio pono' itaka ahihintawoi, am huang kutu hua baya-baya' ramuyun. Maya' ra kuasa' nu Tuhan taka i Yasus Karistus, ohondo' yak ra inan ku baya-baya' ramuyun, au namutus ra ukum ra tayar nu ulun anguma' ra baal kono hino. ⁴Kono paat mi lumulur huangon mi yak au ohondo' ra siino ra lolot mi, lumanus ra kuasa' nu Tuhan taka ⁵am taakan mi ulun hino ra luang nu pi-

hangan ri Ibilis hili inan no matoi am hili bayah no auma' kaayahon ra paat nu orou nu Tuhan.

⁶Ikaa onsoi ra kono akau akumpou. Andai nahi akau nopongo nakapandai ra rahu pangabihan, "Kaiti' tatauk apakambang apasimpou ra tapung nilutou." ⁷Tapiran mi pahulu tatauk apakambang nakalair, io hino tatauk apakambang nu sala', hili akau humondo' ra tapung nilutou bahu, nabahuan intor ra tatauk apakambang nu sala' nakalair, am topot no apandayan ku akau kono hino baal no. Nga Irau Paska taka nopongo nalair, nga i Karistus nasauk ra rumba pinatoi ra Irau Paska taka. ⁸Onsoi taka aparamai ra Irau Paska hino ra huang nabahuan am kawi' no ampaat ra kasiha' nu Ala ohondo' ruti' ikaa sinaangan ra tatauk apakambang. Ikaa taka aparamai ra Irau Paska hino ra huang nakasala' am siino kalaatan, ohondo' ra ruti' sinaangan ra tatauk apakambang nakalair.

⁹Rahu nu surat ku pahulu li amala' ramuyun hili ikaa sumirangan ra ulun ambai-ambai hiano. ¹⁰Langus nu rahu ku sala' ulun ambai-ambai, karuo kono kumakaalo, ulun ampaparuung am poyo ulun sumamba ra ala-ala binabaal ohondo' ra ulun topo-topot ikaa akapandai ra Ala. Sala' kono hino! Sala' ka ilo langus nu rahu ku nga kono akau mintawoi rilo, ra huang ku ikaa mulalas makou pahulu akau ahiru' intor ra tana' hitu. ¹¹Langus nu rahu ku io hino, ikaa akau sumaang ra ulun anganku ra io ulun nangintopot, io yak ulun hino ambai-ambai, karuo kono am kumakaalo, sumamba ra ala-ala binabaal, karuo kono am ulun angumbolo' ra ulun bokon, ulun okotoh ahauk, am poyo ulun atatakou. Ikaa akau rumangan rilo ra paat angakan.

12-13 Amumutus ra ulun ikaa mintopot ri Karistus sala' au tangan ra karaya', Ala yak amutus rilo. Io yak kono poyo ulun nangintopot ikaa ki' akau amutus rilo? Siino aho nasuratan ra Kitap,

"Ulun alaat hino pahiruon intor ra lolot mi."

Ikaa amparawa' ra pahaka' nangintopot ra pampisaraan

6 ¹Kulo akau tu aatas muoi amparawa' ra pahaka' mi nangintopot hiano ra akim ikaa angintopot ra Tuhan hino? Kono siino pakitalasayan taka ra pahaka' taka hiano, am onsoi taka akitaak ra ulun nu Ala analasai ra rahuon hino. ²Ikaa ki' akau akapandai ra itaka ulun nu Ala amutus ra tana' hitu rahili? Kono itaka amutus ra tana' hitu rahili, kaando' ki' ritaka auma' amutus raino ra rahuon alangka' hiano? ³Ikaa ki' akau akapandai ra itaka hitu onoloso'i ra malaikat rahili? Aulu' po pandai taka amutus ra baa-baal napandayan taka ra tuki-tukir nu orou. ⁴Kono siino pakitalasayan mi kono hino, kulo ki' akau uoi pakiputus ra ulun ikaa kalansanan nu ulun nangintopot? ⁵Ikaa ki' akau auyu'? Kaando' no ki' kasangulun pono' ra lolot mi apandai am auma' amutus ra pahahansangan ra lolot mi akau ulun nangintopot? ⁶Io yak akau raino angibit ra pahaka' mi ulun nangintopot akipisara' ra ulun ikaa angintopot hiano.

⁷Intor ra pampisaraan mi hiano nga anatandu' ramuyun ra akau sampiruaan ra kaayahan mi ri Karistus. Ikaa ki' labing honsoi no ra kono akau ikaa amalos ra kono itaka kulalaaton, am ruungon intor ra akau angibit ra pahaka' mi ra pampisaraan hino? ⁸Io yak akau hua antatakuli' angkulalaat ra sangulun am bokon, am antatakuli' po ampaparuung ra

pahaka-pahaka' pohondo' mi angintopot. ⁹Ikaa ki' akau akapandai ra ulun ikaa sumuhut ra kasiha' nu Ala ikaa asauk ra ulun pihangon nu Ala. Ikaa akau aruung. Ulun okotoh ahambai, am ulun lumansan ra ala binabaal, am ulun ampalapau, am ungkuyon antakuli' ahambai ra ungkuyon ¹⁰am kawi' nu ulun antatakou am binookoton, auk-auk, angulalaat ra inggalan nu ulun bokon, am ampahaau, kawi' nu hiatu ikaa yak asauk ra ulun pihangon nu Ala. ¹¹Siino po kula-kula' ngaulun ra lolot mi nanguma' ra kono hiano ra bahu li. Io yak raino poyo akau nabahuan intor ra sala' mi, am akau nasauk ra tohom nu Ala, am raino akau anduli' ohonsoi ra tingkuangon nu Ala nga akau angintopot ra Tuhan i Yarus Karistus am haling ra kuasa' nu Ro nu Ala intok taka sumamba.

Pasaukon mu inan mu ra apainsuat ra Ala

¹²Siino po nahi mindahu, "Kaando' no raino pamapalan rakon." Kapiro hino, io yak sala' ka kawi' nu hiano angibit ra kaansayan. Kapiro pono' raino kaando' pamapalan ritaka, am ikaa au asiha' apakuasa' ra inan ku ra atu-atu pono' ra tana' hitu kalaayan nu huang ku. ¹³Siino po nahi mindahu, "Kanon hitu inuma' ra tayar nu tinaai, am tinaai hitu nilair ra tayar nu akanon." Kapiro hino, io yak ruo-ruo hiano rahili lowoon nu Ala. Inan taka hitu ikaa auma' pasaukon ra anguma' ra baal apakauyu', io yak pasaukon yak ra angkaraya' ra tayar nu Tuhan am Tuhan amiaha' ra inan hino. ¹⁴Ala nopongo napanduli' napakaayah ra Tuhan taka intor ra pinatayan no, kono hino po rahili nu Ala apanduli' apakaayah ritaka nga kuasa' no.

¹⁵Akau apandai ra inan mi hitu io hino bahian nu inan ri Karistus. Kono

po hino, auma' ki' au angundut ra saumi bahian nu inan ri Karistus hino, hili apasauk ra bahian nu inan nu sangulun ruandu' asundal hino? Ikaa! ¹⁶Ikaa ki' akau akapandai ra kono sangulun ahumbir ra ulun ruandu' asundal am hino nga apasaumi ra inan no ra ruandu' asundal hino! Siino rahu pinasuratan nu Ala, "Am karuo nilo no pono' am mangun noyo yak ra saumi. ¹⁷Io yak ulun apasimpung ra inan no ra Tuhan taka, am Ro nu Tuhan am ro nu ulun hino asauk ra saumi."

¹⁸Pai' mi pahambai, nga kawi' nu sala' bokon inuma' nu ulun, ikaa no hiano angulalaat ra inan no tohom. Io yak ulun ahambai hino apakalaat ra inan nano. ¹⁹Ikaa ki' akau akapandai ra inan mi hitu io hino intokon nu Ro nu Ala? Am Ro nu Ala hino mayan ra inan mi. Am Ala nga nanaak ra Ro hino ramuyun. Inan mi hitu sala' ka akau katangan. Ala yak katangan, ²⁰nga akau hua inaliran no ra oloho laarang io hino Yasus inatoi ra tayar taka. Hino puun no onsoi inan mi pasaukon ra kono hino suku' Ala an-sukon.

Pangkibalaan intor ra baal
pahuatan

7 ¹Raino au ambala' intor ra baal kinimuatan mi ra pahulu li nopongo sinuratan mi rakon. Kono sangulun unguyon ikaa ahuot, onsoi po hino. ²Io yak onsoi tuki-tukir nu unguyon am ruandu' akaandu' hili ilo ikaa alai ra atu-atu baal apakauyu'. ³Onsoi unguyon anguma' ra atu apainsuat ra andu' no am kono po hino nu ruandu' anguma' ra atu apainsuat ra andu' no, tuki-tukir nilo onsoi ra atu maan nilo apainsuat ra sangulun am sangulun. ⁴Ruandu' in-

andu' hiano ikaa no ilo anguasa' ra inan nilo rano raino, unguyon nilo rano yak anguasa' rilo. Kono po hino nu unguyon akaandu' hiano ikaa anguasa' ra inan nilo rano raino, andu' nilo rano yak anguasa' rilo. ⁵Onsoi ansawo hino ikaa asalok ansuai. Kono ikaa kula' abuai am auma' po hino nu kono ilo ruo namalihua ra baal hino. Intor ra kono hino tuki-tukir nilo akaalap sambayang am ikaa akurarou nu sangulun. Io yak popor no rahili ilo ansawo anduli' asimpung. Kono akau ikaa anguma' kono hino, buoi nali akau akaaya' ra konos nu Ibilis amunaau ramuyun, nga ikaa hua akau tumaan ra kasiha' nu huang mi.

⁶Rahu ku hitu sala' ka asauk ra saumi panusuban. Io yak saumi pambalaan. ⁷Sotopot no kasihaan ku hili kawi' nu ulun humondo' rakon. Io yak tuki-tukir nu ulun nakaalap ra taak intor ra Ala am taak hiano ikaa ohondo', siino kono soro', am siino po kono hitu.

⁸Tayar nu ulun kaapo nahuot am tayar nu ulun nabalu, au amala' ra kono hitu ramuyun. Labing honsoi no ra akau aayah ikaa anangandu' kono au. ⁹Io yak kono akau ikaa tumaan, am labing po solor honsoi no ra kono akau ahandu' karuo kono am anduon intor ra akau ikaa mulou ra kalaayan nu huang.

¹⁰Am tayar mi akau ulun nahuot, siino pambalaan ku ramuyun. Kapi pono' au amala', io yak pamapalan ku hitu intor ra Tuhan, io hino ruandu' ikaa auma' ahimpong ra unguyon no. ¹¹Io yak hino kono io ahimpong ra unguyon no, onsoi io ikaa akiandu' po bahu, karuo kono am onsoi io anduli' yak ra unguyon nano. Am unguyon pono' hino am

^{e7:1} Kono sangulun unguyon ikaa ahuot, onsoi po hino: Karuo kono am; Akau mindahu ra kono sangulun unguyon ikaa ahuot, onsoi po hino.

kono hino po, pai' io pahimpoi ra andu' no.

¹²Tayar nu ulun bokon siino babala' ku ramuyun, hitu babala' ku tohom sala' ka intor ra Tuhan. Io hino kono sangulun uningkuyon sumauk ra ulun nangintopot akaandu' am andu' no hino ikaa mintopot, am kono andu' no hino asiha' murong lumondon rio, am onsoi ikaa angimpoi ra andu' no hino. ¹³Am kono sangulun ruandu' sumauk ra ulun nangintopot am uningkuyon no ikaa mintopot, am uningkuyon no hino amalihua sumimpung lumondon rio, am ruandu' hino ikaa auma' ahimpung ra uningkuyon no hino. ¹⁴Nga andu' no ikaa angintopot hino auma' yak asauk ra ulun pihangon nu Ala nga io nopongo nahuot ra ruandu' lai-lair nasauk ra tohom nu Ala. Kono po hino nu ruandu' ikaa angintopot auma' yak asauk ra ulun pihangon nu Ala nga io inuot nu uningkuyon lai-lair nasauk ra tohom nu Ala. Kono ikaa asauk baal hino, ikaa mulalas anak-anak nilo ohondo' yak ra anak nu ulun ikaa angintopot, lai' halan am anak-anak hiano asauk ra ulun pihangon nu Ala. ¹⁵Io yak kono ulun ikaa angintopot hino ahiru' intor ra andu' no uningkuyon karuo kono am andu' no ruandu' angintopot hino, onsoi pahuon mi yak io. Luang nu baal kono hino pahaka' angintopot hino kaando' akaulampung, nga Ala asiha' ra pahaka' siino pansiluluman ra sangulun am sangulun. ¹⁶Akau ruandu' intopot ri Karistus andu' nu uningkuyon ikaa angintopot, apandayan mi ki' ra akau auma' apakaayah' ra uningkuyon mi hino? Kono hino po akau uningkuyon angintopot ra Tuhan, aun koson mi

akapandai ra akau ikaa akaalap apakaayah' ra andu' mi.

Onsoi itaka aayah maya' ra kasiha' nu Tuhan

¹⁷Hitu nga pambalaan ku ra tuki-tukir nu sirong. Onsoi tuki-tukir nu ulun anguma' ra kaayahan no sumuhut ra tilu' nu Tuhan ohondo' ra nopongo nilondon nu Ala ra tayar no ra paat nu Ala nahipah ra ulun hino ra angintopot rio. Hino nga panusuban nilondon ku ra tuki-tukir nu ulun nangintopot. ¹⁸Umang no, kono sangulun nakalair sinunat ra paat no nangintopot ra ipah nu Ala, pai' ulun hino lumikot amalawo ra pipilang nu sinunat hino. Kono po hino nu sangulun ikaa sinunat ra paat no nangintopot ra ipah nu Ala, pai' ulun hino pakisunat. ¹⁹Nga kono sangulun nasunat, karuo kono am ikaa, am ohondo' yak. Saumi yak aulu', io hino aayah maya' ra panusuban nu Ala. ²⁰Onsoi tuki-tukir nu ulun olondon ra kinabaalo' nu kaayahan no ohondo' ra paat no inintopot ra ipah nu Ala.

²¹Kono siino ra lolot mi ulipon ra lali' nu Ala nangipah napaintopot ramuyun, pai' io kasusa' ampahuang ra io inulipon no. Io yak kono siino ralan mi onsoi lumabus intor ra pangulipanan hino, am lumabus ka ra nangulipanan ramuyun no.⁸ ²²Nga ulun ulipon ra lali' nu Tuhan nangipah napaintopot rilo, ilo nga raino ulun tohom nu Tuhan. Am ulun sala' ulipon ra lali' nali Tuhan nangipah am apaintopot rilo, am ulun hiano nga raino ulipon ri Karistus. ²³Ala nangalir ramuyun ra loho ikaa alimbawan. Hino puun no, pai' akau papaulipon ra inan mi ra ulun.

^{f7:16} aun ki' koson mi akapandai ra akau ikaa akaalap apakaayah: Karuo kono am; aun koson mi akapandai bonsoi ra akau ikaa akaalap apakaayah.

^{87:21} Io yak kono siino ralan mi onsoi lumabus intor ra pangulipanan hino lumabas ka ra nangulipanan ramuyun no: Karuo kono am; Io yak hama' pono' oko siino ralan onsoi...onsoi yak oko anguma' onsoi-onsoi ra kinabaalo' mu amba hino.

24Pahaka-pahaka' ku, onsoi tuki-tukir nu ulun sumilulum ra Ala maya' ra baal ohondo' ra lali' nu Ala nangipah napaintopot rio.

Pambalaan ra ulun kaando' andu' am ruandu' nabalu

25Raino poyo ampaat ra sinuratan mili rakon ra baal nu ulun kaando' andu', karuo kono am nabalu. Kaando' susub nu Tuhan rakon, io yak intor hua ra asi' nu Tuhan hili au auma' lansanan mi, am hino puun ku amala' ramuyun.

26Asuang susa' ra paat raino, am intor ra hino huang ku labing honsoi no ra kono tuki-tukir nu ulun lumondon maya' ra baal nu bayah no raino. **27**Kono akau akaandu' pai' akau pangimpoi ra andu' mi hino. Am kono akau kaapo nahandu' am onsoi po solor ra akau ikaa ahandu'. **28**Io yak akau ikaa akasala' ra kono akau ahuot. Kono po hino nu ruandu' uwoton, sala' ka akasala' io ra baal hino. Io yak tayar nu ulun ahuot, asuang bonsoi susa' mintup ra bayah nilo. Kasiha' ku kawi' nu pahaka' ikaa aintupan ra kawi' nu kasusaan hiano.

29Pahaka-pahaka' ku, langus nu rahu ku kono hitu io hino, ikaa no kula' buoi no amahun raino, am intor ra hino tuki-tukir nu ulun akaandu' onsoi yak bayah no ohondo' ra kono kaando' andu', **30**am kawi' nu ulun antangi' ohondo' ra kono ilo ikaa asusa' huang, am ulun anginsuat ohondo' ra kono ilo ikaa anginsuat, ulun ahalir ra barang ohondo' ra kono ilo ikaa onohom ra barang inaliran nilo hiano, **31**am kawi' nu ulun antatalan am ahalir ra atu-atu ra

tana' hitu ohondo' ra kono ilo ikaa aulampong ra hino. Nga tana' akito taka tu raino ikaa kula' abuoi am alawo noyo.

32Kasiha' ku, akau ikaa aintupan nu kasusaan hiano. Ulun ikaa ahuot ampahuang yak hai-hait intor ra baa-baal nu Tuhan, nga io apainsuat ra huang nu Tuhan. **33**Io yak tayar nu ulun nopongo nahuot asuang huangon no intor ra baa-baal nu tana' hitu, nga io asiha' apainsuat ra huang nu andu' no. **34**Popor no huhuanguon nano pono' am ampipiang. Sangulun ruandu' ikaa inuot karuo kono am ralaa, asuang huhuanguon no intor ra baa-baal nu Tuhan nga io asiha' ra huang am bayah no asauk ra tohom nu Ala. Io yak sangulun ruandu' inuot io ampahuang yak hai-hait ra baa-baal nu tana' hitu nga io apainsuat ra andu' no.

35Au nanurat ra kawi' nu hitu nga tayar nu kaansayan mi, sala' ka ompopol ra baal saumi am saumi. Kasiha' ku io hino akau anguma' yak ra atu otopot am atu onsoi maan, hili akau ampahuang yak ra Tuhan.

36Kono sangulun ampahuang ra atu ikaa onsoi maan no ra ruandu' tamong no, nu kono io ikaa tumaan ra kasiha' nu huang no, am asiha' yak angandu' ra ralaa hino, onsoi io anguma' ra atu onsoi ra pamahuanguon no.^h Ikaa io akasala', nu kono ilo ahandu'. **37**Io yak kono sangulun nopongo nanguma' ra bantasan ra luang nu huang no, ra io ikaa ahandu' ra tamong no hino' am bantasan inuma' no hino sala' ka nilikatan, inuma' no hino onsoi yak nu kono io ataan anguma' ra baal hino. **38**Kono po hino, nu ulun ahuot inuma' no hino pono'

^h7:36 Kono sangulun...atu onsoi ra pamahuangan no: Karuo kono am; Intor ra baal nu sangulun unguyon am anak no ralaa, kono io amahuang ra inuma' no hino ikaa onsoi ra tayar nu anak no hino am anak no hino auma' noyo uwoton, intor ra hino ikaa mulalas io anguma' ra kasiha' no am apauot ra anak no ralaa.

ⁱ7:37 ra io ikaa ahandu' ra tamong no hino: Karuo kono am; ra io ikaa ahandu' ra anak no ralaa.

onsoi yak, am ulun ikaa ahuot' inuma' no hino pono' am labing po honsoi no.

³⁹Kawi' nu ruandu' inandu' nasulampong ra unguoyon nilo rano ra buoi nu unguoyon nilo rano aayah. Matoi yak unguoyon nilo rano, am hili ilo auma' uwoton nu ulun bokon, nu kono io ulun nangintopot. ⁴⁰Kono po solor huang ku, labing honsoi ra tayar nu ruandu' nabalu nu kono ilo lumondon ikaa akiuot. Am au amahuang ra nirahu ku hino intor yak poyo ra Ro nu Ala.

Pambalaan ra baal nu akanon inumang taaki' ra ala binabaal

8 ¹Raino poyo ampaat ra sinuratan mi tili rakon ra baal nu akanon inumang taaki' ra ala binabaal hiano. Kapiro rahu nu ulun ra, "Itaka kawi' siino kapandayan," kanilo. Kapan-dayan kuon nilo hino apakasawat ra huang nu ulun io yak asi' yak hino auma' apakatahoh ra huang nu ulun. ²Aun anantam ra io apandai, am ulun kono hino no kaapo io nakapandai bonsoi ra aun otopot. ³Io yak kono sangulun masi' ra Ala, hili ulun hino pono' akaulihan nu Ala.

⁴Kono hino po nu akanon inumang taaki' ra ala binabaal hiano. Itaka akapandai ra ala binabaal hiano anilu ra ala tinantam yak nu ulun, am kaando' sahumu intor ra lali' nali. Nga itaka akapandai ra Ala saumi yak. ⁵Hama' no pono' siino ala ra kuon nilo ra Surga' am tana' tu, am hama' no asuang ala ra kuon nilo am asuang po tuhan ra kuon nilo. ⁶Io yak itaka poyo, saumi yak Ala, io hino Ala Ama', nanguma' ra kawi' nu atu-atu, am io nga languson nu bayah taka. Am saumi po yak Tuhan, io hino i Yasus Karistus. Am i Karistus napasaukan nu Ala ra kawi' nu atu-atu, am io nga kaayahan taka.

⁷Kapiro pono' kono hino, io yak sala' ka kawi' nu ulun akapandai ra hino. Siino ulun naubas sumamba intor ra bahu li ra ala binabaal hiano, am suku' raino pono' ilo ampahuang ra akanon inuma' taaki' hino kapiro-pio tohomon nu ala binabaal hiano, nga kaintapatan nilo no ikaa poyo atahoh. Am ilo ampahuang ra kono ilo aangkan ra akanon hino, am hino nga angulalaat ra inan nilo no ra tingkuangon nu Tuhan. ⁸Sotopot no sala' ka akanon taka hino labing apaimaar ritaka ra Ala. Kono itaka angakan ra akanon taka hino, kaando' atu-atu balos aalap taka. Sotopot no kono itaka ikaa angakan ra akanon taka hino, am kaando' po laat no ritaka.

⁹Io yak, onsoi huhuagon mi! Pai' suku' ra maan mi hino anguma' ra ulun bokon anguma' ra sala' nga ikaa po hua natahoh kaintapatan nilo, nga atu-atu pono' hua baal am maan mi yak. ¹⁰Atungon nu rahu ku kono hitu. Kono nahi tayar nu pahaka' natahoh ra kaintapatan, anturung angakan ra pahun intokon nu ala binabaal. Hili akau akito nu ulun bokon anturung am angakan ra hino. Kono kaintapatan nu ulun hino ikaa po atahoh, kaa ki' baal hino apakaatas ra ulun hino angakan ra akan tinaakan ra ala binabaal hino? ¹¹Intor ra hino, kaintapatan mi apakapalir ra kaintapatan nu ulun ikaa po atahoh ra kaintapatan hino. Lai' halan am i Karistus pono' am inatoi po ra tayar nu ulun hino. ¹²Am kono akau anguma' ra sala' kono hino ra tingkuangon nu ulun nangintopot bokon, baal hino akau angulalaat ra kaintapatan nu ulun ikaa po atahoh ra kaintapatan, intor ra hino akau akasala' ri Karistus. ¹³Hino puun no, kono pahaka' ku amahuang ra io akasala' nga puun ra akanon hino, hili ikaa no bahu pakuan ku angakan ra kual hino. Aa-

*j*7:38 ahuot: Karuo kono am; ahandu' ra anak no ralaa. ikaa ahuot: Karuo kono am; ikaa ahandu' ra anak no ralaa

ngas au ra pahaka' ku akasala' nga puun hua ra inuma' ku hino.

Maan am karaya' nu ulun sususubon

9 Ikaa ki' au sangulun nalabus intor ra arat nu ugama Yahudi. Ikaa ki' au sangulun sususubon? Ikaa ki' au nakakito ri Yasus Tuhan taka? Am ikaa ki' akau hitu balos nu karaya' ku ra Tuhan? 2Kapio pono' ulun bokon angimbali ra au nasauk ra ulun sususubon, io yak tayar mi poyo au hitu kapio nasauk ra ulun sususubon. Nga kaayahan mino ra Tuhan anatandu' ra au hitu sangulun ulun sususubon.

3Kono ulun apasala' rakon, hitu yak pamalimbang ku. 4Auma' halan solor au angalap ra akan intor ra karaya' ku hitu. 5Auma' halan solor au tumilu' angibit ra andu' ra lakou ku, kono inuma' ri Piturus am pahaka' nu Tuhan rano am ulun sususubon bokon hiano. 6Karuo kono am akai yak ki' ruo ri Barnabas auma' ahuyum ra akan mai tohom. 7Siino ki' sauyar ahuyum ra usin tohom no ra paat no asauk ra sauyar?

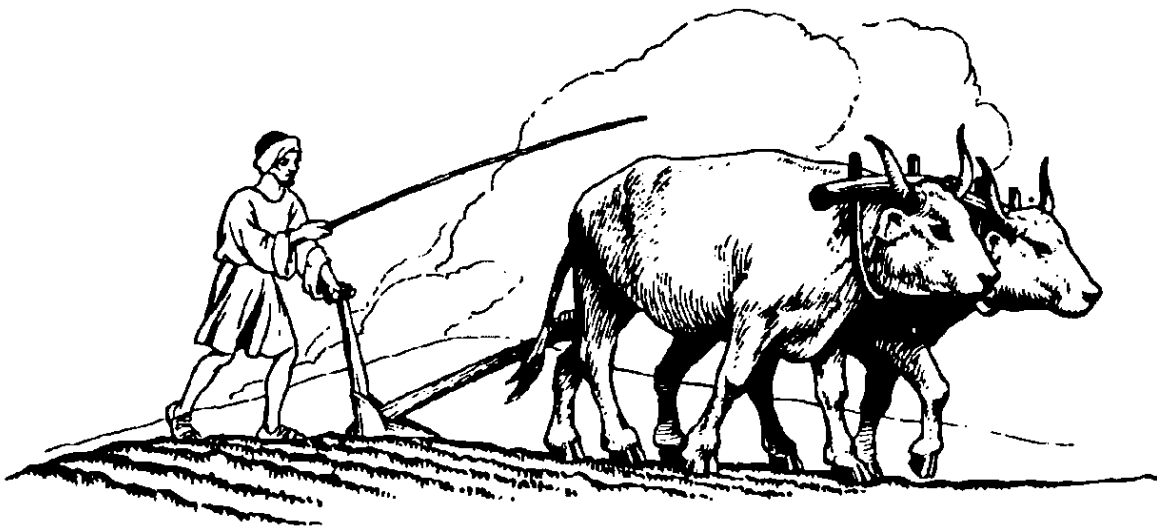
Karuo kono am siino ki' onohom ra kabun anggur ikaa aangkan ra kinawa' nano? Am kaando' po kasa-ngulun ahahalung ra rumba ikaa a-nginum ra hatas nu rumba alungan nano.

8Otopot pono' kawi' nu panguma-ngan binalaan ku hiatu maya' ra pamahuangan taka ulun nu tana' tu yak, am panusuban pono' nu Arat sinuratan ri Musa li ritaka am kono hino po. 9Siino rahu pinasuratan nu Ala ri Musa rahu kono,

"Pain mi hanggalangi kabang nu sapi' ra kotongo' nilo angunau'."

Sala' ka sapi' hiano yak kuon nu Ala. 10Langus nu rahu no kapio no, io hino itaka. Ulun amalair ra tana' panambakan hiano am ulun ongotom hiano lumansan angundut ra hari' intor ra karaya' nilo hiano.

11Paat mai nambala' ramuyun ra aho intor ra Tuhan io hino ohondo' ra ulun nanambak ra bibit. Am aun ki' sala' no ra kono akai akaundut intor ramuyun ra aun kalikatan mai ra tana' hitu? 12Kono ulun bokon auma' lumansan ramuyun ra akau anaak ra kalikatan nilo, am labing po nga

Ulun amalair ra tana' panambakan

halan solor akai. Topot no asiha' yak au ananggung ra kawi' nu atu-atu, pai' yak ra au apaatong ra saumi baal angulampong ra ambala' ra Aho Onsoi intor ra baal ri Karistus.

¹³Apandayan mi no ra ulun angkara' ra Pahun nu Ala hino akaundut ra akan nilo intor ra Pahun nu Tuhan hino. Am ulun angkaraya' ra intok pananalaban am pananampakan ra taak ra Tuhan hiano akaundut ra tayar nilo intor ra tinaakan hiano. ¹⁴Kono po hino nu Tuhan nopolondon ra ulun ambabala' ra Aho Onsoi hitu auma' akaundut ra akan intor ra karaya' no hino.

¹⁵Io yak ikaa po hua ihondo' au nanguma' ra kuasa' akitaak hino am au nanulis ra surat hitu sala' ka hino atungon no, hili baal hino maan rakon raino. Labing honsoi no ra au matoi intor ra au alawaan ra baa-baal panginsuatan ku hino. ¹⁶Ikaa au auma' akiansuk ra au ambala' ra Aho Onsoi, nga hino hua susub nu Tuhan rakon. Nga au hua aila' bonsoi nu kono au ikaa ambala' ra Aho Onsoi hitu. ¹⁷Kono halan au ambala' ra Aho hitu intor ra kasiha' nu huang ku, am hili au auma' lumansan ra au taakan ra hari'. Io yak au ambala' ra Aho Onsoi hitu sumuhut hua ra nanusuban nu Ala rakon, nga io hua nanusub rakon ra karaya' hitu. ¹⁸Kono po hino aun ki' talampos ku? Hari' ku io hino ambala' ra Aho Onsoi hitu am ikaa apasusa' ra ulun bokon anaak rakon ra akan, nga ikaa au lumikot akibayal ra aun auma' aalap ku intor ra au ambala' ra Aho Onsoi hino.

¹⁹Sala' au ulipon nu atu-atu pono' kaulun. Kaando' akaulampong rakon. Ali' hino siningon ku yak napaulipon ra inan ku ra kawi' nu ulun, hili au auma' apaintopot ra kula-kula' ulun ra tayar ri Karistus. ²⁰Kono au siino ra lolot nu ulun

Yahudi, am au humondo' ra kono baal nilo no hili au auma' apaintopot rilo ri Karistus. Io yak ra lolot nu ulun-ulun maya' ra Arat sinuratan ri Musa li am nanguma' ohondo' yak ra au nakaaya' ra Arat hino. Hama' no pono' au ikaa nakaaya' ra Arat hino, au anguma' ra hino hili au angintopot ra ulun hiano maya' ri Karistus.

²¹Am kono au siino ra lolot nu ulun sala' Yahudi ikaa maya' ra Arat sinuratan ri Musa li, am kinabaalo' ku kono yak kinabaalo' nu bansa' hiano, hili au akaalap apaintopot ra bansa' hiano asauk ra ulun nangintopot ri Karistus. Io yak atungon no hino sala' ka ikaa maya' au ra panusuban nu Ala. Io yak au solor ra maya' ra panusuban ri Karistus.

²²Kono au siino ra lolot nu ulun asuang ikaa maan ra luang nu kaintapatan nilo am maya' yak au ra kono maan nilo no, hili au akaalap apaintopot rilo asauk ra ulun angintopot ri Karistus. Aun pono' kinabaalo' nu ulun am hondoon ku yak hili au auma' apakaayah ra sampiruo ra ulun hiano ra kula-kula' yak lakou nu pakuan ku.

²³Kawi' nu hiatu maan ku nga aparayol hua ra Aho Onsoi hitu, hili au po akaaya' barakatin.

²⁴Napandayan mi noyo ra kula-kula' suang nu ulun animbul ra paat nu arurumba' hino, am saumi yak akaundut ra talampos. Kono po hino onsoi akau tumilu ra kono ulun animbul kumakaundut ra talampos hino. ²⁵Tuki-tukir nu ulun maya' tumaring io tumaan yak ra kawi' nu atu-atu. Io anguma' ra baal hino nga io akaalap ra talampos apandai alawo. Io yak itaka hitu tumaan ra kawi' nu atu-atu baal nga itaka asiha' angalap ra talampos ikaa apandai alawo. ²⁶Hino puun ku animbul lumangus ra ropohon nilondon hino. Am au po

Sapulu intor ra raun

ohondo' ra kono ulun inunsop ra pahahawalian ra asumpuk, ikaa au sumpu-sumpuk lalayau. ²⁷Au omopol ra kasiha' nu huang ku suku' ra au ataan. Au anguma' ra hino, nga aangas au ra siino asauk ra pongo ku ahipah ra ulun bokon maya' ra arumba' ra animbul am au solor ikaa paayaan nga au ikaa maya' ra panusuban.

Apasiho ikaa sumamba ra ala binabaal

10 ¹Intor ra hino u pahaka-pahaka' ku, au asiha' apamahuang ramuyun ra baal nu nasauk ra aki' taka rali ra paat nilo inaya' ri Musa li. Kawi' nilo no inibit nu laput, am kawi' nilo no pokaando' atu-atu ra ilo inakou sinumandaup ra luab Alia' pinantabang nu Tuhan li. ²Ulun asauk ra maya' ri Musa kawi' nilo no rorobon ra laput am luab. ³Kawi' nilo li aangkan ra akanon intor ra Ala, ⁴am anginum ra inumon intor ra Ala. Kawi' nilo li anginum ra siang nu batu intor ra Ala baya-baya' rilo, batu hino io hino i Karistus. ⁵Kapio pono' kono hino, am kaiti'

yak ra kawi' nilo li panginsuatan nu Tuhan. Hino puun nu bangkai nu kinasuango' nilo li kumalayatan ra tana' asuang batu am inahison li.

⁶Kawi' nu hiali asauk ra paniluan ra tayar taka, hili itaka ikaa tumilu' rilo, alaa'i ra aun-aun alaat kono inuma' nilo rali. ⁷Pai' taka tilu' ra ulun bokon ra ulun hiali. Ilo sumamba ra ala binabaal hiano. Siino rahu pinasuratan nu Ala,

"Pahahakan ilo am pahihinum am pahahalang ra ilo sinumamba ra ala binabaal hino."

⁸Pai' taka tumilu panguma' ra baa-baal apakauyu' kono inuma' nu ulun bokon ra ulun hiali. Intor ra hino nga ilo asuang inatoi, songorou li am ruo ngoopor am talu ngaribu. ⁹Pai' taka tumilu panginam ra Tuhan^k kono inuma' nu ulun bokon ra ulun hiali, suku' ra ilo inatoi pinatinduk nu Ala ra kukuo. ¹⁰Am pai' po itaka tumilu ahibubungot kono inuma' nu ulun bokon ra ulun hiali, suku' ra ilo pinatoi nu Malaikat Amamotoi hino.

¹¹Kawi' nu hiatu pinaintup nu Ala rilo am raino asauk ra pangintiluan ra tayar taka, am pinasuratan nu Ala asauk ra papasihalan ra tayar taka. Nga bayah taka tu raino nakapaat ra mamar kaawian nu tana' hitu.

¹²Aun ulun anantam ra ilo atahoh, am huangon nilo onsoi-onsoi hili ilo ikaa anguma' ra sala'. ¹³Tuki-tukir nu panginaman mintup ramuyun ohondo' yak ra panginaman naubasan nu kawi' nu ulun. Io yak randi' nu Ala hino ikaa ahihiungga'. Ala ikaa apahusu ramuyun kinaman sail kono intor ra auma' ataanan mi. Kono akau aintupan ra panginaman Ala apaingkotoh ramuyun hili akau ikaa anguma' ra sala', am io anilu ra

^k10:9 Tuhan: Luang nu buku nakalair; I Karistus

10:1 Nah. 13:21-22, 14:22-29 10:3 Nah. 16:35 10:4 Nah. 17:6, Tab. 20:11 10:5 Tab. 14:29-30 10:6 Tab. 11:4 10:7 Nah. 32:6 10:8 Tab. 25:1-18 10:9 Tab. 21:5-6 10:10 Tab. 16:41-49

ralan kalabusan intor ra panginaman hiano.

¹⁴Hino puun no u pahaka-pahaka' inasian ku, ikaa akau sumaang maya' ra ulun sambayang ra ala binabaal hiano. ¹⁵Au amala' ra hitu ramuyun nga apandai kano hua. Huang mi yak anampuus ra rahu ku hitu. ¹⁶Itaka angansuk ra Ala ra itaka anginum ra paat nu Irau nu Tuhan. Am paat taka anginum intor ra sawan hino hili itaka sumilulum ri Karistus ra pinatayan no. Am paat taka anubing am aangkan ra ruti' hino, am itaka saumi ra luang nu inan ri Karistus. ¹⁷Nga siino saumi yak hua ruti' am kawi' taka nangakan ra ruti' saumi hino. Am asuang taka hitu ohondo' yak ra saumi inan.

¹⁸Huango' mi nga ulun Yahudi. Ulun nangakan ra akan binulian ra intok pananalaban ra taak ra Ala io nga ulun sumilulum ra Ala. ¹⁹Aun ki' atungon nu rahu ku hino? Ala binabaal karuo kono am akan tinaakan ra ala binabaal hino kaando' no balos no sahumu. ²⁰Aun tinaakan ra intok pananalaban ra tayar nu ala binabaal sala' ka tinaakan ra Ala io yak tinaakan ra saitan. Am aangas au ra akau sumilulum ra saitan. ²¹Ikaa auma' akau anginum ra anggur intor ra sawan nu Tuhan am parayus anginum po ra anggur intor ra sawan nu saitan. Ikaa po auma' akau angakan ra akan siino ra mija' nu Tuhan am poyo ra akan siino ra mija' nu saitan. ²²Ikaa ki' inuma' taka hino oposolon ra Tuhan. Siino ki' itaka sumail ra kotoh nu Tuhan?

²³Rahu nu ulun bokon, "Itaka auma' anguma' yak ra kasiha' taka!" Otopot! Io yak kawi' nu kasiha' taka sala' ka okotool. Rahu nu ulun bokon, "Itaka auma' anguma' ra atu yak kasiha' taka." Otopot. Io yak

sala' ka kawi' nu kasiha' taka apaingkotoh ra bayah nu ulun bokon. ²⁴Pai' sangulun angkaraya' apakaulu' ra inan no tohom. Tukir nu ulun angkaraya' apakaulu' po ra tayar nu ulun bokon.

²⁵Akau auma' yak angakan ra atu yak kual nu kium talanon ra pasar. Ikaa pono' kimuatin mi, hama' pono' siino kaahatan nu huang mi. ²⁶Nga siino nasuratan ra Kitap nu Ala, "*Tana' hitu am kawi' nu suot no tohom nu Tuhan.*"

²⁷Kono ulun ikaa angintopot ahipah apaakan ramuyun, am kono akau asiha' aangkan, ikaa akau angkimuot ra aun kaahatan nu huang mi ra akanon ininsalahan hino. ²⁸Io yak kono siino mindahu ramuyun, "Akan hitu inuma' taaki' ra ala binabaal," ikaa akau angakan ra hino, nga huangon mi pahaka' inindahu hino, am kaahatan nu huang nano. ²⁹Atungon nu rahu ku sala' ka intor ra kaahatan nu huang mu io yak kaahatan nu huang nu ulun hino. Siino nahi ulun angkimuot, "Kulo ki' kasihaan nu huang kutu angulampong ra huang nu ulun bokon? ³⁰Kono au angakan ra atu yak kanon ku am mindahu tarima' kasi' ra Ala, kulo ki' ulun bokon auma' apasala' rakon ra akanon ku hino, lai' halan am nopongo no au mindahu tarima' kasi' ra Ala?"

³¹Aangkan am anginum am atu-atu pono' maan mi, am maan mi kawi' nu hiano hili Ala ansukon. ³²Kono nga hino bayah mi, suku' pahaka' ikaa apasauk ra ulun bokon anguma' ra sala'. Hama' pono' io ulun Yahudi, ulun sala' Yahudi karuo kono am ulun nangintopot ri Karistus. ³³Onsoi akau tumilu rakon. Au apainsuat halan ra kawi' nu ulun ra aun-aun maan ku. Ikaa au ahuyum ra kaansayan nu inan ku

tohom. Au asiha' apaindul po ra kaansayan nu ulun bokon, hili ilo auma' kaayahon nu Ala.

11 ¹Onsoi akau tumilu ra kinabaalo' ku, ohondo' rakon tumilu ra kinabaalo' ri Karistus.

Baal ra anantarung ra paat sambayang

²Au anginsuat ramuyun ra akau hai-hait ampahuang rakon am sumuhut ra nangubasan inindulan kuli ramuyun. ³Kasihaan ku hili akau akarati' ra i Karistus hino siino kuasa' ra tuki-tukir nu ungkuyon, am ungkuyon siino kuasa' ra andu' no, am Ala siino kuasa' intor ri Karistus.

⁴Kono ungkuyon anantarung ra ilo sambayang, karuo kono am ambala' ra Aho nu Ala ra paat lumulur sambayang, ulun hiano ahuyai ri Karistus. ⁵Am kono ruandu' akaandu' ikaa anantarung ra ilo sambayang karuo kono am ambala' ra Aho nu Ala ra paat lumulur sambayang, ruandu' hiano ahuyai ra ungkuyon nilo rano, am ilo ohondo' yak ra kono ruandu' binulutan. ⁶Nga kono ruandu' ikaa anantarung, labing po solor honsoi no ra lampanan no abuk nano. Io yak kauyuan hua ra kono ruandu' ambulut karuo kono am lampanan abuk nano, onsoi yak ra ilo anantarung. ⁷Ulun ungkuyon ikaa auma' anantinarung, nga io asauk ra pangaulihan ra kinabaalo' am hayo nu kuasa' nu Ala. Io yak tayar nu ruandu' asauk ra pangaulihan ra ungkuyon. ⁸Nga ungkuyon ikaa pinasauk intor ra ruandu' ra lali' nali. Io yak ruandu' pinasauk intor ra ungkuyon. ⁹Kono po hino ra lali' nali sala' ka ungkuyon binaal ra tayar nu ruandu'. Io yak ruandu' binaal ra tayar nu ungkuyon.

¹⁰Onsoi ruandu' anantarung anatandu' ra ilo pihangon nu ungkuyon nilo rano hili malaikat asanang

huang ahilong ra baal hino. ¹¹Hama' pono' kono hino kaayahan taka ulun nasauk ra ulun nangintopot, ulun ruandu' ikaa io auma' aayah nu kaando' po ungkuyon, kono po hino nu ungkuyon ikaa po io auma' aayah nu kono kaando' ruandu'. ¹²Nga kapiro pono' ruandu' ra lali' nali intor ra ungkuyon, io yak ungkuyon pono' am anakon poyo nu ruandu' raino. Am kawi' nu atu-atu sinauk intor ra Ala.

¹³Huangon mi nga, onsoi ki' ra kono ruandu' ikaa anantarung ra ilo sambayang ra Ala ra paat lumulur sambayang? ¹⁴Maya' ra naubasan taka, sangulun ungkuyon alanggoi ra abuk ikaa onsoi ra pahilayan taka. ¹⁵Io yak tayar nu ruandu', abuk alanggoi hino asauk ra panginsuatan nu ulun bokon, nga abuk hino hua asauk ra kono anindung ra ulu nilo. ¹⁶Kono siino mansang ra baal nu kono hitu, saumi yak pamalimbang ku, io hino akai am kawi' nu ulun nangintopot ra Ala kono hino yak pakuan mai ra paat lumulur sambayang. Kaando' no bokon intor ra hino.

Irau nu Tuhan

¹⁷Io yak pambalaan ku hitu raino, ikaa no au anginsuat ramuyun, nga baal hua nu luluran mino ra sumamba ra Tuhan ikaa aparatong ra kaansayan, io yak aparatong ra kalaatan. ¹⁸Puu-puun no, aringoh ku siino no ra lolot mi ahahansang am angkakalit ra paat mi lumulur. Am au angintopot ra rahu hino otopot. ¹⁹Kapiro hino ikaa mulalas siino pahahansangan ra lolot mi hili ulun otopot ra babaya' no auma' apandayan. ²⁰Io yak paat mi solor lumulur, inuma' mi hino sala' ka akan ra Irau nu Tuhan. ²¹Nga paat mi angakan, akau simpangangalap ra akan mi tohom, suku' ra ulun bokon

ikaa nakaakan ra atu-atu, lai' ulun bokon rangan mi am nahahauk. ²²Kulo? Kaando' no ki' pahun mi tohom intok mi aangkan am anginum? Asiha' yak ki' akau angahaya' ra ulun nangintopot ra Ala, am apakauyu' yak ki' akau ra ulun kaando' atu-atu? Aun ki' auma' rahuon ku ramuyun ra baal mi hino? Anginsuat ki' au ramuyun ra hino? Ikaa au anginsuat ra kono hino.

²³Nga nangubasan kuli ramuyun ra pahulu li pinaintalang nu Tuhan rakon. Io hino paat nu londom napatakuban ra Tuhan Yasus li, am kaapo io natakub am unto' ri Yasus ruti' li, ²⁴hili sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala, am tutubingo' no, hili rahu no, "Hitu nga inan ku taakan ramuyun. Maan mi po kono hitu asauk ra saumi pampinawaan mi rakon."

²⁵Kono po hino ra pongo nilo nangakan, io nangalap ra sawan namulian ra anggur am rahu no, "Anggur hitu io hino parandian bahuon, tinatanduan nu lumbak ku. Tuki-tukir mi anginum ra hitu, onsoi maan mi hitu asauk ra pampahuaangan mi rakon."

²⁶Tuki-tukir mi aangkan ra ruti' kono hitu, am anginum ra anggur

intor ra sangkir hitu, atungon no akau apaintalang ra pinatayan nu Tuhan taka suku' rahili ra sukuan no. ²⁷Am intor ra hino, aun anga-ngahai ra Tuhan ra lakou no aangkan ra ruti' hino am anginum intor ra sangkir nu Tuhan hino, am ulun hino akasala' nga io hua angulalaat ra inan nu Tuhan am lumbak no. ²⁸Onsoi tuki-tukir nu ulun ampahuang pahulu ra kinabaalo' no hitu, am hili aangkan ra ruti' hino am anginum intor ra sangkir hino. ²⁹Nga kono ulun hino ikaa rumaliwi' huang ra angakan ra ruti' am anginum ra anggur ra akan ra Irau hino ra ampaat ra inan nu Tuhan, ulun hino auma' ukumin yak nu Ala ra bayah nano. ³⁰Hino puun no asuang ra lolot mi arualan am alami' ra inan, am siino po inatoi. ³¹Huangon taka pahulu kinabaalo' nu kaayahan taka am hili itaka ikaa auma' aukuman nu Ala. ³²Io yak kono itaka aukuman nu Ala, io angila' apaliman ritaka ra hino hili itaka ikaa akaaya' ukuman ra ulun ikaa angintopot ra tana' hitu.

³³Hino puun no pahaka-pahaka' ku, tuki-tukir mi lumulur aangkan ra irau nu Tuhan onsoi akau angkinaan suku' ra akau alulur kaawi'. ³⁴Kono siino tabaan, onsoi io pahulu aangkan

Ruti' am anggur

ra pahun no tohom, hili akau ikaa aukuman nu Ala ra luluran mi hino nga asala' mi angakan ra Irau nu Tuhan. Ali' kono rahuon bokon, rahili yak au apaintalang ra paat ku muoi ramuyun.

12 ¹Raino maya' ra kula-kula' taak intor ra Ro nu Ala au asiha' ramuyun akapandai kapiro ra aun katapatan no. ²Apandayan mi ra paat mi kaapo nakakaulih ra Tuhan, akau naibit-ibit ra kula-kula' lakou am sumamba ra ala binabaal kaando' bayah. ³Am kaando' kasangulun pono' ulun kinuasa' nu Ro nu Ala mindahu ra "Alaat nga Yasus." Am kaando' po ulun auma' mindahu ra "I Yasus yak Tuhan," nu kono io ikaa kuasain nu Ro nu Ala.

⁴Siino kula-kula' taak intor ra Ala io yak kawi' nu taak hino intor yak ra Ro nu Ala saumi hino. ⁵Siino kula-kula' baal no ra itaka angkaraya' ra Tuhan io yak Tuhan intok angkaraya' hino io hino Tuhan yak saumi hino. ⁶Siino kula-kula' baal no ra itaka angkaraya' ra Tuhan io yak anaak ra kotoh ra karaya' hino ra tuki-tukir nu ulun io hino Ala yak saumi. ⁷Ro nu Ala angkaraya' ra tuki-tukir nu ulun ra tayar nu kaansayan taka kaawi'.

⁸Tayar nu ulun bokon, Ro hino anaak ra pandai ahayam. Tayar nu ulun bokon po Ro yak hino po anaak ra pandai ambala' intor ra baal nu Ala. ⁹Am siino po ulun taakan nu Ro hino ra intopot akakuasa'. Kono po hino taak nu Ro hino ra ulun bokon, hili io auma' apakapiahah ra ulun arualan. ¹⁰Am siino po ulun bokon pakuasain nu Ro hino anguma' ra tatandu' kalalaban. Am siino po taak nu Ro hino apakapandai rilo angindul ra rahu nu Ala. Am ulun bokon po siino taak nu Ro hino poyo apakapandai opohondo' ra kono taak hiano intor ra Ro nu Ala, karuo kono

am sala' intor ra Ro nu Ala. Am siino po ulun bokon paindahuon nu Ro ra rahu ikaa aratian nilo, am siino po taak nu Ro ra ulun bokon hili ilo apandai apaintalang ra atungon nu rahu hiano. ¹¹Am kawi' nu taak onsoi hiano saumi yak puun no, io hino Ro nu Ala. Ro hino anukir anaak ra taak no ikaa ohondo' hiano ra tuki-tukir nu ulun maya' ra kasihaan no.

Asuang bahian, io yak saumi inan

¹²I Karistus io hino ohondo' ra inan nu ulun. Inan hino saumi yak, io yak asuang bahian no. Hama' pono' asuang bahian no, saumi yak hua inan hino. ¹³Kono po hino nu kawi' taka, onsoi ulun Yahudi karuo kono am sala' ulun Yahudi, amba-amba karuo kono am ulun sala' amba, kawi' taka nopongo nirorob nu Ro saumi hino, hili itaka saumion yak ra inan ri Karistus hino. Ro hino pono' am aingkoos yak alimanan taka.

¹⁴Nga inan hitu asuang bahian no, sala' ka saumi yak. ¹⁵Kono kalayam mindahu, "Sala' au bahian nu inan, nga sala' hua au longon," kaando' balos nu rahu no kono hino no, nga io pono' hua am bahian nu inan po. ¹⁶Am kono talingo mindahu, "Sala' au bahian nu inan, nga sala' hua au mato". Hino pono' am kaando' po balos no ra kono io mindahu ra rahu no kono hino, nga io pono' hua am bahian nu inan po.

¹⁷Kono luput nu inan hitu sumauk ra mato, aun pangkikinongoh no? Kono luput nu inan hitu sumauk ra talingo yak, aun pangangalok no? ¹⁸Napandayan taka no Ala ra io nanguma' ra kawi' nu bahian nu inan hitu maya' yak ra kasihaan no. ¹⁹Kono luput nu inan hitu saumi yak bahian no, am aun ki' rahili sabiton ra inan? ²⁰Napandayan taka no inan

hitu asuang bahian no, io yak inan hitu saumi yak.

²¹Hino puun no, mato ikaa auma' mindahu ra longon, "U longon, kaando' pakuan ku riun." Am ulu ikaa auma' mindahu ra kalayam, "U kalayam, kaando' pakuan ku riun."
²²Sala' ka kono hino. Kawi' nu bahian nu inan alami' ra pamahuangan taka, am hiano nga aulu' bonsoi ra inan taka. ²³Am siino po bahian nu inan ra pamahuangan taka ra ikaa kula' balos no, am bahian hiano solor talaahon taka, am bahian nu inan ikaa kula' onsoi ra ilayan, am hiano kauluon taka sindungi. ²⁴Bahian-bahian nu inan onsoi bonsoi ra pahilayan taka, ikaa io amalikot ra itaka amahuang rio. Ala nopongo nanalaah ra bahian-bahian nu inan taka, suku' ra bahian ikaa aulu' ra pamahuangan taka pinasauk ra aulu' bonsoi ra pamahuangan taka. ²⁵Intor ra hino inan hino ikaa pinansusuai. Tuki-tukir nu bahian nu inan hino ampahuang ra saumi am bokon. ²⁶Kono saumi bahian hitu akasusa', kawi' nu bahian bokon ratu akaaya' asusa'. Am kono saumi bahian ra inan hitu ansukon, am kawi' nu bahian bokon ratu pono' am onsoi huang.

²⁷Kawi' mi hitu io hino inan ri Karistus, am tuki-tukir mi saumi bahian ra inan no hino. ²⁸Am Ala nanguma' ra kula-kula' ngabahian ra luang nu sirong ri Karistus. Puu-puun no siino no ulun sususubon, karuo siino no ulun angindul ra rahu nu Ala, am katalu guru', am siino po ulun angunguma' ra tatandu' kalalaban, am siino po akakuasa' apakapiahah ra ulun arualan, am siino po anginsuup ra ulun bokon, am siino po apandai anilu, am apandai mindahu ra rahu ikaa aratian nilo.

²⁹Sala' ka kawi' nu ulun hiatu ulun sususubon am ulun angindul ra rahu nu Ala, karuo kono am guru'. Am sala' po ka kawi' nu ulun nokotohom ra kuasa' anguma' ra tatandu' kalalaban, ³⁰karuo kono am apakapiahah ra ulun, am mindahu ra aun-aun rahu ikaa aratian, am apandai apatalang ra aun-aun atungon nu rahu hiano. ³¹Kono po hino, onsoi itaka lumikot ahuyum ra taak nu Ro nu Ala aulu' bonsoi.

Am au po anilu ramuyun ra ralan onsoi bonsoi.

Masi'

13 ¹Hama' no pono' au apandai mindahu ra tuki-tukir nu rahu nu ulun am labing po ra rahu nu malaikat, io yak kono au ikaa masi' ra ulun bokon hili kawi' nu rahu ku kaando' yak balos no, ohondo' yak ra kono rahu nu tawak kong-kong am lusing king-king kaando' atungon. ²Am hama' no pono' au siino kapan-dayan angindul ra rahu naringoh ku intor ra Ala, karuo kono am au apandai bonsoi, am apandai ra rahu ikaa pinaintalang, am hama' no pono' au siino intopot ku atahoh auma' akabanding ra sunsui, io yak kono au ikaa masi' ra ulun bokon, am kaando' yak tool ku. ³Hama' no pono' au anaak lalayau ra kawi' nu atu-atu siino rakon, karuo kono am hama' no pono' au ikaa aimbayawan ra inan ku solobon', am io yak kono au ikaa masi' ra ulun bokon hili kawi' nu hiano kaando' yak balos no.

⁴Ulun masi' ra ulun bokon ataan huang am onsoi huang. Kaando' huang no ahiyahu am ikaa kumakaulu' am akumpou. ⁵Ikaa io asawat huang, io alami' pahayaman ikaa io amalikot ra ulun bokon maya' ra kasiha' no tohom ikaa apasi alat

¹13:3 inan ku solobon: Luang nu buku nakalair; hili akaalap maayo huang.

12:28 Ip. 4:11 13:2 Mat. 17:20, 21:21, Mrk. 11:23

huang am ikaa amului ra sala' nu ulun bokon ra luang nu huang no ra maan balasi'. ⁶Am ulun masi' ra ulun bokon io ikaa asiha' ra kalaatan asiha' yak ra aun kaansayan. ⁷Io ataan huang ra kawi' nu atu-atu mintup rio am asiha' yak angintopot ra atu onsoi ra tuki-tukir nu ulun. Atu pono' baal asauk, ulun masi' hino ikaa ihondo' alawaan ra lansan no am tumaan angkuliman ra kawi' nu atu-atu.

⁸Onsoi kawi' nu ulun hai-hait masi' parayu-rayus. Raino tu siino ulun apandai ambala' ra aho intor ra Ala, io yak rahili io mulou ambala' ra aho hino. Raino siino ulun apandai ahayam ra kula-kula' rahu ikaa aratian io yak rahili io auma' mulou ahayam ra rahu hino. Raino siino ulun akapandai ra asuang baal, io yak rahili aun napandayan nilo hino auma' aliraan. ⁹Nga kapandayan taka am pandai taka angindul ra aho intor ra Ala, ikaa poyo otopot bonsoi. ¹⁰Rahili siino paat no Ala opokotopot ra kawi' nu atu-atu, am atu-atu ikaa otopot alawo rahili.

¹¹Paat ku anak borook, pahayaman ku kono pahayaman nu anak borook, alimanan ku kono alimanan nu anak borook am pamahuangan ku kono pamahuangan nu anak borook. Raino au apandai amahuang, kinabaalo' ku kono anak borook li nopongo inimpayan ku. ¹²Akito taka tu raino io hino ohondo' ra babara' ra babaraan ikaa kula' arandan. Io yak rahili parayus akito am arandan taka. Raino kawi' nu atu-atu ikaa poyo apandayan ku, io yak rahili au akapandai ra kawi' nu atu-atu ohondo' ra Ala akapandai ra kawi' nu atu-atu intor ra baal ku tohom.

¹³Intor ra hino, ra paat hitu raino siino talu baal tinantu' ra maan taka, io hino angintopot, lumansan am haihait masi'. Aulu' bonsoi ra katu-talu nu hiano io hino masi' ra ulun bokon.

**Kula-kula' papaintalangan intor
ra baal nu taak intor ra Ro nu
Ala**

14 ¹Onsoi akau lumikot masi' ra ulun bokon. Onsoi akau po lumikot asiha' ra taak-taak tinaakan nu Ro nu Ala, aulu' tu io hino kapanlayan ambala' ra binabaas nu Ala ra tayar nu ulun. ²Ulun mindahu ra rahu ikaa aratian nu ulun bokon, ulun hino sala' ka ahayam ra ulun nu tana' io yak ulun hino ahayam ra Ala. Kaando' kasangulun po akarati' ra rahu nano, nga Ro nu Ala yak hua apaindahu rio ra baa-baal apandayan yak nu Ala. ³Io yak ulun angindul ra rahu nu Ala, am hino nga ambabala' ra ulun bokon, am apakatahoh rilo, am apaingkotoh ra huang nilo, am amunaau po ra huang nilo. ⁴Ulun mindahu ra rahu ikaa aratian hiano apaingkotoh yak ra huang nano, io yak ulun angindul ra rahu nu Ala hiano apaingkotoh ra kawi' nu ulun nangintopot ra Ala.

⁵Asiha' po solor au nu kono kaawi' mi apandai mindahu ra rahu kalalaban hiano. Io yak aulu' po solor kasisiha' ku nu kono akau kaawi' apandai angindul ra rahu nu Ala. Nga ulun apandai angindul ra rahu nu Ala hiano aulu' intor ra ulun apandai mindahu ra rahu kalalaban hino. Io yak kono ulun hino apandai apaintalang ra rahu kalalaban mino am hili kawi-kawi' nu ulun nangintopot ra Ala auma' paingkotohon.

⁶Pahaka-pahaka' ku, kono au matong ramuyun am mindahu ra rahu kalalaban hino, am siino ki' balos nu rahu ku hino ramuyun? Huang ku kaando' no balos no. Io yak kono au muoi angindul ra aun pinaintalang nu Ala rakon, karuo kono am aun kapandayan ku, am rahu naringoh ku intor ra Ala, am angubas ramuyun, am hili siino balos no.

⁷Tatangkung-tatangkung ikaa apandai aminawo hiano, umang no

ohondo' ra suling am kasapi', kono rahu no ikaa kula' aaning pakuan a-nangkung aun koson nu ulun akapandai ra aun ki' nanian inuma' no tangkungo' hino? ⁸Am kono po hino nu tarumpit hino, kono io sampuyon yak lalayau, siino ki' ulun amalair muoi ra pantatabuhan hino? ⁹Kono po hino ra kapandayan mi ambala' ra rahu kalalaban hiano. Aun koson nu ulun auma' akarati' ra pambalaan mi hino? Pambalaan mi hino alawo yak lalayau. ¹⁰Asuang po bansa' nu rahu ra tana' hitu, am siino yak atungon no kaawi'. ¹¹Kono au ikaa akarati' ra atungon nu rahu nu atu yak kaulun, hili pamahuangan ku ra ulun mindahu ra rahu hino ohondo' yak ra ulun bokon, au pono' am ulun bokon yak pamahuangan no. ¹²Apandayan ku akau asiha' bonsoi akaalap ra taak intor ra Ro nu Ala. Io yak onsoi akau lumikot anguma' ra atu apandayan mi apaingkotoh ra intopot nu ulun nangintopot.

¹³Kono po hino, onsoi ulun mindahu ra rahu ikaa aratian hiano sambayang, hili io akaundut po ra taak nu Ro apaintalang ra atungon nu rahu hiano. ¹⁴Nga kono au sambayang ra rahu ikaa aratian, am kapiro au sambayang, io yak ikaa au akarati' ra atungon nu sambayang ku hino. ¹⁵Kono po hino, am aun ki' auma' maan ku? Onsoi au sambayang ra rahu ikaa aratian io yak onsoi au po sambayang ra rahu aratian. Am onsoi au po manani ra rahu ikaa aratian io yak onsoi po au manani ra rahu aratian. ¹⁶Nga kono akau mindahu tarima' kasi' ra Ala ra ro mino yak, am siino ulun bokon ikaa akarati' ra rahu ikaa aratian intor ra Ro nu Ala hino, hili ulun hino ikaa akaalap mindahu ra io amalihua ra sambayang tarima' kasi' mu hino nga ikaa hua io akapandai ra aun rahuon mi hino. ¹⁷Hama' pono' nu sambayang mi

onsoi bonsoi io yak sambayang mi hino kaando' tool ra tayar nu ulun bokon.

¹⁸Au anginsuat ra Ala nga au pono' hua am akasail pandai mindahu ra rahu ikaa aratian hiano intor ramuyun kaawi'. ¹⁹Io yak ra paat lumulur sumamba ra Tuhan, siino limo rahu kasiha' ku bonsoi mindahu auma' aratian nu ulun bokon intor ra mindahu ra kula-kula' ngaribu rahu kalalaban ikaa aratian. Au asiha' kono hino hili au akaalap angubas ra ulun bokon.

²⁰U pahaka-pahaka' ku! Ikaa akau ampahuang kono pampahuangan nu anak-anak. Intor ra baal nu kalaatan, onsoi akau olondon ohondo' ra anak borook. Io yak ra luang nu pamahuangan onsoi akau humondo' ra ulun matuo. ²¹Siino rahu nasuratan ra Kitap, rahu nu Tuhan,

*"Au mindahu ra ulun pihangon
ku hiatu lumangus ra ulun
ahayam ra rahu ikaa aratian.
Lumangus po ra bansa-bansa'
bokon au mindahu ra ulun pi-
hangon ku hiatu
io yak ikaa ilo minsuhut
ra rahu ku."*

²²Atungon nu rahu pinasuratan hinili, io hino rahu ikaa aratian hiano apaintalang ra kuasa' nu Ala ra tayar nu ulun ikaa angintopot, sala' ka tayar taka ulun nangintopot. Io yak taak nu Ro apakapandai ra ulun angindul ra rahu naringoh nilo intor ra Ala hino apaintalang ra kuasa' nu Ala ra tayar taka ulun nangintopot, sala' ka tayar nu ulun ikaa angintopot.

²³Aun koson no ra kono kawi' mi ulun nangintopot nalulur ra kam-pulan am tuki-tukir mi sarahu-rahu ra rahu ikaa aratian, am sop kono nu ulun bokon, karuo kono am ulun ikaa mintopot hiano, am ikaa ki' ilo anantam ra kawi' mino nambuyun? ²⁴Io

yak kono kawi' mi ambala' ra aho intor ra Ala am hili sangulun ikaa angintopot hino matong, hili kawi' nu baal binalaan mi hino auma' apaintalang ra kawi' nu sala' nu ulun hino am apaliman ra ulun hino intor ra kawi' nu sala' no. ²⁵Kawi' nu baal ikaa apandayan siino ra huang no auma' ppaintalangan, suku' io rumaliwi' huang am sumamba ra Ala. Io auma' anganku ra Ala siino ra lolot mi.

**Lako-lakou nu pakuan angatur
ra paat nu kumpulan**

²⁶Intor ra hino u pahaka-pahaka' ku aun ki' atungon nu kawi' nu hino? Kono akau lumulur sumamba ra Tuhan, siino no ulun manani, siino no angubas, siino no ambala' apakatalang ra atu pinaintalang nu Ala, siino no ulun ahayam ra rahu kalalaban ikaa aratian, am siino no ambala' ra atungon nu nirahu hiano. Io yak kawi' nu hino onsoi maan ra angubas am asauk ra kaansayan ra kawi' nu ulun. ²⁷Kono siino ulun mindahu ra rahu ikaa aratian, onsoi ikaa sumail ra ruo ngaulun karuo kono am talu ngaulun ahuhulibos. Am aun nirahu mi hino, onsoi siino ulun apaintalang ra atungon no. ²⁸Io yak kono kaando' ulun apandai apaintalang ra atungon nu rahu hiano, am onsoi yak ulun mindahu ra rahu ikaa aratian hiano mulou mindahu ra luluran hino. Am ilo auma' mindahu ra luang nu huang nilo rano ra Ala. ²⁹Onsoi ruo ngaulun karuo kono am talu ngaulun angindul ra rahu naringoh nilo intor ra Ala, am akau ulun bokon ampahuang onsoi-onsoi ra rahu indulan nilo hiano. ³⁰Io yak kono siino sangulun ra kumpulan mi, am paat hino yak siino rahu nu Ala sumuku' ra huang no auma' indulan no, am onsoi ulun ambala' hino mulou pahulu ambala'. ³¹Intor ra baal kono hino kawi' mi sangulun am sangulun, akaalap angindul ra aho

intor ra Ala, hili kawi' nu ulun akapandai ra pangubasan hino am indu-indul angintopot. ³²Tuki-tukir nu ulun apandai angindul ra rahu naringoh no intor ra Ala hino, am onsoi po ulun hino apandai anguasa' ra taak nu Ro hino rio. ³³Nga Ala asiha' ra karandanan nu bayah am rahuon. Io aangas ra ulun siino angurarou am angulalaat.

Ohondo' ra atu nasauk ra kawi' nu ulun nangintopot ra Ala. ³⁴Onsoi ruandu' ikaa mindahu ra paat kumpulan. Ikaa ilo auma' paimdahuon. Onsoi ilo ikaa anguasa' ra ungkuyon maya' ra Arat sinuratan ri Musa. ³⁵Kono ilo asiha' akibala' ra aun-aun, onsoi yak ilo angkimuot ra ungkuyon nilo rano ra pahun nilo no. Kauyuan bonsoi nu kono sangulun ruandu' sumaang ra atu-atu rahuon ra paat lumulur sambayang.

³⁶Akau no ki' intor nu rahu nu Ala? Karuo kono am akau yak ki' sinukuon nu rahu hino? ³⁷Aun anantam ra io angindul ra rahu nu Ala karuo kono am anantam ra io siino taak nu Ro nu Ala, onsoi ulun hiano lumiman ra aun sinuratan ku ramuyun raino, nga hino hua panusuban nu Tuhan. ³⁸Kono io ikaa minsuhot ra sinuratan ku hitu, am pain mi poyo insuhuto' pambalaan nano.

³⁹Kono po hino pahaka-pahaka' ku, onsoi akau mingkotoh ahuyum ra kapandayan amala' ra rahu intor ra Ala, io yak pain mi po popolo' ra kono ulun mindahu ra rahu ikaa aratian hiano. ⁴⁰Onsoi yak kawikawi' nu maan mi siino kaansayan am atalaah.

**Baal ri Karistus pinanduli'
kaayaho' intor ra pinatayan no**

15 ¹Am raino pahaka-pahaka' ku, au asiha' ampahuang ramuyun ra baal nu Aho Onsoi binalaan kuli ramuyun ra bahu. Akau nangintopot ra Aho Onsoi hitu am raino intopot mi pinapuun ra Aho Onsoi hitu.

²Kono akau olondon bonsoi ra atu binalaan ku hino, hili Aho Onsoi hino apakaayah ramuyun, siliu yak ra intopot mi kaando' balos.

³Aun pinaintalang nu Ala rakon, am hino po inindulan kuli ramuyun. Am aulu' bonsoi indulan ku, io hino i Karistus pinatoi ra kawi' nu sala' taka, ohondo' ra rahu pinasuratan nu Ala. ⁴Io nilobong am pandulio' poyo nu Ala kaayaho' ra orou katalu nali, ampaat yak rahu pinasuratan nu Ala. ⁵Am io napakito ra inan nano ri Piturus, am hili po ilo kawi' nu ulun sususubon bokon napili' hiano. ⁶Pongo nu hino am pakitono' po ri Yasus inan nano ra ulun nangintopot rio akasail ra limo ngaatus ngaulun hiano, am kawi' nilo li nakakito yak sario ra paat nu hili, am asuang po ra ulun hiano amahun suku' raino, am siino po inatoi rilo. ⁷Am pakitono' no po ri Yakup inan nano, am hili kawi' nu ulun sususubon hiano.

⁸Popor no io napakito rakon ra inan no tohom au ohondo' ra lilia' ikaa inanak ra paat nali.^m ⁹Au nga ulun sususubon nu Tuhan ikaa aulu'. Ikaa auma' au sabiton ra ulun sususubon, nga au nopongo nangila-ila' ra ulun nangintopot ra Ala. ¹⁰Io yak, nga intor hua ra asi' nu Ala au nasauk ra ulun sususubon ohondo' ra karaya' ku raino. Sala' ka kaando' balos no ra Ala nangampun ra sala' ku. Nga au solor labing apinso' ambala' intor ra ulun sususubon bokon rano. Io yak sotopot no baal hino sala' ka intor ra pinso' ku, baal hino intor ra pinso' nu Ala masi' rakon hino am angkaraya' rumangan rakon. ¹¹Intor ra hino aun pono' kaulun intok mi anginsuhut ra Aho Onsoi

hino, intor ki' rakon karuo kono am intor ra ulun sususubon bokon rano kaando' rahuon ra hino. Aulu' tu io hino akai ambala' ra Aho Onsoi hino am akau angintopot.

Pandulio' kaayaho'

¹²Am kono akai ulun sususubon ambala' ra i Karistus pandulio' kaayaho' intor ra patayan, am kulo siino ra lolot mi mindahu ra kaando' ulun inatoi pandulio' kaayaho'? ¹³Kono po kapiro ulun matoi ikaa pandulion kaayaho' atungon nu hino i Karistus pono' ikaa noyo pandulion kaayaho' intor ra patayan. ¹⁴Am kono i Karistus ikaa pandulio' kaayaho' intor ra patayan, am kaando' no balos nu pambalaan mai hitu. Am intopot taka tu pono' am kono hino po kaando' balos. ¹⁵Sala' ka hiano yak. Akai no solor rahili ambuak bonsoi ra baal nu Ala, nga akai hua ambala' ra i Karistus pinanduli' kaayaho' nu Ala intor ra patayan, io yak kono po kapiro ulun inatoi ikaa panaduli' kaayaho', am ikaa no i Karistus pandulion kaayaho' nu Ala. ¹⁶Kono po kapiro ulun inatoi ikaa pandulion kaayaho', am kapiro no i Karistus ikaa pinanduli' kaayaho' intor ra patayan. ¹⁷Am kono po i Karistus ikaa pinanduli' kaayaho' nu Ala, am intopot taka tu pono' am kaando' balos no, am siino po yak itaka raino ra pihangan nu sala'. ¹⁸Atungon nu hino po, kaando' no kalansanan nu kawi' nu ulun nangintopot nopongo inatoi. ¹⁹Kono po lansan taka ri Karistus akabalos ra paat taka aayah ra tana' hitu yak,ⁿ am itaka no solor aimboyou bonsoi intor ra ulun ikaa angintopot hiano.

^m15:8 ra inanak ra paat nali: Karuo kono am; ikaa onsoi nahanakan rio.

ⁿ15:19 Kono po lansan taka ri Karistus akabalos ra paat taka aayah ra tana' hitu yak: Karuo kono am; Kono itaka nokotohom ra kalansanan ri Karistus ra bayah taka hitu.

²⁰Sala' ka kono hino. Napandayan taka no ra i Karistus pinanduli' kaayaho' nu Ala intor ra patayan. Am hino nga amaramin ra ulun inatoi pandulion kaayaho' po rahili. ²¹Itaka matoi ra tana' hitu nga pinapuun hua ra sangulun, am kono hino po nu pamaluatan pinapuun poyo yak ra sangulun. ²²Nga ohondo' ra kawi' nu ulun apandai matoi nga sumilulum ri Adam, kono po hino kawi' nu ulun auma' kaayahon nga sumilulum ri Karistus. ²³Io yak tuki-tukir taka ulun pandulion kaayaho' ahinaaling intor ri Karistus. I Karistus pahulu, am paat nu Orou Sukuan no rahili, am hili kawi' taka ulun tohom no pandulion kaayaho'. ²⁴Pongo nu hino hili kaawian nu tana' hitu asauk. Paat nu hili i Karistus auma' amihang ra kawi' nu pihangan, kawi' nu kuasa' am kawi' nu kakatahan, hili io anaak ra kuasa' no amihang kono raja' hino ra Ala. ²⁵Ikaa mulalas i Karistus parayu-rayus amihang suku' ra Ala anguma' ra ulun tumabuh ri Karistus kikindangan ri Karistus. ²⁶Pantabuh pamaparan auma' payawon io hino kapatayan. ²⁷Nga siino hua rahu pinasuratan nu Ala,

*"Kawi' nu atu-atu paraliwion
ra kuasa' no."*

Io yak atalang ra Ala ikaa paraliwion ra kuasa' ri Karistus nga Ala hua naparaliwi' ra kawi' nu hiano. ²⁸Io yak pongo nu hiano paraliwion ra pihangan ri Karistus hili io Anak nu Ala hino paraliwion ra Ala. Am Ala auma' anguma' ra kawi' nu atu-atu nirumaliwi' ra pihangan ri Karistus. Hili Ala amihang ra kawi' nu hiano.

²⁹Kono ulun matoi ikaa pandulion kaayaho', kulo ki' siino ulun rorobon ra tayar nu ulun matoi? Aun ki' balos no ilo nanguma' ra baal hino? Kono po kapiro ulun matoi ikaa pandulion kaayaho' aun ki' balos no ilo angu-

ma' ra baal hino? ³⁰Kono po hino, am aun pakuan mai tuki-tukir nu orou maaar matoi? ³¹Pahaka-pahaka' ku, tuki-tukir nu orou au rumuuk tumingkuang ra patayan nu inan. Au aatas mindahu kono hino nga au hua anginsuat ramuyun ra baal nu bayah taka ri Karistus Yasus Tuhan taka no. ³²Kono po baal hino maya' yak ra kasiha' nu ulun, aun ki' balos nu maan ku hino ohondo' yak ra au tumabuh ra kium-kium asangit siino ra bandar hitu, am ra Ipusus po? Nu kono po kapiro ulun matoi ikaa pandulion kaayaho', intor ra hino labing honsoi no itaka maya' ra rahu-rahu hitu, "Onsoi taka angakan am ahihinum yak, nga orou nusuab ikaa apandayan itaka matoi."

³³Pa' mi asala' ampahuang, nga pansiranganan ala at angulalaat ra kinabaalo' mi onsoi hitu. ³⁴Onsoi akau anduli' apandai ampahuang, am pai' panguma' ra sala' po bahu. Siino hua ra lolot mi kaapo nangintopot ra Ala, am ikaa ki' akau auyu' ra rahu ku hino?

Baal nu inan anduli' aayah intor
ra patayan

³⁵Andai siino nahi ulun angki-muot, "Aun ki' koson nu ulun inatoi auma' luaton pandulio' kaayaho'? Aun ki' koson baal nu inan nilo rahili ra ilo anduli' aayah?"

³⁶Sasambungan nga ulun mindahu ra kono hino. Kono itaka anambak ra umi ra tana' hitu, ikaa io mabak lalayau nu kono kaapo kulapa' nano apasa'. ³⁷Nga tambakon taka ra tana' hitu, io hino umi nano yak, umi nu gandum ki', karuo kono am umi nu tambak bokon po. Ikaa itaka anambak ra taunan nopongo nanginawa'. ³⁸Ala apasauk ra taunan ra umi hiano maya' ra kasihaan no. Am io apasauk ra taunan ampaat ra tuki-tukir nu umi hiano.

³⁹Baal nu aayah ikaa ohohondo'. Inan nu ulun ikaa ohondo' ra inan nu kium, am inan nu kium ikaa ohondo' ra inan nu susuit, am inan nu susuit ikaa ohondo' ra inan nu pait. ⁴⁰Am siino po kula-kula' inuma' nu Ala ra limbowon, am siino po ra tana' hitu. Suai no kaansayan inuma' nu Ala ra limbowon, am suai po ra tana' hitu. ⁴¹Mato nu orou suai no kaansayan no, am bulan suai po kaansayan no, am butitin suai no kaansayan nilo, am kawi' nu butitin pono' ikaa po ohondo' kaansayan nilo rano.

⁴²Kono hino po baal no ra kawi' nu ulun inatoi luaton rahili. Inan lobongon taka apandai apasa', io yak paat taka pandulion kaayaho' rahili baal nu inan taka ikaa apandai apasa'. ⁴³Inan lobongon taka tu alaam am alami', io yak paat taka luaton rahili baal nu inan taka onsoi okotoh am akakuasa'. ⁴⁴Inan lobongon taka hitu intor ra tana', io yak paat taka pandulion kaayaho' rahili inan taka bahuon intor ra Ala. Siino inan ra tana' tu, am siino po inan taka intor ra Ala rahili. ⁴⁵Nga siino rahu nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu no,

"Ulun puu-puun li, io hino i Adam, nasauk ra ulun aayah."

Io yak i Adam namupusan io hino Ro anaak ra bayah. ⁴⁶Nga puu-puun inatong no io hino inan, sala' ka ro. Nga Ro hino inatong pupus yak. ⁴⁷Adam puu-puun li sinauk nu Ala intor ra tana' tu, io yak Adam karuo hino sinumuku' intor ra Surga'. ⁴⁸Ulun nu tana' hitu io hino ohondo' ri Adam puu-puun li, sinauk intor ra tana', io yak ulun nu Surga' io hino ohondo' rio inatong intor ra Surga'. ⁴⁹Raino itaka ohondo' ra kono baal

nu pinipisi' nu Ala intor ra tana' li, am rahili itaka asauk humondo'^o ra kono ulun intor ra Surga' hino.

⁵⁰Pahaka-pahaka' ku, langus nu rahu ku kono hitu ramuyun, io hino inan taka ra tana' hitu ikaa akaalap mayan ra tana' bahu nu Ala. Nga inan taka hitu apandai apasa' am ikaa auma' onohom ra aun ikaa apandai apasa' hino.

⁵¹Balain ku akau raino ra rahu ikaa pinaintalang ra pahulu li. Sala' ka kawi' taka hitu aawi' matoi rahili, io yak kawi' taka tu unggaan. ⁵²Pangunggaan hino pulali-lali' asauk ra sangkuliop yak ra paat nu tarumpit anatandu' ra Orou Kaawian hino sampuyon, am itaka kawi' unggaan. Nga paat nu tarumpit hino sampuyon kawi' nu ulun inatoi pandulion kaayaho', am ikaa no ilo matoi rahili, am itaka kawi' unggaan ra paat nu hino. ⁵³Inan taka apandai matoi hitu ikaa mulalas baliran ra inan ikaa apandai matoi hino, nga inan taka apandai matoi hitu ikaa mulalas baliran ra inan intor ra Surga'. ⁵⁴Kono inan apandai apasa' hitu nabaliran ra inan ikaa apandai apasa' no, am inan intor ra tana' nabaliran ra inan intor ra Surga' no, am hili asauk rahu pinasuratan nu Ala ra,

"Patayan li nilawo noyo nu ulun nakapayau hino.

⁵⁵U patayan, aun raili kotoh muli?

U patayan, aun kuasa' mu amatoi li?"

⁵⁶Kuasa' nu patayan apakasusa' ritaka, io hino intor ra sala', am kuasa' nu sala' hino, io hino intor ra Arat sinuratan ri Musa. ⁵⁷Io yak itaka mindahu tarima' kasi' ra Ala nga io napamanang ritaka mimpun ri Yasus karistus Tuhan taka hino.

^o15:49 rahili itaka asauk humondo': Luang nu buku nakalair; ikon mi onsoi taka asauk humondo'

⁵⁸Hino puun no pahaka-pahaka' ku, onsoi akau lumondon am tumahoh, am apinso' hai-hait ra karaya' mi ra tayar nu Tuhan, nga akau akapandai ra karaya' mi hino akabalos yak kawi'.

Taak ra tayar nu ulun nangintopot ra दौरा Yudia

16 ¹Raino intor ra baal nu usin kasiha' mi anaak ra ulun nangintopot rangan mi amahun ra दौरा Yudia, au anusub ramuyun hili akau anguma' ra hino ampaat ra atu tiniluan ku ra ulun nangintopot amahun ra Galatia. ²Tuki-tukir nu orou minggu', onsoi akau simpanunuai ra usin koborook maya' ra kono naalap mi. Tawiin mi usin hino am hili akau ikaa pulali-lali' amalulur ra paat ku sumuku' rahili. ³Am kono au sumuku' rahili, am susubon ku ulun-ulun napili' mi rano muoi anaak ra usin mi hino ra pahaka' taka ra bandar Yarusalim, am au anulis rilo ra surat taakan nilo ra Yarusalim apaintalang ra baal nu lakou nilo hino. ⁴Kono po onsoi ra au maya' rumangan rilo, hili au muoi rumangan rilo.

Babaas nu huang ri Paulus

⁵Au matong muoi angaas ramuyun ra pongo ku ansail ra Makidonia, nga kasiha' ku au ansail yak ra hino. ⁶Huang ku halan am murong au po ramuyun kula-kula' buoi, io hino buoi nahi nu paat asim'. Pongo nu hino akau akaalap anulung rakon ra au mindul makou muoi ra intok bokon. ⁷Aangas au ra muoi angaas ramuyun nu kono po mapit yak ikaa abuai. Kono po kasiha' nu Tuhan asiha' au abuai amahun rumangan ramuyun.

⁸Murong au po ra bandar Ipius tu tima', suku' ra Irau Pantakosta li. ⁹Asuang po halan karaya' onsoi auma' maan ku ra hitu akabalos ra tayar nu Tuhan. Hama' pono' kono hino am asuang po hua ulun angulampong.

¹⁰Kono i Timotius akasuku' ramuyun, onsoi akau apainsuat ra huang no ra akau apaunsop rio, nga io pono' hua am angkaraya' po ra tayar nu Tuhan, kono yak au. ¹¹Pai' akau angila-langka' rio, onsoi yak akau anulung rio ra io mindul ra lakou no anduli' rakon kaando' atu-atu asusa'. Angkinaan yak au rio ilo ra pahaka-pahaka' bokon rano.

¹²Ali' pahaka' taka i Apolos, am binalaan ku noyo halan ra io muoi ambala' ramuyun, ilo ra pahaka-pahaka' bokon hiano. Am ikaa hua alihohot huang no^p ra auma' muoi raino. Kono siino paat muoi rahili ikaa mulalas io auma' matong.

Rahu namaparan

¹³Akau nasauk ra ulun nangintopot onsoi akau sumiho am tumahoh ra luang nu intopot mi. Onsoi akau aatas huang anguma' ra atu maan mi am intopot mi indu-indul atahoh. ¹⁴Kawi' nu maan mi onsoi maan mi ra huang siino asi'.

¹⁵U pahaka-pahaka', apandayan mi no ra i Stipanus ilo sansulapan nasauk lali' ra ulun nangintopot ra दौरा nu Akaya. Ilo aingkoos huang anulung ra ulun nu Tuhan. ¹⁶Au alansan ramuyun, onsoi akau rumaliwi' ra paniluan nu ulun kono hiano, am rumaliwi' po ra kawi' nu ulun apinso' anulung ra karaya' taka ra tayar nu Tuhan.

^p16:12 ikaa hua alihohot huang no: Karuo kono am; sala' ka kasiha' nu Ala.

17Au anginsuat ri Stipanus, ilo ri Portunatus, am i Akikus ra ilo nakasuku' tu rakon, nga ilo hua asauk ra kono balir nu inan mi rano kaawi'.

18Ilo apainsuat ra huang ku bonsoi, ohondo' ra ilo napainsuat ra huang mi. Ulun kono hiatu onsoi ansukon am insuaton.

19Kawi' nu ulun nangintopot amahun ra दौरa nu Asia tu apasuku' ra tabi' nilo ramuyun. I Akwila ilo ri Priskila ansawo, am kawi' nu ulun nilumulur ra pahun nilo no apasuku' ra tabi'. 20Kawi' nu pahaka' taka siino ra hitu apasuku' ra tabi' nilo ramuyun. Am onsoi akau antatabi'

asauk ra pansisuluman am pam-pahakaan ra luang ri Karistus.

21Paruango' ku poyo tabi' tinulisan kutu yak:

Tabi' intor rakon Paulus

22Ulun ikaa masi' ra Tuhan hama' no io aawahan.

Maranata-Tuhan taka matong.

23Au sambayang ra Tuhan Yasus anaak ra barakat ramuyun.

24Au apasuku' ra asi' ku ra kawi' nu pahaka' siino pansilulum ri Karistus Yasus.

*Intor rakon,
Paulus*

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ra ulun nangintopot ra **KORINTUS**

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus kainduo ra ulun nangintopot amahun ra Korintus sinuratan ra paat asusa' bonsoi ra luang nu pansiluluman ri Paulus ra ulun angintopot ra intok hino. Sino kula-kula' ulun ra lolot nu ulun nangintopot hiano anduli' angulalaat kapiro ri Paulus, io yak i Paulus ambala' ra io kapiro asiha' anduli' ohonsoi rilo. Io apakito ra io kapiro anginsuat ra paat nu baal hino nasauk. Bahian puu-puun ra surat no hitu, i Paulus nambala' ra pansiluluman no ra ulun nangintopot amahun ra Korintus.

Ra luang nu surat no hino, io kapiro-pio nambala' ra kulo' ki' io amalimbang ra papasalaan nu ulun nangintopot hiano. Pongo no nambala' ra baal hino, io pono' am nambala' po ra insuat no nga pinamalimbang no hino sino balos no, io hino sino nangaku ra sala' am sino po pansiluluman. Am hili po i Paulus nakitaak ra ulun nangintopot hiano amalulur ra usin taak nilo ra ulun nangintopot kaando' ra atu-atu amahun ra Yudia. Bahian pangawian ra surat hitu i Paulus nambala' ra io kapoi-pio ulun sususubon namalimbang ra rahu nu kula-kula' ulun ra Korintus, nga ilo mindahu, ilo kapiro-pio ulun sususubon otopot am i Paulus ulun sususubon ambubuak.

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan 1:11.

I Paulus am ulun nangintopot amahun ra Korintus 1:12-7:16.

Usin tinaakan ra tayar nu ulun nangintopot ra Yudia 8:1-9:15.

Namalimbangan ri Paulus ra io kapiro ulun sususubon 10:1-13:10.

Rahu Pamaparan 13:11-14.

1 Sumuku' ra pahaka-pahaka' mintopot ra Ala ra Korintus am kawi' nu bansa' pihangon nu Ala ra luput nu दौरा Akaya.

Au i Paulus hitu, nasauk ra sususubon ri Karistus Yasus maya' ra kasiha' nu Ala am poyo pahaka' taka Timotius.

2Akai sambayang ra Ala Ama' taka am Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat am kaansayan mi.

I Paulus mindahu tarima' kasi' ra Ala.

3Onsoi taka angansuk ra Ala, Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus. Io Ama' onsoi bonsoi ra huang, am io nga Ala anaak ra kakatahan ra huang nu ulun. **4**Io apaingkotoh ra huang mai ra tuki-tukir nu susa' mintup ramon, hili kakatahan aalap mai

haling ra Ala hino, akai pono' am akaalap apaingkotoh ra huang nu kawi' nu ulun asusa'.

⁵Kula-kula' suang nu ila' nali-manan ri Karistus am ila' hiano pono' am nalimanan mai. Am mimpuun ri Karistus po, huang mai indu-indul okotoh. ⁶Kono akai aintupan ra kasusaan, baal hino apaingkotoh ra huang mi, am apaingkotoh ra intopot mi. Kono huang mai okotoh, huang mi pono' am akaaya' okotoh suku' huang mi pono' am tumaan ra paat nu kasusaan ohondo' ra ila' nailimanan mai. ⁷Akai angintopot hai-hait am ikaa ihondo' ruo-ruo huangra baal nu pahaka', nga napan-dayan mai akau nakaaya' naila' ramon. Am haling ra baal hino akau pono' am nakaaya' ramon pinaingkotoh ra huang.

⁸Pahaka-pahaka'! Akai asiha' ramuyun akapandai ra baal nu kasusaan nalimanan mai ra दौरा Asia. Ila' inintup am nalimanan mai ra hino aahat kapiro, suku' akai ikaa no amahuang ra aayah. ⁹Pamahuan-gan mai akai inukuman ra maan potoyo'. Io yak baal hino nasauk hili akai ikaa lumansan ra kotoh mai tohom, io yak lumansan ra Ala apanduli' apakaayah ra ulun inatoi. ¹⁰Io nga nopongo napaintawoi ramon intor ra patayan asusa' bonsoi hino.^a Am io nga apakaayah ramon rahili. Nga alansan hua akai rio. ¹¹Akai angintopot ra sambayang mi ra tayar mai Ala auma' apaintawoi ramon intor ra patayan. Ala anginsuat huang anaak ramon ra barakat asauk ra pamalimbangan no ra sambayang mi ra tayar mai am haling ra hino asuang ulun mindahu tarima' kasi' ra Ala.

I Paulus nangungga' ra binabaas nu huang no

¹²Akai anginsuat nga napandayan mai bayah mai ra tana' hitu puupuun ra hino pansiluluman mai ramuyun siino katapatan am abubuh huang. Akai nanguma' ra hino sala' ka intor ra kapandayan nu ulun, io yak intor ra kotoh tinaakan nu Ala. ¹³⁻¹⁴Sinuratan mai ramuyun tu io hino baal apandayan mi amasa' am aratian mi. Raino akau ikaa akarati' ra kinabaalo' mai, io yak kalansanan ku rahili akau kapiro-pio akarati' ra baal mai. Haling ra hino, paat nu Tuhan Yasus matong rahili, akau rahili maayo huang ra baal mai, ohondo' ra akai pono' hua am maayo huang po ramuyun. ¹⁵Intor ra lansan nu huang hino nga au ra puu-puun nali nahihuhuang matong ramuyun hili akau akaalap ra barakat induo ruli'.

¹⁶Huang ku asiha' matong ramuyun ra lakou ku muoi ra Makidonia am mapit po ramuyun ra kono au anduli', hili akau akaalap anginsuup rakon ra lakou ku arambus ra दौरा Yudia. ¹⁷Io yak au nopongo nangungga' ra kasiha' nu huang ku. Haling ra baal hino, otopot ki' au ruo-ruo huang? Paat ahibabaas ra huang, otopot ki' au anguma' ra hino maya' ra kasiha' ku tohom, ikaa kula' abuai am mindahu ra "Ua," am ikaa po kula' abuai mindahu po ra, "Ikaa?"

¹⁸Ra inggalan nu Ala intopoton taka hino, randi' ku ra pahaka' sala' ka "Ua," am "Ikaa." ¹⁹I Silas am i Timotius am au nopongo nambala' ramuyun intor ra baal ri Yasus Karis-

^a1:10 intor ra patayan asusa' bonsoi hino: Luang nu buku nakalair; patayan aila' bonsoi

^b1:12 abubuh huang: Luang nu buku nakalair; nabahuan/kaando' sala'

tus, Anak nu Ala. Pambalaan mai intor ra baal ri Yasus sala' ka io "Ua" am "Ikaa". Topot no io asauk nga pamalimbangan "Ua" intor ra Ala. ²⁰Nga mimpuun ri Yasus, Ala nopongo inindahu ra "Ua" ra kawi' nu randi' no. Intor ra baal hino nga itaka mindahu ra "Amin" ra Ala nga i Yasus Karistus. Akai anguma' ra kono hino hili Ala yak ansukon am insuaton. ²¹Ala yak nanguma' ramon am akau atahoh sumilulum ri Karistus. Io po nga namili' ritaka ra tayar no tohom. ²²Tayar nu baal hino Ala nopongo nanantandu' ritaka asauk ra tohom no am nanaak ra Ro no ra huang taka asauk ra amaramin ra io anaak ritaka ra kawi' nu nirandi' no.

²³Rahu ku hitu otopot ra tingkuangon nu Ala nga io akapandai ra atu siino ra huang ku. Au ikaa akasauk muoi ra Korintus, nga au aangas apasusa' ra huang mi. ²⁴Au ikaa amalikot ramuyun ra aun yak auma' intopoton mi, nga akau nopongo inintopot bonsoi ri Karistus. Au anginsuup yak ramuyun hili akau indu-indul anginsuat.

2 ¹Haling ra hino au nopongo nanguma' ra bantasan ikaa no matong ahaas ramuyun am apasusa' ra huang mi. ²Kono au muoi apasusa' ra huang mi, aun ki' kaulun apainsuat ra huang ku, nga akau yak apainsuat rakon. Io hino ulun sinusa' ku ra huang. ³Hitu nga puun no au nanurat ra surat ku puu-puun hitu ramuyun. Au aangas ra akau apasusa' ra huang ku ra paat ku matong ramuyun, nga topot no akau nga apainsuat rakon. Nga au angintopot, kono au anginsuat, am kawi' pono' nu pahaka' am anginsuat yak. ⁴Au nanurat ra surat hitu ramuyun ra huang asusa' am aahat huang am lomou kumapakan. Langus nu surat ku hitu sala' ka apasusa' ramuyun, io yak hili

akau akapandai ra au kapiro-pio masi' ramuyun.

Angampun ra tayar nu ulun akasala'

⁵Kono siino ulun apasusa' ra huang, io anguma' ra baal hino sala' ka apasusa' rakon, io yak tayar nu pahaka' kaawi' karuo kono am sampiruo intor ra lolot nu pahaka'. Au ikaa anguma' ra atu ala at bonsoi ra ulun kono hino. ⁶Tayar nu ulun kono hino, otopot nga ukum inintup ra inan no halang ra kula-kula' ulun ra lolot mi. ⁷Raino onsoi akau angampun rio am apaingkotoh po ra huang no, hili io ikaa indu-indul asusa' huang suku' io lumungka' huang. ⁸Haling ra hino au akitaak ramuyun, onsoi akau muoi amunaau apanduli' rio ambala' rio ra akau kapiro-pio masi' rio. ⁹Langus ku nanurat ra surat hitu ramuyun nga au asiha' anginam ra huang mi, siino ki' akau hai-hait sumuhut ra pangu-basan halang rakon. ¹⁰Kono akau angampun ra ulun nakasala' ramuyun, hili au pono' am angampun po ra ulun hino. Kono siino ulun auma' ampunin ku, au angampun ra ulun hino ra tingkuangon ri Karistus ra tayar nu kaansayan mi. ¹¹Au nanguma' ra baal hino hili Ibilis kaando' paat no amihang ritaka nga napan-dayan taka babaas-babaas nu huang no.

Pangkaamaan ri Paulus ra bandar Toroas

¹²Paat ku nakasuku' ra bandar Toroas, nga langus no lakou ku io hino muoi pambala' ra Aho Onsoi ra baal ri Karistus, Tuhan nopongo anaak rakon ra bantasan angkaraya' ra intokon hino. ¹³Io yak au ikaa kula' onsoi huang, nga au ikaa nakatiwol ra pahaka' taka i Titus ra intokon hino. Hili au inindahu ra ulun ra intok hino

ra au makou muoi ra दौरा Makidonia.

Amanang nga i Karistus

¹⁴Io yak au mindahu tarima' kasi' ra Ala! Nga i Karistus namanang hino hai-hait angibit ramon ra ralan no, nga bayah mai nopongo sinumululum rio. Ala napasauk ramon hili aho ra baal ri Karistus akarayol ohondo' ra aamis owou akarayol am aalok ra atu-atu kaintok. ¹⁵Lumangus ramon Aho Onsoi intor ra baal ri Yasus Karistus paroyolon ra kawi' nu ulun tayar nu ulun tuu-tuu' aukuman am tayar nu ulun tuu-tuu' kaayahon. ¹⁶Ra tayar nu ulun tuu-tuu' aukuman Aho Onsoi hitu ohondo' ra kapatayan. Ra tayar nu ulun tuu-tuu' kaayahon Aho Onsoi hitu ohondo' ra kaayahan. Kono po hino aun ki' tumaan ra karaya' hitu? ¹⁷Akai sala' ka kono ulun bokon anguma' ra aho haling ra Ala ohondo' ra sasawot talanon yak. Langus nu maan mai io hino otopot, nga akai sinusub nu Ala. Am Ala apandai ra akai angindul ra aho hino kapiopio asauk ra amba ri Karistus.

Amba-amba nu parandian bahuon

3 ¹Siino ki' akai angansu-ngansuk ra inan mai tohom haling ra baal hitu? Akai ikaa ohondo' ra ulun bokon. Ikaa nangibit akai ra surat angansuk ra inan mai tohom ra apakaulih ramuyun. Karuo kono am ikaa akai akitaak ra surat angansuk ra inan mai intor ramuyun. ²Pahaka' yak nga asauk ra surat ansukon mai, nasuratan ra huang mai am apandayan am basain nu tuki-tukir nu ulun. ³Ilo akito ramuyun ra akau asauk ra surat tinulisan ri Karistus

tinaakan lumangus ramon. Surat hino sala' ka tinulisan ra dawat ra batu io yak lumangus ra Ro nu Ala aayah ra huang nu ulun.

⁴Akai mindahu ra kono hino nga kaintapatan mai ra Ala mimpun ri Karistus. ⁵Kaando' atu-atu siino ramon pamarahuan mai ra akai akaalap anguma' ra karaya' hitu, io yak Ala yak nanaak ra kakatahan nu huang mai. ⁶Io nga nanguma' ramon suku' akai nasauk ra amba ra saumi parandian bahu. Sala' ka lumansan ra arat nasuratan io yak lumansan ra Ro nu Ala. Nga arat nasuratan hino amaratu' ra patayan, io yak Ro nu Ala hino apakaayah.

⁷⁻⁸Paat nu arat hino binatang ra batu io hino arat amaratu' ra patayan, binatang nu Ala nanabinuntul ra bulos ri Musa. Binuntul hino awantang bonsoi suku' bansa' Israil ikaa tumaan ahilong ra bulos ri Musa, hama' pono' nu binuntul hino maar kalawo. Intor ra hino, kono po binuntul awantang bonsoi hino nakito nga ukum hino ikaa mulalas randi' tinaakan nu Ro nu Ala induindul akito ra binatang nu Ala. ⁹Kono parandian apasala' ra ulun hino asundu bonsoi, labing po asundu nu parandian apasauk ra ulun anduli' ohonsoi ra Ala. ¹⁰Auma' rahuon taka, awantang asundu ra pahulu li nalawo, nga nahaa nu awantang asundu raino tu. ¹¹Nga kono awantang asundu hino siino ra randi' ikaa kula' abuai, labing po sundu' nu awantang hino kono io siino ra randi' ikaa alawo suku' ampus-ampus hino.

¹²Haling ra akai nokotohom ra kalansanan kono hino, hino pun mai aatas mindahu ra kono hino. ¹³Akai sala' ka kono i Musa namalangkup ra bulos no hili bansa' Israil ikaa akakito ra binatang nu Tuhan maar kairu' am kalawo ra bulos nano.

14Huang nilo natampanan. Am suku' ra orou hitu pono' am huang nilo natampanan ra paat nilo amasa' ra kawi' nu buku ri Musa nasuratan ra parandian lairon. Nokotompon hino auma' airu' ra paat nu ulun hino sumilulum ri Karistus. **15**Raino tu pono', paat nilo amasa' ra kawi' nu buku ri Musa, nokotompon hino ikaa nairu' ra huang nilo. **16**Io yak kono sangulun matong am sumamba ra Tuhan, nokotompon hino pono' am iruon intor ra huang nu ulun hino.^c **17**Haling ra hino, rati' nu Tuhan ra rahu ku hitu raino, io hino Ro. Aun intokon nu Ro hino murong ulun hino alabus intor ra sala' am kapatayan. **18**Raino huang taka kawi' kaando' no nokotompon, am raino itaka anabinuntul ra binantang asundu' haling ra Tuhan Yasus. Am intor ra hino itaka parayu-rayus mungga' ohondo' rio, indu-indul taka abuoi am indu-indul awantang. Awantang hino intor ra Ro am Ro io hino Tuhan.

Sasawot haling ra Surga' hino
ra pamumulian ra luang nu
tana'

4 **1**Hino nga puun no akai nanguma' ra karaya' hitu nga kaansayan hua nu Ala. Hino nga puun no akai ikaa lumungka' am asusa' huang. **2**Ikaa akai nanguma' ra baa-baal auni am apakauyu'. Ikaa akai amparuung karuo kono am apasala' ra rahu nu Ala. Akai angkaraya' ra Ala ra huang abubuh maya' ra kasiha' no. Hino puun no, akai alansan ra kawi' nu ulun ahilong angibabaya' ramon onsoi-onsoi ra huang no abubuh.

3Kono Aho Onsoi balain mai hino ikaa poyo aratian, ulun yak tuu-tuu' muoi ra kapatayan ikaa akarati'

4Ibilis amihang ra tana' hitu nonompon ra huang nu ulun ikaa angintopot hiano. Io nga angulampong rilo hili ilo ikaa akarati' ra Aho Onsoi intor ra baal nu hayo nu kuasa' ri Yasus io ohondo' ra Ala.

5Aho indulan mai hino sala' ka aho ra baal mai tohom. Aho hino aho ra baal ri Yasus Karistus, nga io hino Tuhan, am akai io hino amba-amba mi, nga akai angintopot ri Yasus Karistus. **6**Rahu nu Ala,

*"Haling ra olondom hino,
onsoi awantang hino
anabinantang."*

Ala hino anabinantang ra awantang hino ra huang taka, hili awantang hino awantang apakapandai ritaka ra kuasa' nu Ala napakawantang lumangus ra kinabaalo' ri Karistus.

7Io yak akai nonohom ra aho otopot am onsoi bonsoi ra inan mai ikaa oloho hitu. Intor ra kono hino hili kuasa' intor ra aho hino intor ra Ala sala' intor ramon. **8**Asalok akai ilaan umbalo', io yak ikaa hua akai aaran asalok akai angkaamo, io yak ikaa hua akai mulou. **9**Asuang ulun asisingon ramon, io yak siino po hua ulun rangan mai. Asalok pono' akai umbalon suku' aaba', io yak ikaa hua akai matoi. **10**Akai hai-hait maar patoi ohondo' ra pinatayan ri Yasus. Hili kaayahan nano pono' am akito lumangus ra inan mai. **11**Sabuoi mai aayah akai hai-hait maaar aintupan ra patayan nga akai hua angintopot ri Yasus, hili kaayahan ri Yasus hino paintalangan ra inan mai asasai hitu. **12**Atungon nu hitu akai hai-hait maaar matoi, io yak akai anginsuat nga baal hino akau akaalap ra bayah.

^c3:16 Ayat 16 auma' poyo salinan ra: Io yak pinamalangkup hino auma' kakaton intor rio ohondo' ra nasuatan intor ra Kitap intor ra baal ri Musa, rahu kono, "Pinamalangkup rio no auma' kakaton intor rio ra paat no sinumamba ra tingkuangan nu Tuhan."

¹³Siino rahu nasuratan ra Kitap, rahu kono,

"Au angintopot, hino puun ku mindahu."

Haling ra hino kotoh nu intopot kono hino, akai mindahu nga puun hua ra intopot. ¹⁴Akai angintopot nga Ala nopongo napakaayah ra Tuhan Yasus, am apakaayah po ramon rumangan ri Yasus, am angibit po ritaka ra tingkuangon no. ¹⁵Kawi' nu hino nga tayar nu kaansayan mi. Nga indu-indul asuang ulun kaayahon mimpuun ra asi' nu Ala, am indu-indul asuang sambayang mindahu tarima' kasi' ra Ala. Haling ra hino Ala insuaton am ansukon.

Aayah ra luang nu intopot

¹⁶Hino nga puun mai ikaa mulou. Hama' pono' nu inan mai tumangka-laat, io yak huang mai paingkotohon ra tuki-tukir nu orou. ¹⁷Am kasusaan ikaa kula' hitu, alimanan mai ikaa abuai, auma' apaatong ra tayar mai ra saumi kasangkahan nu huang kalalaban am ampus-ampus, io hino bayah otopot am ampus-ampus. Kasangkahan nu huang hino, labing onsoi bonsoi nu kono io pohoonon ra kasusaan hino. ¹⁸Ikaa akai ampahuang ra baa-baal akito, io yak akai ampahuang yak ra baa-baal ikaa akito. Nga akito tu ikaa hua kula' abuai, io yak ikaa akito hino sumuku' ra sabuo-buoi no.

5 ¹Nga apandayan mai, paat nu pahun intok taka aayah tu raino bunsahon io hino inan taka tu, Ala amalair ra inan ra tayar taka hio' ra Surga', inuma' nu Ala hino ataan suku' ra buo-buoi no. ²Ra luang nu inan taka raino itaka asusa' huang nga itaka lumangu bonsoi asiha' amalir ra inan siino ra Surga'. ³Kono itaka siino ra luang nu inan intor ra Surga' hino hai-hait yak itaka siino inan. ⁴Buoi taka amahun ra inan taka

ra tana' hitu itaka asusa' huang nga asusa' bonsoi bayah taka ra tana' hitu. Sala' ka asiha' taka lumabus ra inan taka halang ra tana' hitu. io yak asiha' itaka pakayon ra inan halang ra Surga' hino, hili inan taka apandai matoi hitu pihangon nu inan ikaa matoi. ⁵Ala apalair ritaka ra baal hitu, am io nanaak ra Ro no ritaka amaramin ra kawi' nu nilair no ra tayar taka.

⁶Haling ra hino huang mai paingkotohon hai-hait. Apandayan mai, nga buoi mai aayah ra inan mai hitu, akai atawoi ra pahun ayanon mai hino rumangan ra Tuhan. ⁷Nga kaayahan mai hitu mimpuun ra intopot mai ri Karistus, sala' ka mimpuun ra aun akito nu mato, ⁸hino puun nu huang mai olondon yak. Huang mai asiha' bonsoi alabus halang ra inan mai hitu, hili akai auma' rumangan ra Tuhan. ⁹Haling ra hino lumikot akai kapiopio apainsuat ra huang no, onsoi ra paat mai amahun ra inan mai raino tu, karuo kono am ra hio'. ¹⁰Nga ikaa mulalas kawi' taka ibiton ra tingkuangon nu kurusi' pamisaraan ri Karistus, am tuki-tukir nu ulun akaundut ra balos nu inuma' no ra tana' hitu io hino inuma' no onsoi karuo kono am alaat.

Ohonsoi ra Ala

¹¹Apandayan mai aun atungon nu alaa' ra Tuhan. Hino puun mai lumikot apaintopot ra ulun bokon intor ra baal mai. Ala akakaulih ra huang mai, am au alansan ramuyun akakaulih ramon ra huang mi. ¹²Haling ra baal hitu ikaa akai akiansuk ramuyun. Akai asiha' anaak ramuyun ra saumi baal onsoi hili akau ainsuatan ramon, hili akau akapandai ra pamalimbangan mi ra ulun apakaulu' yak ra aun yak akito nilo am sala' ka kinabaalo' no otopot. ¹³Kono akai topo-topot nambuyun ra

pahilayan mi, nga baal hino apakaulu' ra Ala. Am kono akai onsoi ra pahilayan, am baal hino aulu' ra tayar mi. ¹⁴Akai pinihang nu asi' ri Karistus am apandayan mai, nga kono sangulun nopongo inatoi in-alir ra kawi' nu ulun, hili atungon nu patayan no hino kawi' pono' nu ulun am inatoi yak. ¹⁵I Karistus inatoi ra tayar nu kawi' nu ulun, hili atu ulun aayah, ikaa no ilo ampahuang ra inan nilo tohom, ampahuang yak ra tayar ri Karistus nopongo inatoi am pinanduli' kaayaho' nga tayar nu ulun hiano hua.

¹⁶Haling ra baal hino, ikaa no akai ahilong ra baal nu ulun maya' ra pangaulihan nu ulun. Ra pahulu li aubas akai po angaulih ra baal ri Karistus maya' ra pamahuangan nu ulun, io yak raino ikaa no akai anguma' kono hino. ¹⁷Ulun nopongo sinumilulum ri Karistus, asauk kapiro-pio ra ulun bahuon. Nakalair li nalawo noyo kawi' no raino bahuon yak. ¹⁸Kawi' nu hino inuma' nu Ala. Mimpun ri Karistus, Ala nanguma' ritaka anduli' ohonsoi rio, hili io anaak ritaka ra karaya' hitu hili ulun bokon auma' pasaukon anduli' ohonsoi ra Ala.

¹⁹Akai ambala' nga lumangus yak ri Karistus, Ala anguma' ra ulun anduli' ohonsoi rio. ²⁰Ala anguma' ra hino, io anguma' am ikaa amahuang ra kawi' nu sala' nopongo inuma' nu ulun ra tingkuangon no. Am akai nopongo sinusub nu Ala ra ambala' yak ra aho hitu.

²⁰Haling ra hino akai io hino ulun angindul ra rahu ri Karistus. Lumangus ramon kono yak Ala apasuku' ra bilin no. Haling ra inggalan ri Karistus, akai alansan kapiro ramuyun, onsoi akau apahusu' ra Ala apanduli'

ramuyun ohonsoi rio. ²¹I Karistus kaando' sala', io yak Ala napasauk rio namaramin ra sala' taka, hili itaka anduli' ohonsoi ra Ala nga itaka sinumilulum ri Karistus.

6 ¹Nga akai angkaraya' rumangan ra Ala, haling ra hino akai alansan bonsoi ramuyun ikaa akau angulalawo ra kaansayan nu huang nu Ala. ²Rahu nu Ala nasuratan ra Kitap, rahu kono

"Ra paat nu orou tinantu' ku hino au nopongo nangkinongoh ra sambayang mu. Orou hitu nga Ala nopongo napakaayah am nanulung riun."

Huangon mi onsoi-onsoi. Raino nga paat tinantu' nu Ala. Raino orou hitu nga orou papakaayahan!

³Aangas akai ra ulun bokon apasala' ra karaya' mai. Hino puun no akai ikaa mindahu ra atu-atu rahu ra ulun bokon ra anguma' ra baal hino. ⁴Topot no, kawi' nu atu-atu baal, akai apakito ra akai kapiro-pio amba nu Ala. Nga kawi' nu atu-atu kasusaan akai nopongo naila' ra huang tumaan. ⁵Akai inumbal ila' niriil am niluluran; akai kapiro-pio angkaraya', asalok ikaa okopombolong am poyo kaando' akan. ⁶Haling ra huang abubuh, haling ra pandai mai amahuang, haling ra huang mai tumaan am honsoi nu huang mai, akai apakito ra akai io hino amba nu Ala. Am poyo haling ra tulung nu Ro nu Ala, am asi' mai abubuh, ⁷Am hili ambala' ra Aho Onsoi haling ra Ala, am haling ra kuasa' no, akai apakito ra akai io hino amba nu Ala. Akai olondon ra kasiha' nu Ala asauk ra tinanggoi mai ra paat tumabuh karuo kono am opokotopot ra inan tohom. ⁸Akai in-

^{d5:19} lumangus yak ri Karistus, Ala nanguma' ra ulun anduli' ohonsoi rio: Karuo kono am; Ala siino ri Karistus no nanguma' ra ulun anduli' ohonsoi rio.

suaton am uyayon po, ansukon, am kukunuon po. Otopot pono' rahu mai, sabiton akai yak ra ambubuak. ⁹Kono yak akai ikaa apandayan ra pamahuangan nu ulun, io yak akai akaulihan nu kawi' nu ulun. Pamahuangan ramon inatoi, io yak aayah po hua akai. Hama' no pono' akai ilaan, ikaa hua akai matoi. ¹⁰Hama' no pono' ulun bokon apasusa' ra huang mai, anginsuat yak akai haihait. Pahilayan ramon kono kaando' atu-atu, io yak asuang no ulun nokotohom kawi' nu atu-atu nga akai hua. Pahilayan ramon ikaa nokotohom ra atu-atu, io yak topot no akai nokotohom ra kawi' nu atu-atu.

¹¹Pahaka-pahaka' asian ku ra Korintus! Akai nopongo nambala' napakatalang ramuyun. Kawi' nu siino ra huang mai nopongo binalaan mai ramuyun. ¹²Ikaa akai omopol ra huang mai ra tayar mi io yak, akau yak solor omopol ra huang mi ra tayar mai. ¹³Raino, hama' no au ambala' ramuyun ohondo' ra kono anak-anak ku tohom. Onsoi akau apakito ra asi' mi ramon. ¹⁴Ikaa akau sumindangan ra atu-atu maan nu ulun ikaa angintopot ri Yasus; nga hino ikaa ohondo'. Ikaa auma' kaansayan sumilulum ra kalaatan! Ikaa po auma' awantang ansilulum ra olondom.

¹⁵Ikaa auma' i Karistus amalihua ra Ibilis ra saumi rahuon. Ohondo' ki' ulun nangintopot ra ulun ikaa nangintopot? ¹⁶Auma' ki' ansilulum Pahun nu Tuhan ra pahun pamulian ra ala binabaal? Itaka hitu Pahun nu Tuhan, io hino Ala aayah. Rahu nu Ala,

*"Au murong ra tanga-tanga'
nilo, am apasauk rilo
ra intokon ku.
Au asauk ra Ala nilo,*

*am ilo asauk
ra bansa' ku tohom.*

¹⁷Haling ra hino
*onsoi iruanin mi ulun
ikaa akakaulih ra Ala,
am onsoi akau sumuai
haling rilo.
Ikaa akau sumilulum
sahuhumi ra ulun anguma'
ra aun alaat,
hili au auma' anganku
ramuyun asauk ra ulun ku.*

¹⁸Au asauk ra Ama' mi,
*am akau asauk
ra anak-anak ku".*

Kono nga hino rahu nu Ala Maayo ra Kuasa'.

7 ¹Pahaka-pahaka' asian ku! Kawi' nu randi' hino tinaakan ritaka. Haling ra hino, onsoi taka amahu' ra inan taka haling ra kawi' nu apakutur ra huang am bayah taka. Onsoi taka rumaliwi' huang ra Ala, hili itaka akaalap aayah ra tayar no yak ra bayah kaando' atu-atu sala'.

Panginsuatan ri Paulus

²Onsoi akau apakito ra asi' mi ramon. Ikaa nakasala' akai kasangulun pono', am kaando' kasangulun po niruung mai apakulalaat ra intopot no. Ikaa akai ampahaau ra untung nu ulun bokon. ³Au mindahu kono hino, sala' ka apasala' ramuyun. Nga au nopongo nambala' ramuyun ra pahulu li, ra akai masi' bonsoi ramuyun am sumirangan ramuyun ra paat aayah suku' ra patayan. ⁴Siino kaintapatan ku kapiro-pio ramuyun. Am labing intor ra hino maayo huang ku bonsoi ramuyun! Hama' pono' asuang bonsoi kasusaan nalimanan mai inintup ramon, io yak huang ku apunaawan nga akau hua. Huang ku kapiro-pio anginsuat.

⁵Paat mai nakasuku' ra Makidonia, ikaa po akai nokotooh bonsoi. Intor ra tuki-tukir kaintok siino yak kasusaan mai. Ra intok bokon siino yak kumalit ramon, huang mai randalom angkaamo yak hai-hait. ⁶Io yak akai mindahu tarima' kasi' ra Ala, nga hai-hait apaingkotoh ra huang nu ulun aluoi lungka'. Io napaingkotoh ra huang mai ra sinukuan ri Titus. ⁷Huang mai napunaawan sala' ka sinukuan yak ri Titus, io yak poyo nga io nahihulit ra io napunaawan mi. Io nambala' ramon ra akau lumangu bonsoi asiha' tumiwol rakon; nga akau angkuli' huang ra atu inuma' mi ra pahulu li am raino asiha' minsuup rakon. labing po insuat ku ra baal hino.

⁸Hama' pono' nu rahuon nu surat hino apasusa' ra huang mi, ikaa angkuli' huang ku nanulis ra surat hino. Topot no angkuli' huang ku ra rahu nu surat ku ramuyun nga apandayan ku surat ku hino apasusa' ra huang mi hama' pono' ikaa kula' abuai akau asusa' huang. ⁹Raino au asanang huang sala' ka puun ra huang mi asusa', io yak au asanang huang nga susa' nu huang mi nangungga' ra kinabaalo' mi. Kapiro, susa' nu huang mi hino ampaat ra kasiha' nu Ala. Intor ra hino akai ikaa apasusa' ramuyun. ¹⁰Nga susa' nu huang kono hino apaungga' ra huang am balos no apaatong ra kaayahan otopot. Am ikaa angkuli' ulun ra baal hino. Topot no, susa' nu huang ampaat ra kasiha' nu ulun apaatong ra patayan.

¹¹Huangon mi onsoi-onsoi, aun balos no ramuyun haling ra susa' nu huang ampaat ra kasiha' nu Ala! Balos no io hino akau lumikot kapiro apakito ra akau ikaa anguma' ra sala'! Akau asisingon ra sala' nopongo nasauk ra lolot mi, akau alaa', am akau asiha' tumiwol rakon, am akau siino kotoh nu huang mi, am akau

asiha' amaratu' ra ukum ra ulun nakasala'! Akau nopongo napakito nga kawi' nu baal hino akau ikaa akasala'.

¹²Haling ra hino, hama' no pono' au nopongo nanulis ra surat hino. Au nanulis ra surat hino sala' ka puun ra ulun nakasala' hino. Sala' poyo ka puun ra ulun aila' nga sala' no hino. Au nanulis ra surat hino ra tingkuangon nu Ala, hili akau akaliman ra tahoh nu huang mi ra pamahuangan mi ramon. ¹³Hino nga puun nu huang mai okotoh. Bokon haling ra hino, labing po insuat mai ra akakito ra insuat nu huang ri Titus nga akau nopongo apainsuat ra huang no. ¹⁴Kapiro au angansu-ngansuk ra pahaka' ra tingkuangon no. Au mindahu tarima' kasi' nga akau ikaa napakauyu' rakon. Kawi' nu binalaan mai ramuyun otopot yak. Kono po hino nu baal mi inansuk-ansuk mai ra tingkuangon ri Titus otopot yak. ¹⁵Raino io indu-indul masi' ramuyun, nga io akahuang ra aun koson nu kawi' nu pahaka' asiha' maya' ra panusuban-panusuban no am aun koson nu pahaka' apaunsop rio ra pahun mi ra huang rumaliwi' am maya' ra panusuban no. ¹⁶Asanang huang ku bonsoi, nga akau kaintapatan ra kawi' nu atu-atu.

Usin tinaakan haling ra
ulun-ulun nangintopot

8 ¹Pahaka-pahaka', akai asiha' ramuyun akapandai ra aun koson honsoi nu huang nu Ala ra baal nu ulun nangintopot amahun ra दौरा Makidonia. ²Ilo nopongo nakinaman ra kula-kula' susa' alat bonsoi nalimanan nilo. Io yak ra paat nu susa' hino, ilo anginsuat am atataak ra atu taakan nilo ra ulun bokon kaando' ra atu-atu, hama' pono' ilo kaando' atu-atu. ³Au aatas mindahu nga ilo nopongo nanaak kula-kula'

yak maya' ra kalangkaan nu huang nilo, akasail po solor taakan nilo. Hama' no pono' kaando' anusub rilo, ⁴ilo lumikot akitaak ramon, ra ilo maya' anginsuup anaak ra usin ra ulun nangintopot ra Ala ra दौरा Yudia. ⁵Ilo anaak akasail intor ra kalansanan mai. Puu-puun no ilo anaak ra bayah nilo ra Tuhan, am popor no ilo anganguk maya' ra atu ubason mai maya' ra kasiha' nu Ala. ⁶Titus angimuun ra karaya' hitu. Hino puun mai namalikot nanusub rio hili io anguma' yak ra karaya' onsoi bonsoi hitu ra lolot mi. ⁷Akau akaalap anguma' ra atu-atu nga ro nu Ala siino ramuyun io hino akau atahoh ra intopot, akaya' ra pamarahuon, akaya' ra atu-atu apan-dayan mi, akaya' ra kawi' nu maan mi, am asi' mi ramon^e. Haling ra hino, onsoi indulan mi po kawi' nu maan mi onsoi bonsoi hitu.

⁸Au ambala' apaintalang ra hitu sala' ka saumi panusuban. Io yak amandai ra ulun bokon hili ilo anulung ra ulun ranga-rangan nilo, au pono' am asiha' ra aun intob nu asi' muyun. ⁹Nga akau nakapandai kapiro ri Yasus Karistus Tuhan taka masi' kapiro-pio ritaka. Io nokotohom ra kawi' nu kuasa' nu Ala, io yak io napasauk ra inan no sinumauk kaando' ra atu-atu, hili akau sumauk ra ulun siino ra atu-atu ra intopot.

¹⁰Maya' ra pamahuangan ku, akau yak nga angawi' ra aun nopongo inimuunan mi ra upok nopongo li. Nga akau hua puu-puun namahuang am nangimuun ra karaya' hitu. ¹¹Haling ra hino, raino onsoi akau amarambus ra hino maya' ra kalangkaan nu huang mi. Onsoi akau anguma' ra karaya' hino ra kakatahan nu huang mi, ohondo' ra kakatahan nu huang mi ra pahulu li. ¹²Kono alangka'

huang mi anaak, hili Ala asanang huang ra taak mi mimpuun ra aun siino ramuyun, sala' ka mimpuun ra atu kaando' ramuyun.

¹³⁻¹⁴Kaando' huang ku apakanasang ra ulun bokon ra karaya' hitu, am apakasusa' ramuyun. Io yak nga paat raino tu kawi' nu atu-atu siino ramuyun, hino puun no akau anaak ra atu-atu kaando' rilo. Kono akau rahili kaando' ra atu-atu, am kawi' nu atu-atu siino rilo, rahili ilo anaak ramuyun. Haling ra baal hino akau ambabalos yak anaak. ¹⁵Siino rahu nasuratan ra Kitap,

*"Ulun akaalap ra umbung
asuang, kaando' sail no,
am ulun akaalap ra umbung
akuling, ikaa aawian."*

I Titus sinusub ilo ra
ranga-rangan no

¹⁶Kapiro-pio akai mindahu tarima' kasi' ra Ala nga io napasauk ri Titus ohondo' ra pinso' mai anginsuup ramuyun! ¹⁷Nga i Titus sala' ka maya' yak ra aun kitaakon mai, io yak io pono' am apinso' asiha' anginsuup ramuyun suku' io anguma' ra bantasan muoi ramuyun halng ra kasiha' no tohom ¹⁸Rangan ri Titus akai napaaya' ra sangulun pahaka' kaansukanan nu kawi' nu ulun nangintopot, nga maan natu io hino ambala' ra Aho Onsoi halng ra Ala. ¹⁹Pahaka' hitu lair noyo pinili' am nilondon nu ulun nangintopot ra amarangan ramon ra luang nu lakou mai. Nga akai makou muoi pangator ra usin taak hino, hili Tuhan hino ansukon nu kawi' nu ulun am hili akau akakito ra akai kapiro asiha' anginsuup ramuyun.

²⁰Akai amului onsoi-onsoi ra usin hitu hili akai ikaa pasalaan nu ulun bokon ra paat anaak ra taak asuang

^e8:7 Asi' mi ramon: Luang nu buku nakalair; asi' mai riun.

8:15 Nah. 16:18

bonsoi hitu. ²¹Akai anguma' ra hino ra huang abubuh sala' ka tingkua-ngon nu Tuhan yak, io yak ra tingkua-ngon po nu ulun.

²²Am susubo' mai po apaaya' sangulun pahaka' bokon, rangan ri Titus am pahaka' kuon ku raitu' li. Asalok akai anutuku' ra baal no am napandayan mai noyo io asiha' kapiro anulung. Am raino, indul kono po nu huang no asiha' anulung ramuyun nga alansan hua huang no kapiro-pio ramuyun. ²³I Titus poyo, io nga pansilulum ku rumangan rakon ra karaya' hitu ra tayar nu kaansayan mi. Am kono pahaka' ruo ngaulun rangan ri Titus no, ilo sinusub nu ulun nangintopot am karaya' nilo hino asauk ra panginsuatan ra tayar ri Karistus. ²⁴Akai alansan ramuyun apakito rilo ra asi' mi rilo. Hili kawi' nu ulun nangintopot akapandai ra akau masi' rilo am kawi' nu panginsuatan mai ra baal mi otopot yak.

Taak ra ulun nangintopot

⁹¹Topot no, ikaa pono' raino au anulis ramuyun ra surat intor ra baal nu taak taakin ra ulun nangintopot ra Ala siino ra Yudia. ²Apan-dayan ku akau asiha' kapiro anulung, am au nopongo anginsuat ramuyun ra lolot nu ulun ra Makidonia. Au nopongo inindahu rilo, nga puun ra upok nopongo li pahaka' amahun ra Akaya nopongo namalair ra taak nilo. Am kotoh nu huang mi napaing-kotoh ra huang nu kula-kula' suang nu ulun ra lolot nilo.

³Raino au anusub ri Titus am ruo ngaulun pahaka' hiano muoi ramuyun, hili ansuk nopongo inuma' mai ramuyun ikaa sumauk ra buak. Haling ra hino akau nopongo namalair, nga au nopongo nambala' rilo nga akau nopongo namalair anulung rilo. ⁴Angkaamo au nu kono

po ulun nu Makidonia maya' rahili rakon ra paat ku muoi ramuyun. Am kono ilo akapandai ra taak mi ikaa po nalair, kula' naapo buyu' mai, nga akai nopongo inindahu ra kain-tapatan mai ramuyun! Am akau pono' rahili am auyu' yak. ⁵Hino puun no au napasi-pasi' nanusub ra pahaka' hiano namahulu muoi ramuyun, hili ilo amalair ra taak nirandi' mi hino. Au nanguma' kono hino hili paat ku matong, taak mi hino nopongo nalair. Haling ra hino, hili apandayan taak mi hino tinaakan ra huang anginsuat, sala' ka nilikatan yak.

⁶Huangon mi! Ulun anias ra susunu' akuling, am paat no ongotom akuling po umbung nano. Io yak ulun anias ra susunu' asuang, am paat no ongotom asuang po umbung nano. ⁷Tuki-tukir nu ulun onsoi anaak maya' ra kalangkaan nu huang no. Ikaa io anaak nu kono io ruo-ruo huang karuo kono am likatan, nga Ala masi' ra ulun anaak ra anginsuat. ⁸Ala akakuasa' anaak ramuyun ra barakat akasail ra aun kasihan mi, hili akau hai-hait okotohom ra aun kasihan mi, labing po sail no ra akau anguma' ra atu onsoi io hino anaak ra ulun bokon. ⁹Siino nasuratan ra Kitap ra baal nu Ala, rahu kono,

*"Io anaak ra ulun kaando'
ra atu-atu
nga haling hua
ra huang no atataak,
kaansayan nu huang no
suku' ra buo-buoi no."*

¹⁰Ala amalair ra susunu' ra tayar nu ulun anias ra susunu' am amalair ra akan ra tayar taka ulun. Am io po amalair am apakasuang ra aun tiasin mi, hili balos no huang mi atataak hino rua-ruang. ¹¹Haling ra hino akau asulob ra kawi' nu atu-atu suku' akau akaalap hai-hait anaak haling

ra huang mi atataak hino. Am haling ra kawi' nu taak mi tinayar mai hino, asuang ulun anginsuat suku' ilo mindahu tarima' kasi' ra Ala. ¹²Nga inuma' mi onsoi bonsoi hitu sala' ka anulung yak ra ulun nangintopot ra Ala, io yak intor ra baal hino asuang ulun mindahu tarima' kasi' ra Ala. ¹³Am haling ra kaansayan pinakito mi hino, asuang ulun nangintopot ra Yudia angansu-ngansuk ra Ala nga ilo akakito ra kalandanan nu huang mi maya' ra Aho Onsoi ra baal ri Karistus. Am poyo, ilo angansu-ngansuk ra Ala, nga akau atataak huang ra anayar rilo am ulun bokon ra atu-atu siino ramuyun. ¹⁴Haling ra hino ilo anambayang ramuyun ra huang masi' am aalulum, nga Ala masi' ramuyun. ¹⁵Onsoi taka angansuk mindahu tarima' kasi' ra Ala ra taak no kalalaban hino.

I Paulus opokotopot ra karaya' no.

10 ¹⁻²Au hitu i Paulus, raino au asiha' ambala' ra saumi baal ramuyun. Ulun bokon mindahu rakon, huang ku rumaliwi' ra siino ra tingkuangon mi, io yak au aatas mindahu ra paat ku atawoi ramuyun. Kono po hino, haling ri Karistus rumaliwi' huang am onsoi huang, pai' akau amalikot rakon suku' au ambuuk ra tingkuangon mi ra paat ku matong rahili. Nga huang ku, au ambuuk ra ulun mindahu ra langus nu karaya' mai tu maya' ra kasiha' nu tana' hitu. ³Kapio akai aayah ra tana' hitu, io yak sala' ka akai angkaraya' maya' ra kasiha' nu tana' hitu. ⁴Tinanggoi-tinanggoi mai ra luang nu pantatabuhan mai sala' ka tinanggoi ra tana' hitu, io yak tinanggoi-tinanggoi nu Ala akakuasa'. Haling ra tinanggoi-tinanggoi hino akai akaalap amayau ra rahu-rahu nu ulun am pangkakalitan kaando' balos. ⁵Am poyo amalawo ra huang kumakaulu' inuma' nu ulun tumabuh ikaa

apakaulih ra ulun bokon ra baal nu Ala. Akai apasauk ra huang nu ulun am apasauk rilo olondon maya' ri Karistus. ⁶Am kono akau kapio-pio olondon maya' ramon, hili akai amalai-lair anaak ra ukum ra kawi' nu ulun ikaa olondon maya'.

⁷Onsoi akau lumondon ra kinabaalo' sotopot no. Kono sangulun siino kaintapatan ra io tohom ri Karistus, onsoi io ampahuang ra inan no tohom am lumiman, nga akai pono' hua am tohom ri Karistus ohondo' rio. ⁸Ikaa angkauyu' au nu kono au ruli-ruli' maayo huang ra kuasa' tinaak nu Tuhan ramon, nga kuasa' hino tinaakan ra apaingkotoh yak ramuyun, sala' ka apakalami'. ⁹Ikaa akau ampahuang ra au angilalaa' ramuyun ra rahu ku ra surat ku hino. ¹⁰Ulun bokon mindahu, "Surat-surat ri Paulus hiano akalimpungot am alarom ringohon, io yak kono io siino ra lolot taka, inan no alami' pahilayan am rahu no pono' am kaando' atungon atu-atu."

¹¹Ulun kono hino onsoi io lumiman ra kono akai siino ra lolot mi, akai anguma' rahili ramuyun sumuhut ra rahu mai ra luang nu surat-surat mai hino.

¹²Kapio akai ikaa aatas opohondo' karuo kono am amului ra inan mai saumi intok ra ulun ampahuang ra inan no labing aulu'. Ilo hino samsambungon kapio! Ilo anguma' ra tutuku' inuma' nilo tohom am pama-huangan nilo tohom maya' ra tutuku' hino. ¹³Akai ikaa kono hino. Kono akai maayo huang, ikaa amalabing ra karaya' nopongo tinantu' nu Ala ra tayar mai. Akau pono' am nakaaya' ra karaya' mai hitu.

¹⁴Haling ra hino, paat mai nahaas ramuyun am nangibit ramuyun ra Aho Onsoi ra baal ri Karistus, kapio-pio akai ikaa lumabing ra karaya' nopongo tinantu' ra tayar mai. ¹⁵Ikaa akai angansuk ra inan tohom ra karaya' nu ulun bokon lumabing ra

karaya' nopongo tinantu' nu Ala ra tayar mai. Topot no akai olondon yak ra karaya' tinantu' nu Ala ra tayar mai am alansan ramuyun ra akau indu-indul angintopot ri Karistus, hili akai akaalap anguma' ra karaya' labing maayo ra lolot mi.

¹⁶Haling ra hino akai akaalap angaho po ra Aho Onsoi hino ra bawang-bawang bokon, am ikaa angansu-ngansuk ra inan tohom ra karaya' nopongo inuma' ra bahian intok nu ulun bokon angkaraya'. ¹⁷Siino rahu nasuratan ra Kitap, rahu kono,

*“Kono siino ulun maayo huang
ra atu-atu,
onsoi io maayo huang ra aun
nopongo inuma' nu Tuhan.”*

¹⁸Nga ulun kaansukanan bonsoi io hino ulun ansukon nu Tuhan, sala' kaulun angansuk ra inan no tohom.

I Paulus am ulun anganku ra ulun sususubon

11 ¹Au akitaak ramuyun amalihua ra au sasambungan kaiti'. Auma' kolonggoyon mi huang mino hama' no pono' au sasambungan io hino kolonggoyon mi huang mino. ²Lumangu au ramuyun, nga Ala pono' hua am lumangu yak ramuyun. Akau ohondo' ra sangulun rala' ikaa po inuot nopongo nirandi' ku pauwoton ra sangulun ungkuyon, io hino i Karistus. ³Io yak au angkaamo ra huang mi aluoi karuung am ikaa bahu akau olondon ri Karistus, ohondo' ri Hawa ra pahulu li aluoi maya' ra buak nu kukuo li. ⁴Nga babaal natu aluoi hua akau pangintopot ra ulun matong ramuyun am angubas ra baal rumangku ri Yasus - sala' ka i Yasus balain mai ramuyun tu. Am po akau angintopot ra ro am “Aho Onsoi” ikaa sahumu ohondo' ra Ro nu Ala am Aho Onsoi inaubas naringoh haling ramon.

⁵Au amahuang ikaa po ailo au bonsoi haling ra “ulun sususubon” bokon apandai bonsoi ra pamahuangan mi hino! ⁶Andai nahi kono au ailo ahayam, io yak au apandai ra kawi' nu baal intor ra Aho Onsoi hino. Baal hino nopongo pinakito mai ramuyun ra kawi' nu baal.

⁷Paat ku angaho ra Aho Onsoi haling ra Ala ra tayar mi, ikaa ihondo' au nakitaak ra atu-atu siino ramuyun, ka biriik pono'. Am haling ra hino au rumaliwi' huang. Au anguma' kono hino nga au apakaulu' ramuyun. Akasala' ki' au ra hino ramuyun? ⁸Paat ku inuoi nambala' ramuyun, ulun nangintopot bokon nanaak rakon ra usin. Kono pamarahuan bokon au napasusa' ra ulun nangintopot hiano hili au akaalap anginsuup ramuyun. ⁹Kono kaando' atu-atu siino rakon ra paat nu hili, ikaa ihondo' au apasusa' ra sangulun pono' ra lolot mi ra akitaak ra usin. Kawi' nu atu-atu kasihaan ku nopongo nilair nu pahaka-pahaka' inatong haling ra Makidonia. Au ampahuang onsoi-onsoi hili au ikaa apasusa' ramuyun ra atu-atu baal, am au ampahuang parayu-rayus yak hili baal hino ikaa ahungga'. ¹⁰Sangulun pono' ra luput nu दौर Akaya tu ikaa auma' akaalap amalawo ra binsuat ku, nga pangubasan ri Karistus otopot siino rakon. ¹¹Kulo ki' au mindahu kono hino? Puun ki' ra au ikaa masi' ramuyun? Ala akapandai ra au masi'!

¹²Aun po maan ku raino parayu-rayus yak au anguma' hili “ulun sususubon ri Yasus” bokon rano kaando' pamarahuan am kumakaulu' ra inan nilo tohom am mindahu ra ilo angkaraya' ohondo' ramon. ¹³Ulun kono hino ilo nga ulun sususubon ikaa otopot, ilo angibu-buak ra ulun am rumangku ra ulun sususubon ri Karistus. ¹⁴Ikaa ololob

ra ilo anguma' kono hino, nga Ibilis pono' hua am rumangku kono malaikat awantang nu Ala. ¹⁵Haling ra hino ikaa kalalaban ra kono amba-amba nu Ibilis rumangku ohondo' ra amba-amba anguma' ra kasiha' nu Ala. Popor no ilo pono' am akaalap ra balos ampaat ra kawi' nu inuma' nilo.

**I Paulus aila' nga io sangulun
sususubon otopot**

¹⁶Ihondo' po au amaruli' mindahu. Pai' siino ampahuang ra au sasambungan. Io yak kono akau ampahuang ra kono hino baal ku, pahuon mi yak au sasambungan hitu anginsuat koborook. ¹⁷Sumunu' hitu au anabit ra panginsuatan ku hino, io yak sala' ka Tuhan nanusub rakon mindahu ra hino. Baal hitu kpio au ahayam ohondo' ra ulun sasambungan. ¹⁸Kpio asuang ulun ainsuatan ra baa-baal nu tana' hitu, am au pono' am ainsuatan. ¹⁹Akau anginsuat huang am tumaan huang ra tayar nu ulun sasambungan, nga pamahuan mi aulu' pandai mi! ²⁰Akau apahusu yak ra ulun angulipon ramuyun, karuo kono am amalikot angalap ra aun siino ramuyun am ilo asatu' ra aun intor ramuyun, karuo kono ilo ampahuang aulu' intor ramuyun am aatas angapis ra pingal mi. ²¹Auyu' au anganku nga akai ikaa aatas anguma' ra baa-baal hino.

Io yak aun kaatasan nu ulun bokon angansu-ngansuk, au pono' am aatas po! (Au ahayam ohondo' ra ulun sasambungan.) ²²Ulun Ibarani ki' ilo? Au pono' am ulun Ibarani po. Ulun Israil ki' ilo? Au pono' am ulun Israil po. Sua' ki' ilo ri Abaraham? Au pono' am sua' po ri Abaraham. ²³Amba-amba ki' ilo ri Karistus? Baa-baal natu kono yak au ulun sa-

sambungan, io yak topot natu au nga amba otopot am apinso' haling rilo kaawi'! Au labing apinso' ambala', am labing asalok unsapin ra luang nu riil, am au labing asalok po umbalon am labing asalok ilaan suku' maaar patoi.

²⁴Indimo ruli' au no nilapos nu maaayo nu ulun Yahudi am saumi paat hino au nilapos talu ngoopor am siam suang no. ²⁵Intalu ruli' au nilapos nu ulun nu Ruum am aubas au po binobol ra batu. Intalu ruli' nalimanan ku nakaaya' nakalom ra kapal nu luab, am ihondo' au lampa-lampau ra luab ra buoi nu sansupot am songorou. ²⁶Asuang lakou ku aintupan ra kasusaan. Siino no siang angkaayo, siino no ulun antakou, siino no kasusaan haling ra ulun Yahudi am poyo ulun sala' Yahudi, am siino po kasusaan ra luang nu bandar am taning nu bandar, am kasusaan pono' siino po ra luab, am haling po ra ulun mindahu ra io sangulun ulun mintopot, lai' am sala' halan. ²⁷Kawi' nu karaya' ku au alumpai am maaar patoi. Asalok ikaa okokoolong, asalok ikaa akapanganakan, ikaa akapanginum, asalok alamian ra paat kaando' akan, am asimuan nga kaando' pakai am kaando' pahun intokon. ²⁸Am bokon haling ra baal hino, tuki-tukir nu orou au alami' amahuang po ra baal nu kawi' nu ulun nangintopot. ²⁹Kono siino ulun alami' au pono' am akaaya' alami' po. Kono siino ulun aratu' ra sala' au bahu asansangan alat huang.

³⁰Haling ra hino, kono au auma' anginsuat ra atu-atu, kpio au anginsuat ra baa-baal anilu ra kalamian ku. ³¹Ala, Ama' nu Tuhan Yasus akapandai ra au kpio ikaa ambubuk. Inggalan no yak ansukon suku' ra buo-buoi no. ³²Paat ku siino

ra Damsik, Gabunor pinihang nu Raja' Aritas nanusub ra kula-kula' sauyar angimbuou ra kawi' nu totobon nu bandar hino ra ilo asiha' anakub rakon. ³³Io yak haling ra saumi bakul au binuluhan suku' ra tana' ra saumi luang nu pinamahal ra bandar hino. Haling ra ralan hino au nalabus haling ra longon nu Gabunor hino.

**Papaintalangan am pinakito nu
Ala ri Paulus**

12 ¹Kapio kaando' balos nu angin-suat. Io yak asiha' po hua au anginsuat ra baal pinakito nu Ala rakon ra saumi papaintalangan karuo kono am nakito ku. ²Nakaulihan ku sangulun nangintopot oopor am apat upok nakasail li io pinasimpur ra intok nu Ala io hino Surga' asawat bonsoi. (Ikaa akapandai au ka kapio ki' inan no kinakat pasimpuro' karuo kono am pinakito yak rakon, Ala yak akapandai.) ³⁻⁴Rulion ku po kaingondo' rahu hitu. Apandayan ku ulun hitu kinakat pasimpuro' ra intokon sabiton ra Pirdaus. (Ikaa au akapandai ka kapio ki' inan no kinakat pasimpuro' karuo kono am pinakito yak rakon, Ala yak akapandai.) Ra intok hino ulun hili nakaringoh ra baa-baal ikaa auma' asabit nu ulun am pinopol ra ikaa auma' sabiton nu ulun. ⁵Baal nu ulun hino nga au asiha' anginsuat, sala' ka inan ku tohom. Intor ra baal nu inan ku tohom, baa-baal anilu ra kalamian ku, hino nga kasiha' ku anginsuat. ⁶Kono nahi au anginsuat ra atu-atu, ikaa au mindahu ra rahu-rahu lalayau kaando' balos. Au mindahu yak ra rahu otopot. Io yak au ikaa anginsuat ra inan ku tohom. Hili ulun bokon ikaa ampahuang ra au labing aulu' haling ra aun nopongo nakito no ra aun inuma' ku karuo kono am aun naringoh no ra aun nirahu ku.

⁷Hili au ikaa sumauk ra ulun kumakaulu' nga haling ra pinakito-pinakito rakon kalalaban hino, au tinaakan ra aruol ra inan ku asauk ra saumi tinanggoi nu Ibilis. Aruol hino asauk ra pinangumbal ra tayar ku hili au ikaa kumakaulu'. ⁸Intalu ruli' au no sambayang akitaak ra Tuhan hili aruol hino lowoon haling rakon. ⁹Io yak limbang nu Tuhan, "Masi' au riun kapio am asulob no nga hino ra tayar mu nga haling ra kalamian mu kuasa' ku labing okotoh."

Hino puun no au asiha' anginsuat ra kalamian ku, nga paat ku alami', haling ra kalamian ku hino nga, au akaliman ra i Karistus anindung rakon ra kotoh nu kuasa' no.

¹⁰Haling ra hino au anginsuat ra kalamian-kalamian ku hino. Am au pono' anginsuat po ra paat ku kukunuon, am akaliman ra kasusaan, am oloowon potoyo' am akaliman ra susa' aahat bonsoi nga i Karistus hua. Nga paat ku alami', paat hino nga au okotoh.

**I Paulus angkaamo ra baal nu
ulun Korintus**

¹¹Kapio au ohondo' ra kinabaalo' nu ulun sasambungon. Io yak akau nga nanguma' rakon ra kono hino. Topot no akau nga halan angansungansuk rakon. Nga hama' no pono' au kaando' tool pahilayan mi, pamahuangan ku ohondo' yak au ra "ulun sususubon", bokon akakuasa' hiano. ¹²Tatandu-tatandu' kalalaban am baa-baal kalalaban am kuasa-kuasa' maayo nopongo pinakito ku ramuyun ra huang tumaan, anatandu' ra au sangulun ulun sinusub ri Karistus. ¹³Aun ki' ikaa nauma' mai ramuyun, nakaluhut haling ra inuma' mai ra ulun nangintopot bokon? Ondo' pono' baal ikaa inuma' ku ramuyun io hino ikaa au napasusa' ramuyun ra

akau anaak rakon ra usin. Au akiam-pun ramuyun ra nasalaan ku hino!

¹⁴Raino hitu no kaintalu ku asiha' muoi ahaas ramuyun. Am ikaa au apasusa' ramuyun, nga sala' ka asiha' au ra aun tinohom mi io yak inan mino yak kasiha' ku. Nga sala' ka anak-anak ahuyum ra akan ra matuo no, io yak ulun matuo nga ahuyum ra akan ra tayar nu anak-anak no. ¹⁵Haling ra hino, au anginsuat ra huang aingkoos ra kawi' nu atu siino rakon ra tayar nu kaansayan mi, labing po ra inan ku tohom. Haling ra au indu-indul masi' ramuyun, auma' ki' akau ikaa kula' masi' rakon?

¹⁶Akau po namalihua ra au ikaa apasusa' ramuyun. Io yak siino po ulun mindahu ra au hitu kuon nilo ahipandayo', ra au asatu' haling ramuyun nga au amparuung kuon nilo. ¹⁷Auma' ki'! Mimpun ki' ra ulun sinusub ku ramuyun no au ahuyum ra untung ku haling ramuyun.

¹⁸Au nopongo nanusub ri Titus inuoi pangaas ramuyun, am au napaaya' ra ulun nangintopot bokon nirumangan rio. Siino ki' i Titus nngalap ra untung haling ramuyun? Io yak akai ruo angkaraya' saumi kasiha' nu huang am ohondo' kinabaalo'. ¹⁹Huang mi nahi am buoi nu hitili akai ahuyu-huyum ra pakatapatan mai ra inan mai ra tingkuangon mi? Naulingo akau bonsoi! Ala akapandai ra kawi' nu nirahu mai hino ampaat ra kasiha' ri Karistus. Am kawi' nu inuma' mai io hino apaingkotoh ra tayar nu kaayahan nu intopot mi. ²⁰Angkaamo au ra paat ku rahili muoi angaas ramuyun, ra au akakito ramuyun ikaa ohondo' ra kalansanan nu huang ku am akau nakakito rakon ikaa ohondo' ra kalansanan nu huang mi. Baa-baal natu naapo siino ambubuuk, sumolon, aruol huang, kumakaulu' ra

inan tohom, angukunu', apakulalaat ra sangulun am sangulun, asawat huang am anguma' ra alaat ra ulun bokon. ²¹Alaa' au ra kono au matong Ala apakauyu' rakon ra tingkuangon mi am au antangi' nga asuang ra lolot mi nakasala' ra pahulu li, ikaa nahungga' am ikaa inulou ra kawi' nu inuma' nilo apakauyu' am ahambai am kawi' nu baal ikaa onsoi ilayan.

Huhuangon-huhuangon pupus
am tabi'

13 ¹Hitu nga kaintalu ku matong a-ngaas ramuyun. Siino rahu nasuratan ra Kitap,

*"Aun yak rahu apasala'
siino no ruo*

*karuo kono am talu ngaulun
nakakito ra baal hino."*

²Ulun nanguma' ra sala' ra orou nopongo li am kawi' po nu ulun bokon rano, nopongo noyo binalaan ku ra puu-puun nali ra paat nu kainduo ku nangaas ramuyun. raino, kotongo' ku atawoi po ramuyun, ihondo' po au apamahuang ramuyun nga kono au matong po rahili, kaando' kasangulun po ra ulun hiano alabus haling ra ukum mintup rilo. ³Hili akau auma' akaalap ra kawi' nu tatandu' kasihaan mi ra i Karistus topo-topot ahayam lumangus rakon. Kono atu-atu maan ri Karistus ramuyun ikaa io ahisilami' io apakito ra kuasa' no ra lolot mi. ⁴Kapio, paat no sinalip io nilumami' io yak raino io aayah nga haling ra kuasa' nu Ala. Akai pono' am alami' ra luang nu bayah mai sinumululum ri Karistus, io yak paat mai siino ra tingkuangon mi, akai pono' okotoh rumangan ri Karistus nga kuasa' nu Ala.

⁵Onsoi akau anampuus amahuang ra inan mi tohom siino ki' akau topo-topot aayah mimpun ra intopot ri Karistus! Ikaa mulalas akau

akaliman ra i Karistus siino ra bayah mi! Suai no baal no nu kono kapiro akau ikaa kapiro-pio angintopot. ⁶Alansan au ramuyun akapandai ra akai nopongo nakinaman am asauk ra ulun sususubon.

⁷Akai sambayang ra Ala hili io anginsuup ramuyun ikaa anguma' ra sala'. Sala' ka apakito ra akai hitu apandai am okotoh ra karaya' hitu, io yak hili akau anguma' ra aun kasihaan nu Ala, hama' no pono' akai ikaa akasauk ra karaya' hitu ra pahilayan nu ulun, ikaa kuan nu hino! ⁸Nga akai ikaa akaalap anguma' ra atu-atu baal tumabuh ra katapatan, maya' akai yak ra aun otopot. ⁹Anginsuat huang mai ra kono akai alami', am akau okotoh. Am sambayang po akai hili akau sumauk ra ulun siino katapatan.

¹⁰Hino nga puun ku nanurat ra surat hitu ra paat ku atawoi po ramuyun. Haling ra hino, kono au matong rahili, ikaa no asiha' ku angu-

ma' ra atu alat ra tayar mi amakai ra kuasa' tinaakan nu Tuhan rakon. Kuasa' hino tinaakan ra apaingkotoh yak ramuyun, sala' ka apakalami'.

¹¹Am popor no, u pahaka-pahaka', onsoi akau hai-hait anginsuat, am lumikot sumauk ra ulun maya' ra panusuban nu Ala. Alapon mi kawi' nu pangubasan ku. Onsoi akau saumi huang am aayah ra luang nu pansiluluman. Ala puun nu asi' am pahahansayan hino baya-baya' amarangan ramuyun.

¹²Antatabi' ka ra sangulun am sangulun ra huang anginsuat anatandu' ra akau saumi intopot am sangaka'. Kawi' nu ulun nangintopot ra Ala apasuku' ra tabi' nilo ramuyun.

¹³Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat ramuyun, Ala masi' ramuyun, am Ro nu Ala amarangan ramuyun kaawi'.

*Intor ramon,
Paulus*

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot amahun ra GALATIA

Rahu papaintalangan

Paat nu Aho Onsoi hino inimuunan balai' am inintopot nu ulun sala' Yahudi, kula-kula' ulun angkimuot, kono mangun ra sangulun nangintopot abubuh ra intopot maya' yak ki' ra Arat sinuratan ri Musa. I Paulus nambala' ra baal hino ikaa pono' insuhuton nga kpio nату saumi yak puun nu kaansayan ra kaayahan nu ulun nangintopot ri Yasus Karistus. Intor ra intopot hino pansiluluman nu ulun am Ala nanduli' nohonsoi. Io yak kula-kula' ulun nangintopot ra Galatia inatong ri Paulus, ilo ambuuk ri Paulus, ilo ampahuang ulun anduli' sumilulum am ohonsoi ra Ala io hino maya' yak ra Arat sinuratan ri Musa.

Am Galatia saumi nagiri pihangon nu Ruum ra Asia Borook hino.

SURAT RI PAULUS SUMUKU' RA ULUN NANGINTOPOT AMAHUN RA GALATIA ambala' anginsuup ra ulun nopongo napalir nu pangubasan-pangubasan asala' hiano, hili ilo anduli' olondon ra pangubasan otopot. Puu-puun i Paulus inindahu ra io kpio sabiton ra ulun sususubon ri Yasus Karistus. I Paulus kpio-pio inindahu nga io inipahan sumauk ra ulun sususubon intor ra Ala, sala' ka intor ra ulun.

Maan ri Paulus puu-puun io hino apasuku' ra aho hitu ra ulun sala' Yahudi (1:2). Sumunu' tu i Paulus nambala' ra aun koson nu ulun nanduli' nohonsoi ra Ala intor ra intopot yak (3-4). Ra luang nu bahian pangawian ra surat hitu (5-6), i Paulus nambala' ra asi' nu ulun nangintopot nga intor yak ra mintopot ri Karistus, am intor ra hino ulun hino anguma' ra kula-kula' maan nu ulun nangintopot.

Puun nu Pangubasan

Pangimuunan 1:1-10

I Paulus kpio nasauk ra ulun sususubon 1:11-2:21

Aho Onsoi intor ra baal nu asi' nu Ala 3:1-4:31

Kalabusan am maan nu ulun nangintopot 5:1-6:10

Rahu Pangawian 6:11-18

1 1-3Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun nangintopot ra luput nu Galatia. Au i Paulus am kawi' nu pahaka' nangintopot baya-baya' rakon sambayang ra Ala Ama' taka am Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat am kaansayan ra tayar mi.

Au nasauk ra ulun sususubon sala' ka kasiha' nu ulun karuo kono am sinusub nu ulun, io yak intor ri Yasus Karistus am Ala Ama' taka napan-duli' napakaayah ri Yasus intor ra patayan. ⁴Lumondon ra kasihaan nu Ala Ama' taka, i Karistus nanaak ra

bayah no suku' pinatoi ra tayar nu sala-sala' taka, hili itaka alabus intor ra paat ala' hitu. ⁵Ala yak ansukon suku' ra buo-buoi no! Amin.

Saumi yak Aho Onsoi

⁶Au lolob ra baal nu pahaka-pahaka'! Akau inipahan nu Ala nga intor hua ra asi' ri Karistus,^a io yak raino akau apasi tumalikir ra Ala am maya' ra "Aho Onsoi" bokon intor ra Aho Onsoi intor ra Ala. ⁷Topot natu kaando' "Aho Onsoi". Io yak siino kula-kula' ulun ambala' ramuyun ra "Aho Onsoi" ra baal ri Karistus nopongo inungga' nilo suku' akau naulingo. ⁸Ulun ambala' ra "Aho Onsoi" bokon intor ra Aho Onsoi binalaan mai, hama' no ulun hino aukuman nu Ala. Onsoi ulun hino karuo kono am akai karuo kono am malaikat intor ra Surga'! ⁹Akai nopongo inindahu ra baal hitu ra pahulu li, am raino ingondo' po au mindahu. Ulun ambala' ramuyun ra "Aho Onsoi" bokon intor ra Aho Onsoi naringoh mi intor ramon, hama' no ulun hino aukuman nu Ala.

¹⁰Intor ra baal hitu siino ki' au alansan ra ansuk nu ulun? Ikaa! Au alansan yak ra pamalihuaan nu Ala. Siino ki' au apainsuat yak ra huang nu ulun hili ilo onsoi huang rakon? Kono au anguma' po ra baal hino, sala' no au amba ri Karistus.

Aun koson ri Paulus nasauk ra Ulun Sususubon

¹¹Raino au ambala' ramuyun, u pahaka-pahaka', Aho Onsoi balain ku hitu sala' ka intor ra ulun. ¹²Aho naalap ku hitu sala' ka intor ra ulun, am kaando' kasangulun po nangubas rakon. I Yasus Karistus yak napain-

talang ra atungon nu Aho Onsoi hino rakon.

¹³Akau nopongo nakaringoh aun koson nu kaayahan ku ra pahulu li ra paat ku apinso' maya' ra ugama nu ulun Yahudi. Akau nakapandai aun koson nu kalaatan inuma' ku ra ulun nangintopot ra Ala, am au lumikot amatoi rilo. ¹⁴Paat ku inaya' ra ugama nu ulun Yahudi, labing kono nu maan ku intor ra ranga-rangan pohondo' ku. Au asiha' am apinso' maya' ra arat-arat nu aki' mai rali.

¹⁵Io yak intor ra honsoi nu huang nu Ala, io namili' rakon ra au ikaa po inanak am nahipah rakon asauk ra angkaraya' rio. ¹⁶Ala napaintalang ra Anak no rakon hili Aho Onsoi intor ra baal nu Anak no au akaalap ambala' ra tayar nu ulun sala' Yahudi. Paat nu hili kaando' kasangulun po nangubas rakon. ¹⁷Au pono' ikaa inuoi ra ulun siino ra bandar Yarusalim namahulu intor rakon nasauk ra ulun sususubon. Io yak au inuoi ra pihangan nu ulun Arap, intor ra hino nga au nanduli' inuoi ra bandar Damsik. ¹⁸Talu upok lolot no, au inuoi ra Yarusalim apakaulih rakon ri Piturus. Am au inurong rio oopor am limo orou buoi no. ¹⁹Au ikaa nakatiwol ra ulun sususubon bokon rano, i Yakup yak^b pahaka' nu Tuhan hino natiwol ku. ²⁰Kawi' nu sinuratan ku hitu otopot yak. Ala apandai ra au ikaa ambuak.

²¹Libos nu hino hili au inuoi ra kula-kula' intokon ra दौरا Siria am Kilikia. ²²Paat nu hili pono' am ulun nangintopot siino ra दौरا Yudia ikaa po ilo nakakaulih rakon. ²³Ilo akaringoh yak ra rahu nu ulun, "Ulun ra pahulu li angila' am amatoi ramon, am raino io ambala' ra Aho in-

^a1:6 nga intor hua ra asi' ri Karistus: Luang nu buku nakalair; nga asi' no

^b1:19 ulun sususubon bokon rano ri Yakup yak: Karuo kono am; ulun sususubon bokon au nakatiwol ra sangulun bokon io hino i Yakup.

1:13 Inu. 8:3, 22:4-5, 26:9-11 1:14 Inu. 22:3 1:15-16 Inu. 9:3-6, 22:6-10, 26:13-18 1:18 Inu.

topoton mai kasiha' no amalawo ra pahulu li." ²⁴Am raino ilo angansungansuk ra Ala nga intor ra kaayahan ku.

I Paulus am ulun sususubon bokon rano

2 ¹Oopor am apat upok lolot no, panduli' po au ra bandar Yarusalim nambaya' ri Barnabas, am nangibit po ri Titus. ²Au nanduli' ra bandar Yarusalim nga Ala napakito rakon ra au anduli' yak ra hino. Am ra luang nu pantitiwalan nilondon mai ra kawi' nu ulun amimihang ra intok hino, au napaintalang ra atungon nu Aho Onsoi nopongo binalaan ku ra kawi' nu ulun sala' Yahudi. Nga au aangas ra inuma' ku ra pahulu li, karuo kono am maan ku raino tu naapo kaando' balos.

³I Titus, namarangan rakon, io hino sangulun bansa' nu Yunani, io yak io ikaa nilikatan maya' ra aratarat nu sunat, ⁴hama' no pono' siino kula-kula' ulun anusub ra baal hino. Ilo hino muoi saang ra siung taka am ahirumangku ra ilo pahaka' taka am asiha' anunat ri Titus. Ilo sumaang am ikaa apandayan, nga ilo asiha' angaulih ra aun koson taka nalabus intor ra ukum hino nga itaka saumi ra luang ri Karistus Yasus. Ilo asiha' apanduli' ritaka ra kinabaalo' puupuun asauk ra amba nu ukum nu ugama nu ulun Yahudi, ⁵io yak akai ikaa asiha' lumuhut koborook pono', nga akai asiha' omolondon ra Aho Onsoi hino otopot yak ra tayar mi.

⁶Intor ra hino, kaando' baa-baal bahuon kitaakon nu ulun amimihang hiano intor rakon tayar ku kaando' unggu' nu ulun amimihang am ulun ikaa amihang, nga Ala ikaa ahilong ra kinabaalo' nu ulun. ⁷Topot no, ulun

akakuasa' amihang hiano anganguku ra Ala hino nanusub rakon muoi ambala' ra ulun sala' Yahudi ra Aho Onsoi hino, ohondo' ra io nanusub ri Piturus muoi ambala' ra ulun Yahudi ra Aho Onsoi hino. ⁸Nga Ala nanaak ri Piturus ra kapandayan ambala' am napasauk rio ra ulun sususubon ra tayar nu ulun Yahudi, am io nanaak po rakon ra kapandayan ambala' am napasauk rakon ra ulun sususubon ra tayar nu ulun sala' Yahudi. ⁹I Yakup, i Piturus am Yahaya, nasauk ra amimihang ra ulun nangintopot, anganguku ra Ala nanaak rakon ra tayar yak nu karaya' hitu. Ilo tinumabi' rakon am i Barnabas asauk ra tatandu' pansiluluman. Hili ilo am akai namalihua ra akai muoi ambala' ra bansa-bansa' nu ulun sala' Yahudi.

¹⁰Saumi hili kinitaak nilo io hino ampahuang am anaak ra ulun kaando' ra atu-atu ra intok nilo. Am au anginsuat huang anguma' ^c ra baal hitu.

I Paulus nambala' ri Piturus ra Antiokia

¹¹Pakasuku' i Piturus ra Antiokia, au nambala' rio kapiopio, nga inuma' nano nasala'. ¹²Puu-puun io anturung am angakan rumangan ra ulun sala' Yahudi. Io yak pakasuku' ulun sinusub ri Yakup no, io inintawoi ra pahaka-pahaka' ulun sala' Yahudi am suku' io aangas angakan rumangan rilo, nga io alaa' ra ulun asiha' ra kawi' nu ulun sunaton yak. ¹³Pahaka-pahaka' ulun Yahudi bokon rano pono' am inaya' yak ra baal ri Piturus alalaa' hino, suku' i Barnabas pono' am inaya' yak ra baal nilo hino. ¹⁴Paat ku nakakito ra baal nilo hino ikaa ampaat ra katapatan nu Aho Onsoi hitu, au in-

^c2:10 au anginsuat huang anguma': kapiopio io nanguma'

indahu ri Piturus ra tingkuangon nu ulun inatong ra intok hino, “Oko sangulun Yahudi am bayah mu raino kono ulun sala' Yahudi, kulo raino pahaka' amalikot ra ulun sala' Yahudi maya' ra bayah nu ulun Yahudi?”

Ulun Yahudi am ulun sala'
Yahudi akaalap ra bayah nga
mintopot ri Karistus

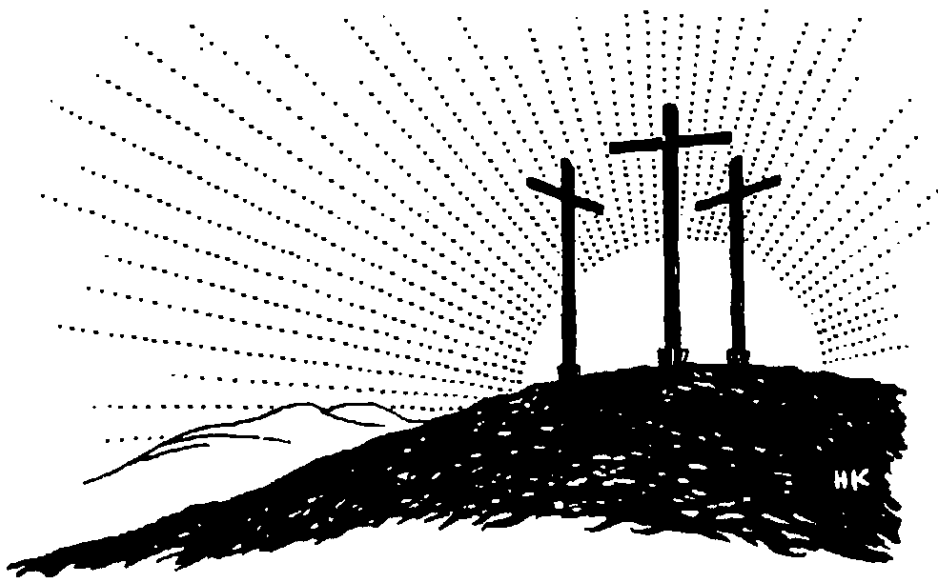
¹⁵Akai hitu kapiro anak nu ulun Yahudi am sala' ka “ulun nakasala'” kono “ulun sala' Yahudi”. ¹⁶Hama' no pono' kono hino nga apandayan mai ulun anduli' ohonsoi ra Ala nga intor hua ra intopot nilo ri Yasus Karistus, sala' ka intor ra anguma' yak ra Arat sinuratan ri Musa. Akai pono' am mintopot po ri Yasus Karistus, hili akai anduli' ohonsoi ra Ala maya' ra intopot hino, sala' ka intor ra akai ambala' ra Arat sinuratan ri Musa. Nga kono anguma' yak ra Arat sinuratan ri Musa, kaando' kasangulun anduli' ohonsoi ra Ala. ¹⁷Akai lumikot anduli' ohonsoi ra Ala lumangus ra bayah sumaumi ri Karistus. Io yak paat mai anguma' ra baal hino, akai pono' am

“anguma' po ra sala'” ohondo' ra ulun sala' Yahudi, aun koson nu hitu intor ri Karistus ki' itaka anguma' ra sala'? Ikaa! ¹⁸Kono au apanduli' ra Arat sinuratan ri Musa nopongo iniru' ku, atungon no au sangulun akasala' maya' ra Arat sinuratan ri Musa. ¹⁹Io yak au nopongo inatoi ra tingkuangon nu Arat sinuratan ri Musa pinatoi nu arat hino. Hili au aayah ra tayar nu Ala. Au pinaaya' salipo' ri Karistus.

²⁰Raino sala' ka au amihang ra bayah ku, io yak i Karistus amihang ra bayah ku. Bayah siino rakon tu raino io hino bayah ra luang nu intopot ra tayar nu Anak nu Ala nopongo nakaasi' rakon am inatoi ra tayar ku. ²¹Ikaa angila-langka' au ra asi' nu Ala. Kono pansiluluman nu ulun am Ala nanduli' nohonsoi nga maya' ra Arat sinuratan ri Musa, atungon nu hino kaando' no balos nu pinatayan ri Karistus!

Arat sinuratan ri Musa Karuo
kono am angintopot ri Karistus

3 ¹Pahaka-pahaka' akau ulun nu Galatia tu! Akau kapiro sasambungan! Andai aun ki' karahu ininsuhut

“Au pinaaya' salipo' ri Karistus”

mi? Pinatayan ri Karistus ra salip no-pongo binalaan ku katalango' ramuyun! ²Onsoi akau mindahu rakon ra saumi baal hitu. Nakaalap ki' akau ra Ro nu Ala nga akau anguma' ra Arat sinuratan ri Musa, karuo kono am akau angkinongoh ra Aho Onsoi intor ra Ala am angintopot ri Karistus? ³Kapio akau ulun sasambungan! Akau angimuun ra bayah bahuon intor ra Ro nu Ala, kulo ki' raino akau ahuyum ra katapatan maya' ra kotoh mi tohom? ⁴Kaando' ki' balos nu aun nalimanan mi hino raino? Ra huang ku siino balos no! ⁵Ala nanaak ra Ro no ramuyun am nanguma' ra tatandu-tatandu' kalalaban ra lolot mi. Ala anguma' ra hino nga puun ki' ra akau anguma' ra Arat sinuratan ri Musa karuo kono am akau angkinongoh ra Aho Onsoi hino am angintopot ri Karistus? ⁶Baal hitu ohondo' ra nasuratan ra Kitap ra baal ri Abaraham, kono hitu rahu no,

"I Abaraham mintopot ra Ala, nga intor ra pangintapatan no hino

io inangku nu Ala asauk ra ulun apainsuat ra huang no."

⁷Intor ra hino onsoi akau lumiman nga ulun kapio-pio sua' ri Abaraham io hino ulun nangintopot ra Ala. ⁸Kitap hitu pahulu puu-puun nakapandai nga Ala anduli' ohonsoi am ansilulum ra kawi' nu ulun sala' bansa' Yahudi, kono ulun hiano angintopot ra Ala. Aho Onsoi hitu puu-puun binalaan pahulu ri Abaraham ra luang nu randi' nu Ala kono hitu rahu no, "Intor riun, Ala anaak ra barakat ra kawi' nu bansa' ra luput nu tana' hitu."

⁹I Abaraham binarakatan, nga intopot no. Kono po hino nu kawi' nu ulun nangintopot barakatin ohondo' ri Abaraham. ¹⁰Kawi' nu ulun alansan ra ilo anduli' ohonsoi ra Ala lumangus ra Arat sinuratan ri Musa, kawi' nu bayah nilo ikaa mulalas awahon nu Ala. Nga siino nasuratan ra Kitap,

"Ulun ikaa abubuh huang anguma' ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa nasuratan ra Kitap, awahon nu Ala!"

¹¹Kaando' kasangulun anduli' ohonsoi ra Ala intor ra io anguma' ra Arat sinuratan ri Musa. Nga siino rahu nasuratan ra Kitap,

"Ulun yak nga angintopot ra Ala

suku' ra Ala apanduli' opohonsoi ra pansiluluman no ra ulun,

ulun hino nga auma' aayah!"^d

¹²Arat sinuratan ri Musa sala' ka pinaimpuun intor ra intopot. Topot no siino rahu nasuratan ra Kitap,

"Ulun kapio-pio yak anguma' ra kawi' nu

Arat sinuratan ri Musa

io akaalap ra bayah nga arat hino."

¹³Io yak i Karistus namalabus ritaka ra awah nu Arat sinuratan ri Musa. Io nanguma' ra hino ra io napahusu ra inan no naawahan nga balir taka. Nga siino rahu nasuratan ra Kitap,

"Naawahan ulun inatoi pinapakan ra taun tinurakan."

¹⁴I Karistus nanguma' ra baal hino hili barakat nirandi' nu Ala hino ri Abaraham taakin poyo ra kawi' nu

^d3:11 angintopot ra Ala suku' ra Ala apanduli' opohonsoi, ...auma' aayah:Karu kono am; pansiluluman no ra Ala nanduli' nohonsoi, auma' aayah nga nangintopot.

ulun sala' Yahudi. Intor ra hino itaka pono' ulun nangintopot ra Ala, akaalap ra Ro nirandi' nu Ala hino.

Arat sinuratan ri Musa karuo kono am randi' nu Ala

¹⁵Pahaka-pahaka'! Au mindahu ra saumi panipuan intor ra apandayan taka tuki-tukir nu orou. Kono ulun anguma' ra saumi parandian am parandian hino nopongo pinutusan, intor ra hino kaando' kasangulun po akaalap ikaa apasauk ra parandian hino, karuo kono am amaruang ra parandian hino. ¹⁶Randi' nu Ala inuma' no ra tayar ri Abaraham am sangulun sua' no. Kaando' rahu nasuratan ra Kitap, "Am tayar nu anak-anak sua' mu," atungon no asuang ulun. Rahu nasuratan ra Kitap io hino, "Am tayar nu sangulun sua' mu," atungon no sangulun, io hino i Karistus.

¹⁷Arat sinuratan ri Musa tinaakan ra apat ngaatus am talu ngoopor ngaupok ra libos nu randi' nu Ala pinutusan no ri Abaraham. Intor ra hino Arat sinuratan ri Musa ikaa akaalap ra ikaa apasauk ra randi' nu Ala nopongo naputusan no ri Abaraham. ¹⁸Nga taak nirandi' nu Ala hino intor ra Arat sinuratan ri Musa, intor ra hino taak hino sala' ka taak nirandi' li. Io yak Ala nopongo nanguma' ra randi' hino, nga Ala nanaak ra randi' hino ri Abaraham. Hili Ala nanaak ra taak hino rio.

¹⁹Kono po hino, kulo ki' taaki' ra Arat sinuratan ri Musa hino? Pamalimbang no io hino Arat hino pinamaruang ra apaintalang ra kalaatan nu ulun. Arat sinuratan ri Musa hino insuhuton intob yak ra paat nu sangulun sua' ri Abaraham sumuku', sinabit ra randi' nu Ala tinaakan no ri Abaraham. Arat

sinuratan ri Musa hino binalaan nu malaikat ra ulun nu tana' tu luma-ngus ra sangulun ulun. ²⁰Kono po hino ikaa mulalas kono siino ruo ngaulun akaayamon, hili ilo ahuyum ra sangulun angkaunan rilo. Io yak Ala ikaa anguma' ra kono hino nga io yak hua anguma'.^e

Tool nu Arat sinuratan ri Musa

²¹Siino ki' Arat sinuratan ri Musa hino ikaa ampaat ra randi' nu Ala? Ikaa! Nga kono Arat sinuratan ri Musa tinaakan apakaayah ra ulun, am ulun pono' anduli' ohonsoi ra Ala maya' ra ukum hitu. ²²Io yak siino rahu nasuratan ra Kitap nga kawi' nu ulun pinihang nu sala'. Intor ra hino, taak nirandi' hino mimpuun ra intopot ri Yasus Karistus tinaakan ra ulun nangintopot. ²³Paat no ikaa po sinumuku' ra angintopot ri Karistus, itaka hinipus kapiro nu Arat sinuratan ri Musa, itaka ohondo' ra inunsapan ra riil suku' intopot hino pinaintalang. ²⁴Intor ra hino, Arat sinuratan ri Musa asauk ra ahahalung ritaka suku' ra inatangan ri Karistus ra io anguma' ritaka anduli' ohonsoi ra Ala nga intopot taka ri Karistus.

²⁵Raino, paat no nopongo sinumuku' hili ulun akaalap mintopot ri Karistus, ikaa no itaka pihangon nu Arat sinuratan ri Musa. ²⁶Nga akau inintopot ri Yasus Karistus, hili akau sumilulum ri Karistus. Am intor ra hino akau asauk ra anak-anak nu Ala. ²⁷Am kawi' mi nopongo nirorob ra inggalan ri Karistus, intor ra hino akau ohondo' ra kinabaalokinabaalo' ri Karistus ra bayah mi tohom. ²⁸Ra luang nu baal hitu kaando' no unggu' no ra ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi, ulun amba am sala' amba, ulun ungkuyon am ruan-du'. Kawi' nu pahaka' saumi yak nga

^e3:20 io yak hua anguma': Karuo kono am; Ala yak saumi asawat kuasa'.

akau sinumululum ri Karistus Yasus hua. ²⁹Kono akau tohom ri Karistus, hili akau kapiro sua' ri Abaraham. Am akau auma' akaalap ra aun nirandi' nu Ala.

4 ¹⁻²Au asiha' ambala' ra baal hitu. Sangulun anguwaris paat no anak-anak, ulun bokon amihang ra bayah am kawi' nu kasihaan no suku' ra io ambulok maya' ra umur nilondon nu ama' no. Io pinohondo' ra sangulun amba, hama' no pono' io katangan ra kawi' nu sasawot hino. ³Kaitaka po hino ra pahulu li, ra paat taka ikaa po nakapandai ra itaka inulipon nu kuasa' amihang ra tana' hitu. ⁴Io yak kasuku' paat no, Ala nanusub ra Anak no ra tana' tu. Anak hino in-anak nu sangulun ruandu' am naayah hili pinihang nu Arat sinuratan ri Musa. ⁵Intor ra hino io amalabus ra kawi' nu ulun pinihang nu Arat sinuratan ri Musa, hili itaka asauk ra anak-anak nu Ala.

⁶Nga akau io hino^f anak-anak nu Ala, hili Ala nanusub ra Ro nu Anak no ra huang taka, io hino Ro ahipah, "Ama', U Ama' ku." ⁷Intor ra hino, raino sala' ka akau amba, io yak raino akau anak. Am raino akau anak nu Ala, am Ala hino anaak ramuyun ra kawi' nu nilair no ra tayar nu anak-anak no.

I Paulus angkaamo ra ulun nu Galatia

⁸Ra pahulu li akau ikaa akakaulih ra Ala, hino puun no akau nasauk ra amba intor ra kuasa-kuasa' pama-huangan mi ra ala ra kuon mi, io yak sala' ka kapiro hino Ala. ⁹Io yak raino akau akakaulih ra Ala, karuo kono rahu sotopot no Ala akakaulih ramuyun. Kono hino, kulo ki' akau panduli' po ra kuasa' nu tana' hitu,

alami' am kaando' atu-atu? Kulo ki' akau asiha' uliponon nu ro hino? ¹⁰Akau nomolondon ra orou, bulan paat-paat am upok ra pahirawan mi. ¹¹Au angkaamo, naapo kaando' balos nu kawi' nu binalaan ku ramuyun.

¹²U pahaka-pahaka'! Au akitaak ramuyun kapiro-pio onsoi akau humondo' rakon. Nga au pono' am nopongo hinumondo' ramuyun. Kaando' atu-atu ala' inuma' mi rakon. ¹³Ahuang mi po ki' aun puun ku inuoi nambala' ramuyun ra Aho Onsoi puu-puun li. Puun no io hino au narualan. ¹⁴Paat nu hili akau ikaa angulalaat rakon karuo kono am ikaa angimbali rakon, hama' no pono' aruol ku mangun ra panginaman aahat ra tayar mi. Akau angintopot yak rakon ohondo' ra akau angintopot ra malaikat nu Ala karuo kono am angintopot ri Yasus Karistus. ¹⁵Paat nu hili akau siino kaansayan. Io yak raino, aun ki' kaansayan muyun li? Apandayan ku ra paat nu hili akau aatas angukul ra mato mi am anaak rakon, nu kono noyo baal hino auma' maan.

¹⁶Siino ki' akau ampahuang raino au sumauk ra pantabuh mi, nga rahu ku hino ramuyun otopot? ¹⁷Ulun-ulun bokon okotoh amunaau ramuyun, io yak langus nu huang nilo no ala'at. Ilo asiha' angulalaat yak ra pansiluluman taka, hili akau maya' rilo ra anginsuat. ¹⁸Kapiro solor onsoi ra okotoh amunaau nu baal hino onsoi yak nu kono hai-hait anguma' ra hino sala' ka paat ku yak rumanngan ramuyun.

¹⁹U anak-anak asian ku! Raino au aila' po nga akau hua. Au aila' ohondo' ra sangulun ruandu' ahanak. Au parambu-rambus aila', nu kono kinabaalo' ri Karistus kaapo okolon-

^f4:6 Nga akau io hino: Karuo kono am; Anilu ra akau io hino

don ra bayah mi! ²⁰Au lumangu kapio siino ra lolot mi raino, hili au akaalap ahayam ramuyun ra rahu bokon, nga ikaa no au apandai ra aun maan ku ramuyun!

I Hagar am i Sara asauk ra paniluan

²¹Kawi' nu pahaka' asiha' pihangon nu Arat sinuratan ri Musa, kinongohon mi rahu ku! Au asiha' ambala' ramuyun ra Arat sinuratan ri Musa. ²²Siino nasuratan ra Kitap hino ra i Abaraham siino ruo anak. Nanganak ra anak saumi no io hino anak nu sangulun amba, am nanganak ra anak saumi no io hino anak nu sangulun sala' amba. ²³Anak nu ruandu' nasauk ra amba hino inanak nga maya' yak ra kasiha' nu ulun. Io yak anak inanak nu sangulun ruandu' sala' amba, io hino anak nirandi' nu Ala. ²⁴Hitu asauk ra pangumangan. Ruo ngaulun ruandu' hiatu io hino pangumangan ra ruo randi'. Sangulun no intor ra randi' tinaakan ra Ruau Sinai. Hino nga i Hagar am kawi' nu anak inanak no asauk ra amba. ²⁵I Hagar io hino umang nu⁸ Ruau Sinai, ra pihangan nu Arap. Am anatandu' ra bandar Yarusalim am kawi' nu ulun amahun ra hino nga raino nasauk ra amba. ²⁶Io yak Yarusalim intor ra Surga' io hino Yarusalim sala' amba, am io nga ina' taka. ²⁷Nga siino nasuratan ra Kitap,

"Asatu' oko u ruandu' kular, ikaa ihondo' pahanak!

Onsoi oko sumingkar angin-suat am ampaluap

u oko ruandu' ikaa ihondo' karuali' ra ahanak!

Nga ruandu' iniruan nu andu' no auma' ahanak ra anak asuang

intor ra ruandu' baya-baya' ra andu' no."

²⁸Pahaka-pahaka'! Kawi' mi io hino anak nu Ala am inanak nga randi' hua nu Ala kawi' mi ohondo' ri Isak. ²⁹Paat nu hili anak inanak maya' ra kasiha' nu ulun, nangulalaat ra anak inanak maya' ra kasiha' nu Ro nu Ala. Kono po hino raino. ³⁰Io yak aun ki' nasuratan ra Kitap? Siino nasuratan kono hitu rahu no,

"Pookowon mu ruandu' amba hino am ondo' anak no, nga anak nu ruandu' amba hino ikaa asauk ra anguaris rumangan ra anak nu ruandu' sala' amba hino."

³¹Intor ra hino, u pahaka' mi, itaka hitu sala' ka anak nu ruandu' amba hino. Itaka hitu io hino anak nu ruandu' sala' amba.

Lumondon ka ra akau nalabus

5 ¹Itaka raino nalabus, nga i Karistus nopongo namalabus ritaka intor ra Arat sinuratan ri Musa! Intor ra hino onsoi akau ulun nalabus lumondon ra kalabusan mi, am ikaa apahusu' ra inan mi ra maan ra amba.

²Kinongohon mi! Au hitu, i Paulus, mindahu ramuyun, kono akau asiha' sunaton, atungon nu hino kaando' no tool ri Karistus ra tayar mi. ³Ihondo' po au apamahuang ra ulun asiha' sunaton, onsoi ulun hino maya' ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa! ⁴Kono akau lumikot anduli' ohonsoi ra Ala ra maya' ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa ra pamahuangan mi, atungon nu hino akau nopongo sinumuai ri Karistus. Intor ra hino bayah mi atawoi intor ra asi' nu Ala. ⁵Io yak tayar mai, akai alansan

84:25 Hagar...umang nu: Luang nu buku nakalair; Sinai io hino ruau ra pihangan nu Arap nga nangumangan.

4:22 Kas. 16:15, 21:2 4:27 Yas. 54:1 4:29 Kas. 21:9 4:30 Kas. 21:10

Ala apasauk ramon anduli' ohonsoi rio lumangus ra kuasa' ra Ro nu Ala am intor ra intopot mai ri Karistus. Hitu nga kinanaan mai. ⁶Kono itaka sumilulum ri Karistus Yasus, sunaton ki' karuo kono am ikaa sunaton kaando' no rahuon ra hino. Aulu' tu io hino mintopot ri Karistus, am baal hino akito ra itaka masi' ra ulun bokon.

⁷Ra pahulu li akau okotoh! Kulo ki' akau raino ikaa olondon ra kasihaan nu Ala? Aun ki' kaulun namunaau ramuyun? ⁸Ulun yak nga nanguma' ra hino, sala' ka Ala nahipah ramuyun no! ⁹Siino rahu sindir nu ulun, "Tapung sapundu' kumambang ra ubat apakambang hama' no pono' akuling."

¹⁰Hama' no pono' kono hino au angintopot ra akau ikaa maya' ra rahu- rahu nu ulun bokon, nga itaka sinumimpung ri Karistus. Am au angintopot aun yak angulingo ra huang mi, ikaa mulalas io aukuman nu Ala.

¹¹Am kono au, u pahaka-pahaka', kono au ambala' ra arat nu sunat hino aulu', kulo ki' ulun bokon asisingon rakon? Kono au kapiro ambala' ra baal hino, kulo ki' pambalaan ku ra baal nu salip ri Karistus apasusa' ra huang nu ulun. ¹²Labing honsoi no ulun angulalaat ra huang mi makou yak intor ra lolot nu ulun mintopot!

¹³Io yak akau, u pahaka-pahaka', akau nopongo inipahan hili akau asauk ra ulun nalabus intor ra Arat sinuratan ri Musa. Io yak pai' akau panguma' ra kalabusan mi hino parayu-rayus anguma' ra aun yak kasihaan mi. Topot no, onsoi akau ahahasi' am ahihinsuup. ¹⁴Nga kawi' nu Arat sinuratan ri Musa napumpung nu rahu kono hitu, "Onsoi oko masi' ra kawi' nu ulun ohondo' ra oko masi' ra inan mu tohom." ¹⁵Io yak kono akau humondo' ra baal nu kium, angkatup ra saumi am saumi,

onsoi huangon mi talaaho', kono ikaa, kawi' mi pono' am matoi yak.

Kasiha' nu Ro nu Ala am kasiha' nu ulun.

¹⁶Atungon nu rahu ku io hino, hama' no Ro nu Ala amihang ra bayah mi am ikaa akau maya' ra kasiha' nu huang nu ulun. ¹⁷Nga kasiha' nu ulun ahansang ra kasiha' nu Ro nu Ala, am kasiha' nu Ro nu Ala ahansang ra kasiha' nu ulun. Karuo-ruo no hai-hait antabuh, suku' akau ikaa akaalap anguma' ra kasiha' mi. ¹⁸Io yak kono Ro nu Ala amihang ra bayah mi, akau ikaa pihangon nu panusuban nu Arat sinuratan ri Musa.

¹⁹Kasiha' nu huang nu ulun akito ra kawi' nu inuma' ikaa onsoi ilayan io hino asumbang am ahambai, ²⁰sumamba ra ala binabaal am sasampui, antatabuh, ambubuuk, ahiahu, aluoi pambuuk am kumakaulu', ansusuai am sumalili', ²¹am poyo sumolon, ahahauk ra paat nu irau am boko-bokon po. Kawi' nu hiano au omopol ramuyun raino ohondo' ra au nomopol ramuyun ra pahulu li, nga ulun anguma' ra kawi' nu baal hino ikaa asauk ra ulun pihangon nu Ala.

²²Topot natu, kono ulun pihangon nu Ro nu Ala, balos no io hino, ilo ahahasi', ilo asangkah huang, ilo okotohom ra huang abubuh, ilo ataan huang am siino kaansayan, ilo onsoi yak ra ulun bokon, ilo abaya-baya', ²³ilo rumaliwi' huang, am ikaa maya' ra kasiha' nu huang. Kawi' nu baal hiano kaando' pinopol nu Arat sinuratan ri Musa. ²⁴Kawi' nu ulun nopongo sinumauk ra tohom ri Karistus Yasus, ulun hiano ikaa noyo pinihang nu kinabaalo' nu ulun am kawi' nu kasiha' am kalaayan nu huang no. ²⁵Ro nu Ala nopongo nanaak ritaka ra bayah bahuon intor

ra hino io po nga amihang ra bayah taka. ²⁶Pai' taka asawat huang, am hai-hait apakaruol ra huang, am poyo sumolon huang ra sangulun am sangulun.

Hai-hait ahihinsuup

6 ¹U pahaka-pahaka'! Kono sangulun nakito mi nanguma' ra sala', onsoi akau aayah maya' ra Ro nu Ala, angibit ra ulun hino anduli' ra ralan otopot. Io yak onsoi akau anguma' ra hino ra huang rumaliwi', am angimbuou po ra inan mi tohom hili akau pono' am ikaa alami' ra panginaman. ²Onsoi akau hai-hait ahihinsuup ra susa' nu ulun bokon, nga intor ra akau anguma' kono hino akau maya'^h ra panusuban ri Karistus. ³Kono sangulun ampahuang ra io aulu' intor ra ulun bokon, topot no ikaa halan. Ulun hino ambuak ra inan no tohom. ⁴Tuki-tukir nu ulun onsoi ahilong ra kinabaalo' no tohom, onsoi ki' maan no karuo kono am ala'at. Kono onsoi, io auma' anginsuat ra baal hino. Io yak ikaa pakuan opohondo' ra inuma' nu ulun bokon. ⁵Nga tuki-tukir nu ulun sihahama' anguma' ra karaya' no tohom.

⁶Ulun nakaalap ra pangubasan ri Karistus, onsoi io anayar ra guru' no ra aun onsoi ra kawi' nu siino rio.

⁷Pai' akau pambuak ra inan mi tohom. Ala ikaa aalap amparuung! Aun po tinanom nu ulun hino, hino po otomon no. ⁸Kono ulun ananom maya' ra kasiha' no tohom, io auma' ongotom ra patayan intor ra kasiha' no hino. Io yak kono io ananom maya' ra susub nu Ro nu Ala, io auma' ongotom ra bayah otopot am ampus-ampus intor ra Ro nu Ala. ⁹Intor ra hino, pai' taka pakaandas anguma' ra kawi' nu baal onsoi, nga kono itaka ikaa mulou anguma' ra

kawi' nu baal hino saumi paat itaka auma' ongotom ra kinawa' no. ¹⁰Kono po hino, kula-kula' buoi no itaka siino paat, onsoi taka anguma' ra aun onsoi ra kawi' nu ulun, puu-puun pahaka-pahaka' taka saumi pangintapatan.

Pampahuangan am bilin

¹¹Huangon mi onsoi-onsoi bahian hitu, nga bahian hitu sinuratan ku ra batik maayo kawi'. ¹²Kawi' nu ulun ahipailong maya' ra kinabaalo' nu ulun, ulun hiano nga amalikot ramuyun maya' ra arat nu sunat. Io yak ilo anguma' ra hino hili ilo ikaa ukumin nu ulun Yahudi nga saliphua ri Karistus. ¹³Kawi' nu ulun maya' ra arat nu sunat pono' am ikaa yak maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Io yak ilo asiha' ramuyun hili sunaton, hili ilo akaalap anginsuat nga akau maya' ra arat hino.

¹⁴Io yak tayar ku, salip yak nu Tuhan taka Yasus Karistus intokon ku anginsuat. Nga intor hua ra io inatoi ra salip, tana' hitu kaando' no atungon no ra tayar ku. Au nopongo inatoi ra tingkuangon nu tana' hitu. ¹⁵Sunaton karuo kono am ikaa sunaton, hino ikaa aulu'. Aulu' tu io hino bayah bahuon. ¹⁶Tayar nu ulun aayah olondon ra panusuban hino, am kono po hino tayar nu kawi' nu ulun pihangon nu Ala, au alansan ra Ala anaak ra kaansayan am asi' no.

¹⁷Popor no, pai' kasangulun apasusa' po rakon raino, nga siino ra inan ku kula-kula' pipilang tatandu' ra au kapio amba ri Yasus.

¹⁸Au sambayang ra kawi' nu pahaka' hili Tuhan taka Yasus Karistus hai-hait anaak ra barakat no ramuyun. Amin.

*Intor rakon,
Paulus*

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot ra IPISUS

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus ra tayar nu ulun nangintopot ra Ipius, puu-puun io ambala' ra kasiha' nu Ala hili, kawi' nu siino ra Surga' am poyo tana' tu, "Asauk ra saumi yak ri Karistus am asauk ra puun nu amihang" (1:10). Surat hitu asauk poyo ra rahu nu Ala ra tayar nu ulun nangintopot rio hili ilo anampuus amahuang ra kasiha' nu Ala maayo kuasa' hino ra apasaumi ra kawi' nu bansa' lumangus ri Yasus Karistus.

Bahian puu-puun surat Ipius hitu ambala' apaintalang ra aun koson nu pansiluluman hino asauk. Apaintalang ra baal hitu io ambala' ra aun koson nu Ala Ama' nopongo namili' ra lilian no, aun koson nu Ala Ama' lumangus ri Yasus Karistus Anak no, angampun am amalabus ra lilian no intor ra sala', am koson randi' nu Ala hino raminon nu Ro nu Ala. Am bahian karuo, binalaan ra ulun amasa' hili ilo siino kaansayan am hili pansiluluman nilo asauk nga ilo angintopot nga ilo lilian ri Karistus.

Ulun nanurat ra rahu hitu nanguma' ra kula-kula' pangumangan anilu nga lilian nu Ala saumi huang nga ilo saumi lulum ri Karistus. Ulun nangintopot ohondo' ra inan am i Karistus ohondo' ra ulu, karuo kono am ohondo' ra saumi pahun am i Karistus turok bansukon no, am poyo ohondo' ra andu' ruandu' am i Karistus ohondo' ra andu' ungkuyon.

Nanurat ra surat hitu asuang huhuungan no ra paat no akahuang ra asi' nu Ala lumangus ri Kristus, suku' io mindahu ra rahu sindir karuo kono am manani anatandu' ra io kapiopio anginsuat am angansuk ra Tuhan. Io ahilong ra kawi' no haling ra asi' ri Karistus, haling ra pinatayan no, io angampun, kaansayan nu huang no am bayah no nabahuan kaando' sala'.

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan 1:1-2

I Karistus am ulun nangintopot 1:3-3:21

Kaayahan bahuon nu ulun nangintopot 4:1-6:20

Rahu pamaparan 6:21-24

1 ¹⁻²Sumuku' ra ulun pihangon nu Ala am olondon ri Karistus Yasus amahun ra Ipius^{a1}! Maya' ra kasiha' nu Ala au i Paulus sususubon ri Karistus Yasus. Au sambayang Ala Ama' taka am Tuhan Yasus

Karistus anaak ra barakat am kaansayan ra tayar mi.

Barakat nga intopot ri Karistus

3Ala yak ansukon, Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus! Io anaak ritaka

^{a1}1:1 Ra luang nu buku nakalair kaando' rahu: ra Ipius

1:1 Inu. 18:19-21, 19:1

ra kawi' nu barakat nu intopot siino ra Surga', nga itaka sumilulum ri Karistus. ⁴Ikaa po tana' tu nasauk, Ala pahulu namili' ritaka lumangus ri Karistus nga atungon no itaka asauk ra tohom pinili' no am kaando' kalaatan ra tingkuangon no. Nga haling ra asi' nu Ala^b ⁵puu-puun io nomolondon pahulu nga lumangus ri Karistus, io angalap ritaka sumauk ra anak no tohom. Am kapiro, hino nga kasihaan am maan no. ⁶Onsoi taka angansuk ra Ala maayo ra kuasa', nga lumangus ra Anak intok no masi' io kapiro-pio masi' ritaka.

⁷Nga intor ra pinatayan ri Karistus, itaka nilabusan nu Ala, atungon no io nopongo nangampun ritaka haling ra sala-sala' taka. ⁸Io nangu-ma' ra hino nga io kapiro-pio masi' ritaka, am asi' hino tinaakan no ingkooso' ritaka ra kawi' nu kapandayan amahuang. ⁹Maya' ra kasiha' nu Ala, io nambala' ritaka ra kasihaan no ikaa napandayan ra pahulu li. Io nopongo nomolondon nga kasihaan no hino auma' pasaukon lumangus yak ri Karistus. ¹⁰Kasihaan no io hino kawi' nu atu-atu, onsoi siino ra Surga' am tana' hitu, sumilulum ri Karistus asauk ra amimihang. Am baal hino pasaukon nu Ala kono asuku' paat tinantu' hino.

¹¹Ala anguma' ra kawi' nu atu-atu maya' ra kasiha' no am pamutusan no tohom. Intor ra puu-puun nali io nopongo namili' ritaka nga io asiha' ritaka sumauk ra ulun pihangon no nga sumilulum ri Karistus. ¹²Hama' no itaka ulun Yahudi nangintopot tu, puu-puun alansan yak ri Karistus, angansu-ngansuk ra Ala nga hayo nu kuasa' no!

¹³Akau pono' am nopongo sinumauk ra ulun pihangon nu Ala ra

paat mi nangkinongoh ra bilin nu Ala, io hino Aho Onsoi anaak ra kaayahan ra tayar mi. Akau inintopot ri Yasus Karistus, intor ra hino Ala nanaak ra tatandu' no ramuyun, ra akau hino tohom no, io hino Ro tohom no nirandi' no hino. ¹⁴Ro hino nga anatandu' ra itaka akaalap ra aun nirandi' nu Ala ra ulun pihangon no. Hitu nga anaak ra kaintapatan ritaka nga Ala auma' amalabus ra ulun pihangon no. Onsoi taka angansu-ngansuk ra Ala nga hayo nu kuasa' no!

Sambayang ri Paulus

¹⁵Intor ra hino, puun ra au nakaringoh ra akau inintopot ra Tuhan Yasus, am akau masi' ra kawi' nu ulun pihangon nu Ala, ¹⁶au hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala nga intor ra baal mi. Au hai-hait anabit ra inggalan mi ra paat ku sumambayang.

¹⁷Au akitaak hili Ala am Tuhan taka Yasus Karistus, Ama' asundu hino, anaak ra Ro no ramuyun. Ro hino auma' anaak ramuyun apandai amahuang, am apaintalang ra Ala ra tayar mi suku' akau akakaulih rio.

¹⁸Au akitaak hili Ala anaak ra kapandayan mi suku' akau akapandai ra katapatan nu Ala hili akau akapandai ra aun ki' kalansanan intor ra Ala nahipah ramuyun no. Am poyo hili akau akapandai ra barakat onsoi bonsoi tinaakan nu Ala am nilair no ra tayar nu ulun pihangon no. ¹⁹Am hili akau akapandai ra kotoh nu kuasa' nu Ala angkaraya' ra luang nu bayah taka ulun nangintopot. Kuasa' siino ritaka hino ohondo' ra kuasa' maayo nu Ala. ²⁰Inuma' no ra paat no napanduli' napakaayah ri Karistus intor ra patayan am

^b1:4 ra tingkuangon no. Nga haling ra asi' nu Ala, : Karuo kono am; ra tingkuangon no, am hili aayah ra asi' nu Ala.

nanaak rio ra kuasa' amihang nirumangan ra Ala ra Surga'.

²¹Ra intok hino i Karistus amihang ra kawi' nu pihangan, kawi' nu anguasa' am kawi' nu amimihang am kawi' nu tuan-tuan, kawi' nu atu-atu tinaakan ra kuasa' amihang onsoi aayah ra paat raino tu karuo kono am aayah ra paat rahili. ²²Ala nanaak ri Karistus ra kuasa' amihang ra kawi' nu atu-atu, am nanaak ri Karistus ra ulun nangintopot asauk ra mamaayo ra kawi' nu atu-atu. ²³Ulun nangintopot io hino inan ri Karistus, kinotopot no nga io opokotopot ra kawi' nu atu-atu ra aun yak intok.^c

**Intor ra patayan muoi ra
kaayahan**

2 ¹Ra pahulu li akau kaando' pansiluluman ra Ala ohondo' ra ulun inatoi nga kawi' nu sala' mi am poyo akau ikaa minsuhut ra kawi' nu panusuban nu Ala. ²Ra paat nu hili akau maya' ra kaulayan-kaulayan alat maan nu ulun nu tana' tu. Atungon no akau maya' ra amimihang ra rasawat, io hino raino tu amihang ra huang nu ulun ikaa maya' ra panusuban nu Ala. ³Ra lair li kawi' taka ohondo' yak ra ulun hiano, bayah taka maya' yak ra kasiha' taka tohom am anguma' ra aun yak apainsuat ra inan am huang taka. Paat nu hili itaka po naintupan ra buuk nu Ala, ohondo' ra ulun bokon.

⁴Io yak Ala maayo bonsoi taak no ritaka! Io kapiro masi' ritaka, ⁵suku' ra paat taka inatoi ra kinabaalo' nu intopot nga kawi' hua nu sala' taka, io napanduli' napakaayah ritaka nirumangan ri Karistus. Intor ra hino akau kinaayah, nga intor ra honsoi nu huang nu Ala. ⁶Nga itaka sumilulum

ri Karistus Yasus, Ala napanduli' napakaayah ritaka rumangan rio, hili itaka rumangan ri Karistus amihang ra luang nu Surga'. ⁷Ala nanguma' ra hino hili paat nuanu, kawi' nu ulun akakito ra Ala kapiro-pio masi'. Asi' nu Ala pinaintalang no maya' ra honsoi nu huang no ritaka lumangus ri Karistus Yasus. ⁸⁻⁹Ala masi' ramuyun, hino puun no io apakaayah ramuyun nga akau mintopot ri Yasus. Kaayahan tinaakan hino ramuyun sala' ka balos nu inuma' mi.

Hino poyo taak nu Ala. Haling ra hino, pai' sangulun pono' ra lolot mi kumakaulu' ra baal hino. ¹⁰Itaka hitu sinauk nu Ala, am lumangus ri Karistus Yasus, Ala napasauk ritaka hili itaka anguma' ra baa-baal onsoi nopongo nilair no ra maan taka.

Sumilulum nga i Karistus

¹¹Pahaka-pahaka' sala' ulun Yahudi! Akau sinabit nu ulun Yahudi ra "ulun ikaa sinunat," nga ulun Yahudi anganku ra ulun sinunat (atungon no ilo siino tatandu' inuma' nu ulun ra inan nilo). Huangon mi nga kinabaalo' mi ra pahulu li. ¹²Paat nu hili akau ikaa sinumululum ri Karistus, akau io hino ulun bokon ikaa sabiton ra ulun pihangon nu Ala. Akau ikaa nasuratan ra saumi randi' inuma' nu Ala ra ulun pihangon no. Bayah mi ra tana' hitu kaando' kalansanan am kaando' Ala.

¹³Io yak raino, nga akau nopongo sumilulum ri Karistus Yasus, ra pahulu li akau atawoi ra Ala, raino pinaimaar nga pinatayan ri Karistus. ¹⁴Nga i Karistus yak saumi nanaak ra pahahansayan ritaka. Io napasilulum ra ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi

^c1:23 ra opokotopot ra kawi' nu atu-atu ra aun yak intok: Karuo kono am; am io nopongo kinotopot nu Ala.

asauk ra saumi bansa'. Lumangus ra patayan no i Karistus namalawo ra bansingon napasuai ra ulun ohondo' ra rinding pinomololot. ¹⁵Arat sinuratan ri Musa am panusuban-panusuban no hino pinampasan ri Karistus hili ruo bansa' hiano asauk ra saumi bansa' am bayah bahuon io hino ulun sumilulum rio. Intor ra baal hino nga, i Karistus nanguma' ra pahahansayan ra ruo bansa' hiano. ¹⁶Lumangus ra pinatayan no ra salip i Karistus napasilulum ra ruo bansa' hiano, am nopohonsoi rilo ra Ala, suku' ra bansingon nilo hino nalawo.

¹⁷Hino puun ri Karistus inatong ambala' ramuyun ra Aho Onsoi ra baal nu pahahansayan ra kawi' nu ulun, onsoi ra tayar mi ulun sala' Yahudi ra lair li atawoi ra Ala, karuo kono am tayar nu ulun Yahudi amaar ra Ala. ¹⁸Lumangus ri Karistus, kawi' taka akaalap mimaar ra Ala Ama' ra saumi Ro, onsoi ulun Yahudi karuo kono am ulun sala' Yahudi.

¹⁹Haling ra hino, akau raino ikaa no sabiton ra ulun bokon karuo kono am intor ra pihangan bokon. Akau raino sabiton ra ulun pihangan nu Ala. Akau raino nakaunsop ra sulapan nu Ala. ²⁰I Karistus io hino ohondo' ra turok parinsukan aulu' bonsoi am ulun sususubon am ulun angindul^d ra rahu nu Ala io hino ohondo' ra turok bokon. Akau ohondo' ra pahun binaal ra turok hino. ²¹I Karistus nga analaah amaal ra pahun hino sumauk ra Pahun nu Tuhan ra tayar yak nu Tuhan Yasus. ²²Lumangus ra bayah sumilulum ri Karistus, akau pono' am inimuunan baalo' rumanangan ra ulun nangintopot bokon sumauk ra saumi pahun tayar nu Ala. Ra hino nga intok nu Ro nu Ala.

Karaya' ri Paulus ra ulun sala' Yahudi

3 ¹Hino puun no au hitu, i Paulus, inunsapan ra riil nga i Karistus Yasus binalaan ku ramuyun ulun sala' Yahudi. ²Ikaa mulalas akau nopongo nakaringoh nga Ala, intor ra asi' no, io nanaak rakon ra karaya' hitu ra tayar nu kaansayan mi. ³Ala napaintalang ra kasiha' no ikaa napandayan am nambala' rakon. (Ra baal hitu au nopongo nanurat ra puu-puun no ra rahu ikaa maawar, ⁴am kono akau amasa' ra hino akau auma' akapandai ra rahu kapan-dayan ku intor ra ikaa napandayan intor ra baal ri Karistus ra pahulu li.)

⁵Ra lair li rahu ikaa napandayan hino ikaa ihondo' balai' ra ulun, io yak raino Ro nu Ala nopongo napaintalang ra baal hino ra ulun sususubon am ulun angindul ra rahu no pinili' no. ⁶Rahu ikaa napandayan hino kono hitu. Mimpuun ra Aho Onsoi hino, ulun sala' Yahudi pono' am nakaaya' nakaliman ra kawi' nu barakat nu Ala ra pahulu li nilair no yak ra tayar nu ulun Yahudi. Am ulun sala' Yahudi nopongo nasauk ra bahian intor ra saumi inan, am akaalap ra aun nirandi' nu Ala lumangus ri Karistus Yasus.

⁷Au nasauk ra ambabala' ra Aho Onsoi hino nga lumangus ra taak io hino asi' nu Ala tinaakan no lumangus ra kuasa' no namihang ra bayah ku. ⁸Ra kawi' nu ulun pihangan nu Ala, au nga sangulun ikaa aulu'. Io yak lumangus ra asi' no Ala napasauk rakon ra ambabala' ra tayar nu ulun sala' Yahudi intor ra baal nu Aho Onsoi ra baal nu taak ri Karistus kaando' kapapari' hino. ⁹Am poyo lumangus rakon kawi' nu ulun

^d2:20 ulun sususubon am ulun angindul: Karuo kono am; inuma' nu ulun sususubon am ulun angindul.

akapandai ra aun koson nu Ala, napasauk ra kasiha' no intor ra puu-puun nali ikaa binalaan no ra tana' tu. Ala hino nga nanguma' ra limbowon am tana' hitu. ¹⁰Nga kasiha' nu Ala, ra paat raino, io hino lumangus ra ulun nangintopot, kawi' nu anguasa' ra rasawat akapandai ra kapandayan nu Ala hino labing apan-dai maya' ra kawi' nu atu-atu baal maya' ra kasiha' no. ¹¹Ala anguma' ra hino ampaat ra kasiha' no kaando' kapapari' hino, inuma' no lumangus ri Karistus Yasus Tuhan taka. ¹²Intor ra intopot taka ri Karistus am sumilulum rio, itaka auma' sumamba ra tingkuangon nu Ala ra huang aingkoos mintopot. ¹³Intor ra hino, kitaakon ku ramuyun io hino ikaa akau angkaamo ra au naila' ra tayar mi, nga kawi' nu hino kaansayan ra tayar mi.

Asi' ri Karistus

¹⁴Hino puun ku sambayang rumaliwi' huang ra Ala Ama'. ¹⁵Intor rio nga kawi' nu aayah ra tana' bahuon ra Surga' am tana' hitu angalap ra bayah no.

¹⁶Au sambayang hili Ala asundu ra kuasa' hino anaak ra kotoh ra huang mi intor ra Ro no. ¹⁷Kalansanan ku akau angintopot ri Karistus, hili i Karistus lumondon ra huang mi, am bayah mi mimpuun ra intopot mi ri Karistus am pihangon nu asi' no.

¹⁸Au sambayang hili akau am rumangan ra kawi' nu ulun pihangon nu Ala akapandai bonsoi ra kula' hayo nu asi' ri Karistus ra tayar taka. ¹⁹Hama' pono' nu ulun ikaa karati' ra kawi' nu asi' hino. Au sambayang hili akau akapandai ra asi' ri Karistus hino ra tayar taka, suku' akau

akaliman topo-topot ra kinabaalo' nu Ala.

²⁰Intor ra kuasa' nu Ala hai-hait angkaraya' ra bayah taka Ala akaalap auma' labing asuang intor ra aun kitaakon am huangon taka. ²¹Onsoi Ala ansukon hai-hait nu ulun nangintopot raino suku' ra buo-buoi no mimpuun ri Karistus Yasus. Ala yak ansukon! Amin.

Pansiluluman nu inan

4 ¹Hino puun no au, sangulun asalok unsapin ra riil, nga au anguma' ra karaya' nu Tuhan, akitaak ramuyun. Onsoi bayah mi ampaat ra kinabaalo' nu ulun inipahan nu Ala. ²Onsoi akau hai-hait rumaliwi' huang, alami' pahayam, tumaan huang. Onsoi akau apakito ra asi' mi lumangus ra akau anginsuup ra sangulun am sangulun. ³Onsoi akau lumikot kpio-pio aayah ra luang nu pahansayan, hili pansiluluman tinaakan nu Ro nu Ala ikaa alawo lalayau. ⁴Siino saumi yak inan, am saumi Ro. Kono po hino, akau inipahan saumi yak kalansanan. ⁵Saumi yak Tuhan, saumi intopot, saumi rorob, ⁶am saumi Ala asauk ra Ama' nu kawi' nu ulun. Io nga Tuhan amihang ra limbowon am tana', am angkaraya' ra kawi' nu hino, am anguasa' ra luang nu kawi' nu hino.

⁷Tuki-tukir taka akaalap ra saumi taak nilondon maya' ra aun taakan ri Karistus. ⁸Siino nasuratan ra Kitap,

*"Paat no sumimpor ra intok
asawat bonsoi,
io nangibit ra kula-kula' suang
nu ulun tinakub.
Am io nanaak ra kawi' nu taak
no ra kawi' nu ulun."*

⁹Intor ra hino, kono sinabit ra “io sinumimpor” atungon no io puu-puun tinumuun ra tana' hitu suku' ra intok labing andalom ra tana' hitu.^e

¹⁰Am io nopongo tinumuun, io po sinumimpor ra intok asawat bonsoi intor ra kawi' nu limbowon, suku' io siino ra atu-atu kaintok ra limbowon am tana' hitu. ¹¹Io nga “anaak ra taakan no ra ulun.” Ulun bokon pasaukon no ra ulun sususubon, am ulun bokon pasaukon no ra angindul ra rahu no am ulun bokon po pasaukon no ra angaho ra Aho Onsoi hino, am ulun bokon no pasaukon no ra hambala' am ulun bokon po pasaukon no ra guru'. ¹²I Karistus nanguma' ra hitu hili kawi' nu ulun pihangon nu Ala auma' asauk ra karaya' ra tayar nu Tuhan, am apa-ingkotoh ra ulun mintopot ri Karistus. ¹³Intor ra hino kawi' taka asauk ra saumi nga intor hua ra ohohondo' intopot am ohohondo' pamahuangan intor ra baal nu Anak nu Ala. Am itaka asauk ra ulun okotoh ra intopot ra Tuhan, indu-indul abuai am indu-indul humondo' ri Karistus. ¹⁴Hili itaka ikaa humondo' ra anak-anak aluai aibit-ibit ra pangubasan nu ulun amparuung. Ilo amalir ra ulun ra rahu nilo ambubuak.

¹⁵Sala' ka kono hino! Topot no onsoi taka mindahu ra baa-baal otopot ra huang kapiopio masi', suku' ra kawi' nu baal taka indu-indul abuai am indu-indul humondo' ri Karistus Yasus asauk ra amimihang ritaka. ¹⁶Ra luang nu pihangan no, kawi' nu bahian nu inan kawi' no tinalaah, am kawi' no nansuput nga intor hua ra tuki-tukir nu bungul no. Am kono tuki-tukir nu bahian nu inan hino angkaraya' maya' ra aalap no anguma', intor ra hino kawi' nu

inan hino auma' tumuu' am okotoh lumangus ra asi'.

Kaayahan bahuon ra sumilulum ri Karistus

¹⁷Intor ra inggalan nu Tuhan, au ambala' am omopol. Ikaa raino akau humondo' ra bayah nu ulun ikaa akakaulih ra Ala, nga ilo ampahuang ra baa-baal kaando' balos. ¹⁸Huang nilo no olondom. Ilo ikaa akakaulih ra bayah tinaakan nu Ala, nga kapiopio ilo ikaa akapandai ra atu-atu intor ra baal nu Ala, am ilo aikang huang. ¹⁹Huang nilo no ikaa no ilo apandai auyu', suku' ilo maya' ra kasihaan alat nu inan nilo, am bayah nilo maya' ra kasiha' nu huang apakauyu'.

²⁰Io yak i Yasus Karistus akaulihan mino sala' ka kono hino! ²¹Akau nopongo nakaringoh intor ra baal no! Ulun poyo sumauk ra ulun ubason no. akau inubas ra kinabaalo' nu Ala siino ri Yasus. ²²Intor ra hino ikaa no akau maya' ra kasiha' mi ra bayah lai-lair. Nga bayah lai-lair nalaat noyo intor ra kasiha' nano pono' am apapalir yak. ²³Onsoi pamahuangan am kasiha' mi unggain talimbahuon. ²⁴Onsoi bayah mi humondo' ra ulun bahu sinauk nu Ala, pinohondo' no ra inan no tohom io hino kinabaalo' otopot, abubuh am nabahuan kaando' sala'.

²⁵Intor ra hino u pahaka-pahaka' ku kaawi', ikaa no raino akau ambubuak. Onsoi akau mindahu ra otopot mimpuun ra huang abubuh ra sangulun am sangulun, nga kawi' taka tu asauk ra bahian ra inan ri Karistus. ²⁶Kono akau ambuuk, pai' pahusuo' buuk mi hino angibit ramuyun ra sala'. Pai' akau pambuuk

^e4:9 intok ra labing andalom ra tana' hitu: Karuo kono am; intok labing andalom, io hino tana' hitu

suku' ra aampus songorou, ²⁷hili Ibilis kaando' paat angibit ramuyun anguma' ra sala'.

²⁸Ulun antakou onsoi io mulou antakou. Topot no onsoi io apinso' angkaraya' ra huang abubuh hili akaalap ra akan am akaalap anaak ra ulun kaando' ra atu-atu.

²⁹Kono akau ahayam, ikaa akau mindahu ra rahu apakauyu'. Onsoi yak akau mindahu ra rahu apaingko-toh am anulung ra ulun bokon. Pahayaman kono hiano apasuku' ra kaansayan ra kawi' nu ulun angkinongoh. ³⁰Ikaa akau apakalaat ra huang nu Ro nu Ala. Nga akau nopongo tinatanduan ra Ro, asauk ra tohom nu Ala. Am Ro hino po amaramin ramuyun ra paat nu Orou Pama-labusan nu Ala hino sumuku'. ³¹Ulawan mi kawi' nu ruol nu huang, am amului ra sala' bokon ra huang mi am ambuuk. Ikaa no akau raino arimba-rimbang ampaluap am ahawah. Am ikaa asisingon ra sangulun am sangulun. ³²Topot no, onsoi akau onsoi huang am akaasi' ra sangulun am sangulun, am ahahampun ohondo' ra Ala nangampun ramuyun lumangus ri Karistus.

Aayah ra luang nu awantang

5 ¹Akau io hino anak-anak asian nu Ala, intor ra hino onsoi akau lumikot maya' ra kinabaalo' nu Ala. ²Bayah mi onsoi pihangon nu asi' ohondo' ri Karistus nopongo inasi' ritaka. Io inatoi ra tayar taka, mangun ra saumi taak angansuk am apainsuat ra huang nu Ala.

³Akau io hino ulun pihangon nu Ala. Hino puun no, kawi' nu ambai-ambai am ikaa onsoi ilayan, karuo

kono am baa-baal alaat am kumakaalo ikaa auma' asauk ra lolot mi. Hili ulun bokon ikaa mindahu ra akau anguma' ra baal hino asauk ra papatikanan nilo. ⁴Ikaa akau auma' ahayam ra rahu apakauyu', rahu kaando' balos am rahu ikaa auma' sabiton. Topot no onsoi yak akau mindahu tarima' kasi' ra Ala.

⁵Huangon mi onsoi-onsoi. Ulun ambai-ambai, karuo kono am ulun ikaa onsoi pahilayan, am poyo kumakaalo (kinabaalo' kono hino ohondo' yak ra ulun sumamba ra ala binabaal), ulun hino ikaa asauk ra ulun ra pihangon ri Karistus am Ala.

⁶Ikaa akau aruung ra kawi' nu rahu kaando' balos. Nga kawi' nu baal hino apasuku' ra ukum nu Ala ra tayar nu kawi' nu ulun ikaa olondon rio. ⁷Intor ra hino, ikaa akau sumilulum ra ulun kono hiano.

⁸Akau pono' ra pahulu li am siino yak ra olondom. Raino akau nasauk ra ulun pihangon nu Tuhan, intor ra hino akau siino ra luang nu awantang. Intor ra hino po onsoi akau aayah ra luang nu awantang. ⁹Nga awantang hino apasuku' ra kawi' nu maan onsoi, otopot am abubuh ra pama-huangan nu Ala. ¹⁰Onsoi akau lumikot akapandai ra aun apainsuat ra huang nu Tuhan. ¹¹Ikaa anguma' ra kula-kula' inuma' nu ulun aayah ra luang nu olondom kaando' balos. Sotopot no onsoi yak akau ambala' apaintalang ra baa-baal kono hiano. ¹²(Nga kawi' nu baal inuma' nilo hino ikaa apandayan, ayamon pono' am kauyuan yak.) ¹³Am kono kawi' nu atu-atu paintalangon ra luang nu awantang, hili kawi' nu inuma' nilo akito yak rahili. ¹⁴Nga kawi' nu siino ra awantang, akito am atalang⁸. Hino

^f5:9 awantang: Luang nu buku nakalair; Ro nu Ala

⁸5:14 Nga kawi' nu siino ra awantang akito am atalang: Karuo kono am; nga awantang hua apakito ra kawi' nu atu-atu atalang.

⁴3:2 Kol. 3:13 5:2 Nah. 29:18, Nan. 40:6

nga puun no binalaan, “Lumuat nga, u akau ulun noolung, am lumuat nga intor ra patayan! I Karistus anabinantang ramuyun.”

¹⁵Haling ra hino, huangon mi onsoi-onsoi kinabaalo' nu kaayahan mi. Ikaa akau humondo' ra bayah nu ulun ikaa akapandai. Onsoi bayah mi humondo' ra ulun apandai amahuang. ¹⁶Pakayon mi tuki-tukir nu paat siino ramuyun anguma' ra baal onsoi, nga paat raino tu alaat. ¹⁷Ikaa akau sasambungon, io yak randanon mi talaaho' ra aun kasiha' nu Tuhan Yasus ra aun maan mi.

¹⁸Pai' akau pahauk, nga baal hino apakalaat yak ramuyun. Topot no, onsoi yak bayah mi pihangon nu Ro nu Ala. ¹⁹Onsoi akau mindahu ra sangulun am sangulun ra rahu pangansukan, nanian pangansukan am nanian bahuon, ra luang nu pahahayaman-pahahayaman mi. Onsoi akau kpio-pio anginsuat huang ra paat mi manani angansuk ra Tuhan. ²⁰Hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala ra kawi' nu atu-atu ra inggalan ri Yasus Karistus, Tuhan taka.

Pambalaan ra sansulapan

²¹Asauk ra pangansukan nu huang mi ri Karistus, onsoi akau rumaliwi' huang ra sangulun am sangulun.

²²Ruandu', onsoi akau rumaliwi' huang ra andu' mu ungkuyon, ohondo' ra oko rumaliwi' huang ra Tuhan. ²³Nga andu' ungkuyon akakuasa' intor ra andu' no ruandu', ohondo' ri Karistus maayo kuasa' am anguasa' ra kawi' nu ulun nangintopot am io po Raja' apakaayah ra tayar nu kawi' nu ulun nangintopot io hino inan no. ²⁴Ohondo' ra kawi' nu ulun nangintopot rumaliwi' huang ri

Karistus, kono po hino ra kawi' nu baal nu andu' ruandu' rumaliwi' huang ra andu' no ungkuyon.

²⁵Ungkuyon, masi' ko ra andu' mu ruandu', ohondo' ri Karistus inasi' ra ulun nangintopot am suku' inatoi ra tayar nu ulun nangintopot hiano. ²⁶I Karistus nanguma' ra hino hili io auma' anaak ra ulun nangintopot ra Ala mimpuun ra pangubasan no ra pongo no amahu' rilo ra rorobon ra siang. ²⁷I Karistus nanguma' ra hino hili ulun nangintopot hiano minggayou ra tingkuangon no, asundu am kaando' sala' ra tingkuangon no, am kaando' atu-atu kalaatan. ²⁸Kono po hino nu ungkuyon, onsoi io masi' ra andu' no ruandu' ohondo' ra io masi' ra inan no tohom. Ulun masi' ra andu' no ruandu' atungon no io masi' ra inan no tohom. ²⁹(Kaando' po kasangulun asisingon ra inan no tohom. Topot no io analaah am amiara' ohondo' ri Karistus amiara' ra ulun nangintopot. ³⁰Apandayan taka hiano, nga itaka bahian bokon nu inan ri Karistus.) ³¹Nga siino nasuratan ra Kitap,

*“Intor ra hino sangulun
ungkuyon sumuai
ra ama' am ina' no
am asimpung ra andu' no,
am ilo ruo rahili asauk
ohondo' ra saumi inan.”*

³²Rahu nasuratan ra Kitap hitu andalom atungon no. Kono pama-huangan ku, atungon no io hino pansiluluman ri Karistus am ulun nangintopot. ³³Io yak rahu nasuratan hino pono' am ampaat poyo ramuyun. Onsoi tuki-tukir nu ungkuyon masi' ra andu' no ruandu' ohondo' ra io masi' ra inan no tohom am onsoi tuki-tukir nu ruandu' lumikot rumaliwi' ra huang ra andu' no ungkuyon.

Anak-anak ilo ra Ina' am Ama'
nilo

6 ¹U anak mi! Ulun kpio-pio angintopot ri Karistus^h, onsoi akau sumuhut ra panusuban nu ina' am ama' mi, nga hino hua maan mi aulu' am otopot. ²Panusuban puu-puun intor ra Ala rangan nu randi' no, io hino,

*"Onsoi akau rumaliwi' huang
ra ina' am ama' mi.*

³Hili akau barakatin nu Ala
am bayah mu pono' am kolong-
goyon ra tana' hitu."

⁴Kawi' nu pahaka' asauk ra ama'!
Ikaa akau anguma' ra aun apakaruol
ra huang nu anak-anak mi suku' ilo
ambuuk. Topot no, onsoi akau angu-
bas rilo maya' ra katalaahan no am
maya' ra pangubasan nu Tuhan.

Amba am tuan

⁵U kawi' nu pahaka' asauk ra
amba! Onsoi akau maya' ra
panusuban nu tuan mi ra tana' hitu.
Onsoi akau anguma' ra hino ra huang
rumaliwi' am maya' kpio-pio ohon-
do' ra akau anguma' ra atu maan mi
ra tayar ri Karistus. ⁶Pai' akau pa-
nguma' yak ra hino ra paat mi
piahain, ra akiansuk yak ra ulun. Io
yak onsoi akau anguma' ra hino nga
akau amba ri Karistus anguma'
maya' ra kasiha' nu Ala. ⁷Paat mi
angkaraya' ra akau sumauk ra amba,
onsoi akau angkaraya' ra huang a-
nginsuat ra tayar nu Tuhan sala' ka
tayar nu ulun yak. ⁸Huangon mi, nga
tuki-tukir nu ulun, onsoi amba karuo
kono am sala' amba, auma' akaalap
ra talampos maayo intor ra Tuhan ra
kawi' nu inuma' no onsoi.

⁹U kawi' nu pahaka' asauk ra
tuan! Kono po hino nu kinabaalo' mi

ra tingkuangon nu amba-amba mi.
Ikaa akau angulalaat rilo. Huangon
mi akau am amba mi hiano siino
saumi tuan amihang ramuyun, io
hino Tuhan siino ra Surga'. Io ikaa
ampili' ra baal nu ulun, io anaak ra
ukuman maya' yak ra inuma' nu ulun
hino.

Pakakaas nu sauyar nu Ala

¹⁰Popor no, onsoi akau okotoh ra
kakatahan naalap mi intor ra kuasa'
nu Tuhan, nga pansiluluman mi
ri Yasus Karistus. ¹¹Onsoi akau a-
nanggoi ra pakakaas nu sauyar
tinaakan nu Ala ramuyun, hili akau
akaalap tumaan ra kawi' nu buak nu
Ibilis. ¹²Nga itaka tumabuh sala' ka
tumabuh ra ulun, io yak tumabuh ra
kawi' nu saitan amihang ra ulun alat
ra paat hitu. Itaka tumabuh ra

Sauyar

^h6:1 Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu: ulun kpio-pio angintopot ri Karistus

6:1 Kol. 3:20 6:2-3 Nah. 20:12, Laup. 5:16 6:4 Kol. 3:21 6:5-8 Kol. 3:22-25 6:9 Laup. 10:17,
Kol. 3:25, 4:1

kakatahan nu kawi' nu ro amihang intor ra rasawat. ¹³Intor ra hino, raino, onsoi akau anampakai ra kawi' nu tinanggoi tinaakan intor ra Ala, hili paat nu orou alaat akau akaalap tumaan ra paat mi tabuhon. Am paat mi opongo antabuh suku' ra popor no, hili kotoh am intopot mi ikaa ahungga'.

¹⁴Intor ra hino, onsoi akau amalalair, am anampakai ra kalandanan nu huang ra tayar nu Ala asauk ra pipirot mi, am huang abubuh asauk ra sampayau basi' ra tayar mu. ¹⁵Onsoi huang apinso' ra angaho ra Aho Onsoi angibit ra kaansayan hino asauk ra kasut mu. ¹⁶Tuki-tukir nu paat onsoi oko anampayau ra intopot mu ra Tuhan asauk ra kalir mu, am intopot mi hino auma' amalasa' ra ramok akaapui sapukan intor ra Alaat hino. ¹⁷Onsoi akau angapu ra kaayahan hino asauk ra sapulu tambaha' mi, am rahu nu Ala asauk ra pisau tinaakan nu Ro nu Ala ramuyun. ¹⁸Onsoi akau anguma' ra kawi' nu hitu am sambayang po akiinsuup ra Ala. Sambayang haihait ra tukir nu paat nga Ro nu Ala anilu ramuyun. Onsoi akau haihait amalalair sambayang am ikaa apayau. Onsoi akau haihait anambayang ra kawi' nu ulun pihangon nu

Ala. ¹⁹Am sambayang akau ra tayar ku, hili paat ku mindahu, Ala anaak rakon ra rahu otopot. Am hili au aatas ambala' apakatalang ra rahu ikaa po napandayan ra pahulu li intor ra Aho Onsoi hino. ²⁰Intor ra Aho Onsoi hino nga au nasauk ra ulun angindul, am raino siino ra luang nu riil. Onsoi akau sambayang rakon hili au aatas ahihiulit intor ra baal nu Aho Onsoi hino, nga ikaa mulalas hino hua maan ku balai'.

Tabi' pamupusan

²¹Tikhikus, pahaka' taka am amba olondon am maya' ra panusuban ra karaya' nu Tuhan, auma' ambala' ramuyun ra kawi' nu baal ku, hili akau akapandai ra baal ku am karaya' ku. ²²Hino nga puun ku nanusub rio muoi ramuyun auma' ambala' ra baal mai ra kawi' mi, nga baal hino apakaatas ra huang mi. ²³Au sambayang ra Ala Ama', am Tuhan Yasus Karistus, anaak ra kaansayan, asi', am poyo intopot ra kawi' nu pahaka' angintopot. ²⁴Au sambayang hili Ala anaak ra barakat ra kawi' mi ulun masi' ra Tuhan taka Yasus ra asi' kaando' kapapari'.

*Intor rakon,
Paulus*

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot ra **PILIPi**

Rahu papaintalangan

Sirong nu Pilipi io hino sirong puu-puun pinasauk ri Paulus ra Iropa. Bandar nu Pilipi io hino siino ra दौरa nu Makidonia, saumi दौरa pihangon nu Ruum. Surat ri Paulus ra sirong nu Pilipi hitu tinulis no ra paat no siino ra luang nu riil. Io asusa' huang ra paat nu hino nga siino ulun-ulun ambabala' mansang rio. Am siino poyo hua ra sirong nu Pilipi no ulun-ulun angubas ra pangubasan-pangubasan apakapalir. Hama' no pono' kono hino kawi' nu rahu ri Paulus ra surat hitu apainsuat am anaak ra kalansanan. Aun puun no kono hino? Kaando' bokon io hino intor yak ra i Paulus angintopot kapiro ri Yasus.

I Paulus nanulis ra surat hitu nga puu-puun io mindahu tarima' kasi' ra sirong Pilipi intor ra taak nopongo naalap no intor rilo ra paat no siino ra luang nu kasusaan. Am luang nu paat hitu poyo io apaingkotoh ra huang nilo rano hili aatas am ataan huang aningkuang ra kula-kula' kasusaan. Am io akitaak kapiro rilo hili rumaliwi' huang ohondo' ri Yasus am ikaa kuasaan nu huang kumakaulu' am apakaulu' ra inan tohom. Io apamahuang poyo rilo nga intor ra asi' nu Ala yak nga Ala napasilulum rilo ri Karistus mimpuun ra pangintapatan nilo no rio, sala' ka intor ra ilo nanuhut nanguma' ra baa-baal tinantu' nu Arat sinuratan ri Musa li. Parayuso' poyo ri Paulus nanulis ra kainsuatan am kaansayan tinaakan nu Ala ra ulun-ulun aayah sumilulum ri Karistus.

Langus kapiro nu surat hitu io hino ambala' kapiro ra panginsuatan katahahan nu huang, pansiluluman am langgoi nu huang nu ulun nangintopot ra pangintapatan nilo ri Karistus ra luang nu kaayahan nu ulun angintopot. Surat hitu poyo apaintalang ra asi' nu huang ri Paulus ra ulun nangintopot amahun ra Pilipi hiano.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-11

Baal ri Paulus 1:12-26

Kaayahan ra luang ri Karistus 1:27-2:18

Baal ri Timotius 2:19-24

Baal ri Ipaporoditus 2:25-30

Papasihalan 3:1-4:9

Insuat ri Paulus ra ulun nu Pilipi 4:10-20

Rahu Pamaparan 4:21-23

Pilipi

1 1-2Sumuku' ra pahaka-pahaka' a-
ngintopot ra Ala amahun ra Pilipi
am sumilulum ri Karistus Yasus am
poyo pahaka-pahaka' mamaayo nu
ulun nangintopot am ulun palayan.

Au, i Paulus am i Timotius amba-
amba ri Karistus Yasus sambayang
ra Ala Ama' taka am Tuhan taka
Yasus Karistus anaak ra barakat am
kaansayan ramuyun.

Ulit ri Paulus ra sambayang no
ra ulun nangintopot ra Pilipi

3Tuki-tukir ku akahuang ramuyun
au mindahu tarima' kasi' ra Ala **4**Am
tukir ku sambayang ra kawi' nu
pahaka' au sambayang ra huang a-
nginsuat. **5**Au mindahu tarima' kasi'
ra Ala nga orou puu-puun li am suku'
raino akau nopongo nanginsuup
rakon naporayol ra Aho Onsoi intor
ra Ala. **6**Ala nangimuun ra karaya'
onsoi ra tayar mi io hino angungga' ra
kinabaalo' maya' ra kasiha' no. Am
au angintopot Io anguma' yak ra
karaya' hino suku' opongo ra paat nu
Orou Sukuan ri Karistus.

7Au hai-hait akahuang ramuyun,
topot no huang ku kono yak hino nga

kawi' mi hai-hait yak ahuang ku. Nga
akau nakaaya' rakon inintopot ra
karaya' tinaakan nu Ala rakon, onsoi
ra paat ku ikaa abuoi ra luang nu riil
hitu karuo kono am paat ku paulion
intor ra riil hitu muoi ambala'
opokotopot ra Aho Onsoi hino. **8**Ala
akapandai ra au lumangu bonsoi
ramuyun, haling ra asi' am kaansayan
intor ri Karistus Yasus.

9Hitu nga sambayang ku ra tayar
mi, au sambayang hili akau indu-
indul masi' ra Ala am ranga-rangan
mi am indu-indul ra luang nu pama-
huangan otopot am abubuh. **10**Haling
ra hino akau apandai amili' ra aun
onsoi am bayah mi kaando' sala'
karuo kono am papasalaan ra paat
ri Karistus anduli' rahili. **11**Hili
bayah mi siino katapatan lumangus
ra inuma' mi topo-topot onsoi nga
balos nu inuma' ri Yasus Karistus
yak. Hili intor ra hino Ala yak intok
sumamba am ansukon.

Aayah ra tayar ri Karistus

12Kasiha' ku akau akapandai ra
baa-baal nopongo nasauk ra tayar ku,

intor ra baal hino labing suang nu ulun angkinongoh am angintopot ra Aho Onsoi hino. ¹³Balos no, io hino kawi' nu ulun ahahalung ra pahun nu raja' am ulun-ulun bokon ra bandar hitu nakapandai ra au niriil nga au angkaraya' ra tayar ri Karistus. ¹⁴Intor ra au niriil indu-indul solor kaintapatan nu ulun nangintopot ra Tuhan, amahun ra bandar hitu, suku' ilo indu-indul aatas ambala' ra aho nu Ala^a ra huang ikaa angkalaa'. ¹⁵Siino po kula-kula' ulun ra lolot nilo ambala' ra aho ri Karistus nga sumolon hua ilo am asiha' yak kumalit io yak ulun bokon rano ambala' ra aho ri Karistus ra huang abubuh. ¹⁶Ulun hiatu ambala' nga ilo masi' ra Ala am masi' po rakon nga ilo akapandai Ala nopongo nanusub rakon muoi ambala' ra Aho Onsoi hitu otopot. ¹⁷Io yak ulun bokon ambabala' ra Aho ri Karistus maya' ra kasiha' nilo ala'at. Ilo ambala' apakaulu' ra kasiha' rilo tohom. Tantam nilo ka hino apaindul ra susa' ku ra au siino ra riil tu.

¹⁸Io yak ikaa kuan nu hino! Aun pono' koson pakuan otopot ki' maan hino karuo kono am asala', asanang yak huang ku ra hino, nga i Karistus yak hua balain, ¹⁹nga apandayan ku intor yak ra sambayang mi am insuup intor ra Ro ri Yasus Karistus, au auma' labusin. ²⁰Kasiha' ku am kalansanan ku io hino aangas au ra ikaa akasauk ra karaya' ku hitu. Topot no kalansanan ku ra tukir nu paat, puu-puun ra paat raino tu, au aatas ambala' ra aingkoos bayah am kotoh ku, onsoi ra paat ku aayah karuo kono am paat ku matoi, am i Karistus yak ansukon. ²¹Nga tayar ku, langus nu bayah ku io hino anginsuat ri Karistus yak am kono au matoi au asatu'. ²²Io yak kono

kaayahan ku ra tana' hitu au akaalap anguma' ra karaya' akabalos, au ikaa apandai ra aun pilion ku. ²³Nakapahuntaang no solor huang kutu maya' po solor ra kasiha' ku halan am onsoi solor ra matoi hili au muoi sumirangan ri Karistus nga hino onsoi bonsoi no. ²⁴Io yak intor hua ra apakaulu' ramuyun, labing honsoi no ra au olondon amahun ra tana' hitu. ²⁵Apandayan ku baal hino. Hino nga opolondon ra huang ku ra au ikaa potoyon hili au akaalap anginsuup ramuyun, hili intopot mi indu-indul atahoh am indu-indul anginsuat mintopot ra Tuhan. ²⁶Intor ra hino kono au anduli' ramuyun rahili akau ulun nopongo sinumululum ri Karistus Yasus asuang bonsoi pamarahuan mi ra akau anginsuat nga intor hua ra baal ku.

²⁷Kono po hino, aulu' bonsoi raino tu io hino onsoi bayah mi ampaat ra atu panusuban nu Aho Onsoi intor ra baal ri Karistus hino. Intor ra hino andai ka akatiwol ki' au ramuyun ka ikaa, au asiha' angkinongoh ra akau atahoh ansilulum am mingkotoh angkaraya' ahihinsuup ra saumi langu-son am saumi kasiha' io hino tayar nu pangintapatan ampaat ra Aho Onsoi intor ra Ala. ²⁸Onsoi akau aatas haihait ikaa akau alaa' ra ulun asisingon ramuyun. Baal hino anatandu' ra akau ikaa mulalas auma' apayau am akau auma' amanang nga Ala yak hua apamanang ramuyun. ²⁹Nga Ala nopongo nanaak ra taak no ramuyun io hino auma' aila' ra tayar ri Karistus, sala' ka angintopot yak. ³⁰Raino akau pono' am nakaaya' rakon ra karaya' inuma' ku io hino karaya' aubas akito mi inuma' ku ra pahulu li. Am karaya' hino inuma' ku suku' raino, ohondo' ra aun naringoh mi raino.

^a1:14 aho nu Ala: Luang nu buku nakalair; aho hino

I Karistus io hino Tuhan

2¹Kaayahan mi ri Karistus apaing-kotoh ramuyun, am asi' ri Karistus apainsuat ra huang mi. Ro nu Ala namahaak ramuyun, am akau aalulum am masi' ra sangulun am sangulun. 2Intor ra hino onsoi akau kpio-pio apainsuat ra huang ku ra baa-baal kono hitu. Onsoi akau saumi huang am saumi asi' am saumi pinowoon am saumi languson ra luang nu bayah mi. 3Pai' panguma' ra atu-atu nu kono po asusuban nu kasiha' tohom, karuo kono am kumakaulu'. Topot no onsoi tuki-tukir mi rumaliwi' huang am ampahuang ra ulun bokon labing onsoi huang intor ra inan mi tohom. 4Onsoi huangon mi kalikatan nu ulun bokon, sala' ka ampahuang yak ra kalikatan mi tohom. 5Onsoi huang mi humondo' ra huang ri Yasus Karistus,

*6Topot no io ohondo' ra Ala,
io yak kinabaalo' no ohondo'
ra Ala hino ikaa iningan no.*^c

*7Topot no, io nanaak ra kawi'
nu hino,
hili nasauk ohondo' ra sangulun
amba.*

*Io nasauk ohondo' ra ulun,
am pahilayan ohondo' ra
kaayahan nu ulun.*

*8Io rumaliwi' huang,
am aayah maya' ra panusuban
nu Ala*

*suku' ra io inatoi,
io hino inatoi ra salip.*

*9Hino nga puun nu Ala
napakaayah rio*

*am napasimpur rio ra intok
asundu bonsoi ra Surga',
am nanaak rio ra kuasa'
amihang aulu' bonsoi
intor ra kawi' nu kuasa' bokon.*

*10Kawi' nu aayah ra Surga'
am tana'
am siino ra randalom nu tana',^d
auma' sumamba rio.*

*11Kawi' nilo anganku ra
Yasus Karistus nga Tuhan,
intor ra hino Ala Ama'
auma' ansukon.*

*Anabinuntul ohondo' ra
awantang apakawantang ra tana'*

12Intor ra hino u pahaka-pahaka' asian ku, ohondo' ra akau hai-hait maya' ra rahu ku ra paat ku siino ra lolot mi, am labing po nga raino ra paat taka akapahintawoi, onsoi akau olondon yak ra rahu ku. Akau nopongo kinaayah nu Ala, intor ra hino onsoi akau lumikot parayu-rayus hili kaansayan mi indu-indul otopot. Onsoi akau anguma' ra hino ra huang rumaliwi' am abaya-baya' ra panusuban nu Ala. 13Nga Ala hua angkaraya' ra bayah mi tu hai-hait, hili akau auma' apainsuat ra huang no.

14Onsoi akau angkaraya' ra kawi' nu atu-atu ra ikaa bungo-bungot karuo kono am ikaa angkakalit. 15-16Intor ra kono hino akau apakito ra akau io hino anak-anak nu Ala kaando' sala', abubuh ra bayah am otopot ra lolot nu ulun alat am nakasala'. Am paat mi ambala' rilo ra aho anaak ra kaayahan, onsoi akau

b2:1 Ro nu Ala namahaak ramuyun: Karuo kono am Ro nu Ala nopongo nanguma' ramuyun ansilulum ra sangulun am sangulun.

c2:6b Ayat 6b auma' salinin ra: io yak ikaa ahuang no ra io auma' lumikot sumauk ohondo' ra Ala.

d2:10 ra randalom nu tana': Maya' ra pamahuangan ra paat nu hili, ulun matoi siino ra intok olondom ra randalom nu tana'.

2:10-11 Yas. 45:23 2:15 Laup. 32:5

sumauk ra tayar nilo ohondo' ra binantang apakawantang ra tana'. Kono bayah mi ohondo' ra kono hino, rahili siino pamarahuan ku ra au maayo huang intor ra baal mi ra paat ri Yasus Karistus anduli' rahili. Hino nga anatandu' ra karaya' am inuma' ku siino balos.

¹⁷Maan nahi au potoyo' am lumbak ku asauk ohondo' ra taak sinauran ra tampak nu tinaakan mi ra Ala asauk ra tatandu' ra akau inintopot ra Ala. Kono po baal hino otopot kono hino, au mindahu tarima' kasi' intor ra baal hino am akaaya' anginsuat ramuyun. ¹⁸Kami po hino, akau pono' am onsoi po asanang huang am akaaya' anginsuat rakon.

Baal ri Timotius

¹⁹Kono po hitu kasiha' nu Tuhan Yasus am apasi no au anusub ri Timotius muoi ramuyun, hili au onsoi huang ra angkinongoh ra kawi' nu baal mi. ²⁰Am i Timotius yak hua pohondo' nu huang ku am topo-topot ampahuang ra kaansayan nu bayah mi. ²¹Nga kawi' nu ulun bokon ampahuang yak apakaulu' ra kasiha' no tohom sala' ka apakaulu' ra kasiha' ri Yasus Karistus. ²²Akau nopongo akapandai ra baal nu kaansayan ri Timotius hino okotool. Io nopongo inaya' rakon nangaho ra Aho Onsoi hitu. Akai ruo kono yak akai ahama'. ²³Intor ra hino, arandan ku poyo balos nu pamutusan nilo rakon, apasi au no anusub ri Timotius muoi ramuyun. ²⁴Au angintopot ra Tuhan ikaa kula' buoi no raino am au pono' nahi am muoi pahaas po ramuyun.

Baal ri Ipaporoditus

²⁵Pahaka' taka i Ipaporoditus sinusub mi muoi anulung rakon ra hitu, am io solor nasauk ra rangan ku angkaraya' ra karaya' ra maan ku

raino tu am nanginsuup rakon ra likot ku angkaraya' ambala' ra Aho Onsoi. Am ali' raino, susubon ku noyo paulio' ramuyun. ²⁶Nga lumangu hua io bonsoi ra kawi' mi, am io angkaamo ra akau nakaringoh rio ra io arualan tili. ²⁷Am topot solor io narualan am maar matoi, io yak Ala nakaasi' rio. Am sala' ka i Ipaporoditus yak inasian nu Ala, io yak au pono' am inasian no poyo, hili susa' kutu ikaa indu-indul rumuang. ²⁸Hitu ra au okokol anusub tu rio ra muli' ramuyun, hili akau onsoi huang ra akatiwol rio, am hili au kaando' pangkaamaan. ²⁹Tiwolon mi io onsoi-onsoi ra inggalan nu Tuhan, am onsoi ka anginsuat rio am kawi' nu ulun kono io ansukon mi. ³⁰Nga io hua nopongo nanaak ra bayah no ra karaya' ri Karistus, suku' tupo ra io maar patoi, nu sinusub mi hua muoi anulung rakon ra umang nu inan mi nu atawoi hua akau rakon.

Katapatan otopot

3 ¹U pahaka-pahaka' ku, popor no onsoi akau anginsuat nga akau nopongo sinumilulum ra Tuhan. Ikaa aahat huang ku amaruli' ra aun nopongo tinulisan ku ra tayar mi ra puupuun ku nanulis li, nga baal hino onsoi bonsoi ra tayar nu ralan kaayahan mi. ²Onsoi akau sumiho ra tayar nu ulun anguma' ra baa-baal alat io hino ulun auma' sabiton ra uku'. Ilo amalikot ra ulun ra maan sunato'. ³Lai' halan am itaka nga ulun nopongo inuma' ra sunat otopot, sala' ka ilo. Itaka sumamba ra Ala intor ra tilu' nu Ro nu Ala am itaka mindahu tarima' kasi' nga bayah taka sinumilulum ri Karistus Yasus. Ikaa taka lumansan ra atu-atu irau inuma' nu ulun.

⁴Sotopot no auma' yak au lumansan ra maan kono hino. Nga kono siino sangulun ampahuang ra io siino pamarahuan ra lumansan yak ra

baal-baal nu ulun, labing po nga au. ⁵Nga kabalu' po hua ra orou li intor ra au inanak am sinunat no au. Au pono' am anak nu ulun Israil sua' nu aki mai li i Binyamin. Au pono' am natanduu' po ra ulun Ibarani. Au pono' am ulun olondon maya' ra Arat sinuratan ri Musa am lilian po nu ulun Parisi au. ⁶Au okotoh apalakou ra baal nu ugama mai suku' ra ulun nangintopot pono' am sinusa' ku yak ra paat nu hili. Kono ilayan intor ra baal nu Arat sinuratan ri Musa au sangulun onsoi kaando' atu-atu sala'. ⁷Nga kawi' nu atu-atu akabalos ra pamahuangan ku ra pahulu li raino pamahuangan ku kaando' no balos no nga intor hua ra inuma' ri Karistus rakon. ⁸Sala' ka baal hino yak, io yak poyo kawi' nu atu-atu siino rakon, huangon ku hiali raino am kaando' no balos no sahumu, hili notohom ku raino tu labing oloho io hino nakakaulih ri Karistus Yarus Tuhan ku. Inimpayan ku noyo kawi' nu hiali nga angkaraya' hua au ri Karistus. Huangon ku hiali raino am kono yak sakot. Hitu nga raino ra au lumikot tu nga kumakaundut hua au ri Karistus, ⁹am asiha' akasilulum bonsoi rio. Ikaa no raino au lumansan ra au anduli' ohonsoi ra Ala intor ra au inaya' ra Arat sinuratan ri Musa. Au anduli' ohonsoi ra Ala raino mintuu' yak ra au angintopot ri Karistus. Intor ra hino, ralan anduli' ohonsoi hino intor yak ra Ala mimpun ra angintopot ri Yarus karistus.

¹⁰Saumi kasiha' ku raino io hino kumakakaulih ri Karistus, am akaliman ra kuasa' napakaayah rio intor ra patayan, am akaaya' ra ila' no am humondo' ra pinatayan nano, ¹¹nga au lumansan ra au pono' am auma' pandulion kaayaho' intor ra patayan.

Lumikot yak ra aun siino ra tingkuangon

¹²Ikaa aatas au mindahu ra siino balos nu inuma' ku, karuo kono am kawi' nu inuma' ku otopot. Io yak au parayu-rayus yak lumikot hili au akaalap ra talampos maayo nilair ri Karistus Yarus. Intor ra hino nga io namahaau rakon am au nasauk ra tohom no. ¹³Pamahuangan ku u pahaka-pahaka', ikaa^e au amahuang ra au nopongo nakaalap ra talampos hino. Io yak saumi baal yak auma' maan ku, io hino lirain ku aun siino ra naalingan ku am lumikot angalap ra aun siino ra tingkuangon ku. ¹⁴Hino puun ku parayu-rayus animbul lumangus ra languson pamanangan intok pamanangan, io hino Surga', hino nga puun nu Ala ahipah ritaka mimpun ri Karistus Yarus.

¹⁵Onsoi kawi' taka nokolondon ra intopot tumilu yak ra baal nu kono hino. Am kono po siino ra lolot taka sala-sala' ra huangon, am Ala auma' apaintalang ra hino ramuyun. ¹⁶Hama' no pono' siino ra lolot taka mansang, am onsoi taka yak rumuuk maya' ra aun nopongo binaya' taka ra buoi hitili.

¹⁷Pahaka-pahaka' ku, onsoi akau rumuuk tumilu ra baal ku, nga nopongo no hua au napakito ramuyun ra paniluan otopot. Intor ra kono hino nga akau ahilong onsoi-onsoi ra ulun maya' ra naniluan ku hino. ¹⁸Asalok no hua au amala' ramuyun ra asuang ulun raino kono yak asisingon ra pinatayan ri Karistus Yarus ra salip no nga intor hua ra baal nu kaayahan nilo. Akatangi' au amalaup amala' ra baal hino ramuyun. ¹⁹Am ulun hiano nga rahili lumangus ra apui naraka, nga kasiha' yak hua nu huang nilo tohom no mangun ra tuan nilo am

^e3:13 ikaa: Luang nu buku nakalair; ikaa poyo

bayaan nilo. Am aun po solor angibit ra kauyuan ratu, nga hiano solor panginsuatan nilo, ilo ampahuang yak ra baa-baal ampaat ra kasiha' nu ulun nu tana' hitu.

²⁰Io yak itaka hitu ulun nu Surga' pihangon nu Ala. Am hino nga puun taka anginsuat angkuliman ra Tuhan taka Yasus Karistus napakaayah ritaka hino sumuku' intor ra Surga'. ²¹Inan taka kaando' kotoh am auma' asasai hitu, auma' unggain ri Karistus asauk ohondo' ra inan no tohom asundu hino. Io akaalap anguma' ra hino nga io nokotohom ra kuasa' amihang ra kawi' nu atu-atu.

Pambalaan ri Paulus

4 ¹Intor ra hino U pahaka-pahaka' inasian ku, kono hino nga baal no, onsoi bayah mi topo-topot angintopot ra Tuhan. Lumangu au ramuyun! Akau nga panginsuatan ku nga akau hua apainsuat rakon.

²U pahaka' ku Iuodia am i Sintiki! Au akitaak bonsoi ramuyun hili saumi huang nga akau hua angintopot ri Karistus Yasus. ³Kono po hino nu ranga-rangan ku olondon angkara' ra tayar nu Tuhan, au akitaak po ramuyun hili akau anginsuup ra ruandu' hiano. Ilo apinso' rumangan rakon ambala' ra Aho Onsoi intor ra Ala, ohondo' ri Kilimin am kawi' nu ulun bokon apinso' rumangan rakon. Inggalan nilo siino ra buku nanuratan ra ulun aayah suku' ra buo-buoi no.

⁴Onsoi taka anginsuat hai-hait ra Tuhan. Am laupon ku poyo, onsoi taka anginsuat.

⁵Onsoi taka apandai am olomor ra kawi' nu ulun. Nga ikaa no abuoi sukuan nu Tuhan. ⁶Ikaa nga angkaamo ra atu-atu pono' baal. Onsoi akau sambayang ra kawi' nu baal am amala' ra kitaakon mi ra Ala. Aun po kalikatan mi, onsoi akau hai-hait amala' ra hino ra Ala ra mindahu

tarima' kasi' rio. ⁷Hili kaansayan intor ra Ala ikaa auma' aratian nu ulun, auma' amiaha' ra huang am pinowoon mi nopongo sinumilulum ri Karistus Yasus.

⁸Popor no u pahaka-pahaka', onsoi huang mi anansuot ra baa-baal oloho, auma' ansukon, io hino baa-baal otopot, insuaton, pamutusan otopot, kaando' sala', am onsoi. ⁹Am atu po nahiubasan mi, am napan-dayan mi intor rakon, am hino yak insuhuton mi, onsoi intor ra nirahu ku, saup kono am inuma' ku. Hili Ala puun nu pahahansayan hino auma' amarangan ramuyun.

Binsuat ri Paulus ra taak nu ulun Pilipi

¹⁰Ra luang nu bayah ku au sumilulum ra Tuhan au anginsuat bonsoi ra Tuhan nga kula-kula' buoi am raino po akau akahuang rakon intor ra asi' mi. Langus nu rahu ku sala' ka akau nakaliro rakon. Nahuang mi halan solor au am ikaa yak hua akau nakapanulung rakon. ¹¹Au amala' ra hitu sala' ka kaando' atu-atu rakon, nga naubas au no ra atu yak siino rakon. ¹²Aubas au no ra kaando' atu-atu ra bayah ku, am poyo alabingan ra atu-atu. Napandayan ku noyo baal aun koson pakuan tumaan ra atu pono' baal asauk, onsoi ra paat aasuh karuo kono am paat atabaan, onsoi ra baal asuang sasawot am akan karuo kono am kaando' atu-atu. ¹³Atu-atu pono' am auma' yak ataan ku nga i Karistus hua apaingkotoh rakon.

¹⁴Io yak akau nopongo nanulung rakon ra susa' ku, am inuma' mi hino onsoi bonsoi. ¹⁵U pahaka-pahaka' ku ra Pilipi tu, nakapandai ka no ra lalilali' nu Aho Onsoi hitu pinarayol, am sirong mi yak nanulung rakon ra au hinumaling intor ra Makidonia ra pahulu li. Akau yak nanulung rakon nanaak ra usin. ¹⁶Paat ku siino ra

Tasalonika am asiha' angalap ra atu yak usin taakin, akasail noyo ra ihondo' akau nangirim rakon ra usin. ¹⁷Sala' ka kumakaundut yak au ra taak intor ramuyun. Kasiha' ku hili taak mi hiano siino balos, am hili akau indu-indul asatu' ra hino.

¹⁸Kawi' nu tinaakan mi nakasuku' rakon am nakasail solor ra suang nu kasiha' ku! Kawi' nu usin kiniriman mi rakon, tinaakan ri Ipaporoditus. Raino suang nu usin kasiha' ku siino rakon. Kawi' nu tinaakan mi ohondo' ra taak aamis howou intor ra atu tinaakan ra Ala am Ala namalihua am asanang huang ra taak hino. ¹⁹Ala intok ku sumamba hino anaak ra kawi' nu kalikatan mi intor ra barakat asundu nga akau angintopot ri Karis-

tus Yasus. ²⁰Angansuk ra Ala Ama' taka suku' ra buo-buoi no. Amin.

Tabi'

²¹Pasukuon mi tabi' ku hitu ra kawi' nu ulun nangintopot ra Ala am sinumilulum ri Karistus Yasus. Am poyo pahaka' baya-baya' rakon siino ra intok hitu apasuku' ra tabi' nilo ramuyun. ²²Am kawi' po nu ulun nangintopot siino ra hitu apasuku' ra tabi' nilo ramuyun, am labi-labing po solor pahaka' taka inurong ra pahun nu Kaisar tu apasuku' ra tabi' ramuyun.

²³Au sambayang hili Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat ra kawi' nu pahaka'.

*Intor rakon,
Paulus*

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot ra KOLOSI

Rahu papaintalangan

Kolosi io hino saumi bandar ra Asia Borook, soor ra saraton nu bandar Ipius. Sala' ka i Paulus napasauk ra sirong Kolosi hitu io yak paat no nanusub ra ulun angkaraya' intor ra Ipius, bandar maayo ra Asia Borook pinihang nu Ruum, io amahuang siino po kuasa' no ra sirong siino ra Kolosi hino. I Paulus nopongo nakaringoh ra aho ra ulun nu sirong hino siino guru-guru' angubas ra pangubasan asala'. Guru-guru' hiano mansang bonsoi ra tayar nu angaulih ra Ala am aun koson no ra kaayahon topo-topot, rahu nilo onsoi yak ulun sumamba ra "ro-ro nanguasa' am namihang ra tana' hitu." Bokon intor ra hino, rahu nu guru-guru' hiano, onsoi yak ulun olondon maya' anguma' ra baa-baal nilondon intor ra baal sunat, pantang am poyo bokobokon.

Surat ri Paulus ra ulun nangintopot ra sirong-sirong ra Kolosi hitu tinulisan no ra ambala' ra pangubasan otopot nu ulun nangintopot am mansang ra pangubasan-pangubasan asala' nu guru-guru' abubuak hiano. Rahu aulu' ra surat hitu io hino i Yasus Karistus auma' yak anaak ra kaayahan otopot am pangubasan-pangubasan bokon no apaintawoi yak ra ulun intor ri Karistus. Mimpuun ri Karistus, Ala napasauk ra tana' hitu, am mimpuun ri Karistus po Ala apakaayah ra ulun. Mimpuun yak sumaumi ri Karistus, ulun nu tana' siino kalansanan ra maan kaayaho'. Am poyo i Paulus ambala' intor ra baal nu pansiluluman nu pangubasan otopot hino ra kaayahan nu ulun nangintopot.

Ra hitu maan yak balai' i Tikhikus, nanginbit ra surat hitu ra Kolosi ra tayar ri Paulus, niranganan ri Onisimus, amba sinusub ri Paulus anduli' ra tuan nano, io hino i Pilimon, sangulun nangintopot amahun ra sirong siino ra Kolosi.

Suot nu surat hitu

Pangimuuman 1:1-8

Kinabaalo' am langus nu karaya' ri Karistus 1:9 - 2:19

Bayah bahuon nalimanan nu ulun-ulun nangintopot 2:20-4:6

Rahu pamaparan 4:7-18

1 ¹⁻²Sumuku' ra pahaka-pahaka' mintopot ra Ala namahun ra Kolosi am olondon sumilulum ri Karistus.

Maya' ra kasiha' nu Ala au nasauk ra sususubon ri Karistus Yasus. Au, i Paulus, akai ruo ra pahaka' taka

i Timotius sambayang ra Ala Ama' taka anaak ra barakat am kaansayan ramuyun.

Sambayang angansuk ra Ala

³Tuki-tukir mai sambayang ramuyun akai mindahu tarima' kasi'

ra Ala Ama' nu Tuhan taka i Yasus Karistus, ⁴nga naringoh mai no hua ra akau mintopot ri Karistus Yasus, am akau masi' po ra kawi' nu ulun nu Ala. ⁵Akau nangintopot am masi', nga alansan hua akau ra aun nilair nu Ala ra Surga' ra tayar mi. Akau nopongo nakaringoh ra baal hino ra paat nu Aho Onsoi otopot hino binalaan ramuyun. ⁶Aho intor ra Ala hino nakarayol ra luput nu tana' hitu am kaayahan nu ulun parayu-rayus binarakatan nu aho hino, ohondo' ra bayah mi binarakatan ra puu-puun mi nakaringoh intor ra baal nu asi' nu Ala am akau topo-topot nakaliman ra aho hino ra luang nu bayah mi. ⁷I Ipaparas lali' nambala' ritaka^a ra asi' nu Ala. Io nga rangan mai am pansilulum mai angkaraya' ra tayar nu Tuhan, am olondon ra karaya' no ri Karistus anginsuup ramuyun. ⁸Intor rio nga akai nakaringoh ra akau masi' ra sangulun am sangulun nga intor hua ra kuasa' nu Ro nu Ala.

⁹Hino nga puun mai hai-hait sambayang ra tayar mi ra puun mai nakaringoh intor ra baal mi. Akai akitaak ra Ala hili Ro nu Ala anaak ramuyun ra kapandayan am akarati' suku' ra akau topo-topot akapandai ra aun kasiha' nu Ala. ¹⁰Am intor ra hino akau auma' aayah maya' ra kasiha' nu Tuhan, am hai-hait apainsuat ra huang no. Am hili akau apandai anguma' ra aun-aun maan onsoi am indu-indul akapandai ra Ala. ¹¹Akai sambayang hili kuasa' maayo intor ra Ala, akau paingkotohon suku' ra akau ataan am asanang huang ra kula-kula' ila' ¹²am mindahu tarima' kasi' ra^b Ala Ama'. Nga Ala Ama' hino napasauk ramuyun auma' angalap ra aun nilair no ra tayar nu ulun

pihangon no io hino pihangan no awantang hino. ¹³Io namalabus ritaka intor ra pihangan nu Ibilis io hino pihangan olondom am naman-ding ritaka ra luang nu pihangan nu Anak no asian no hino. ¹⁴Intor ra Anak no hino itaka nilabusan, atungon no sala-sala' taka nopongo i-nampunan.

Napaintalangan ri Karistus ra karaya' no

¹⁵Ala ikaa auma' akito taka. Io yak itaka akakaulih ra baal nu Ala luman-gus ra kinabaalo' ri Karistus. I Karistus io hino anak sali' nu inan am io nga aulu' intor ra kawi' nu pinasauk no. ¹⁶Nga mimpuun hua rio Ala napasauk ra kawi' nu atu-atu siino ra Surga' am tana' hitu, kawi' nu atu-atu akito am ikaa akito, kono po hino nu ro akakuasa' am amihang. Luput nu tana' hitu am limbowon sinauk mimpuun ri Karistus am tohom ri Karistus. ¹⁷Kawi' nu atu-atu kaando' po nasauk, lai-lair no i Karistus siino. Am intor rio po kawi' nu atu-atu siino ra intok nilo tuki-tukir. ¹⁸Io nga anguasa' ra inan no io hino kawi' nu ulun nangintopot nga io hua puun nu kaayahan nu kawi' nu ulun nangintopot hiano. Io nga anak kaansukan bonsoi, puu-puun pinanduli' kaayaho' intor ra patayan hili io yak labing aulu' intor ra kawi' nu atu-atu. ¹⁹Ala asiha' hili kawi' nu atu-atu siino ra kinabaalo' no kawi' nu hino siino poyo ra kinabaalo' nu anak no. ²⁰Am mimpuun ra Anak hino po Ala nanguma' ra bantasan anguma' ra kawi' nu atu-atu anduli' ohonsoi rio, io hino onsoi kawi' nu atu-atu siino ra tana' am poyo siino ra Surga'. Ala na-

^a1:7 ritaka: Luang nu buku nakalair; ramuyun

^b1:11-12 ra akau ataan am asanang huang am mindahu ra tarima' kasi' ra...: Karuo kono am... ra akau ataan. Am ra asanang huang mindahu tarima' kasi' ra...

nguma' ra hino lumangus ra patayan nu anak no ra salip.

²¹Ra pahulu li akau atawoi intor ra Ala. Akau tumabuh rio nga kinabaalo' am pinowoon mi ala. ²²Io yak raino, intor ra pinatayan nu Anak no, Ala nanguma' ra pansiluluman mi rio nanduli' nohonsoi. Intor ra inuma' no hino akau auma' ibiton tumingkuang ra Ala ra kinabaalo' nu bayah nabahuan, otopot am kaando' sala'. ²³Io yak akau, onsoi yak olondon ra intopot am atahoh ra kaintapatan mi. Pai' suku' ra akau mulou ra kalansanan nopongo tinaakan ramuyun ra paat mi nangintopot ra Aho Onsoi intor ra Ala. Aho hino nopongo binalaan poroyolo' ra tuki-tukir nu ulun ra luput nu tana' hitu. Am tayar nu Aho hino nga au hitu, i Paulus nopongo nasauk ra ulun sususubon.

Karaya' ri Paulus ra tayar nu ulun nangintopot

²⁴Raino asanang huang ku ra au aila' nga apakaulu' ra tayar mi. Nga intor ra ila' nu inan ku, au nanimpot ra ila' mintup ri Karistus nga tayar nu ulun nangintopot, io hino ohondo' ra inan no. ²⁵Au sinusub nu Ala sumauk ra angkaraya' ra tayar nu sirong no. Am Ala nanusub rakon angkaraya' ra kono hino ra tayar nu kaansayan mi. Am karaya' ku hitu io hino aparayol ra kawi-kawi' nu aho intor ra Ala. ²⁶Am aho hitu siningon nu Ala pai' pinalang' ra ulun intor ra puupuun nali, am raino yak pinaintalang no ra ulun pihangon no. ²⁷Am kasiha' nu Ala raino io apaintalang ra ulun pihangon no ra aun ikaa pinaintalang no ra pahulu li. Aho pinaintalang nu

Ala hitu raino onsoi bonsoi am lumangus poyo ra kawi-kawi' nu ulun, io hino i Karistus murong ra huang mi. Atungon no akau akaaya' akaliman ra kuasa' asundu' nu Ala. ²⁸I Karistus hino nga balain mai ra tuki-tukir nu ulun. Akai apamahuang am angubas rilo ra kawi' nu hino intor ra kawi' nu kapandayan. Kasiha' mai io hino hili tuki-tukir nu ulun auma' ibiton ra Ala, asauk ra ulun olondon ra baa-baal nu intopot, nga nopongo sinumululum ri Karistus. ²⁹Intor ra apasauk ra baal hino, au apinso' ambala'. Au angkaraya' ra aingkoos kotoh tinaakan ri Karistus rakon am io amihang ra bayah ku ra kotoh nu kuasa' no.

2 ¹Kasiha' ku hili akau akapandai ra au mingkotoh angkaraya' ra tayar nu kaansayan mi, am tayar po nu kaansayan nu ulun mintopot amahun ra Laodikia, am kawi-kawi' nu ulun ikaa po nakakaulih rakon. ²Am au angkaraya' kono hino hili huang nilo sario atahoh am ilo aingkoos huang ahahasi', am hili ilo akarandan bonsoi ra katapatan, am karandanan nilo hino apaingkotoh ra intopot nilo. Am hili ilo akapandai ra aun ikaa pinaintalang nu Ala ra pahulu li, io hino i Karistus^c. ³I Karistus nga napakatalang ra kapintaran am kapandayan nu Ala ikaa napandayan ra pahulu li. ⁴Am langus nu nirahu ku hiano ramuyun io hino hili akau ikaa paliron nu ulun. Kula' pono' pandai nilo mindahu angibit ramuyun am ikaa akau kababayaan. ⁵Topot pono' itaka nakapahihintawoi am ahuang ku yak akau hai-hait. Au anginsuat ra akau saumi huang olondon, am atahoh ra intopot mi ri Karistus.

^c2:2 aun ikaa pinaintalang nu Ala ra pahulu li, io hino i Karistus: Luang nu buku nakalair; aun ikaa pinaintalang nu Ala. Siino poyo; aun ikaa pinaintalang nu Ala, Ama' ri Karistus. Siino poyo; aun ikaa pinaintalang nu Ala Ama' am i Karistus.

Kaayahan nu ulun nangintopot

6Akau namalihua ri Karistus Yasus mangun ra Tuhan mi. Am intor ra hino onsoi akau aayah sumilulum po rio. **7**Onsoi akau anambakat ri Karistus, am onsoi akau lumansan yak ri Karistus ra kawi' nu maan mi. Onsoi akau indu-indul atahoh ra intopot mi ri Karistus, maya' ra aun nopongo inubas ramuyun, am onsoi akau anginsuat hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala. **8**Am huhuangon mi hili akau ikaa apalir nu ulun ra ilo amaliliku' ra kapandayan nu ulun nu tana', kapandayan kaando' ra balos no io yak ilo hino amalir yak. Kapandayan kuon nilo hino mintuu' yak ra arat nu matuo rali, am mintuu' poyo ra ro-ro angunguasa' ra tana' hitu am ra rasawat. Kapandayan hino sala' ka intor ri Karistus. **9**Nga paat ri Karistus naayah ra tana' hitu am ohondo' yak io ra Ala. Kawi' nu kinabaalo' nu Ala siino yak ra kinabaalo' ri Karistus. **10**Am intor ra bayah sumilulum ri Karistus akau pono' tinaakan ra bayah otopot. I Karistus nga labing maayo ra kuasa' intor ra kawi' nu ro angunguasa' hiano.

11Nga akau hua kono yak sinunat nga sumilulum ri Karistus. Am sunat mi hitu sala' ka inuma' nu ulun, pinasauk yak ri Karistus. Am atungon nu sunat mi io hino amalabus ramuyun intor ra kuasa' angibi-ngibit ra kasiha' nu huang nakasala'. **12**Nga paat mi nirorob akau kono yak nilobong pinaaya' ri Karistus, am intor ra rorob hino akau pinaaya' po pandulio' kaayaho' ri Karistus, nga akau hua mintopot ra kuasa' nu Ala nopongo napakaayah ri Karistus intor ra pinatayan no.

13Ra pahulu li akau inatoi ra kinabaalo' nu intopot nga akau nopongo nakasala' am akau ulun sala' Yahudi am ikaa maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Io yak raino Ala napaaya' napakaayah ramuyun ri Karistus. Ala nopongo nangampun ra sala' taka **14**am ikaa napasauk ra surat nanuratan ra utang taka, apasala' ritaka lumangus ra baa-baal aahat bonsoi nilondon ra auma' maan taka. Intor ra surat hino sinakatan ra salip, Ala namampas ra rahu amarawa' apasala' ritaka. **15**Nanalipan ri Karistus io namalawo ra kuasa' nu ro-ro angunguasa' hiano^d. Am paintalango' ri Karistus ra kawi-kawi' nu ulun ra io namanang intor ra ro-ro hiano. Io kono ulun muli' intor ra pantatabuhan makou amahulu ra ulun nalabus no rano apaintalang ra io namanang.

16Am intor ra hino pai' akau kababayaan maya' ra rahu nu ulun bokon ra aun auma' akanon mi am inumon mi. Am pai' po akau kababayaan ra rahu nilo ra aun auma' maan mi ra orou-orou sinuai ra intok mi sambayang am pangirawan ra sila' nu bulan, am Orou Taahan. **17**Kawi' nu hiatu asauk yak ra pangumangan ra kawi' nu baal auma' matong rahili. Io yak kawi' nu baal pinaintalang hiano intor yak ra baal ri Karistus. **18**Ikaa akau apahusu ra inan mi ruungon nu ulun ahipapayu rumaliwi' huang am sumamba ra malaikat-malaikat. Ulun hino akumpou ra pamahuangan-pamahuangan no intor ra tana' hitu am angansu-ngansuk ra saumi baal tinantu' pakitono' rio, **19**suku' io ikaa lumansan ri Karistus sumauk ra anguasa' ra kawi' nu ulun nanginto-

^d2:15 ri Karistus namalawo ra kuasa' nu ro-ro angunguasa' hiano: Karuo kono am; ri Karistus nilumabus intor ra kawi' nu ro angunguasa'.

pot. Luang nu pamihangan ri Karistus luput nu inan no io hino kawi' nu ulun nangintopot piahain no am pinansilulum nu Ro no ohondo' ra pansuputan nu tulang am intopot nilo indu-indul atahoh maya' ra kasiha' nu Ala.

Inatoi am aayah maya'
ri Karistus

²⁰Akau nopongo inatoi inaya' ri Karistus, am nopongo nilabusan intor ra ro amihang ra tana' hitu. Kono po hino kulo ki' bayah mi ohondo' po ra ulun pihangon nu ro amihang ra tana' hitu? Kulo ki' akau minsuhut ra inuma-inuma' nu ulun kono hitu, ²¹"Ikaa tonggoyon hitu," "Ikaa timposon hio'," "Ikaa kangkamon hitu"? ²²Kawi' nu inuma' hiano io hino intor ra baa-baal kaando' balos nu kono io naawi' inakan am ininum. Kawi' nu inuma-inuma' am pangubasan-pangubasan hiano maya' yak ra kasiha' nu ulun. ²³Pahilayan ra baal hino intor ra kapandayan onsoi bonsoi, am kawi' nu panusuban no hili ulun auma' sumamba ra malaikat, ahipapayu rumaliwi' huang am angila' ra inan tohom, io yak kawi' nu hino kaando' balos nga io apanduli' ra kasiha' alat nu ulun.^e

3 ¹Akau nopongo pinanduli' kaayaho' nirumangan ri Karistus. Intor ra hino onsoi akau lumikot angalap ra baa-baal siino ra Surga', ra hino nga i Karistus amihang rumangan ra Ala. ²Onsoi yak akau ampahuang hai-hait ra aun siino ra Surga', am pain mi huango' aun siino ra tana' tu. ³Kinabaalo' nu kaayahan mi ohondo' ra ulun inatoi am bayah mi otopot hino ikaa poyo pinain-

talang nu Ala ohondo' ra bayah ri Karistus otopot hino ikaa poyo pinaintalang. ⁴Puun nu bayah mi otopot io hino i Karistus yak. Am paat ri Karistus paintalangan rahili am hili akau pono' baya-baya' rio ra kawi' nu kaansayan no.

Kaayahan lai-lair am kaayahan
bahuon

⁵Am intor ra hino onsoi akau mimpoi intor ra kasiha' nu ulun ra tana' hitu. Io hino baa-baal apakauyu', kasihaan nu huang, ambai-ambai, am anguma' ra kalaatan, am kumaluluur ra atu-atu. Nga kono akau kumaluluur am ohondo' yak hino ra akau lumansan ra ala-ala binabaal hiano. ⁶Intor ra baa-baal hiano nga apaatong ra ukum nu Ala ra ulun ikaa maya' ra panusuban no.^f ⁷Ra pahulu li akau nanguma' po ra baal hino ra paat mi kinuasa' nu kasiha' nu huang nakasala' hino.

⁸Io yak raino onsoi akau mulou anguma' ra baa-baal alat siino ra inan mi tohom. Ikaa no akau ambuuk, rumuso karuo kono am siino huang asisingon ra ulun bokon. Ikaa mindahu akau ra rahu ahawah karuo kono am rahu kauyuan. ⁹Ikaa ambuak ra sangulun am sangulun nga bayah lai-lair am kinabaalo' hino nopongo inimpayan mi.

¹⁰Raino akau nopongo tinaakan ra bayah bahuon. Akau io hino ulun bahuon, raino parayu-rayus maan bahuo' nu napasauk rio, io hino Ala am maya' ra kinabaalo' nu Ala. Atungon no io hino hili akau akakaulih ra Ala am kawi' nu siino rio. ¹¹Balos nu hino kawi' nu baal kaando' no unggga' nu ulun Yahudi am sala' ulun

^e2:23 kaando' balos nga io apanduli' ra kasiha' alat nu ulun: Karuo kono am; kaando' balos, apakaandas yak ra kasiha' nu huang nu ulun.

^f3:6 Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu: ra tayar nu ulun-ulun ikaa maya' ra panusuban no.

Yahudi. Ulun sinunat am ikaa sinunat kaando' no unggai' no ra lolot nu bansa' bokon am ulun kaando' sikul, ra lolot nu ulun amba am sala' amba, nga kawi' nu hino siino ri Karistus am io sumilulum ra kawi' nilo.

¹²Akau nga ulun pihangon nu Ala, inasian no am pinili' no pasauko' ra tohom no. Am intor ra hino onsoi akau akaasi', am aalulum, am rumaliwi' huang, am olomor am tumaan ra paat aila'. ¹³Onsoi akau ataan huang ra sangulun am bokon, onsoi yak akau ahahampun ra sangulun am bokon nu kono siino ulun amului ra sala' nu ulun bokon ra huang no. Onsoi akau angampun ra kasalaan nu ulun bokon ohondo' ra Tuhan nangampun ra sala' mi. ¹⁴Am aulu' intor ra kawi' nu hiano, io hino onsoi akau ahahasi'. Am kono akau ahahasi', am hino nga apansilulum ramuyun ra sangulun am sangulun, am hino nga auma' maan no.

¹⁵Onsoi kawi' nu pamutusan maan mi tantuon nu kaansayan tinaakan ri Karistus ra luang nu huang mi. Nga Ala nahipah ramuyun asauk ra bahian nu saumi inan, hili akau aayah ra luang nu pahahansayan intor ri Karistus hino. Onsoi akau mindahu tarima' kasi' ra Ala. ¹⁶Onsoi nahi pangubasan-pangubasan ri Karistus puun nu barakat hino olondon ra luang nu huang mi. Onsoi akau angubas ra sangulun am sangulun, ambala' ra sangulun am sangulun ra sintob nu kapandayan mi. Manani ra kula-kula' nanian am nanian pangansukan am poyo nanian ra tayar yak nu Tuhan, onsoi manani yak ra tayar nu. Ala ra mindahu tarima' kasi' ra luang nu huang mi. ¹⁷Tuki-tukir nu maan karuo kono am rahuon mi, onsoi maan hino ra apain-

talang ra akau ulun nangintopot ra Tuhan Yasus. Onsoi mindahu tarima' kasi' ra Ala Ama' ra tayar nu inuma' ri Yasus ra tayar mi.

Kinabaalo' ra luang nu pasisimpungan ra bayah bahuon

¹⁸U pahaka' ku ruandu' akaandu', onsoi ka rumaliwi' huang ra andu' mi. Ikaa mulalas hino nga kinabaalo' maan nu ulun nangintopot ri Karistus.

¹⁹Am kami po hino ungkuyon nahandu', onsoi akau aalulum ra andu' mi am pain mi limpungati' ilo.

²⁰U anak-anak mi, onsoi akau minsuhut ra rahu nu matuo mi, nga ikaa mulalas hino nga kinabaalo' maan nu ulun nangintopot ri Karistus nga baal hino apainsuat ra huang nu Ala.

²¹Kawi' nu pahaka' siino anak! Ikaa akau apakaruol ra huang nu anak-anak mi suku' ra ilo ikaa akaalap anguma' ra atu-atu.

²²Am akau ulun ulipon, onsoi ka minsuhut ra kawi-kawi' nu rahu nu tuan no ramuyun ra tana' hitu. Sala' ka paat nilo no yak angibabaya' ramuyun akau asiha' akiansuk rilo. Onsoi yak akau aingkoos huang minsuhut ra rahu nilo nga akau rumaliwi' ra huang ra Ala. ²³Onsoi akau apinso' ra kawi-kawi' nu maan mi, nga maan mi hino ohondo' yak ra tayar nu Tuhan, sala' ka tayar nu ulun yak. ²⁴Huangon mi nga ra akau auma' akaalap ra hari' intor ra Tuhan. Aun po nilair nu Tuhan ra ulun pihangon no, hino nga auma' taakin po ramuyun. Nga tuan intokon mi angkaraya' sotopot no io hino i Karistus. ²⁵Aun pono' kaulun nanguma' ra sala' auma' akaliman ra balos nu sala' no hino, nga Tuhan ikaa ahilong ra kinabaalo' nu ulun.

4 ¹Kawi' nu pahaka' nasauk ra tuan! Onsoi akau anguma' ra amba-amba mi ra atu otopot am katapatan. Huangon mi nga ra akau pono' am siino tuan ra Surga'.

Paniluan

²Onsoi akau hai-hait sambayang am hai-hait sumiho am hai-hait mindahu ra tarima' kasi' ra Ala. ³Am onsoi ka angibit ramon ra sambayang mi hili Ala anaak ramon ra paat onsoi ra aparayol ra rahu no apaintalang ra baal ri Karistus ikaa po pinaintalang ra pahulu li. Hitu ra au nariilan tu raino nga au hua nambala' ra aho hitu ra pahulu li. ⁴Onsoi akau sambayang rakon hili au apandai ambala' ra rahu hitu suku' io atalang bonsoi, ikaa mululas baal hitu balain ku yak.

⁵Luang nu pansiluluman mi ra ulun ikaa angintopot, onsoi akau pandai-pandai yak ra kaayahan mi am anguma' ra atu onsoi ra tuki-tukir nu paat. ⁶Onsoi kawi' nu baal ayamon mi hai-hait apainsuat ra huang am akananat ra huang nu ulun. Onsoi akau apandai ra aun koson mi amalimbang ra pangkimuatan nu ulun.

Rahu Pamaparan

⁷I Tikhikus, pahaka' taka am asian taka, auma' amala' ramuyun ra kawi' nu atu-atu intor ra baal ku. Io olondon huang rumangan ramon angkaraya' ra tayar nu Tuhan. ⁸Am hino nga ra io sinusub pakuoyo' ramuyun, hili io auma' ahulit ramuyun ra aun nasauk ramon hili akau ikaa angkaamo. ⁹I Onisimus sangulun intor ra lolot mi, panginsuatan taka am lansanan taka. Am io nga

rangan ri Tikhikus muoi ramuyun. Am ilo ruo auma' ahulit ra aun-aun nasauk ramon ra hitu.

¹⁰I Aristarkus rangan ku nariilan tu apasuku' ra tabi' ramuyun, ilo ri Markus surung ri Barnabas no. (Binalaan kuno liha' akau ra kono i Markus akasuku' ramuyun am onsoi akau apaunsop rio ra huang mi anginsuat.) ¹¹Tabi' poyo intor ri Yasus sabiton poyo ri Yustus. Intor ra ulun Yahudi nopongo inintopot ra Tuhan Yasus, ilo yak talu ngaulun raino angkaraya' rumangan ramon auma' apalakou ra karaya' intor ra Ala. Ilo topo-topot apinso' anginsuup rakon.

¹²Tabi' intor ri Ipaparas. Io pono' am intor po ra lilian mi. Io amba ri Karistus Yasus, io apinso' hai-hait sambayang ra tayar mi. Io akitaak bonsoi ra Ala hili kaintapatan mi indu-indul atahoh am intopot mi kpio-pio okotoh, hili akau kaando' sala' am olondon ra kasiha' nu Ala. ¹³Apandayan ku ra io apinso' angkaraya' ra tayar nu kaansayan mi, am tayar po nu ulun mintopot amahun ra Laodikia am Hirapolis. ¹⁴I Lukas dakatur panginsuatan mai, ilo ri Dimas apasuku' ra tabi' nilo ruo ramuyun.

¹⁵Onsoi pasukuon mi tabi' mai hitu ra kawi' nu pahaka' taka ra Laodikia, am pahaka' taka i Nimpa am kawi' po nu ulun nangintopot sambayang ra pahun ri Nimpa no. ¹⁶Abasa' mi po surat hitu am paindulon mi poyo pabasai' ra pahaka' taka ra sirong siino ra Laodikia. Am akau pono', onsoi po akau ambasa' ra surat paindulon nu pahaka' taka intor ra Laodikia ramuyun. ¹⁷Balain mi i Arkipus am pongoon no karaya' tinaakan rio no ra tayar nu Tuhan. ¹⁸Am raino au anulis ra hitu,

Tabi' intor rakon, i Paulus.
Pain mi au lirai' nga siino po au ra
riil tu!

Au sambayang ra Ala anaak
ramuyun ra barakat.

*Intor rakon,
Paulus*

Surat ri Paulus kasaa' ra ulun nangintopot ra TASALONIKA

Rahu Papaintalangan

Tasalonika io hino bandar maayo ra दौरa' nu Makidonia, saumi दौरa pinihang nu Ruum. Ulun nangintopot ra Tasalonika nasauk ra libos ri Paulus inakou inuoi ra Pilipi. Io yak ikaa kula' buoi haling ra hili, ulun Yahudi sumolon ra inuma' ri Paulus angimuun tumikon ra i Paulus ambala' ra pangubasan nu ulun nangintopot ra ulun sala' Yahudi. Labing po ra ulun sala' Yahudi hiano ra ilo nopongo nakito nu ulun Yahudi apinso' maya' ra ugama nilo. Lakou yak ri Paulus haling ra Tasalonika inuoi ra Biria. Am pakasuku' i Paulus haling ra Korintus, hili surat ri Timotius pansilulum am rangan no hino nakasuku' rio, ambala' ra kinabaalo' nu ulun nangintopot ra Tasalonika.

Haling ra hino, surat ri Paulus puu-puun hitu ra ulun nangintopot ra Tasalonika langus no apaingkotoh am apatahoh ra intopot nilo. I Paulus mindahu tarima' kasi' ra aho naalap no ra baal nu intopot am asi' nilo. Io apamahuang rilo ra baal nu kaayahan no tohom ra paat no siino ra lolot nilo. Pongo no nambala' ra kawi' nu hino, i Paulus namalimbang ra pangkimuatan nilo ra baal nu sukuan ri Karistus kainduo matong anginduo, auma' ki ulun hino akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus haling ri Karistus? Sanggilan ki' i Karistus matong? I Paulus ambala' rilo hili ilo parayu-parayus angkaraya ra huang ikaa lumasang, tima' angkinaan ra sukuan ri Karistus ra huang apanu' ra kalansanan.

Suot nu surat hitu:

Pangimuuanan 1:1.

Mindahu tarima' kasi' am ansuk 1:2-3:13.

Babala' ra baal nu koson nu kinabaalo' nu ulun nangintopot 4:1-12.

Papaintalangan ra baal nu sukuan ri Karistus kainduo ruli' 4:13-5:11.

Babala-babala' pupus 5:12-22.

Rahu pamaparan 5:23-28.

1 Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun nangintopot amahun ra bandar Tasalonika, nga nasauk ra ulun lilian nu Ala Ama' am Tuhan Yasus Karistus.

Akai io hino Paulus, Silas am Timotius, hai-hait sambayang hili

Ala anaak ra barakat am kaansayan ramuyun.

Kaayahan am intopot nu ulun
Tasalonika

2-3 Akai hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala nga kawi' hua nu

Tasalonikia

pahaka'. Tuki-tukir mai sambayang akitaak ra Ala am Ama' taka, akai hai-hait akahuang ramuyun. Akai hai-hait anambayang ramuyun am huang mai ra aun koson mi apakito ra luang nu inuma' mi ra akau mintopot ri Karistus, am aun koson no akau inasi' ra ulun bokon suku' akau apinso' angkaraya' ra tayar nilo, am aun koson tahoh nu lansan mi ra Tuhan taka Yasus Karistus. ⁴Apandayan mai, u pahaka-pahaka', nga Ala masi' ramuyun am nopongo namili' ramuyun asauk ra tayar nu tohom no. ⁵Nga akai angindul ra Aho Onsoi hitu ramuyun sala' ka rahu yak, io yak haling ra kuasa' nu Ro nu Ala. Am akai angintopot kapiro ra katapatan haling ra Aho Onsoi hino. Akau akapandai ra aun koson nu kaayahan mai ra paat mai siino ra lolot mi nga apakaulu' ra tayar nu kaayahan mi. ⁶Akai am Tuhan asauk ra paniluan nopongo binaya' mi. Hama' no pono' akau naila' bonsoi, akau maya' yak ra huang anginsuat bonsoi ra aho

binalaan mai ramuyun. Panginsuatan hino tinaakan nu Ro nu Ala.

⁷Haling ra baal hino akau asauk ra paniluan nu kawi' nu ulun nangintopot amahun ra दौरा Makidonia am दौरा Akaya. ⁸Nga haling hua ramuyun, aho ra baal nu Tuhan nopongo nakarayol suku' ra Makidonia am Akaya. Am sala' ka hino yak. Labing po aho ra baal aun koson mi inintopot ra Ala nopongo nakasuku' ra kula-kula' intok, suku' akai ikaa pono' mindahu ra aun rahuon mai intor ra baal mi. ⁹Kawi' nu ulun hiano inindahu ra baal aun koson mi napaunsop ramon ra pahun mi ra paat mai ra pahulu li inatong ramuyun. Ilo inindahu ra aun koson mi inimpoi ra ala binabaal intok mi sumamba am inatong ra Ala saumi aayah am otopot. ¹⁰Ilo pono' am inindahu po ra aun koson nu kalansanan mi ra sukuan nu Anak nu Ala haling ra Surga' io hino i Yasus pinanduli' kaayaho' nu Ala haling ra patayan. I Yasus hino nga poyo

apakaayah ritaka haling ra ukum nu Ala ritaka rahili.

Karaya' ri Paulus ra Tasalonika

2 ¹Pahaka-pahaka'! Apandayan mi nga akai matong ramuyun sala' ka kaando' balos. ²Akau akapandai nga ikaa po akai inatong ramuyun ra Tasalonika, akai nopongo naila' am pinakauyu' ra Pilipi. Io yak hama' no pono' asuang ulun asisingon ramon, Ala taka nopongo nanaak ramon ra kaatasan ambala' ramuyun ra Aho Onsoi haling rio. ³Akai amunaau ramuyun sala' ka haling ra pangubasan amalir. Am poyo sala' ka kasiha' ikaa otopot karuo kono am am-paruung.

⁴Sala' ka kono hino! Akai ahayam sala' ka apainsuat ra huang nu ulun, io yak apainsuat ra huang nu Ala, nga io hua anginam ra huang mai. Nga akai auma' yak ambala' ra Aho Onsoi hino maya' ra kasiha' nu Ala. ⁵Akau akapandai ra akai ikaa sahummi inindahu ra rahu amalumaah yak ra ulun, karuo kono am ambala' ra Aho Onsoi apakaulu' ra inan mai tohom. Ala yak akapandai ra kawi' nu hino! ⁶Ikaa akai lumikot akiansuk haling ra ulun onsoi haling ramuyun karuo kono am ulun bokon. ⁷Topot natu akai nasauk ra sususubon ri Karistus, auma' yak akai akitaak ra atu-atu haling ramuyun. Io yak, paat mai siino ra lolot mi akai ahisilami' yak, ohondo' ra sangulun ina^a ahisilami' ra io analimo ra anak-anak no. ⁸Nga haling ra asi' mai ramuyun, akai asiha' anaak ramuyun sala' ka Aho Onsoi haling ra Ala hino yak, io yak bayah mai poyo ra anulung ramuyun. Nga masi' hua akai bonsoi ramuyun!

⁹Ra huang ku akau akahuang po ra aun koson nu likot mai angkaraya' am ambala' ra Aho Onsoi hino. Orou am london akai angkaraya' hili akai ikaa apasusa' ra sangulun pono' haling ra lolot mi ra akitaak ra atu-atu ra paat mai ambala' aparayol ra Aho Onsoi haling ra Ala hino ramuyun.

¹⁰Bayah mai nabahuan, otopot am kaando' sala' ra tingkuangon mi ulun nopongo inintopot ri Karistus. Napandayan mi noyo aun inuma' mai, kono po hino nu Ala. ¹¹Akau akapandai nga akai anguma' ra tuki-tukir mi ohondo' ra sangulun ama' anguma' ra aun maan no ra anak-anak no. ¹²Akai amala' ramuyun, akai apaingkotoh ra huang mi am amalikot ramuyun hili bayah mi asauk ra bayah apainsuat ra huang nu Ala. Nga akau nopongo inipahan nu Ala sumauk ra ulun amihang rumangan ra Ala ra Surga'.

¹³Siino po saumi baal bokon anguma' ramon hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala. Baal hino io hino paat mai angindul ra aho haling ra Ala hino ramuyun akau angkinongoh am angintopot ra aho hino, sala' ka kono aho haling ra ulun, io yak kono aho topo-topot haling ra Ala. Io nga angkaraya' ahungga' ra bayah mi, ulun nangintopot ri Karistus. ¹⁴Pahaka-pahaka', baal nopongo naliman mi naliman poyo nu ulun nangintopot ra Ala ra दौर Yudia io hino ulun nasauk ra tohom ri Karistus. Akau naila' haling ra bansa' lilian mi tohom, ohondo' ra ulun-ulun angintopot ra Ala ra दौर Yudia naila' haling ra lilian nu ulun Yahudi. ¹⁵Ulun hiano nga namatoi ra Tuhan Yasus am ilo poyo namatoi ra ulun a-

^a 2:7 ra paat mai siino ra lolot mi akai ahisilami' yak, ohondo' ra sangulun ina': Luang nu buku nakalair; akai ohondo' ra anak-anak ra paat mai siino ra lolot mi, akai ohondo' ra sangulun ina'.

ngindul ra rahu nu Ala am ilo poyo nangila-ila' ramon. Ilo asisingon ra kawi' nu ulun am Ala ikaa onsoi huang ra tayar nilo. ¹⁶Labing po ra ilo angampo-ngampong ramon ra muoi ambala' ra bansa' sala' Yahudi ra aho akaalap apakaayah ra bansa-bansa' hiano. Haling ra baal hino ulun Yahudi hiano indu-indul amaruang ra sala' nilo am kawi' pono' nu sala' inuma' nilo. Am raino popor no ilo naintupan nu ukum nu Ala.

I Paulus asiha' po muoi
kaingondo' tumiwol ra ulun nu
Tasalonika

¹⁷Io yak u pahaka-pahaka', puun mai nakapansuai ikaa kula' nabuoi haling ramuyun io hino nakapansuai ra mato io yak ikaa nakapansuai ra huang io hino akai indu-indul luman-gu ramuyun am lumikot bonsoi akai tumiwol po ramuyun. ¹⁸Siino po huang mai muoi ahaas ramuyun am au nopongo lumikot induo ruli io yak Ibilis hino angampong ramon. ¹⁹Kapio akau nga kalansanan am panginsuatan mai. Nga paat rahili nu Tuhan matong am itaka lumulur ra tingkuangon no akau nga rahili asauk ra kasangkahan mai. ²⁰Kapio, akau nga kasangkahan am panginsuatan mai!

3 ¹Buo-buoi no ikaa no hua aarot mai langu mai ramuyun. Haling ra hino akai ampahuang labing honsoi no ra akai aluur amahun ra bandar Atina, ²tima' mai ansub ra pahaka' taka i Timotius. Io sangulun angkara-ya' ra tayar nu Ala rumangan ramon ambala' ra Aho Onsoi ra baal ri Karistus. Akai nanusub ri Timotius muoi ramuyun hili io apaingkotoh ra huang mi am ansub ramuyun labing angintopot po ri Karistus. ³Haling ra hino hili kaando' kasangulun haling

ra lolot mi auma' lumuhut nga kula-kula' ila' mintup ritaka hitu. Napan-dayan mi noyo nga ila' hiano sampiruo ra kasiha' nu Ala ra tayar taka.

⁴Paat mai siino baya-baya' ramuyun, akai nopongo nambala' ramuyun pahulu ra itaka auma' aila'. Am kawi' nu hiano kapio-pio nopongo nasauk akau nopongo nakapandai ra baal hino. ⁵Hino nga puun ku nanusub ri Timotius, nga au asiha' kumapapandai ra aun koson nu kotoh mi angintopot ri Karistus. Angkaamo au nu kono ra akau akinaman nu Ibilis suku' karaya' inuma' mai kaando' balos.

⁶Raino i Timotius nopongo nanduli' am nopongo nahihulit ramon ra aho panginsuatan ra baal nu intopot mi ri Karistus am ahahasi' ra sangulun am sangulun. Io nahihulit ramon ra akau hai-hait akahuang ra baal mai ra huang onsoi. Am akau asiha' tumiwol ramon, ohondo' ra akai pono' am asiha' yak tumiwol ramuyun. ⁷Hino nga puun no u pahaka-pahaka', ra luang nu kawi' nu susa' am ila' mai, akai anginsuat ra aho haling ra baal mi. Intopot mi ri Karistus apaingkotoh ra huang mai. ⁸Suku' raino akai akaliman kapio-pio aayah, nu kono akau atahoh yak sumilulum ra Tuhan. ⁹Maayo bonsoi huang mai mindahu tarima' kasi' ra Ala ra kawi' nu panginsuatan nalimanan mai ra tingkuangon no nga akau hua. ¹⁰Tukir nu orou am londom akai sambayang akitaak rio ra likot nu huang mai, hili akai akaalap tumiwol ramuyun hili ambala' amaruang ra kaintapatan mi ri Karistus ikaa po napandayan mi.

¹¹Alansan ra Ala Ama' taka tohom, am Tuhan taka Yasus amalumbis ra ralan ra tayar mai ra akai tumiwol ramuyun. ¹²Au sam-

bayang ra Tuhan hili io anguma' ramuyun indu-indul masi' ra sangulun am sangulun am indu-indul masi' ra kawi' nu ulun, suku' asi' mi hino rua-ruang, ohondo' ra asi' mai ramuyun. ¹³Haling ra baal hino Tuhan apaingkotoh ra huang mi, suku' ikaa pasalain nu ulun am kaando' sala' ra tingkuangon nu Ala Ama' taka, ra paat nu Tuhan taka Yasus matong ambabaya' ra kawi' nu ulun sumauk ra tohom no.^b

Bayah apainsuat ra huang nu Ala

4 ¹Popor no pahaka-pahaka' akai nopongo nanaak ra paniluan ramuyun ra baal aun koson nu bayah mi apainsuat ra huang nu Ala. Kapiro bayah mi nohondo' ra kono hino. Io yak raino haling ra kuasa' nu Tuhan Yasus, akai akitaak bonsoi ramuyun am anusb ramuyun hili akau indu-indul anguma' ra baal hino. ²Nga akau nopongo nakapandai ra paniluan-paniluan tinaakan mai ramuyun haling ra kuasa' nu Tuhan Yasus. ³Hitu nga kasiha' nu Ala, hili akau aayah ra tayar no yak, kaando' sala', mintawoi ra kawi' nu maan apakauyu'. ⁴Tuki-tukir nu unguyon ra lolot mi onsoi apandai ra aun koson no aayah sumilulum ra andu' no^c ra baal apainsuat ra huang nu Ala am ulun. ⁵Ikaa akau maya' ra kasihaan nu huang mi asala' ra tayar nu andu' mi, ohondo' ra inuma' nu ulun ikaa akakaulih ra Ala. ⁶Ra luang nu baal kono hino, pai' kasangulun pono' anguma' ra sala' ra pahaka' no ulun nangintopot, karuo kono am amparuung rio.

Ra pahulu li akai nopongo namala' kapiro-pio ramuyun, ra Tuhan amaratu' ra ukum ra ulun a-

nguma' ra sala' ohondo' ra baal hino. ⁷Ala nahipah ritaka, sala' ka bayah taka anguma' ra maan apakauyu', io yak hili bayah taka anguma' ra baal apainsuat ra huang no. ⁸Ulun ikaa mintopot ra pangubasan hitu, sala' ka io ikaa mintopot ra ulun, io yak io ikaa angintopot ra Ala nanaak ra Ro no ra tayar mi.

⁹Ikaa pono' raino akai anurat ramuyun ra baal aun koson mi masi' ra pahaka-pahaka' mi pohondo' mi ra intopot. Akau nopongo inubas nu Ala ra ahahasi' ra sangulun am sangulun. ¹⁰Am baal hitu nopongo pinaintalang mi ra pahaka-pahaka' mi mintopot ra luput nu दौरा Makidonia. Io yak, u pahaka-pahaka', akai akitaak kapiro-pio ramuyun, hili bayah mi mindul labing onsoi poyo.

¹¹Onsoi akau lumikot ra bayah siino kaansayan am ikaa sumaang ra atu maan nu ulun bokon. Onsoi yak akau angkaraya' ahuyum ra akan tohom, ohondo' ra nanusuban mai ramuyun ra pahulu li. ¹²Kono po hino nu kaayahan mi, ikaa no akau luman-san po ra ulun bokon, am ulun ikaa angintopot ri Karistus auma' rumaliwi' huang ramuyun.

Sukuan nu Tuhan

¹³Pahaka-pahaka', kasihaan mai ramuyun onsoi akau akapandai ra kinabaalo' nu kawi' nu ulun nopongo inatoi hili akau ikaa asusa' huang ohondo' ra ulun bokon ikaa nokotohom ra kalansanan. ¹⁴Itaka angintopot nga i Yasus nopongo inatoi am nanduli' naayah. Hino puun no itaka angintopot nga Ala auma' apakaayah ra kawi' nu ulun inatoi intopot ri Yasus, hili ilo aayah rumangan rio.

^b 3:13 kawi' nu ulun sumauk ra tohom no: Karuo kono am; kawi' nu malaikat no.

^c 4:4 aayah sumilulum ra andu' no: Karuo kono am; anguasa' ra inan no.

15Haling ra baal hino, hitu nga pangubasan nu Tuhan auma' balain mai ramuyun. Ra paat nu Tuhan Yasus sumuku', itaka ulun aayah ra paat nu hino ikaa amahulu ra ulun inatoi lali' ra pahulu li. 16Rahili kinatuaan nu malaikat ampaluap ra rahu aingor am tarumpit nu Ala auma' sampuyon asauk ra tatandu'. Am hili Tuhan Yasus tumuun haling ra Surga', am kawi' nu ulun nangintopot nopongo inatoi ilo pahulu pandulion kaayaho'.

17Pongo hino, hili itaka ulun nangintopot aayah tu ra paat nu hino pasimporon kaawi' ra sasah nu laput tumiwol ra Tuhan ra lolot nu tana' am limbowon. Hili itaka rumangan ra Tuhan suku' ra buo-buoi no. 18Haling ra hino, onsoi akau asalok apaingkotoh ra huang nu sangulun am sangulun ra rahu hitu.

Amalair nga ra sukuan nu Tuhan.

5 1U pahaka-pahaka', ikaa pono' akai anurat ramuyun ra sanggilan paat nu baa-baal hiano asauk. 2Nga napandayan mi noyo hua nga Orou Sukuan nu Tuhan hino pulali-lali' ikaa apandayan ohondo' ra sukuan nu ulun antakou ra paat nu londom. 3Nga paat nu hili ulun mindahu, "Kawi' no onsoi yak am kaando' susa'," paat nu hili nga pulali-lali' ilo aintupan ra kapatayan, am kaando' kasangulun po akapahiru'. Baal hino auma' asauk pulali-lali' yak, ohondo' ra niruol nu sangulun ruandu' ampaliman am ahanak. 4Io yak akau hitu sala' ka aayah ra luang nu olondom, suku' akau akaliar ra orou hili ohondo' ra sukuan nu ulun antakou. 5Kawi' nu pahaka' io hino aayah ra luang nu awantang, akau lilian nu awantang bonsoi. Itaka sala' ka

aayah ra luang nu olondom, karuo kono am lilian nu olondom.

6Haling ra hino ikaa itaka humondo' ra ulun bokon ikaa olondon maya' ra Ala. Onsoi taka sumiho am pinowoon taka atantu' yak. 7Paat nu londom ulun ikaa olondon maya' ra Ala, am paat poyo nu londom ulun ahauk.

8Io yak itaka hitu ulun lilian nu atawang awantang bonsoi. Onsoi yak itaka olondon mintopot ra Tuhan am masi' ra ulun bokon am alansan yak ra Ala auma' apakaayah ritaka. Hino nga tinanggoi sindungon taka ra luang nu pantatabuhan tumabuh ra olondom. 9Ala namili' ritaka sala' ka maan ukumi', io yak hili itaka akaalap ra bayah lumangus ra Tuhan taka Yasus Karistus. 10Io inatoi ra tayar taka hili paat no rahili matong, andai nahi io matong ra paat taka po aayah ki', karuo kono am itaka matoi ki' itaka akaalap ra bayah am rumangan rio. 11Haling ra hino, onsoi taka olondon yak hai-hait ambala' apaingkotoh ra sangulun am sangulun ohondo' ra inuma' mi ra paat raino tu.

Paniluan-paniluan pupus am tabi'

12U pahaka-pahaka', akai akitaak ramuyun kapiro-pio, onsoi akau ainsuatan ra ulun angkaraya' siino ra lolot mi io hino ulun nopongo pinili' nu Tuhan ra tayar nu amihang ramuyun. 13Onsoi akau rumaliwi' huang bonsoi am masi' bonsoi rilo nga pamahuangan mi ra aun inuma' nilo. Onsoi akau hai-hait siino kaansayan ra sangulun am sangulun ra luang nu bayah mi.

14Akai alansan po ramuyun u pahaka-pahaka', balain mi talaaho' ulun alampuah angkaraya', paingkotohon mi huang nu ulun alaa', tulu-

ngin mi aun ulun auma' tulungin am onsoi akau tumaan yak ra kawi' nu ulun. ¹⁵Onsoi akau sumiho, hili kaando' ulun ambabalos anguma' ra kalaatan. Onsoi akau hai-hait lumikot anguma' ra kaansayan ra sangulun am sangulun am kawi' po nu ulun asuang.

¹⁶Onsoi akau hai-hait anginsuat, ¹⁷am hai-hait sumambayang. ¹⁸Onsoi akau mindahu tarima' kasi' ra Ala ra kawi' nu atu-atu baal, hino nga kasiha' nu Ala haling ramuyun asauk ra ulun aayah sumilulum ri Karistus Yarus.

¹⁹Pain mi popolo' Ro nu Ala. ²⁰Ikaa akau alalaatan ra aho tinaakan nu Ro nu Ala. ²¹Kawi' nu atu-atu baal onsoi randanon pahulu, am aun onsoi no hino intopoton no. ²²Mintawoi ka ra kawi' nu atu-atu kalaatan.

²³Au sambayang ra Ala anaak ramuyun ra kaansayan, apasauk

ramuyun ra ulun topo-topot aayah yak ra tayar nu Ala. Au sambayang ra Ala amiaha' ra kawi' nu bayah mi, io hino inaning mi, huang mi am poyo inan mi, hili io kaando' kalaatan ra paat nu Tuhan taka Yarus Karistus matong anginduo. ²⁴Ala, nopongo nahipah ramuyun, auma' apasauk ra baal hino nga io sumuhut yak ra randi' no.

²⁵U pahaka-pahaka'! Onsoi akau anambayang ramon. ²⁶Onsoi akau antatabi' kawi', ra huang anginsuat asauk ra sangaka' am saumi intopot ra Tuhan.

²⁷Haling ra kuasa' nu Tuhan, au alansan kapiro ramuyun ambasa' ra surat hitu ra kawi' nu pahaka' taka mintopot ra Tuhan.

²⁸Au sambayang ra Tuhan taka Yarus Karistus anaak ra barakat no ramuyun.

*Tabi' intor ramon,
Paulus*

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ra ulun nangintopot ra **TASALONIKA**

Rahu papaintalangan

Ulun nangintopot amahun ra Tasalonika aulingo ra pangubasan haling ra ratangan ri Yasus kainduo am baal hino parayu-rayus apasusa' rilo. Surat ri Paulus kainduo hitu ra tayar nu ulun nangintopot amahun ra Tasalonika langus no io hino amalawo ra baal asusa' hino. Ilo amahuang nga ratangan ri Yasus kainduo hino nasauk noyo. Rahu ri Paulus, pamahuangan hino nasala'. Nga ikaa po i Karistus matong anginduo ra tana' hitu, panggol am kalaatan ra tana' hitu alibos pahulu haling ra pihangan nu sangulun nakaulihan sabiton ra "Ulun Alaat" am tumabuh ri Karistus.

I Paulus ambala' bonso-bonsoi ra ulun amasa' ra surat hitu nga onsoi ilo lumondon ra luang nu kaintapatan nilo ri Karistus, hama' pono' nu bayah nilo asusa' am aila'. I Paulus ambala' rilo hili tuki-tukir nilo angkaraya' ra pahuyuman nilo ra tayar nu akan nilo, humondo' ri Paulus am ranga-rangan no. Am poyo hili olondon anguma' ra atu onsoi.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2

Panginsuatan am panusuban 1:3-12

Pangubasan ra ratangan ri Karistus kainduo ra tana' hitu 2:1-17

Babala' ra baal aun koson nu kinabaalo' maan nu ulun nangintopot 3:1-15

Rahu pamaparan 3:16-18

1 ¹⁻²Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun nangintopot amahun ra bandar Tasalonika, nasauk ra ulun nangintopot ra Ala Ama' taka am Tuhan Yasus Karistus!

Akai, io hino i Paulus, i Silas am i Timotius sambayang hili Ala Ama' am Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat am kaansayan ramuyun.

Pambisaraan ra paat ri Karistus
matong rahili

3U pahaka-pahaka', akai hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala nga

akau hua. Am kapiro, hino nga auma' maan mai, nga akau indu-indul angintopot ri Karistus, am akau indu-indul masi' ra sangulun am sangulun. ⁴Hino puun no akai ahihiulit haling ra baal mi ra akai siino ra lolot nu ulun nangintopot ra Ala. Akai ahihiulit ra baal hino haling ra huang mai anginsuat bonsoi ra aun koson kalandanan nu intopot mi ri Karistus ra paat mi aintupan ra uyai am ila'. ⁵Baal hitu nga apaintalang ra pamutusan nu Ala otopot. Akau noppingo naila' intor ra hino akau auma'

asauk sabiton ra ulun pihangon nu Ala. ⁶Io auma' anguma' yak ra atu otopot, am auma' amalos ra ila' ra ulun nangila-ila' ramuyun.

⁷Am tayar mi aila' raino tu, am kamai po hino, Ala anaak ra kaansayan ra paat nu Tuhan Yasus tumuun haling ra Surga' am apakito ra inan no am malaikat-malaikat no akakuasa' ⁸am poyo apui laa-laang hino. Io tumuun amaratu' ra ukum ra tayar nu ulun ikaa angkinongoh ra rahu nu Ala am ulun ikaa maya' ra Aho Onsoi intor ra baal ri Yasus Tuhan taka. ⁹Ulun hiano aukuman ra kapatayan suku' ra buo-buoi no, tapiran painsoloho' haling ra intokon nu Tuhan am haling ra kuasa' no maayo hino. ¹⁰Kawi' nu hiano auma' asauk rahili ra paat no matong ra ansukon nu ulun lilian no am ulun nangintopot sumamba rio. Akau pono' am siino ra lolot nu ulun lilian nu Ala hino, nga akau nopongo inintopot ra aho binalaan mai ramuyun.

¹¹Hino nga puun mai hai-hait anambayang ramuyun. Akai anambayang hili Ala apasauk ramuyun auma' aayah maya' ra kasiha' no. Ra tayar nu hino nga io nangipah ramuyun. Au sambayang ra Ala, haling ra kuasa' no, apasauk ra kasiha' mi anguma' ra onsoi, am opokotopot ra kawi' nu karaya' inuma' mi nga akau inintopot ri Karistus. ¹²Haling ra hino Tuhan taka Yasus insuaton am ansukon mi, am akau pono' insuaton am ansukon ri Yasus nga kaansayan hua nu huang nu Ala taka am Tuhan Yasus Karistus^a.

Ulun Alaat

2 ¹Haling ra baal nu ratangan nu Tuhan taka i Yasus Karistus, am haling ra baal nu pamaluluran ritaka

lumondon rumangan rio, hitu nga rahuon ku ramuyun ra aingkoos huang ku. ²Ikaa akau apasi-pasi aulingo am angkaamo nga siino hua aho mindahu Orou Sukuan kainduo nu Tuhan Yasus nasuku' noyo. Siino nahi amahuang ra Aho hino haling ra saumi rahu binalaan lairo' sabiton ra nubuat, karuo kono am haling ra saumi pangubasan karuo kono am siino nahi mindahu nga akai aubas nanurat ra baal hino ra surat mai bokon. ³Aun pono' koson nu baal no, ikaa akau apahusu' ra ulun bokon angibubuak ramuyun. Nga ikaa po sumuku' orou hino, baal hitu asauk pahulu io hino asuang ulun auma' lumuhut, ahalim ri Karistus am Ulun Alaat tuu-tuu' sumubo' ra naraka, auma' mintalang.

⁴Haling ra huang no asawat hino io auma' tumabuh am amahuang ra io labing aulu' ra kawi' nu aun sambaan nu ulun, karuo kono am kawi' nu ala ra pamahuangan nu ulun ra Ala. Labing po ra io anturung ra luang nu Pahun nu Tuhan am ambala' ra io nga Ala.

⁵Huangon mi nga au aubas ambala' ra kawi' nu baal hino ra paat ku siino ramuyun. ⁶Am akau akapandai aun angulampong raino tu kawi' no asauk yak. Rahili, ra paat nu orou tinantu' nu Ala Ulun Alaat hino auma' mintalang. ⁷Kuasa' anguma' ra kalaatan hino nangimuun noyo nangkaraya' ikaa yak hua apandayan io yak siino po hua nangulampong. Kono rahili nangulampong hino maan iruo' ⁸hili Ulun Alaat hino akito. Am paat nu Tuhan Yasus matong, io auma' amatoi ra Ulun Alaat hino ra linabu haling ra kabang no, am onolob rio ra binantang no ra paat no matong. ⁹Ulun Alaat hino auma' mintalang rahili ra saumi

^a1:12 Ala Namagnun taka am Tuhan Yasus Karistus: Karuo kono am; Ala 'i'uhan taka.

kuasa' maayo haling ra Ibilis. Io anguma' ra kawi' nu atu-atu tatandu' kalalaban am baa-baal amparuung ikaa ihondo' kakito nu ulun. ¹⁰Io anguma' ra kawi' nu buak no alat hino ra amalir ra ulun tuu-tuu' aukuman. Ilo auma' aukuman nga ilo ikaa angintopot am ikaa asiha' ra aho otopot haling ra Ala akaalap apakaayah rilo no. ¹¹Hino nga puun no Ala auma' anaak rilo ra saumi kuasa' amalir, suku' ilo angintopot ra atu ikaa otopot. ¹²Balos no, kawi' nu ulun asiha' ra sala' am ikaa angintopot ra tayar nu katapatan hino, auma' ukumin yak.

Akau pinili' ra Kaayahon

¹³Pahaka-pahaka' inasian nu Tuhan! Akai hai-hait mindahu yak ra tarima' kasi' ra Ala nga akau hua, nga haling ra puu-puun nali Ala nopongo namili' ramuyun ra auma' kaayahon.^b Baal hino asauk nga haling hua ra inuma' nu Ro nu Ala ra tayar mi ra io apasauk ramuyun ra ulun tohom nu Ala nabahuan am poyo ra akau hua mintopot ra aho otopot haling ra Ala. ¹⁴Ra tayar nu hino nga Ala nangipah ramuyun lumangus ra Aho Onsoi binalaan mai ramuyun. Ala nangipah ramuyun, nga io asiha' hili akau akaaya' akaliman ra sundu' nu kuasa' nu Tuhan taka Yasus Karistus.

¹⁵Haling ra hino u pahaka-pahaka' ku, onsoi yak akau tumahoh am parayu-rayus amahuang ra pangubasan nopongo inubas mai ramuyun, onsoi haling ra akai inatong ramuyun karuo kono am haling ra surat mai.

¹⁶⁻¹⁷Au sambayang ra Tuhan taka Yasus Karistus, am Ala Ama' taka apainsuat am apaingkotoh ra huang mi, hili akau akaalap anguma' am

ambala' ra aun yak onsoi. Nga Ala masi' ritaka, nga haling hua ra honsoi nu huang no suku' ra io napaingkotoh ritaka tumaan yak, am alansan ra aun yak onsoi.

Sambayang nga ra tayar mai

³¹Popor no u pahaka-pahaka', sambayang nga akau ra tayar mai. Sambayang ka hili aho haling ra Tuhan apasi akarayol am intopoton onsoi-onsoi, ohondo' ramuyun napasi' nangintopot. ²Onsoi akau sambayang po hili Ala apakaayah ramon haling ra ulun aatas ampato'i am alat. Nga kawi' nu ulun sala' ka angintopot kawi' ra aho haling ra Tuhan hino.

³Io yak Tuhan hino abubuh ra huang. Io auma' apaingkotoh ramuyun am amiaha' ramuyun intor ra ulun Alat hino. ⁴Am angintopot akai bonsoi ra Tuhan haling ra baal mi, nga akau raino anguma' am parayu-rayus anguma' ra aun nopongo binalaan mai ramuyun.

⁵Au sambayang ra Tuhan angubas ramuyun indu-indul akapandai ra Ala masi' ramuyun am i Karistus anaak ramuyun ra huang tumaan.

Apinso' Angkaraya'

⁶U pahaka-pahaka', haling ra kuasa' nu Tuhan Yasus Karistus, akai ambala' hili akau mintawoi ra kawi' nu pahaka' alampuah angkaraya', am ikaa sumuhut ra pangubasan inubas mai rilo. ⁷Akau nopongo nakapandai nga akau onsoi maya' yak ra aun inuma' mai. Ikaa akai lumampuah ra paat mai siino ra lolot mi. ⁸Ikaa akai angakan ra akan nu ulun nu kono akai ikaa angalir pahulu. Topot no tukir nu orou am londom akai mingkotoh angkaraya' hili akai ikaa apasusa' sangulun

^b2:13 nga haling ra puu-puun nali...kaayahon: Luang nu buku nakalair;nga Ala namili' ramuyun asauk ra ulun puu-puun kaayahon.

pono' ra lolot mi. ⁹Akai anguma' ra hino sala' ka kaando' kuasa' mai akitaak hili akau anginsuup ramon, io yak haling hua ra akai asiha' sumauk ra paniluan ra tayar mi. ¹⁰Paat mai siino ramuyun, akai nanguma' ra arat hitu, "Ulun aangas angkaraya', ikaa io angakan."

¹¹Akai mindahu kono hitu nga a-ringoh mai siino ulun ra lolot mi alampuah angkaraya'. Ikaa ilo anguma' ra atu-atu pono', io yak aulu' nilo yak sumaang ra maan nu ulun bokon. ¹²Haling ra kuasa' nu Tuhan Yasus Karistus akai ambala' ra ulun hiano am apamahuang, hili ilo angkaraya' ra huang olondon am ahuyum ra akan nilo tohom.

¹³Io yak ikaa akau akaandas anguma' ra atu onsoi. ¹⁴Andai nahi, siino nahi naapo ulun ikaa asiha' maya' ra aun nirahu mai ra surat mai hitu. Onsoi akau sumiho ra tingkuangon

nu ulun kono hino am ikaa akau sumilulum rio hili io auyu'. ¹⁵Io yak ikaa akau anguma' rio asauk kono ulun pantabuh mi. Onsoi akau ambala' rio asauk kono sangulun pahaka' mi.

Rahu pamaparan

¹⁶Tuhan io hino puun nu kaansayan taka. Au sambayang rio haihait anaak ramuyun ra kaansayan ra kawi' nu atu-atu baal. Au sambayang ra Tuhan baya-baya' ra kawi' nu pahaka'.

¹⁷Au nga nanulis ra surat hitu. Hitu nga saumi pinanatanđu' ku ra surat ku hitu.

Tabi' intor rakon, i Paulus.

¹⁸Au sambayang hili Tuhan taka i Yasus Karistus anaak ra barakat ra kaawi' nu pahaka'.

*Intor ramon,
Paulus*

Surat ri Paulus kasaa' sumuku' ri TIMOTIUS

Rahu Papaintalangan

Timotius io hino sangulun nangintopot am ambulok namahun ra Asia Borook am nasauk ra rangan am minsuup ri Paulus ra karaya' ri Paulus. Ama' ri Timotius ulun nu Yunani am ina' no ulun Yahudi. Surat kasaa' sumuku' ri Timotius pinaintalang talu baal am siino pahulindaan no ra rondo' am bokon.

Puu-puun io hino apamahuang ri Timotius ra pangubasan-pangubasan nasala' siino ra sirong. Pangubasan-pangubasan hino intor yak ra pamahua-ngan nu ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi maya' ra pangintapatan bokon nga tana' hitu alat noyo am kaayahan aalap yak nu kono ulun siino kapan-dayan ra baal auni ikaa napandayan, am abubuh maya' ra aturan io hino ikaa ahuot, anguma' ra pantang ra akan-akan binalaan am bokon-bokon poyo.

Karuo io hino anilu ri Timotius ra analaah ra sirong am sambayang. Pinaintalang ra tayar ri Timotius kinabaalo' nu ulun asauk ra mamaayo nu ulun nangintopot am palayan nu sirong.

Popor no i Timotius inubas ra aun koson no ra io asauk ra amba ri Yarus Karistus onsoi am karaya' no tuki-tukir nu kinabaalo' nu ulun nasauk ra ulun sirong.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2

Pambalaan ra baal nu sidong am ulun mamaayo nu ulun nangintopot
1:3-3:16

Pambalaan ra kinabaalo' nu kaayahan ri Timotius am karaya' no 4:1-6:21

1 1-2 Sumuku' ri Timotius, oko kono yak anak ku tohom otopot ra luang nu Tuhan.

Surat hitu intor rakon, i Paulus susubon ri Karistus Yarus nga sinusub hua nu Ala apakaayah ritaka, am sinusub po ri Karistus Yarus lansanan taka hino.

Au sambayang ra Ala Ama' taka am Tuhan taka i Karistus Yarus anaak ra barakat, masi' am kaan-sayan riun.

Ahibobontol ra pangubasan apakapalir

3Au asiha' ra oko murong yak ra bandar Ipusus, kono rahu kuli riun ra paat ku inuoi ra दौरा Makidonia li. Siino kula-kula' ngaulun ra Ipusus a-ngubas apaintopot ra pangubasan apakapalir, am onsoi oko omopol rilo. **4**Balain mu po ilo ra mulou ahipusalo am mulou ompororoi ra roroi alat ra sua' nu matuo rali

rabahu. Nga hiano apasuku' yak hua ra pangkakalitan, am ikaa apaintalang ra kasiha' nu Ala. Kasiha' nu Ala apandayan taka nga intor yak hua ra intopot. ⁵Langus nu babala' ku hitu io hino hili ulun auma' okotohom ra huang abubuh, huang otopot am nabahuan, am poyo topotopot angintopot ra Tuhan, intor ra kono hino ilo akaalap masi' ra ranganangan nilo. ⁶Nga siino po ulun ikaa no bahu maya' ra pangubasan onsoi am apalir ra pangkakalitan kaando' balos. ⁷Asiha' ilo sumauk ra guruguru' nu ugama, lai' halan am ikaa ilo akarati' ra atu rahuon nilo no karuo kono am baa-baal paintalanganon nilo ra huang alansan bonsoi.

⁸Apandayan taka nga Arat sinuratan ri Musa hino onsoi nu kono yak talaahon taka ampahuang langus nano. ⁹Onsoi nahi baal hitu huhuanguon nga ukum hitu inuma' sala' ka tayar nu ulun onsoi ra bayah, io yak tayar nu ulun ikaa sumuhut ra ukum, tayar nu ulun alat, ulun ikaa angintopot ra Ala, ulun nakasala', ulun kaando' ugama, ulun ikaa apandai ra Tuhan, tayar nu ulun ampatoi ra ama' karuo kono am ina' no, kawi' nu ulun ampatoi. ¹⁰Am ulun ambai-ambai, ahitakuli', antabus, abubuak, sasi ambuak am kawi' nu ulun anguma' ra atu-atu ikaa ampaat ra pangubasan otopot. ¹¹Am pangubasan otopot hino siino ra Aho Onsoi binalaan nu Tuhan Ala rakon ra maan balai' io hino Aho Onsoi intor ra Tuhan Ala asundu am maan ansuko'.

Insuat ri Paulus ra asi' nu Ala

¹²Au mindahu tarima' kasi' ra Tuhan taka i Karistus Yasus, nga io nanaak rakon ra kotoh ra karaya' ku hitu am io angintopot bonsoi rakon

auma' yak angkaraya' ra karaya' hitu. ¹³Hama' pono' au nahuyahuyai rio am nangulalaat am nangumbolo' ra ulun no ra haling nali. Io yak Tuhan Ala nakaasi' rakon nga paat nu hili ikaa po nangintopot au intor ra hino au ikaa akapandai ra atu maan ku. ¹⁴Am Tuhan taka nanaak ra kakatahan ra mintopot rio am masi' ra kawi' nu ulun. Kakatahan hino tinaakan no ritaka kaawi' io hino luur nansilulum ri Yasus Karistus. ¹⁵Rahu hitu otopot am maan alapo' ra mintopot kapiopio io hino Karistus Yasus inatong ra tana' hitu muoi apakaayah ra ulun nakasala'. Am au ra pahulu li ra ulun nakasala' alat bonsoi. ¹⁶Io yak intor ra baal hino Ala inasi' rakon, hili i Karistus Yasus napaintalang ra langgoi nu huang no rakon, ra pahulu li ulun nakasala' bonsoi hitu. Am baal hitu asauk ra paniluan ra kawi' nu ulun auma' angintopot rio rahili am akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus.

¹⁷Onsoi taka hai-hait sumamba am angansu-ngansuk rio suku' ra buo-buoi no. Nga io hua Ala, Raja' ampus-ampus am saumi Tuhan Ala ikaa ailong hino. Amin.

¹⁸U Timotius anak ku, au apakaraya' riun ra panusuban hitu, maya' ra rahu nu Ala inindahu ra ulun angindul intor ra baal mu. Am rahu hitu pakayon mu sumauk ra tinanggoi mu am minsuup riun ra aparayol ra karaya' onsoi hitu. ¹⁹Am lumondon ko ra intopot mu am hinuang mu onsoi. Nga siino kula-kula' ngaulun ikaa nanguntoi ra hinuang nilo, am hino nga napakulalaat ra intopot nilo rano. ²⁰Kono hino po ri Himinius ilo ri Aliksandor, au nangila' rilo ruo am napahusu' rilo ra pihangon nu Ibilis hili ilo mulou ahuyai ra Tuhan Ala.

Kinabaalo' ra paat sambayang

2¹Puu-puun no, au akitaak bonsoi ramuyun hili akitaak sambayang am sambayang ra ulun bokon am poyo mindahu tarima' kasi' pasukuon ra Ala ra tayar nu kawi' nu ulun. ²Tayar nu raja-raja' am tayar nu kawi' nu ulun akakuasa' amihang. Onsoi sambayang akitaak hili bayah taka asanang am siino kaansayan. am rumaliwi' huang ra tingkuangon nu Ala am tingkuangon nu ulun. ³Hino nga onsoi am ampaat ra kasiha' nu Ala apakaayah ritaka no, ⁴nga io asiha' hili kawi' nu ulun auma' kaayahon am akapandai ra aun otopot. ⁵Nga Ala taka saumi yak, am saumi yak po apasimpung ritaka ra Ala, io hino i Karistus Yasus ⁶Io nanaak ra inan no ra maan potoyo' sumauk ra kaayahan nu kawi' nu ulun. Am hino nga nanatandu' ra paat nu hili ra Tuhan Ala asiha' ra kawi' nu ulun kaayahon. ⁷Am hino nga puun no au sinusub pasauko' ra sususubon ri Yasus am guru' ra tayar nu bansa' sala' Yahudi am ambala' ra baal nu intopot am katapatan. Au ikaa ambuak am au mindahu ra rahu otopot.

⁸Kasiha' ku ra paat mi lumulur am sambayang ulun-ulun unguyon onsoi' ilo sambayang ra huang nabahuan kaando' aruol huang karuo kono am pahahansangan ra ulun bokon. ⁹Am au asiha' ra kinabaalo' nu ruandu' ra ilo lumomor am ikaa ahipailong ra pakayan nilo. Onsoi yak amakai ra pakayan ampaat am ikaa apakauyu' ra ilayan nu ulun. Sala' ka siu-siu' ra pakuan ra abuk nilo, karuo kono apalimpor ra maas, mutiara', am pakayan oloho. ¹⁰Io yak labing onsoi

ra ilo anguma' ra maan onsoi ampaat ra kinabaalo' nu ruandu' anganku ra ilo angintopot ra Ala. ¹¹Am onsoi ruandu' ahihiubas lumomor am sumuhut ra pangubasan nu Tuhan. ¹²Ikaa au amalihua ra ruandu' auma' angubas ra unguyon, karuo kono am anguasa' ra unguyon. Onsoi yak ruandu' ikaa mindahu ra paat nu hino. ¹³Nga i Adam hua pinasauk pahulu, am hili i Hawa. ¹⁴Am sala' ka i Adam nabuakan io yak ruandu' li hua nabuakan, suku' ra io ikaa inaya' ra pamapalan nu Ala. ¹⁵Hama' no pono' kono hino, ruandu' auma' taakin ra bayah ra paat nilo siino anak, nu kono po io^a rumaliwi' huang am intopot no ri Karistus olondon am hai-hait masi' ra ulun bokon am poyo aayah yak ra tayar nu Ala.

Kinabaalo' nu ulun mamaayo
ra ulun nangintopot

3¹Kono ulun asiha' sumauk ra mamaayo ra ulun nangintopot ulun hino asiha' ra karaya' onsoi. Rahu hitu otopot. ²Onsoi ulun mamaayo ra ulun nangintopot kaando' atu-atu sala' am andu' no pono' am saumi yak^b, ataan huang, apandai, onsoi pahayaman ra ulun bokon am asiha' yak apasikot ra ulun bokon ra pahun nano am apandai angubas ra ulun.

³Sala' kaulun auk-auk am aasal-asal io yak ulun olomor am apandai masi', am ikaa alai ra usin. ⁴Ulun hino apandai amihang ra ilo sansulapan am apandai ambala' ra anak-anak no rano ra panusuban no hili anak no rano maya'. ⁵Nga kono ulun hino ailo amihang ra ilo sansulapan aun koson no auma' amihang ra ulun nangintopot ra Ala. ⁶Sala'

^a2:15 io: Karuo kono am; ilo

^b3:2 andu' no pono' am saumi yak: Karuo kono am; ingondo' yak ahandu'

2:7 2Tim. 1:11 2:9 1Ptr. 3:3 2:13 Kas. 2:7, 2:21-22 2:14 Kas. 3:1-6 3:2-7 Tit. 1:6-9

kaulun bahu inintopot nga naapo io asawat huang am kumakaulu' suku' io aawahan ohondo' ra Ibilis ra pahulu li. ⁷Ilo sangulun onsoi ra inggalan ra tingkuangon nu ulun asuang, kaapo kono hino io uyayon nu ulun suku' io akasulung ra toon nu Ibilis.

Ulun palayan

⁸Ulun palayan, am ulun yak poyo onsoi ra kinabaalo' am abubuh ra huang, am sala' kaulun ainum-inum ra akaauk, am aulu' ahuyum ra usin. ⁹Ilo mintopot ra katapatan nu intopot nopongo pinaintalang nu Ala ra huang onsoi. ¹⁰Am onsoi ilo tainuan pahulu, am kono po kaando' atu-atu nilo, am hili ilo maan ra ulun palayan.

¹¹Am kono hino po nu andu' nilo^c onsoi ra kinabaalo', am ikaa angukunu' ra baal nu sangulun, am abubuh yak huang, am kalansanan nu kawi' nu ulun ra atu-atu maan am rahuon. ¹²Am ulun palayan pono', am saumi yak andu' no^d am io apandai ambala' ra anak-anak no ilo sansulapan am maya' ra panusuban no. ¹³Ulun onsoi ra karaya' no, hili ilo akaundut ra inggalan onsoi, am ilo aatas ambala' ra intopot nilo ri Karistus Yarus ra ulun bokon.

Kaansayan pinaintalang nu ugama taka

¹⁴Kalansanan ku apasi au matong riun hama' no pono' kono hino asiha' po au anulis ra surat riun. ¹⁵Am kono po au aamot sumuku', am surat ku hitu amala' riun ra aun ki' koson nu kinabaalo' taka ra itaka lilian nu Ala. Atungon no ra itaka lilian nu Ala, io hino itaka sirong nu Ala aayah hino, nga sirong nu Ala apakatahoh am amiara' ra pangubasan otopot intor

ra Ala. ¹⁶Kaando' kasangulun po akaalap ahalim ra hayo nu kaansayan pinaintalang nu ugama taka nga Yarus Karistus inatong ra kono baal nu ulun am pinaintalang otopot nu Ro nu Ala^e am nailong nu malaikat-malaikat am aho hino inindulan ra kawi' nu bansa' am ulun ra luput nu tana' hitu angintopot rio am io pinasimpur ra Surga'.

Guru-guru' ahirumangku

⁴¹Ro nu Ala nopongo inindahu ra asauk ra orou-orou sumunu' siino kula-kula' ngaulun lumuhut ra intopot am maya' ra ro-ro amalir am pangubasan nu saitan. ²Pangubasan-pangubasan hiano intor ra ulun ahipapayu am abubuak nga huang nilo ikaa akaliman ra aun onsoi nga ikaa no hua ilo maya' ra huang nilo onsoi no. ³Ilo angubas ra ulun ra ikaa ahuot am ikaa angakan ra kula-kula' akan tinantu' nilo ra ikaa auma' akanon. Lai' halan am Ala nanguma' ra akan hino ra maan akano' lumanus ra sambayang mindahu tarima' kasi' yak rio, io hino kawi' nu ulun nangintopot ri Karistus am nopongo nakapandai ra pangubasan otopot intor ra Ala. ⁴Kawi' nu atu-atu sinauk nu Ala onsoi. Kaando' ka saumi po kaangasan taka. Am apuon mi kawi' nu hiano ra luang nu sambayang mi ra mindahu tarima' kasi' ra Ala. ⁵Nga rahu nu Ala am sambayang panginsuatan nopongo nirahu hino apasauk ra hiano ampaat ra kasiha' nu Ala.

Ulun onsoi ra pangkaraya' ri Karistus Yarus

⁶Kono po oko ambala' am anaak ra aun onsoi ra pahaka-pahaka' inintopot oko sumauk ra angkaraya'

^c3:11 Andu' nilo: Karuo kono am; Ruandu-ruandu' anginsuup rilo ra sirong.

^d3:12 saumi yak andu' no: Karuo kono am; ingondo' yak pahuot.

^e3:16 am pinaintalang otopot nu Ro nu Ala: Karuo kono am; ra luang nu kinabaalo' otopot, pinaintalang ikaa otopot.

onsoi ri Karistus Yasus. Kinabaalo' am bayah mu paingkotohon nu pambalaan ra intopot am pangubasan otopot nopongo binayaan mu hino. ⁷Mintawoi ko ra pusalo nu matuo rali ahikukunu' yak ra alaat am kaando' balos.

Timotius, onsoi oko ahihiubas opolondon ra kaayahan mu maya' ra kasiha' nu Ala. ⁸Apaingkuli ra inan ra pahuyuman ra umos siino balos no ra tayar nu inan io yak labing onsoi pahihiubasan ra mintopot ra Ala nga angibit ra kaansayan ra kawi' nu bayah raino am bayah mi nuanu rahili. ⁹Rahu hitu kapiro otopot ra maan kinongohon am intopoton. ¹⁰Hitu nga puun no itaka lumikot' am mingkotoh ra karaya' taka ra Tuhan, nga itaka lumansan ra Ala Aayah io nga auma' napakaayah ra kawi' nu ulun, am labing po io apakaayah ra luur nu ulun mintopot.

¹¹Balain mu am ubaso' ra kawi' nu hiatu am susubo' ulun nangintopot sumuhut ra pangubasan hitu. ¹²Hama' no pono' oko mambulok, am ikaa oko apahusu ra ulun bokon angila-langka' no riun. Onsoi yak oko mangun ra paniluan ra kawi' nu ulun nangintopot, onsoi ra lakou nu pahayaman mu, am kinabaalo' mu, am asi' mu, am intopot mu, am ikaa ahambai. ¹³Am onsoi ko apinso' ambasa' ra Kitap nu Tuhan ra tayar nu ulun nangintopot, ambala' am angubas po rilo ra tima' ku kaapo sumuku'.

¹⁴Ikaa oko akaliro amakai ra taak nu Ala riun ra paat nu ulun angindul ra rahu nu Ala apasuku' ra bilin nu Ala riun am mamaayo nu ulun nangintopot ra ilo nangangkam ra timpululuu mu am nanambayang riun. ¹⁵Onsoi akau topo-topot angkaraya' ra kawi' nu hino, hili kotoh nu intopot mu hino apandayan nu kawi' nu ulun. ¹⁶Huangon mu onsoi-onsoi kina-

baalo' mu, am huangon mu po pangubasan mu ra ulun bokon. Lumondon ko yak ra kawi' nu hiatu am hili oko apakaayah ra inan mu tohom, am apakaayah po ra ulun angkinongoh ra pambalaan mu hino.

Pambalaan ra tayar nu ulun
nangintopot

5 ¹Ambala' ko po ra ulun atuo intor riun, am pain mu kulalaato' mindahu. Balain mu yak talaaho' kono yak pakuan mu mindahu ra ama' mu. Am ulun mambulok, am ohondo' ra pahaka' mu. ²Am ruandu' matuo, am onsoi kono yak pakuan mu ra ina' mu, am kono po hino nu rala ohondo' ra pamahuangan mu ra ali' mu ra kaando' atu-atu huhuangon alaat.

³Am onsoi rumaliwi' huang ra ruandu' nabalu kaando' angalulum. ⁴Io yak kono sangulun nabalu hino siino anak karuo kono am siino aru', ulun hiano nga puu-puun paration hili ilo ampahuang onsoi-onsoi ra sulapan am amalos ra kaansayan inuma' nu matuo am aru' nilo. Nga baal hino hua apainsuat ra huang nu Ala.

⁵Am kono po ruandu' hino nabalu am kaando' ra angalulum, am Ala yak lansanan no am sambayang ra tukir nu orou am londom akiasi' ra Ala. ⁶Io yak kono po ruandu' hino nabalu am aulu' no yak aansayan ra kasiha' nu huang nano, am aayah io pono', am ohondo' yak poyo ra kono inatoi. ⁷Pasukuon mu rahu hitu rilo, hili ilo ikaa pasalaan nu ulun bokon. ⁸Io yak kono siino po ulun ikaa angalulum ra pahaka' no labing po ra ilo sansulapan, am ulun hino angulalaat yak ra intopot nano, am akasail no solor balaat nu ulun hino intor ra ulun ikaa angintopot.

⁹Ruandu' poyo nabalu auma' suratan ra buku panuratan ra inggulan nu ruandu' nabalu rano, io hino

umur no akasail onom ngoopor ngaupok am ingondo' yak uwoto'⁸.
¹⁰Am napandayan ra ilo nopongo nanguma' yak ra onsoi, am apandai angalulum ra anak no, am anginsuat apasikot ra tambului ikaa pono' nakaulihan no, am anguma' ra atu-atu maan no ra tayar nu ulun nangintopot, am nanulung ra ulun siino susa', am apinso' nanguma' ra kawi' nu karaya' onsoi.

¹¹Kono po ruandu' nabaluhiano putangaanon nu inan, am pain mi surati' inggalan nilo rano, nga kono ilo asiha' uwoton po rahili am hino puun nilo ikaa olondon ri Karistus, ¹²hili lumungka' ra randi' nilo ra lali' nali ri Karistus. ¹³Labing po ra ilo lako-lakou muoi ra pahun nu ulun bokon. Am poyo alaat io hino ilo ahihiubas ahuyai ra ulun bokon am aluoi baya' ra atu maan nu ulun bokon am poyo ahayam ra baa-baal apakauyu' ikaa auma' ayamon. ¹⁴Hino nga puun no au mindahu ra ruandu' nabaluhiano putangaanon nu inan uwoton poyo, am hama' nilo akaundut ra anak am angalulum po rilo sansulapan, hili ulun asisingon hiano kaando' pangulalaatan nilo ra inggalan taka. ¹⁵Nga siino no hua kula-kula' ruandu' nabaluhiano tinumalukur ra Tuhan am inaya' ri Ibilis.

¹⁶Io yak kono sangulun unguyon karuo kono am ruandu' nangintopot siino pahaka' no ruandu' nabaluhiano onsoi io angalulum ra ruandu' nabaluhiano ikaa apahusu' ra ulun nangintopot bokon angalulum rio. Intor ra hino ulun nangintopot bokon rano akaalap angalulum yak ra ruandu' nabaluhiano kaando' pahaka' rano.

¹⁷Ulun mamaayo nu ulun nangintopot kono karaya' no onsoi bonsoi, ikaa mulalas onsoi nahi io taakin ra talampos induo ruli' asauk ra pangin-

suatan rio, puu-puun io hino ulun apinso' ambala' am angubas. ¹⁸Siino rahu pinasuratan nu Ala,

"Pain mi oboto' kabang nu sapi' ra kotongo' nilo angunau'."

Am siino po rahu pinasuratan nu Ala,

"Ulun angkaraya' auma' akaalap ra hari'."

¹⁹Pain mu intopoto' pamarawaan nu ulun mamaayo nu ulun mintopot nu kono po kaando' ruo ngaulun akito ra inuma' no karuo kono am talu ngaulun. ²⁰Balain mu pahintangaano' ulun ruli-ruli' anguma' ra sala' hiano ra tingkuangon nu ulun asuang, hili bokon no alaa' am ikaa tumilu' ra kono hino.

²¹Ra tingkuangon nu Ala am tingkuangon ri Karistus Yabus am kawi' po nu malaikat nu Ala napili' au akitaak bonsoi riun hili oko maya' ra paniluan-paniluan hitu ra kaando' atu-atu huangon am ikaa ko amaal ra uungon nu huang mu. ²²Ikaa oko apasi-pasi onompok ra ulu nu sasingulun anatandu' ra io asauk ra amba nu Tuhan. Kono ulun bokon akasala' ikaa akau maya' ra sala' no hino. Onsoi oko sumiho hili oko ikaa akapanguma' ra sala'.

²³Pain mu luuro' siang no inumo'. Onsoi ko po anginum kaiti' ra ruu' nu anggur papaunou mu ra inakan muno, nga asalok hua oko arualan ra tinaai.

²⁴Sala' nu kula-kula' ulun, nopongo noyo napandayan ra kaapo io tolosoyon. Io yak sala' nu ulun bokon bahu yak apandayan ra kula-kula' buoi no anguma' ra sala' hino. ²⁵Kono po hino nu kawi' nu maan onsoi parayus yak akito. Am kawi' nu maan asusa' akito, ikaa auma' asibunian.

85:9 ingondo' yak uwoto': karuo kono am; olondon huang ra andu' no

5:18 Ul. 25:4, Mat:10:10, Luk. 10:7 5:19 Ul. 17:6, 19:15

6 ¹Kawi' nu ulun nangintopot sinumauk ra amba, onsoi ilo rumaliwi' huang ra tuan nilo no. Hili kaando' ulun ahuyai ra inggalan nu Ala am pangubasan taka. ²Kono ulun amba sangulun angintopot am kono tuan nilo no ulun nangintopot onsoi io ikaa anguyai ra tuan nilo nga tuan nilo no pahaka' nilo yak poyo. Onsoi nahi ra ilo angkaraya' ra tuan nilo rano ra labing onsoi, nga ulun intokon nilo angkaraya' hino nga ilo ohohondo' inintopot ra Tuhan am inasian nu Ala.

Pangubasan amalir, am ulun kumakakaya'

Onsoi ko angubas am ambala' ra kawi' nu hiatu. ³Kono siino po ulun sala-sala' ra pangubasan no intor ra pangubasan taka, am mansang ra rahu nu Tuhan taka Yasus Karistus, am pangubasan po nu ugama taka, ⁴Ulun hino akumpou am kumakaulu', kaando' kapandayan no, kasihaan no ikaa onsoi. Io asiha' kumangkalit yak ra pahahayaman hitu apasauk ra huang sumolon, pahahan-sangan, pahuhuyayan am panantaman ikaa onsoi. ⁵am kalit yak kaando' kapapari' ra ulun ailo amahuang am kaando' katapatan. Nga tantam nu ulun kono hino ugama hitu pahuyuman yak ra kakayaan.

⁶Topot no ugama hino apakasatu' bonsoi ritaka, nu kono po ulun hino asulob huang no ra atu notohom no. ⁷Kaando' nga inibit taka ra lali' taka inanak ra tana' hitu am kaando' po nga ibiton taka ra itaka matoi. Kaando'. ⁸Kono po hino, siino po pakayan am akan taka, am asulob no nga hino. ⁹Ulun kumakakaya' hiano ananat huang am atoon nu kula-kula' kasihaan kaando' balos am apakalaat. Am kasihaan hino nga angibit yak apasubo' ra kalaatan am patayan. ¹⁰Balaai ra usin puun nu

kawi' nu kalaatan, siino ulun kapiopio alaa' ra usin suku' ra ilo akalisang intor ra intopot. Popor no rahili ilo apakaila' ra huang nilo tohom.

Pamaparan am paniluan

¹¹Io yak u Timotius io hino ulun tohom nu Ala, intor ra hino onsoi oko ikaa anguma' ra kawi' nu hiano. Onsoi oko lumikot sumauk ra ulun otopot ra pahilayan nu Ala, asauk ra amba nu Ala, angintopot ri Karistus, masi' ra ranga-rangan, tumaan huang ra paat aila' am alami' pahayaman. ¹²Onsoi oko lumikot kapiopio ra tayar nu kaayahan nu ulun nangintopot hili oko akahaau ra balos nu bayah otopot am ampus-ampus. Intor ra baal hino nga Ala nahipah riun ra paat mu nanganguk ra angintopot ri Karistus ra tingkuangon nu ulun asuang. ¹³Am raino ra tingkuangon nu Ala nanaak ra bayah ra kawi' nu atu-atu aayah, am tingkuangon ri Karistus Yasus mindahu ra rahu otopot ri Pontius Pilatus, au ambala' riun, ¹⁴onsoi oko maya' ra kawi' nu pansusuban ku hino ra huang abubuh am kaando' sala' suku' ra orou pandulian nu Tuhan taka Yasus Karistus. ¹⁵Ala anantu' ra paat nu orou pandulian no. Io yak nga saumi amimihang io maayo kuasa', Raja' ra kawi' nu raja' am Tuhan ra kawi' nu tuhan. ¹⁶Io yak nga ikaa aalap amihang nu patayan, io aayah ra luang nu binuntul ikaa auma' aimaaran nu atu-atu kaulun. Kaando' kasangulun po ihondo' pakakitorio, karuo kono am akaalap angimontong rio. Io yak nga auma' ansukon am maayo kuasa' suku' ra buo-buoi no! Amin.

¹⁷Balain mu ulun akaya' ra tana' hitu ra ilo ikaa maayo huang am alansan ra sasawot ikaa pantuusan hino. Onsoi yak ilo lumansan ra Ala nga io yak anaak ra taak onsoi ritaka ra

kawi' nu atu-atu hili itaka auma' anginsuat ra taak no hiano. ¹⁸Susubon mu ilo ra ilo anguma' ra atu onsoi am anguma' ra asuang baa-baal onsoi, atataak am asiha' anaak ra atu-atu intor ra sasawot nilo ra ulun bokon. ¹⁹Intor ra baal kono hino ilo amalulur ra talampos intor ra Ala asauk ra onsoi pasuaan ra orou-orou matong. Intor ra baal hino ilo auma' akaalap ra bayah ampus-ampus io hino bayah otopot.

²⁰Atu po pinapiaha' riun, piahain mu hino onsoi-onsoi, u Timotius!

Ikaa oko ahayam ra pahayaman-pahayaman kaando' balos am parimbangan-parimbangan ra baa-baal ikaa asuhut anabit, sabiton ra "Kapandayan". ²¹Nga siino no hua kula-kula' ngaulun mindahu ra, inan nilo tohom ra ilo siino kapandayan am popor no rahili ilo ikaa sumuhut ra pangubasan nu ulun nangintopot ra pahulu li.

Au sambayang ra Tuhan anaak ra barakat no ramuyun.

*Intor rakon,
Paulus*

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ri TIMOTIUS

Rahu papaintalangan

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ri Timotius sampiruo ra suot no pambalaan ri Paulus ri Timotius rangan no angkaraya' nga i Timotius ulun mabulok hua. I Paulus ambala' ri Timotius hili akapulanu. Io ambala' am apaingkotoh hili parayus yak abubuh huang ra aparayol ra aho ra baal nu Tuhan Yasus Karistus am humonggong yak ra Randi' Lairon am pangubasan ra aho onsoi intor ra Ala am hili Timotius sangulun huru' olondon angkaraya' am aparayol ra aho onsoi intor ra Ala, hama' pono' aintupan nu ila' am kulalaat.

Timotius binalaan ra ikaa muoi simpung ra pangkakalitan akabulingou am kaando' loho hino. Pangkakalitan-pangkakalitan kono hino kaando' balos no, io yak apakalaat ra huang nu ulun akaringoh no.

Kawi' nu hino Timotius pinaingat hili angalap yak ra napahandaan ra bayah ri Paulus, io hino intopot no ri Karistus, akapulanu, asi' no, kalandanan no, am ila' nopongo inintup ra pangulalaatan rio.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2

Panginsuatan am papaingkatahan 1:3-2:13

Kula-kula' pambalaan 2:14-4:5

Baal ri Paulus 4:6-18

Pamaparan 4:19-22

1 ¹⁻²Sumuku' ri Timotius panginsuatan ku! Au i Paulus pinasauk nu Ala ra sususubon ri Karistus Yasus, am sinusub ra muoi ambala' ra kaayahan nirandi' nu Ala ra taakan ritaka ulun sumilulum ri Karistus Yasus.

Au sambayang ra Ala Ama' taka no am Tuhan taka i Karistus Yasus anaak ra barakat, asi' am kaansayan riun.

Panginsuatan am papaingkatahan

³Au mindahu tarima' kasi' ra Ala intok ku angkaraya' ra huang abubuh

am otopot, ohondo' ra aki ku ra pahulu li. Au hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala ra tuki-tukir ku akahuang am anabit ramuyun ra luang nu sambayang ku, ra paat no atawang am paat nu londom. ⁴Apinawaan ku solor tangi' muli am atipahilong halan au riun. Kono po halan iito akapantiwol am anginsuat au no bonsoi. ⁵Ahuang ku kabubuhan nu intopot muno, kono yak intopot nu aru' muno i Lois am ina' muno i Unis. Am apandayan ku intopot muno raino am humondo' yak ra intopot nilo no. ⁶Hino nga ra au apa-

mahuang riun ikaa amalasa' ra taak nu Ro nu Ala riun ra paat ku nonompok riun tili. ⁷Nga Ro tinaakan nu Ala ritaka sala' ka Ro apakalaa' ritaka. Topot no Ro nu Ala apaingkotoh ritaka am anguma' ritaka masi' bonsoi ra ulun bokon am ataan huang taka hili ikaa anguma' ra kalaayan nu huang.

⁸Intor ra hino ikaa oko angkauyu' ambala' intor ra baal nu Tuhan taka, am ikaa po oko angkauyu' ambala' ra baal ku, au niriil nga Tuhan Yasus hua. Topot no, intor ra kotoh nu kuasa' nu Ala, akaaya' pono' oko aila' ra ambala' ra Aho Onsoi hino. ⁹Ala napakaayah ritaka am nangipah ritaka mangun ra ulun tohom no. Am nangipahan no hino ritaka sala' ka intor ra inuma' taka onsoi, io yak maya' yak hua ra kasiha' nano am asi' nano. Am io nangasi' ritaka mintuu' ri Karistus Yasus intor ra lalilali' nali. ¹⁰Am asi' no hino piniantalang no poyo raino ra sinukuan ri Karistus Yasus Raja' napakaayah no ritaka. Am io nopongo namalawo ra kuasa' nu patayan, am napakito ritaka ra kaayahan ampus-ampus lumangus ra Aho Onsoi hitu.

¹¹Am au pinasauk nu Ala ra ulun sususubon am guru' am ambabala' ra Aho Onsoi hitu. ¹²Hino nga puun ku aila' nga kawi' nu baal hitu, io yak kaintapatan ku ikaa ahungga', nga apandayan ku aun ki' intopoton ku hino. Au angintopot nga atu nopongo pinapiaha' no rakon^a, io auma' yaka ngiaha' suku' ra Orou Kaawian. ¹³Onsoi insuhuton mu kapiopio pangubasan otopot nopongo inubas ku riun. Am onsoi oko tumahoh ra intopot am asi' asauk ra tohom taka nga itaka sinumilulum ri Karistus Yasus. ¹⁴Intor ra kuasa' nu Ro nu Ala aayah

ritaka hino, onsoi oko angiaha' onsoi-onsoi ra Aho Onsoi nopongo pinapiaha' no riun.

¹⁵Oko nopongo nakapandai nga kawi' nu ulun ra luput nu दौरा nu Asia nopongo nahiru' aangas maya' rakon, kono po hino ri Pigilus am Hirmoginis. ¹⁶Alansan yak ra Tuhan angasi' ri Onisiporus ilo sansulapan, nga asalok io hua liha' inuoi napainsuat rakon ra au niriilan tu, am ikaa po auyu' ra baal ku hitu. ¹⁷Am pakasuku' poyo tupo ra Ruum tu am sunggapo-hapo noyo ahuyum rakon suku' yak ra narampa' no au. ¹⁸Oko nopongo nakapandai ra paat ku siino ra Ipius io asalok anulung rakon. Au sambayang hili Tuhan apakito ra asi' no rio ra paat nu Tuhan amisara' ra kawi' nu ulun.

Bubuhon yak angintopot
ri Karistus Yasus

2 ¹U Timotius anak ku, onsoi oko sumauk okotoh lumangus ra kuasa' nu Ala nga itaka sinumilulum ri Karistus Yasus.

²Naringoh mu noyo hua pangubasan ku ra pahulu li ra au nambala' ra ulun asuang, am indulan mu po pangubasan hiano ra ulun auma' kалансанан hili ilo pono' am auma' po angindul angubas ra ulun bokon.

³Onsoi oko akaaya' aila' nga oko sauyar olondon ri Karistus Yasus. ⁴Kaando' sangulun sauyar sumiwat ra karaya' no boko-bokon nu kono io asauk ra sauyar, nga asiha' yak hua io apainsuat ra huang nu kapala' nano. ⁵Kono ulun maya' animbul, ikaa io auma' akaalap ra talampos nu kono po io ikaa sumuhut ra aturan nu animbul hino. ⁶Ulun antangumo okotoh angkaraya', io nga puu-puun akakuasa' angalap ra umbung nu atu tinambak no. ⁷Huangon mu onsoi-

^a1:12 atu nopongo pinapiaha' no rakon: Karuo kono am; aun nopongo pinapiaha' ku rio

onsoi rahu ku hiatu, nga Tuhan hua aparatong riun ra kawi' nu atu-atu.

⁸Huangon mu hitu, Aho Onsoi balain ku hitu, io hino aho intor ra baal ri Yasus Karistus sua' ri Raja' Daud. Io nga i Karistus nopongo pinanduli' kaayaho' intor ra patayan. ⁹Au naila' nga ambala' ra Aho Onsoi hino, suku' ra au binungkungan ra rantai ohondo' ra ulun alat. Io yak rahu nu Ala ikaa aalap anangkong ra rantai. ¹⁰Hino puun ku tumaan yak ra kawi' nu atu-atu, nga au ampahuang ra ulun napili' nu Ala hili ilo akaalap ra kaayahan tinaakan mimpun ri Karistus Yasus io hino kaayahan ampus-ampus rumangan ra Ala. ¹¹Hitu nga rahu otopot.

*Kono itaka nakaaya'
ra pinatayan ri Karistus,
am aayah po itaka akaaya' rio.*

¹²Am kono itaka olondon rio,
am itaka pono'
am amihang po rangan no.
Am kono itaka ahalim rio,
am io pono' rahili
am ahalim po ritaka.

¹³Am kono itaka
ikaa lumondon,
am io lumondon yak
nga ikaa hua huang nano ahihi-
ungga'.

**Kasiha' nu Ala ra ulun
angkaraya' rio**

¹⁴U Timotius, onsoi oko apamahuang ra ulun mu intor ra kawi' nu baal hino. Ra tingkuangon nu Ala onsoi balain mu ilo hili ilo ikaa angkakalit intor ra baal nu kula-kula' pamarahuan. Kaando' hua balos nu kono itaka angkakalit intor ra baal nu pamarahuan nga apasusa' yak hua ra huang nu ulun angkinongoh. ¹⁵Onsoi oko lumikot bonso-bonsoi hili Ala anganku riun auma' asauk ra ulun angkaraya' rio. Onsoi

oko lumikot hili oko ikaa angkauyu' ra karaya' mu, io yak angubas ampaat ra pangubasan-pangubasan otopot intor ra Ala. ¹⁶Ikaa mindahu ra rahu kaando' balos am ahuyai ra Ala. Rahu kono hiano anguma' yak ra ulun indu-indul alat. ¹⁷Am rahuon nilo hiano ohondo' yak ra ondoh rumaraai. Am ruo ngaulun ra ahiaguru' hiatu io hino i Himinius ilo ri Pilitius. ¹⁸Ikaa no ilo minsuhut ra pangubasan otopot, am angurarou ra pangintapatan nu kula-kula' ulun. Rahu kanilo, "Anduli' aayah intor ra patayan nakalibos noyo." ¹⁹Ulun nangintopot hino ohondo' ra turok binansukan nu Ala atahoh ikaa auma' auhoh. Siino sinuratan intor ra baal nu ulun hino, "Akaulihan nu Tuhan luur nu ulun tohom no" am "Aun ulun mindahu ra ilo tohom nu Tuhan onsoi ilo mulou anguma' ra maan alat."

²⁰Apandayan taka pahun nu ulun akaya', asuang saluhung piring am boko-bokon po. Siino no binaal intor ra pirak am amas, am siino po binaal intor ra taun am tana' tina'. Am bokon ra piring hiano asalok pakayon nilo am binaal intor ra amas am pirak hiano, pakayon nilo yak ra kono siino insuaton. ²¹Ali' hino, am aun ulun angiru' ra kawi' nu kalaatan intor ra huang no, am io rahili kono piring amas pakayon ra languson onsoi. Nga pinakuasa' noyo hua inan nano ra Tuhan katangan rio no, am io nilair ra tayar nu kawi' nu karaya' onsoi.

²²U Timotius, mintawoi ko ra kalaayan naubasan nu ulun mam-bulok. Sotopot no onsoi oko anguma' ra atu maan otopot, angintopot ra pangubasan otopot, masi' ra Ala am ulun bokon, am aayah ohohonsoi ra ulun bokon. Onsoi bayah mi kono hino sumindangan rilo io hino ulun aingkoos huang sambayang am masi' ra Tuhan. ²³Am ikaa ko sumaang ra

parimbangan nu ulun abu-bulingou hiano. Apandayan taka hua langus nu parimbangan hiano angibit yak ra pangkakalitan. ²⁴Itaka ulun angkara-ya' ra Tuhan ikaa onsoi ra kono angkalit. Onsoi yak itaka ahahasi' ra kawi' nu ulun am alanggoi huang am apandai angubas, ²⁵am onsoi io alimuoi rahu ra kono io angubas ra ulun mansa-mansang. Ikaa apandayan taka nu kono Ala anaak ra bantasan nilo rahili mimpoi ra sala' nilo am apandai ra pangubasan otopot. ²⁶Hili ilo akaliman, am kaayahon intor ra toon ri Ibilis, nga i Ibilis hua nanakub am namalikot napaaya' rilo ra kasiha' nano .

Kaawian nu paat

3 ¹Hu Huangon mu hitu. Asuang rahili bonsoi kasusaan ra paat nu kaawian nu paat.

²Am ulun pono' rahili am apali' yak ampinawo ra kalikatan nilo rano, am usin yak kasihaan no, am akumpou, am kumakaulu' ra rahuon. Ilo asiha' ahuyai ra ulun, ikaa minsuhut ra rahu nu matuo nilo, ikaa apandai mindahu tarima' kasi', am asisingon ra baa-baal nu ugama, ³ikaa apandai masi' ra rangan, aangas angampun, ilo asiha' angulalaat ra ulun bokon, asiha' yak ahumbal, alat, asisingon ra kaansayan. ⁴Ilo ikaa kalalansanan, kumakaulu', ikaa apakalanggoi amahuang. Ilo asiha' bonsoi ra kasanganan ra tana' hitu intor ra maya' ra panusuban nu Ala. ⁵Am kapiro halan solor ilo sumuhut ra Arat sinuratan ri Musa ritaka, io yak ikaa yak hua ilo akarati' ra langus nu ugama ra luang nu bayah nilo. Onsoi oko mintawoi ra luur nu ulun kono hiano.

⁶Am bokon no intor ra lolot nilo muoi panikot ra pahun, ampalumaah kumakakuasa' ra luur nu ruandu' kaando' kaintapatan asalok

amahuang ra ilo nakasala', am pinihang nu kula-kula' kasihaan nu huang. ⁷Apinso' halan solor ruandu' hiano akiubas, io yak ikaa hua apandai angaulih ra pangubasan otopot intor ra Ala hino. ⁸Ohondo' ri Yanos am i Yambros kumalit ri Musa ra pahulu li, kono po hino nu ulun hiano kumalit ra pangubasan intor ra Ala. Huang nilo nopongo nalaat, am intopot nilo ikaa nakasuku' ra languson no. ⁹Io yak kaando' hua atu-atu auma' nilo nga kawi' pono' hua nu ulun am akapandai ra ubong nilo no balos ohondo' yak ra kono nasauk ri Yanos li ilo ri Yambros ra bahu li.

Kula-kula' paniluan pamupusan

¹⁰Am oko hua Timotius nopongo inaya' ra pangubasan ku am kinabaalo' ku am langus nu kaayahan ku. Oko pono' am nakababaya' ra intopot ku, am langgoi nu huang ku, am asi' ku, am kalandanan ku ¹¹ra au inila-ila' am naila' bonsoi. Nga napandayan mu noyo hua kawi' nu nasauk rakon ra Antiokia am Ikonium am Listara, am kula-kula' susa' ku ra au inila-ila' am naila' bonsoi. Io yak Tuhan yak hua napakaayah rakon intor ra kawi' nu hiano. ¹²Sotopot no kawi' pono' nu ulun asiha' aayah rumaliwi' ra huang ra Ala am aayah sumilulum ri Karistus Yasus ulun hino auma' aila'. ¹³Am ulun po hua alat am ulun amparuung indu-indul alat. Ruungan nilo halan ulun bokon, lai' am ilo pono' am naruung po.

¹⁴Io yak oko poyo Timotius, onsoi, yak oko lumondon ra pangubasan-pangubasan otopot inubas riun am intopoton mu bonsoi hino raino. Nga napandayan mu noyo hua ulun nasauk ra guru' mu. ¹⁵Onsoi huangon mu ra paat mu anak borook li, nga oko nopongo nakapandai ra rahu

nasuratan ra Kitap. Kitap hino anaak riun ra kapandayan hili oko akarati' am' auma' kaayahon lumangus ra in-topot ri Karistus Yasus. ¹⁶Kawi' nu nasuratan ra Kitap, kawi' no intor ra Ala am akabalos^b ra angubas ra atu otopot, am ambala' ra ulun, analaah ra atu asala', am angubas ra ulun aayah maya' ra kasiha' nu Ala. ¹⁷Intor ra Kitap hino ulun angkaraya' ra Ala akaalap ra kotoh ra tayar nu kawi' nu karaya' onsoi .

**Bubuhon mu yak angaho ra
Aho Onsoi**

4 ¹Karistus Yasus auma' matong po ra tana' hitu muoi amisara' ra ulun aayah am ulun inatoi, am io matong auma' amihang kono Raja'. Intor ra hino au akitaak bonsoi riun ra tingkuangon nu Ala am i Karistus Yasus, ²onsoi ko angaho ra Aho Onsoi hitu am bubuho' yak hino balai' onsoi ra paat asusa' karuo kono am paat asanang, am pain-topoton mu ilo am balai' ra nasalaan nilo, am paingkotoho'. Am onsoi oko alanggoi huang ra oko angubas intor ra Rahu nu Tuhan. ³Nga matong hua paat nano rahili ra ulun aangas angkinongoh ra pangubasan otopot, am maya' yak ra kasiha' nilo no, am apali' yak muoi ahitutukir angkinongoh ra pangubasan kasiha' nilo angkinongoh. ⁴Am ilo mulou angkinongoh ra atu otopot, am asiha' yak angkinongoh ra uliton lalayau. ⁵Am oko poyo Timotius, onsoi ko apandai ampahuang ra kawi' nu atu-atu, am lumondon yak ra luang nu ila', am bubuho' yak karaya' mu ra ambabala' ra Aho Onsoi hitu, am ing-

kooso' huang mu ra oko ananggoi ra tayar nu Ala.

Talampos nu ulun amanang

⁶Intor ra baal ku, nasuku' po paat ku auma' matoi asauk ra taak potoyon ra tayar nu Ala. Ikaa no kula' buoi ku amahun ra tana' hitu. ⁷Au nopongo inaya' ra pahihilian ra animbul am kawi' no onsoi yak, am nopongo nakasuku' ra intok susu-kuon. Olondon yak au maya'^c ri Karistus suku' ra kaawian no. ⁸Am raino talampos ku ra au nopongo namanang angkinaan rakon. Paat nu Orou Kaawian nali, Tuhan, Akim Otopot hino auma' anaak ra talampos hino rakon, nga bayah ku siino pahahansayan ra Ala. Am sala' ka au yak akaalap ra talampos hino, io yak poyo kawi' nu ulun lumangu angkinaan ra sukuan nu Tuhan.

Bilin ri Paulus ri Timotius

⁹U Timotius, kapasian mu muoi rakon. ¹⁰Nga naantak no hua i Dimas ra kalaayan nu tana' tu, am nahiru' noyo rakon inuoi ra bandar Tasalonika. Am inuoi po hua i Karisikis ra दौर Galatia, am i Titus pono' am inuoi poyo ra दौर Dalmatia, ¹¹am i Lukas yak raino rangan ku amahun. Impayuran mu i Markus am ambaya' akau muoi rakon, nu io hua auma' anulung rakon ra karaya' hitu. ¹²Pinakuoi ku po hua i Tikhikus ra Ipusus.

¹³Kono oko muoi ra hitu, onsoi ibiton mu sampayau ku nasindayol binulian ku ra Toroas li ra pahun ri Karpus. Ibiton mu po kawi' nu buku ku aulu' bonsoi, io hino kawi'

^b3:16 Kawi' nu nasuratan ra Kitap, kawi' no intor ra Ala am akabalos: Karuo kono am; tuki-tukir nu rahu nasuratan ra Kitap intor ra Ala akabalos.

^c4:7 Olondon yak au maya': Karuo kono am; Olondon ra randi' ku

4:10 Kol. 4:14, Plm. 24, 2Kor. 8:23, Gal. 2:3, Tit. 1:4 4:11 Kol. 4:14, Plm. 24, Inu. 12:12,25, 13:13, 15:37-39, Kol. 4:10 4:12 Inu. 20:4, Ip. 6:21-22, Kol. 4:7-8 4:13 Inu. 20:6

nu buku karatas nano binaal intor ra kungkung.

¹⁴⁻¹⁵Am ahibobontol oko ri Alik-sandor tukang tambaha' hino, nga io hua mansang bonsoi ra aho indulan taka tu, am nanguma' ra kalaatan alat bonsoi rakon. Am Tuhan yak rahili amalos ra kawi' nu hino rio maya' ra kono balaat nu inuma' no.

¹⁶Lali' ku pinatingkuang ra pampisaraan am kaando' no kasangulun po ininsuup rakon mindahu, nu naawi' yak hua nangiru' rakon. Alan-san yak ra Ala ra io ikaa alat huang ra ulun hiano. ¹⁷Tuhan po yak hua namarangan rakon am napaingkotoh rakon hili au nakapangubas angaho ra Aho Onsoi hitu ra kinongohon nu kinasuango' nu ulun sala' bansa' nu ulun Yahudi, am palabuso' no po au intor ra au maan potoyo'. ¹⁸Am Tuhan po rahili amalabus rakon intor ra kawi' nu kalaatan am io po

ahalung rakon am apakuoi ra pihangan no ra Surga'. Am io ansukon suku' ra buo-buoi no. Amin.

Tabi'

¹⁹U Timotius, au apasuku' ra tabi' ku ri Priskila ilo ansawo ri Akwila, am kawi' ri Onisiporus sansulapan. ²⁰Am Irastus sinumino ra Korintus am i Tropinus pinaurong ku poyo tima' ra Milotus nu arualan io hua. ²¹Am onsoi kapasion mu muoi rakon raino ra paat ikaa po asimuh am okotoh angin. Am Ibulus pono' ilo ri Pudis, am i Linus, i Kaladia am apasuku' po yak ra tabi' nilo riun. Am kawi' pono' nu pahaka' bokon luur nu angintopot am apasuku' po yak ra tabi' riun.

²²Au sambayang ra Tuhan amaringan am anaak ra barakat riun.

*Intor rakon,
Paulus*

Surat ri Paulus sumuku' ri TITUS

Rahu Papaintalangan

I Titus io hino sangulun bansa' sala' bansa' Yahudi. Io nasauk ra ulun nangintopot am nasauk ra rangan am anginsuup ra karaya' ri Paulus. Surat hitu pinasuku' yak ri Titus ra paat no siino ra Kirita, io sinino ri Paulus ra intok hino angawi' ra karaya' ikaa po nauma' ra lolot nu ulun angintopot.

Siino talu baal binalaan ra surat hitu. Puu-puun, i Titus binalaan ra baal-baal nu ulun auma' pasaukon ra amimihang ra ulun angintopot. Baal hino binalaan nga puun hua ra kinabaalo' nu ulun amahun ra Kirita asuang ala. Karuo, i Titus binalaan ra aun koson pakuan no angubas ra tuki-tukir nu lilian nu ulun nangintopot hiano, io hino lilian nu ungkuyon am ruandu' matuo (topot no halan ilo angubas ra ulun ambulok haling rilo), lilian nu ulun ambulok, am lilian nu amba. Popor no i Titus binalaan ra aun koson kinabaalo' nu ulun nangintopot. Aulu' bonsoi tu io hino ulun nangintopot onsoi io alami' ra pahayaman am antataau, ikaa asisingon ra ulun, ikaa angkakalit karuo kono am apasamput ra rahu akasuku' ra pansusuayan.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-4

Ulun mamaayo nu ulun nangintopot 1:5-16

Maan nu kula-kula' lilian nu ulun nangintopot 2:1-15

Babala' am pamahuangan 3:1-11

Rahu Pamaparan 3:12-15

1 ¹Sumuku' ra anak ku Titus! Au i Paulus, au nasauk ra amba nu Ala am ulun sususubon ri Yasus Karistus nanulis ra surat hitu. Au pinili' am sinusub anginsuup ra ulun pinili' nu Ala hili indu-indul okotoh ra luang nu intopot nilo. Au pono' am angubas po rilo hili akapandai ra pangubasan otopot maya' ra pangubasan haling ra ugama taka. ²Pangubasan hino mimpuun ra kalansanan nga itaka auma' akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus. Ala nopongo namarandi' ra bayah

hino ra kaapo tana' hitu nasauk am Ala ikaa auma' ambuak. ³Kasuku' paat no, Ala napaintalang ra randi' no hino ra luang nu bilin no. Bilin hino tinaakan rakon, am au angaho ra bilin hino haling ra susub nu Ala Apakaayah ritaka no.

⁴Titus, oko kapiro-pio anak ku, nga oko am au nopongo inintopot ri Karistus.

Au sambayang ra Ala Ama' am Karistus Yasus Raja' Kaayahan taka hino, anaak ra barakat am kaansayan ra tayar mu.

Karaya' ri Titus ra Kirita

⁵Au nanino riun ra Kirita hili oko anguma' ra karaya' ikaa po nauma' mu. Am poyo, hili oko amili' ra ulun pasaukon mu ra mamaayo nu ulun nangintopot ra tuki-tukir nu bandar. Am huangon mu paniluan-paniluan ku hitu. ⁶Onsoi ulun mamaayo nu ulun nangintopot sangulun kaando' sala'. Onsoi io onohom ra sangulun andu' ruandu'^a yak. Anak no pono' am ulun nopongo inintopot ri Karistus, sala' ka anak akaulihan ra anak aalis am ikaa angkinongoh ra babala'. ⁷Ulun mamaayo nu ulun nangintopot io hino ulun anguma' ra karaya' nu Ala io ikaa auma' anguma' ra sala'. Ikaa io akumpou, okotoh ambuuk, ahahauk, okotoh anggabu' karuo kono am kumakaalo ra usin. ⁸Sotopot no onsoi io anginsuat huang apaunsop ra ulun ra luang nu pahun no, asiha' yak ra baa-baal onsoi, ataan huang, abubuh huang, bayah nabahuan am onsoi kinabaalo'. ⁹Ilo olondon ra pangubasan kaintapatan nu ulun, ohondo' ra nopongo inubas rio. Haling ra hino io auma' ambala' ra ulun mimpun ra pangubasan otopot, am apaintalang ra sala' nu ulun kumalit rio.

¹⁰Nga asuang hua ulun tumabuh, puu-puun io hino angintopot am maya' po ra Arat sinuratan ri Musa ilo amparuung ra ulun bokon ra rahu nilo ambubuak. ¹¹Onsoi sonsongon kabang nu ulun kono hino, nga kulakula' ngasulapan suang nu naulingo ra pangubasan-pangubasan nilo kaando' balos. Ilo anguma' ra hino nga ilo asiha' akimauntung asiha' ahuyum yak ra usin. ¹²Siino sangulun angindul ra rahu nu Ala haling ra Kirita bansa' nilo tohom, rahu kono, "Ulun nu Kirita asalok ambubuak,

am ohondo' ra kium asangit ababaakan am alampuah."

¹³Otopot nirahu nu ulun angindul ra rahu nu Ala hili. Hino puun no onsoi oko ambala' rilo kapiro-pio; hili ilo olondon ra pangubasan otopot, ¹⁴am ikaa no bahu ilo olondon ra rahu nu ulun Yahudi kaando' balos hino, karuo kono am arat-arat inuma' nu ulun ikaa mintopot ra pangubasan otopot hino. ¹⁵Kawi' nu atu-atu nabahuan ra tayar nu ulun nabahuan ra bayah. Io yak tayar nu ulun nakutur ra huang am ikaa mintopot, kaando' ka saumi po nabahuan, nga pinowoon am huang nilo nopongo nakutur! ¹⁶Ilo anganku ra ilo akakaulih ra Ala, lai' halan am inuma' nilo rano anatandu' ra ilo ikaa angintopot. Ilo apasi asisingon am aangas maya'. Ilo hiano io hino ulun ikaa akaalap anguma' ra atu-atu onsoi.

Puun nu pangubasan otopot

2 ¹Ilo yak, oko poyo u Titus, onsoi oko angubas ra pangubasan otopot. ²Balaan mu ulun ungkuyon matuo, hili ilo olondon ataan huang, apandai am ilo asauk ra ulun kalalansanan. Ilo pono' am onsoi yak lumondon ra pangubasan otopot haling ra Ala, masi' kapiro-pio am ataan huang ra paat aila'.

³Kono po hino onsoi oko ambala' ra ruandu-ruandu' matuo, hili kinabaalo' nilo ampaat bonsoi ra aun otopot ra tayar nu ulun am aayah ra tayar nu Ala. Ikaa ilo angukunu' ra ulun bokon, am ikaa ahauk. Onsoi yak ilo angubas ra baa-baal onsoi, ⁴hili haling ra hino ilo akaalap angubas ra ruandu-ruandu' mambulok ra masi' ra andu' am anak-anak nilo. ⁵Onsoi ilo angubas ra ruandu-ruan-

^a1:6 io onohom sangulun andu' ruandu'...: Karuo kono am; ingondo' yak uwoto'.

du' mambulok sumauk ra ulun apandai, olondon huang ra unguyon no am asauk ra ina' onsoi ra tayar nu sansulapan am rumaliwi' huang ra andu' no unguyon. Haling ra hino kaando' no ulun auma' apasala' ra aho halng ra Ala. ⁶Kono po hino nu ulun ambulok, onsoi ilo balaan hili ilo sumauk ra ulun apandai amahuang. ⁷Ra kawi' nu atu-atu baal, onsoi oko sumauk ra paniluan ra kinabaalo' onsoi. Paat mu angubas, onsoi oko abubuh huang am topo-topot huang. ⁸Onsoi mindahu yak ra rahu otopot, hili ikaa aalap apasala' nu ulun bokon, hili ulun asisingon riun angkauyu' nga kaando' baa-baal ala' auma' rahuon nilo halng ra baal taka. ⁹Kono po hino nu ulun amba, onsoi ilo rumaliwi' huang ra tuan no, am apainsuat ra huang nilo ra kawi' nu baal. Ikaa ilo kumalit, ¹⁰karuo kono am antakou. Onsoi ilo hai-hait apakito ra kinabaalo' onsoi am ainsuhut, hili halng ra kinabaalo' nilo hino ulun bokon angansu-ngansuk ra pangubasan ra baal nu Ala apakaayah ritaka no.

¹¹Nga Ala nopongo napaintalang ra asi' no auma' apakaayah ra kawi' nu ulun. ¹²Asi' nu Ala hino angubas ritaka hili kaayahan taka ikaa tumabuh ra kasiha' nu Ala am ikaa maya' ra kasiha' ra tana' hitu. Itaka inubas ra kaayahan taka ra tana' hitu hili ataan huang, abubuh huang am olondon ra Ala.

¹³Raino itaka angkina'an ra Orou Kalansanan taka hino. Paat nu orou hino ulun ra tana' hitu akakito ra sundu' nu kuasa' ri Yasus Karistus, io hino Ala maayo kuasa' am Raja' Kaayahan taka.^b ¹⁴Io nopongo

pinatoi ra tayar taka hili amalabus ritaka halng ra kawi' nu kalaatan, am apasauk ritaka ra saumi bansa' alabus halng ra sala' am asauk yak ra tohom no, am poyo apinso' anguma' ra atu onsoi.

¹⁵Ubason mu kawi' nu hino, am balain mu talaaho' kawi' nu ulun angkinongoh ra rahu mu intor ra kawi' nu kapandayan mu. Ikaa oko apahusu' sangulun pono' apakaayu' riun.

Kinabaalo' nu ulun nangintopot

3 ¹Balain mi ulun nangintopot hili ilo rumaliwi' huang am maya' ra ulun amihang rilo am anguasa' ra bahian nu pamarintah, hili olondon am asiha' anguma' ra tuki-tukir nu baal onsoi. ²Mindahu ko rilo, ikaa ilo angulalaat karuo kono am angkalit ra atu-atu kaulun, io yak onsoi kinabaalo' nilo rumaliwi' huang. Onsoi pahayaman nilo hai-hait alami' ra tingkuangon nu kawi' nu ulun. ³Nga ra pahulu li itaka pono' am sasambungan, napalir am ikaa maya' ra panusuban. Itaka inulipon nu nansisinutan kasihaan nu huang; itaka aayah ra luang nu kasiha-kasiha' alat am huang sumolon, am asisingon huang ra sangulun am sangulun. ⁴Io yak Ala, Apakaayah ritaka hino napaintalang ra asi' no am honsoi nu huang no ritaka. ⁵Io napakaayah ritaka, sala' ka halng ra itaka nanguma' ra atu-atu onsoi, io yak halng ra io kapiro masi' ritaka. Io napakaayah ritaka lumangus ra Ro nu Ala, anganak ritaka bahu am anaak ra bayah bahu lumangus ra io amahu' ritaka. ⁶Ala nanaak ra Ro no ritaka lumangus ri Yasus Karistus,

^b2:13 Sundu nu kuasa' ri Yasus Karistus io hino Ala maayo kuasa' am Raja' Kaayahan taka: Karuo kono am; Sundu nu kuasa' nu Ala Maayo Kuasa' am Raja' Apakaayah ritaka i Yasus Karistus.

Raja' Kaayahan taka hino. ⁷Hili intor ra asi' ri Yasus itaka anduli' ohonsoi ra Ala am itaka akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus, kalansanan taka hino.

⁸Kapio rahu hitu. Au alansan riun ambala' kapio-pio ra baal hitu, hili ulun nangintopot kapio ra Ala kapio-pio lumikot anguma' ra karaya-karaya' onsoi am akabalos ra kawi' nu ulun. ⁹Io yak mintawoi ko ra pahahayaman kaando' balos, am pahulitan ra tansua' ra ulun, pangkalitan am pambubuukan haling ra Arat sinuratan ri Musa. Kawi' nu hiano kaando' balos am ikaa asatu'. ¹⁰Onsoi oko ambala' induo ruli' karuo kono am akasail intor ra hino ra ulun angimuun ra pansusuayan ra lolot nu ulun nangintopot pongo nu hino ikaa no akau mimaar ra ulun hino. ¹¹Apandayan mu, ulun kono hino alat bonsoi am sala-sala' no anatandu' ra io akasala'.

Popor nu babala'

¹²Pongo ku anusub ri Artimas karuo kono am i Tikhikus muoi riun, onsoi ko lumikot am apasi matong rakon ra bandar Nikopolis, nga siino huang ku asiha' murong ra hino ra buoi nu paat no asimu'. ¹³Onsoi oko lumikot huang anginsuup ri Sinas, ulun apandai bonsoi ra arat hino (sabiton ra paguam), am ondo' po i Apolos, hili ilo akaalap makou am kawi' nu atu-atu siino rilo. ¹⁴Onsoi ulun taka ahihiubas anguma' ra baa-baal onsoi hili akaalap anaak ra baa-baal aulu' am otopot, pai' kaayahan nilo kaando' balos. ¹⁵Kawi' nu pahaka' baya-baya' rakon, apasuku' ra tabi' nilo riun. Indulan mu tabi' mai ra kawi' nu ranga-rangan taka, io hino ulun ohondo' ra intopoton taka.

Au sambayang hili Tuhan anaak ra barakat no ra kawi' nu pahaka'.

*Intor ramon,
Paulus*

Surat ri Paulus sumuku' ri PILIMON

Rahu Papaintalangan

I Pilimon sangulun aaho ra lolot nu ulun nangintopot ra Kolosi. I Pilimon sino ulipon, inggalan no i Onisimus. I Onisimus nahiru' intor ri Pilimon am rampa' no ri Paulus ra paat ri Paulus niriilan, am balai' ri Paulus i Onisimus am kaasauk io ra ulun nangintopot.

Surat ri Paulus hitu pasukuon no ri Pilimon hili io ohohonsoi ri Onisimus ra io paulion ri Paulus rio. I Paulus akitaak ri Pilimon suku' io angalap anduli' ri Onisimus sala' ka sumauk ra ulipon yak, io yak sumauk ra pahaka' no.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1-3

I Pilimon ansukon 4-7

I Paulus apaasi' ri Pilimon ri Onisimus 8-22

Rahu pamaparan 23-25

1-2Sumuku' ra pahaka' ku Pilimon pansilulum am rangan mai angkara-ya' ra tayar nu Tuhan. Am sumuku' poyo ra kawi' nu ulun nangintopot muoi sambayang ra pahun muno, am i Apia pahaka' taka, am i Arkipus rangan taka angkaraya'

Au i Paulus, sangulun niriilan nga au angkaraya' ra tayar ri Karistus Yasus hua, am intor poyo ra pahaka' taka i Timotius anulis ra hitu riun.

3Akai sambayang hili Ala Ama' taka am Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat am kaansayan riun.

Asi' am intopot ri Pilimon

4Tukir ku sambayang au angibit riun ra luang nu sambayang ku angansuk ra Ala. 5nga aringoh ku ra oko angasi' ra kawi' nu ulun nangintopot am kapiopio angintopot ra Ala

am Tuhan Yasus. 6Au sambayang akitaak hili pansiluluman taka ra itaka sario mintopot ra Tuhan auma' apaindul ra pangkaulihan labing andalom ampaat ra tuki-tukir nu taak hili naalap taka intor ri Karistus. 7U pahaka' ku, asi' mu apainsuat rakon bonsoi am apaingkotoh po rakon. Oko napakasangkah ra huang nu kawi' nu ulun mintopot ra Ala.

I Paulus napaasi' ri Pilimon
ri Onisimus

8Au hitu pahaka' mu ra luang nu Tuhan Yasus. Am intor ra hino nga au ikaa anunuloon anusub riun anguma' ra aun aulu' bonsoi. 9Am intor ra asi' mu labing onsoi au akitaak riun. Au sangulun matuo^a am raino niriilan nga au angkaraya' ra tayar

^a9 Sangulun matuo: Karuo kono am; Wakil ri Karistus

ri Karistus Yasus. ¹⁰Au hitu i Paulus akitaak riun masi' ri Onisimus nga io kono yak anak ku bonsoi nga au hua napaintopot rio ra paat ku siino ra riil tu, am au pinasauk nu Tuhan ra kono yak ama' ri Onisimus ri Karistus. ¹¹Ra pahulu li i Onisimus kaando' tool no ra tayar mu, am raino io akatool ra tayar mu, am kono hino po io rakon.

¹²Susubon ku raino i Onisimus pandulio' riun nga aalulum au rio bonsoi. ¹³Sotopot no halan solor am huuton ku io rumangan rakon ra hitu sabuoi ku ra luang nu riil tu nga Aho Onsoi hitu hua umang nu tulung mu rakon. ¹⁴Io yak hama' pono' kono hino aangas au amalikot riun. Kasihaan ku kalangkaan yak nu huang mu anulung rakon. Aangas au apaurong rio rakon ra hitu nu kono po oko ikaa amalihua.

¹⁵Hitili nahi langus no ra i Onisimus sinumuai intor riun tili tima', hili akau akapansilulum po suku' ra buo-buoi no. ¹⁶Nga raino kono yak io pahaka' mu asian mu ri Karistus, sala' ka kono ulipon mu yak. Kono hino po nga io rakon raino, am aulu' po nga panginsuat mu rio raino ra io ulipon mu am pahaka' mu poyo ra tingkuangon nu Tuhan.

¹⁷Intor ra hino kono oko amalihua rakon asauk ra rangan mu tiwolon mu no nga i Onisimus anduli' riun ohon-

do' ra kono oko aniwol rakon. ¹⁸Kono io nakasala' riun, karuo kono am akautang riun, am au pono' po-tohomon mu ra utang hino. ¹⁹Am longo-longon kuno raino anulis ra hitu, "Au i Paulus rahili ambayal riun." Ikaa pono' au apamahuang riun ra oko akautang ra bayah mu rakon. ²⁰Intor ra hino pahaka' ku, onsoi oko masi' ra pakiasian ku hitu nga itaka sangaka' ra luang nu Tuhan hua. Onsoi oko apainsuat rakon asauk ra pahaka' mu ra luang ri Karistus.

²¹Paat ku anurat ra surat hitu riun apandayan ku noyo ra oko amalihua ra kinitaak ku hino, am akasail po nahi pakuan mu intor ra kinitaak ku hino. ²²Siino po kitaakon ku riun, onsoi oko amalair ra sulap intok ku, nga au alansan ra Ala amalos ra sambayang mi am apanduli' po rakon muoi ramuyun.

Rahu pamaparan

²³I Ipaparas ambilin ra tabi' no riun. Io rangan ku niriilan tu nga angakaraya' ra tayar ri Karistus Yasus. ²⁴Am kono hino po ri Markus, Aristarkus, i Dimas am i Lukas, ranga-rangan ku angkaraya' ra tayar nu Tuhan.

²⁵Au sambayang ra Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat ramuyun.

*Intor ramon,
Paulus*

Surat sumuku' ra ulun IBARANI

Rahu papaintalangan

Surat ra ulun Ibarani hitu pinasuku' ra kula-kula' ulun nangintopot akaliman ra ila' am susa', ilo nahi auma' lumungka' haling ra kaintapatan nilo ri Karistus. Ulun nanurat ra surat hitu anusub rilo olondon yak mintopot. Haling ra baal hino io ambala' ra Yasus Karistus io hino taak nu Ala otopot. Talu baal binalaan nu ulun nanurat ra surat hitu.

Puu-puun, i Yasus io hino Anak nu Ala, Anak nu Ala ampus-ampus. Anak nu Ala hino napakito ra kalandanan no ra Ala Ama' lumangus ra langgoi nu huang ra paat no naila'. Asauk ra Anak nu Ala, i Yasus aulu' ra kuasa' haling ra ulun angindul ra rahu nu Ala ra luang nu Parandian Lairon. Io pono' labing aulu' haling ra malaikat karuo kono am i Musa.

Karuo, Ala napaintalang ri Yasus hino Imam ampus-ampus labing aulu' haling ra imam-imam ra luang nu Parandian Lairon.

Katalu, lumangus ri Yasus, ulun angintopot rio alabus haling ra sala' am haling ra kalaanan am patayan. Asauk ra Kinatuaan nu Imam, i Yasus nanaak ra ulun ra bayah otopot am ampus-ampus nga ikaa aalap anaak haling ra atu-atu taakan io hino kium potoyon am baal-baal bokon siino ra Arat sinuratan ri Musa. Arat amatoi ra kium hino asauk yak ra pangintiluan haling ra ralan kaayahan otopot am ampus-ampus hino, kaando' no atungon no bokon.

Hili ulun nanurat ra surat hitu nambala' ra intopot nu kula-kula' ulun okotoh ra intopot ra mamatuo nu ulun Israil asauk ra pangintiluan (bahian 11), ulun nanurat ra surat hitu anusub ra ulun amasa' ra surat hitu olondon yak. Ra luang nu bahian oopor am ruo io anusub rilo hili parayu-rayus lumondon maya' suku' ra popor nu bayah nilo, am hai-hait ahilong ri Yasus. Io anusub po rilo hili ataan huang ra kula-kula' ila' am pangulalaatan nu ulun mintup ra inan nilo. Pamaparan ra surat hitu io hino babala' am huhuangen.

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan: I Karistus io hino taak otopot nu Ala 1:1-3
I Karistus akalabing ra kuasa' haling ra malaikat-malaikat 1:4-2:18
I Karistus akalabing ra kuasa' haling ri Musa am Yosua 3:1-4-13
I Karistus maayo kuasa' am Kinatuaan nu Imam 4:14-7:28
Kuasa' nu parandian ri Karistus 8:1-9:28
Kuasa' nu pinatayan ri Karistus 10:1-39
Puu-puun aulu' io hino intopot 11:1-12:29
Pambalaan am rahu pamaparan 13:1-25

Ala mindahu lumangus ra Anak
no

1¹Ra bahu li Ala asalok mindahu ra aki taka rali lumangus ra ulun angindul ra rahu no anguma' ra kula-kula' baal. 2²Io yak paat nu orou-orou pangawian hitu io mindahu ritaka lumangus ra Anak no. Lumangus ra Anak no, hitu nga puun nu Ala nanguma' ra limbowon am tana' hitu. Am Ala nopongo nanantu' ra Anak no hitu nga akakuasa' onohom ra kawi' nu atu-atu. 3³Io nga apaintalang ra kuasa' asundu nu Ala am io nga ohondo' ra kinabaalo' otopot nu Ala. Io po nga amihang ra kawi' nu siino ra limbowon am tana' hitu haling ra rahu no akakuasa' hino. Pongo no napasauk ra ulun ampunan ra sala-sala' nilo, io nanturung ra kurusi' intok amihang siino ra Surga' nirumangan ra Ala, maayo bonsoi ra kuasa' hino.

Anak nu Ala maayo ra kuasa'

4⁴Anak hino tinaakan ra kuasa' labing maayo haling ra malaikat, ohondo' ra inggalan tinaakan nu Ala labing ansukon am insuaton haling ra inggalan tinaakan ra malaikat. 5⁵Ikaa ihondo' Ala indahu ra sangulun malaikat ra rahu kono hitu,

"Oko nga Anak ku.

Paat nu orou hitu

au asauk ra Ama' mu."

Ikaa po ihondo' Ala indahu ra atu pono' malaikat ra rahu kono hitu,

"Au sumauk ra Ama' no, am io asauk ra Anak ku."

6⁶Io yak paat nu Ala nanusub ra anak no ungkuyon saumi hino ra tana' hitu, rahu nu Ala kono hitu,

"Kawi' nu malaikat nu Ala onsoi sumamba ra Anak ku."

7⁷Haling ra baal nu malaikat-malaikat, rahu nu Ala kono hitu,

"Au nanguma' ra malaikat-malaikat ku sinumauk apasi ohondo' ra angin, am amba-amba ku sinumauk akakuasa' ohondo' ra linaang nu apui."

8⁸Io yak tayar nu Anak hino, rahu nu Ala,

"Oko amihang u Ala^a suku' ra buo-buoi no!

Pamihangan mu io hino pamihangan otopot bonsoi.

9⁹Oko masi' ra katapatan, am asisingon ra kalaatan.

Hino nga puun nu Ala, Ala mu, namili' riun am nanaak riun ra kaansukan apaatong ra insuat, sumail ra ranga-rangan mu."

10¹⁰Am rahu po nu Ala,

"Oko, u Tuhan, nanguma' ra tana' ra puu-puun nali, am oko po nanguma' ra kawi' nu siino ra limbowon.

11¹¹Kawi' nu hiano auma' alawo, am apandai aapu' ohondo' ra sampayau io yak oko ikaa auma' ahungga'.

12¹²Limbowon am tana' hitu auma' lupion ku ohondo' ra sampayau, am baliran mu ra bokon no. Io yak oko ikaa auma' ahungga', am bayah mu ikaa apandai opopor."

13¹³Ala ikaa ihondo' indahu ra sangulun pono' malaikat ra rahu kono hitu,

^a1:8 Oko amihang u Ala: Karuo kono am; Ala io hino pihangan mu. Oko amihang: Luang nu buku nakalair; Io amihang

*"Anturung ko ra solor
ra pamiris ku,
suku' ra au apasauk
ra tumabuh riun
ra kindangon mu."*

14Kono po hino, aun ki' malaikat hiano? Ilo io hino ro-ro angkaraya' ra Ala, am sususubon nu Ala hili anginsuup ra kawi' nu ulun auma' angalap ra ralan kaayahan intor ra Ala.

Ralan Kaayahan hino kalalaban

2¹Hino nga puun no onsoi taka kapiro-pio sumuhut ra pangubasan-pangubasan nopongo naringoh taka, hili itaka ikaa lumungka' ra kaintapatan taka. ²Kawi' nu bilin inindulan nu malaikat-malaikat ra aki taka rali otopot kapiro, am ulun ikaa sumuhut karuo kono am ikaa olondon maya' ra bilin hino, io aukuman ampaat ra sala' inuma' no. ³Labing po nga ralan kaayahan hino kalalaban bonsoi haling ra bilin-bilin hino! Kono ikaa huhuungan taka ralan kaayahan hino, ikaa no itaka auma' alabus haling ra ukuman hino. Nga Tuhan hua puu-puun nambala' ra ralan kaayahan hino, am ulun puu-puun nakaringoh ra bilin hino nopongo nanganguku ra bilin hino otopot ra tayar taka. ⁴Ra paat nu hino, Ala anatandu' ra pambalaan nu ulun hiano lumangus ra io anguma' ra kula-kula' tatandu' kalalaban am baa-baal kalalaban ikaa po nasauk ra tana' hitu am anayar ra taak-taak haling ra Ro nu Ala maya' ra kasiha' no tohom.

Amamahaak angibit ra ulun ra kaayahan

⁵Malaikat ikaa tinaakan nu Ala ra kuasa' amihang ra tana' matong

bahu, io hino tana' ayamon taka tu raino. ⁶Topot no, saumi bahian ra luang nu Kitap siino nasuratan kono hitu, rahu no,

*"Aun ki' ulun hino, u Ala,
suku' ra oko amahuang rio?
Ulun hino ulun bonsoi yak,
io yak oko angibabaya' po rio!"*

⁷*Ra paat ikaa kula' abuai
oko napasauk rio
naparaliwi'*

*ra kuasa' ka borook yak
haling ra malaikat.*

*Oko nanaak rio ra kuasa'
asundu am kaansukan,^b*

⁸*am napasauk rio ra amihang
ra kawi' nu atu-atu."*

Kono po kapiro Ala napasauk ra ulun, amihang ra kawi' nu atu-atu. Atungon nu hino kawi' nu atu-atu pihangon yak nu ulun. Hama' pono' kono hino, raino ikaa akakito taka ra ulun amihang ra kawi' nu atu-atu. ⁹Io yak itaka nopongo nakapandai ra i Yasus akakuasa' amihang! Ra paat ikaa kula' abuai, kuasa' no pinaraliwi' po ka borook haling ra malaikat. Baal hitu asauk hili lumangus ra honsoi nu huang nu Ala io auma' matoi ra tayar nu kawi' nu ulun. Itaka akapandai rio raino tinaakan ra kaansukan bonsoi nga io nopongo naila' suku' inatoi. ¹⁰Ala napasauk ra kawi' nu atu-atu am apakaayah po ra kawi' nu hino. Inuma' nu Ala hino otopot ra paat no napasauk ri Yasus ulun apakaayah otopot lumangus ra io aila'. Ala nanguma' kono hino hili asuang ulun ansukon ohondo' ri Yasus. Nga io hua namahulu anilu rilo ra ralan kaayahan.

¹¹I Yasus namahu' ra ulun haling ra kawi' nu sala' nilo. Io am ulun binahuan hiano, saumi ama' yak.

^b2:7 siino kula-kula' rahu nasuratan ra buku nakalair rahu kono: Oko nanguma' rio akakuasa' ra tana' tu (Nanian Pangansukan 3:8)

Hino nga puun ri Yasus ikaa auyu' a-
nganguku rilo asauk ra pahaka-
pahaka' no. ¹²Rahu ri Yasus ra Ala,
*"Ambala' au ra pahaka-
pahaka' ku haling ra baal mu.
Au angansu-ngansuk riun
ra paat nilo lumulur
sambayang."*

¹³Rahu kono po ri Yasus, "Au
alansan bonsoi yak ra Ala." Am rahu
kono po, "Hitu nga au, nambabaya'
ra anak-anak nopongo tinaakan nu
Ala rakon."

¹⁴Nga ulun sinabit no ra anak hino,
io hino ulun yak apandai matoi,
haling ra hino i Yasus sinumauk
ohondo' rilo am aayah ohondo' ra
baal nu ulun. Io nanguma' ra kono
hino, hili haling ra pinatayan no io
akaalap amayau ra kuasa' nu Ibilis
amihang ra patayan hino. ¹⁵Haling ra
inuma' no hino io namalabus ra ulun
inulipon ra langgoi nu bayah no, nga
angkalaa' ra patayan. ¹⁶Atalang
noyo, sala' ka malaikat ininsuupan
no, io yak anak sua' ri Abaraham.
¹⁷Atungon nu hitu, io sumauk yak
ohondo' ra pahaka-pahaka' no ra
kawi' nu atu-atu baal. Am haiing ra
baal hino io akaalap sumauk ra
Kinatuaan nu Imam maya' ra
panusuban. Am io masi' ra ulun ra
luang nu karaya' no ra Ala. Haling ra
karaya' inuma' no hino sala' nu ulun
auma' ampunin. ¹⁸Am raino io
akaalap anginsuup ra kawi' nu ulun
naintupan ra panginaman, nga io hua
naubas nakinaman am naila'.

Yasus maayo kuasa' intor
ri Musa

3 ¹Pahaka-pahaka' ku ra luang
ri Yasus Karistus nopongo in-
ipahan nu Ala! Huangon mi onsoi-
onsoi haling ra baal ri Yasus hitu! Io
sinusub nu Ala sumauk ra Kinatuaan

nu Imam ra tayar nu intopoton
binalaan ritaka tu raino. ²Io olondon
yak ra panusuban nu Ala nopongo
namili' rio no ra tayar nu karaya'
hino, ohondo' ri Musa ra pahulu li
olondon anguma' ra karaya' no ra
tayar nu ulun nangintopot ra Ala.
³Ulun amaal ra pahun labing an-
sukon intor ra pahun binaal no. Kono
po hino onsoi kawi' nu ulun angansu-
ngansuk ri Yasus sumail intor ra a-
ngansuk ri Musa li. ⁴Otopot, kawi' nu
pahun siino ulun amamaal, io yak
amamaal ra kawi' nu atu-atu io hino
Ala yak. ⁵I Musa amba nu Ala hino
olondon ra karaya' no ra tayar nu
ulun nangintopot ra Ala. Am angin-
dul ra baa-baal balain nu Ala ra aun
asauk ra orou-orou naaling. ⁶Io yak
i Karistus, Anak nu Ala hino olondon
ra karaya' no am amihang ra ulun na-
ngintopot ra Ala. Am itaka hitu nga
ulun nu Ala, nu kono itaka olondon
ra kotoh nu huang am kaintapatan
taka ra akaalap ra aun kalansanan
taka hino.

Taahan ra tayar nu ulun
nangintopot ra Ala

⁷Haling ra hino, ohondo' ra nirahu
nu Ro nu Ala, rahu kono,

*"Kono po aringoh mi rahu nu
Ala ra paat nu orou hitu,
⁸ikaa kaikangon huang mi,
ohondo' ra aki mi rali ra
paat nilo tumabuh ra Ala
ra paat nilo anginam ra Ala ra
tana' asuang ra batu am in-
ahison li."*

⁹Rahu kono po nu Ala,
*"Ra intok hino nga aki mi rali
nanginam rakon,
am nanutuku' rakon, lai' halan
am ilo nopongo nakakito
ra inuma' ku
ra buoi nu apat ngoopor upok."*

¹⁰Hino nga puun ku nambuuk
rilo am rahu ku rilo,
'Ilo ikaa hai-hait olondon,
am aangas maya' ra
panusuban-panusuban ku,'

¹¹Au nambuuk am nahibot,
'Ikaa ilo akaunsop
ra tana' hino,
nga intok hino taakin ku ra
intok nilo amahun.' "

¹²Pahaka-pahaka' asian ku ra
luang nu Tuhan Yasus Karistus,
onsoi huhuagon mi. Pai' sangulun
pono' ra lolot mi ala'at bonsoi ra
huang am ikaa mintopot, suku' io an-
duli' am mintawoi ra Ala aayah hino!

¹³Topot no, onsoi akau anginsuup
ambala' onsoi-onsoi ra sangulun am
sangulun ra tuki-tukir nu orou ra buoi
taka aayah ra paat sinabit ra "Orou
Hitu" maya' ra rahu nasuratan ra
Kitap. Hili sangulun pono' ra lolot mi
kaando' aruung nu sala' suku'
tumabuh ra Ala. ¹⁴Nga kawi' taka io
hino sabiton ra rangan ri Karistus
angkaraya', nu kono itaka atahoh ra
kaintapatan notohom taka haling ra
puu-puun nali. ¹⁵Hitu nga rahu
nasuratan ra Kitap,

*"Kono po aringoh mi rahu nu
Ala ra paat nu orou hitu,
ikkaa kaikangon huang mi,
ohondo' ra aki mi rali,
ra paat nilo tumabuh ra Ala."*

¹⁶Kono po hino, aun ki' kaulun na-
karingoh ra rahu nu Ala hili
tinumabuh po ra Ala? Io hino, kawi'
nu ulun inibit ri Musa inakou haling
ra pihangan Masir li, kaa ki' kapiro?

¹⁷Am aun ki' kaulun binuukan nu Ala
ra buoi nu apat ngoopor upok? Io
hino ulun nakasala', sahaba-haba'
inato' ra tana' asuang ra batu am in-
ahison li, kaa ki' kapiro? ¹⁸Paat nu Ala
nahibot, rahu kono,

*"Ikaa ilo akaunsop
ra nagiri hino*

*nga intok hino tinaakan ku
ra intok nilo amahun"*.

Aun ki' kaulun kuon nu Ala hino?
Kuon no hino, io hino siung nu ulun
tumabuh ra Ala, kaa ki' kapiro?
¹⁹Napandayan taka noyo raino ra ilo
ikkaa akaalap munsop ra nagiri hino
nga ilo ikaa angintopot ra Ala.

4 ¹Io yak, randi' nu Ala siino poyo
raino, am itaka auma' taakin ra
intok tumooh nirandi' no hino.
Haling ra hino, onsoi huhuagon taka
pai' sangulun ra lolot mi putusan nu
Ala rahili ra ilo ikaa auma' akaalap
ra intok amahun nirandi' hino. ²Nga
Aho Onsoi hino nopongo noyo
binalaan ritaka ohondo' ra ulun
hiano. Io yak, aho hino kaando' no
balos no ra tayar nu ulun hiano. Nga
paat nilo angkinongoh, ikaa ilo angin-
topot. ³Io yak tayar taka ulun nanging-
topot, itaka akaalap ra intok amahun
nirandi' nu Ala hino. Randi' hino
ampa'at ra binalaan nu Ala, rahu
kono,

*"Au nambuuk am nahibot,
'Ikaa ilo akaunsop ra hino
nga intok hino tinaakan ku ra
intok nilo amahun.' "*

Ala mindahu kono hino hama'
pono' nu karaya' no nopongo ra puun
no napasauk ra tana' hitu. ⁴Nga
haling ra baal nu orou katulu', siino
nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

*"Orou katulu' li Ala tinumooh
haling ra kawi' nu inuma' no."*

⁵Haling ra baal hino, sinuratan
poyo kono hitu, rahu no,

*"Ikaa ilo akaunsop
ra tana' hino
nga intok hino tinaakan ku
ra intok nilo amahun."*

⁶Haling ra hino, ulun puu-puun
nakaringoh ra baal nu intok amahun
hino ilo ikaa akaalap ra intok
amahun hino nga ilo ikaa angintopot.
Kono po hino siino poyo ulun bokon

auma' akaalap ra intok amahun hino. 7Natalang noyo ra ulun bokon akaalap ra intok amahun, nga Ala no-pongo nanantu' ra orou bokon po, sabiton ra, "Orou Hitu." Kula-kula' po upok buoi no Ala inindahu po ri Raja' Daud ra baal hino, io hino rahu inalap haling ra Kitap lairon raitu' li,

*"Kono po aringoh mi rahu nu
Ala ra paat nu orou hitu,
ikaa sumingkotoh huang mi."*

8Kono nahi Yosua no-pongo nanaak ra ulun hiano ra intok amahun nirandi' nu Ala, haling ra hino ikaa no nahi Ala amala' ra baal nu orou bokon. 9Haling ra hino, tayar nu ulun nangintopot ra Ala siino po

Imam

randi' ra amahun ohondo' ra Ala amahun ra orou katulu'. 10Nga ulun nakaalap ra intok amahun nirandi' nu Ala no rio, auma' amahun po haling ra kawi' nu karaya' no, ohondo' ra Ala. 11Puun ra hino, onsoi taka lumikot kapiro-pio angalap ra intok amahun nirandi' nu Ala hino. Pai' kasangulun pono' ra lolot mi ikaa akaalap ra intok amahun ohondo' rilo ra pahulu li ikaa akaalap ra intok amahun nga ikaa ilo angintopot ra Ala.

12Rahu nu Ala io hino rahu aayah am akakuasa' bonsoi, labing alarom haling ra pailang ruo ra larom. Rahu hino sumindalom suku' ra pinomololot ra bayah am inaning, suku' ra pinomololot ra bungul am utok nu tulang, suku' io apaintalang ra aun siino kapiro-pio ra huhuangeon am huang nu ulun. 13Kaando' ka saumi po aayah ra tana' hitu nauni ra pahilayan nu Ala. Kawi' nu atu-atu atalang yak ra tingkuangeon no. Ikaa mulalas akai auma' ananggung ra kawi' nu inuma' mai ra tingkuang nu Ala.

I Yasus Kinatuaan nu Imam labing aulu'

14Hino puun no onsoi taka tumahoh yak ra kaintapatan nu intopot taka tohom. Nga itaka nokotohom ra Kinatuaan nu Imam labing aulu', no-pongo nakaunsop suku' ra tingkuangeon nu Ala io hino nga i Yasus Anak nu Ala. 15Kinatuaan nu Imam taka hitu sala' ka imam ikaa nakaaya' nakaliman ra kalamian-kalamian taka. Topot natu, io no-pongo nakinaman ra kawi' nu baal, ohondo' ra inan taka tohom ikaa yak hua io nanguma' ra sala'! 16Haling ra hino, onsoi taka aatas yak tumingkuang ra Ala nga io amihang ra honsoi nu huang no. Ala masi'

ritaka am anaak ra barakat no ritaka hili itaka akaalap ra asi' no ra paat taka akitulung rio.

5 ¹Tuki-tukir nu Kinatuaan nu Imam pinili' haling ra siung nu ulun, am pinasauk ra angkaraya' ra Ala ra tayar nilo. Karaya' no io hino anaak ra Ala ra kula-kula' taak am kium maan tontobo' asauk ra pakiampanan ra sala'. ²Kinatuaan nu Imam hino asuang kalamian no tohom, am haling ra hino io alimuoi ra tingkuangon nu ulun kaando' kapandayan ra atu-atu am nanguma' ra sala'. ³Am io pono' hua am siino kalamian, haling ra hino io pono' am amatoi po ra kium asauk ra taak no, sala' ka haling ra sala' nu ulun, io yak haling ra sala' no tohom. ⁴Kaando' kasangulun apasauk ra inan no tohom ra Kinatuaan nu Imam. Haling ra ipah nu Ala yak ulun hino asauk ra Kinatuaan nu Imam ohondo' ri Harun ra pahulu li inipahan nu Ala.

⁵Kono po hino ri Karistus, ikaa io napasauk ra inan no tohom sinumauk ra Kinatuaan nu Imam. Ala yak napasauk rio. Rahu nu Ala rio,

"Oko nga Anak ku.

Haling ra orou hitu au asauk ra Ama' mu."

⁶Ra bahian bokon ra luang nu Kitap siino po rahu nu Ala,

"Oko asauk ra imam suku' ra buo-buoi no, ohondo' ra imam ininggalanan ri Milkisidik."^c

⁷Paat ri Yasus aayah ra tana' hitu ra pahulu li, io sambayang akitaak ra Ala ra rahu lumuap am antangi', nga Ala hua akakuasa' apakaayah haling ra patayan. Nga i Yasus rumaliwi' ra huang ra Ala am aingkoos huang ra maya' ra panusuban nu Ala, hili Ala

nangkingoh ra kinitaak no. ⁸I Yasus io hino Anak nu Ala, io yak hama' no pono' io sabiton ra Anak, io ahihiubas sumauk ra ulun olondon ra panusuban lumangus ra ila' no. ⁹Hili pongo no nasauk ra ulun apakaayah otopot, io yak asauk ra puun nu apapakaayah ra tayar nu kawi' nu ulun maya' ra panusuban no suku' ra buo-buoi no, ¹⁰am Ala pono' namala' rio, rahu kono, "Oko nga asauk ra Kinatuaan nu Imam, ohondo' ri Milkisidik!"

Huangon Talaaho'

¹¹Asuang balain mai ramuyun ra baal ri Yasus ra io ohondo' ra karaya' nu Kinatuaan nu Imam, io yak asusa' bonsoi amala' nga akau abuoi akarati'. ¹²Topot no auma' no akau halan ra paat raino tu asauk ra ulun angungubas, io yak baa-baal natu kaando' po momolowo' mi apandai. Haling ra hino onsoi akau akiubas po pahulu ra ulun bokon ra pangubasan puu-puun haling ra baal nu Ala. Ikaa po akau akaalap angakan ra kanon aikang, anginum akau yak pahulu ra susu'. ¹³Ulun po anginum yak ra susu', sabiton ra anak borook, kaando' po kapandayan no ra atu otopot am atu asala'. ¹⁴Kanon aikang io hino tayar nu ulun matuo yak nga ilo nopongo nakapandai, ilo apandai opohondo' ra atu onsoi am alaas.

6 ¹Haling ra hino, onsoi taka mindul ahihiubas ra pangubasan apaingkotoh ra kaayahan nu ulun nangintopot, am sala' ka ruli-ruli' yak ra pangubasan puu-puun ra ugama taka. Ikaa onsoi ra kono itaka ruli-ruli' angubas ra pangubasan ra puu-puun hino, io hino ambala' ra ulun

^c5:6 ohondo' ra imam ininggalanan ri Milkisidik: Karuo kono am; nakaunsop ra sua' ri Milkisidik.

mulou ra baa-baal kaando' balos am onsoi mintopot yak ra Ala, ²karuo kono am pangubasan puu-puun haling ra baal nu rorob^d karuo kono am onompok ra timpululuu nu ulun, karuo kono am baal nu ulun matoi anduli' aayah karuo kono am baal nu aukuman ampus-ampus. ³Kono maya' ra kasiha' nu Ala, onsoi taka mindul ra pangubasan-pangubasan bokon haling ra pangubasan puu-puun naubasan taka.

⁴Nga aun koson nu ulun inulou mintopot, auma' ubason po bahu hili mimpoi ra sala' no. Ra pahulu li ilo siino ra awantang haling ra Ala, am nopongo nakaalap ra taak no. Am ilo pono' nakaaya' po pinihang nu Ro nu Ala, ohondo' ra ulun bokon. ⁵Ilo akapandai ra rahu nu Ala hino onsoi bonsoi, am ilo nopongo nakaliman ra kawi' nu taak akakuasa' ra paat nu Ala amihang rahili. ⁶Pongo nu hino ilo inulou mintopot! Ikaa no ilo aalap angubas po ra ilo anduli' ra mimpoi po haling ra sala-sala' nilo. Nga ilo analip po ra Anak nu Ala am apakauyu' po ri Yasus ra tingkua-ngon nu ulun asuang.

⁷Ala anaak ra barakat ra tana' asalok aluu' nu anguluh, io hino tana' onsoi am oondob am akabalos ra tayar nu ulun anambak. ⁸Io yak kono tana' hino asuang butit am tutuu' akaruui kaando' no tool no, am popor no io awahon nu Ala am solobon ra apui. ⁹Io yak u pahaka-pahaka' inasian ku, hama' pono' au mindahu kono hino, io yak siino kaintapatan ku ramuyun. Au angintopot ramuyun nopongo nakaalap ra baa-baal onsoi bonsoi, io hino barakat asauk ra bahian haling ra ralan kaayahan mi. ¹⁰Pamutusan nu Ala hino otopot. Io ikaa akaliro ra aun inuma' mi ra tayar

no, am asi' pinakito mi rio ra paat mi anginsuup ra pahaka' ulun nangintopot, ra pahulu li am suku' raino.

¹¹Kasihaan ku ra tuki-tukir mi parayu-rayus yak apinso' suku' ra popor nu bayah mi, suku' ra akau akaalap ra aun kalansanan mi hino. ¹²Aangas au ra akau sumauk ra ulun lambungau. Io yak kasihaan ku ra bayah mi ohondo' ra ulun mintopot rio am tumaan huang angkinaan hili akaalap ra aun nirandi' nu Ala.

**Randi' nu Ala ikaa mulalas
asauk yak**

¹³Paat nu Ala nanguma' ra randi' no ri Abaraham, io nampator ra ikaa mulalas io anguma' yak ra aun nopongo nirandi' no hino. Nirandi' no hino io nampator ra inan no tohom nga kaando' hua sumail ra kuasa' no. ¹⁴Rahu kono,

*"Siino randi' ku riun,
au anaak ra barakat ku riun
am apakasuang ra sua' mu."*

¹⁵I Abaraham angkuliman ra huang tumaan angkinaan yak hili io nakaalap ra aun nirandi' nu Ala rio. ¹⁶Kono ulun ampator anabit ra inggalan nu ulun bokon labing akakuasa' haling rio, pator hino omopor ra kawi' nu pahahansangan nu ulun. ¹⁷Ala apaingkotoh ra huang nu ulun angalap ra randi' no, ra io ikaa angungga' ra kasiha' nu huang no. Hino puun no randi' hino niruangan no ra pator. ¹⁸Aun nirandi' nu Ala am aun pinataran nu Ala ikaa aungga' am Ala ikaa ambuak ra randi' am pator no hino. Ruo baal hitu ikaa aalap angungga'.

Haling ra hino, itaka nopongo nakiangkob ra Ala hino, am sumauk atahoh ra intopot am amului ra

^d6:2 rorob: Karuo kono am; saumi baal amariu' amarisi' ra inan.

huang ra kalansanan siino nilair ra tingkuangon taka. ¹⁹Kalansanan taka hino ohondo' ra sisimbatu' nu kapal hino. Kalansanan hitu anaak ra kaansayan am opokotoh ra bayah taka. Kalansanan hino nakasawang ra kain pinomololot ra Sulap Nabahuan ra Pahun nu Tuhan ra Surga'. ²⁰I Yasus nopongo namabat ra ralan muoi ra intok hino ra tayar taka, am nopongo inunsop ra hino sinumauk ra Kinatuuan nu Imam taka suku' ra buo-buoi no, ohondo' ra Imam ininggalanan ri Milkisidik.

Imam ininggalanan ri Milkisidik

7 ¹Milkisidik hitu io hino raja' haling ra bandar Salim ra pahulu li am imam nu Ala maayo bonsoi ra kuasa'. Paat ri Abaraham nanduli' haling ra inuoi nantabuh am namayau ra apat ngaulun raja', i Milkisidik pono' am tinumiwol rio hili namarakat ri Abaraham. ²Hili i Abaraham pono' am nanaak ri Milkisidik ra puluan nu sasawot inalap no ra pantatabuhan hino. (Inggalan Milkisidik atungon no, puu-puun, "Raja' Katapatan" am io hua raja' haling ra Salim, haling ra hino atungon pono' nu inggalan no io hino, "Raja' Kaansayan".)

³Baal ri Milkisidik hitu, aun-aun pono' kaintok kaando' yak napan-dayan ra nanuratan ra io siino ama' am ina' karuo kono am aki am kaando' po napandayan ra nanuratan ra nahanakan rio, am poyo pinatayan no. Ohondo' yak io ra Anak nu Ala nasauk ra imam suku' ra buo-buoi no.

⁴Haling ra hino, kono ilayan taka ra hitu maayo bonsoi kuasa' ri Milkisidik hitu. Io maayo kuasa' suku' i Abaraham, ama' nu bansa' taka, nanaak rio ra puluan nu kawi' nu atu-atu inalap no haling ra pan-

tatabuhan hili. ⁵Maya' ra Arat sinuratan ri Musa, imam-imam sua' ri Liwi yak angukum ra puluan haling ra aun yak aalap nu ulun Israil, io hino pahaka-pahaka' nilo tohom, hama' rilo pono' sua' ri Abaraham. ⁶Milkisidik hitu sala' ka sua' ri Liwi, io yak io po nangalap ra puluan nu kawi' nu atu-atu inalap ri Abaraham, am namarakat ri Abaraham ulun nopongo nangalap ra randi' haling ra Ala. ⁷Kapio, ulun amarakat hino labing akakuasa' intor ra ulun barakatin no. ⁸Imam-imam angalap ra puluan tohom nilo io hino ulun apandai matoi. Io yak maya' ra rahu nu nasuratan ra Kitap, Milkisidik nangalap ra puluan hino aayah ikaa inatoi. ⁹Auma' poyo rahuon, nga i Liwi am sua' no angungukum ra puluan haling ra ulun Israil nanaak po ra puluan lumangus ri Abaraham, ra paat ri Abaraham nanaak ra puluan ri Milkisidik. ¹⁰Hama' pono' paat hili i Liwi ikaa po inanak, io yak auma' poyo rahuon ra io siino ra inan ri Abaraham aki' no hino, ra paat ri Milkisidik tinumiwol ri Abaraham li.

¹¹Lumangus ra pamihangan nu imam-imam ri Liwi, Arat sinuratan ri Musa tinaakan ra ulun Israil. Kono imam-imam ri Liwi ra pahulu li sumuhut kapio aun karaya' maan nilo, kaando' no pakuan ra imam bokon, io hino ohondo' ra imam Milkisidik, am sala' poyo ka lilian nu Imam ri Harun li. ¹²Haling ra hino, kono po pamihangan nu imam-imam nahungga', Arat sinuratan ri Musa pono' am siino po unggga' no. ¹³Langus nu rahu hitu io hino Tuhan taka. Io haling ra lilian bokon, am kaando' kasangulun po haling ra lilian no nangkaraya' ra karaya' nu imam. ¹⁴Kawi' nu ulun akapandai ra Tuhan taka haling ra lilian ri Yahuda. Am i Musa pono' ikaa kaingondo' po

panabit ra lilian hino ra paat no ahayam ra baal nu imam-imam.

Sangulun imam bokon, ohondo'
ri Milkisidik

¹⁵Baal inayam hitu indu-indul atalang ra tayar taka nga siino sangulun imam bokon sinumuku' ohondo' ri Milkisidik. ¹⁶Io pinili' sumauk ra imam, sala' ka puun ra arat-arat nu ulun, io yak mimpuun ra bayah no akakuasa' am kaando' popor no. ¹⁷Nga siino rahu nasuratan ra Kitap,

*"Oko io hino imam suku' ra
buo-buoi no,
ohondo' ra imam Milkisidik."*

¹⁸Hino puun no, raino arat nakalair inimpayan, nga kaando' hua kuasa' am kaando' balos. ¹⁹Kaando' ulun topo-topot apainsuat ra Ala lumangus ra Arat sinuratan ri Musa. Hino puun no itaka raino tinaakan ra saumi kalansanan labing onsoi bonsoi. Haling ra hino itaka akaalap mimaar ra Ala.

²⁰Kawi' nu hino naruangan ra pator halang ra Ala. Kaando' hua humondo' ra pator hino ra paat namili' ra imam-imam bokon. ²¹Io yak paat ri Yasus pinili' sumauk ra imam nu Ala namator rio, ra rahu kono hitu,

*"Tuhan nopongo nampator,
am io ikaa auma' angungga'
ra bayaan nu huang no,
'Oko io hino imam suku'
ra buo-buoi no.'"*

²²Intor ra pator nu Ala hino Yasus opokotopot ra parandian labing onsoi bonsoi hino.

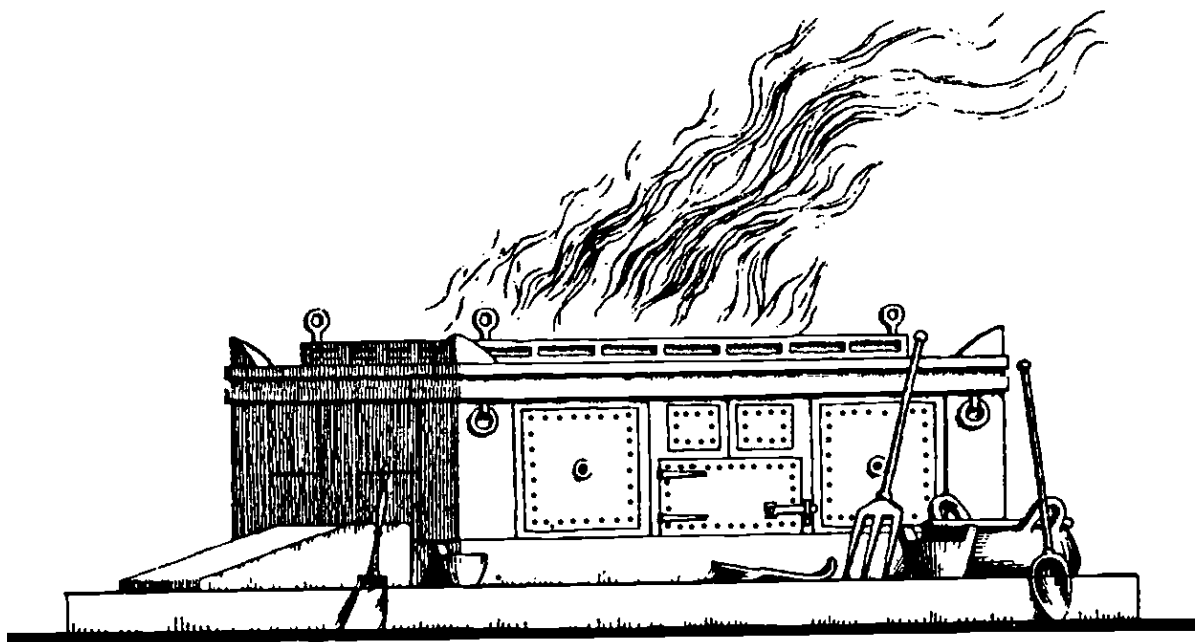
²³Siino po saumi baal ikaa ohondo' ra lolot nu parandian nakalair am parandian labing onsoi hino. Io hino imam-imam bokon rano asuang, nga tuki-tukir nilo apandai matoi, hino puun no ikaa abuai pangkarayaan

nilo. ²⁴Io yak i Yasus aayah suku' ra buo-buoi no, halang ra hino karaya' no imam hino ikaa manding ra ulun bokon. ²⁵Hino puun no i Yasus akaalap apakaayah ra ulun matong ra Ala lumangus rio, nga io aayah suku' ra buo-buoi no auma' akitaak ra Ala ra tayar nu ulun hiano. ²⁶Hino puun no, i Yasus io hino Kinatuaan nu Imam nanulung ra kawi' nu atu-atu baal taka. Io nabahuan, saumi pono' sala' kaando' inuma' no. Io pinansuai ra ulun akasala', am kaansukan nu Ala ra Surga'. ²⁷Io ikaa ohondo' ra Kinatuaan nu Imam bokon ra tana' hitu, nga tuki-tukir nu orou ilo anaak ra kium pinatoi ra Ala nga sala' nilo tohom, karuo hili tayar nu sala-sala' nu bansa' nilo. I Yasus ihondo' yak nanaak ra inan no pinatoi asauk ra pandarawak ra tayar nu sala-sala' nu ulun suku' ra buo-buoi no. ²⁸Arat sinuratan ri Musa amili' ra ulun nu tana' hama' nilo pono' siino kalamian, ilo sumauk yak ra Kinatuaan nu imam. Io yak popor no rahili, Ala nanguma' ra saumi randi' am nampator ra io amili' ra Kinatuaan nu Imam, io hino Anak nopongo pinasauk ra Raja' Kaayahan otopot hino suku' ra buo-buoi no.

I Yasus Kinatuaan nu Imam
taka

8 ¹Langus nu kawi' nu uliton hitu io hino itaka nokotohom ra Kinatuaan nu Imam, nanturung am amihang nirumangan ra Ala An-sukon Bonsoi hio' ra Surga'. ²Io apalakou ra karaya' nu Kinatuaan nu Imam ra Sulap Nabahuan Bonsoi, io hino ra Kiim nu Tuhan kapiro no, inuma' no tohom, sala' ka binaal nu ulun.

³Tuki-tukir nu Kinatuaan nu Imam pilion ra tayar yak nu ananaak

Pananalaban ra kium potoyon taak ra Tuhan

ra kium potoyon ra Ala. Kono po hino nu Kinatuaan nu Imam taka ikaa mulalas io okotohom ra atu-atu saumi asauk ra taak no. ⁴Kono nahi io siino ra tana' hitu, io ikaa asauk ra imam taka, nga siino no hua imam ra tana' hitu, ananaak ra kium potoyon maya' ra panusuban nu Arat sinuratan ri Musa. ⁵Topot no karaya' nu imam hiano asauk yak ra pangintiluan ra aun siino ra Surga'. Baal hino ohondo' ra binalaan nu Ala ri Musa ra pahulu li, ra paat ri Musa asiha' amaal ra kiim intok nu Tuhan. Kono hitu rahu nu Ala ri Musa,

"Huangon mu! Kawi' nu hitu onsoi insuhuton mu maya' ra pangintiluan tiniluan ku riun ra tampak nu ruau li."

⁶Io yak raino i Yarus tinaakan ra karaya' nu imam labing akakuasa' am asundu haling ra karaya' inuma' nu imam-imam hiano. Ohondo' ra randi' inuma' no ra tingkuangon nu Ala am ulun, io hino randi' labing onsoi intor ra randi' nakalair li. Nga

mimpun ra randi' bahuon ra tayar nu baa-baal onsoi bonsoi.

⁷Kono nahi randi' nakalair hino kaando' kalamian, kaando' no pakuan anguma' ra randi' karuo. ⁸Io yak Ala nopongo nakapandai ra kasalaan nu bansa' lilian no, suku' Ala inindahu,

"Huangon mi, siino paat no, au anguma' ra parandian bahuon ra bansa' Israil am bansa' Yahuda.

⁹Sala' ka ohondo' ra parandian inuma' ku ra aki-aki nilo rali ra paat ku nangibit rilo inakou haling ra pihangan Masir. Ikaa ilo olondon maya' ra parandian inuma' ku rilo. Hino nga puun ku apahusu rilo.

¹⁰Io yak raino, hitu nga parandian auma' maan ku ra bansa' Israil ra orou-orou matong. Rahu nu Tuhan,

*Bulian ku rahu ku
ra pinowoon nilo,
am anurat ra rahu ku
ra luang nu huang nilo.
Au asauk ra Ala nilo,
am ilo asauk ra
bansa' lilian ku.*

¹¹*Ikaa pono' ilo angubas ra
ranga-rangan nilo
amahun ra pihangan hino,
karuo kono am mindahu ra
pahaka-pahaka' nilo,
'Akakaulih ko ra Tuhan'
Nga kawi' nilo intor ra
ulun ikaa aulu' suku'
ra ulun aulu' bonsoi
am ulun borook, akakaulih yak
rakon.*

¹²*Au angampun ra kawi' nu
sala' nilo,
am ikaa ampahuang ra sala-
sala' nilo."*

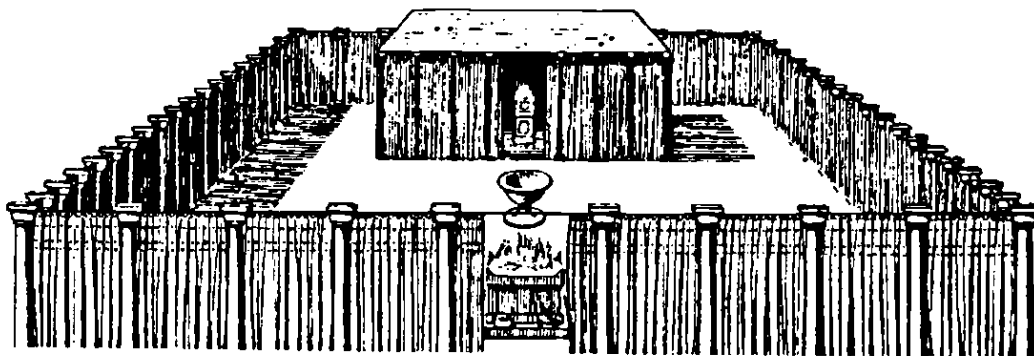
¹³Haling ra parandian bahuon hino, Ala nanguma' ra parandian nakalair hino kaando' balos. Aun po nopongo natuo am naapu' kaando' balos, apasi yak alawo.

Ruo baal no itaka sumamba

⁹Parandian puu-puun siino baa-baal inuma' insuhuton ra paat

sumamba, am siino po intok sumamba binaal nu ulun. ²Saumi kiim binaal io hino puu-puun munsop sabiton ra Intok Nabahuan. Solor ra luang no siino pamulian ra lampung am siino po mija' pamulian ra ruti' sumauk ra taak ra Ala. ³Solor ra luang no, io hino solor ra talikuron nu, kain pinomolot karuo, siino sulap sabiton ra Intok Nabahuan Bonsoi. ⁴Luang nu sulap hino siino panalalaban binaal haling ra maas pananalaban ra kamayan, am siino po Pati Parandian nilopot ra maas. Am luang nu hino siino bulawan binaal intor ra maas akasuang ra mana, susukur ri Harun nopongo tinumalantar hino, am ruo ngapila' batu sinuratan io hino nanuratan ra oopor panusuban nu Ala. ⁵Ra tampak nu Pati hino siino ruo tingingaulun, io hino tingingaulun akaalar pinohondo' ra maayah asundu siino ra Surga'. Tingingaulun hino nangintiluan ra Ala siino ra intok hino. Alar nu karuo-ruo nu tingingaulun hino nabangkal ampaat ra tutub nu pati hino, io hino intok pangampunan ra sala'. Io yak kawi' nu hiano raino ikaa aalap amala' apakalanggoi.

⁶Kono hino nga kawi' nu hiano tinalaah baalo' am bulii'. Tuki-tukir

Kiim nu Tuhan

nu orou imam-imam hiano munsop ra sulap nu kiim puu-puun am kono hino intok nilo anguma' ra kawi' nu karaya' maan nilo. ⁷Io yak sangulun yak munsop ra sulap karuo ra Kiim nu Tuhan io hino Kinatuaan nu Imam. Io munsop ra hino ihondo' yak ra sangupok. Kono io munsop io angibit ra lumbak asauk ra taak ra Ala nga pamarawak ra inan no tohom am poyo nga sala-sala' ikaa nalimanan inuma' nu ulun no. ⁸Ra hino, Ro nu Ala apaintalang kapiro, nga buoi nu sulap puu-puun hino pakayon, ralan muoi ra sulap sabiton ra Intok Nabahuan Bonsoi no ikaa poyo hiangon.

⁹Baal hino nangumangan ra paat raino. Atungon no io hino kawi' nu taak am kium pinatoi asauk ra taak ra Ala, ikaa akaalap amahu' opokotopot ra huang nu ulun angibit ra taak hino. ¹⁰Nga kawi' nu inuma' hiano haling yak ra arat nu akan, inumon, am kula-kula' maan arat yak ra ambahu'. Kawi' no arat hino arat nu inan yak ikaa amahu' ra huang. Ayat hino insuhuton suku' Ala analimbahu ra kawi' nu atu-atu.

¹¹Io yak i Karistus nopongo inatong^e nasauk ra Kinatuaan nu Imam haling ra baa-baal onsoi nopongo nalair ra hitu. Kiim nu Tuhan intok no anguma' ra karaya' no Kinatuaan nu Imam no io hino labing aulu' am labing otopot. Kiim hino sala' ka inuma' nu ulun. Atungon no sala' ka intor ra tana' hitu. ¹²I Karistus inunsop ra sulap Intok Nabahuan Bonsoi ra kiim hino ihondo' yak suku' ra buo-buoi no. Ra paat nu hili ikaa io nangibit ra lumbak nu anak nu kambing ungkuyon karuo kono am lumbak nu anak nu sapi' asauk ra taak

pamparawak no. Io nanaak yak ra bayah no tohom, am haling ra hino io namalabus ritaka suku' ra buo-buoi no.

¹³Lumbak nu kambing am sapi' lunguyan am kaau nu anak nu sapi' pinatoi sinolob hino pisikan ra kawi' nu ulun nakasala' maya' ra Arat sinuratan ri Musa hili ilo asauk ra ulun nabahuan. Haling ra hino, kono po lumbak am kaau hino akaalap amahu' ra sala' nu ulun hiano maya' ra Arat sinuratan ri Musa ¹⁴labing po lumbak ri Karistus! Lumangus ra Ro ampus-ampus hino, i Karistus nanaak ra inan no tohom ra Ala humondo' ra kium potoyon asauk ra pamparawak otopot. Lumbak no amahu' ra huang taka haling ra aratarat nu ugama kaando' balos, hili itaka akaalap angkaraya' ra tayar nu Ala aayah.

¹⁵Hino nga puun no i Karistus io hino ulun apasauk ra saumi parandian bahuon, hili ulun nopongo inipahan nu Ala auma' akaalap ra barakat kaando' kapapari' nopongo nirandi' nu Ala. Kawi' nu hino asauk yak nga siino no hua inatoi, io hino i Karistus. Am kapatayan no hino amalabus ra ulun haling ra sala-sala' nopongo inuma' nilo ra paat nu parandian puu-puun hino namihang.

¹⁶Kono siino surat ra anguaris, onsoi siino pakitonon anatandu' ra ulun nanurat ra surat hino nopongo inatoi. ¹⁷Nga surat ra anguaris hino kaando' balos ra paat nu ulun nanurat ra surat hino aayah po. Surat hino asauk ra paat nu ulun hino matoi. ¹⁸Haling ra hino parandian' puu-puun li pono' kotopoton yak nga haling hua ra lumbak nu kium potoyon hino.

^{e9:11} nopongo inatong: Luang nu buku nakalair auma' matong

^{f9:18} parandian: Rahu nu bansa' Yunani rahu hino ohondo' io hino parandian, karuo kono am surat waris.

19Puu-puun li i Musa nangindul ra panusuban nu Ala ra tayar nu bansa' Israil. Pongo nu hino hili i Musa nangalap ra lumbak nu sapi' lunguyan am lumbak nu kambing lunguyan, hili io napakaul ra siang, hili io namisik ra Kitap nanuratan ra arat-arat haling ra Ala am namisik ra kawi' nu bansa' Israil pinamisik nano io hino saumi tutuu' sabiton ra hisop am bulu nu rumba binaal am silopo' ra alia'. 20Kotongo' ri Musa anguma' ra hino, rahu kono, "Hitu nga lumbak opokotopot ra parandian intor ra Ala ra maan mi insuhuto'." 21Kono po hino pinakuan ri Musa namisik ra lumbak hino ra Kiim nu Tuhan am kawi' nu atu-atu pakayon ra sam-bayang siino ra kiim hino. 22Maya' ra Arat sinuratan ri Musa, mamar kawi' nu atu-atu bahuin ra lumbak.

Lumbak asauk ra pandarawak

Am sala' hino auma' aampunan nu kono yak siino lumbak pandarawak.

**Pinatayan ri Karistus amalawo
ra sala'**

23Intor ra inuma' kono hitu kawi' nu baa-baal maan yak bahuwi', nga kawi' nu hiano nangintiluan ra baal ra Surga'. Io yak ra tayar nu baal siino

ra Surga' hino ikaa mulalas anguma' po ra pandarawak labing onsoi bonsoi hino. 24Nga i Karistus ikaa inunsop ra sulap Intok Nabahuan binaal nu ulun, nga topot nu hino pangumangan yak ra sulap Intok Nabahuan otopot hino. I Karistus yak nopongo inunsop ra Surga', am ra hino raino io siino ra tingkuangon nu Ala nga io akitaak ra tayar nu kaansayan taka.

25Tuki-tukir nu upok Kinatuaan nu Imam munsop ra sulap Intok Nabahuan Bonsoi ra luang nu Kiim nu Tuhan ra io angibit ra lumbak nu sanginan kium asauk ra pandarawak. Io yak i Karistus inunsop sala' ka io ruli-ruli' anaak ra bayah no. 26Nga kono po hino, atungon no io ruli-ruli' aila' ra puun nu tana' hitu nasauk. Io yak atalang noyo, mamar raino ra kaawian nu kawi' nu paat, io matong ihondo' yak hili ulun ampunan ra sala' no intor ra pinatayan no. 27Ala nopongo nanantu' ra ulun ingondo' yak patoi am pongo nu hino tolosoyon nu Ala. 28Kono po hino ri Karistus ihondo' yak patoi asauk ra taak pandarawak hili asuang ulun ampunan ra sala'. Io matong po rahili anginduo, sala' ka muoi po ra analasai ra sala', io yak muoi apa-kaayah ra kawi' nu ulun angkinaan ra sukuan no.

10 1Arat sinuratan ri Musa asauk yak ra pangintiluan ra baa-baal onsoi matong rahili, sala' ka pangintiluan otopot ra baa-baal hino. Ukum hino ikaa auma' opokotopot ra ulun sumamba ra Ala ra atu taakin no, hama' pono' tuki-tukir upok anaak yak ra kium potoyon. 2Kono nahi ulun sumamba ra Ala hino topotopot nopongo nabahuan haling ra sala', ikaa no ilo amahuang ra sala', am ikaa no ilo anaak ra kium potoyon. 3Io yak atalang no ra kium-kium potoyon taakin ra tuki-tukir nu upok hino nga apamahuang ra tuki-

tukir nu ulun ra sala-sala' nilo. ⁴Nga kapiro noyo lumbak nu sapi' lunguyan am lumbak nu kambing lunguyan ikaa akaalap angampun ra sala'.

⁵Hino nga puun no ra paat ri Karistus inatong ra tana' hitu, rahu kono ra Ala,

"Aangas oko ra kium potoyon am taak.

Topot no oko nopongo namalir ra inan ra tayar ku.

⁶*Ikaa oko asiha' ra kium potoyon solobon*

karuo kono am kium potoyon pakiampunan ra sala'.

⁷*Hili rahu ku,*

'Hitu nga au, u Ala!

Au inatong anguma' yak ra kasiha' mu,

ohondo' ra nasuratan ra Kitap haling ra baal ku.' "

⁸Rahu ri Karistus puu-puun,

"Aangas oko ra kium potoyon am taak.

Ikaa oko asiha' ra kium potoyon solobon asauk ra taak karuo kono am kium potoyon pakiampunan ra sala'."

I Karistus mindahu ra kono hino, hama' pono' kawi' nu kium potoyon hino taakin maya' ra Arat sinuratan ri Musa. ⁹Pongo nu hino rahu ri Karistus,

"Hitu nga au, u Ala!

Au inatong anguma' yak ra kasiha' mu."

Haling ra hino Ala namalawo ra kawi' nu kium potoyon asauk ra pandarawak nakalair, am raino pinatayan ri Karistus asauk ra pandarawak. ¹⁰Nga i Yasus Karistus nopongo nanguma' ra aun kasiha' nu Ala am nanaak ra inan no asauk ra pandarawak ihondo' yak sumuku' ra buo-buoi no. Haling ra baal hino, kawi' taka binahuan haling ra sala'.

¹¹Ra tuki-tukir nu orou, tuki-tukir nu imam nu ulun Yahudi anguma' ra

Imam am pananalaban ra kamayan

karaya' no, am ruli-ruli' io anaak ra kium-kium potoyon ikaa ahungga' hino. Io yak kium-kium pinatoi hiano ikaa sahumu akaalap angampun ra sala'. ¹²Topot no, i Karistus ihondo' yak patoi ra tayar nu pakiampunan ra sala', am pinatayan hino asauk ra pandawakan sumuku' ra buo-buoi no. Pongo no nanaak ra taak hino, hili i Karistus nanturung ra solor ra pamiris nu Ala am namihang nirumangan rio. ¹³Am raino i Karistus angkuliman suku' ra Ala anguma' ra pantabuh no kikindangan no. ¹⁴Lumangus ra pinatayan no hino, i Karistus nopokotopot ra ulun nopongo binahuan haling ra sala'.

¹⁵Haling ra baal hino Ro nu Ala nambala' ritaka. Rahu nu Ro nu Ala,

¹⁶*"Hitu nga parandian auma'
maan ku rilo
ra paat nu orou-orou matong,'
kono nu Tuhan,
'Au amului ra arat-arat ku ra
huang nilo,
am anurat ra luang nu huhua-
ngon nilo.'"*

¹⁷Rahu kono po nu Ro nu Ala,
*"Niliraan ku sala-sala' am
kalaatan-kalaatan nilo."*

¹⁸Haling ra hino, sala-sala' am kalaatan-kalaatan hino nopongo inampunan, haling ra hino ikaa no bahu amatoi ra kium ra tayar nu pakiampunan ra sala'.

Ikon mi mimaar taka ra Ala

¹⁹Kono po hino, u pahaka-pahaka', haling ra pinatayan ri Yarus hino itaka raino zatas munsop ra sulap Intok Nabahuan Bonsoi. ²⁰I Yarus nopongo namahiing ra saumi totobon ralan bahuon ra tayar taka, io hino ralan anaak ra kaayahan. Ralan hino lumangus ra saumi tabir io hino pinatayan ri Yarus asauk ra pandarawak hino.

²¹Am raino itaka nokotohom ra Kinatuaan nu Imam, io akakuasa' ra Pahun nu Tuhan ra Surga'.

²²Haling ra hino, ikon mi mimaar taka ra Ala ra huang abubuh am intopot atahoh, ra huang nopongo binahuan haling ra pamahuangan nakasala', am poyo ra inan nopongo binahuan ra siang aralis. ²³Onsoi taka tumahoh am lumondon ra kalsanan inangku taka, nga itaka mintopot ra Ala anuhut yak ra aun nirandi' no. ²⁴Am onsoi taka hai-hait ampahuang ra sangulun am sangulun, hili itaka akaalap apaingkotoh ra sangulun am sangulun ra masi' ra ranga-rangan am anguma' ra baa-baal onsoi. ²⁵Onsoi taka ikaa mulou ra itaka lumulur ansisirangan ra tapupun ohondo' ra kaubasan taka, am ikaa taka ahikulawo ohondo' ra ulun bokon. Topot no onsoi taka lumondon am hai-hait apaingkotoh ra sangulun am sangulun, nga apandayan taka noyo ikaa no kula' abuoi orou ratangan nu Tuhan.

²⁶Nga aho otopot haling ra Ala nopongo pinasuku' ritaka, io yak kono itaka parayu-rayus yak sumingon anguma' ra sala', haling ra hino kaando' no bahu kium potoyon ra pandarawak ra tayar nu angampun ra sala' taka. ²⁷Siino saumi yak raino amahun ra tayar taka io hino angkuliman ra huang alaa' ra pamutusan nu Ala am apui buuk no angawi' onolob ra ulunulun tumabuh rio! ²⁸Ulun ikaa minsuhut ra Arat sinuratan ri Musa, io potoyon yak ikaa aampunan, nu kono ruo karuo kono am talu ngaulun anasi ra io kapiro nakasala'. ²⁹Labing bahat nu ukum ratuin ra ulun ahuyai ra Anak nu Ala. Ulun hino amahuang kaando' balos nu lumbak parandian nu Ala, io hino pinatayan ri Karistus namahu' rio haling ra sala'. Io mindahu angulalaat ra Ro anaak ra masi'

hino. ³⁰Napandayan taka noyo ra Ala inindahu,

"Au auma' amalos! Au auma' amaratu' ra ukum!"

am poyo inindahu,

"Tuhan auma' amutus ra sala' nu bansa' lilian no."

³¹Kalaanan bonsoi nu kono aratu' ra pamutusan nu Ala Aayah!

³²Huangon mi nga, aun koson kinabaalo' nu pahaka' ra pahulu li. Ra paat nu hili, ra puu-puun mi nakaringoh ra rahu nu Ala, asuang ila' inintup ramuyun io yak akau atahoh yak ra luang nu intopot mi. ³³Siino paat no akau inuyai am inumbal ra tingkuangon nu ulun asuang. Siino po paat no akau nakaaya' inila' ra ulun bokon inila' umbalo', ³⁴am akau nakaaya' nasusa' huang ra ulun inunsapan ra riil. Am paat nu kawi' nu sasawot tohom mi inalap, nanginsuat yak huang mi kawi', nga apandayan mi ra akau nokotohom po ra saumi labing onsoi, am ataan suku' ra buobuoi no.

³⁵Haling ra hino, ikaa akau aluoi lungka', nga kono olondon intopot mi, hili siino balos asuang aalap mi ra tayar nu inuma' mi hino. ³⁶Onsoi yak akau tumaan huang, hili akau akaalap anguma' ra kasiha' nu Ala am haling ra hino akau akaalap ra aun nopongo nirandi' no. ³⁷Nga siino nasuratan ra Kitap,

*"Ikaa noyo kula' abuoi,
hili Raja' Kaayahan nirandi'
nu Ala hino apasi matong.
Ikaa io apasail ra orou nirandi'
no ra sukuan no."*

³⁸Am bansa' lilian ku anguma' ra katapatan auma' angintopot am aayah.

*Io yak kono siino ra lolot nilo lumuhut ikaa angintopot,
ikaa aansayan au rilo."*

³⁹Itaka hitu sala' ka bansa' lumuhut am apalir. Topot no, itaka hitu io hino bansa' angintopot ra Ala am kaayahon.

Intopot

11 ¹Mintopot atungon no angintopot kapiro-pio ra baa-baal kalansanan nu huang, atungon no angintopot ra ikaa mulalas io okotohom ra baa-baal ikaa nakito. ²Haling ra intopot, Ala ainsuatan ra kula-kula' ulun ra pahulu li.

³Haling ra intopot, itaka akarati' nga limbowon am tana' hitu pinasauk haling ra rahu nu Ala. Intor ra hino, aun akito, hino nasauk haling ra atu ikaa nakito. ⁴Haling ra intopot, hili i Habil nanaak ra Ala ra taak labing onsoi intor ra taak ri Kain. Nga haling ra intopot no hino, Ala mindahu rio ra ulun otopot, nga taak ri Habil apainsuat ra huang nu Ala. Inatoi pono' i Habil, io yak suku' ra paat raino itaka ahiubas intor ra baal nu inuma' no.

⁵Haling ra intopot, hili i Hinok ikaa inatoi, io yak io kinakat am inibit ra Ala. Kaando' kasangulun po nakatiwol rio, nga io nopongo kinakat nu Ala. Siino nasuratan ra Kitap nga ikaa po i Hinok kinakat, io asalok apainsuat ra Ala. ⁶Kono ikaa mintopot sangulun pono' ikaa apainsuat ra Ala. Nga ulun matong ra Ala onsoi mintopot ra Ala hino siino, am Ala hino amalos ra tayar nu ulun ahuyum rio.

⁷Haling ra intopot hili i Nuh nakaringoh ra rahu pinanton nu Ala ra baa-baal asauk rahili, io hino baa-baal ikaa nakito ri Nuh. I Nuh minsuhut ra rahu nu Ala suku' io namaal ra saumi paraau maayo nga popor nali kapiro-pio paraau hino napa-kaayah rio, am ilo sansulapan. Haling

ra hino tana' hitu inukuman, am intor ra intopot ri Nuh Ala mindahu rio ra sangulun otopot.

⁸Haling ra intopot, hili i Abaraham minsuhut ra rahu nu Ala ra paat nu Ala nangipah rio am nanusub rio muoi ra nagiri nirandi' nu Ala li rio. Hili i Abaraham inakou intor ra nagiri no tohom am ikaa akapandai ra aun ulion. ⁹Haling ra intopot, hili i Abaraham namahun ra nagiri nirandi' nu Ala li rio ohondo' ra ulun sala' ka bansa'. I Abaraham namahun ra hino inayan yak ra kiim. Kono po hino ri Isak am i Yakup namahun ra kiim am nakaalap ra randi' haling ra Ala hino, io hino randi' ohondo' ra tinaakan nu Ala ri Abaraham li. ¹⁰Nga i Abaraham angkinaaan ra bandar binabaas am saukon nu Ala io hino bandar ataan suku' ra buo-buoi no.

¹¹Haling ra mintopot, hili i Abaraham nakaalap ra anak haling ri Sara, hama' no pono' paat hili i Abaraham natuo bonsoi, am i Sara pono' am kular. I Abaraham⁸ angintopot yak ra Ala ikaa mulalas apasauk yak ra randi' no. ¹²Hama' no pono' ra paat nu hili i Abaraham ohondo' yak ra ulun inatoi ra inan, io yak topot no, sua' no asuang bonsoi, am suang no ikaa auma' auntob ohondo' ra suang nu butitin ra limbowon am ahis ra ihih nu luab.

¹³Kawi' nu ulun hiali olondon mintopot suku' inatoi. Ilo ikaa nakaalap ra baa-baal nirandi' nu Ala, io yak ilo nahilong am anginsuat yak haling ra atawoi. Haling ra hino ilo mindahu nga ilo ohondo' yak ra ulun intor ra nagiri bokon am ulun kaando' intokon ra tana' hitu. ¹⁴Ulun min-

dahu kono hino, ilo anilu' ra ilo kpio-pio ahuyum ra nagiri asauk ra pamahunan nilo tohom. ¹⁵Sala' ka lumangu ilo ra nagiri nilo nopongo iniruan nilo li. Kono ilo ampahuang ra hino, ikaa mulalas ilo akapanduli' ra nagiri tohom nilo no. ¹⁶Io yak topot no, ilo lumangu ra saumi nagiri onsoi bonsoi no, io hino Surga'. Hino nga puun nu Ala ikaa auyu' ra kono ilo anabit rio ra Ala nilo, nga Ala nopongo namalair ra saumi bandar ra tayar nilo.

¹⁷Haling po ra intopot, hili i Abaraham anaak ri Isak ohondo' ra kium asauk potoyon no ra paat nu Ala anutuku' ra intopot no. I Abaraham yak nga nanaakan nu Ala ra randi' no, io yak i Abaraham anaak ri Isak ohondo' ra kium potoyon hama' pono' anak no hino saumi yak. ¹⁸Ala nopongo inindahu ri Abaraham,

*"Lumangus ra anak mu
i Isak hitu nga,
oko akaalap ra sua' nopongo
nirandi' ku riun.*

¹⁹I Abaraham angintopot nga Ala auma' apanduli' apakaayah ri Isak haling ra patayan kono po hino, auma' rahuon, ra i Abaraham nopongo nakaalap namaruli' ri Isak haling ra patayan.

²⁰Haling ra intopot, hili Isak namarandi' anaak ra barakat ri Yakup am Isau ra orou-orou matong. ²¹Haling ra intopot, hili kaapo i Yakup inatoi, io anaak ra barakat no ra anak-anak ri Yusup. Io alansan yak ra susukur nano am sumamba ra Ala. ²²Haling ra intopot, hili paat ri Yusup maar patoi io nambala' ra lakawan nu ulun Israil haling ra

811:11 haling ra mintopot...kular. I Abaraham: Luang nu buku nakalair; Nga intor ra intopot, hili i Sara nahali', hama' pono' io matuo bonsol ra nangkahul ra anak. I Sara...

11:8 Kas. 12:1-5 11:9 Kas. 35:27 11:11 Kas. 18:11-14, 21:2 11:12 Kas. 15:5, 22:17, 32:12 11:13 Kas. 23:4, 1Taw. 29:15, Nan. 39:12 11:17 Kas. 22:1-14 11:18 Kas. 21:12 11:20 Kas. 27:27-29, 39-40 11:21 Kas. 47:31-48:20 11:22 Kas. 50:24-25, Nah. 13:19

Masir, am io nambilin ra aun koson pakuan ra bangkai no rahili.

²³Haling ra intopot, hili ama' am ina' ri Musa namuni rio ra buoi nu talu bulan ra puun no inanak. Ilo ahilong nga anak hino sangulun anak asandong, am ilo pono' ikaa alaa' ra susub nu raja'.

²⁴Haling ra intopot paat ri Musa naayo, io aangas sabiton ra anak nu anak ruandu' nu Raja' Masir. ²⁵Io labing asiha' aila' rumangan ra bansa' lilian nu Ala intor ra ikaa abuoi onohom ra kaansayan haling ra bayah nakasala'. ²⁶I Musa ampahuang labing asatu' ra kono io kulalaaton nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino, haling ra akaalap ra kawi' nu sasawot siino ra pihangan Masir, nga i Musa alansan balos ra hari' no ra orou naaling.

²⁷Haling ra intopot, hili i Musa nahiru' haling ra Masir am ikaa alaa' sahummi ra buuk nu raja'. I Musa ikaa mulou anguma' ra kasiha' nu Ala, kono yak io nakakito ra Ala ikaa nakito hino. ²⁸Haling ra intopot, hili i Musa nanguma' ra Irau Paska (io hino amatoi ra kium) am nambala' hili lumbak nu kium hino piiran ra totobon nu pahun nu ulun Israil hili Malaikat Nanguasa' ra Patayan ikaa amatoi ra anak nilo sali' nu inan nu ulun Israil.

²⁹Haling ra intopot, hili ulun Israil nakaalap hinumolob ra Luab Alia', kono yak ilo inakou ra asak, lai' halan ulun Masir am nolosor ra luab hino, ra paat nilo nilumikot hinumolob.

³⁰Haling ra intopot, ulun Israil namahaba' ra sumin pinamarinding ra libung nu Yariko ra pongo nilo nilumibung ra buoi nu tulu' orou.

³¹Haling po ra mintopot, hili i Rahap, ruandu' sundal hino, ikaa pinaaya' potoyo' ra ulun tumabuh ra Ala nga io napaunsop ra ulun Israil inuoi pahilong ra baa-baal nu nagiri nilo ra huang akimaasi' ra pahun nano.

³²Haling ra hino, auma' yak au parambu-rambus ahulit ra baal hino, io yak ikaa maawar paat ku ahayam ra baal hino. Nga ikaa po au nanabit ra baal ri Gidion, i Barak, i Simson, i Yopta, i Daud, i Samuil am ulun angindul ra rahu nu Ala. ³³Haling ra intopot, hili ilo nopongo namayau ra kula-kula' pihangan. Ilo nanguma' ra atu otopot, suku' nakaalap ra aun nirandi' nu Ala. Ilo nonompon ra kabang nu singa', ³⁴namalasa' ra apui alasu' bonsoi, nalabus haling ra tobokon ra pailang. Ilo alami', io yak ilo asauk ra ulun okotoh. Ilo okotoh ra luang nu pantatabuhan suku' ilo amayau ra sauyar-suyar nu bansa' bokon.

³⁵Haling ra intopot, hili ruandu-ruandu' akaalap anduli' sumilulum ra ulun nilo inatoi nanduli' naayah. Siino po asiha' yak ilaan suku' matoi, aangas labusin kaayaho', nga asiha' hua kaayahon pandulio' ra tayar nu saumi kaayahan labing onsoi no. ³⁶Siino po ulun uyayon, umbalon bungkungan ra rantai am paunsopon ra riil. ³⁷Ilo bobobolon ra batu suku' matoi, siino po koloson ra balahari, am pirison ra pisau. Ilo makou lumayau am anampayau yak ra kungkung nu rumba karuo kono am kungkung nu kambing, ilo musikin, kinulalaat am inila-ila. ³⁸Tana' hitu ikaa kula' onsoi ra tayar nilo amahun. Ilo makou nilumayau ra tana' asuang

11:23 Nah. 2:2, 1:22 11:24 Nah. 2:10-12 11:27 Nah. 2:15 11:28 Nah. 12:21-30 11:29 Nah. 14:21-31 11:30 Yos. 6:12-21 11:31 Yos. 6:22-25, 2:1-21 11:32 Hak. 6:11-8:32, 4:6-5:31, 13:2-16:31, 11:1-12:7, 1Sam. 16:1-1Raj. 2:11, 1Sam. 1:1-25:1 11:33 Dan. 6:1-27 11:34 Dan. 3:1-30 11:35 1Raj. 17:17-24, 2Raj. 4:25-37 11:36 1Raj. 22:26-27, 2Taw. 18:25-26, Yar. 20:2, 37:15, 38:6 11:37 2Taw. 24:21

ra batu am inahison am amahun ra inuluh yak, hili amahun ra liang-liang nu batu am luang-luang nu tana'.

³⁹Haling ra intopot nu ulun hiano ilo apainsuat ra huang nu Ala. Io yak ikaa ilo nakaalap ra aun nirandi' nu Ala, ⁴⁰nga Ala siino babaas nu huang no labing onsoi bonsoi ra tayar taka. Lumangus ra babaas no hino ilo auma' kotopoton nu kono ilo bayaya' ritaka.

Ala io hino ama' taka

12 ¹Intor ra baal taka, ulun inintopot ra pahulu rali akakito ra atu maan taka. Haling ra hino, onsoi kawi' taka anapir ra kaahatan nu huang taka am sala' hai-hait maan ritaka. Onsoi taka olondon animbul anggahaau ra aun siino ra tingkuangon taka. ²Onsoi taka tumingkuang yak ahilong ri Yasus, nga io hua apaingkotoh ra intopot taka haling ra puu-puun no suku' ra kaawian no. I Yasus tumaan yak ra paat no sinalip. Ikaa io ampahuang ra patayan am buyu' no ra paat no sinalip. Io ampahuang yak ra panginsuatan otohonom no ra buoi nali. Raino io nanturung ra solor ra pamiris nu kurusi' panturungan nu Ala am amihang rumangan ra Ala.

³Onsoi huangon mi, aun koson nu ila' ri Yasus ra io siino ra tingkuangon nu ulun nakasala' tumabuh rio ra huang asisingon! Haling ra hino ikaa taka lumimot huang am aimpalo huang. ⁴Nga pantatabuhan mi ra tumabuh ra sala', ikaa po akau ihondo' nantatabuh suku' ra oko potoyon nu ulun. ⁵Am ikaa akau amaliro ra rahu nu Ala hitu, apaingkotoh ramuyun hitu nga tinaakan no ramuyun ohondo' ra anak-anak no, rahu kono,

"U anak ku, huangon mi onsoi-onsoi pangubasan nu Tuhan,

am ikaa lumimot huang mi ra kono ambuuk ramuyun.

⁶Nga Tuhan angubas ra tuki-tukir nu ulun asian no, am io amalapos ra tuki-tukir nu ulun angkuon no asauk ra anak no."

⁷Onsoi akau tumaan yak ra lalapos haling ra Ala asauk ra saumi pangubasan haling ra sangulun ama'. Nga siino ki' anak ikaa ihondo' loposo' nu ama' no? ⁸Kono akau ikaa akaaya' luposon ohondo' ra kawi' nu anak no bokon no, atungon no sala' kapiro akau anak no, io yak anak tian. ⁹Tuki-tukir taka nokotohom ra ama' ra tana' hitu. Io angubas ritaka, am itaka rumaliwi' huang ra matuo taka. Labing po huang taka rumaliwi' ra tingkuangon nu Ala Ama' taka hio' ra Surga', hili itaka auma' aayah. ¹⁰Mamatuo taka ra tana' hitu amalapos ritaka ra paat ikaa kula' buoi maya' ra aun onsoi pamahuangan nilo. Io yak Ala angubas ritaka ra tayar nu kaansayan taka tohom, hili itaka akaalap sumauk ra ulun nabahuan rumangan rio. ¹¹Kapiro, paat taka luposon, pangilaan hino ikaa apainsuat ra huang taka, apakalaat yak ra huang taka. Io yak libos nu hino, tayar taka ulun nilapos, am balos nu pangilaan hino io hino kaansayan nu huang am bayah taka ampaat ra kasiha' nu Ala.

Paniluan am Pampahuangan

¹²Haling ra hino, paingkotohon mu am polondonon mu ra huang mu. ¹³Onsoi maan mu hai-hait otopot hili akau ikaa alami' huang, io yak asauk ra ulun atahoh ra huang.

¹⁴Lumikot akau ahuyum ra kaayahan siino kaansayan am ansilulum ra kawi' nu ulun. Am onsoi po akau lumikot ahuyum ra bayah nabahuan, ra tayar nu Tuhan. Nga

kaando' kasangulun po akakito ra Tuhan nu kono kaayahan no kaando' kaansayan karuo kono am ikaa nabahuan ra tingkuangon nu Tuhan. ¹⁵Onsoi akau sumiho, pai' siino sangulun ra lolot mi akataliang haling ra kaansayan nu huang nu Ala, hili kaando' sumauk ohondo' ra tutuu' akawanit ra lolot mi, suku' apasauk ra susa' am apakalaat ra ulun asuang ra tutuu' no akawanit hino. ¹⁶Onsoi akau sumiho, pai' siino sangulun ra lolot mi bayah no anguma' ra baa-baal apakauyu' karuo kono am ikaa rumaliwi' ra huang ra Ala, ohondo' ra inuma' ri Isau. Io nanalan ra kawii' nu barakat auma' tohomon no rahili nga io hua anak sali' nu inan, haling ra samangkuk yak akanon. ¹⁷Akau akapandai nga popor no Isau asiha' angalap ra barakat haling ra ama' no, io yak, io ikaa tinaakan. Hama' no pono' io nantangi' am ahuyum ra ralan no omontol ra kasalaan no,^h kaando' no paat no bahu.

¹⁸Pahaka-pahaka', akau ikaa humondo' ra ulun Israil ra pahulu li, nga ilo inatong ra saumi baal alimanan nilo, io hino Ruau Sinai am apui alaang li. Am ilo pono' nakaliman po ra olondom li, am lumondom am angin okotoh. ¹⁹Ilo po nakaliman ra rahu nu tarumpit, am rahu aingor bonsoi. Paat nu ulun Israil nakaringoh ra rahu hili, ilo kapiopio akitaak hili rahu hino ikaa pahayamon rilo. ²⁰Nga ikaa hua ilo tumaan angkinongoh ra panusuban inindulan nu rahu hino. Nga atungon nu rahu hili,

"Kawi' nu akakindang ra ruau hitu, hama' no pono' kium

yak, bobolon yak ra batu suku' matoi."

²¹Nakito nu ulun Israil hino kalalaban bonsoi am kalaanan, suku' i Musa nakaindahu,

"Nakatintih au ra balaa' ku!"

²²Topot no, akau ikaa humondo' ra ulun Israil ra pahulu li, nga akau nopongo nakasuku' ra Inuluh Sion am bandar nu Ala aayah, io hino Yarusalim hio' ra Surga' ra kula-kula' nga ribu malaikat no. ²³Akau nopongo inaya' nakaaya' ra saumi pantitiwalan aramai bonsoi, pantitiwalan nu anak-anak sali' nu inan nu Ala, am inggalan nu ulun hiatu nasuratan ra luang nu Surga'. Akau inatong sumamba ra Ala, Akim ra tuki-tukir nu ulun. Am akau akatiwol ra ro nu ulun onsoi ra huang nopongo kinotopot nu Ala. ²⁴Akau nopongo inatong sumamba ri Yasus, napasauk ra parandian bahuon hino am lumbak no pinisikan hino amaramin ra baa-baal labing onsoi bonsoi haling ra niramin nu lumbak ri Habil.

²⁵Haling ra hino, onsoi huhuangan mi, pai' kawii' mi aangas angkinongoh rio ulun ambala' hino. Ulun aangas angkinongoh ra rahu nu ulun inatong ra tana' hitu am angindul ra aho haling ra Ala, ikaa auma' alabus intor ra ukumin. Labing ponga itaka nakaringoh hitu ra rahu no intor ra Surga'! Kono po itaka ikaa angkinongoh rio itaka ikaa auma' alabus. ²⁶Ra paat nu hili rahu no hino napaingkuli' ra tana'. Io yak raino io naparandi' po, rahu kono,

"Thondo' po au auma' apaingkuli sala' ka tana' tu yak, io yak limbowon po."

^h12:17 ahuyum ra ralan no omontol ra kasalaan no: Karuo kono am; io lumikot ra akaalap ra barakat hino.

12:15 Laup. 29:18 12:16 Kas. 25:29-34 12:17 Kas. 27:30-40 12:18-19 Nah. 19:16-22, 20:18-21, Laup. 4:11-12, 5:22-27 12:20 Nah. 19:12-13 12:21 Laup. 9:19 12:24 Kas. 4:10 12:25 Nah. 20:22 12:26 Hag 2:6

²⁷Rahu "Ihondo' po" atungon no anilu' ra kawi' nu atu-atu nopongo sinauk ra luput nu tana' paingkulion am lowoon rahili, hili aun yak ikaa auhoh no hino yak rahili siino no. ²⁸Haling ra hino, onsoi taka mindahu tarima' kasi' ra Ala, nga itaka akaalap ra kuasa' amihang rumangan rio suku' ra buo-buoi no. Onsoi taka mindahu tarima' kasi' am sumamba ra Ala maya' ra kasiha' no tohom, io hino angansuk rumaliwi' huang. ²⁹Nga Ala ohondo' ra apui onolob.

Aun koson pakuan apainsuat ra huang nu Ala

13 ¹Onsoi akau olondon masi' ra sangulun am sangulun nga itaka sangaka' ra luang nu Tuhan. ²Ikaa akau akaandas apasikot ra ulun ikaa akaulihan mi ra pahun mi. Siino pahulu li ulun napasikot ra ulun bokon ra pahun nilo ikaa akapandai ra ulun hino sangulun malaikat.

³Huangon mi nga ulun siino ra luang nu riil li, onsoi akau amahuang rilo no ohondo' yak ra akau siino ra luang nu riil rumangan rilo. Huangon mi nga ulun inila-ila', onsoi akau ampahuang rilo ohondo' yak ra akau inila-ila' ohondo' rilo.

⁴Kawi' nu ulun onsoi apakito ra kinabaalo' huang rumaliwi' ra tayar nu pahuatan, hino puun no unguyon am andu' no olondon angalulum ra sangulun am sangulun. Ulun ahambai am ampalapau ukumin nu Ala.

⁵Onsoi bayah mu ikaa pihangon nu alaai ra usin, io yak onsoi akau akaandas huang ra aun siino ramuyun. Nga rahu nu Ala

"Ikaa apahusu au karuo kono am anino ramuyun."

⁶Haling ra hino itaka aatas mindahu,

"Tuhan nga anginsuup rakon, ikaa alaa' au. Aun ki' aalap nu ulun anguma' ra tayar ku?"

⁷Huangon mi ulun angunguasa' ramuyun nangindul ra ramuyun ra aho nu Ala. Huangon mi aun koson nu bayah nilo am aun koson nu bayah nilo ra ilo inatoi, am onsoi akau tumilu ra intopot nilo. ⁸I Yasus Karistus ikaa nahungga', ra pahulu li, raino, am suku' ra buo-buoi no. ⁹Ikaa akau kababayaan ra kula-kula' pangubasan kalalaban apapalir ramuyun intor ra pangubasan otopot. Huang taka paingkotohon halng ra kaansayan nu huang nu Ala. Hino nga onsoi bonsoi no sala' ka halng ra pamapalan-pamapalan intor ra aun akanon. Ulun ra pahulu rali sinumuhut ra pamapalan-pamapalan intor ra akan am kaando' yak balos no.

¹⁰Am imam-imam angkaraya' ra kiim intok nu ulun Yahudi sumamba ra Ala, kaando' kuasa' nilo rumangan ritaka ra taak taka hino ra intok taka sumamba. ¹¹Lumbak nu kium tinaakan asauk ra taak ra tayar nu pakiampunan ra sala' ibiton nu Kinatuaan nu Imam ra sulap Intok Nabahuan Bonsoi, io yak bangkai nu kium hino solobon ra lusar nu Pahun nu Tuhan hino. ¹²Hino puun ri Yasus inibit potoyo' ra taning nu bandar hili halng ra lumbak no tohom bansa' no bahuin ra kawi' nu sala' nilo.

¹³Haling ra hino, onsoi taka muoi rio ra taning nu bandar hino akaaya' undaaton rangan no. ¹⁴Nga tana' hitu kaando' intokon ampus-ampus ra tayar taka. Onsoi taka lumondon ra huang angkinaan ra paat no itaka akaalap ra intokon ampus-ampus rahili. ¹⁵Intor ra hino, nga lumangus ri Yasus, onsoi taka hai-hait angansu-ngansuk ra Ala. Hino asauk ra

taak taka ra Ala ra paat taka anganguku ra angintopot rio. ¹⁶Pain lirai' anguma' ra atu onsoi am anginsuup ra sangulun am sangulun, nga hitu hua taak-taak apainsuat ra huang nu Ala.

¹⁷Insuhuton mi panusuban nu ulun angunguasa' ramuyun, am rumaliwi' huang mi intor rilo. Nga ilo hai-hait angiaha' ramuyun, nga ilo hua amala' ra aun karaya' maan nilo ra tingkuangon nu Ala. Kono akau olondon ra panusuban nilo, ilo angkaraya' ra huang anginsuat, kono akau ikaa maya' ra pangubasan nilo ilo angkaraya' ra huang asusa', am baal hino ikaa apakasatu' ramuyun. ¹⁸Hai-hait akau sambayang ra tayar mai. Akai angintopot ra huang mai kaando' sala', nga kawi' nu atu-atu baal mai hai-hait asiha' anguma' ra atu otopot. ¹⁹Aulu' po nahi ra tayar ku, au akitaak bonsoi ramuyun, auma' anambayang rakon hili Ala apasi angibit rakon anduli' ramuyun.

Popor nu sambayang

²⁰Ala nopongo napanduli' napakaayah ra Tuhan taka i Yasus, haling ra patayan. Nga puun ra pinatayan no hino, io raino nasauk ra Kinatuaan nu Hambala' ra tayar taka, io hino rumba-rumba no.

Patayan no hino pono' am nopokotopot ra parandian ampus-ampus inuma' nu Ala ra tayar taka. ²¹Au sambayang yak ra Ala puun nu kaansayan hino anaak ramuyun ra kawi' nu atu-atu onsoi hili akau akaalap anguma' ra kasiha' no. Au sambayang ra lumangus ri Yasus Karistus, Ala apasauk ritaka, ra atu kasihaan no. Onsoi yak i Karistus ansukon suku' ra buo-buoi no! Amin.

Rahu Pamaparan

²²Au akitaak ramuyun anampuus amahuang ra pambalaan ku apaingkotoh hitu, nga rahu ku ra surat ku hitu ikaa asuang. ²³Io yak au mindahu ramuyun ra baal nu pahaka' taka i Timotius nopongo noyo pinain-saloh haling ra luang nu riil. Kono io akasuku' rakon rahili ra intokon kutu, ibiton ku io rahili ra paat ku muoi po pahaas ramuyun. ²⁴Indulan mi tabi' mai ra kawi' nu angunguasa' ramuyun am kawi' po nu ulun nangintopot ra Ala. Am kono po hino nu pahaka-pahaka' taka amahun ra Itali apasuku' po ra bilin nilo ramuyun. ²⁵Au sambayang ra Tuhan anaak ra barakat ra kawi' nu pahaka'.

Surat ri YAKUP

Rahu Papaintalangan

I Yakup nambala' ra luang nu surat no ra kula-kula' pangubasan akabalos, pinasuku' no ra "Bansa' pinili' nu Ala nga nakapansusuai ra luput nu tana' tu."

I Yakup nambala' rilo ra kula-kula' rahu sindir karuo kono am pangabihan atalang bonsoi io hino apaintalang ra aun napandayan am nalimanan no am kula-kula' pangubasan akabalos ra tayar nu ulun nangintopot . Intor ra pangubasan nu ugama Karistian, i Yakup nambala' ra kula-kula' puun nu pangubasan, umang no asuang sasawot, kaando' atu-atu panginaman, anguma' ra onsoi, sumolon, intopot am anguma', pahayaman nu ulun, apandai amahuang, pangkakalitan, kumakaulu' am huang rumaliwi, ra baal apasala' ra ulun, rahu-rahu lalayau, am intor ra baal tumaan am sam-bayang.

Surat ri Yakup hitu ambala' kapiro-pio nga ra luang nu ugama otopot am abahuan intopot hitu ranganan nu maan no.

Suot nu surat hitu

Puu-puun 1:1.

Intopot am apandai amahuang 1:2-8.

Kaando' ra atu-atu am asuang sasawot 1:9-11.

Kinaman am panginaman 1:12-18.

Angkinongoh am anguma' 1:19-27.

Pambalaan ra ikaa ahilong am ampili' ra baal nu sangulun am sangulun 2:1-13.

Intopot am Anguma' 2:24-26.

Ulun nangintopot am pandahuan no 3:1-18.

Ulun nangintopot am tana' tu 4:1-5:6.

Kula-kula' pangubasan insuhuton 5:7-20.

1 Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun inintopot ra Ala nakapansusuai ra luput nu tana' tu.

Tabi' intor rakon, i Yakup amba nu Ala am amba nu Tuhan Yasus Karistus.

Intopot am Apandai Amahuang

2U pahaka-pahaka' ku! Kawi' nu panginaman nansisinutan huangon

mi yak ra akau asatu', ³nga apandayan mi rahili paat nu intopot mi amayau ra kula-kula' panginaman hiano, akau akaalap ra huang tumaan. ⁴Londonon mi huang mi tumaan ra langgoi nu bayah mi am ikaa alami', hili akau kapiro-pio asauk ra ulun alumbis kaando' kalaatan am okotoh'ra intopot am ikaa ataliban ra kawi' nu baal siino ra ulun nanginto-

pot. ⁵Kono siino sangulun ra lolot mi ikaa apandai amahuang, onsoi io sambayang akitaak ra Ala hili Ala anaak rio ra pandai amahuang, nga Ala anaak ra pandai amahuang ra tuki-tukir nu ulun, nga io hua atataak am masi'. ⁶Io yak onsoi akau mintopot ra aun kinitaak mi. Ikaa akau ruo-ruo huang! Ulun ruo-ruo huang io ohondo' ra hinumbang nu luab sampuyon nu angin kumuriabut. ⁷⁻⁸Ulun kono hino ikaa olondon huang, io ruo-ruo huang anguma' ra kawi' nu maan no. Intor ra hino ikaa pono' io lumansan ra aun-aun intor ra Tuhan.

**Kaando' atu-atu am asuang
sasawot**

⁹Pahaka' kaando' ra atu-atu, onsoi anginsuat nu kono Ala apakaulu' rio. ¹⁰Am pahaka' pono' asuang ra sasawot, onsoi anginsuat ra kono io paraliwion nu Ala nga ulun akaya' alawo yak lalayau ohondo' ra busak nu tuu-tuu'. ¹¹Paat nu orou sumarat, am nirunsul nu orou hino opokolong ra busak hino suku' aratu' am sandong nu busak hino am alawo yak. Kono po hino sasawot nu ulun akaya' hino alawo yak lalayau ra paat no anguma' ra aun maan no.

¹²Asatu' ulun tumaan ra intopot ra paat no kinaman nu kula-kula' panginaman mintup rio. Nga kono io tumaan ra panginaman hino am intopot no atahoh, io akaalap ra bayah ampus-ampus nirandi' nu Ala ra tayar nu ulun masi' rio. ¹³Kono sangulun asiha' anguma' ra sala' ra paat nu panginaman matong rio, ikaa io mindahu ra, "Kasiha' no hino intor ra Ala." Nga Ala ikaa anguma' ra sala', am ikaa asiha' ra atu-atu kaulun ra anguma' ra sala'.

¹⁴Io yak ulun asiha' anguma' ra sala' ra kono io alaii bonsoi anguma'

ra kasiha' no tohom ala at hino. ¹⁵Kono kasihaan ala at hino in-suhuton sala' hino kapiro asauk, am kono sala' hino asauk io apaatong ra patayan.

¹⁶U pahaka-pahaka' asian ku! Pai' akau aruung. ¹⁷Tuki-tukir nu taak onsoi am otopot kawi' no intor ra Surga'. Io tinaakan nu Ala nangu-ma' ra kawi' nu binantang ra lim-bowon. Ala hino ikaa naungga' am napasauk ra londom. ¹⁸Maya' ra kasiha' no tohom io napasauk ritaka haling ra rahu no otopot. Hino puun no itaka pinamahulu ra kawi' nu sinauk no.

Angkinongoh am Anguma'

¹⁹Huangon mi rahu hitu, pahaka-pahaka' ku! Tuki-tukir nu ulun onsoi apasi angkinongoh, io yak aamot mindahu am aamot ambuuk. ²⁰Ulun okotoh ambuuk ikaa akaalap anguma' ra atu onsoi, io hino atu apainsuat ra Ala. ²¹Intor ra hino impayan mi kawi' nu kaubasan mi am apakauyu' am ala at. Onsoi akau sumuhut ra rahu nu Ala siino ra huang mi ra huang rumaliwi'. Nga rahu hino siino kuasa' apakaayah ramuyun.

²²Onsoi akau anguma' ra aun binalaan nu Ala, sala' ka angkinongoh yak. Nga kono akau angkinongoh yak am ikaa anguma' inan mi yak tohom aruung. ²³Aun ulun angkinongoh ra aho nu Ala hino am io yak ikaa sumuhut ohondo' ra sangulun ahilong ra bulos no ra tingkuangon nu babaraan. ²⁴Io ahilong analaahon, paat no makou parambus io nakaliro ra aun koson nu baal nu bulos nali. ²⁵Rahu nu Tuhan otopot am siino kuasa' amalabus ra ulun. Aun ulun amasa' am anampuus amahuang am maya' ra rahu no, sala' ka angkinongoh yak am amaliro, ulun hino

auma' barakatin nu Ala ra kawi' nu atu-atu maan no. ²⁶Kono siino sangulun ampahuang io sangulun olondon ra panusuban nu ugama, am io ikaa angimbuou ra rila' no, kalandanan no hino kaando' balos, am io amparuung ra inan no tohom. ²⁷Kalandanan ra ugama am abubuh maya' ra kasiha' nu Ala, io hino anginsuup ra anak-anak nasailu am ruandu-ruandu' nabaluru ra luang nu ila' am susa' nilo, am poyo angimbuou ra inan tohom hili ikaa anguma' ra kasihaan nu huang apakauyu' maya' ra baal nu ulun ikaa maya' ra Ala.

Pambalaan ra Pamahuangan
Asala'

2 ¹U pahaka-pahaka' ku! Ulun inintopot ra Tuhan Yasus Karistus, Tuhan Ansukon Bonsoi hino, ikaa akau ampili' ra ulun maya' ra kinabaalo' nilo. ²Umang no, sangulun asuang sasawot nampakai ra sinsing maas am nasampayau ra kain aninggalas bahuon inatong ra intok mi nilumulur, am ratong nu sangulun kaando' ra atu-atu nasampayau ra kain naapu' titinambilan. ³Haling ra hino maayo insuat mi ra ulun nampakai ra sampayau onsoi hino am rahu mi, "Anturung ko ra kurusi' onsoi tu," hili akau anusub ra ulun kaando' atu-atu hino tumuor, karuo kono am akau mindahu rio, "Anturung ko ra maar nu kalayam kutu." ⁴Intor ra akau anguma' kono hino akau anguma' ra pansusuayan ra sangulun am sangulun intor ra kinabaalo' nilo nga akau amili' ra ulun intor ra huang mi alaat.

⁵U pahaka-pahaka' inasian ku, kinongohon mi rahu ku. Ala nopongo namili' ra ulun kaando' atu-atu ra tana' hino akaya' ra tingkuangon no. Ulun hiano auma' asauk ra ulun pihangon nu Ala ohondo' ra aun niran-

di' nu Ala ra ulun masi' rio. ⁶Io yak akau angulalaat ra ulun kaando' atu-atu! Huango' mi nga, aun apasala' am amaralaat ramuyun ra tingkuangon nu tuan akim? Kaa ki' ulun akaya' hiano? ⁷Ilo nga ahuyai ra inggalan ansukon bonsoi naalap mi intor ra Ala ra paat mi inintopot ri Karistus.

⁸Akau otopot ra kono akau maya' ra panusuban nu Ala nopongo nasuratan ra Kitap hitu, am rahu no, *"Masi' ko ra kawi' nu ulun ohondo' ra oko masi' ra inan mu tohom."*

⁹Io yak kono akau ampili' ra ulun maya' ra kinabaalo' nilo, akau akasala' am akau pono' nakasala' maya' ra arat pamapalan nu Ala. ¹⁰Nga aun po nakasala' ra saumi Arat Pamapalan nu Ala, ulun hino nakasala' ra kawi' nu Arat Pamapalan nu Ala hino. ¹¹Nga io mindahu, "Ikaa oko ampalapau," io po nga inindahu, "Ikaa oko ampatoi." Hama' no pono' oko ikaa nampalapau, io yak kono akau nampatoi, akau pono' akasala' yak maya' ra Arat Pamapalan nu Ala. ¹²Huhuangon mi pahayaman am inuma' mi nga kawi' taka ulun auma' putusan maya' ra arat nu Ala angibit ra kalabusan am apakaayah ra ulun. ¹³Nga paat nu Ala amisara' ra kawi' nu ulun, io ikaa akaasi' ra ulun ikaa kaasi'. Io yak io ikaa amaratu' ra ukum ra ulun akaasi'.

Intopot am anguma'

¹⁴U pahaka-pahaka' ku! Aun ki' balos no kono sangulun mindahu, "Siino intopot ku," kono kaando' inuma' no anatandu' ra intopot no? Auma' ki' intopot hino angibit rio ra kaayahan? ¹⁵Umang no, kono siino pahaka', ungkuyon karuo kono am ruandu' kaando' tohom ra pakai am

akan sulob ra songorou. ¹⁶Aun ki' balos nu rahu mi rilo, "Talaahon mi ampakai am liwa-liwa' angakan." kono akau ikaa anaak rilo ra aun kaando' ra bayah nilo? ¹⁷Kono po nga hino nu intopot. Kono angintopot yak am kaando' inuma' intopot hino kaando' balos!

¹⁸Siino nahi ulun mindahu, "Siino ulun lumansan ra intopot no am siino po ulun bokon lumansan ra inuma' no." Au auma' lumimbang rio, "Pakitonon mu au ra aun koson nu ulun siino intopot am kaando' inuma'. Am hili au apakito riun ra intopot ku lumangus ra inuma' ku." ¹⁹Kaa ki' akau pono' am mintopot yak ra Ala hino saumi yak? Onsoi hino! Io yak saitan-saitan pono' am mintopot po, am ilo tumintih ra balaa' nilo!

²⁰Akau hitu sasambungon kapiro! Kumakikito yak ra tatandu' nu intopot am kaando' inuma', kawi' nu hino kaando' balos?^a ²¹Huangon yak nga i Abaraham aki taka li. Io kinotopot nu Ala nga intor hua ra inuma' no. Io hino ra paat no anaak ri Isak anak no ra Ala ra intok pananalaban. ²²Ra hitu atalang no raino nga intopot hino pakitonon lumangus ra inuma' hili intopot hino otopot. ²³Otopot yak nasuratan ra Kitap hitu, nga,

"I Abaraham inintopot ra randi' nu Ala, am haling ra intopot no, Ala nopokotopot rio."

Puun ra hino po i Abaraham sinabit ra Pansilulum nu Ala.

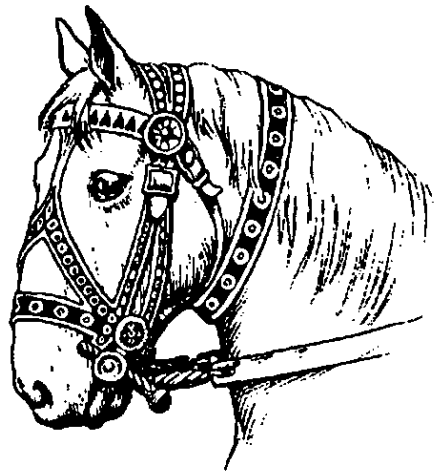
²⁴Akapandai ki' akau raino, sangulun kinotopot nu Ala nga haling hua ra inuma' no, sala' ka intopot no yak. ²⁵Kono po hino i Rahap, ruan-du' sundal, kinotopot nu Ala nga

intor hua ra inuma' no. Io hino ra paat no napaunsop am namuni ra ulun Israil ra pahun no, io hino ulun sinusub inuoi pahilong ra tana' Kanaan. Am nanilu rilo nahiru' inaya' ra ralan bokon.

²⁶Intor ra hino, ohondo' ra inan kaando' inaning io matoi yak, kono po hino nu intopot kaando' inuma' naando' balos no!

Rila' nu Ulun

3 ¹U pahaka-pahaka' ku! Onsoi ikaa asuang ra lolot mi sumauk ra guru'. Ikaa ki' akapandai ka, nga itaka ulun asauk ra guru' Ala amisara' bonso-bonsoi ritaka intor ra ulun bokon. ²Kawi' taka aubas anguma' ra sala'. Ulun ikaa anguma' ra sala' ra kawi' nu rahuon no, bayah nano alumbis am otopot. Nga io akaalap angimbuou ra kasihaan nu inan no. ³Itaka apasanggap ra kakang

Kuda am sasanggap sabiton ra kakang

ra kabang nu kuda' hili io maya' ra kasiha' taka. Sasanggap sabiton ra kakang hino anguma' ra kuda' hino makou maya' ra kasiha' taka. ⁴Kono po hino nu kapal. Hama' pono' kapal hino maayo am io atikahan yak nu angin okotoh, io maya' yak ra

^a2:20 Kaando' inuma' kawi' nu hino kaando balos: Luang nu buku nakalair; nga intopot kaando inuma' io hino intopot inatoi?

bubuiron oborok hino. Kapal hino makou yak maya' ra kasiha' nu ulun amuir no. ⁵Kono hino po nu rila' taka, hama' no pono' borook, io apakaayo ra kula-kula' baal. Kono po hino nu apui borook okosolob ra katanaan maayo.

⁶Rila' hino ohondo' ra kono apui. Saumi tana' pinihang nu kalaatan. Ra inan taka rila' hino asauk ra puun nu kalaatan. Io hino aparayol ra kalaatan ra luput nu inan taka akasala'. Rila' hitu onolob ra tana' nu kaayahan taka haling ra apui naraka. ⁷Ulun nu tana' auma' akakuup, am nopongo noyo napakuup ra kium asangit, susuit, kium lumandai, am pait. ⁸Io yak kaando' kasangulun po ra tana' hitu apakuup ra rila'. Rila' hino ala'at bonsoi am ikaa alulu' opopol, am akapatoi ohondo' ra tutuu' akawanit. ⁹Itaka angansuk ra Tuhan Ama' taka ra rila' taka, io yak itaka ahawah po ra ranga-rangan taka ra rila' taka hitu, ulun rangan taka binayah maya' ra kinabaalo' nu Ala. ¹⁰Rahu angansuk am ahawah, karuo-ruo no sumamput ra kabang taka. U pahaka-pahaka' ku, topot natu baal hitu ikaa maan taka! ¹¹Kaando' po ra tana' tu saumi labut apasamput ra siang aamis am siang apait. ¹²U pahaka-pahaka' ku, santaun ara ikaa io anginawa' ra kinawa' nu saitun, am karuo kono santaun anggur anginawa' ra kinawa' nu ara, am karuo kono po am labut aasin ikaa apasamput ra siang apalo.

Pandai Amahuang Haling ra Rasawat

¹³Siino ki' ra lolot mi apandai amahuang? Onsoi io apakito ra baal hino haling ra bayah no onsoi, am pandai no hino maan no ra huang rumaliwi' am huang abubuh. ¹⁴Io yak kono akau ahiahu, aruol ra huang am

apakaulu' yak ra inan tohom, ikaa akau maayo huang ra pandai mi hino, nga intor ra baal hino akau apasala' ra aho otopot intor ra Ala. ¹⁵Pandai kono hino sala' ka haling ra Surga'. Io haling ra tana' tu. Intor ra kasiha' nu ulun am intor ra saitan. ¹⁶Kono po siino huang ahiahu am huang kumakaulu', hino po ulun ikaa maya' ra panusuban am anguma' ra baa-baal ala'at. ¹⁷Io yak ulun nokotohom ra kapandayan ra intor ra rasawat puu-puun no io nabahuan huang am asiha' ohohonsoi, huang rumaliwi', am ainsuhut. Io akaasi' yak am io haihait anguma' ra baa-baal onsoi. Io ikaa amili' ra baal nu ulun am ikaa ahipapayu. ¹⁸Topot no kaansayan, io hino balos intor ra umi nu pahahansayan tiniasan nu ulun asiha' ra pahahansayan.

Pansiluluman ra Tana'

4 ¹Aun ki' puun nu kawi' nu pam-bubuukan am pangkakalitan siino ra lolot mi? Ikaa ki' baal hino haling ra kasihaan nu huang mi ala'at parambu-rambus tumabuh ra inan mi? ²Akau asiha' ra atu-atu, io yak akau ikaa akaalap hili akau asiha' ampatoi! Akau asiha' am lumikot kapiro ra kawi' nu kasiha' mi io yak akau ikaa akaalap, hili akau angkalit am anggahabu'. Akau ikaa akaalap ra aun kasihaan mi hino nga akau ikaa sambayang akitaak ra Ala ra kasiha' mi hino.

³Am paat mi akitaak, akau ikaa akaalap, nga langus nano ala'at. Akau akitaak ra kawi' nu atu-atu nga akau onohom apakasanang yak ra inan mi tohom. ⁴Akau hitu ulun ikaa olondon ra huang! Ikaa ki' akau akapandai kono akau alaai ra baa-baal ra tana' hitu, akau sumauk ra pantabuh nu Ala? Aun ulun alaai ra baa-baal ra tana' hitu, io apasauk ra inan no tohom pantabuh nu Ala. ⁵Akau

apandai ra rahu nasuratan ra Kitap hitu,

“Ro tinaakan nu Ala ritaka amalikot ritaka maya' yak ra kasiha' no.”^b

⁶Hama' no pono' kono hino, asi' tinaakan nu Ala labing akakuasa' ra ro siino ritaka. Ohondo' ra rahu nasuratan ra Kitap,

“Ala tumabuh ra ulun kumakaulu', io yak masi' ra ulun rumaliwi' ra huang.”

⁷Haling ra hino, maya' ra panusuban nu Ala. Am tumabuh ka ra Ibilis am Ibilis hino pono' am ahiru' intor ramuyun. ⁸Mimaar ka ra Ala, am Ala pono' mimaar ramuyun. U akau ulun nakasala', bahuin mi nga longon mi. U akau ulun ahipapayu, bahuin mi kalaatan siino ra huang mi. ⁹Onsoi akau kapiopio angkuli' huang am antangi' kumohos. Ikaa akau akakurit onsoi yak antangi'. Ikaa akau anginsuat huang, onsoi yak akau asusa' huang. ¹⁰Onsoi akau rumaliwi' huang ra tingkuangon nu Tuhan, hili Tuhan apakaulu' ramuyun.

Pangubasan ra Ikaa Angukunu' ra Ulun

¹¹U pahaka-pahaka' ku, ikaa akau angukunu' ra sangulun am bokon. Aun ulun angukunu' ra pahaka' no karuo kono am apasala' rio ulun hino angukunu' am apasala' ra Arat nu Ala sinuratan ri Musa. Am kono akau apasala' ra arat nu Ala hino, akau ikaa maya' ra arat hino, io yak akau asauk ra ulun apasala' yak. ¹²Nga Ala yak akakuasa' amaratu' ra ukum am amutus ra tuki-tukir nu ulun. Io yak nga apakaayah am karuo kono am amatoi. Akau hitu, aun ki'

pamahuangan mi ra akau apasala' ra ulun ranga-rangan mi?

Pangubasan ra Ikaa Kumakaulu' ra Ayamon

¹³Am raino kinongohon mi pambalaan ku ramuyun tayar nu ulun mindahu, “Orou hitu am nusuab akai makou muoi ra nagiri hio', am akai murong ra hino sangupok buoi no am antalan ra hino, hili akaalap ra usin asuang.”

¹⁴Io yak akau ikaa akapandai ra aun asauk ra bayah mi ra orou nusuab! Akau hitu ohondo' yak ra lisun akito am ikaa kula' buoi no am parambus alawo. ¹⁵Onsoi akau mindahu ra kono hino, “Kono Tuhan asiha', akai auma' aayah po am anguma' ra hitu am hio'.”

¹⁶Io yak raino akau kumakaulu' ra huang am kumakaulu' po ra ayamon mi. Kawi' nu rahu kumakaulu' hino mangun ra sala'. ¹⁷Intor ra hino, ulun akapandai ra aun onsoi auma' maan no io yak kono io ikaa anguma' ra baal hino io akasala'.

Pambalaan ra Tayar nu Ulun Asuang Sasawot

⁵¹Am raino u ulun asuang ra sasawot, kinongohon mi pambalaan ku! Antangi' ka am kumohos ka ra tangi' nga ila' hino mintup ramuyun! ²Sasawot mi rano nopongo nalampuk. Am pakai mi rano kinokot nu lipos. ³Maas am pirak nopongo nilulur mi hino nopongo tinoholon, am ra paat nu Orou Kaawian tohol no hino anatandu' ra inuma' mi hino nasala'. Am tohol hino onolob ra inan mi ohondo' ra apui. ⁴Ikaa akau nanaak ra hari' nu ulun nongotom ra umo mi. Ringohon mi nga luap nilo akimaasi'! Luap nu ulun nopongo nongotom ra pari nu umo mi, nopongo

^b4:5 Ro tinaakan...ra kasiha' no: Karuo kono am: Ro binulian nu Ala ritaka kasihaan no bonsoi.

naringoh nu Ala Maayo ra kuasa'.
 5Kaayahan mi ra tampak nu tana'
 hitu anginsuat am aansayan yak nga
 kawi' nu atu siino yak ramuyun. Akau
 opokolomok ra inan mi ohondo' ra
 kambing ra paat nu orou pangalasan.
 6Akau amaratu' ra ukum am amatoi
 ra ulun kaando' sala', lai' halan ulun
 hino am ikaa sumulang ramuyun.^c

Tumaan am Sambayang

7Puun ra hino, onsoi akau tumaan
 u pahaka-pahaka' ku, suku' ra rata-
 ngan nu Tuhan. Huangon mi nga aun
 koson nu ulun antatangumo tumaan
 angkinaan suku' tambak nu umo hino
 apasamput ra kinawa' am aumbung
 laarang. Io tumaan yak angkinaan ra
 anguluh. 8Akau pono' onsoi yak
 tumaan angkinaan, am alansan
 huang nga orou ratangan nu Tuhan
 amaar noyo.

9U pahaka-pahaka' ku, ikaa akau
 bungo-bungot ra sangulun am bokon,
 hili akau ikaa aukuman nu Ala. Akim
 hino maar noyo matong. 10U pahaka-
 pahaka' ku, huangon mi nga ulun a-
 ngindul ra rahu nu Ala am ilo
 ambala' yak ra Rahu nu Tuhan. Hon-
 doon mi nga huang nilo tumaan ra
 kalandanan nilo ra paat nilo aintupan
 ra kula-kula' ila' am susa'. 11Ulun a-
 ngindul ra rahu nu Ala hiano sabiton
 ra asatu' nga ilo tumaan olondon
 huang ra ila' mintup rilo. Akau nopo-
 ngo nakaringoh intor ra baal nu
 kalandanan ri Ayup am akai
 nakapandai aun koson nu Tuhan
 nanaak rio ra barakat ra popor no.
 Nga Tuhan hino masi' bonsoi am
 onsoi huang.

12U pahaka-pahaka' ku, aulu'
 bonsoi tu io hino ikaa akau ampator
 kono akau aparandi'. Ikaa akau am-
 pator anabit ra limbowon am tana'

tu, am poyo anabit ra atu-atu. Kono
 ua akau mindahu, "Ua" yak, am kono
 ikaa akau mindahu "Ikaa" yak, hili
 akau ikaa aukuman nu Ala.

13Siino ki' ra lolot mi asusa' ra
 huang? Onsoi io sambayang. Kono
 siino anginsuat ra huang, onsoi io
 ahimanani ra nanian pangansukan.
 14Kono siino arualan, onsoi io ahipah
 ra ulun mamaayo nu ulun nanginto-
 pot hili ilo anambayang ra ulun
 arualan hino am amuyai ra inan no ra
 umau saitun ra inggalan nu Tuhan.
 15Kono ulun anambayang hino angin-
 topot, Tuhan amalos ra sambayang
 nano, Tuhan auma' amihah ra ulun
 arualan hino. Tuhan apanduli' ra
 kotoh no, am sala' inuma' nu ulun
 hino ampunan no. 16Haling ra hino,
 onsoi kawi' mi anganku ra sala-sala'
 mi, am anambayang ra sangulun am
 sangulun, hili akau pihahon. Sam-
 bayang nu ulun maya' ra panusuban
 nu Ala maayo kuasa' no. 17Ilia, ohon-
 do' yak ritaka. Io sambayang maya'
 ra likot nu huang no hili ikaa angu-
 luh, am Ala ikaa napanguluh buoi no
 talu upok am onom bulan. 18Paat no
 sambayang akitaak po ra anguluh,
 hili angimuun anguluh am suku' ulun
 akaalap ra umbung nu umo no.

19U pahaka-pahaka' ku! Kono
 siino ra lolot mi sangulun ikaa noyo
 maya' ra pangubasan intor ra Ala,
 hili ulun bokon apanduli' ra ulun
 hino ra Ala. 20Huangon mi nga rahu
 hitu. Ulun apanduli' ra ulun bokon
 akasala' anduli' intor ra bayah no
 nasala' hino, ulun hino apakaayah ra
 ulun nakasala' hino^d intor ra
 patayan, am sala' no asuang hino in-
 ampunan.

*Intor rakon
 Yakup*

^c5:6 kaando' sala' lai' halan ulun hino am ikaa sumulang ramuyun : Karuo kono am; kaando'
 sala'. Ondo' ki' Ala ikaa tumambah ramuyun?

^d5:20 apakaayah ra ulun nakasala' hino: Karuo kono am; apakaayah ra inan no tohom.

5:11 Ayb. 1:21-22, 2:10, Nan. 103:8 5:12 Mat. 5:34-37 5:14 Mrk. 6:13 5:17 1Raj. 17:1, 18:1 5:18
 1Raj. 18:42-45 5:20 Bab. 10:12, 1Ptr. 4:8

Surat ri PITURUS KASAA'

Rahu Papaintalangan

Puu-puun ri Pitrus nanurat io napasuku ra ulun-ulun nangintopot sinabit ra "Bansa' nu Ala pinili'" nakapansusuai ra soor ra sahilon ra Asia Borook.

Langus nu surat hitu puu-puun io hino apaingkotoh ra kawi' nu ulun naukuman am naila' nga intopot nilo. I Pitrus apamahuang rilo ra baal nu kaayahan nu Tuhan Yasus. Paat nilo angkinongoh ra baal nu pinatayan, am Yasus nanduli' naayah, am randi' ra i Karistus hino, anduli' ra hili, intor ra hino lansan am insuat nilo maayo bonsoi. Intor ra hino ilo ampahuang auma' tumaan yak ra kula-kula' susa' am ila', am ilo akapandai ra kawi' nu susa' am ila' hino mangun ra panginaman ra kabubuhan nu intopot nilo, am ilo ra hili akaalap ra talampos ra paat nu Orou Sukuan ri Yasus Karistus.

Bokon intor ra panusuban apatahoh ra intopot ra paat nu susa' am ila', i Pitrus po akitaak rilo sumauk ra lilian am maya' kapio-pio ri Karistus.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2

Pamahuangan ra Ala apakaayah ra ulun 1:3-12

Pangubasan ra tayar nu bayah abahuan 1:13-2:10

Maan nu ulun nangintopot ra paat aila' 2:11-4:19

Huang rumaliwi' am inuma' nu ulun nangintopot 5:1-11

Rahu Pamaparan 5:12-14

Puu-puun ri Piturus Nanurat

1 ¹⁻²Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun pinili' nu Ala namahun nakapansusuai ra luput nu pihangan nu Ruum, io hino दौर Pontus, Galatia, Kapadokia, Asia am Bitinia.

Au i Piturus, ulun sususubon ri Yasus Karistus sambayang ra Ala anaak ra barakat am kaansayan asuang ramuyun.

Akau nopongo pinili' maya' ra kasiha' nu Ama' Ala hino pinasauk ra bansa' no. Am Ro no apasauk ramuyun ulun angkaraya' ra tayar nu Ala, hili akau olondon maya'

ri Yasus Karistus am sala' mi inampunan mimpun ra pinatayan no.

Kalansanan Aayah

3Onsoi taka anginsuat ra Ala, Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus! Nga intor ra asi' no maayo bonsoi, io nanaak ritaka ra kaayahan bahuon, mimpun ra io napakaayah ri Yasus Karistus intor ra patayan. Baal hitu anaak ritaka ra kalansanan atahoh.

4Hino nga puun no kalansanan taka tu okotohom ra barakat-barakat maayo, nilair nu Ala ra ulun nangintopot rio. Ala namului ra barakat-barakat hino ra Surga' ra tayar mi, ra

hino io ikaa asasai, ikaa alaat, am karuo kono ikaa alawo. ⁵Kawi' nu hiano io hino tohom mi nga akau nangintopot ra Ala. Intor ra hino akau piahain nu kuasa' nu Ala hili akau akaalap ra kaayahan nopongo nilair, am paintalangan rahili ra kaawian nu tana' tu.

⁶Onsoi akau anginsuat ra baal hitu, nga hama' no pono' raino akau asusa' huang ra kula-kula' panginaman mintup ramuyun, io yak ikaa hua abuai panginaman hino. ⁷Langus no io hino anatandu' ra kpio-pio ki' akau angintopot ra Tuhan karuo kono am ikaa. Maas pono' ikaa ataan am sosobon yak ra apui hili atu nakasaang ra maas hino io osolob. Nga intopot mi labing oloho intor ra maas, hino puun no intopot mi hino kinamin hili io atahoh. Intor ra hino akau auma' ansukon am kauluon am akaalap ra kuasa' asundu ra paat nu orou intalangan ri Yasus Karistus. ⁸Onsoi akau masi' rio hama' no pono' ra pahulu li akau ikaa nakakito rio. Akau mintopot rio hama' no pono' raino akau ikaa akailong rio. Hino puun no insuat mi maayo bonsoi suku' akau ikaa akaindahu ra binsuat mi. ⁹Akau anginsuat kono hino nga Ala apakaayah ramuyun ra hino balos nu intopot mi ri Yasus Karistus.

¹⁰Intor ra baal nu kaayahan hitu kawi' nu ulun angindul ra rahu nu Ala ilo nanampuus ahilong kpio-pio, suku' ilo amalair mindahu ra taak nu Ala taakin no ramuyun rahili. ¹¹Ro ri Karistus siino ra inan nu ulun angindul ra rahu nu Ala am namalair nambala' rilo intor ra baal nu kula-kula' ila' mintup ri Karistus am intor ra baal nu kuasa' no asundu aalap ri Karistus ra libos nu ila' hino. Ilo anampuus ahilong ra aun koson am

sanggilan ki' baa-baal hino auma' asauk.^a ¹²Ala nambala' ra ulun angindul ra rahu no hiano, nga karaya' nilo no sala' ka tayar nilo yak, io yak tayar mi po. Baal hitu nopongo binalaan nu ulun angindul ra rahu nu Ala, am baa-baal hiano aringoh mi raino intor ra ulun ambala' ra Aho Onsoi ra baal ri Yasus Karistus. Ilo ambala' ramuyun maya' ra kuasa' nu Ro nu Ala tinuunan intor ra Surga'. Am malaikat-malaikat ra Surga' pono' am kumapapandai yak ra baal hitu.

Ipah ra tayar nu bayah abahuan

¹³Intor ra hino, onsoi akau amalair ampahuang. Onsoi akau sumiho, am alansan yak kpio-pio ra barakat taakan ramuyun ra paat ri Yasus Karistus sumuku' rahili. ¹⁴Onsoi olondon maya' ra Ala, am ikaa maya' ra kasiha' mi ra pahulu li ra paat mi ikaa po nakakaulih ra Ala. ¹⁵Topot natu, onsoi yak bayah mi kaando' sala' ra kawi' nu atu-atu maan mi, ohondo' ra Ala ahipah ramuyun no kaando' sala'. ¹⁶Siino nasuratan ra Kitap mindahu,

*"Onsoi yak akau kaando' sala',
nga kaando' hua sala' ku."*

¹⁷Paat mi sumambayang akau ahipah ra Ala hino ra Ama' mi. Ala opokotopot am apasala' ra ulun maya' ra inuma' nu tuki-tukir nu ulun, am ikaa ahilong ra kinabaalo' nu ulun. Haling ra hino onsoi yak akau angansu-ngansuk rio ra luang nu bayah mi ra tana' hitu. ¹⁸Akau akapandai ra aun pinamayal namalabus ra bayah mi kaando' balos hino intor ra akion mi rali. Pinamayal hitu sala' ka kono pirak am maas ikaa ataan. ¹⁹Akau hitu nopongo nilabusan nga intor hua ra taak oloho

^a 1:11 aun koson no am sanggilan ki' baa-baal hino auma' asauk: Karuo kono am; aun ki' ulun hino am sanggilan ki' io auma' matong.

laarang, io hino bayah ri karistus tinaakan no ohondo' ra rumba taakan ra tingkuangon nu Ala kaando' kalaatan am sala'. ²⁰Karistus pinili' nu Ala ra kaapo tana' tu nasauk. Am paat nu orou maar kaawian nu paat raino tu io inatong ra tana' hitu hili apakaayah ramuyun. ²¹Lumangus yak ri Karistus akau akaalap mintopot ra Ala, nga io hua napakaayah ri Karistus intor ra patayan am nanaak rio ra kuasa' asundu'. Haling ra kono hino, raino akau mintopot ra Ala am angintopot yak rio anaak ramuyun ra aun niran-di' no.

²²Nga akau olondon ra pangubasan intor ra Ala intor ra hino io nangampun ra sala' mi. Am akau masi' ra ulun nangintopot rangan mi ra huang abubuh. Intor ra hino onsoi akau masi' ra sangulun am sangulun ra aingkoos huang.^b ²³Nga intor ra rahu nu Ala apakaayah am ampus-ampus hino, akau anakon bahu am asauk ra anak-anak nu Ala Ama' ampus-ampus hino, sala' ka kono anak nu ulun apandai matoi. ²⁴Kono nasuratan ra Kitap,

*"Kawi' nu ulun ohondo'
ra tutuu'
am kawi' nu sandong no
ohondo' ra busak nu tutuu'.
Paat nu tutuu' hino atuor
am busak nano pono'
am lumoloh,*

*²⁵io yak rahu nu Tuhan
ikaa alawo suku' ra
sabuo-buoi no."*

Rahu hino Aho Onsoi nopongo binalaan ramuyun.

Batu aayah am bansa' nabahuan

2 ¹Intor ra hino, onsoi akau ikaa anguma' ra kawi' nu kalaatan. Pai'

no pambuak raino, karuo kono am ahipapayu, am ahiahu, am poyo angulalaat ra ulun bokon. ²Ohondo' ra lilia' hai-hait asiha' anginum ra hatas nu ina' no, kami po hino. Onsoi akau hai-hait asiha' ra akan nu intopot mi io hino rahu nu Tuhan. Intor ra kono hino intopot mi auma' atahoh am akau kaayahon. ³Kono nasuratan ra Kitap,

*"Akau nopongo nakaliman
ra kaansayan nu Tuhan
ramuyun."*

⁴Intor ra hino, onsoi akau matong ra Tuhan. Io ohondo' ra batu anaak ra kaayahan, batu tinapiran nu ulun kaando' tool ra pamahuangan nilo, io yak batu hino pinili' nu Ala am oloho kapio. ⁵Akau ohondo' ra batu-batu aayah. Intor ra hino onsoi akau apahusu' ra inan mi ra pamamaal ra Pahun nu Tuhan pasaukon nu Ro nu Ala. Intor ra hino akau asauk ra imam-imam ra tayar nu Ala am anaak rio ra taak maya' ra pamahuangan tinaakan nu Ro nu Ala am ampaat ra kasiha' nu Ala mimpun ri Yasus Karistus. ⁶Nga siino nasuratan ra Kitap mindahu,

*"Au namili' ra batu oloho,
am raino au namului rio
ra Yarusalim sumauk
ra batu aulu',
am aun ulun nangintopot rio
hino ikaa angkaus huang."*

⁷Batu hino oloho bonsoi ra tayar mi ulun mintopot. Io yak tayar nu ulun ikaa mintopot,

*"Batu tinapiran
nu ulun amamaal
sinumauk ra batu aulu' kapio
intor ra batu bokon no."*

⁸Am siino po nasuratan ra Kitap,
*"Hino nga batu kasasaruan nu
ulun,*

^b 1:22 ra aingkoos huang: Luang nu buku nakalair; ra huang abubuh.

*batu kararampalon nu ulun.
Ilo akasaru nga ikaa hua ilo a-
ngintopot ra rahu nu Ala.
Baal hino nopongo nilondon
nu Ala ra tayar nilo."*

⁹Io yak akau hitu io hino bansa' pinili', imam-imam nu Ala, Raja' hino, bansa' angkaraya' ra tayar nu Ala yak, ulun pihangon nu Ala. Ala nahipah ramuyun manding intor ra bayah nakasala' muoi ra bayah maya' ra kasihan no. Io hino ohondo' ra manding intor ra intok olondom am munsop ra intok awantang bonsoi hino. Am io namili' ramuyun aparayol ambala' ra aho intor ra baa-baal kalalaban inuma' no.

¹⁰Ra pahulu li akau sala' ka bansa' lilian nu Ala, io yak raino akau bansa' lilian nu Ala. Ra pahulu li akau ikaa akakaulih ra asi' nu Ala. Io yak raino akau nopongo nakaalap ra asi' no.

Amba-amba nu Ala.

¹¹Au akitaak ramuyun, u pahaka-pahaka' ku nga akau ohondo' ra ulun anambului' karuo kono am nakalayau ra tana' hitu! Ikaa akau maya' ra kasihan-kasihan nu inan mi, nga kawi' nu kasihan hiano tumabuh ra bayah mi. ¹²Onsoi kinabaalo' nu bayah mi ra lolot nu ulun ikaa angintopot ra Tuhan kaando' sala'. Hili paat nilo apasala' ramuyun ohondo' ra ulun alat, ikaa mulalas ilo angangu inuma' mi onsoi yak. Suku' ilo auma' angansu-ngansuk ra Ala ra paat nu Orou Sukuan no.

¹³Nga akau inintopot ra Tuhan, onsoi akau maya' am rumaliwi' ra rahu am susub nu ulun amihang ramuyun puu-puun io hino Kaisar nu Ruum, amimihang labing aulu' hino, ¹⁴am poyo ra tayar nu ulun amihang ra saumi दौरا sabiton ra gabunor sususubon nu Raja' ra amaratu' ra

ukum ra ulun alat am angansuk ra ulun anguma' ra kaansayan. ¹⁵Nga Ala asiha' ramuyun anguma' ra onsoi yak hili ulun sasambungon ikaa mindahu apasala' ramuyun ra rahu kaando' balos. ¹⁶Onsoi bayah mi kono ulun nalabus intor ra sala', io yak ikaa akau ampahuang ra akau nopongo nalabus intor ra ukum am anguma' po ra sala' ikaa apandayan nu ulun bokon. Io yak onsoi bayah mi humondo' ra amba nu Ala. ¹⁷Onsoi akau rumaliwi' huang ra kawi' nu ulun, masi' ra rangan mi angintopot, angansuk ra Ala, rumaliwi' huang ra Kaisar nu Ruum.

Ila' inintup ri Yasus mangun ra paniluan.

¹⁸Ulun nasauk ra amba ra sangulun tuan, onsoi akau maya' ra huang rumaliwi' ra panusuban nu tuan muyun am kapiopio rumaliwi' huang am maya' ra panusuban no. Onsoi ra paat nilo onsoi huang am atataak ramuyun, am ra paat nilo alat huang am ambuuk ramuyun. ¹⁹Ala anaak ra barakat ramuyun nu kono akau tumaan ra aila' ra kulalaaton nu ulun bokon, io yak ikaa nanguma' ra sala' nga akapandai hua akau ra kasihan nu Ala. ²⁰Nga aun ki' honsoi no akau tumaan ra paat mi aukuman nga intor hua ra sala' mu? Io yak kono akau anguma' ra katapatan am tumaan yak ra paat nu aukuman, ra baal hino nga Ala anaak ra barakat ramuyun. ²¹Intor ra baal hino nga Ala nahipah ramuyun nga i Karistus pahulu naila' ra tayar mi, intor ra hino io anaak ramuyun ra saumi paniluan, hili akau maya' ra kinaayaho' no. ²²I Karistus ikaa nanguma' ra sala'. Kaando' kasangulun po nakaringoh ra io ambuak. ²³Paat no undaaton io ikaa amalos ahundaat. Am paat no sindualin, io ikaa

ahawah amalos. Io lumansan yak ra Ala Amumutus Otopot hino. ²⁴I Karistus nopongo naila' balos nu sala-sala' taka ra paat no sinalip. Io nanguma' ra hino hili taka alabus intor ra kuasa' nu sala' am bayah taka maya' ra kasiha' nu Ala. Intor ra io naila' hino akau kaayahon. ²⁵Ra pahulu li akau ohondo' ra rumba napalir, io yak raino akau inibit inuli' hili akau maya' ri Karistus io hino Ahahalung am Amiaha' ra bayah mi.

Andu' ungkuyon am andu'
ruandu'

3 ¹Kono po hino, kawi' mi akau ruandu', am onsoi akau maya' ra huang rumaliwi' ra tingkuangon nu andu' mi ungkuyon, kono siino sangulun ra lolot nu ungkuyon mi ikaa mintopot ra rahu nu Ala, ilo mintopot rahili nga intor hua ra kaayahan mi onsoi hino. Ikaa pono' akau mindahu sahumu, ²nga ilo akailong ra kinabaalo' nu kaayahan mi rumaliwi' am kaando' kalaatan. ³Ikaa akau apakasandong yak ra inan mi ra kula-kula' maan mi, io hino umang no ra kono akau opokoonsoi ra abuk mi am amakai ra sasawot oloho kono maas am poyo pakai oloho ra apakasandong yak ra inan mi no. ⁴Topot natu, onsoi sandong mi hino intor ra huang mi io hino intor ra huang mi alami' am kaansayan nu huang, rumaliwi' hino nga sandong ampus-ampus. Hitu baal oloho laarang ra pamahuangan nu Ala. ⁵Hitu nga sandong inuma' nu ruandu-ruandu' mintopot am lumansan ra Ala ra pahulu li. Ilo rumaliwi' ra andu' nilo ungkuyon. ⁶Kono po hino ri Sara. Io maya' yak ra panusuban ri Abaraham am io ahipah ri Abaraham ra "Tuan." Akau nga raino anak ruandu' ri Sara, nu kono akau anguma' ra baa-baal

onsoi, am ikaa alaa' ra aun-aun yak asauk ramuyun.

⁷Am kono po hino akau, u ungkuyon akaandu', apandayan mi andu' mi rano alami' am ikaa okotoh. Onsoi akau rumaliwi' huang rilo, nga ilo hua am baya-baya' yak ramuyun, angalap ra bayah tinaakan nu Ala no ramuyun. Onsoi akau anguma' ra kawi' nu hitu hili kaando' angulampong ra sambayang mi.

Aila' nga anguma' ra katapatan

⁸Pamumpungan natu io hino onsoi kawi' nu pahaka' ohohondo' huang ra aun ayamon mi am aun pinowoon mi. Masi' ka ra ranga-rangan mi ohondo' ra akau sangaka' yak. Am anguma' yak ra onsoi am rumaliwi' huang ra sangulun am sangulun. ⁹Ikaa akau amalos ra kalaatan am kalaatan, karuo kono awah am awah. Topot natu onsoi akau sumambayang akitaak ra Tuhan anaak ra barakat ra ulun asisingon ramuyun, nga randi' nu Ala io anaak ra barakat ra paat mi mintopot rio. ¹⁰Ohondo' ra nasuratan ra Kitap,

*"Aun ulun asiha' ra
bayah asanang
am asiha' ra bayah no
akaliman ra orou-orou
onsoi no,*

*onsoi io tumaan ikaa ahayam
ra kula-kula' baal alat
am mulou ambubuak.*

¹¹*Onsoi yak ulun hino ikaa
anguma' ra kalaatan,
am hili anguma' yak
ra aun onsoi.*

*Am onsoi io lumikot kapiro-pio
anguma' ra pahansayan.*

¹²*Nga Tuhan yak ahalung
ra ulun maya'
ra panusuban no,
am angkingoh ra
sambayang nilo*

io yak Tuhan tumabuh ra ulun anguma' ra kalaatan."

¹³Aun ki' ulun anguma' ra alat ramuyun ra kono akau anguma' yak ra kaansayan? ¹⁴Hama' no pono' akau aila' nga akau anguma' ra baa-baal onsoi, akau asatu'. Ikaa yak akau alaa' ra ulun angila-ngila' ramuyun am ikaa angkaamo. ¹⁵Io yak ra luang nu huang mi, onsoi akau rumaliwi' huang ri Karistus am apasauk rio ra Tuhan mi. Onsoi akau amalai-lair ra pamalimbang mi ra ulun angkimuot ramuyun intor ra baal nu kalansanan notohom muyun. ¹⁶Io yak onsoi akau anguma' ra hino ra huang abubuh am rumaliwi'. Onsoi huang mi akapandai ra akau anginsuat ra Ala hili kono akau uyayon nga onsoi hua kinaayaho' mi ra inaya' ri Karistus hili ulun-ulun apakalaat ra kinabaalo' mi angkauyu' nga nirahu nilo hino rahili anduli' apakauyu' rilo. ¹⁷Nga kono maya' ra kasiha' nu Ala, labing honsoi no kono akau aila' haling ra inuma' mi onsoi hino, intor ra akau aila' ra paat mi anguma' ra kalaatan. ¹⁸Nga i Karistus inatoi ra tayar mi. Io inatoi ihondo' yak nga balos nu sala'. Io sangulun kaando' sala' inatoi^c ra tayar nu ulun nakasala'. I Karistus nanguma' ra baal hino hili io apanduli' omohonsoi ramuyun ra Ala. Io pinatoi ra kinabaalo' nu inan io yak io pinanduli' kaayaho' ra kinabaalo' nu Ro. ¹⁹Ra kinabaalo' nu ro hino, io muoi pambala' ra aho intor ra Ala ra tayar nu ro nu ulun niriil ²⁰io hino ro nu ulun-ulun ikaa minsuhut ra rahu nu Ala ra paat nu Ala angkinaaan rilo ra huang alanggoi ra paat ri Nuh amaal ra paraau maayo. Balu' ngaulun yak siino ra luang nu paraau maayo hino. Ala apakaayah rilo lumangus ra losob li.

²¹Hitu nga pinangumang ra rorob anilu ra aun koson nu Ala apakaayah ramuyun. Rorob hitu sala' ka amahu' ra birut nu inan, io yak randi' ra Ala intor ra baal nu anginsuat ra Ala. Am rorob hitu poyo apakaayah ramuyun mimpun ra Tuhan Yasus Karistus nanduli' naayah intor ra patayan. ²²Am io sinumimpor ra Surga', am raino io siino ra intok akakuasa' nirumangan ra Ala, amihang ra kawi' nu malaikat am kawi' nu amimihang am kawi' nu akakuasa' ra Surga'.

Kaayahan Bahuon

4 ¹Nga i Karistus naila' ra inan no tohom, kami po hino apaingkotoh ra huang mi ra baal kono hino. Nga aun po aila' ra inan ikaa noyo anguma' ra sala'. ²Hino pun no, intor raino, buoi mi aayah ra tana' hitu, onsoi yak kaayahan mi maya' ra kasiha' nu Ala, sala' ka maya' ra kasiha' nu ulun.

³Ra pahulu li, nabuoi akau bonsoi nanguma' ra kula-kula' baal alat ohondo' ra inuma' nu ulun-ulun ikaa angintopot ra Ala. Akau maya' ra kasiha' nu huang mi alat am ahahauk. Am akau ahihirau ahihinum am anguma' ra baa-baal apakauyu'. Am akau anguma' ra baal akatur bonsoi, io hino sumamba ra ala-ala binabaal. ⁴Am raino ulun ikaa angintopot ra Tuhan asumpo ahilong ramuyun ra akau ikaa maya' ra kinabaalo' nu bayah nilo alat. Hino nga pun nilo angulalaat ramuyun. ⁵Io yak rahili ikaa mulalas ilo lumimbang ra Ala nopongo nilair ra amisara' ra tayar nu ulun aayah am ulun inatoi. ⁶Hino pun no Aho Onsoi hitu nopongo binalaan ra ulun-ulun inatoi. Ilo ukumin ra kinabaalo' nu inan ohondo' ra kawi' nu ulun ukumin. Io yak Aho Onsoi binalaan

^c 3:18 inatoi: Luang nu buku nakalair; inila'

nilo hili kaayahan nu ro nilo maya' ra kasiha' nu Ala.

Ulun Maya' ra taak nu Ala

⁷Kaawian nu tana' amaar noyo. Intor ra hino onsoi akau tumaan huang am sumiho hili akau akaalap sambayang. ⁸Am aulu' ra kawi' nu atu-atu io hino. Onsoi akau masi' kapio-pio ra sangulun am sangulun, nga intor ra ahahasi' hino akau auma' ahahampun ra sangulun am sangulun. ⁹Onsoi akau apaunsop ra ranga-rangan mi ra pahun mi ra huang ikaa bungo-bungot.

¹⁰Tuki-tukir mi nopongo nakaalap ra taak nansisinutan intor ra Ala. Intor ra hino ulun nopongo nakaalap ra taak onsoi intor ra Ala onsoi akau amakai ra taak hino ra apaingkotoh ra ulun bokon. ¹¹Aun ulun apandai ambala', onsoi io ambala' ra rahu nu Ala. Ulun angkaraya' ra tayar nu ulun rangan no, onsoi io angkaraya' maya' ra kakatahan intor ra Ala. Hili kawi' nu atu-atu Ala ansukon intor ra kawi' nu inuma' mi ra inggalan ri Yasus Karistus. Yasus nga akakuasa' am maan ansuko' suku' ra buo-buoi no. Amin.

Ulun nangintopot aila' nga inggalan ri Yasus Karistus

¹²U pahaka-pahaka' asian ku, raino akau aila' bonsoi nga maan kinami'. Io yak ikaa akau ololob ra baal hino am ikaa akapamahuang ra baal hitu ikaa auma' asauk ramuyun. ¹³Topot no, onsoi yak akau asanang huang ra paat mi aila' ohondo' ri Karistus nopongo naila'. Hili akau anginsuat ra paat ri Karistus am kuasa' no asundu hino paintalangan. ¹⁴Asatu' akau ra kono ulun ahuyai ramuyun nga akau hua ulun maya' ra pangubasan ri Karistus. Atungon no Ro asundu', io hino Ro nu Ala siino ramuyun. ¹⁵Pai' sangulun ra lolot mi

aila' nga io nampatoi karuo kono am antakou, am sangulun alaas, am karuo kono io muoi anguliansou ra maan nu ulun bokon. ¹⁶Io yak kono akau aila' nga akau sangulun angintopot ri Karistus, ikaa akau auyu' ra hino. Onsoi yak akau mindahu tarima' kasi' ra Ala, nga akau nopongo nasauk ra ulun inintopot ri Karistus.

¹⁷Am raino Ala amutus ra baal nu ulun nu tana'. Puu-puun io amisara' ra ulun nangintopot rio. Am kono pahalingon no ritaka, ikaa mulalas labing po susa' nu ulun ikaa mintopot ra Aho Onsoi intor ra Ala? ¹⁸Ohondo' ra nasuratan ra Kitap,

"Kono asusa' bonsoi ra tayar nu ulun maya' ra panusuban nu Ala auma' kaayahon nu Ala, ikaa mulalas labing po susa' nu ulun nakasala' am ikaa angintopot ra Tuhan."

¹⁹Intor ra hino, kono siino ulun aila' ra kono Ala asiha' ra baal hino, onsoi ulun hiano ikaa mulou anguma' ra baal otopot am angintopot bonsoi ra Ala napasauk rilo no nga Ala anuhut yak ra randi' no.

Ahalung ra Rumba nu Ala

5 ¹Au akitaak ra ulun nasauk ra mamaayo ra lolot mi. Nga au pono' hua sabiton ra mamaayo. Au nopongo nakakito ra i Karistus naila', am akaaya' ansukon ra paat ri Karistus am kuasa' no asundu hino paintalangan ra ulun rahili. Au akitaak bonsoi ramuyun, ²am amiaha' ra ulun nangintopot tinaakan nu Ala ohondo' ra ulun ahahalung ra rumba. Piahain mi ilo maya' ra kalangkaan nu huang ampaat ra kasiha' nu Ala sala' ka aahat huang. Ikaa anguma' ra karaya' mi ra apakasatu' yak ra inan mi tohom io yak nga akau hua kapio-pio asiha' angkaraya'. ³Ikaa

akau anusub ra ulun piahain mi maya' ra kasiha' nu huang mi, io yak onsoi akau sumauk ra paniluan ra tayar nilo. ⁴Nga paat ri Karistus, Ahahalung anguasa' ra kawi' nu hambala' hino matong rahili, akau auma' akaalap ra talampos bonsoi ikaa ahungga' hino.

⁵Kono po hino akau, ulun ambulok, onsoi akau rumaliwi' ra huang ra ulun ungkuyon matuo. Onsoi kawi' nu pahaka' rumaliwi' huang am ahihinsuup angkaraya' ra huang rumaliwi'. Nga siino hua nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu no,

*"Ala tumabuh ra
ulun kumakaulu',
io yak io masi' ra ulun
rumaliwi' ra huang."*

⁶Intor ra hino, onsoi akau rumaliwi' ra Ala akakuasa' hino. Hili io apakaulu' ramuyun ra paat no amili'. ⁷Taakin mi kawi' nu kaamo mi ra Ala, nga io hua hai-hait amahuang ramuyun.

⁸Onsoi akau sumiho am amalalair nga Ibilis io hino pantabuh mi. Io ohondo' ra singa' asangit lako-lakou ahuyum ra ulun aalap no amatoi. ⁹Onsoi yak intopot mi atahoh am ikaa maya' ra kasiha' nu Ibilis nga akau pono' akapandai ra kawi' nu pahaka' angintopot ri Karistus ra luput nu tana' hitu aila' yak kono akau. ¹⁰Io

yak pongo nu ila' ikaa kula' abuoi hino Ala auma' opokotopot ramuyun. Io auma' apatahoh am apaingkotoh am opolondon ramuyun. Nga io, io hino Ala akaasi' bonsoi am io nopongo nahipah ramuyun ra akaaya' akaliman ra kuasa' no asundu am ampus-ampus mimpuun ra aun maan ri Karistus. ¹¹Ala yak akakuasa' suku' ra buo-buoi no. Amin.

Tabi' am rahu pamaparan

¹²Rahu ku ra surat hitu ikaa kula' asuang pinasuratan ku ri Silas. Io nga sangulun pahaka' olondon ra intopot ri Karistus ra pamahuangan ku. Au asiha' apaingkotoh ramuyun am ambala' ramuyun ra aun sinuratan ku hitu, io hino aho otopot intor ra baal nu asi' nu Ala. Onsoi akau tumahoh ra asi' hino.

¹³Ulun nangintopot rangan mi siino ra Babil^c pinili' nu Ala, nambilin ramuyun, am kono po hino nu anak ku i Markus.

¹⁴Antatabi' ka ra sangulun am sangulun ra huang masi'. Au sambayang hili Ala anaak ra kaansayan ra kawi' nu pahaka' nasauk ra tohom ri Karistus.

*Intor rakon,
Piturus*

^d 5:13 Babil: Ohondo' ra siino ra Buku Rahu Pinaintalang, andai nahi Babil hitu panabitan poyo ra Ruum.

5:5 Bab. 3:34 5:6 Mat. 23:12, Luk. 14:11, 18:14 5:12 Inu. 15:22,40 5:13 Inu. 12:12,25, 13:13, 15:37-39, Kol. 4:10, Phm. 24

Surat ri PITURUS KAINDUO

Rahu Papaintalangan

Kainduo ri Pitrus nanurat io napasuku' ra kawi' nu ulun nangintopot lair. Langus ra surat no hitu io omopol ra pangubasan nu huru-huru' am-bubuak, am bayah alaat nga balos nu pangubasan nilo. Ulun nangintopot onsoi yak manggoi am tumahoh ra aun napandayan nilo otopot ra baal nu Ala am Tuhan Yasus Kristus, io hino napandayan nilo ra aun binalaan nu ulun kpio-pio nakakito am nakaringoh ra pangubasan ri Yasus.

I Pitrus asusa' huang nga siino ulun angubas ra Tuhan Yasus ikaa anduli' ra tana' tu. I Pitrus ambala' i Karistus abuoi anduli' io hino "Nga Ala ikaa asiha' ra sangulun pono' aukuman. Io asiha' ra kawi' nu ulun mimpoi am mulou ra kawi' nu sala' am kalaatan nilo."

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan 1:1-2

Ipah ra tayar nu ulun angintopot 1:3-21

Guru-Guru' ahirumangku 2:1-22

Sukuan ri Karistus kainduo 3:1-18.

1 Sumuku' ra pahaka-pahaka' mintopot ohondo' ramon, nga katapatan ri Yasus Karistus io hino Ala Raja' Kaayahan taka hino.

Surat hitu intor ri Simun Piturus, sangulun amba am sususubon ri Yasus Karistus.

2Au sambayang ra Ala anaak ra barakat am kaansayan asuang ramuyun, nga akau hua nakakaulih rio am Yasus Tuhan taka hino.

Ipah am pamilian nu Ala

3Intor ra kuasa' nu Ala, io anaak ritaka ra atu-atu hili itaka auma' aayah apainsuat ra huang no. Io nanguma' ra hitu mimpuun ra aun napandayan taka intor ra baal ri Yasus Karistus nga io nahipah ritaka onohom ra kuasa'^a asundu am

kinabaalo' no otopot. **4**Hino nga ralan nu Ala anaak ritaka ra kula-kula' taak maayo am oloho nirandi' no hino, nga intor ra taak-taak hino akau akaalap apaintawoi ra inan mi intor ra kula-kula' kalaayan apakalaat siino ra tana' hitu, am akaalap ra kinabaalo' nu Ala.

5Haling ra hino, onsoi akau lumikot kpio-pio, hili intopot mi hino, ruangin mi ra bayah onsoi. Am ra luang nu bayah onsoi hino, onsoi akau asauk ra ulun siino kapandayan ra baal nu Ala. **6**Am ra luang nu bayah mi siino kapandayan nu Ala onsoi akau asauk ra olondon huang. Am ra luang nu bayah mi olondon huang onsoi akau asauk ra ulun tumaan huang ra kula-kula' ila', am ra luang nu bayah tumaan huang hino

^a 1:3 onohom ra kuasa': Luang nu buku nakalair; lumangus ra kuasa'

onsoi akau maya' ra kasiha' nu Ala ra luang nu bayah mi, ⁷am ra luang nu bayah maya' ra kasiha' nu Ala onsoi akau po masi' ra pahaka-pahaka' ra ulun mintopot am poyo onsoi asi' mi ra pahaka-pahaka' mi ulun mintopot ruangin ra asi' ra tayar nu kawi' nu ulun.

⁸Hitu nga kinabaalo-kinabaalo' oloho tohomon mi. Kono akau noko-tohom ra kinabaalo' hitu am rua-ruang ramuyun, kawi' nu hino anguma' ramuyun apinso' am akabalos hili akau indu-indul aka-pandai intor ra baal ri YAsus Karistus Tuhan taka. ⁹Io yak ulun ikaa okotohom ra kinabaalo-kinabaalo' hitu, pamahuangan no apisok nga io hua nobolou. Io akaliro ra sala' no ra pahulu li nopongo inampunan.

¹⁰U pahaka-pahaka' ku, intor ra hino onsoi akau lumikot bonso-bonsoi hili ipah nu Ala am pili' no ramuyun hino indu-indul atahoh. Kono akau anguma' ra hino akau ikaa lumuhut. ¹¹Intor ra hino akau auma' taakin ra kuasa' ra munsop ra Pihangan ampus-ampus nu Tuhan am Raja' Kaayahan taka YAsus Karistus.

¹²Hino puun no, au hai-hait apamahuang ramuyun ra kawi' nu baal hitu, hama' no pono' akau napandai am angintopot bonsoi ra pangubasan intor ra Ala ra nopongo inubas ramuyun. ¹³Ra paat ku po aayah tu au ampahuang labing nahi honsoi no ra au auma' apamahuang ramuyun ra baa-baal hino. ¹⁴Nga au kapandai ikaa no kula' buoi ku amahun ra tana' hitu, nga Tuhan taka YAsus Karistus nopongo nambala' rakon. ¹⁵Intor ra hino au lumikot anguma' ra ralan bokon apamahuang ramuyun hili matoi au pono' akau hai-hait akahuang ra baa-baal hitu.

Ahihiulit ra kasunduan nu kuasa' ri Karistus

¹⁶Paat mai ambala' ramuyun ra kuasa' nu sukuan nu Tuhan YAsus Karistus, akai ikaa sumuhut ra uliton binabaas nu ulun nu tana'. Akai nopongo nakakito ra sundu' nu kuasa' ri Karistus. ¹⁷Paat nu Ama' Ala hino angansuk am anginsuat rio akai siino ra paat nu hino. Am paat hino akai nakaringoh ra rahu intor ra Ala asundu akakuasa' hino, rahu kono, "Hitu nga Anak kaluluman am io apainsuat rakon!"

¹⁸Akai no nga nakaringoh ra rahu nu Ala intor ra Surga' ra paat mai siino ra tampak nu ruau nabahuan hino baya-baya' ri YAsus.

¹⁹Haling ra hino, labing po tahoh nu intopot mai ra binalaan nu ulun angindul ra rahu nu Ala ra pahulu li. Akau pono' am onsoi ampahuang ra binalaan hino, nga io anabinuntul ra intok olondom ohondo' ra lampung, suku' ra i Karistus anduli' am io topo-topot apakaulih ramuyun ra Ala. Io hino ohondo' ra mato nu orou sumarat, am binuntul nu butitin intor ra saraton anabinuntul ra huang mi. ²⁰Io yak, kawi' nu binalaan hitu, onsoi huangon mi. Rahu nu Ala nasuratan ra Kitap ikaa aalap apaintalang atungon no nu kono maya' ra kapandayan nu ulun nu tana' tu. ²¹Nga kawi' nu binalaan nu ulun angindul ra rahu nu Ala sala' ka intor ra kasiha' nu ulun. Io yak ulun angindul ra rahu intor ra Ala kinuasa' nu Ro nu Ala.

Guru-guru' ahirumangku

2 ¹Ra pahulu li siino kula-kula' ulun rumangku angindul ra rahu nu Ala ra lolot nu ulun nangintopot io yak ilo ambubuak. Kono po hino nu

^b 1:10 lumuhut: Karuo kono am; anduli' anguma' ra sala'

guru-guru' ahirumangku siino ra lolot mi. Ilo angubas ra pangubasan-pangubasan ikaa otopot apakalaat ra intopot nu ulun. Ilo auma' ahalim ra nanguasa' ra nopongo namalabus rilo no intor ra patayan. Intor ra baal hino ilo apakapasi' ra patayan mintup rilo. ²Hama' no pono' kono hino, am asuang po ulun maya' ra kinabaalo' nu kaayahan nu guru-guru' ahirumangku hiano kinuasa' nu kasiha' nu huang nilo apakauyu' hino. Am intor ra inuma' nu guru-guru' ahirumangku hiano asuang ulun ahuyai ra Ralan Katapatan lumangus ra Ala. ³Nga ilo ikaa apandai akaandas hili guru-guru' ahirumangku ra uliton ubas nilo ra pangambian nilo yak ra angalap ra usin mi. Io yak pamutusan amaratu' ra ukum ra tayar nilo no pongo nalair am patayan nopongo tinantu' ra tayar nilo angkuliman rilo.

⁴Ala pono' amaratu' ra ukum ra malaikat-malaikat nakasala'. Ala apasubo' rilo ra naraka, ra intok olondom hino ilo tinangkong,^c angkuliman ra Orou Pamumutusan.

⁵Ra pahulu li Ala pono' amaratu' ra ukum ra tana' tu. Io napaatong ra losob ra tana' hitu ra tayar nu ulun nanguma' ra kalaatan ra paat nu hili. I Nuh yak am tulu' ngaulun bokon rangan no naayah nga i Nuh yak hua nambala' ra aho intor ra baal nu kaayahan ampaat ra kasiha' nu Ala.

⁶Baal hino ohondo' poyo ra bandar Sodom am Gomora. Ala nonolob ra bandar hiano ra apui, hili asauk ra paniluan intor ra baal ra aun asauk ra ulun anguma' ra ala. ⁷Ala napakaayah ri Luut, nga io sangulun sumuhut ra kasiha' nu Ala. Io aila' huang bonsoi nga intor ra inuma' nu ulun ala. ⁸I Luut sangulun sumuhut ra kasiha' nu Ala nakasaang

ra ulun hiano, am tuki-tukir nu orou, io akakito am akaringoh ra kula-kula' baal asauk suku' huang no aila' ra inuma' am karaya' nu ulun ala. hiano.

⁹Intor ra hino Tuhan akapandai ra aun koson no apakaayah ra ulun maya' ra kasiha' no ra paat nilo aintupan ra kula-kula' panginaman. Am poyo Tuhan akapandai po ra aun koson no amaratu' ra ukum ra ulun ala. ra maan ukumi' ra paat nu Orou Pamumutusan, ¹⁰Tayar nu ulun-ulun maya' ra kasiha' nu inan nilo apakauyu' am ahuyai ra kuasa' nu Ala. Guru-guru' ahirumangku hiatu aatas am kumakaulu' suku' ilo ahuyai ra huang ikaa anunuloon ra maayah asundu hio' ra Surga'. ¹¹Lai' halan malaikat-malaikat hiano labing okotoh am akakuasa' intor ra guru-guru' ahirumangku hiano ikaa aatas apasala' ra maayah asundu siino ra Surga' ra rahu ahuyai ra tingkuangon nu Tuhan.

¹²Io yak guru-guru' hiatu anguma' maya' ra kasiha' nu inan nilo, kinabaalo' nilo ohondo' ra kium asangit tuu-tuu' ingkiumon am potoyo'. Ilo ahuyai ra baa-baal ikaa apandayan nilo ilo auma' potoyon ohondo' ra kium asangit. ¹³Ilo taakin ra ila' nga ilo pahulu nangila-ila' ra ulun bokon. Tayar nu guru-guru' ahirumangku hiano, baa-baal apainsuat ra huang io hino yak maan nilo ra paat nu atawang apakaandas ra kasiha' nu huang nilo. Paat nilo angakan rumangan ramuyun ra paat mi angakan ra akan nu irau kinabaalo' nilo kauyuan mi ahilong. Am ilo asanang huang amparuung ramuyun. ¹⁴Ilo ikaa kaandas anguma' ra sala'. Am kasiha' nilo io hino ahilong yak ra ruandu' asundal. Ilo angibi-ngibit

^c 2:4 apasubo' rilo ra naraka ra intok olondom hino ilo tinangkong: Luang nu buku nakalair; tinangkong ra rantai ra intok olondon

ra ulun alami' ra intopot anguma' ra sala'. Ilo pinihang nu kasiha' apakaandas ra huang nilo. Ulun hiano nawahan nu Ala. ¹⁵Nga ilo angas maya' ra ralan otopot intor ra hino ilo apalir. Ilo inaya' ra baal kaayahan ri Biliam anak ri Bosor ra pahulu li. I Biliam hitu asiha' bonsoi angalap ra usin asuang intor ra inuma' no alat. ¹⁶I Biliam pinopol am pinasala' nga kawi' nu sala' no. Sanginan kaladai inindahu ohondo' ra rahu nu ulun am nomopol kapiopio ra ulun angindul ra rahu nu Ala hino mulou anguma' ra inuma' no bubuyunon hino.

¹⁷Guru-guru' ahirumangku kaando' tool hiano ohondo' ra siang napua', am karuo kono ohondo' ra haun nasairan nu amumput. Ala nopongo namalair ra tayar nilo ra intokon olondom bonsoi no. ¹⁸Ilo ambala' ra kula-kula' baal maya' ra kasawatan nu huang nilo sasambunon hino, am ilo po ambala' maya' ra kasihaan nu inan nilo apakayu' am amaratu' ra intopot nu ulun bahu yak inulou intor ra bayah nu ulun nakasala'.

¹⁹Guru-guru' ahirumangku hiano amarandi' ra ralan kalabusan, lai' halan inan nilo tohom ilo amba nu kaubasan-kaubasan apakalaat ra ulun. Nga ulun apayau ra atu-atu kabaal, ulun hino asauk ra amba nu amayau rio no. ²⁰Ulun-ulun nakakaulih ra Tuhan am Raja' Kaayahan taka io hino Yasus Karistus, nopongo nalabus intor ra kuasa-kuasa' nu tana' apakalaat ra bayah nu ulun, am hili ilo po nanduli' ra kalaatan-kalaatan hiano, kinabaalo' nu ulun hiano popor no labing alat intor ra puu-puun nali. ²¹Labing honsoi no kono ilo ikaa akakaulih sahummi ra ralan katapatan intor ra Ala, intor ra ilo akakaulih am bi tumalikir ra

panusuban-panusuban tinaakan nu Ala ra tayar nilo. ²²Aun nasauk ra ulun angkinongoh hiano anatandu' ra sindir hitu otopot, "Uku' amaruli' angakan ra lua' no," am "Biah niryu' anduli' ampaluai."

Randi' ra sukuan nu Tuhan kainduo

3 ¹U pahaka-pahaka' asian ku! Hitu raino kainduo ku anurat ramuyun. Ra luang nu karuo-ruo surat ku hitu au lumikot apamahuang ramuyun ra baal hitu hili pamahuangan mi abubuh. ²Kasihaan ku ramuyun ikaa akau amaliro ra aun binalaan nu ulun angindul ra rahu nu Ala ra pahulu li, am pambalaan intor ra Tuhan am Raja' Kaayahan inindulan nu ulun sususubon. ³Puu-puun, onsoi akau akapandai nga paat nu Orou Kaawian no, siino kula-kula' ulun kaayahan nilo no maya' ra kasihaan-kasihaan nu inan nilo tohom. Ilo angukunu' ramuyun. ⁴Rahu kanilo, "Kaa ki' siino randi' nu Tuhan ra io matong? Aun intok no raino? Amama' taka rali nopongo inatoi, io yak kawi' no ikaa nahungga' ohondo' ra puu-puun nu tana' tu nasauk!"

⁵Ilo sumingon ahalim nga intor ra rahu nu Ala, hili limbowon am tana' tu nasauk. Tana' hitu binaal intor ra siang, am siang po napasauk. ⁶Am intor ra siang hino poyo, kawi' nu aayah ra tana' hitu ra bahu li naluus nu losob. ⁷Io yak limbowon am tana' raino tu, am piniaha' yak poyo ra rahu nu Ala, hili solobon nu apui ra orou naaling. Tana' am limbowon hitu raino piniaha' suku' ra orou ra paat nu ulun-ulun alat ukuman am aila'.

⁸Io yak pain mi lirai' saumi rahu hitu, u pahaka-pahaka' asian ku! Ra pamahuangan nu Tuhan, kaando' ungga' no ra songorou ohondo' yak ra

saribu ngaupok. Karuo-ruo no hino ohondo' yak 9Tuhan ikaa aamot anguma' ra aun nopongo nirandi' no, hama' pono' siino ulun anantam ra kono hino. Topot natu io alanggoi huang ra tayar mi, nga io aangas ra sangulun pono' aukuman. Io asiha' ra kawi' nu ulun mimpoi intor ra sala-sala' no.

10Io yak Orou Sukuan nu Tuhan matong ra paat ikaa apandayan mi, Paat nu orou hino, limbowon alawo^d ra rahu aingor ohondo' ra holon nu aingin okotoh am kawi' nu siino ra limbowon osolob am omomol, tana' tu pono' am kawi' nu suot no alawo yak. 11Hitu nga ralan amatoi ra kawi' nu atu-atu, aun koson nu bayah mi? Onsoi bayah mi kaando' sala' am taakan mi ra tayar nu Ala, 12ra paat mi angkinaan ra Orou Sukuan ri Karistus nopongo nilondon nu Ala am onsoi akau lumikot kumapapasi' ra Orou Sukuan no hino, paat nu limbowon osolob am omomol, am kawi' nu siino ra limbowon ohohos nga laarang hua runsul nano. 13Tayar taka, itaka angkuliman ra aun nopongo nirandi' nu Ala, io hino limbowon bahuon am tana' bahuon, nga intok hino intok yak nu ulun sumuhut ra kasihaan nu Ala.

14Intor ra hino, u pahaka-pahaka' asian ku, paat mi angkinaan ra Orou hino, ra luang nu bayah mi onsoi akau

lumikot ra bayah otopot am kaando' sala-sala' ra tingkuangon nu Ala. Onsoi akau ohonsoi rio. 15Tuhan hino alanggoi huang, huangon mi nga hino ra saumi paat tinaakan no ramuyun hili akau auma' kaayahon. Io hino ohondo' ra pahaka' asian taka i Paulus nopongo nanurat ramuyun, maya' ra kapandayan tinaakan nu Ala rio. 16Kawi' nu surat ri Paulus io nanurat po ra baal hitu. Siino po kula-kula' apakot apandayan ra surat hino. Pangubasan hino pinatui nu ulun-ulun ikaa akapandai am ulun-ulun ikaa atahoh ra intopot. Baal hino ikaa kalalaban, nga bahian-bahian bokon ra Kitap hitu kono yak hino pakuan nilo. Aun inuma' nilo no angibit yak ra patayan ra inan nilo tohom.

17Io yak tayar mi, u pahaka-pahaka' ku, akau nopongo nakapandai ra baal hitu. Intor ra hino, onsoi akau sumiho hili akau ikaa aibit-ibit nu sala-sala' nu ulun alat suku' akau aratu' intor ra intopot mi atahoh. 18Onsoi akau indu-indul akaliman ra asi' ri Yasus Karistus Tuhan am Raja' Kaayahan taka. Am onsoi akau po indu-indul akakaulih rio. Io yak ansukon raino suku' ra buo-buoi no! Amin.

*Intor rakon,
Piturus*

^d 3:10 alawo: Karuo kono am; osolob: Karuo kono am; matoi

3:10 Mat. 24:43, Luk. 12:39, 1Tas. 5:2, Pin. 16:15 3:13 Yas. 65:17, 66:22, Pin.21:1

Surat ri YAHAYA KASAA'

Rahu papaintalangan

Surat ri Yahaya kasaa', siino ruo langus no aulu' bonsoi. Puu-puun io hino apaingkotoh ra huang nu ulun ra surat no hili ilo aayah sumilulum ra Ala am Anak no i Yasus Karistus.

Karuo io hino apasiho rilo hili ikaa maya' ra pangubasan-pangubasan asala' angulalaat ra pansiluluman nilo ra Ala am i Yasus Karistus. Pangubasan-pangubasan asala' mimpuun ra pangintapatan ra atu siino ra tana'. Kawi' nu hino apaatong ra kalaatan, intor ra hino i Yasus Anak nu Ala ikaa nahi auma' sumauk ra ulun, nga ulun ra tana' hitu pinihang nu sala'.

Rahu nu guru-guru angubas ra pangubasan asala'. Kaayahan atungon no alabus intor ra baal-baal nu kaayahan ra tana' hitu. Ilo angubas kaayahan ikaa mintuu' ra arat karuo kono am asi' ra rangan-rangan.

Intor ra mansang ra pangubasan-pangubasan hino, ulun nanulis ra surat hitu nambala' bonso-bonsoi ra i Yasus Karistus topo-topot sinumauk ra ulun nabahuan ra kaayahan. Io anusub po ra kawi' nu ulun angintopot ri Yasus am masi' ra Ala, onsoi masi' ra sangulun am sangulun.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-4

Awantang am olondom 1:5-2:29

Anak-anak nu Ala am anak-anak nu Ibilis 3:1-24

Katapatan am kasalaan 4:1-6

Kauluan ra masi' 4:7-21

Intopot angibit ra amanang 5:1-21

Rahu Apakaayah

1 Akai anulis ra surat hitu ramuyun ra baal ri Yasus Karistus Rahu Apakaayah hino. Rahu hitu lair noyo intor ra puu-puun nili, am rahu no nopongo naringoh mai am inan no nakito mai. Kapio akai nakakito rio am longo-longon mai no nangangkam rio. ²Paat nu Apakaayah hino pinaintalang akai

nakakito rio. Am raino akai amala' ramuyun ra baal nu kaayahan otopot am ampus-ampus hitu sinumimpung ra Ama', am pinaintalang no ramon. ³Aun nakito am naringoh mai hino po indulan mai ramuyun, hili akau auma' akaaya' ramon sumilulum ra Ama' taka ilo ra Anak no i Yasus Karistus. ⁴Kawi' nu hitu suratan mai ramuyun hili binsuat taka^a topo-topot.

^a1:4 taka: Luang nu buku nakalair; akau

1:1 Yah. 1:1 1:2 Yah. 1:14

Ala hino awantang

⁵Hitu nga rahu naringoh mai intor ri Yasus Anak nu Ala indulan mai ramuyun. Rahu no, Ala hino awantang, am kaando' sahumu olondom rio.

⁶Kono itaka mindahu ra itaka sumilulum ra Ala, am lai' halan bayah taka siino poyo ra olondom, am intor ra hino itaka ambubuak onsoi ra rahu taka karuo kono am atu maan taka. ⁷Io yak kono bayah taka siino ra awantang ohondo' kono Ala siino ra awantang, hili itaka akapan-sisilulum ra rangan taka, am lumbak^b ri Yasus Anak nu Ala auma' amahu' ritaka intor ra kawi' nu sala' taka.

⁸Kono itaka mindahu, ra itaka kaando' sala', itaka amparuung yak ra inan tohom. Am intor ra hino Ala ikaa lumondon ra huang taka. ⁹Io yak kono itaka anganku ra sala-sala' taka ra Ala io sumuhut ra randi' no am anguma' ra aun otopot. Io auma' angampun ra sala-sala' taka am amahu' ritaka intor ra kawi' nu inuma' taka nasala'. ¹⁰Io yak kono itaka mindahu ra itaka kaando' sala' pamahuangan taka Ala hino ambubuak. Am itaka ikaa amului ra rahu nu Ala ra huang taka.

Karistus minsuup ritaka

2 ¹U anak-anak ku! Au nanulis ra surat ku am napasuku' ramuyun hili akau ikaa anguma' ra sala'. Io yak kono siino ra lolot mi nanguma' ra sala' itaka raino nokotohom ra sangulun opokotopot ritaka, io hino i Yasus Karistus. Io auma' sambayang akitaak ra Ala Ama' ra tayar taka. ²Mimpun ri Yasus Karistus Ala nangampun ra sala-sala' taka. Am sala' ka sala' taka tu yak inam-

punan, io yak sala' poyo nu kawi' nu ulun.

³Kono itaka lumondon ra panusuban nu Ala, hili itaka topot ikaa mulalas akakaulih rio. ⁴Kono ulun mindahu, "Au apandai ra Ala," am ikaa io minsuhut ra panusuban nu Ala, ulun kono hino ambuak, am kaando' katapatan ra huang no. ⁵Io yak ulun olondom maya' ra panusuban nu Ala, ulun hino topo-topot masi' ra Ala. Hino nga tatandu' no ra itaka aayah sumilulum ra Ala ⁶io hino aun mindahu ra io aayah sumilulum ra Ala, ikaa mulalas bayah nano ohondo' yak ra bayah ri Karistus.

Panusuban bahuon

⁷U pahaka-pahaka' asian ku, panusuban poyo nu surat ku hitu ramuyun, am sala' ka panusuban nakabahu. Panusuban poyo yak nakalair li nopongo napandayan taka intor ra puu-puun nali. Panusuban poyo nakalair hitu, io hino aho naringoh taka li. ⁸Hama' no pono' kono hino, panusuban nu surat ku hitu ramuyun auma' huangon taka ra panusuban nakabahu. Am panusuban hitu narandan ra io panusuban otopot, nga pinaintalang hua ra bayah ri Karistus, am paintalangan raino ra bayah taka poyo. Nga olondom hino maaar alawo am awantang otopot hino indu-indul apakawantang.

⁹Aun mindahu ra io siino ra awantang io yak asisingon ra pahaka' no, ulun hiano siino po io ra olondom suku' raino. ¹⁰Ulun masi' ra pahaka' no io aayah ra luang nu awantang hili luang nu bayah no hino kaando' ka saumi po baal angibi-ngibit ra ulun bokon^c anguma' ra sala'. ¹¹Io yak

^b1:7 lumbak: Apaintalang ra pinatayan ri Yasus

^c2:10 ulun bokon: Karuo kono am; io

bokon^c anguma' ra sala'. ¹¹Io yak ulun asisingon ra pahaka' no io aayah ra luang nu olondom. Io makou ra luang nu olondom, am io ikaa akapandai ra aun languson no, nga olondom hino nonompon ra mato no suku' ra io ikaa akakito.

¹²U anak-anak ku, au anurat ramuyun nga sala-sala' mi nopongo inampunan mimpun ra atu inuma' ri Karistus. ¹³U ulun mamatuo, au anurat ramuyun nga akau naubas rio, am io pono' siino noyo lai-lair intor ra puun no. U ambulok am rala, au anurat ramuyun nga akau namayau ri Ibilis.

¹⁴U anak-anak ku, au anurat ramuyun nga akau naubas ra Ama'. U ulun mamatuo, au anurat ramuyun nga akau naubas rio, am io pono' siino noyo lai-lair intor ra puu-puun nali. U ambulok am rala, au anurat ramuyun, nga akau atahoh am rahu nu Ala murong ra huang mi, am akau namayau ra Ibilis.

¹⁵Ikaa akau apakaulu' ra kalaayan nu ulun nu tana' tu, karuo kono am aun yak siino ra tana' hitu ikaa kasihaan nu Ala. Kono akau apakaulu' ra tana' hitu am ikaa no itaka masi' ra Ala Ama'. ¹⁶Kawi' nu siino ra tana' hitu, io hino kalaayan nu huang, am kalaayan nu mato, am kasawatan nu huang. Kawi' nu hino sala' ka intor ri Ama', io yak intor ra kasihaan nu ulun ra tana' hitu. ¹⁷Tana' am kawi' nu kalaayan nu ulun siino ra tana' hitu auma' alawo, io yak ulun sumuhut ra kasiha' nu Ala io auma' aayah suku' ra buo-buoi no.

Pantabuh ri Karistus

¹⁸U anak-anak ku, pangawian ra paat hitu amaar noyo. Itaka nopongo binalaan ra Pantabuh ri Karistus sumuku' rahili. Raino asuang no pantabuh ri Karistus nopongo nakito, hino puun no itaka akapandai ra pa-

ngawian ra paat hitu amaar noyo. ¹⁹Ulun tumabuh ri Karistus io hino ulun nopongo sinumuai ritaka nga topot no ilo sala' ka tuu-tuu' rangan taka. Kono ilo tuu-tuu' rangan taka ikaa mulalas ilo rumangan ritaka. Io yak natalang noyo hua ra sangulun pono' ra lolot nilo sala' rangan taka, nga ilo nopongo sinumuai ritaka.

²⁰I Karistus nanaak ra Ro nu Ala ritaka hino puun no kawi' mi nakapandai ra pangubasan otopot. ²¹Au anurat ramuyun sala' ka intor ra akau ikaa akapandai ra pangubasan otopot. Io yak labing intor ra hino anurat po au ramuyun nga kawi' mi nopongo nakapandai ra pangubasan otopot hino, am akau pono' am nakapandai ra pangubasan otopot hino kaando' buak.

²²Aun ki' abubuak hino? Io hino ulun mindahu ra i Yasus hino sala' Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala. Ulun hino nga Pantabuh ri Karistus nga io hua ikaa anganku ra Ala Ama' am poyo Anak Ala. ²³Ulun ikaa anganku ra Anak, atungon no ikaa po io anganku ra Ama' hino. Am ulun anganku ra Anak atungon no io anganku po ra Ama' hino.

²⁴Hino puun no polondonon mi nga kawi' nu rahu naringoh mili intor ra puu-puun no ra huang muno. Kono akau opolondon ra huang mino ra aun naringoh mi intor ra puun nali, hili akau olondon sumilulum ra Ala Ama' am Anak hino. ²⁵Am hino nga nirandi' ri Karistus ritaka, io hino bayah otopot am ampus-ampus.

²⁶Au anurat ra surat hitu ramuyun apaintalang ra baal nu ulun amparuung ramuyun. ²⁷Io yak intor ra baal mi tohom, i Karistus nopongo nanaak ra Ro no ramuyun. Am buoi nu Ro no lumondon ramuyun, ikaa pakuan nu ulun bokon angubas ramuyun. Nga Ro no hino angubas ramuyun ra kawi' nu atu-atu. Am pangubasan nano otopot, sala' ka buak. Intor ra hino onsoi akau lumondon ra

pangubasan nu Ro hino, am onsoi bayah mi olondon sumilulum ri Karistus.

²⁸U anak-anak ku, raino au mindahu ramuyun, lumondon ka yak sumilulum ri Karistus, hili paat no paintalangan rahili akau aatas am ikaa auyu' ra tingkuangan no ra paat nu Orou Sukuan no. ²⁹Akau nopongo nakapandai ra bayah ri Karistus maya' ra kasihaan nu Ala. Intor ra hino labing honsoi no ra akau akapandai ra bayah nu ulun maya' ra kasihaan nu Ala io hino sabiton ra anak nu Ala.

Anak-anak nu Ala

³¹Huangan taka asi' nu Ala Ama' maayo bonsoi ritaka. Intor ra asi' no maayo hino itaka auma' sabiton ra anak-anak nu Ala, nga kapiu hua itaka hitu anak nu Ala. Hino puun nu ulun nu tana' ikaa mintopot hiano ikaa apandai ritaka, nga ulun hiano ikaa akapandai ra Ala.

²U pahaka-pahaka' asian ku! Itaka raino io hino anak-anak nu Ala io yak baal taka rahili ikaa poyo natalang bonsoi. Io yak napandayan taka noyo ra paat ri Karistus matong itaka rahili ohondo' ra kinabaalo' no nga itaka akakito topo-topot ra kinabaalo' no.

³Kawi' nu ulun siino kalansanan ri Karistus amiaha' ra bayah no hili topo-topot kaando' sala' ohondo' ri Karistus kaando' sala'. ⁴Kawi' nu ulun anguma' ra sala' ilo ikaa sumuhut ra rahu nu Ala nga sala' io hino ikaa minsuhut ra rahu nu Ala.

⁵Akau kapandai ri Karistus hino sinumuku' inuoi namalabus ritaka^d intor ra kawi' nu sala' nga i Karistus kaando' sala' sahumu. ⁶Hino puun no tuki-tukir nu ulun aayah

sumilulum ri Karistus mulou anguma' ra sala'. Aun ikaa mulou anguma' ra sala' io kaapo nakapandai ri Karistus, karuo kono am kaapo nakakaulih rio.

⁷U anak-anak ku, ikaa akau apahusu' kasangulun po auma' amalir ra intopot mi. Ulun anguma' ra kasiha' nu Ala io nga anak nu Ala ohondo' ri Karistus io hino Anak nu Ala. ⁸Aun ulun ikaa mimpoi ra sala', ulun hino pihangon ri Ibilis, nga Ibilis nakasala' intor ra puun no. Hino nga puun no Anak nu Ala pinaintalang, hili amunsah amalimbou ra karaya' ri Ibilis.

⁹Ulun nopongo nasauk ra anak nu Ala ikaa parayu-rayus anguma' ra sala' nga kinabaalo' nu Ala siino ra ulun hino. Puun hua ra Ala hino Ama' no, intor ra hino io ikaa akalap parayu-rayus anguma' ra sala'.

Masi' ra sangulun am sangulun

¹⁰Anak-anak nu Ala ikaa ohondo' ra anak-anak nu Ibilis. Aun ulun ikaa anguma' ra kasiha' nu Ala, karuo kono am ikaa masi' ra pahaka' no ulun hino sala' anak nu Ala. ¹¹Aho hitu nopongo binalaan ramuyun intor ra puu-puun nali. Onsoi taka masi' ra sangulun am sangulun. ¹²Ikaa humondo' taka ri Kain, nasauk ra anak nu Ibilis am namatoi ra ali' no tohom. Aun ki' puun no i Kain namatoi ra ali' no? Nga baal inuma' nano nasala', io yak baal inuma' nu ali' nano otopot.

¹³Hino puun no pahaka-pahaka' ku, kono ulun nu tana' tu asisingon ritaka, pai' taka asumpo ra hino. ¹⁴Itaka apandai ra itaka hitu nopongo inanding intor ra patayan am raino itaka kinaayah. Apandayan taka hitu nga itaka akaasi' ra pahaka-pahaka'

^d3:5 ritaka: Luang nubuku nakalair, ulun

taka. Aun ikaa akaasi', ulun hino siino poyo ra pihangan nu patayan.

¹⁵Aun asisingon ra pahaka' no kono yak io nampatoi. Itaka apandai ra ulun ampapatoi ikaa io onohom ra bayah otopot am ampus-ampus.

¹⁶I Karistus nopongo nanaak ra bayah no ritaka, io nga ralan taka nakapandai ra aun koson baal masi' ra ulun rangan taka. Intor ra hino, itaka pono' am onsoi anaak ra bayah taka ra tayar nu pahaka-pahaka' taka!

¹⁷Kono sangulun ikaa atatangan ra atu-atu akakito ra pahaka' no atatangan kaando' ra atu-atu io yak aangas io anulung ra pahaka' no hino, aun koson nu ulun hino auma' mindahu ra io masi' ra Ala? ¹⁸U anak-anak ku! Pai' kabang taka yak mindahu ra masi' karuo kono am apandai yak mindahu ra masi'. Onsoi taka masi' ra asi' nu huang otopot. Inuma' taka hino anatandu' ra itaka topo-topot masi'.

Kaatasan ra tingkuangon nu Ala

¹⁹Intor ra baal hino nga itaka akapandai ra itaka sabiton ra anak-anak nu Ala otopot. Am hili huang taka olondon ra tingkuangon nu Ala. ²⁰Itaka akapandai nga huang taka auma' apasala' ritaka, Ala labing akapandai intor ra atu apandayan nu huang taka am io akapandai ra kawi' nu atu-atu. ²¹Kono hino po pahaka-pahaka' inasian ku, kono alimanan nu huang taka ikaa apasala' ritaka hili itaka aatas ra tingkuangon nu Ala. ²²Itaka akaundut intor rio ra aun kitaakon taka, nga itaka hua olondon ra panusuban no am sumuhut ra aun panginsuatan no.

²³Hitu nga panusuban nu Ala ritaka, io hino mintopot ra Anak no i Yarus Karistus, am akaasi' ra ulun rangan taka kono nanusuban ri Karistus ritaka. ²⁴Aun olondon ra

panusuban nu Ala, bayah nu ulun hino sumilulum ra Ala, am bayah nu Ala sumilulum rio. Hitu nga lakou taka akapandai ra bayah nu Ala sumilulum ritaka, apandayan taka intor ra Ro tinaakan nu Ala ritaka.

Ro otopot am ro ambubuak

⁴¹U pahaka-pahaka' intok ku masi', pain taka intopoto' tukir nu ulun anganku ra siino Ro nu Ala. Io yak randanon pahulu ilo kaa kapiro ki' ro siino rilo no intor ra Ala karuo kono am ro bokon. Nga asuang hua ulun angindul ambubuak siino ra luput ra tana' hitu. ²Ulun anganku ra i Yarus inatong ra tana' sinumauk ra ulun, ulun hino nokotohom ra Ro intor ra Ala. Hino nga ralan taka akapandai ra Ro intor ra Ala karuo kono am ro bokon. ³Io yak ulun ikaa anganku ra baal hitu intor ra baal ri Yarus, io ikaa nokotohom ra Ro nu Ala. Ulun hino nokotohom ra ro intor ra Pantabuh ri Karistus, am pahaka' nopongo nakaringoh ra Pantabuh ri Karistus hino auma' matong. Am raino io siino ra tana' hitu.

⁴U anak-anak ku, itaka hitu tohom nu Ala, am namayau ra ulun angindul ambubuak hiano, nga Ro nu Ala siino ritaka tu akasail kuasa' no intor ra kuasa' ri Ibilis namihang ra huang nu ulun ikaa angintopot ra Tuhan. ⁵Ulun angindul ambubuak hiano ambala' intor ra baa-baal nu tana' hitu, am ulun ikaa angintopot ra Tuhan am angkinongoh ra pambalaan nilo, nga ilo hua maya' ra kaansayan nu tana' hitu. ⁶Io yak itaka poyo tohom nu Ala hitu, am aun ulun napandai intor ra baal nu Ala ulun hino angkinongoh ra pambalaan taka. Aun sala' tohom nu Ala ilo ikaa asiha' angkinongoh ra pambalaan taka. Hino nga ralan no itaka auma' akakaulih ra Ro otopot am Ro abubuak hiano.

Ala hino masi'

⁷U pahaka-pahaka' asian ku! Onsoi taka masi' ra sangulun am sangulun, nga asi' hino intor ra Ala. Ulun masi' ra ulun bokon io hino anak nu Ala am io akakaulih ra Ala. ⁸Ulun ikaa masi' ra ulun bokon, io ikaa akakaulih ra Ala, nga Ala io hino asi'. ⁹Ala napaintalang ra asi' no ritaka mimpun ra io nanusub ra Anak no saumi ra tana' hitu, hili itaka okotohom ra bayah mimpun ra Anak hino. ¹⁰Hitu nga baal nu asi' no, sala' ka itaka nakaasi' ra Ala, io yak Ala nakaasi' ritaka hili io nanusub ra Anak no hino asauk ra ralan pangampunan ra kawi' nu sala' taka.

¹¹U pahaka-pahaka' inasian ku, kono hino nga asi' nu Ala ritaka, am itaka pono' onsoi po masi' ra sangulun am bokon po. ¹²Kaando' kasingulun po nakakito ra Ala io yak kono itaka ahahasi' ra sangulun am sangulun, Ala sumilulum ritaka am asi' no hino indu-indul otopot ra bayah taka.

¹³Hitu nga puun no itaka akapandai ra itaka aayah sumilulum ra Ala am Ala sumilulum ritaka, nga io nanaak ritaka ra Ro no. ¹⁴Akai nopongo nakakito ra Anak nu Ala, am raino akai ambala' ra io sinusub nu Ala Ama' ra sumauk ra Raja' Kaayahan ra tana' hitu. ¹⁵Aun ulun anganku ra i Yasus hino Anak nu Ala, am Ala sumilulum ra ulun hino, am io pono' aayah sumilulum ra Ala. ¹⁶Itaka nopongo nakapandai am angintopot ra Ala masi' ritaka.

Ala hino masi'. Ulun pinihang nu asi' ra luang nu bayah no, ulun hino sumilulum ra Ala, am Ala sumilulum rio. ¹⁷Asi' hino kotopoton ra luang nu bayah taka, hili itaka siino kaatasan ra paat nu Orou Pamumutusan. Itaka siino kaatasan rahili nga bayah taka ra tana' hitu ohondo' ra bayah

ri Karistus. ¹⁸Ulun nokotohom ra asi' nu Ala, kaando' huang no angkalaa', nga asi' otopot hino amalawo ra kawi' nu balaa' siino ra huang. Intor ra hino napandayan taka noyo, ulun ikaa nokotohom ra asi' nu Ala otopot nu kono io angkalaa' ra paat nu Orou Pamumutusan.

¹⁹Itaka ahahasi' nga Ala hua nakaasi' ritaka pahulu. ²⁰Kono ulun mindahu, "Au masi' ra Ala," io yak io asisingon ra pahaka' no, am ulun hino ambuak. Nga ulun ikaa masi' ra pahaka' nakito no hino, am aulu' po io ikaa masi' ra Ala ikaa nakito no hino. ²¹Hitu nga panusuban tinaakan ri Karistus ritaka, io hino ulun masi' ra Ala onsoi poyo masi' ra pahaka' no.

Intopot akapayau ra kuasa' nu tana'

⁵ ¹Ulun nangintopot ra i Yasus io hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala, ulun hino nga anak nu Ala. Ulun masi' ra sangulun ama', io pono' am masi' po ra anak nu ulun hino. ²Intor ra baal hino nga itaka apandai ra itaka masi' ra anak-anak nu Ala, nga itaka hua masi' ra Ala am olondon ra kawi' nu panusuban no. ³Nga masi' ra Ala atungon no lumondon ra kawi' nu panusuban nu Ala. Am panusuban no hino ikaa aahat insuhuton taka, ⁴nga tuki-tukir nu anak nu Ala auma' akaalap amayau ra kuasa' nu tana'. Am itaka amayau ra kuasa' nu tana' hitu, intor ra intopot taka. ⁵Aun ki' akapayau ra kuasa' nu tana'? Ulun yak angintopot ra i Yasus io nga Anak nu Ala.

Tatandu' intor ra baal ri Yasus Karistus

⁶I Yasus Karistus sinumuku' ra tana' hitu, ra siang pomororob no am lumbak nu patayan no. Sala' io sinumuku' ra siang yak saumi, io yak

siang am lumbak po. Am Ro nga nu Ala amala' ra katapatan hiano, nga Ro hino ikaa auma' ambuak. ⁷Siino talu tatandu'^e, io hino ⁸Ro nu Ala, siang am lumbak, pambalaan katalu-talu hiatu ohondo' yak. ⁹Itaka angintopot ra tatandu' balain nu ulun, io yak tatandu' binalaan nu Ala labing aulu'. Hino nga tatandu' nopongo binalaan nu Ala intor ra baal nu Anak no. ¹⁰Intor ra hino aun angintopot ra Anak nu Ala hino, ulun hino angintopot ra rahu tatandu' intor ra Ala hino ra luang nu huang no. Io yak ulun ikaa angintopot ra Ala io ampahuang ra Ala hino ambubuak, nga ikaa hua io angintopot ra aun binalaan nu Ala intor ra baal nu Anak no. ¹¹Hitu nga binalaan no, Ala nanaak ritaka ra kaayahan otopot am ampus-ampus, am kaayahan hino pinasuku' ritaka pinaintuu' ra Anak no ¹²Ulun nokotohom ra Anak nu Ala, nokotohom ra bayah hino. Am ulun ikaa okotohom ra Anak hino ikaa okotohom ra bayah hino.

Kaayahan bahuon

¹³Au nanulis ra surat hitu ra kawi' mi angintopot ra Anak nu Ala hili akau akapandai ra akau nopongo nokotohom ra bayah otopot am ampus-ampus. ¹⁴Am itaka aatas tumingkuang ra Ala nga angintopot hua itaka ra io amalos ra sambayang taka nu kono itaka akitaak ra atu ampaat ra kasiha' no. ¹⁵Nga napandayan taka noyo ra io angkinongoh ra kono itaka sambayang akitaak rio ra atu-atu,

itaka pono' am akapandai ra io anaak ritaka ra atu kitaakon taka rio.

¹⁶Kono akau akakito ra sangulun ulun nangintopot anguma' ra sala' ikaa angibit ra ulun hino alawaan ra bayah otopot am ampus-ampus, onsoi akau sambayang ra akitaak ra Ala, am Ala auma' anaak rio ra bayah. Hitu ampaat ra ulun nga sala' nilo ikaa angibit ra ilo alawaan ra bayah hino. Io yak siino sala' angibit ra ulun alawaan ra bayah hino, Intor ra baal hino ikaa anusub au ramuyun auma' sambayang akitaak ra Ala. ¹⁷Kawi' nu maan asala' ikaa kasihaan nu Ala io hino sabiton ra sala', io yak siino po sala' angibit ra ulun alawaan ra bayah otopot am ampus-ampus.

¹⁸Apandayan taka kawi' nu ulun pinasauk nu Ala ra anak-anak no ikaa ilo parayu-rayus ra sala', nga Anak nu Ala amiaha' rilo hili Ibilis ikaa akaalap anguma' rilo ra atu-atu.

¹⁹Itaka akapandai ra itaka tohom nu Ala hama' pono' nu luput nu tana' hitu pinihang nu Alaat hino.

²⁰Napandayan taka Anak nu Ala sinumuku' am napakaulih ritaka hili itaka aubas ra Ala otopot hino. Kaayahan taka hitu sumilulum ra Ala otopot hino, am kaayahan taka hitu hua sumilulum ra Anak no i Yasus Karistus. Hitu nga Ala otopot am bayah otopot am ampus-ampus.

²¹U anak-anak ku, paintowoyon mi huang mi rano intor ra ala-ala binabaal.

*Intor rakon,
Yahaya*

^e5:7 siino talu tatandu': Luang nu buku nakalair; Tatandu-tatandu' siino ra Surga' io hino Ala Ama', rahu am Ro nu Ala, talu tatandu' hiano saumi yak. Tatandu-tatandu' ra tana' io hino

Surat ri YAHAYA KAINDUO

Rahu Papaintalangan

Surat ri Yahaya kainduo hitu sinuratan nu sangulun “mamaayo nu ulun nangintopot” ra sangulun inan pinili' nu Ala am anak-anak no asian hino. Langus nu “Inan am anak-anak no” io hino sabiton ra ulun nangintopot.

Ulun nanurat ra surat hitu akitaak ruo baal ra ulun amasa' ra surat hitu. Puu-puun, hili ilo masi' ra sangulun am sangulun. Karuo, hili ilo sumiho ra guru-guru' ahirumangku am kawi' nu pangubasan nilo.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1-3

Asi' hitu aulu' bonsoi 4-6

Amahuang ra pangubasan asala' 7-11

Rahu pamaparan 12-13

¹Sumuku' riun, inan pinili' nu Ala, am tohom poyo nu anak-anak mu.^a

Surat hitu intor rakon, mamaayo nu ulun nangintopot, au kapiro-pio masi' ramuyun. Sala' ka au yak, io yak kawi' pono' nu ulun nangintopot ra Ala otopot hino, masi' yak poyo ramuyun. ²Nga Ala murong ra huang taka, am siino yak rumangan ritaka suku' ra buo-buoi no.

³Au sambayang ra Ala Ama' am Yasus Karistus Anak nu Ama' hino anaak ra barakat, asi' am kaansayan ritaka. Au sambayang hili kawi' nu hino tohomon taka ra huang siino katapatan am huang masi'.

Katapatan am asi'

⁴Au anginsuat bonsoi ra paat ku nakapandai ra siino anak-anak mu

inan, nga ilo maya' ra pangubasan nu Ala, ohondo' ra panusuban nu Ala ritaka. ⁵Haling ra hino inan, au akitaak kapiro ritaka hili ahahasi' ra sangulun am sangulun. Binalaan ku hitu sala' ka panusuban bahuon. Panusuban hitu nopongo noyo binalaan ritaka haling ra puu-puun taka inintopot. ⁶Masi' atungon no aayah maya' ra panusuban-panusuban nu Ala. Am panusuban nopongo napandayan mi haling ra puu-puun nali io hino onsoi akau masi' ra sangulun am sangulun.

⁷Asuang ulun amparuung inuoi ra luput nu tana' hitu. Ulun hiano io hino ulun ikaa anganku ra Yasus Karistus inatong ra tana' hitu sinumauk ra ulun. Ulun kono hino io nga ulun amparuung, am pantabuh

^a1 Inan... anak-anak mu: Andai nahi kuon natu io hino saumi sirong am ulun nu sirong hino (am poyo ra luang nu ayat 4 suku' ra ayat 5).

ri Karistus. ⁸Haling ra hino, onsoi akau sumiho pai' akau alawaan ra aun nopongo inuma' mai ra tayar mi.^b Onsoi akau lumikot hili akau akaalap ra kawi' nu talampos mi haling ra Ala.

⁹Ulun ikaa olondon ra pangubasan ri Karistus, io yak lumisang haling ra aun inubas ri Karistus, ulun hino ikaa nokotohom ra Ala. Ulun olondon ra pangubasan ri Karistus, atungon no io pono' am nokotohom ra Ala Ama' am anak no. ¹⁰Haling ra hino, kono siino ulun matong am ambala' ramuyun ra pangubasan ikaa inubas ri Karistus, pain mu paunsopo' ulun hino ra pahun mu karuo

kono am tumabi' rio. ¹¹Nga ulun tumabi' ra ulun kono hino, io pono' am akaaya' ra ulun anguma' ra maan alaat.

Rahu pamaparan

¹²Asuang halan auma' balain ku riun, io yak aangas hua au anurat. Kalansanan ku hili au akaalap matong am ahayam yak ramuyun, hili huang taka kpio-pio anginsuat.

¹³Anak-anak pono' nu pahaka' mu ruandu' pinili' nu Ala,^c am apasuku' yak ra tabi' nilo riun inan.

*Intor rakon,
Yahaya*

^b8 inuma mai ra tayar mi: Karuo kono am; inuma' mi

^c13 Anak-anak...Ala: Andai nahi kuon natu io hino sirong intokon nu ulun nanulis.

Surat ri YAHAYA KAIN TALU

Rahu Papaintalangan

Surat ri Yahaya kaintalu hitu sinuratan nu sangulun “mamaayo nu ulun nangintopot” pinasuku' no ra sangulun amihang ra ulun nangintopot ininggalanan ri Gayus. Ulun nanurat ra surat hitu angansu-ngansuk ri Gayus nga taak no ra ulun nangintopot bokon. Io po apamahuang ri Gayus ra sangulun ungkuyon ininggalanan ri Diotripis.

Suot nu kitap hitu

Pangimuunan 1-4

I Gayus inansuk-ansuk 5-8

Diotripis pinasala' 9-10

Dimitrius inansuk-ansuk 11-12

Rahu Pamaparan 13-15

¹Sumuku' ri Gayus pahaka' intok ku masi'!

Au hitu, mamaayo nu ulun nangintopot, au kapiro-pio masi' riun.

²Au nopongo nanambayang riun hili oko ikaa arualan, am okotoh yak hai-hait, ohondo' ra huang mu pono' am onsoi yak hai-hait.

³Anginsuat au bonsoi ra paat nu kula-kula' pahaka' nangintopot bokon nakasuku' am nambala' rakon ra kalandanan nu intopot nu pahaka' ra Ala otopot hino, nga puun hua ra pahaka' hai-hait maya' ra pangubasan nu Ala. ⁴Kaando' bokon akaalap apainsuat bonsoi rakon, haling ra au akaringoh ra anak-anak ku aayah maya' ra pangubasan nu Ala.

I Gayus inansuk-ansuk

⁵Pahaka' ku! Pahaka' olondon kapiro ra luang nu karaya', inuma' mu ra tayar nu ranga-rangan pohondo' mu ra intopoton. Kono po hino nu

ulun nangintopot bokon ikaa akaulihan mu am talimoon mu yak.

⁶Ilo nopongo nahihulit ra ulun nangintopot siino ra intok mai haling ra baal nu asi' mu. Tulungin mu ilo hili ilo akaalap mindul ra lakou nilo, am haling ra hino Ala anginsuat, ⁷nga luang nu lakou nilo ra angkaraya' ra tayar ri Karistus, kaando' taak apuon nilo haling ra ulun ikaa akakaulih ra Ala. ⁸Haling ra hino, itaka ulun nangintopot onsoi anginsuup ra ranganan taka ulun nangintopot kono hiano, hili taka akaaya' ra pinso' nilo aparayol ra pangubasan otopot haling ra Ala.

Diotripis am Dimitrius

⁹Au nopongo nanurat ra surat, am rahu ku ikaa asuang ra surat hino, io yak Diotripis asiha' sumauk ra mamaayo nu ulun nangintopot, ikaa asiha' maya' ra rahu ku. ¹⁰Paat ku matong rahili, au ambala' ra kawi' nu

atu-atu nopongo inuma' no, io hino baa-baal alaat am buak nirahu no haling ra baal mai! Io yak kawi' nu hiano ikaa asulob ra tayar no. Paat nu ranga-rangan taka ulun nangintopot bokon no inatong, io ikaa apaunsop rilo. Labing intor ra hino io omopol po ra ulun apaunsop ra pahaka' hiano ra pahun nilo, am io anusub ra ulun hiano makou haling ra lolot nu ulun nangintopot!

¹¹Pahaka' asian ku, ikaa oko tumilu ra aun yak alaat. Onsoi oko tumilu yak ra aun onsoi. Ulun anguma' ra onsoi io hino pihangon nu Ala. Am ulun anguma' ra alaat ikaa po nakakaulih ra Ala.

¹²Kawi' nu ulun angansu-ngansuk ri Dimitrius, Ala hino pono' am a-

ngansu-ngansuk rio. Akai pono' am angansu-ngansuk po rio, am pahaka' akapandai ra aun po rahuon mai in-topoton yak.

Tabi' am pamaparan

¹³Asuang halan balain ku riun, io yak aangas hua au anurat. ¹⁴Kalansanan ku ikaa noyo kula' abuo' au auma' tumiwol riun, am itaka ahahayam atitingkuang.

¹⁵Au alansan ra Tuhan anaak ra barakat ramuyun. Ranga-rangan mu siino ra intok ku hitu apasuku' ra tabi' nilo riun. Indulan mi tabi' ku hitu ra sangulun am sangulun ra kawi' nu ranga-rangan taka.

*Intor rakon,
Yahaya*

Surat ri YUDAS

Rahu Papaintalangan

I Yudas nanurat apalair ra ulun nangintopot ra baal nu guru-guru' ahirumangku, anganku ra ilo ulun nangintopot. Ra luang nu surat riwii' hitu, ohondo' ra 2 Piturus, ulun nanulis tu, anusub ra ulun-ulun ambasa' hili, "Parayu-rayus yak tumahoh ra intopot nopongo tinaakan nu Ala ra bansa' lilian no ihondo' yak suku' ra buo-buoi no."

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1-2

Kinabaalo', pangubasan am popor nu guru-guru' ahirumangku 3-16

Babala' hili olondon ra intopot 17-23

Sambayang angansu-ngansuk 24-25

¹Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun nopongo inipahan nu Ala sumauk ra ulun no, am inasian bonsoi nu Ala Ama' am poyo inalungan ri Yasus Karistus

Intor rakon i Yudas amba ri Yasus Karistus am pahaka' ri Yakup.

²Au sambayang ra Ala hili io anaak ra barakat, asi' am kaansayan asuang ramuyun.

Guru-guru' ahirumangku

³U pahaka-pahaka' asian ku! Au lumikot kapiro ambala' ramuyun ra surat ku hitu intor ra baal nu ralan kaayahan intok taka mintopot tu raino. Io yak raino au asiha' ambala' ra pahaka' maya' ra surat ku hitu anusub ramuyun parayu-rayus yak ambala' am tumahoh ra intopot nopongo tinaakan nu Ala ra ulun pinili'

ingondo' yak suku' ra buo-buoi no. ⁴Nga siino kula-kula' ulun ikaa angintopot ra lolot taka ikaa apan-dayan taka. Ilo apasala' ra aho intor ra baal nu asi' nu Ala ritaka, nga ilo opokotopot ra kawi' nu inuma' nilo am aangas angintopot ri Yasus Karistus, Tuhan taka akakuasa' hino. Ila' am ukum mintup ra ulun hiano lair noyo binalaan am sinuratan ra Kitap.

⁵Hama' no pono' akau nakapan-dai ra baal hitu, au asiha' apama-huang ramuyun ra aun koson nu Tuhan^a napakaayah ra bansa' Israil intor ra pihangan nu Masir, am popor no io namaratu' ra ukum suku' inatoi ra tayar nu ulun ikaa mintopot ra lolot nilo. ⁶Huangon mi nga malaikat-malaikat sumail ra kuasa' tinaakan rilo, am ilo nahiru' ra intokon nilo lali' li. Am malaikat-

^a5 Tuhan: Ra luang nu buku nakalair; Yasus, rahu Yunani ohondo' ri Yosua.

1 Mat. 13:55, Mrk. 6:3 5 Nah. 12:51, Tab. 14:29-30

malaikat hiano tinangkong ra rantai ikaa aukat suku' ampus-ampus ra randalom nu tana' olondom. Ala namariil rilo ra hino suku' ra orou maayo hino ra paat nilo ukuman. ⁷Huangon mi nga bandar Sodom am bandar Gomora am bandar-bandar siino ra libung no, nga kawi' nu amahun ra दौरा hino nanguma' ra aun inuma' nu malaikat-malaikat hiano, hili nanguma' ra baa-baal apakauyu' am inuma-inuma' alat apakapalir. Hili kawi' nilo inukuman ra apui ampus-ampus hino asauk ra huhuangon nu kawi' nu ulun.

⁸Kono po hino nu ulun siino ra lolot taka, ilo ahihiulit ra inupi nilo suku' ra anguma' ra baa-baal apakauyu'. Ilo aangas sumuhut ra babala' nu Ala am ahuyai ra kula-kula' maayah hio' ra Surga'. ⁹Mikhail, io hino mamaayo nu malaikat, ikaa sahumu nanguma' ra baa-baal alat kono hino. Luang nu pahansangan no ra Ibilis, paat nilo nangkalit ra aun angalap ra bangkai ri Musa, Mikhail ikaa aatas nangawah ra Ibilis ra kula-kula' rahu angulalaat, io yak rahu no, "Au sambayang ra Tuhan hili io amaratu' ra ukum riun!"

¹⁰Io yak ulun-ulun hiano ahuyai ra kawi' nu atu-atu ikaa apandayan nilo. Kapandayan nilo amahuang ohondo' ra kapandayan nu kium asangit io hino maya' ra kasiha' nilo tohom. Am baal hino amatoi rilo. ¹¹Asusa' bonsoi ulun hiano! Inuma' nilo alat hino ohondo' ra inuma' ri Kain alat hino. Nga intor ra pahuyuman ra usin, ilo nanaak ra bayah nilo ra sala' ohondo' ra sala' inuma' ri Biliam. Ilo tumabuh ohondo' ri Kora, am ilo auma' potoyon ohondo' ra pinatayan ri Kora. ¹²Kotongo' mi angakan ra akan nu Irau ilo ababaakan am kauyuan mi ahilong. Ilo ampahuang yak ra inan nilo tohom. Ilo ohondo' ra

laput asampui nu angin am ikaa anguluh, am ohondo' ra taun upalan, hama' pono' nu paat hino paat anginawa', ohondo' ra taun binubul am natuor. ¹³Ilo ohondo' ra hinumbang nu luab maayo bonsoi. Kawi' nu inuma' nilo apakauyu' ohondo' ra paa' akatur. Ilo ohondo' ra butitin kaando' intok lumondon. Ilo hino Ala nopongo namalair ra intok olondom laarang suku' ra ampus nu bayah nilo.

¹⁴I Hinok, sua' ri Adam konom, ra pahulu li io nambala' namalair ra kinabaalo' nu ulun-ulun hiano. Rahu no, "I lai' nga! Tuhan matong am kula-kula' nga ribu malaikat no nabahuan. ¹⁵Io amutus, ra kawi' nu ulun, amaratu' ra ukum ra kawi' nu ulun akasala' maya' ra inuma' nilo alat, am kawi' nu rahu nilo ahuyai ra Ala!"

¹⁶Ulun hiano ahibubungot ra huang nilo rano am asiha' yak apasala' ra ulun bokon. Ilo maya' ra kasiha' nilo alat. Ilo ahayam apakaulu' ra inan nilo tohom. Am ilo mindahu ra rahu akimaasi' hili ulun bokon anaak rilo ra aun kasihaan nilo.

Huhuangon am Pambalaan

¹⁷Io yak huhuangon mi, u pahakapahaka' ku aun binalaan nu ulun sususubon nu Tuhan taka Yasus Karistus. ¹⁸Rahu nu ulun sinusub hiano ramuyun, "Kono maar aawi' tana' tu, siino ulun matong ramuyun am ilo ahuyai am asiha' apakauyu' ramuyun, io hino ulun maya' ra kasiha' nilo alat."

¹⁹Ulun hiatu nga apansusuai ra ulun nangintopot, ulun hiatu pinihang nu kasiha' nilo tohom, nga ilo ikaa pinihang nu Ro nu Ala.

²⁰Io yak akau hitu, u pahakapahaka' ku, onsoi yak akau parayu-

rayus tumahoh haling ra intopot mi ra pangubasan intor ra Ala. ²¹Sambayang intor ra kuasa' nu Ro nu Ala. Anguma' hai-hait ra baal onsoi ra luang nu bayah mi hili akau apandai ra Ala masi' ramuyun ra buoi mi angkinaan ra Tuhan taka Yasus Karistus anaak ramuyun ra bayah ampus-ampus intor ra asi' no.

²²Onsoi akau anulung ra ulun ruo-ruo ra huang hili ilo akapandai ra aun otopot. ²³Nanaton mi ulun intor ra luang nu apui, hino nga ralan mi apakaayah rilo. Am masi' ka ra ulun bokon anguma' ra baal apakayu' ra huang sumiho, hili akau ikaa akaaya-aya' ra aun maan nilo.

Sambayang Panginsuatan

²⁴Ala yak ansukon nga io hua amiaha' ramuyun hili akau ikaa anguma' ra sala' nga io hua akakuasa' angibit ramuyun ra tingkuangon no ra kuasa' no asundu' hino ra huang anginsuat am kaando' sala'. ²⁵Ala yak saumi ansukon apakaayah ritaka mimpun ri Yasus Karistus Tuhan taka. Io nga Ala asundu' ra kuasa' maayo ra kuasa' am io amihang am anguasa' ra kawi' nu atu-atu intor ra puu-puun nali, raino am suku' ra buo-buoi no. Amin.

*Intor rakon,
Yudas*

BAAL PINAINTALANG

nu Ala ri Yahaya

Rahu papaintalangan

Baal pinaintalang nu Ala hitu ri Yahaya sinuratan ra paat nu ulun nangintopot inila-ila' nga intopot nilo ri Yasus Karistus asauk ra Tuhan nilo. Ulun nanurat ra baal hitu, langus no puu-puun io hino anaak ra kalansanan am apaingkotoh ra ulun anasi' ra surat hitu, am poyo anusub rilo hili lumondon yak ra intopot nilo ra paat nilo aila'.

Suot nu buku hitu siino sampiruo aulu' intor ra kula-kula' baal pinaintalang am pinakito binalaan lumangus ra rahu sinuratan ra kain am atungon nano apandayan nu ulun bokon. Puun nu pamahuangan binalaan ra buku hitu rinuruli' ra kula-kula' baal lumangus ra pinakito nansisinutan. Hama' pono' asuang ikaa ohondo' pamandingan ra puun nu rahu nu buku hitu, io yak puun nu pamahuangan suot nu buku hitu atalang, io hino lumangus ri Karistus, popor no Ala amayau ra ulun tumabuh rio, am ondo' po Ibilis. Kono topo-topot namanang, Ala anaak ra Surga' am tana' bahuon asauk ra taak lalayau ra ulun olondon angintopot rio.

Suot nu aho hitu

Pangimuunan 1:1-8

Pinakito puu-puun am surat tinaakan ra tulu' sirong 1:9-3:22

Kitap rulunon am tulu' pinanatandu' 4:1-8:1

Tulu' tarumpit 8:2-11:19

Naha' am ruo ngainan kium 12:1-13:18

Nansisinutan baal nakito 14:1-15:8

Tulu' sawan buuk nu Ala 16:1-21

Babil nasasai, napayawan nu kium hino, ulun rumangku ra ilo ulun angindul ra rahu nu Ala am Ibilis 17:1-20:10

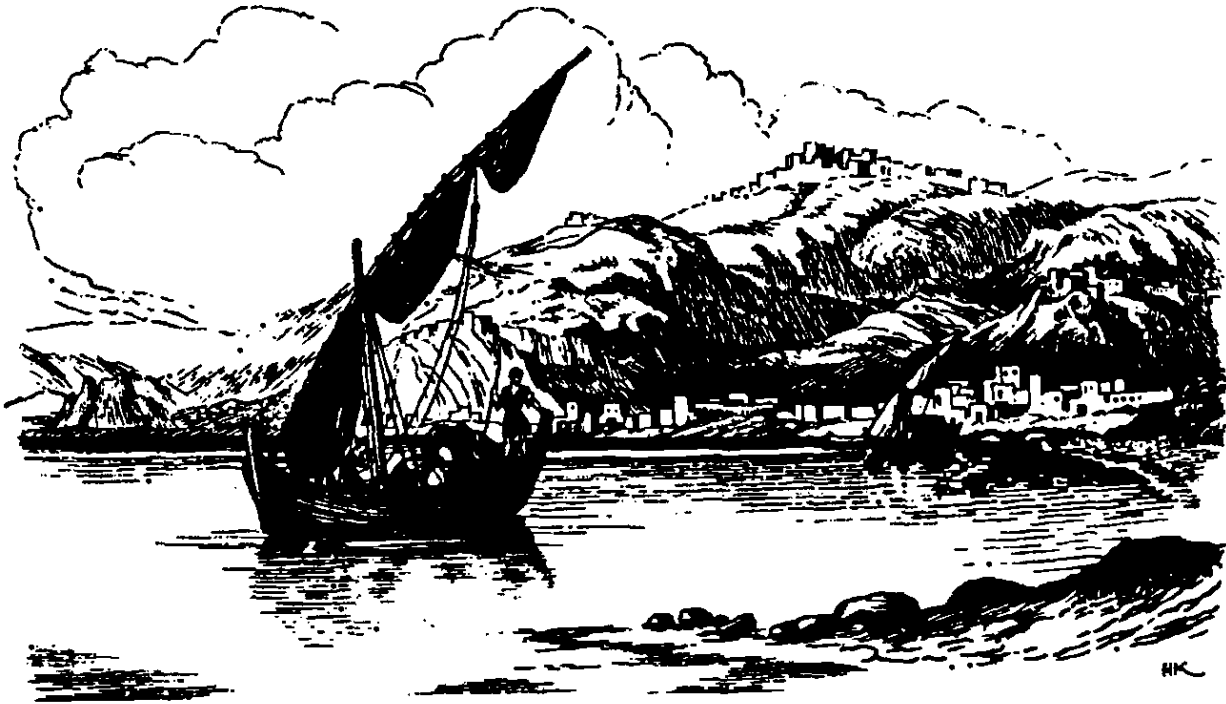
Ukum pupus 20:11-15

Surga' bahuon, tana' bahuon, am Yarusalim bahuon 21:1-22:5

Rahu pamaparan 22:6-21.

1 ¹Suot nu buku hitu intor ra baal nu pinaintalang ri Yasus Karistus ra baa-baal no auma' asauk. Ala nopongo namala' ri Karistus hili io apakito ra amba-amba nu Ala ra ikaa mulalas aun apasi asauk. I Karistus nanusub ra malaikat no ri Yahaya, amba no hino, ambala' ra baa-baal

asauk hino. ²Hili i Yahaya pono' am nahulit ra kawi' nu nakito no hino. Am hitu nga inindulan no balai' intor ra baal nu bilin intor ra Ala am katapatan binalaan ri Yasus Karistus. ³Asatu' ulun amasa' am angkino-goh ra aho binalaan lairo' ra buku hitu am olondon maya' ra aun

Pulou Patmos

nasuratan ra buku hitu. Nga ikaa noyo kula' abuo kawi' nu baal hitu auma' asauk.

Bilin ra tayar nu tulu' sirong

4Intor rakon, Yahaya.

Tohom nu pahaka-pahaka' ku siino ra tulu' sirong ra bahian-bahian nu Asia!

Au sambayang hili akau akaalap ra barakat am kaansayan intor ra Ala, io siino, am lai-lair siino, am siino suku' ra buo-buoi no am poyo intor ra tulu' ro siino ra tingkuangon nu kurusi' panturungon nu Ala, ⁵am intor ri Yarus Karistus, ambabala' maya' ra panusuban hino. Io nga lali-lali' pinanduli' kaayaho' intor ra patayan am io nga amihang ra raja-raja' ra tana' hitu.

I Yarus nakaasi' ritaka, lumangus ra pinatayan no, io namalabus ritaka intor ra sala-sala' taka, ⁶am napasauk

ritaka ra imam-imam amihang rumangan rio am angkaraya' ra tayar nu Ala Ama' no hino. I Yarus Karistus hino nga asundu ra kuasa' am akakuasa' suku' ra buo-buoi no. Amin!

⁷Lai' nga, io matong ra sasah nu laput! Kawi' nu ulun ahilong rio, kono po hino nu ulun namatoi rio. Kawi' nu bansa' ra tana' hitu akatangi' rio. Ua, ikaa mulalas! Amin! ⁸Rahu nu Tuhan Ala maayo ra kuasa' hino, "Au nga puu-puun am pamaparan, siino hino, am lai-lair noyo siino, am siino suku' ra buoi no."

Nakito intor ra baal ri Karistus

⁹Au hitu i Yahaya, pahaka' mi am pohondo' mi ra ila' nalimanan nu tukir nu ulun maya' ri Karistus. Itaka hitu ulun nangintopot tohom no, onsoi yak tumaan ra aila'. Inoyon au

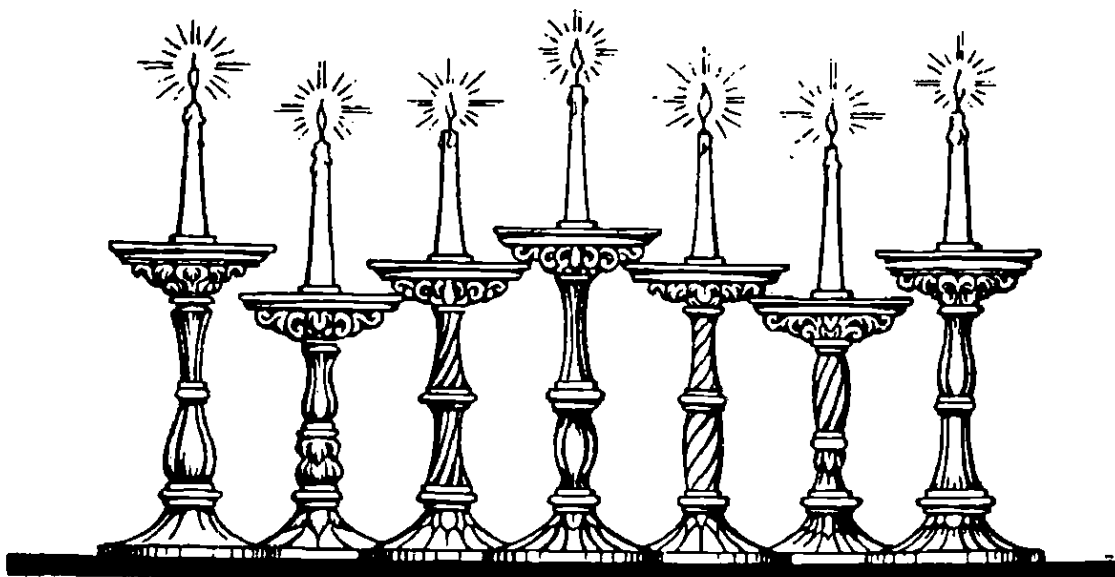
bulii' ra pulou Patmos nga ambala' hua au ra bilin intor ra Ala, am katapatan binalaan ri Yasus Karistus.

¹⁰Paat nu orou minggu', Ro nu Ala nanguasa' rakon, am pakaringoh au ra rahu aingor ohondo' ra rahu nu tarumpit inindahu ra solor ra talikuron ku. ¹¹Rahu nu mindahu hili, "Suratin mu aun nakito muno, am kiriman mu buku hino ra tayar nu tulu' sirong ra tulu' bandar, io hino: Ipusus, Simirna, Porgamus, Tiatira, Sardis, Piladilpia, am Laodikia."

¹²Pangalii' au ra talikuron ku ahilong ra aun ki' ahayam rakon hino. Hili kakito ku tulu' binabaal papaturungan ra lampung binaal intor ra maas. ¹³Ra tanga-tanga' nu binabaal papaturungan ra lampung hino siino sangulun tinumuor kono yak ulun ra pahilayan. Io nanasampayau ra sampayau alanggoi nasindayol suku' ra tundob. Kubab nano sinindungan ra pinanindung tuu-tuu' ra kubab binaal intor ra maas. ¹⁴Abuk nano pono' apulak bonsoi ohondo' ra kapas. Mato no ohondo'

ra apui lalaang, ¹⁵am kalayam no abuang ohondo' ra tambaha' inompo ra apui. Rahu no ohondo' ra hinosos nu bosoi asawat. ¹⁶Longon no pamiris nananggoi ra tulu' butitin, am saumi pisau ruo ra larom sinumamput intor ra kabang no. Bulos nano akabinuntul ohondo' ra mato nu orou ra paat no atawang.

¹⁷Paat ku nahilong rio, pakahulatur au ra tingkuangon no ohondo' ra ulun inatoi. Io yak kangkamo' no au ra longon no pamiris am hili rahu no, "Ikaa oko alaa"! Au po puu-puun am au po pamaparan. ¹⁸Au nga io puu-puun naayah! Au nopongo inatoi, io yak ilai' nga, nanduli' au no naayah suku' ra buo-buoi no. Au akakuasa' amatoi am akakuasa' apanduli' apakaayah ra ulun inatoi. ¹⁹Intor ra hino, suratin mu baa-baal nopongo nakito mu, io hino baa-baal siino raino tu, am baa-baal auma' asauk rahili. ²⁰Hitu nga atungon nu baal ikaa napandayan intor ra tulu' butitin nakito mu inanggoi nu longon ku pamiris, am intor ra tulu' binabaal papaturungan ra lampung binaal

Tulu' intok pamulian ra lampung

intor ra maas hino. Tulu' butitin no io hino tulu' malaikat nu tulu' sirong, am tulu' binabaal papaturungan ra lampung no io hino tulu' sirong hino."

Bilin ra sirong Ipusus

2¹"Tohom nu malaikat nu sirong Ipusus, kono hitu pakuan mu anurat. Hitu nga bilin intor rio, nanggoi ra tulu' butitin ra longon no pamiris, am inakou ra lolot nu tulu' binabaal papaturungan ra lampung binaal intor ra maas hino. ²Apandayan ku kawi' nu maan mi. Akau mingkotoh angkaraya' am ataan bonsoi huang mi. Apandayan ku ikaa akau tumaan ahilong ra maan nu ulun alaat. Am ulun anganku ra inan no tohom ra ulun sususubon nopongo natutuku' mi am napandayan mi ra ilo ambubuak. ³Akau ataan huang am aila' nga puun hua ra intopot mi rakon, am ikaa yak hua akau lumangka' huang.

⁴Io yak siino hitu kaahatan nu huang ku riun. Ikaa no akau masi' rakon ohondo' ra puu-puun nali. ⁵Intor ra hino, huangon mi aun koson nu asi' mi rakon ra pahulu li! Mimpoi akau ra sala-sala' mi, am onsoi akau anguma' ohondo' ra puu-puun nu inuma' mi ra pahulu li. Kono akau ikaa mimpoi, au auma' matong ramuyun am angalap ra papaturungan mi ra lampung ra intok nano. ⁶Io yak siino saumi inuma' mi onsoi io hino, akau asisingon ra inuma' nu ulun ubason ri Nikolaus, kasinganan ku hino poyo.

⁷Aun ulun apandai angkinongoh, onsoi io anampuus ampahuang ra aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-sirong nu Tuhan! Ulun amanang, auma' paakanon ku ra kinawa' puun nu kaayahan tinumuu' ra kabun nu Ala."

Bilin ra sirong Simirna.

⁸"Tohom nu malaikat ra sirong Simirna, kono hitu pakuan mu anurat. Hitu nga bilin intor rio, sabiton ra puu-puun am pamaparan nopongo inatoi am nanduli' naayah. ⁹Apandayan ku kawi' nu susa' mi. Apandayan ku akau kaando' atu-atu io yak topot no akau hitu siino kawi' nu atu-atu! Apandayan ku rahu papasalaan ramuyun nu ulun anganku ra inan no ulun Yahudi, lai' halan am sala'. Ilo hino sumamba ra Ibilis! ¹⁰Ikaa akau angkalaa' ra ila' ikaa noyo kula' abuo' am ikaa mulalas mintup ramuyun.

Huangon mi, sampiruo intor ra siung mi unsapin ra riil, nga Ibilis anginam ra intopot mi. Oopor orou buoi no akau aila'. Onsoi akau olondon maya' rakon suku' ra patayan, hili au auma' anaak ramuyun ra bayah ampus-ampus asauk ra talampus ra akau namanang.

¹¹Aun ulun apandai angkinongoh, onsoi io anampuus ampahuang ra aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-sirong Tuhan! Ulun amanang, ikaa sahumu aila' ra patayan kainduo."

Bilin ra Pargamus

¹²"Tohom nu malaikat ra sirong Pargamus, kono hitu pakuan mu anurat. Hitu nga bilin intor rio nanggoi ra pisau alarom nangkibab ra larom.

¹³Apandayan ku aun intokon mi amahun, io hino ra intokon nu Ibilis namihang. Olondon yak akau maya' rakon. Labing po ra paat ri Antipus pinatoi ra intokon nu Ibilis, ulun olondon ambala' intor ra baal ku, akau ikaa nahalim ra akau angintopot rakon.

¹⁴Io yak siino po kula-kula' baal kaahatan nu huang ku ramuyun.

Siino sampiruo ulun ra lolot mi maya' ra aun inubas ri Biliam. Biliam nangubas ri Balak aun koson pakuan angibi-ngibit ra ulun Israil anguma' ra sala' io hino ilo namunaau rilo nangakan ra akan tinaakan ra ala binabaal am nanguma' ra baa-baal apakauyu'. ¹⁵Siino po kula-kula' ulun ra lolot mi maya' ra pangubasan nu ulun inaya' ri Nikolaus.

¹⁶Intor ra hino, onsoi akau mimpoi ra sala-sala' mi. Kono akau ikaa mimpoi, apasi au matong ramuyun am anabuh ra ulun hiano ra pisau siino ra kabang ku.

¹⁷Aun ulun apandai angkinongoh, onsoi io anampus amahuang ra aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-sirong Tuhan! Ulun amanang, auma' paakanon ku ra akan io hino mana ikaa poyo nakito raino, am tuki-tukir nilo auma' akaalap ra saumi batu apulak. Batu hino tinulisan ra inggalan bahuon, ikaa apandayan nu ulun bokon, ulun onohom yak ra batu hino akapandai."

Bilin ra Tiatira

¹⁸"Tohom nu malaikat ra sirong Tiatira, kono hitu pakuan mu anurat. Hitu nga bilin intor ra Anak nu Ala, mato no binda-bindak alaang kono apui, am kalayam no kumulirou ohondo' ra tambaha' sinosob ra apui.

¹⁹Apandayan ku kawi' nu inuma' mi apandayan ku akau masi' ra ulun rangan mi, kalandanan nu intopot mi, karaya' mi, am akau tumaan ra paat mi aila'. Apandayan ku raino labing suang nu karaya' mi raino intor ra pahulu li.

²⁰Io yak siino kaahatan nu huang ku ramuyun. Akau nopongo ininsihut ra rahu ri Ijobil, ruandu' anganku ra io sinusub nu Ala. Asuang ulun amba-amba ku nopongo niruung no

am inubas no ra anguma' ra baal apakauyu' am angakan ra atu yak akanon tinaakan ra ala binabaal. ²¹Nopongo au no nanaak rio ra paat ra mimpoi intor ra sala-sala' no, io yak ikaa hua io mulou anguma' ra baa-baal apakauyu' hino.

²²Huangon mi hino! Au anaak rio ra aruol suku' ra io arualan ra intokon no oolong. Ra intok hino io am ulun angumbir rio rano auma' aila' bonsoi. Kawi' nu hino auma' maan ku raino siliu yak ra ilo mulou anguma' ra baa-baal ala hino rumangan rio. ²³Kawi' nu ulun maya' rio maan ku potoyo', hili kawi' nu ulun angintopot rakon akaliman ra au nga kpio-pio akapandai ra huhuangon am kasiha' nu ulun. Balasin ku ramuyun io hino sumuhut ra atu-atu inuma' mi.

²⁴Io yak tayar mi boko-bokon no ra Tiatira ikaa inaya' ra pangubasan no ala hino am ikaa ahihiubas ra sasampui-sasampui nu Ibilis. Au mindahu ramuyun, ikaa au amaruang ra susa' ramuyun. ²⁵Onsoi akau olondon maya' ra aun nopongo inubas ramuyun, suku' ra paat ku matong rahili.

²⁶⁻²⁷Ulun amanang, am anguma' ra atu kasiha' ku suku' ra kaawian no, auma' taakin ku ra kuasa' ohondo' ra kuasa' naalap ku intor ri Ama'. Ilo auma' akaalap ra kuasa' intor rakon ra amihang ra bansa-bansa' am ananggoi ra susukur basi' am opomomol ra bansa-bansa' hiano ohondo' ra paliuk binaal intor ra tana'. ²⁸Am ilo auma' akaalap ra butitin sumila' ra paat nu susuab intor rakon.

²⁹Aun ulun apandai angkinongoh, onsoi io anampus amahuang ra aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-sirong Tuhan!"

Bilin ra Sardis.

3 ¹Tohom nu malaikat nu Sardis, kono hitu pakuan mu anurat. Hitu nga bilin intor rio anguasa' ra tulu' Ro intor ra Ala am katulu-tulu' nu butitin hino. Apandayan ku aun maan muyun. Rahu no aayah akau, lai' halan am inatoi akau!

²Intor ra hino, onsoi akau lumuat am apaingkotoh ra aun po siino ramuyun ra ikaa po baal hino aawi' alawo. Nga napandayan ku hua aun inuma' mi kaando' ka saumi po otopot ra tingkuangon nu Ala.

³Intor ra hino, onsoi huangon mi rulio' aun nopongo inubas ramuyun ra pahulu li am nopongo naringoh mi onsoi maan mi hino am mimpoi akau intor ra sala-sala' mi. Kono akau aangas anguma' ra hino, au matong ramuyun ohondo' ra sukuan nu ulun antakou am akau ikaa akapandai ra paat ku matong.

⁴Io yak siino kula-kula' ulun ra lolot mi ra Sardis ikaa anguma' ra baa-baal apakauyu'. Ulun hiano makou rumangan rakon ra ilo anampakai ra pakai apulak, nga ilo auma' akaalap ra hino. ⁵Nga tayar nu ulun amanang auma' pakayon ra pakai apulak. Inggalan nilo ikaa pampason ku intor ra buku nu ulun Aayah. Am ra tingkuangon nu Ama' ku am malaikat-malaikat no au anganku ra ilo tohom ku.

⁶Aun ulun apandai angkinongoh, onsoi io ampahuang ra aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-sirong Tuhan!"

Bilin ra Piladilpia

⁷"Tohom nu malaikat nu Piladilpia, kono hitu pakuan mu anurat. Hitu nga bilin intor rio kaando' sala'

am otopot hino. Io nga nananggoi ra kukunsi' ri Daud nga kono io amahiing kaando' kasangulun po akaalap onobon am kono io onobon kaando' kasangulun po akaalap amihang.

⁸Apandayan ku aun ki' inuma' mi. Apandayan ku ra akau ikaa kula' okotoh, akau nopongo inaya' ra pangubasan ku am olondon huang maya' rakon. Au nopongo nama-hiang ra totobon saumi ra tayar mi, nga totobon hino ikaa aalap onobon nu atu-atu kaulun.

⁹Huangon mi rahu kono hitu. Ulun pihangon nu Ibilis hino, ambubuak am anganku ra inan no bansa' nu ulun Yahudi, lai' halan am sala', au anguma' rilo suku' ra ilo matong ahulatur ra tingkuangon mi. Am intor ra hino ilo auma' akapandai ra au masi' ramuyun. ¹⁰Nga puun hua ra akau nopongo inaya' ra panusuban ku hili olondon maya' au pono' am apaintawoi ramuyun ra paat nu susa' maayo auma' mintup ra luput nu tana' hitu. Baal hino auma' asauk ra anginam ra kawi' nu ulun amahun ra tana'. ¹¹Apasi au matong! Tohomon mi onsoi-onsoi aun notohom mi, hili kaando' ulun amahaau ra taak lalayau balos ra akau amanang. ¹²Ulun amanang, io pasaukon ku kono turok nu Pahun nu Tuhan ku, am io auma' murong ra intok hino suku' ra buo-buoi no. Inggalan nu Ala ku, am inggalan nu bandar nu Ala ku io hino Yarusalim bahu intor ra Surga' intor ra Ala ku am tulisin ku ra inan nu ulun hiano. Am tulisin ku po inggalan ku bahu ra inan no.

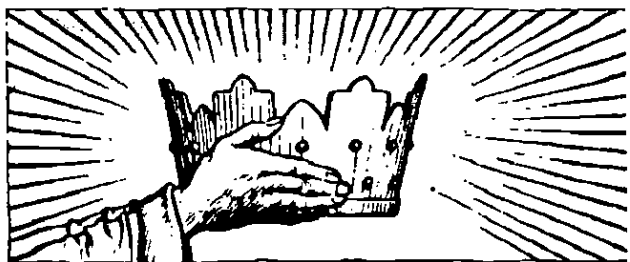
¹³Aun ulun apandai angkinongoh, onsoi io anampuus ampahuang ra aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-sirong Tuhan!"

do' ra kristal. Ra libung nu kurusi' hino ra tuki-tukir nu taihingan nano, siino apat aayah, ra solor ra tingkuangon am talikuron no siino napanu' ra mato. ⁷Aayah puu-puun kono singa' pahilayan. Karuo, ohondo' ra sapi' ungkuyon. Katalu, bulos no ohondo' ra bulos nu ulun. Kaapat, kono susuit kandui kaya-kayang pahilayan. ⁸Kaapat-apat nu aayah hiano, tuki-tukir nilo siino onom alar, am libung nano am solor ra randalom nano napanu' ra mato. Tukir nu orou am londom aayah hiano ikaa mulou manani ra nanian,

*"Kaando' sala', kaando' sala'
nga Tuhan,
Ala maayo kuasa'.
Siino, lai-lair siino,
am siino suku' ra buo-buoi no."*

⁹Kaapat-apat nu aayah hiano manani ra nanian-nanian pangansukan, sumamba am mindahu tarima' kasi' ra Ala nanturung ra kurusi' siino ra Surga' hino, io hino io nga aayah hino suku' ra buo-buoi no. Am paat nu maayah-maayah hiano manani, ¹⁰ruo ngoopor am apat mamaayo hiano nahulatur nirumungu' ra tingkuangon nu Ala nanturung ra kurusi' hiano, hili sumamba rio aayah hino, suku' ra buo-buoi no. Hili ilo nanimpo-nimpor ra sapulu maas nilo ra tingkuangon nu kurusi' hino am rahu nilo,

Sapulu maas

¹¹*"U Tuhan, u Ala mai!
Oko yak nga maan ansuko',
sambaan am akakuasa'.
Nga oko hua napasauk
ra kawi' nu atu-atu,
am intor ra kasiha' mu poyo
kawi' nu atu-atu nopongo
nasauk am naayah."*

Kitap nirulun am Maak nu Rumba.

⁵¹Kakito ku saumi kitap nirulun i-nanggoi nu longon pamiris nu ulun nanturung ra kurusi' hino. Kitap hino nopopot ra tinulisan ra randalom am sandikuat no am pinamaralikit hili sinaapan ra tulu' soop no ra pinanatandu'.

²Hili kakito ku sangulun malaikat okotoh lua-luap ra rahu aingor, rahu kono, "Aun ki' auma' angiru' ra pinamaralikit hitu am amangkal ra kitap hitu?"

³Io yak kaando' ra Surga', am poyo tana', karuo kono am randalom pono' nu tana'^b, kaando' kasangulun po auma' akaalap amingkal ra kitap hino, am ahilong ra aun siino ra randalom nano.

⁴Hili au nakatangi' nga kaando' kasangulun po auma' akaalap angiru' ra pinamaralikit ra kitap hino, am ahilong ra aun siino ra randalom nano. ⁵Hili sangulun intor ra lolot nu mamaayo hiano no inindahu rakon, rahu kono, "Ikaa antangi' ko! Ilayan mu nga! Singa' intor ra sua' nu lilian ri Yahuda, sua' ri Raja' Daud aulu' bonsoi, nopongo namanang. Io akaalap angiru' ra tulu' pinamaralikit siino soop pinanatandu' hino am amingkal ra kitap hino."

⁶Pakakito au po ra sanginan Maak nu Rumba tinumuor ra tanga' ra

^b5:3 ra randalom nu tana': Tana' nu ulun inatoi. Maya' ra pamahuangan ra paat nu hili, ulun inatoi siino ra intok olondom ra randalom nu tana'.

4:8 Yah. 1:18, 10:12, Yas. 6:2-3 5:1 Yah. 2:9-10. Yas. 29:11 5:5 Kas. 49:9, Yas. 11:1, 10 5:6 Yas. 53:7, Sa. 4:10

talab nu kurusi' hino, am apat aayah raitu' li am kawi' nu mamaayo hiano nilumibung rio. Pahilayan ra Maak nu Rumba hino kono kinolos. Sangau nano tulu' am mato nano pono' am tulu', io hino tulu' ro tohom nu Ala nopongo sinusub inuoi ra luput nu tana'. ⁷Hili Maak nu Rumba hino inakou inimaar am nangalap ra kitap nirulun hino intor ra longon pamiris nu Ala nanturung ra kurusi' hino.

⁸Kotongo' nu Maak nu Rumba anguma' ra baal hino, kaapat apat nu aayah hiano am kawi' nu ruo ngoopor am apat mamaayo hiano nahulatur nirumungu' ra tingkuangon no. Tuki-tukir nilo nananggoi ra kasapi' am mangkuk maas akasuot ra kamayan atungon no io hino sambayang nu ulun pihangon nu Ala. ⁹Ilo manani ra saumi nanian bahuon, rahu kono,

*"Oko yak auma' angalap
ra kitap hino
angiru' ra tulu' pinamaralikit
siino soop pinanatandu'.
Nga oko nopongo pinatoi,
am intor ra pinatayan mu hino
tuki-tukir nu saumi lilian, am
rahu, pihangan am bansa'
nopongo inaliran mu
ra tayar nu Ala.*

¹⁰*Oko nopongo napasauk rilo
ra saumi bansa' tayar nu
karaya' nu imam-imam yak,
hili ilo angkaraya' ra tayar yak
nu Ala taka,
am amihang ra tana'."*

¹¹Am pakakito au po ra saumi pinakito. Hili au nakakito ra kula-kula' ngaribu am kula-kula' nga juta suang nu malaikat. Ilo tinumuor nilumibung ra kurusi' hino am kaapat-apat nu aayah am mamaayo hiano. ¹²Am ilo manani ra rahu aingor,

*"Maak nu Rumba nopongo
kinolos hino maan ansuko'*

*am intok sumamba
nga kawi' nu kuasa',
kawi' nu sasawot, kapandayan
am kotoh, kuasa' asundu
siino rio"*

¹³Hili au po nakaringoh ra kawi' nu aayah ra limbowon, ra tana', ra randalom nu tana' am randalom nu luab, kawi' nu aayah ra limbowon am tana' hitu ahimanani,

*"Ala nanturung ra kurusi' hino
am Maak nu Rumba hino,
ilo ansukon am intok sumamba
nga ilo asundu ra kuasa'
am akakuasa' suku'
ra buo-buoi no!*

¹⁴Hili kaapat-apat nu aayah hino nilumimbang, "Amin!" Am mamaayo hiano pono' am nahulatur nirumungu' am sumamba.

*Intor ra baal nu tulu'
pinamaralikit siino soop
pinanatandu'*

⁶¹Pongo nu hino kakito ku Maak nu Rumba hino namansa' ra pinamaralikit puu-puun intor ra lolot nu katulu-tulu' nu pinamaralikit siino soop pinanatandu' hino. Hili au po nakaringoh ra rahu nu saumi intor ra lolot nu kaapat-apat nu aayah hiano, rahu kono, "Ikon mu." Rahu hino ohondo' ra bingor nu aningkalur.

²Hili au nahilong, am kakito ku sanginan kuda' apulak, ulun tinumampak no akatinanggoi ra saumi pana', am io tinaakan ra saumi sapulu kono sapulu nu raja'. Io inakou am rumangku ra io namanang, asiha' humaau amihang.

³Hili Maak nu Rumba hino po namansa' ra pinamaralikit karuo, am karingoh ku rahu nu aayah karuo hino, rahu kono, "Ikon mu!"

⁴Hili bulah po nu kuda' bokon. Bulu nu kuda' hino alia'. Ulun

tinumampak ra kuda' hino tinaakan ra kuasa' amalawo ra baa-baal nu pahahansayan ra tana' hitu, hili ulun nu tana' ampapatoi yak lapo-lapon. Hili io tinaakan ra saumi pisau alanggoi.

⁵Hili Maak nu Rumba hino namansa' po ra pinamaralikit katalu. Am karingoh ku rahu nu maayah katalu, rahu kono, "Ikon mu!"

Hili au nahilong, am kakito ku kuda' atarong. Ulun tinumampak no akatinanggoi ra timbangan. ⁶Am karingoh ku kono rahu ahipah intor ra tanga-tanga' nu kaapat-apat nu maayah hino. Rahu nu mindahu hino, "Apat ngapuut gandum onsoi, umang nu hari' ra songorou, am oopor am ruo ngapuut gandum bokon, umang nu hari' ra songorou poyo. Io yak pain mi taharo' puun nu taun saitun am anggur!"

⁷Hili Maak nu Rumba hino namansa' po ra pinamaralikit kaapat. Am karingoh ku rahu nu maayah kaapat, rahu kono, "Ikon mu!"

⁸Paat ku nahilong, hili au nakakito ra kuda' abala-balau. Inggalan nu ulun tinumampak no io hino Patayan. Am naaling nano io hino Tana' Kapatayan^c. Intor ra apat bahian nu tana' hitu, bahian saumi no tinaakan rilo, hili ilo akaalap amatoi lumangus ra pantatabuhan, lumangus ra taba', lumangus ra kula-kula' aruol am kium kium asangit.

⁹Pongo nu hino, Maak nu Rumba hino namansa' ra pinamaralikit kalimo. Hili kakito ku ra saau nu intok pananalaban ra kium taak ra Tuhan siino inaning-inaning nu ulun inatoi nga pinatoi hua ra ilo ambala' aparayol ra rahu intor ra Ala ra huang abubuh. ¹⁰Inaning-inaning

hiano nampaluap, rahu kanilo, "U Tuhan maayo kuasa', kaando' sala' am otopot! Kula' ki' buoi nu amahun tu hili oko amisara' ra ulun amahun ra tana' am amaratu' rilo ra ukum nga ilo namatoi ramon?" ¹¹Tuki-tukir nilo tinaakan ra saumi sampayau nasindayol apulak. Hili ilo sinusub pinotooh ikaa kula' abuoi, suku' ra asulob suang nu ranga-rangan nilo angkaraya' am pahaka-pahaka' nilo auma' potoyon ohondo' rilo.

¹²Hili kakito ku po Maak nu Rumba hino namansa' ra pinamaralikit konom siino pinanatandu' hino. Hili tana' hitu iningkuli' okotoh bonsoi. Mato nu orou pono' am nilumondom suku' nolondom bonsoi ohondo' ra kain atarong, am bulan pono' nalia' ohondo' ra lumbak. ¹³Butitin-butitin pono' am saraturatu' ra tana' hitu intor ra limbowon, ohondo' ra kinawa' nu ara amata' aratu' ra amumput okotoh. ¹⁴Limbowon pono' am nilumawo ohondo' ra karatas nirulun, am kawi' nu ruau am pulou binandingan intor ra intok nano.

¹⁵Hili raja-raja' nu tana', am ulun sabiton ra mamaayo, mamaayo-mamaayo nu sauyar, ulun-ulun akaya' am ulun siino kuasa' amihang, am kawi' nu ulun bokon, io hino amba am sala' amba, kawi' no ansibuni ra liang-liang nu batu am lolot-lolot nu batu ra ruau. ¹⁶Ilo nampaluap ra ruau-ruau am batu-batu hiano, rahu kanilo, "Timbunin mu akai! Bunion mu akai intor ra tingkuangon nu Ala nanturung ra kurusi' siino ra Surga' hino, am intor ra buuk nu Maak nu Rumba hino!" ¹⁷Orou alat bonsoi hino nopongo nakasuku', raino ilo apasamput ra

^c6:8 Tana' Kapatayan: lai' nga 5:3

6:5 Sa. 6:2, 6 6:8 Yah. 14:21 6:12 Pin. 11:13, 16:18, Yas. 13:10, Yl. 2:10, 31, 3:15, Mat. 24:29, Mrk. 13:24-25, Luk. 21:25 6:13-14 Yas. 34:4 6:14 Pin. 16:20 6:15 Yas. 2:19,21 6:16 Hos. 10:8, Luk. 23:30 6:17 Yl. 2:11, Mal. 3:2

ukum siino ra huang nilo, am kaando' kasangulun po auma' tumaan ra tingkuangon nilo!

Aatus am apat ngoopor am apat ngaribu ulun intor ra lolot nu bansa' Israil

7¹Pongo nu hino, pakakito au ra apat malaikat tinumuor ra apat parinsukan ra kiing nu tana'. Ilo nangampong ra apat angin ra tana' hili angin hino ikaa ahangin ra asak am luab, karuo kono am kawi' nu taun. ²Hili au nakakito ra sangulun malaikat bokon inulah ra solor ra saraton. Io nangibit ra pinanatandu' intor ra Ala puun nu bayah hino. Malaikat hino nampaluap ra io nahipah ra apat malaikat raitu' li, nopongo nakaalap ra kuasa' haling ra Ala ra apakalaat ra tana' am luab. ³Rahu po nu malaikat hino, "Pain mi po kalaato' asak am luab no, karuo kono am kawi' nu taun rano ra kaapo akai anaak ra tatandu' buliin ra bulos nu kawi' nu amba nu Ala taka."

⁴Hili au binalaan ra siino aatus am apat ngoopor am apat ngaribu ulun tinaakan ra pinanatandu' siino soop intor ra Ala inuma' ra bulos nilo. Ulun hiano inalap intor ra oopor am ruo lilian nu bansa' nu ulun Israil. ⁵Intor ra tuki-tukir nu lilian siino oopor am ruo ngaribu ngaulun. Io hino intor ra lilian ri Yahuda, i Rubin, i Gat, ⁶i Asir, i Naptali, i Manasi, i Simion, i Liwi, i Isakhar, ⁷⁻⁸i Sibulon, i Yusup am i Binyamin.

Kalalaban bonsoi suang nu ulun

⁹Pongo nu hino kakito ku po kula-kula' suang nu ulun. Kalalaban bonsoi suang nu ulun hiali am kaando' kasangulun po akaalap anguntob. Ulun hiali intor ra tuki-tukir nu bansa', lilian, pihangan am rahu. Ilo nanampakai ra pakai nasindayol am

apulak am nananggoi ra raan-raan nu taun palim, ulun asuang hiano tinumuor am tinumingkuang ra kurusi' panturungan nu Ala am tinumingkuang ra Maak nu Rumba hino. ¹⁰Hili ilo nilumuap, rahu kanilo, "Kaayahan hino inatong intor ra Ala taka, nanturung ra kurusi' hino am intor ra Maak nu Rumba hino!"

¹¹Kawi' nu malaikat tinumuor nilumibung ra kurusi' hino am mamaayo am poyo kaapat-apat nu aayah hiano. Kawi' nu malaikat hiano nahulatur am nirumungu' ra tingkuangon nu kurusi' hili sinumamba ra Ala. ¹²Rahu kanilo, "Amin! Ala taka yak ansukon nga io asundu ra kuasa' am apandai bonsoi. Kawi' nu rahu tarima' kasi' am huang rumaliwi' paintupon yak rio. Io akakuasa' am okotoh suku' ra buobuoi no! Amin"

¹³Sangulun intor ra lolot nu mamaayo hiano nangkimuot rakon, rahu kono, "Ulun nanampakai ra pakai nasindayol am apulak hiatu, aun ki' hiatu kaulun am aun ki' intor nilo?"

¹⁴Limbang kau, "Tuan, ikaa akapandai au. Oko nga akapandai ra hino?"

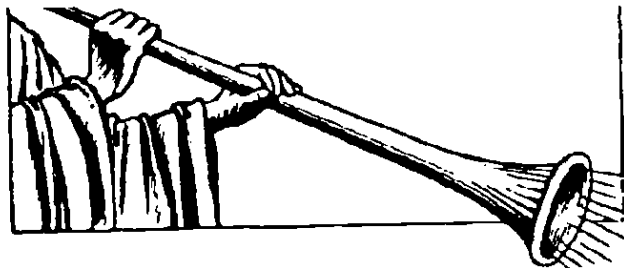
Hili io inindahu rakon, "Hitu nga ulun-ulun ikaa inatoi ra paat nu kasusaan maayo li. Ilo nopongo namahu' ra pakai nilo suku' napulak ra lumbak nu Maak nu Rumba hino. ¹⁵Hino puun no ilo tinumuor ra tingkuangon nu kurusi' nu Ala, am sumamba rio ra tukir nu orou am londom ra Pahun nu Tuhan. Am io nanturung ra kurusi' hino matong ra intok nilo amiaha' rilo. ¹⁶Ikaa no ilo akaliman aitan am atinuman. Mato nu orou am arunsul pono' kaando' no mintup ra inan nilo, ¹⁷nga Maak nu Rumba nanturung ra tanga-tanga' ra talab nu kurusi' hino asauk ra

amimiaha' rilo. Io angibit rilo ra labut nu siang anaak ra kaayahan. Am Ala amiir ra lomou intor ra mato nilo rahili."

Tulu' pinamaralikit siino soop pinanatandu'

8 ¹Paat nu Maak nu Rumba hino nangiru' ra pinamaralikit katulu' siino soop pinanatandu' hino, Surga' pono' am nolosos mamaar talu ngoopor ngaminit. ²Hili au nakakito ra tulu' malaikat tinumuor ra tingkuangon nu Ala, am taaki' ilo tukiro' ra tarumpit.

³Sangulun malaikat bokon, nangibit ra saumi pamumulian ra kamayan binaal intor ra maas, io inatong am tinumuor ra tingkuangon nu intok pananalaban. Io tinaakan ra kamayan asuang bonsoi ra pamaruang ra sambayang-sambayang nu ulun nangintopot ra Ala am taakin bulii' ra binabaal pananalaban binaal intor ra maas siino ra tingkuangon nu kurusi' panturungon nu Ala. ⁴Lisun nu kamayan sinolob hino sinumimpor nambabaya' ra sambayang-sambayang nu ulun nangintopot ra Ala intor ra longon nu malaikat tinumuor ra tingkuangon nu Ala hino. ⁵Hili malaikat hino nangalap ra pananalaban ra

Tarumpit

kamayan hino, am napasuang ra apui intor ra intok pananalaban ra kium taakin ra Tuhan, hili nanapir ra tampak nu tana'. Intor ra hino rahu nu a-ningkalur linggu-linggu' am hanit pono' sia-siat kaando' popor, tana' tu pono' am okotoh iningkuli.

Kula-kula' tarumpit

⁶Pongo nu hino, tulu' malaikat nanggoi ra tulu' tarumpit hino namalai-lair ra anampui ra tarumpit hino.

⁷Malaikat puu-puun nanampui ra tarumpit no, am anguluh kono batu-batu am apui nansaang ra lumbak naratu' ra tana' hitu am apasok bonsoi. Tana' hitu pono' am talu bahian, am katalu nano naawi' nosolob, tuutuu' am taun pono' talu bahian am katalu nano naawi' nosolob.

⁸Hili malaikat karuo nanampui ra tarumpit no, hili siino saumi maayo bonsoi kono ruau laa-laang ra pahilayan tinapiran ra luab. Luab hino pono' am talu bahian, am katalu nano inungga' nasauk ra lumbak, ⁹am maayah nu saumi bahian intor ra talu bahian ra luab hino inatoi. Kono po hino kapal siino ra bahian hino nasasai.

¹⁰Hili malaikat katalu nanampui ra tarumpit no, hili saumi butitin maayo, laa-laang ohondo' ra obor naratu' intor ra limbowon, hili inintup ra saumi bahian intor ra talu ngabahian ra kawi' nu siang am labut nu siang. ¹¹(Inggalan nu butitin hino "Apait".) Hili sambahian intor ra talu ngabahian siang hino napait, am asuang ulun inatoi nga nanginum ra siang napait hino.

¹²Hili malaikat kaapat nanampui ra tarumpit no. Hili mato nu orou, bulan am butitin talu bahian no, am sambahian no naungga' am nalawo

binantang nilo intor ra binantang puu-puun li. Am kono po hino nu atawang am londom talu bahian no, am sambahian ra atawang no ikaa awantang, am sambahian ra londom no nolondom bonsoi.

¹³Hili au nahilong, am karingoh ku rahu nu saumi susuit sabiton ra rajawali kaya-kayang ra rasawat, rahu kono, "Aila'! Aila'! Aila' kawi' nu ulun ra tana' ra paat aringoh talu malaikat bokon no anampui ra tarumpit nilo no naapo!"

9 ¹Hili malaikat kalimo nanampui ra tarumpit no, am kakito ku saumi butitin naratu' intor ra limbowon inintup ra tana' hitu. Butitin hino tinaakan ra kungsi' nu intok namariilan ra saitan andalom bonsoi^d. ²Hili butitin hino nanukab ra pinonobon ra intok namariilan ra saitan andalom bonsoi, hili lisun sinumampui intor ra randalom nu tulungan hino ohondo' ra lisun nu apui maayo. Mato nu orou am rasawat nolondom nu lisun intor ra intok namariilan ra saitan andalom bonsoi hino. ³Hili intor ra lisun hino sasampu-sampui kapu' am tinumuun ra tana'. Kapu-kapu' hiano tinaakan ra bisa' ohondo' ra bisa' tinaakan ra angangait. ⁴Ilo pinopol ikaa angakan ra balanda', kawi' nu taun am kawi' nu tambak am boko-bokon po. Ilo anabuh yak ra ulun kaando' tatandu' ra bulos, io hino tatandu' siino soop intor ra Ala. ⁵Kapu-kapu' hiano pinopol ikaa amatoi ra ulun hiano, io yak angila-ngila' yak rilo limo ngabulan buoi no. Niruol nu bisa' nu kapu-kapu' hiano ohondo' ra niruol nu antipon nu angangait. ⁶Buoi nu limo nga bulan hino, kawi' nu ulun hiano ahuyu-huyum ra patayan, io

yak ilo ikaa matoi, ilo asiha' matoi, io yak patayan ahiru' intor rilo.

⁷Baal nu kapu' hiano ohondo' ra kuda' nalair ibiton muoi antabuh. Ulu nilo no siino sapulu kono maas ra pahilayan. Bulos nilo kono bulos nu ulun. ⁸Abuk nilo kono abuk nu ruandu', am ripon nilo kono ripon nu singa'. ⁹Kubab nilo nilopot ra kono sampayau basi' pahilayan. Kinutub nu alar nilo ohondo' ra kinutub nu kuda' asuang amaralaat ra kurita' ra paat sumunggapo ra luang nu pantatabuhan. ¹⁰Ilo siino iku' am bisa' nilo ohondo' ra angangait. Am intor ra iku' nilo, hino nga intok nu kuasa' nilo angila-ngila' ra ulun ra buoi nu limo nga bulan. ¹¹Ilo siino amihang rilo, am raja' nilo no io hino malaikat anguasa' ra intok namariilan ra saitan andalom bonsoi hino. Inggalan no ra panabitan nu ulun Ibarani io hino Abadon. Am pananabitan nu ulun Yunani io hino Apolion (atungon no "Amumunsah")

¹²Susa' puu-puun nopongo nali-bos, pongo nu hino siino ruo po susa' auma' matong.

¹³Hili malaikat konom nanampui ra tarumpit no. Hili au nakaringoh ra rahu intor ra kaapat-apat nu punduk nu pananalaban binaal intor ra maas siino ra tingkuangon nu Ala. ¹⁴Indahu rahu hino ra malaikat konom hino, "Lalahin mu apat malaikat tinangkong ra siang Iparat hino!"

¹⁵Kaapat-apat nu malaikat hiano pono' am nilalahan. Ilo nopongo nilair ra tayar yak nu jaam, orou, bulan am upok hino, am kawi' nu ulun ra tana' hitu talu yak bahian no, am sambahian no yak potoyon nilo. ¹⁶Au binalaan ra suang nu ulun tinumampak ra kuda', suang no io

d9:1 Intok namariilan ra saitan andalom bonsoi: Intok atawoi bonsoi ra randalom nu tana' ra hino nga namariilan ra saitan-saitan suku' ra orou pangawian ra ilo maan ukumi'.

9:2 Kas. 19:28 *9:4* Yah. 9:4 *9:3* Nah. 10:12-15 *9:6* Ayb. 3:21, Yar. 8:3 *9:7* Yl. 2:4 *9:8* Yl. 1:6 *9:9* Yl. 2:5 *9:13* Nah. 30:1-3

hino ruo ngaatus ngajuta ngaulun. ¹⁷Am ra luang nu pinakito rakon, au nakakito ra kuda-kuda' hiano am tinumampak ra kuda hiano nanampakai ra sampayau basi' aliis ra kalilia'. am akasul ohondo' ra batu nilam, am poyo asilo-silou. Ulu nu kuda' hiano ohondo' ra ulu nu singa', apui, am lisun, am poyo balirang nu apui sinumamput intor ra kabang nilo. ¹⁸Kawi' nu ulun ra tana' talu bahian no, am ulun siino ra sambahian no naluus inatoi ra talu baal hiano io hino apui, lisun, am balirang nu apui sumamput intor ra kabang nu kuda' hino. ¹⁹Kotoh nu kuda' hiano anaak ra aruol ra ulun siino ra kabang am iku' nilo. Iku' nu kuda' hiano kono ulu nu kukuo. Intor ra iku' nu kuda' hiano, ilo angila-ngila' ra ulun.

²⁰Io yak sawah nu ulun ikaa inatoi ra apui, lisun am balirang nu apui hino, ikaa po ilo mulou ra maan nilo no alaat. Ikaa ilo mulou sumamba ra saitan am ala binabaal intor ra maas, pirak, tambaha', batu am tataun ikaa apandai ahilong am angkinongoh, karuo kono am makou. ²¹Ikaa po ilo mimpoi intor ra kawi' nu maan nilo alaat, io hino ampapatoi, sasampui-sasampui, maan-maan apakauyu' am antatakou.

**Malaikat am kitap nirulun
borook.**

10 ¹Hili au po nakakito ra sangu-lun malaikat bokon okotoh tinumuun intor ra Surga'. Io nolopot nu haun, am limbou nu ulu no siino bulitung nilumimbokou. Bulos no nanabinuntul ohondo' ra mato nu orou, am kalayam no ohondo' ra turok-turok pamumulian ra apui. ²Io nananggoi ra saumi kitap nirulun borook nabangkal. Kalayam no pamiris kinumindang ra luab, am

kalayam no kait kinumindang ra asak.

³Hili io nilumuap ra rahu aingor ohondo' ra rahu nu singa'. pongo nu malaikat hino nilumuap, katulu-tulu' nu aningkalur nilumimbang ra rahu aingor akainingou. ⁴Kotongo' nu aningkalur hino mindahu, kau halan ra au asiha' anulis, io yak pakaringoh au ra saumi rahu intor ra Surga', rahu kono, "Alimon mu nga atu nirahu nu tingkalur intulu' hino pain mu tulisi'."

⁵Hili malaikat kinumindang ra luab am asak nakito ku hino naninggol ra longon no pamiris napatulu' ra limbowon. ⁶Io nampator ra inggalan nu Ala hino, nga io hua aayah suku' ra buo-buoi no, nga io hua napasauk ra limbowon, tana' am luab am poyo kawi' nu atu-atu. Rahu nu malaikat hino, "Ikaa noyo aindulan paat no! ⁷Io yak paat nu malaikat katulu' nanampui ra tarumpit no, Ala auma' apasauk ra binabaas nu huang no ikaa napandayan hino, ohondo' ra aun binalaan-no ra amba-amba no, io hino ulun angindul ra rahu no."

⁸Am hili rahu naringoh ku intor ra Surga' hino po, inindahu po rakon. Rahu kono, "Bi kamu oyo' alapo' kitap biningkal ra longon nu malaikat kinumindang ra luab am asak no."

⁹Hili bi ku inuoi ra malaikat hino nangitaak ra kitap rulunon borook hino. Rahu no, "Unduton mu nga am akano'. Ra luang nu kabang mu io aamis ohondo' ra ruu' nu maningot, io yak ra luang nu tinaai mu io apait."

¹⁰Alapo' ku kitap borook hino intor ra longon nano am parambus akano'. Ra luang nu kabang ku alimanan ku ohondo' ra ruu' nu maningot, io yak pongo ku nonolon, ra luang nu tinaai ku io napait. ¹¹Hili au sinusub, "Poroyolon mu po ihondo' rahu nu Ala intor ra baal nu kula-

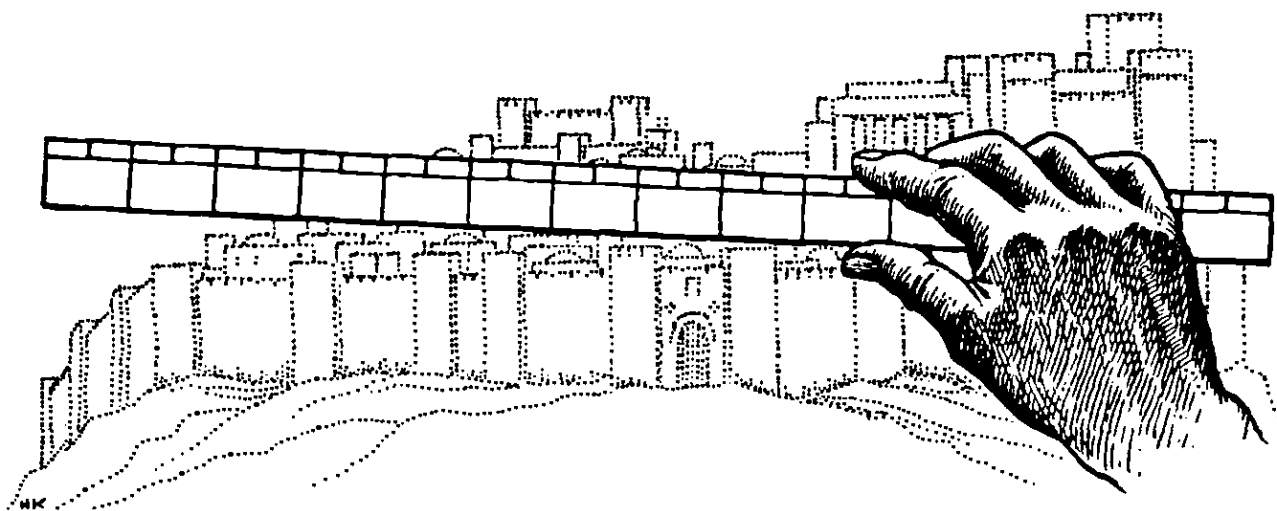
kula' bansa', pihangan, rahu am raja-raja'."

Ruo ngaulun ambabala'

11 ¹Pongo nu hino taaki' po au ra solompor taun maar pohondo' ra susukur panunuku', hili au sinusub, "Bi kamu oyo' tukuo' Pahun nu Tuhan am ondo' intok pananalaban. Untubon mu kula' suang nu ulun sumamba ra luang nano. ²Io yak ikaa tukuon mu solor ra insolohon ra Pahun nu Tuhan hino, nga bahian hino nopongo tinaakan ra ulun-ulun ikaa angintopot ra Tuhan. Ilo anginda-ngindang ra bandar nabahuan hino io hino Yarusalim ra buoi nu apat ngoopor am ruo ngabulan. ³Au anusub ra ulun ku ruo

atu ikaa onsoi ra tayar nilo, haling ra hino apui sumamput intor ra kabang nilo amatoi ra ulun tumabuh rilo. Intor ra baal hino kawi' nu ulun anguma' ra atu ikaa onsoi ra tayar nilo maan potoyo'. ⁶Siino po kuasa' nilo omopol ra limbowon ikaa apanguluh ra buoi nilo ambala' ra aho intor ra Ala. Siino po kuasa' nilo ra kawi' nu labut nu siang, am angungga' sumauk ra lumbak. Am siino po kuasa' nilo angibit ra tana' hitu ra kula-kula' ila', ra kono ilo asiha' anguma' ra baal hino.

⁷Pongo nilo ambala' ra aho balain nilo, kium sinumamput intor ra intok namariilan ra saitan andalom bonsoi hino tinumabuh am amatoi rilo. ⁸Am bangkai nilo iringkuli' ra ralan nu

Taun maar pohondo' ra susukur panunuku'

ngaulun muoi ambabala' anampakai ra pakai ahulir, am ilo ambala' ra aho nu Ala ra buoi nu saribu ruo ngaatus am onom ngoopor orou."

⁴Ruo ngaulun ambabala' hiano io hino ruo ngabatang taun saitun am ruo papaturungan ra lampung siino ra tingkuangon nu Tuhan nu limbowon, tana' am kawi' nu suot no. ⁵Kono ulun angimuun anguma' ra

bandar maayo, intok nu Tuhan nilo no sinalip. Nangintiluan ra inggalan nu bandar hino, io hino Sodom am Masir. ⁹Ulun intor ra kawi' nu pihangan, lilian, rahu, am bansa' akakito ra bangkai nilo ra buoi nu talu orou am tanga' orou nu kaapat orou no, am ilo aangas omolobong ra bangkai hiano. ¹⁰Kawi' nu ulun amahun ra tana' hitu anginsuat ra pinatayan nu

ruo ngaulun ambabala' hiano. Ilo ahirau am ambabalos antataak ra taak lalayau, nga ruo ngaulun hiano napaatong ra ila' asuang ra kawi' nu ulun nu tana'.

¹¹Pongo nu talu orou am tanga' orou nu kaapat orou no, ratong po nu pinawo nu Ala am inunsop po ra ruo ngaulun angindul ra aho nu Ala hiano. Ilo pono' am nanduli' naayah, suku' kawi' nu ulun nahilong rilo nangkalaa' bonsoi. ¹²Hili ruo ngaulun angindul ra aho hiano nakaringoh ra rahu aingor intor ra Surga', rahu kono, "Ikon mi sumimpor ka ra hitu!"

Ra tingkuangon nu ulun pantabuh nilo, ilo sinumimpor ra Surga', am sinumasah ra haun. ¹³Am paat nu hino tana' iningkuli okotoh bonsoi. Bandar Yarusalim hino oopor bahian no, am bahian koopor no nasasai, am tulu' ngaribu ulun inatoi ra tana' iningkuli okotoh bonsoi hino. Ulun angkalaa' bonsoi, hili ilo nangansungansuk ra Ala asundu ra kuasa' hio' ra Surga'.

¹⁴Ila' karuo nopongo nalibos. Io yak ilai' nga! Ila' katalu ikaa kula' abuo'i auma' sumunu'.

Tarumpit katulu'

¹⁵Hili malaikat katulu' nanampui ra tarumpit no, hili siino rahu naringoh intor ra Surga' aingor bonsoi, rahu kono, "Tuhan taka am Raja' Kaayahan nirandi' no hino akakuasa' bonsoi amihang ra tana'. Ilo auma' amihang suku' ra buo-buo'i no!"

¹⁶Hili ruo ngoopor am apat mamaayo nanturung ra kurusi' nilo ra tingkuangon nu Ala, nirumungu' nahulatur am sinumamba ra Ala.

¹⁷Rahu kanilo,

"Tuhan, Ala maayo kuasa',

siino, raino am

lai-lair noyo siino!

Akai mindahu tarima' kasi'

riun,

nga oko nopongo nanguma'

ra kuasa' mu maayo hino,

am nopongo nangimuun

namihang!

¹⁸*Ulun-ulun ikaa angintopot*

ra Tuhan,

rumuso nga nasuku' no paat

anaak ra ukum mu,

am nasuku' no paat mu po

amisara' ra ulun-ulun inatoi.

Hitu paat no anaak

ra talampos

ra tayar nu amba-amba mu,

ulun angindul ra aho nu Ala,

am kawi' nu ulun pihangon mu,

io hino kawi' nu ulun

sumamba riun,

ulun maayo am ulun borook.

Hitu nga paat no amatoi ra

ulun nu napakalaat ra tana'."

¹⁹Hili Pahun nu Tuhan ra Surga' nahiang, am kakito pati parandian siino ra luang nano. Hili hanit pono' am sia-siat ikaa oopor am tingkalur pono' anumpalak am amalingkaar aingor, am poyo tana' iningkuli am anguluh batu kono amalapos ra kilamu.

Ruandu' am naha'

12 ¹Hili kakito ra limbowon saumi baal kalalaban bonsoi. Sangu-lun ruandu' tuo-tuor ra tampak nu bulan am nanampakai ra mato nu orou asauk ra pakai no. Am sapulu nano siino oopor am ruo butitin asauk ra sinikot no. ²Ruandu' hino ahali', am sumuku' no hua paat no angkahui, hili io hala-halak arualan.

³Hili kakito po ra limbowon saumi baal kalalaban. Siino saumi kium sabiton ra naha' alia' makalu bonsoi,

tulu' ra ulu am oopor ra sangau. Am ulu nano natukir ra sapulu. ⁴Am butitin ra limbowon talu bahian no, am sambahian no impayuran nu naha' hino ralaato' ra iku' nano am tapiri' ra tana' tu. Naha' hino tinumuor ra tingkuangon nu ruandu' atipangkahui hino ra huang asiha' onolon ra lilia' kahuyon hino.

⁵Hili pangkahui ruandu' hino ra sangulun anak ungkuyon akakuasa' amihang ra kawi' nu bansa'. Io yak lilia' hino hinaau intor ra ruandu' hino am ibito' ra Ala ra tingkuangon nu kurusi' no. ⁶Hili ruandu' hino inuoi ra tana' asuang ra batu am inahison, ra intok nopongo nilair nu Ala ra tayar no. Ra intok hino io auma' piahain ra buoi nu saribu ruo ngaatus am onom ngoopor orou.

⁷Hili kasauk pantatabuhan ra Surga'. I Mikhail am malaikat-malaikat rangan no tinumabuh ra naha' hino. Am naha' hino pono' ininsuupan nu malaikat-malaikat no rano, tumabuh ri Mikhail. ⁸Io yak napayau yak hua naha' hino. Io am malaikat-malaikat no rano pinahiru' ra Surga'. ⁹Naha' makalu bonsoi hino tinapiran! Io nga kukuo lai-lair ra pahulu li ininggalanan ra Ibilis karuo kono am Raja' nu Saitan, namaruung ra kawi' nu ulun nu tana'. Io am kawi' nu malaikat no tinapiran ra tana' tu.

¹⁰Hili karingoh ku rahu aingor bonsoi intor ra Surga', rahu kono, "Raino nga paat no Ala apakaayah ra ulun pihangon no! Raino Ala napakito ra kuasa' no kono Raja'! Raino Raja' Kaayahan nirandi' hino pono' am apakito ra kuasa' no! Nga napasala' hua ra pahaka-pahaka' taka ra tingkuangon nu Ala ra tukir nu orou am londom, nopongo pinahiru' intor ra Surga'. ¹¹Pahaka-

pahaka' taka nopongo namayau rio intor ra lumbak nu Maak nu Rumba hino, am intor ra aho otopot intor ra Ala binalaan nilo hino. Ilo ikaa angkalaa' ra atu asauk ra bayah nilo suku' matoi. ¹²Intor ra hino, onsoi kawi' nu amahun ra Surga', angansungansuk anginsuat! Io yak kaasian bonsoi kawi' nu siino ra tana' am luab, nga Ibilis hino nopongo tinumuun riun ra huang ambuuk bonsoi, nga apandayan no hua paat no ikaa noyo abuai."

¹³Paat nu naha' hino nakaliman nga io tinapiran ra tana', io nangimuun nongoloou ra ruandu' nangkahui ra lilia' ungkuyon hino. ¹⁴Io yak ruandu' hino tinaakan ra ruo alar nu susuit sabiton ra rajawali maayo, hili io angkayang muoi ra intokon no ra tana' asuang ra batu am inahison, ra hino hua intok no piahain ra buoi nu talu upok am onom bulan, ikaa apatoi nu naha' hino. ¹⁵Hili naha' hino anampul ra siang asuang bonsoi intor ra kabang no ra atu ulion nu ruandu' hino, hili angantung ra ruandu' hino. ¹⁶Io yak tana' tu nanginsuup ra ruandu' hino. Tana' hino tinumabang am nonolon ra siang intor ra kabang nu naha' hino. ¹⁷Naha' hino pono' am nambuuk bonsoi ra ruandu' hino, suku' io inuoi nongoloou nanasah ra sua' bokon nu ruandu' hino, io hino kawi' nu ulun olondon ra panusuban-panusuban nu Ala am ambala' intor ra baal ri Yarus am kuasa' no. ¹⁸Hili naha' hino tinumuor^e ra ihih nu luab.

Ruo kium

13 ¹Pakakito au po ra saumi kium sinumamput intor ra randalom nu luab. Ulu no tulu' am oopor sa-

^e12:18 hili naha' hino tinumuor: Ra luang nu buku nakalair; hili au tinumuor (lai' nga ayat 10)

12:4 Dan. 8:10 12:5 Yas. 66:7, Nan. 2:9 12:7 Dan. 10:13,21,12:1, Yud. 9 12:9 Kas. 3:1, Luk. 10:18 12:10 Ayb. 1:9-10, Sa. 3:1 12:14 Dan. 7:25, 12:7 13:1 Dan. 7:3, Pin. 17:3, 7-12

ngau no. Tuki-tukir nu sangau nano siino sinikot, am tuki-tukir nu ulu nano siino inggalan sinuratan ra ahuyai ra Ala. ²Baal nu kium nakito ku hino ohondo' ra kuir, am kalayam nano ohondo' ra kalayam nu baawang, am kabang nano ohondo' ra kabang nu singa'. Hili kium hino tinaakan nu naha' ra kotoh no tohom, am kuasa' no amihang maayo bonsoi hino. ³Saumi intor ra lolot nu tulu' ulu nu kium hino ohondo' ra pilat maayo akapatoi ra ulun, io yak pilat hino nopongo napali'. Kawi' nu ulun ra luput nu tana' inaya' ra rahu nu kium hino ra huang asumpo bonsoi. ⁴Am ilo sumamba angansu-ngansuk ra naha' hino, nga io hua nanaak ra kuasa' ra kium hino. Am kium hino pono' am ansukon nilo, rahu kanilo, "Kaando' humondo' ra kium hitu! Kaando' tumaan tumabuh rio!"

⁵Kium hino pinahusu paindahuo' ra rahu kumakaulu' am ahuyai ra Ala. Io pinapihang apat ngoopor am ruo ngabulan buoi no. ⁶Hili io angimuun ahuyai ra Ala, am inggalan nu Ala. Kono po hino nu intokon nu Ala, am kawi' nu amahun ra Surga' pono' inuyai no. ⁷Io pono' am pinahusu po tumabuh ra ulun pihangon nu Ala am amayau rilo. Am kuasa' amihang ra kawi' nu lilian, pihangan, rahu, am bansa' tinaakan rio. ⁸Kawi' nu ulun aayah ra tana' hitu auma' sumamba yak ra kium hino, siliu yak ra ulun nopongo nasuratan ra inggalan ra kaapo tana' hitu nasauk ra buku nu ulun aayah tohom nu Maak nu Rumba nopongo kinolos hino.

⁹Intor ra hino, kono akau tumaan angkinongoh, onsoi kinongohon mi aho hitu,

¹⁰*"Ikaa mulalas, ulun tuu-tuu' tabuson, tabuson yak.
Am ulun tuu-tuu' pirison ra pisau, pirison yak ra pisau.*

Hino nga puun no ulun pihangon nu Ala tumaan yak am olondon ra intopot."

¹¹Hili au nakakito po ra saumi kium bokon sinumamput intor ra randalom nu tana'. Sangau nu kium hino ruo ohondo' ra sangau nu Maak nu Rumba. Rahu nano ohondo' ra rahu nu naha'. ¹²Ra tingkuangon nu kium puu-puun raitu' li, io nanguma' ra kuasa' no maayo naalap no intor ra kium hino po. Kawi' nu amahun ra luput nu tana' hitu, likatin no sumamba ra kium puu-puun raitu' li, nopongo napali' ra pilat hino. ¹³Kium karuo hino anguma' ra tatandutatandu' kalalaban bonsoi. Ra tingkuangon nu kawi' nu ulun io anguma' ra apui aratu' ra tana' intor ra limbowon. ¹⁴Am kawi' nu ulun aayah ra tana' hitu naruung no ra tatandutatandu' kalalaban aalap no anguma' ra tingkuangon nu kium puu-puun raitu' li. Am kawi' nilo nilikatan no amaal ra binabaal opohondo' ra kium nopongo napilat nu pisau hino, io yak ikaa hua io inatoi.

¹⁵Kium karuo hino tinaakan ra kuasa' apakaayah ra binabaal hino, suku' binabaal hino apandai ahayam am amatoi ra kawi' nu ulun aasang sumamba rio. ¹⁶Kawi' nu ulun, okotoh, alami', ulun akaya' am ulun kaando' ra atu-atu, ulun amba am ulun sala' amba, likatin nu kium hino angalap ra pananatandu' buliin ra longon nilo pamiris karuo kono am bulos nilo. ¹⁷Kaando' kasangulun po auma' ahalir karuo kono am antalan ra atu-atu, nu kono po io ikaa nokotohom ra pananatandu' hino, io hino inggalan nu kium hino, karuo kono am numbur apaintalang ra inggalan hino.

¹⁸Baal hitu onsoi ulun siino kapandayan amahuang. Ulun apandai amahuang io akaalap anguntob ra a-

tungon nu numbur intor ra kium hino, nga numbur hino inggalan nu ulun. Numbur hino, io hino onom ngaatus am onom ngoopor am onom.

**Maak nu rumba am ulun
pihangon no**

14 ¹Hili au nahilong po, am kakito ku Maak nu Rumba hino tinumuor ra tampak nu Inuluh Sion io hino Yarusalim. Am suang nu ulun baya-baya' rio no siino aatus am apat ngoopor am apat ngaribu ngaulun, am bulos nilo no natukir binatikan ra inggalan nu Maak nu Rumba hino am inggalan nu Ama' nano. ²Am kari-ngoh ku rahu intor ra limbowon holo-holon ohondo' ra holon nu bosoi asawat bonsoi am ohondo' ra aning-kalur aingor bonsoi. Rahu hino kono pangkinangahan ra tatangkung kayuton nu ulun ananangkung. ³Ra tingkuangon nu kurusi' am kaapat-apat nu maayah am poyo mamaayo siino ra libung nu kurusi' hino, aatus am apat ngoopor am apat ngaribu ngaulun hiano nahimanani ra sauminanian bahuon. Nanian hino ikaa apandayan nu ulun bokon, siliu yak ra aatus am apat ngoopor am apat ngaribu ngaulun hiano nga ilo nopongo kinaayah nu Ala. ⁴Ulun hiano kaando' no kalaatan inuma' nilo ohondo' ra rala ikaa inumbiran nu unguyon, nga ilo ikaa nahumbir ra ruandu'. Ilo maya' yak ra Maak nu Rumba hino ra atu yak oyon no. Ra lolot nu kawi' nu bansa', ilo nga nopongo naayah am asauk ra taak puupuun ra Ala am Maak nu Rumba. ⁵Ikaa ihondo' ilo pambuak am kaando' po sala' nilo sahumimi.

Talu malaikat

⁶Hili au nakakito ra sangulun malaikat bokon kaya-kayang asawat bonsoi hio' ra limbowon. Malaikat

hino nangibit ra aho intor ra baal nu Aho Onsoi am ampus-ampus pasukuon ra tayar nu ulun ra tana', io hino kawi' nu bansa', lilian, rahu, am pihangan. ⁷Malaikat hino nampaluap, rahu kono, "Onsoi akau rumaliwi' huang ra Ala, am angansungansuk ra kuasa' no asundu hino! Nga nasuku' no hua paat nu Ala amisara' ra ulun. Onsoi sumamba rio napasauk ra limbowon, tana', luab am kawi' nu labut nu siang!"

⁸Malaikat karuo sinumunu' ra malaikat puu-puun am nampaluap, rahu kono, "Nasasai noyo! Bandar Babil bandar maayo hino nasasai noyo! Io napasauk ra kawi' nu ulun anguma' ra baa-baal apakauyu' io hino ohondo' ra anaak ra ulun ra anggur apahauk."

⁹Malaikat katalu sinumunu' ra ruo malaikat namahulu raitu' li amio nampaluap, rahu kono, "Ulun sumamba ra kium hino am ulun binabaal hino, am nokotohom ra tatandu' nu kium hino ra bulos karuo kono am longon nano, ¹⁰ulun hino akainum ra anggur nu Ala, io hino anggur ukum no hino nopongo sinunguan ra luang nu sawan no, ikaa kinaulan ka borook po atungon no ilo auma' ukumin yak! Kawi' nu ulun hiano auma' ilaan ra apui am balirang alasu' bonsoi ra tingkuangon nu malaikat-malaikat nu Ala am tingkuangon nu Maak nu Rumba hino. ¹¹Lisun nu apui angila' ra ulun hiano parayu-rayus alisun suku' ra buobuoi no. Ampus nu orou am londom kaando' kapapari' nilo aila', io hino ulun sumamba ra kium hino am binabaal nano, am kawi' nu ulun nokotohom ra tatandu' nu kium hino."

¹²Ra luang nu baal hitu, ulun pihangon nu Ala olondon ra panusuban-panusuban no am olondon

intopot ri Yasus, onsoi tumaan huang.

¹³Hili au po nakaringoh ra rahu intor ra Surga', rahu kono, "Suratin mu baal hitu. Intor raino, asatu' ulun matoi ra paat no angkaraya' ra tayar nu Tuhan!"

Limbang nu Ro nu Ala, "Otopot! Nga ilo mulou angkaraya', nga balos nu karaya' nilo hai-hait rumangan rilo,"

Tana' hitu otomon

¹⁴Hili au nakakito po ra saumi haun apulak. Ra tampak nu haun hino siino sangulun nanturung kono pahilayan ra ulun. Io nanansapulu ra maas am io nananggoi ra saumi sabit alarom. ¹⁵Am sangulun malaikat bokon sinumamput intor ra Pahun nu Tuhan. Io nampaluap ra rahu aingor bonsoi ra ulun nanturung ra tampak nu haun hino, rahu kono, "Singgalin mu sabit muno am otomon mu raino, nga raino nga paat no asamaan, tana' hitu naansak noyo am auma' otomon." ¹⁶Hili ulun nanturung ra tampak nu haun hino naninggol ra sabit no ra tampak nu tana', hili tana' pono' am inotom.

¹⁷Hili au po nakakito ra sangulun malaikat bokon sinumamput intor ra pahun nu Tuhan ra Surga'. Io pono' am akatinanggoi ra saumi sabit alarom.

¹⁸Pongo nu hino, sangulun malaikat bokon anguasa' ra apui, inatong intor ra intok pananalaban. Io nilumuap ra rahu aingor bonsoi ra malaikat akatinanggoi ra sabit alarom hino, rahu kono, "Singgalin mu sabit muno am tataso' pungan nu kinawa' nu anggur ra tana', nga kinawa' nano naansak noyo!"

¹⁹Hili malaikat hino naninggol ra sabit no rano ra tana' am nanatas napansuai ra kinawa' nu anggur intor ra taunan no, hili nanapir ra luang nu pamimisakan ra anggur ukum nu Ala alalarang hino. ²⁰Kinawa' nu anggur hino pisakin ra taning nu bandar, am intor ra pamimisakan ra anggur hino naantung lumbak ohondo' ra siang, tawoi no talu ngaatus kilomito, am ralom no maar pakaruo ngamito.

Malaikat am ila' pangawian

15 ¹Hili pakakito au po ra saumi baal kalalaban bonsoi nasauk ra limbowon. Siino tulu' malaikat am tulu' po ila' pangawian. Hitu nga popor no Ala amaratu' ra buuk no. ²Pongo nu hino pakakito au po ra saumi baal kono pahilayan ra luab babaraan nansaang ra apui. Kakito ku po ulun nopongo namanang ra kium am ulun binabaal no, am namanang ra ulun inggalan no tinanduan ra numbur. Ulun namanang hiano tinumuor ra ihih nu luab babaraan am nananggoi ra kasapi' tinaakan nu Ala rilo. ³Am ilo nahimanani ra nanian ri Musa, amba nu Ala, am nanian nu Maak nu Rumba. Kono hitu sabiton no,

*"Tuhan, Ala Maayo kuasa',
maayo bonsoi am kalalaban
kawi' nu inuma' mu!
Raja' nu kawi' nu bansa'^f,
kawi' nu pamutusan mu
abubuh am otopot!"*

⁴Tuhan, aun ki' ikaa
angkalaa' riun?

*Aun ki' aangas ambala'
ra hayo nu kuasa' mu?*

Oko yak nabahuan.

*Kawi' nu bansa' auma' matong
sumamba riun,*

^f15:3 bansa': Ra luang nu buku nakalair; paat

*nga kawi' nu pamutusan mu
otopot nopongo nakito ra
kawi' nu ulun."*

⁵Pongo nu hino kakito ku Pahun nu Tuhan ra Surga' nahiang, am Kiim nu Tuhan siino ra luang no. ⁶Hili tulu' malaikat hino am tulu' ila' hino sinumamput intor ra Pahun nu Tuhan. Ilo nanampakai ra kain a-ninggalas bahuon am akabinuntul. Am ilo nanampakai ra paninindung ra kubab binaal intor ra maas. ⁷Hili saumi intor ra lolot nu apat maayah hiano nanaak ra tulu' malaikat hiano ra tulu' mangkuk maas napanu' ra buuk nu Ala, Ala aayah suku' ra buo-buoi no. ⁸Hili Pahun nu Tuhan hino nososok ra binantang asundu' nu Ala. Am buoi nu tulu' ila' inibit nu tulu' malaikat hiano ikaa po naawi', kaando' kasangulun po akaalap munsop ra Pahun nu Tuhan.

Ukum pamaparan nu Ala

16 ¹Hili au nakaringoh ra rahu aingor ra Pahun nu Tuhan indahu ra tulu' malaikat hiano, rahu kono, "Bi kami am sauri' suot nu tulu' mangkuk buuk nu Ala hino ra tampak nu tana'!"

Mangkuk buuk nu Ala

²Malaikat puu-puun inuoi am nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra tampak nu tana'. Hili kalupos maayo am aruol bonsoi hino sinumila' ra kawi' nu ulun noko-tohom ra tatandu' nu kium hino, am

poyo ra kawi' nu ulun sumamba ra ulun binabaal hino.

³Pongo nu hino malaikat karuo nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra luab no. Hili siang pono' nu luab hino nasauk ohondo' ra lumbak nu ulun inatoi, am kawi' nu maayah siino ra luab hino inatoi.

⁴Hili malaikat katalu nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra kula-kula' siang am labut nu siang, hili kawi' nu siang no nasauk ra lumbak. ⁵Am karingoh ku rahu nu malaikat namihang ra siang indahu, rahu kono, "Ukum niratuan mu hino otopot, u Ala nabahuan bonsoi, Ala siino, am lai-lair noyo siino! ⁶Ulun hiano namatoi ra ulun pihangon nu Ala am ulun angindul ra rahu nu Ala. Raino oko anguma' rilo anginum ra lumbak. Kapiro baal hino ampaat ra tayar nilo!"

⁷Hili au nakaringoh po ra rahu intor ra pahun nanturungan nu Ala, rahu kono, "Tuhan, Ala maayo kuasa', kawi' nu ukum ratuin no abubuh am otopot!"

⁸Pongo nu hino malaikat kaapat nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra mato nu orou, hili mato nu orou pono' pinahusu' yak onolob ra ulun ra nirunsul no alalarang hino. ⁹Ulun pono' am nosolob ra nirunsul nano, am ilo nahawah ra Ala, akakuasa' ra kawi' nu ila' hiano. Hama' pono' kono hino, ikaa yak hua ilo mimpoi ra sala-sala' nilo rano am aangas angansu-ngansuk ra kuasa' maayo nu Ala.

¹⁰Hili malaikat kalimo nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra kurusi' panturungan nu kium hino. Hili luput nu pihangan nu kium hino pono' am nolondom, ulun pono' am angatup ra rila' nilo nga arualan. ¹¹Intor ra hino ilo nahawah ra Ala ra Surga' nga ilo arualan ra kalupos-

kalupos nilo. Io yak ikaa hua ilo mimpoi intor ra inuma-inuma' nilo alaat.

¹²Pongo nu hino n.alaikat koonom nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra siang Iparat maayo hino. Hili siang hino pono' am nalasak suku' raja-raja' intor ra saraton akaalap makou lumangus ra siang hino. ¹³Hili au po naka'ito ra talu saitan baal no ohondo' ra bulangkuk. Tuki-tukir nu bulangkuk hiano saumi sinumamput intor ra kabang nu naha' am saumi intor ra kabang nu kium, am saumi po intor ra kabang nu nabi' ambubuak hino. ¹⁴Ilo io hino saitan-saitan napasauk ra tatandu-tatandu' kalalaban. Katalu-talu nu saitan hiano inuoi ra kawi' nu raja' ra luput nu tana' am namalulur rilo tumabuh ra paat nu Orou nu Ala maayo kuasa' hino.

¹⁵Rahu nu Tuhan, "Kinongohon mi! Au matong ikaa apandayan mi, ohondo' yak ra ratangan nu ulun antakou! Asatu' ulun hai-hait sumiho am angimbuou ra pakai no, hili io ikaa alabasan ra paat no makou am auyu' bonsoi ra tingkuangon nu ulun asuang!"

¹⁶Hili saitan hiano namalulur ra raja-raja' hiano ra intok sabiton nu ulun Ibarani ra Harmagidon.

¹⁷Pongo nu hino malaikat katulu' nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra lolot nu tana' am limbowon. Hili karingoh rahu aingor bonsoi intor ra kurusi' ra Pahun nu Tuhan, rahu kono, "Nopongo noyo!"

¹⁸Hili hanit pono' am sia-siat ikaa opopor am tingkalur pono' anum-palak am amalingkaar aingor, tana' pono' am iningkuli bonsoi. Puun ra ulun naayah kaando' po nasauk ra kuli nu tana' kono hino. Hitu nga kuli nu tana' okotoh bonsoi. ¹⁹Bandar

maayo hino io hino Babil nakabak talu bahian, am bandar-bandar pono' siino ra kawi' nu pihangan ra luput nu tana', naawi' nohohos. Hili Ala nakahuang po ra Babil bandar maayo hino. Intor ra hino Ala napainum rio ra anggur intor ra mangkuk pamulian ra anggur nu Ala io hino anggur ukum no alalarang hino. ²⁰Kawi' nu pulou nilumawo, am kawi' nu ruau pono' am nalawo. ²¹Anguluh batu mamaayo, tuki-tukir nu anguluh hino bahat no maaar limo ngoopor ngakilo, aratu' intor ra limbowon anutuk ra ulun. Hili ilo ahawah ra Ala nga intor ra baal nu anguluh batu hino.

Ruandu' Asundal atandul

17 ¹Pongo nu hino sangulun intor ra lolot nu malaikat nananggoi ra tulu' mangkuk hino inatong rakon am inindahu, rahu kono, "Ikon mu, au anilu riun ra atu koson nu ruandu' asundal atandul hino ra maan ukumi', io hino bandar maayo binaal ra maar nu kula-kula' siang. ²Raja-raja' ra tana' nopongo nahambai rio, am ulun amahun ra tana' nahahauk nga ilo nanginum ra anggur nu inuma' no apakauyu' hino."

³Hili Ro nu Ala nanguasa' rakon, am malaikat hino nangibit rakon ra tana' asuang ra batu am inahison. Ra intok hino au nakakito ra sangulun ruandu' nanturung ra sanginan kium alia' bonsoi inan no, am nopopot binatikan ra inggalan ahuyai ra Ala. Kium hino ulu no tulu' am oopor sangau no. ⁴Ruandu' hino nasampayau ra sampayau alanso-lansom am alia', am io nilimpor po ra sasawot oloho, io hino maas, batu asandong oloho, am mutiara'. Io nananggoi ra saumi mangkuk binaal intor ra maas

16:12 Yas. 11:15 16:15 Mat. 24:43-44, Luk. 12:39-40, Pin. 3:3 16:16 2Raj. 23:29, Sa. 12:11

16:18 Pin. 8:5, 11:13, 19 16:19 Yas. 51:17 16:20 Pin. 6:14 16:21 Nah. 9:23, Pin. 11:19 17:1 Yar.

51:13 17:2 Yas. 23:17, Yar. 51:7 17:3 Pin. 13:1 17:4 Yar. 51:7

napanu' ra baa-baal apakauyu' am ala at bonsoi intor ra inuma' no. ⁵Bulos nano tinulisan ra inggalan ikaa napandayan atungon no. Inggalan no io hino "Babil Maayo Bonsoi, ina' nu kawi' nu ruandu' asundal am puun nu kawi' nu kalaatan nu tana' hitu."

⁶Hili kakito ku ruandu' hino nahauk ra lumbak nu ulun pihangon nu Ala am lumbak nu ulun-ulun pinatoi nga ilo olondon mintopot ri Yasus. Au nasumpo bonsoi ra paat ku nakakito ra ruandu' hino.

⁷Hili malaikat hino inindahu rakon, rahu kono, "Aun ki' puun mu asumpo bonsoi? Hama' no balain ku pono' oko ra aun ikaa napandayan ra baal nu ruandu' am kium tinampakon no hino, io hino kium tulu' ra ulu am oopor ra sangau hino. ⁸Ra pahulu li kium hino io aayah, io yak raino ikaa noyo aayah. Ikaa no kula' buoi no io sumamput intor ra intok namariilan ra saitan andalom bonsoi am muoi lumangus ra intok aila'. Ulun aayah ra tana' asumpo ahilong ra kium hino. Nga ra pahulu li kium hino aayah. Raino ikaa noyo aayah, io yak io auma' anduli' po. Ulun asumpo io hino ulun ikaa natulisan ra inggalan ra Buku nu Ulun Aayah io hino nanulisan ra inggalan nu ulun auma' aayah rumangan ra Tuhan suku' ra buo-buoi no. Inggalan hino tinulisan nu Ala ra kaapo tana' tu nasauk.

⁹Luang nu baal hitu onsoi siino kapandayan amahuang. Tulu' ulu hino atungon no tulu' inuluh io hino inuluh nanturungan nu ruandu' hino. Am tulu' ulu hino poyo io hino tulu' raja'. ¹⁰Limo intor ra lolot nilo nopongo nakaulou namihang, am saumi po amihang, am saumi poyo ikaa nakaatong io yak paat no matong pamihangan nano ikaa kula' buoi. ¹¹Am

kium aayah ra pahulu li, io yak raino ikaa noyo aayah, io hino raja' kabalu'. Io intor poyo ra lolot nu raja' katulu' hino, am raino io lumangus muoi ra intok aila' no. ¹²Oopor sangau nakito muno io hino oopor raja' ikaa poyo namihang. Io yak ilo auma' taakin ra kuasa' nu raja' ra amihang rumangan ra kium hino ra buoi nu sajaam. ¹³Oopor raja' hiano ohondo' yak languson nu kasiha' nilo. Kawi' nilo no nanaak ra kuasa' nilo amihang ra kium hino. ¹⁴Kawi' nilo auma' tumabuh ra Maak nu Rumba hino. Io yak Maak nu Rumba hino am ulun olondon maya' rio inipahan am pinili' no hiano auma' amayau ra raja-raja' hiano, nga io hua Tuhan ra kawi' nu tuan, am Raja' ra kawi' nu raja'."

¹⁵Rahu po nu malaikat hino, "Siang nakito mu hino nanturungan nu ruandu' sundal no, io hino tukir nu bansa', tukir nu ulun pihangon, tukir nu pihangan am tukir nu rahu. ¹⁶Oopor sangau nakito muno am kium hino asisingon ra ruandu' asundal hino. Ilo amahaau ra atu-atu notohom nu ruandu' hino, am namalabas rio. Ilo angakan ra kual no am ongompoo rio ra apui. ¹⁷Nga Ala nopongo nanguasa' ra huang nilo anguma' ra binabaas nu Ala. Ala nanguma' rilo ampapakat ra anaak ra kuasa' nilo amihang ra kium hino, hili kium hino amihang suku' asauk aun nopongo binalaan nu Ala.

¹⁸Ruandu' nakito muno io hino bandar maayo, amihang ra raja-raja' ra tana'."

Babil nasasai

18 ¹Pongo nu hino kakito ku sangulun malaikat bokon tinumuun intor ra Surga'. Io nokotohom ra kuasa' maayo, am sandong no

apakawantang ra luput nu tana'.
 2Malaikat hino pono' am nilumuap,
 rahu kono, "Nasasai noyo! Babil bandar
 maayo hino nasasai noyo! Raino
 io intokon nu saitan-saitan am ro-ro
 alaat. Ra bandar hino kula-kula'
 susuit napanu' ra kalaatan nan-
 sisinutan aayah am kasinganan nu
 ulun. 3Nga kawi' nu bansa' nopongo
 nanginum ra anggur nu kasiha' no
 apakauyu' hino. Raja-raja' nu tana'
 nopongo nahambai rio, am ulun an-
 tatalan ra tana' nasauk ra ulun akaya'
 intor ra kasiha' no ikaa ataan no
 hino".

4Hili au nakaringoh po ra saumi
 rahu bokon intor ra Surga', rahu
 kono,

*"Makou ka ulun pihangon ku!
 Makou ka intor ra bandar hino!
 Ikaa akau maya'
 ra sala-sala' no,
 am akaaya' ra io ukumin!"*

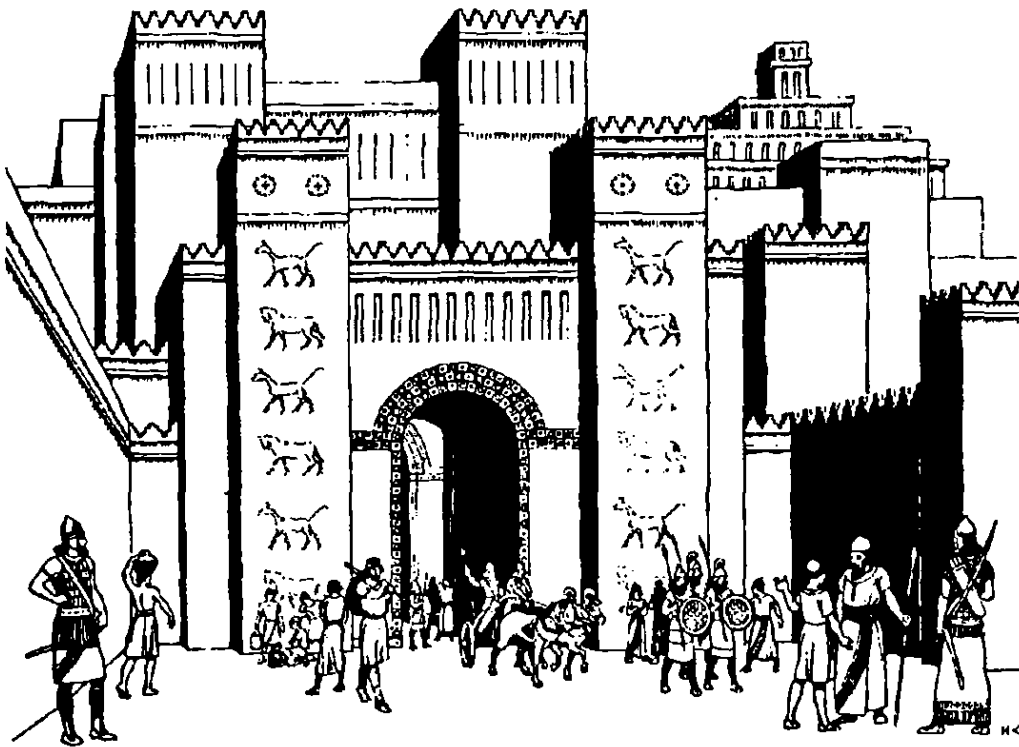
5Nga sala-sala' no nansusuput
 suku' ra limbowon,
 am Ala ikaa akaliro ra
 kalaatan inuma' nu
 bandar maayo hino.

6Onsoi akau anguma' rio
 ohondo' ra atu nopongo
 inuma' no ramuyun.
 Onsoi akau amalos rio
 induo ruli' ra tayar
 nu kawi' nu nopongo inuma'
 no.

Lingian mi mangkuk no
 induo ruli' bisa' no
 intor ra inumon nilair no
 ra tayar mi.

7Taakin mi io ra aila' am
 asusa' huang
 ohondo' ra suang nu sasawot
 siino rio am kaansayan
 tinaakan rio.

Nga hai-hait yak io mindahu ra
 inan no tohom, rahu kono,

Babil

'Au hitu raja' nu ruandu'
akakuasa' amihang!
Sala' ka nabalu au, ikaa
auma' abalu am asusa'
huang ku!

⁸Intor ra baal hino, luang nu
saumi orou yak

io auma' anitupan ra ila'
io hino aruol, susa' maayo,
am taba'.

Am io auma' solobon ra apui,
nga akakuasa' hua Tuhan
Ala amaratu' rio ra ukum".

⁹Raja-raja' ra tana' nakaaya' ra
inuma-inuma' no apakauyu' hino am
kasiha' nu huang nu ruandu' hino
auma' antangi' ra bandar hino ra
paat nilo akakito ra lisun inunundok
intor ra apui nonolob ra bandar hino.
¹⁰Ilo tumuor yak ahilong intor ra
atawoi nga ilo alaa' aintupan ra ila'
mintup rio. Rahu kanilo, "Kaasian
yak tupo bandar atandul hino io hino
bandar Babil okotoh hino! Ikaa kula'
buoi ukum mintup riun nopongo
nilair!"

¹¹Kawi' nu ulun antatalan ra tana'
pono' am antatangi' am ahulir nga
ruandu' hino, nga kaando' no hua ka-
sangulun po ahalir ra barang-barang
talanon nilo. ¹²Kaando' no ahalir ra
maas, pirak, batu oloho, am mutiara'
nilo; am poyo kain nilo aninggalas,
kain alanso-lansom, kain sutara', am
kain alia'; am ansisinutan taun alam-
bat arampa', am barang-barang bina-
al intor ra ripon nu haringan am intor
ra taun-taun oloho, intor ra tam-
baha', intor ra basi', am batu pualam;
¹³intor po ra kulapa' nu taun onsoi
pananaang, tutuu' pananaang, umau
aamis ra howou, muur⁸ am kamayan;
anggur am umau, tapung am gan-
dum; sapi' am rumba, kuda' am

kurita', amba-amba am poyo bayah
nu ulun. ¹⁴Rahu nu ulun antatalan
rano ra ruandu' hino, "Kawi' nu
kasiha' mu onohom li kaando' noyo,
kawi' nu kasanangan mu am sandong
mu nalawo noyo. Ikaa noyo auyum
mu!"

¹⁵Kawi' nu ulun antatalan nopo-
ngo nakaya' nga ilo antatalan ra ban-
dar hino auma' tumuor yak ahilong
intor ra atawoi nga ilo alaa' aintupan
ra ila' mintup rio. Ilo antangi' am
ahulir, ¹⁶rahu kanilo, "Kaasian yak
tupo bandar atandul hitu! Io aubas
anampakai ra kain aninggalas, kain
alanso-lansom am kain alia'.
Kaubasan no io anampakai apaka-
sandong rio ra maas, batu oloho, am
mutiara'! ¹⁷Io yak ra buoi nu sajaam
yak, io nopongo nalawaan ra kawi' nu
sasawot no hiano!"

Kawi' nu ulun mamaayo nu
paraau, ulun inuran, am ulun angka-
raya' ra kapal, am kawi' nu ulun ang-
karaya' ra luab ra pahuyuman nilo ra
akan am usin, tinumuor yak intor ra
atawoi. ¹⁸Am nampaluap ra paat nilo
nakakito ra lisun inumdok intor ra
apui nonolob ra bandar hino. Rahu
kanilo "Kaando' sahummi bandar
bokon ohondo' ra bandar maayo
hitu!"

¹⁹Hili ilo nanauk ra ulu nilo ra
kaau asauk ra tatandu' ra ilo ahulir,
hili ilo nantangi' am salua-luap, rahu
kanilo, "Kaasian yak tupo bandar
atandul hitu! Sasawot no asuang hino
napakaya' ra kawi' nu ulun siino
paraau ra luab no. Io yak ra buoi nu
sajaam yak, io nopongo nalawaan ra
kawi' nu atu-atu!"

²⁰U kawi' nu amahun ra Surga',
onsoi oko amparamai anginsuat ra io
nasasai ra bandar hino! U ulun pi-

818:13 Muur: Pulut napua' intor ra saumi taun (lai' nga kamus).

18:9-10 Yah. 26:16-17 18:11 Yah. 27:31,36 18:12-13 Yah. 27:12,13,22 18:15 Yah. 27:31, 36

18:17 Yas. 23:14, Yah. 27:26-30 18:18 Yah. 27:32 18:19 Yah. 27:30-34 18:20 Laup. 32:43, Yar.

51:48

hangon nu Ala, ulun sususubon, ulun angindul ra rahu nu Ala, onsoi akau amparamai anginsuat! Nga Ala nopongo namaratu' rio ra ukum asauk ra balos nu atu inuma' nilo ramuyun!

²¹Pongo nu hino, sangulun malai-kat okotoh nangakat ra saumi batu aahat bonsoi hili nanapir ra batu hino ra luab no, am rahu no, "Kono nga hitu pakuan ra bandar Babil atandul hino auma' babalin suku' ra io ikaa auma' auyum. ²²Rahu nu kasapi', kayuton nu ulun apandai angayut, rahu nu suling, sampuyon nu ulun apandai anampui, am rahu nu tarumpit, sampuyon nu ulun apandai anampui ikaa noyo aringoh intor riun! Kaando' kasangulun po akakaraya' akito ra hino, am rahu pono' nu kisaran am kaando' no aringoh ra hino. ²³Kaando' no binantang nu lampung mu akito nu ulun. Am kaando' no aringoh ra amparamai ra irau nu pahuatan ra hino. Ulun-ulun antatalan siino riun io hino ulun maayo ra kuasa' ra tana', am intor ra kuasa' nu sasampui mu oko nama-ruung ra kawi' nu bansa' ra tana'!"

²⁴Babil inukuman nga bandar hino siino no nakito ra lumbak nu ulun angindul ra rahu nu Ala, am lumbak nu ulun pihangon nu Ala io hino kawi' nu ulun nopongo pinatoi ra tampak nu tana'.

19 ¹Pongo nu hino au nakaringoh ra rahu ohondo' ra rahu nu ulun asuang intor ra Surga' salua-luap, rahu kanilo, "Angansuk ra Ala! Ala taka io hino Ala apakaayah. Io nga Ala asundu ra kuasa' am akakuasa'! ²Pamutusan no otopot am abubuh bonsoi! Io nopongo namaratu' ra ukum ra ruandu' asundal okotoh, nga io napakalaat ra tana' intor ra inuma' no apakauyu' hino. Ala nopongo

namaratu' ra ukum ra ruandu' asundal hino, nga io namatoi ra amba-amba nu Ala".

³Hili rahu nu ulun asuang hiano inindahu po, rahu kanilo, "Angansuk ra Ala! Lisun nu apui nonolob ra bandar maayo hino undok-undok yak kaando' kapapari' no!"

⁴Hili ruo ngoopor am apat mamaayo am apat aayah siino ra libung nu kurusi' hino nirumungu' am sinumamba ra Ala nanturung ra kurusi' hino. Rahu kanilo, "Amin! Angansuk ra Ala!"

Irau pahuatan nu Maak nu Rumba

⁵Hili karingoh ku rahu intor ra kurusi' hino inindahu, rahu kono, "Angansuk ra Ala, u kawi' nu amba nu Ala, am kawi' nu ulun, maayo am borook, sumamba ra Ala!"

⁶Kalibos hino karingoh ku rahu ohondo' ra rahu nu ulun asuang bonsoi. Bingor nu rahu no ohondo' ra hinumbang nu luab am ohondo' ra aningkalur aingor bonsoi. Au nakaringoh ra rahu nilo, rahu kanilo, "Angansuk ra Ala! Nga Tuhan, Ala taka maayo kuasa' hino, amihang raino! ⁷Onsoi taka amparamai am anginsuat. Onsoi taka angansuk ra kuasa' no maayo hino! Nga nasuku' noyo orou pahuatan sabiton ra pahuatan nu Maak nu Rumba hino, am ruandu' uwoton hino nopongo namalair ra pahuatan rio. ⁸Pakai aninggalas akabinuntul hino nopongo tinaakan rio ra maan no pakayo'." (Pakai aninggalas hino, io hino inuma-inuma' onsoi nopongo inuma' nu ulun pihangon nu Ala.)

⁹Hili rahu po nu malaikat hino rakon, "Suratin mu rahu hitu. 'Asatu'

ulun inipahan ra irau pahuatan nu Maak nu Rumba hino.'”

Hili rahu po nu malaikat hino, “Hitu nga aho otopot intor ra Ala.”

¹⁰Au nahulatur nirumungu' ra tingkuangon nu malaikat hino sumamba rio, io yak rahu no rakon, “Pai'! Ikaa oko sumamba rakon, sumamba ko yak ra Ala! Nga au pono' hua am amba yak ohondo' riun am ohondo' ra kawi' nu pahaka' mu olondon maya' ra pambalaan ri Yasus!” Nga pambalaan ri Yasus hino anaak ra kapandayan ra ulun namala' amalair.

Ulun tinumampak ra kuda' apulak

¹¹Hili au po nakakito ra Surga' nahiang, am saumi kuda' apulak. Ulun tinumampak ininggalanan ra Ainsuhut ra panusuban am Ulun Otopot. Io otopot ra pamutusan no ra io apasala' am ra luang nu pantatabuhan maan no. ¹²Mato no ohondo' ra linaang nu apui am io nansapulu ra sapulu asuang. Inan no tinulisan ra saumi inggalan, am io yak akapandai ra inggalan hino. ¹³Sampayau nasindayol sinampayau nano naluput ra lumbak, am io sabiton ra, “Rahu nu Ala.”

¹⁴Sauyar-sauyar nu Surga' inaya' rio am ilo tinumampak ra kuda' apulak, am nampakai ra kain aninggalas apulak bonsoi. ¹⁵Intor ra kabang no, samput nu saumi pisau alarom am intor ra pisau hino io akaalap amayau ra kula-kula' bansa', am io auma' amihang rilo ra ananggoi ra susukur basi'. Io amandit ra kinawa' nu anggur ra pamamanditan no ra anggur ukuman nu Ala maayo kuasa'. ¹⁶Sampayau no nasindayol hino am ondo' paa' nano, siino inggalan tinulisan, kono hitu inggalan no,

“Raja' ra kawi' nu raja', am Tuhan nu kawi' nu tuan.”

¹⁷Hili au nakakito po ra sangulun malaikat tinumuor ra tampak nu mato nu orou. Io nampaluap ra rahu aingor ra kawi' nu susuit angkayang ra rasawat, rahu kono, “Ikon mi lumulur ka am muoi ka ra irau pahuatan maayo inuma' nu Ala! ¹⁸Ikon mi muoi pangakan ra kual nu raja-raja' am mamaayo-mamaayo nu sauyar am kual nu ulun-ulun sauyar. Ikon mi muoi pangakan ra kual nu ulun tinumampak ra kuda' am poyo kual nu kuda' nilo am kual nu kawi' nu ulun, maayo am borook, amba am sala' amba!”

¹⁹Am hili au nakakito ra kium hino, am raja-raja' nu tana' nambabaya' ra sauyar-sauyar nilo, nilumulur auma' tumabuh rio tinumampak ra kuda' apulak hino am kawi' nu sauyar no. ²⁰Hili katakub kium hino am ulun rumangku ra io ulun angindul ra rahu nu Ala nopongo napasauk ra tatandu-tatandu' kalalaban ra tingkuangon nu kium hino. (Intor ra tatandu-tatandu' kalalaban hino kium hino namaruung ra ulun siino tatandu' intor ra kium hino, am ulun sumamba ra binabaal nu kium hino).

Hili kium hino am ulun rumangku ra ulun angindul ra rahu nu Ala hino tinapiran ra luab nu apui am balirang ikaa alasa' hino. ²¹Am kawi' nu sauyar nilo pinatoi ra pisau sinumamput intor ra kabang nu tinumampak ra kuda' apulak hino. Hili susuit-susuit hiano pono' inatong am nangakan nahandas ra kual nu ulun inatoi hiano.

Baal ra paat nu saribu upok

20 ¹Kalibos hino hili au nakakito ra sangulun malaikat tinumuun

intor ra Surga'. Io nananggoi ra kungsi' nu intok namariilan ra saitan andalom bonsoi am pananangkong maayo. ²Hili io nanakub ra naha' hino, kukuo matuo hino io hino Ibilis karuo kono am Raja' nu Saitan hino am nanangkong rio saribu upok buoi no. ³Hili malaikat hino nanapir ra naha' hino ra intok namariilan ra saitan andalom bonsoi, hili nangimput ra intok namariilan ra saitan andalom bonsoi hino am napantiawat ra basi', hili naha' hino ikaa akaalap amaruung ra tukir nu bansa' ra ikaa po aawi' paat nu saribu upok hino. Alibos hino hili io labusin ikaa kula' abuai paat no.

⁴Hili kakito ku kurusi-kurusi', am ulun-ulun nanturung ra kurusi-kurusi' hiano tinaakan ra kuasa' amaratu' ra ukum. Kakito ku po inaning-inaning nu ulun-ulun inatoi tinontob ra ulu nga ilo ambala' intor ra baal ri Yasus, am aparayol ra bilin intor ra Ala. Ulun hiano ikaa sinumamba ra kium, karuo kono am binabaal nu kium hino. Ilo pono' ikaa namalihua ra tatandu' inuma' nu kium hino posokoton ra bulos karuo kono am longon nilo. Intor ra hino ilo nanduli' naayah am amihang kono raja' rumangan ri Karistus ra buoi nu saribu upok. ⁵Hitu nga bahian puu-puun nu ulun matoi pandulion kaayaho'. (Io yak ulun-ulun inatoi bokon ikaa pandulion kayaho' ra buoi nu paat saribu upok hino).

⁶Asatu' ulun pinaaya' pandulio' kaayaho' ra bahian puu-puun nu ulun matoi pandulion kaayaho' hino. Ilo auma' sabiton ra ulun tohom nu Ala. Patayan kainduo kaando' kuasa' amihang rilo. Ilo asauk ra imam-imam nu Ala am imam-imam ri Karistus, am ilo amihang rumangan rio saribu upok buoi no.

Ibilis pinayau

⁷Kalibos paat nu saribu upok hino, Ibilis hino nilabusan intor ra namariilan rio no, ⁸am io auma' muoi amaruung ra bansa-bansa' nakapan-susuai ra luput nu tana', io hino Gok am Magok. Ibilis hino namalulur rilo ra muoi tumabuh, am ilo asuang bonsoi, ohondo' ra suang nu ahis ra ihih nu luab. ⁹Hili ilo nansusuai ra luput nu tana', am namalibung ra nangkiiman nu ulun pihangon nu Ala am bandar asian nu Ala. Io yak apui tinumuun intor ra limbowon am nonolob rilo. ¹⁰Hili Ibilis namaruung rilo hino, tinapiran ra luang nu apui am balirang ikaa alasa' hino. Hino nga intok nu kium hino am ulun rumangku ra ulun angindul ra rahu nu Ala hino tapiran pahulu. Ilo aila' tukir nu orou am londom suku' ra buo-buoi no.

Ukum pamaparan

¹¹Kalibos hino pakakito au po ra saumi kurusi' maayo am apulak am nanturung ra kurusi' hino. Limbowon am tana' nalawo ra tingkuangon no, suku' kaando' no nakito rahili. ¹²Am kakito ku ulun-ulun inatoi, ulun maayo am borook, tinumuor ra tingkuangon nu kurusi' hino. Hili kawi' nu buku nanulisan ra inuma' nu ulun pono' am binangkal. Hili saumi buku bokon pono' am binangkal, io hino Buku nu Ulun Aayah. Hili ulun inatoi hiano inukuman, ampaat ra atu inuma' nilo sumuhut ra nasuratan ra buku hiano. ¹³Hili luab nanaak ra ulun-ulun inatoi siino ra randalom nano. Patayan am Tana' Patayan pono' am nanaak ra ulun-ulun siino rio no. Am ulun-ulun inatoi hiano kawi' nilo pono' am inukuman ampaat ra atu inuma' nilo. ¹⁴Hili

patayan am Tana' Patayan hino tinapiran pasuboo' ra luab nu apui. (Luab nu apui hitu io hino patayan bahian karuo). ¹⁵Ulun ikaa nasuratan ra inggalan ra Buku nu Ulun Aayah, tapiran pasuboo' ra apui no.

**Limbowon bahuon am tana'
bahuon**

21 ¹Hili kakito ku limbowon bahuon am tana' bahuon. Limbowon puu-puun am tana' puu-puun pono' am nalawo, am luab pono' nalawo ²Hili kakito ku bandar nabahuan hino, io hino Yarusalim bahu, tinumuun intor ra Surga', intor ra Ala. Bandar hino nopongo nilair ohondo' ra sangulun ruandu' uwoton nilimpur ra tumiwol ra unguyon ahuot rio no. ³Hili au po nakaringoh ra saumi rahu aingor intor ra kurusi' hino, rahu kono, "Raino intokon nu Ala siino ra lolot nu ulun! Io aayah rumangan rilo, am ilo asauk ra ulun pihangon no. ⁴Io amiir ra lomou nilo. Patayan pono' am kaando' no ra hino. Asusa' huang, antangi', karuo kono am arualan kaando' no ra hino. Baa-baal nakalair nopongo nalawo."

⁵Hili rahu nu nanturung ra kurusi' hino, "Raino au nanalimbahu ra kawi' nu atu-atu!"

Am rahu kono po rakon, "Suratin mu baal hitu, nga kawi' nu rahu hitu otopot am kaintapatan."

⁶Rahu no po, "Nopongo noyo! Au nga puu-puun am pamaparan. Au nga Tuhan intor ra puu-puun suku' ra pangawian. Tuki-tukir nu ulun atinum, painumon ku yak lalayau ikaa akialir, intor ra puun nu siang anaak ra kaayahan. ⁷Kawi' nu ulun amanang intor ra ala' hino auma'

akaalap ra baa-baal hino intor rakon. Au asauk ra Ala no, am io asauk ra anak ku. ⁸Io yak ulun alalaa', ulun nilumuhut ra intopot, ulun asiha' ra kalaatan, ulun asiha' ampato'i, ulun anguma' ra baal apakauyu', ulun akasasampui, ulun sumamba ra ala binabaal, am kawi' nu ulun ambubuak, auma' tapiran pasuboo' ra apui laa-laang am balirang nu apui ikaa alasa' hino, io hino patayan bahian karuo."

Yarusalim bahu

⁹Sangulun intor ra lolot nu tulu' malaikat akatinanggoi ra mangkuk-mangkuk napanu' ra ukum pamaparan hino, malaikat hino inimaar rakon am rahu no, "Ikon mu! Tiluin ku oko ra Ruandu' Uwoton, io hino andu' nu Maak nu Rumba. ¹⁰Hili Ro nu Ala nanguasa' rakon am malaikat hino nangibit rakon ra tampak nu ruau asawat bonsoi. Io nanilu' rakon ra Yarusalim, bandar nabahuan hino, bandar hino tinumuun intor ra Surga', intor ra Ala, ¹¹awantang nga kuasa' asundu nu Ala. Bandar hino kumulirou ohondo' ra batu baiduri pandan io hino batu akasu-kasul am oloho am aaning hino ohondo' ra kristal.

¹²Papahal ra libung nu bandar hino akapal am asawat bonsoi, totobon nano oopor am ruo, am piniaha' nu oopor am ruo malaikat. Totobon-totobon hiano tinulisan ra oopor am ruo inggalan nu lilian nu bansa' Israil. ¹³Tuki-tukir nu saumi tingkuangon siino talu totobon. Talu ra solor ra saraton, talu ra solor ra sahilon, talu ra solor ra kiingon, am talu ra solor ra lindobon. ¹⁴Papahal nu bandar hino binaal intor ra oopor

21:1 Yas. 65:17, 66:2, 2Ptr. 3:13 21:2 Yas. 52:1, Pin. 3:12, Yas. 61:10 21:3 Isk. 37:27, Im. 26:11,12 21:4 Yas. 25:8, 35:10, 65:19 21:6 Yas. 55:1 21:7 2Sam. 7:14, Nan. 89:26-27 21:10 Isk. 40:2 21:12-13 Isk. 48:30-35

am ruo bansa' nu batu ra solor ra puun nano. Batu-batu hiano tinulisan oopor am ruo inggalan nu ulun sususubon nu Maak nu Rumba hino.

¹⁵Malaikat ahayam rakon hino nokotohom ra susukur panunuku' intor ra maas, ra panunuku' no ra bandar hino, totobon-totobon nano am papahal nano. ¹⁶Bandar hino apat basahi' no am langgoi no ohondo' ra pila' no. Hili malaikat hino nanuku' ra bandar hino ra susukur panunuku' nano. Hili napandayan ra hawar nano ruo ngaribu am apat ngaatus kilomito^h pila' am sawat nu bandar hino ohondo' ra langgoi no. ¹⁷Paat nu malaikat hino nanuku' ra papahal nu bandar hino, hili napan-dayan sawat' nu papahal hino, io hino onom ngoopor mito. Tutuku' pinanuku' nu malaikat hino io hino ra tutuku' pinakai poyo nu ulun.

¹⁸Papahal nu bandar hino binaal intor ra batu baiduri pandan, am bandar hino binaal intor ra maas nalili', aaning ohondo' ra babaraan. ¹⁹Batu-batu binansukon nu bandar hino kinoonsoi intor ra kula-kula' bansa' nu batu oloho. Batu binansukan puu-puun binaal intor ra batu baiduri pandan, karuo intor ra batu nilam, katalu intor ra batu Yakut, kaapat intor ra batu samrut, ²⁰kalimo intor ra batu baiduri sipa, koonom intor ra batu dalima', katulu' intor ra batu ratna sampaka', kabalu' intor ra batu pirus, kasiyam intor ra batu topas, koopor intor ra batu kirisopras, koopor am rondo' intor ra batu lasuardi, am koopor am ruo intor ra batu kasubung. ²¹Oopor am ruo totobon nu bandar hino binaal intor ra oopor am ruo mutiara' hiano,

saumi totobon hino binaal intor ra saumi mutiara'. Ralan nu bandar hino binaal intor ra maas nalili' aaning ohondo' ra babaraan abuang.

²²Ikaa akakito au ra pahun intok sambayang ra bandar hino, nga Ala maayo kuasa' am Maak nu Rumba hino hai-hait siino ra lolot nu ulun. Nga Ala yak hua am Maak nu Rumba hino intok sambayang. ²³Bandar hino ikaa pono' pakuan nu mato nu orou karuo kono am bulan anabinuntul, nga kuasa' asundu nu Ala anabinuntul, am lampung no io hino Maak nu Rumba hino. ²⁴Kawi' nu bansa' ra tana' hitu auma' makou ra binantang no, am raja-raja' pono' auma' angibit ra sasawot nilo ra bandar hino.

²⁵Totobon-totobon nu bandar hino hia-hiang ra buoi nu songorou, ikaa tabanin, nga kaando' hua london ra hino. ²⁶Sasawot oloho bonsoi am sasawot nu kawi' nu bansa' auma' ibiton ra luang nu bandar hino. ²⁷Io yak ulun anguma' ra baa-baal ikaa onsoi ilayan, karuo kono am ulun ambubuak ikaa akaunsop ra bandar hino. Akaunsop ra bandar hino io hino ulun yak natulisan ra inggalan ra Buku nu ulun Aayah, buku nu Maak nu Rumba hino.

22 ¹Malaikat hino pono' am nanilu rakon ra siang apakaayah. Siang hino aninging ohondo' ra kristal am mantung intor ra kurusi' nu Ala am Maak nu Rumba hino, ²ra tanga-tanga' nu ralan ra bandar hino. Ihih nu siang hino, ra sandaup am sandaup siino taun puun nu kaayahan, oopor am ruo ruli' angkinawa' ra sangupok, io hino ihondo' ra sambulan. Am raun nu kinawa' hino maan ra pamimihah ra kawi' nu ulun. ³Ra

^h21:16 Ruo ngaribu am apat ngaatus kilomito: Ohondo' nahi ra urup 12,000 satadia

ⁱ21:17 Sawat: karuo kono am; Kapal. Apat ngoopor mito: Ohondo' nahi ra atungon nu urup 144 hasta.

luput nu bandar hino kaando' atu-atu naintupan ra ukum nu Ala.

Kurusi' nu Ala am Maak nu Rumba hino siino ra tanga' nu bandar hino. Kawi' nu amba no auma' sumamba am sambayang yak ra tayar no, ⁴am akakito ra bulos no. Inggalan no tulisin ra bulos nilo. ⁵Ikaa pakuan nilo kumakikito ra binantang nu lampung karuo kono am binantang nu orou, nga kaando' no hua landom, am Tuhan Ala yak auma' apakawantang rilo. Hili ilo auma' amihang kono raja' suku' ra buo-buoi no.

Ratangan ri Yasus

⁶Hili rahu nu malaikat hino rakon, "Kawi' nu rahu hitu otopot am kain-tapatan. Tuhan Ala nga nanaak ra Ro no ra ulun angindul ra rahu no, nopongo nanusub ra malaikat no ra apaintalang ra amba-amba no ra aun ikaa mulalas apasi asauk."

⁷Rahu ri Yasus, "Huangon mi rahu ku hitu, ikaa mulalas apasi au matong! Asatu' ulun olondon maya' ra rahu pamalairan sinuratan ra buku hitu!"

⁸Au hitu i Yahaya, nopongo nakaringoh am nakakito ra kawi' nu baal hitu. Kopongo au nakaringoh am nakakito ra kawi' nu baal hiano, au nahulatur nirumungu' ra tingkuangon nu malaikat napaintalang rakon ra kawi' nu baal hino, am asiha' au sumamba rio, ⁹io yak rahu nu malaikat hino rakon, "Pai'! Ikaa oko sumamba rakon! Sumamba ko yak ra Ala! Nga au pono' am amba yak ohondo' riun, am ohondo' ra pahakapahaka' inaya' ra rahu nasuratan ra buku hitu!"

¹⁰Rahu po nu malaikat hino, "Ikaa alimon mu rahu binalaan lairo' nasuratan ra buku hitu, nga amaar

noyo hua paat no auma' asauk. ¹¹Ulun anguma' ra alaat, hama' no io parayu-rayus anguma' ra alaat. Ulun anguma' ra baal apakauyu', hama' no parayu-rayus anguma' ra baal apakauyu' hino. Ulun maya' ra kasiha' nu Ala, hama' no parayu-rayus maya' ra kasiha' nu Ala, ulun angkaraya' ra tayar nu Ala, hama' no io parayu-rayus angkaraya' ra tayar nu Ala."

¹²Rahu ri Yasus, "Huangon mi nga rahu ku hitu, ikaa no kula' buoi no, au apasi matong angibit ra balos nu inuma' nu tuki-tukir nu ulun ampaat ra inuma' no. ¹³Au nga puupuun am pamaparan. Au nga Tuhan intor ra puu-puun nali suku' ra pangawian nali."

¹⁴Asatu' ulun nabahuan bonsoi ra bayah, nga ilo auma' akaakan ra kinawa' nu taun puun nu kaayahan am munsop ra bandar hino lumangus ra totobon nu pinamahal ra bandar hino. ¹⁵Io yak ulun nanguma' ra baa-baal alaat bonsoi, nonohom ra sasampui, ulun anguma' ra baa-baal apakauyu', ulun ampatoi, ulun sumamba ra ala binabaal, am ulun ambubuak, onsoi ra atu nirahu no karuo kono am inuma' no, kawi' nu ulun hiano ikaa akaunsop am amahun ra bandar hino.

¹⁶"Au hitu i Yasus, nopongo nanusub ra malaikat ku inuoi ramuyun, hili io ambala' ramuyun ra baa-baal hitu ra ulun nangintopot. Au hitu sua' ri Raja' Daud. Au nga butitin awantang intor ra saraton sumila' ra paat nu susuab hino."

¹⁷Rahu nu Ro nu Ala am Ruandu' Uwoton, "Ikon mi!"

Tukir nu ulun akaringoh ra baal hitu, onsoi po io mindahu ra, "Ikon mi!"

Aun ulun atinum onsoi io matong!
Am aun ulun asiha' onsoi io angalap
ra siang anaak ra kaayahan ikaa
aliraan hino.

Pamaparan

¹⁸Tayar nu tuki-tukir nu ulun ang-
kikinongoh ra rahu nilair balai'
sinuratan ra buku hitu, au hitu
i Yahaya, ambala' apamahuang ra
baal hitu. Kono siino ulun amaruang
ra atu-atu ra rahu nilair balai' hitu,
Ala auma' amaruang ra ukum ra
ulun hino ra kula-kula' ila' sinuratan

ra buku hitu. ¹⁹Am kono siino ulun
amalawo ra atu-atu ra rahu nilair
balai' hitu, Ala pono' am amalawo ra
bahian nu ulun hino sumuhut ra atu
sinuratan ra buku hitu io hino ulun
hitu ikaa pahuon angakan ra
kinawa' puun nu kaayahan am ikaa
amahun ra bandar nabahuan hino.

²⁰Rahu kono nu nambala' ra kawi'
nu aho hitu, "Otopot, apasi au
matong!"

Amin! Matong ko u Tuhan Yasus!

²¹Au sambayang hili Tuhan Yasus
amarakat ra kawi' nu ulun pihangon
nu Ala!

*j*22:21 Kawi' nu ulun pihangon nu Ala: Ra luang nu buku nakalair; Ulun pihangon nu Ala. Siino poyo; kawi' nu ulun.